LUCIA BORȘ-BUCUȚA
ZAMFIRA,
fiica lui
Moise-voievod

LUCIA BORȘ-BUCUȚA

ZAMFIRA,
fiica lui Moise-voievod

Coperta; *Andrei Paleolog*

LUCIA BORȘ-BUCUȚA

ZAMFIRA,
fiica lui Moise-voievod
(1526—1580)

1971
EDITURA EMINESCU

Vasul istoriei ar fi greoi și lipsit de mișcare dacă vîntul poeziei nu i-ar umfla pînzele.

LUCIAN, secolul XI

Felul cum se scrie istoria

Cîtă larmă ! Cîtă mişcare ! Cîte voci aspre şi tropote de cai se auzeau de pe malul stîng al Dunării, în dreptul cetăţuii Giurgiului, în luna decembrie din anul 1524.

Cai, căruţe, călăreţi şi pedeştri, acoperiţi de zăpadă, aşteptau trecerea Dunării pe gheaţă, iar săniile ţărăneşti încărcate şi acoperite cu ţoale din păr de capră, cu pecetea vistieriei Ţării Munteneşti, se opriseră pe mal sub paza unei cete de pedestraşi, înarmaţi cu sîneţe şi darde, în frunte cu căpitani de oaste.

Mai la o parte, trei cocii ungureşti, cu uşile deschise, erau mereu cercetate de jupînii ce le întovărăşiseră la mers, purtînd caftane îmblănite şi gugiumane. Printre aceştia se mişca, fără astîmpăr, un tînăr, cam la vreo cincisprezece ani, păzit de o gardă de fustaşi cu halebarde strălucitoare. În cinstea acestuia, se vede, sloboziseră azapii, garda pedestră a cetăţii turceşti, cîteva bătăi din tunul în chip de puşcă, după ce cadiul, cu ceauşii lui, îndeplinise temenelile de bun sosit.

Îndată se adunară atunci pe lîngă dînşii cîţiva dulandragii, cu rămurele în mîna dreaptă, în semn de prietenie, după obiceiul turcesc, dar cu scop să cerceteze mai bine marfa ascunsă şi pecetluită. Nu întîrziară nici unii dintre locuitorii micului port dunărean să se arate acolo unde ţambalagiii, cobzarii şi toboşarii începuseră să-şi încerce norocul pe lîngă cei adunaţi.

Tînărul din fruntea călăreţilor făcu un semn poruncitor către vătaful de fustaşi, care desfăşură îndată, sub ochii cadiului, un sul de hîrtie groasă cerată, cu scrisul turcesc, peste care se mai zăreau încă urmele nisipului aurifer care uscase cerneala, făcută din gogoşi de ristic şi calaican.

Era un *Iol Fermani* sau foaie de drum, eliberată pentru călătoria prin Imperiul Otoman.

Cadiul bolborosi ceva, citi apoi tare porunca vizirului, şi după ce sfîrşi, ploconindu-se din nou, dădu poruncă vameşilor să lase liberă trecerea pe Dunăre.

Se şi ridicaseră harapnicele deasupra cailor, iar călăreţii se urcaseră în şei, cînd un alt convoi se arătă în raza portului, grăbit să-l ajungă pe cel dintîi. Erau trimişii Braşovului la nunta fetei lui Radu de la Afumaţi, zis cel Nou, nuntă ce avea să se încheie la Constantinopol. Ei opriră pentru un scurt timp trecerea pe celălalt mal şi se grăbiră să arate cadiului teşchereaua lor, precum şi pricina care-i pornise pe drumuri în toiul iernii.

În aşteptare, jupînii din întîiul convoi se grupară între ei.

— Lifte spurcate! Păgîni afurisiţi! Răotăţi hitlene! Pînă cînd va să taie iataganul vostru capete de hristoşi? — murmură printre dinţi, cu ură, privind spre cadiu, feciorul de domn Vlad.

— St! Pune pază gurii, preaiubit fecior al voievodului nostru, că de va să te-audă vreo iscoadă de-a lor, bine nu-ţi va tihni şederea la Ţarigrad! şopti grăbit tovarăşul lui de drum, Stroie.

— Ce zici? Să-mi pecetluiesc gura chiar în ţara mea? — se răsti la el mîndrul călăreţ, abia reţinîndu-şi furia.

— De-acum nu ai ce şi cum face! Măria-sa, voievodul Radu va să te zălogească la Poartă, şi cine mai ştie cînd şi cum va să te urnească îndărăt spre ţară?!

— Că n-or durmia hristoşii! Au să mă scoată ei din mîna lor, că doar sînt singurul fecior al voievodului, poreclit de dînşii cel viteaz!

— Va să te scoată, nu zic ba, dar pînă la acea vremiă, vezi să nu ieşi cu ruşine din Ţara Muntenească! Şi-apoi, de unde ştii că-l vor mai înlesni cristoşii pe voievodul nostru dacă a sărutat papucul sultanului şi s-a legat prin jurămînt să lupte împotriva lor?

— Cum? Ce-ai grăit? Nu cumva te duce gîndul să-l huleşti pe stăpînul tău? Ce, crezi că părintele meu e un nepreceput în d-alde astea? — se tulbură coconul domnesc, şi mîna lui se şi îndreptase spre brîul lucrat cu peruzele, din care se zărea capătul tecii de catifea a hangerului.

Stroie sili calul să dea un pas înapoi. Îi era teamă, de bună seamă, căci îl cunoştea — repede la fapte de arme, ca

şi tatăl său. Vlad, însă, se potoli brusc şi, după ce-şi înfipse mai adînc în scări cismuliţele îmblănite, dădu pinteni calului, şi se îndepărtă cu garda după el.

— Ce năpastă va să mai cadă pe ţeară cu înscăunarea lui Radu cel Nou? — întrebă unul dintre călăreţii strînşi la sfat, cu gînd să iscodească pe ceilalţi din grupul său.

— Că n-ăi fi ştiind domnia-ta, vel-vornice Neagoe, că haraciul ce-l aveam pînă acum de 12.000 s-a ridicat la 14.000, fără să mai luăm în seamă peşcheşurile şi havaieturile cerute de mai-marii Porţii — răspunse, întîrziind puţin la vorbă, fostul vel-vornic, Drăghici.

— Doar n-o lua streangu în locu scaunului domnesc pentru un haraci! — vorbi răspicat vel-stolnicul Şerban.

— Da, dar vezi, jupîne, sîntem puţini, şi ţeara e sireacă. Avem vistieria secătuită de cei ce au domnit înainte. Şi nu i-o da în gînd Necuratul să noiască haraciul cu galbenii noştri — adăugă unul dintre jupîni, ce trăgea cu urechea, dar stătea mai deoparte.

— Că nu ne-o nevoi pe noi, ca să umple haznaua împărătească. Se vede că domnia-ta, vornice Neagoe, ai uitat că sîntem mari dregători şi nu se cade să ne ponosluiască taman pe noi! — vorbi aspru şi Manea Perşanul, ajuns mare postelnic în divanul lui Radu cel Nou.

— Ce nădejdi poţi să mai ai, dacă măria-sa voievodul nostru îşi zălogeşte feciorul, ca să rămînă domn, şi dă, pe Anca, fiica lui mai mare, lui Moisi, feciorul duşmanului său de ieri? — vorbi pornit Stroie, care între timp se apropiase de grupul lor.

— Aşa, zău! Cînd l-o atinge nevoia, se leapădă şi de alde noi, chiar de-am fi den ruda lui — îl încurajă la vorbă unul dintre cei bătrîni.

— Ba că nu-i aşa! — grăi către feciorul său fostul mare-vornic Drăghici. Ţie, fătul meu, ţi-o fi ticănind inima după Anca măriei-sale, dar de-acum s-o laşi în grija Domnului de sus. Că iată, va să fie mireasa feciorului lui Vladislav, ca să curme zîzania din ţară, şi tu nu poţi face nemeca. N-ai ce şi cum să te războieşti cu soarta!

— Aşa e hotărîrea sultanului, ca să împăciuiască norodul răsculat cînd de Radu, cînd de Vladislav — lămurise vel-stolnicul Şerban.

Stroie oftă. Avea să piardă două ființe dragi dintr-o dată : pe Vlad, prietenul din copilărie, și pe Anca, sora lui, pe care o îndrăgise. După ce-și vîrî bărbia în pieptarul de oaie mocănească și dădu pinteni calului, se-ndreptă către cociile care așteptau trecerea Dunării. Prin ușa deschisă a uneia dintre acestea se zăreau două femei acoperite de blănuri, vorbeau între ele. Cea mai tînără să tot fi avut paisprezece ani, pe cînd cealaltă, mai oacheșă, cu două gropițe în obrajii pîrguiți de soarele Olteniei și cu ochii ca de catran, părea a fi o femeie mai împlinită.

— Nu mai plînge, Anca ! Lacrimile lasă urme și sluțesc obrazul, că te-o lepăda apoi mirele și va să te trimită cu rușine înapoi — încerca să glumească oacheșa olteancă.

— De s-ar plini ce spui ! — răspunse cea tînără și-și șterse ochii cu o băsmăluță de mătase roșie, tivită cu fir de aur.

— Vai de mine, domniță, nu aduce pacoste pe biata țeară, mînînd pe sultan. Am nevoit atît ca să te scoatem pînă aci ! Și-apoi, ce și cum, doar nu te însoțești cu Satana, ducă-se pe pustii ! ci cu un fecior de neam băsărăbesc și va să rămîi la Constantinopol între atîtea frîmseți, că-mi arde și mie sufletul să le pot vedea o mai îndelungată vreme.

— Ba iă-ți mai vezi de cele necazuri mărunte de la Coeni, jupîniță Marga, unde te-așteaptă podul abia ridicat. Cine să-l grijească în lipsa domniei-tale ? — se amestecă în vorbă atunci și vel-stolnicul Șerban, care tocmai se oprise în dreptul ușiței lor.

Și, fără să mai stea de vorbă cu ele, plecă mai departe, să-și vînture supărarea răsărită din senin după vorbele soției lui.

Cele două femei se porniră pe rîs în urma lui, deoarece se vădise că morocănosul de vel-stolnic era gelos pe femeia lui.

Stroie, care văzuse pe vel-stolnic urmărindu-l, trecuse pe lîngă cocii fără a se opri, cum îi fusese gîndul dintîi și aștepta un alt prilej ca să se facă văzut de cele două femei. Era, se vede, privit de jupîni drept un flăcău primejdios, care dacă s-ar fi învoit cu Anca să le fugă de sub nas, după obiceiul pămîntului, ar fi rămas în vină mare față de voievodul cel nou. Îl îngăduise să meargă cu ei din hotărîrea

doamnei Voica, care dorise să mai îndulcească puțin plecarea între străini a celor doi copii ai săi.

Între timp, vameșii izbutiseră să cerceteze marfa negustorilor sași sosiți o dată cu trimișii Brașovului, pentru a se folosi de paza întărită a acestora. După ce li se luase dajdia cuvenită, cadiul mai aștepta sosirea terzimanului să traducă chemarea la nuntă făcută pârgarilor din Brașov de către Radu cel Nou, ca să nu se strecoare cumva popoarelor din Balcani printre rîndurile trimese vreun îndemn la răzmeriță din partea craiului unguresc. Dar scrisoarea cititâ nu spunea decît atît: „Am mare bucurie că sînt socru. Pînă acum nu am avut în viața mea nuntă și nu am fost socru. Cum însă astăzi mi-a dăruit Dumnezeu dar de la preaiubita fiică a domniei-mele, căci de la preaiubitul meu fiu, Dumnezeu știe cînd îmi va dărui o așa veselie ca cea de-acum. Deci, vă vog să veniți și dumneavoastră, și ziua în care va să fie să știți că e la Nașterea lui Christos."

După ce se sfîrșiră toate, se începu trecerea Dunării pe podul de gheață ce se-ntinsese de la un mal la celălalt. Plecară mai întîi harabalele cu tot calabalîcul și cu oastea de pază, urmată apoi de o parte din călăreți, cu voievodul Vlad în frunte și trimișii Brașovului, iar în cele din urmă cociile jupîneselor, urmate de alți călăreți și alți ostași pe lîngă ele.

Azapii cetății Giurgiului sloboziră din nou tunurile, țambalagiii și toboșarii bătură cît putură din strunele lor, pe cînd mulțimea pestriță a micului tîrg dunărean rămase să caște gura pînă ce ultimii călăreți puseră piciorul pe malul drept al fluviului.

În răstimp, soarele subțiase norii plumburii și-i străbătu cu putere. Toate grunțurile gheții de pe larga albie a fluviului se aprinseră ca sub puterea unui foc, ce scînteiau în lumini multicolore, de păreau mai curînd a fi niște pietre prețioase aruncate-n calea oamenilor și a dobitoacelor.

— Iată ce mîndră cale ți se deschide înainte, domniță Anca! — zise Stroie, care izbutise să se apropie nesupravegheat de prietena inimii sale.

Fata îl privi cu ochii înlăcrimați și-i răspunse prin fereastra întredeschisă a cociei:

— Nu uita, bunule Stroie, că dedesubtul acestei străluciri care-ți ia ochii se află gheața rece ca și cripta unui mormînt !

Convoiul intră pe drumurile Balcanilor cu masalafele aprinse în timp de noapte, urmăriți de haimanale în timp de zi. Schimbaseră de nenumărate ori caii la popasuri, înainte să intre în inima munților lui Novac, trecînd cu anevoie prin Dervent, suferind de frig și de oboseală sub dolmanele căptușite cu blană de oaie. Din Rusciuk, unde poposiseră întîia noapte după trecerea Dunării, nu se mai prinsese somnul de genele lor, încordați cum erau să ajungă mai curînd la Istanbul cu zestrea domniței și multele peșcheșuri ce le duceau, nevămuite de cîrjalii.

Zăpada se subțiase pe măsură ce înaintau spre sud, și de la trecerea Derventului, punctul de întîlnire a drumului Țării Românești cu cel al Adrianopolului, călătoria deveni mai ușoară. Vîntul călduț care începu să bată dinspre litoral le dezmorți membrele, mai cu seamă ale ostașilor îmbrăcați într-un postav prost, căptușit cu bumbac, dar împodobit cu găitane colorate în roșu și albastru. Aceștia erau bucuroși să grăbească convoiul, ca să ajungă mai curînd la capăt.

Pînă la Odrin, după cum numeau bulgarii Adrianopolul, sau Edirnè, după denumirea dată de turci, poposiră pe la caravanseraiurile din rarele tîrguri turcești, cu divane joase și tari, fără perne și cearșafuri, cu ceaușii la spate care-i grăbeau să iasă din raialele lor, ca nu cumva să le pricinuiască neplăceri sau pagube nedorite. În drumul lor dădură și peste multe bisericuțe creștine de lîngă casele rare în lemn ale grecilor, păzite de cîini ciobănești, dar mai văzură și multe mecete pe lîngă casele de cărămidă nearsă ale turcilor, înaintea cărora se tolăneau zeci de pisici ; din coșurile joase ale colibelor se-nălța în văzduh fumul înecăcios de tizic cu care se-ncălzeau locuitorii.

Nopțile erau întunecoase și reci și numai torțele de rășină ale fustașilor mai luminau drumurile stricate de ploi, amintind prin jocul fantastic al umbrelor de alte multe convoaie de domni mazilițI sau porniți să-și capete scaunul domnesc la Constantinopol, unde-i aștepta poate surghiunul sau vreo moarte năprasnică.

Pe măsură ce se apropiară de Edirnè începură și tîrgurile să se mai înmulțească. Zarva limbilor amestecate din Pe-

ninsula balcanică acoperea șetrele precupeților, scaunele măcelarilor ori tarabele gelepilor greci, armeni, turci, bulgari și sîrbi, iar pe deasupra, vorba repezită a ragusanilor sau cea șerpuitoare a italienilor din insule se strecurau neîncetat ca un șipot zgomotos de munte.

Ajunseră în cele din urmă pînă la o fugă de cal de Edirnè, cînd primiră ordin din partea sultanului, care se afla în cetate pentru pregătirea războiului împotriva creștinilor, să se depărteze cît mai repede de oraș și s-o ia pe drumul cel ocolit spre Constantinopol. Sultanul nu avea încredere în boierii noului domn al Țării Românești, care fusese ajutat în lupta pentru ocuparea domniei de către ardeleni. Acest ocol pricinui o mare pierdere de timp, astfel încît nu putură ajunge sub zidurile Istanbulului decît în ajunul Crăciunului. Ceaușii, trimiși de data aceasta să le grăbească sosirea, le aduseră vestea că nunta se va face chiar în dimineața primei zile de Crăciun. Înnoptează la un han din preajma capitalei, pentru ca a doua zi convoiul, ostenit și prăfuit în ajun, să se prefacă într-un alai de nuntă domnească, după porunca măriei-sale Radu cel Nou.

Orînduită mai dinainte, încărcătura de mărfuri a negustorilor străini plecase încă din timpul nopții spre destinație. Cînd se mijì de ziuă, și urni și bogata zestre a domniței, păzită de cîțiva ostași înarmați, iar la ivirea soarelui în marginea fumurie a orizontului plecă cel din urmă alaiul miresei.

Vlad călărea pe un roib tînăr, pe care i-l trimisese tatăl său încă de cu seară, cu zăbale de argint și șa bătută în ținte aurite. Sub căciula lui de samur, cu fundul alb, semnul coconilor domnești, ce-și pleca moțul deasupra frunții, ochii lui ageri de șoim carpatic iscodeau cu de-amănutul împrejurimile țărigrădene. Surguciul de pene de struț, ținut printr-un giuvaer de preț, se resfira în vînt de partea dreaptă a capului, pe cînd un dolman îmblănit îi acoperea haina largă de brocart, încheiată în copci aurite.

Falnicul fecior al lui Radu de la Afumați se-ndrepta cu toți călăreții săi în întîmpinarea altui grup de oameni, ce venea dinspre poarta sillebriană, a Constantinopolului.

Era alaiul noului voievod al Țării Muntenești, care ieșea înaintea coconilor domnești. Recunoscut de țară, și mai cu seamă de sultan, Radu cel Nou înainta la pas sub steagul

verde al padişahului, cu semiluna turcească. Căciula lui înaltă, împodobită cu pene de struţ, de catifea aurie, nu era alta decît cuca ienicerească. Părul îi albise pe la tîmple, deşi număra numai treizeci şi unu de ani. Cabaniţa de mătase albă cu copci de fier aurit, ce încadra atît de frumos haina roşie de sub ea, era acoperită la rîndu-i de o dulamă de blană aruncată pe umeri, semnul celui mai înalt ordin ienicerese în care intrase îndată după numirea lui ca domn. Deasupra sa flutura steagul cu cele două tuiuri, dat de sultan, semnul puterii sale, şi vulturul cu crucea în cioc, emblema Ţării Româneşti. Împrejurul lui călăreau cei care-l recunoscură voievod în faţa sultanului, adică ţeara, reprezentată prin dregătorii veniţi cu dînsul, boierii pribegiţi la Constantinopol, capuchehania Valahiei şi oamenii Vlad-Seraiului. Toţi aceştia fuseseră de faţă la încoronarea lui în biserica metropolitană, cînd patriarhul, cu douăzeci dintre episcopii săi, îi pusese pe cap vechea coroană înflorată a bazileilor, urîndu-i prin formula pentru împăraţii bizantini, domnie lungă şi glorioasă.

— Voievodul ! — strigă mişcat Stroie la urechea prietenului său Vlad.

Acesta îşi zărise părintele încă de cînd ieşise pe poarta cea mare din apus a zidurilor împărăteşti, dar îşi stăpînise simţirea, de teamă să nu se-arate cumva copilăros în faţa celor bătrîni. Dar, nemaiputîndu-şi ţine în frîu firea năvalnică, dădu pinteni calului, depărtîndu-se.

— Iată-l şi pe noul nostru voievod ! Ce fălos înaintează ! — glăsui postelnicul Drăgan după ce-şi împinse calul în cele dintîi rînduri.

— Dar ce şi unde-i fostul voievod Vladislav ? Nu cumva am bătut atîta cale degeaba ? — îndrugă Stroie cu pica omului ce-şi cunoaşte păsul.

— Se vede treaba că nu-i prea arde de nuntă lui Vladislav, glumi răutăcios stolnicul Şerban.

— Să recunoaştem că a fost un voievod răbdurîu, drept la judecăţi şi nefăţarnic, dar avu parte de multe hule omeneşti în jurul său, vorbi unul dintre cei ce ţinuse cu Vladislav.

— E drept ce grăieşti, că uite, stîrpi jefuitorii de la drumul mare şi făcu multe danii din averile domneşti pentru

calici și neputincioși. Dară e mai derept că în țeară nu a fost cu dulceață desfătat — adăugă un altul.

— Lăsați vorbia și dați mai cu sîrg pinteni cailor, să ajungem din urmă pe feciorul domnului! — le-nchise gura Șerban stolnicul, înaintînd în trap spre Radu cel Nou.

— Îl vedeți cum se înghesuie? Și doar mai ieri se bucura de cinste în Divanul lui Vladislav — grăi cu pică abia ascunsă boierul Drăgan.

— Ei, ca și cum domnia-ta nu te-ai fi bucurat la fel, în același Divan — îi întîmpină vorba unul dintre călărețli mai tineri.

Drăgan se lăsă păgubaș de răspuns neobrăzatului jupîn și se alătură celor ce se grăbeau să înainteze. Vlad, după ce-și salutase părintele ostășește, se alătură lui, ca să aștepte sosirea întregului alai.

Boierii și dregătorii veniți descălecară în fața voievodului și i se închinară sărutîndu-i poala vestmîntului.

— Grăbiți-vă, boieri. De ce atîta întîrziere? Sîntem așteptați la patriarhie! — spuse voievodul, după ce se uită atent la figurile celor neîncrezători față de plecăciunile lor smerite.

— Ce vești aduci din țeară, postelnice Manea Perșanul? — întrebă Radu cel Nou după o scurtă tăcere.

— Pace bună, măria-ta. Doar că ne calcă mereu solii trimeși de crăimea ungurească, — rosti vicleanul dregător.

— Dar ce mai vor de la mine? — se răsti voievodul, scos din fire de nesocotința vorbelor lui, care puteau să-l piardă în ochii turcilor.

Solii Brașovului ieșiră din rînduri cu darul de nuntă și salutul ardelenilor. Radu cel Nou schimbă îndată vorba și înfățișarea, ca nu cumva să se pună rău cu cei de peste munți.

— Dar unde-i mireasa, jupîni? — adăugă apoi voievodul.

În acea clipă înaintă călească care o adăpostea pe Anca.

Fata se înfățișă părintelui cu fața suptă ca după o boală grea, de părea că poartă coroniță de mireasă mai curînd ca pe-o cunună de spini, iar haina de mătase albă, împodobită cu mărgăritare, peste care cădea vălul de mireasă stropit cu steluțe aurii, mai mult ca pe un giulgiu de înmormîntare.

Radu cel Viteaz, cum îi mai mergea și porecla, privi atent și îndelung corpul firav al copilei sale. Ca tată, nu-și cunoscuse îndeajuns copiii rămași sub privegherea soției sale, doamna Voica. El se luptase, fie în țară, fie peste munți, să-și câștige dreptul ce i se părea neîndoielnic: acela de a ajunge domn în Țara Românească, fiu al lui Radu cel Mare. Fetele se ridicaseră mari aproape fără știrea lui. Privind acum pe cea mai răsărită dintre ele, un simțământ nelămurit, de milă părintească și de dragoste, îi săltă pieptul într-un oftat ascuns, și poate că abia în acele clipe de despărțire să fi simțit pentru întîia oară dragostea nețărmurită care leagă pe un tată de odrasla lui.

Stînjenită de privirea scrutătoare a tatălui oprită prea îndelung asupră-i, Anca se zăpăci, și, cu tot avîntul ce-l simțise la vederea lui, se retrase în fundul caleștii, coborînd ochii cu teamă.

— Anca, copila mea! — spuse, cu glasul înăbușit de simțire adîncă, Radu cel Nou.

Fata, care atît aștepta, sări repede de pe locul său, în picioare, ca să cuprindă cu amîndouă brațele grumazul înalt al părintelui său. Acesta își apropie calul de caleașcă și, atingîndu-i fruntea cu buzele, îi zise:

— Domnul să te aibă în paza lui, fetiță dragă!

Și, după ce îi făcu semn să se așeze, întinse mîna dreaptă jupînesei Marga, care își plecă fruntea pe ea în semn de supunere adîncă.

— Se apropie măria-sa voievodul Vladislav, domn al Țării Românești! — țipă o voce răuvoitoare, cu gînd să învrăjbească mai mult pe cei doi voievozi.

— Cine? — se pomeni răcnind Radu cel Nou, luat prea pe neașteptate.

Încruntat, căută vipera ascunsă; dar fie că n-o putu deosebi printre ceilalți, fie că se potoli într-adins, el răspunse pînă la urmă, privind zîmbitor în jur:

— Să poftească! Doar pe dînsul îl așteptăm.

Într-adevăr pe drumul dinspre Edriné-Kapussi venea după îndemnul vizirului, fostul voievod Vladislav, ce-și pierduse scaunul domnesc în folosul cuscrului său. Era întovărășit de feciorul lui mai mic, Moise, viitorul soț al Ancăi, și de vărul

său Dragomir-Udrişte, fost mare-vornic, rămas prin pribegie la Constantinopol.

Cu puţinii prieteni români, care trăiau ca şi dînsul în oraşul împărătesc, înainta în pasul calului, fără a se sinchisi de nerăbdarea celor ce-l aşteptau. Purta pe cap o tichie de catifea vişinie, cusută împrejur cu rubine şi era îmbrăcat cu un anteriu lung de brocart din aceeaşi culoare, ale cărui margini aurite se-mpreunau în faţă prin nişte copci mari, lucrate-n filigran de Veneţia. Peste acesta fîlfîia în vînt mantaua lui purpurie, mărginită cu samur. Îşi strunea roibul cu mişcări leneşe şi părea absent la tot ce se petrece în jur. Figura, cu trăsături subţiri, încadrată de o barbă neagră tăiată scurt, nu dădea la iveală nici un fel de simţire sau preocupare deosebită, crescut cum fusese în tradiţia greco-bizantină ca să nu-şi dea în vileag starea lui sufletească.

— Tată, spuse Moise, nerăbdător să-l audă grăind. Spune-mi, ce folos poţi trage din această înrudire pusă la cale de sultan ? Nu cumva ai schimbat scaunul domnesc pe acel ajutor zilnic de cincizeci de aspri şi cei o sută pe care-i va adăoga la nunta mea ? Te-ai fi ales cu mai mult dacă-ţi păstrai domnia. Te-ar fi sprijinit, desigur, rudele noastre turcite, care au trecere la seraiul împărătesc.

— Ştiu, Moisi, toate acestea despre care-mi vorbeşti. Dar mai ştiu şi cît mi-ar fi cerut cei care m-ar fi ajutat ! Eu sînt sărac, ţara se află la sapă de lemn. Pretutindeni în Muntenia este sărăcie, poporul este pus pe răscoală sau e asmuţit de cei interesaţi. De unde să scot haraciul mărit de sultan ? De unde să iau galbenii pe care mi-i vor cere acei care-mi vor întinde o mînă de ajutor ? Ce ne foloseşte dreptul nostru de domnie dacă nu avem cu ce să-l răscumpărăm ? Bunicul tău a trăit tot aci după ce a ieşit din zălogie şi a năzăjduit mereu să se urce în scaun cheltuind din ce brumă de avere îi mai rămăsese. Eu am rămas la mila păgînilor. N-am cu ce-mi întreţine zilnic familia, darmite să mai împart peşcheşuri şi havaieturi cu Radu cel Nou !

— Dar nu uita că ai primit de două ori steagul domniei de la sultan, înaintea acestuia — se amestecă în vorbă şi Dragomir-Udrişte.

— Eu nu m-aş fi lăsat bătut de un necioplit de la Dunăre ! — răspunse dispreţuitor Moise.

— Necioplit ? Nu prea ! E umblat printre străini şi a prins cîte ceva de la ei. E viteaz şi vrednic. Şi mai este os din osul lui Radu cel Mare — grăi la rîndu-i Vladislav, recunoscînd însuşirile vrăjmaşului său. Apoi, întorcîndu-se spre Dragomir-Udrişte, îi răspunse : E adevărat ce spui, dragă vere, că am primit scaunul Ţării Muntene înaintea acestui domn, vrăjmaş mie. O dată m-am războit cu Neagoe Basarab ridicat de neamurile lui, craioveştenii, pentru care eveniment apucasem să închin icoana sfîntului Atanase al Atonului de la mănăstirea Lavra, împreună cu soţia mea, Ana, şi a doua oară acum, înaintea lui Radu cel Nou, împotriva căruia m-am războit de-atîtea ori. Să nu creadă el însă că mă voi lăsa... dar mai bine să ne-nchidem gura, că ne apropiem de vrăjmaşii noştri, care ar dori mai bine să mă vadă înecat în mare decît în chip de cuscru.

Grupurile se apropiară salutîndu-se cu răceală. Apoi, Vlad, la îndemnul părintelui său, întîmpină pe viitorul său cumnat, ca să-l ducă să-şi cunoască mireasa.

Deşi avea numai şaisprezece ani, Moise părea un flăcău bine legat şi crescut, de i-ai fi putut da şi nouăsprezece ani. Îmbrăcat într-un contaş de şahmarant roşu cu ceaprazuri aurite după moda levantină, îşi strunea cu o mînă sigură năbădiosul cal arab primit în dar de la vizir. Avea un nume nu prea obişnuit în Valahia, luat din *Biblie* sau de la popoarele balcanice, după cum şi numele tatălui său era un nume de origine bosniacă, împămîntenit de voievozii români. Se uita, în timp ce mergea, la toate caleştile înşirate, şi căuta cu ochii pe cea aleasă lui de marele-vizir. Nu i-ar fi displăcut, de altminteri, nici celelalte jupînese, care, obişnuite cu libertatea din ţara lor, îi zîmbeau cu ochii umezi şi strălucitori.

Numai mireasa stătea ascunsă în fundul caleştii aurite, la spatele prietenei şi rudei sale Marga, ce făcea haz cu toate celelalte.

— Iată şi mireasa, tinere ! Stă pitită ca un ghiocel sub zăpadă ! — mijloci atunci vel-stolnicul Şerban, trimis înadins de Radu cel Nou ca să taie gheaţa celei dintîi întîlniri.

Un ropot de glume şi de rîsete însoţi descoperirea miresei, îmbujorată de sfială. Moise o salută stîngaci, şi se zăpăci cu

totul la rîsul iscat între jupînese, înveselite de vîrful înalt şi marginile ridicate spre ceafă ale pălăriei lui greceşti.

În timpul acesta, cele două partide ale voievozilor cuscri se spionau reciproc, vorbind de te-miri-ce : despre plăcerea ce-o avea Soliman să strîngă şi să citească în original manuscrisele clasicilor greci ; despre întinsa sa putere peste trei continente şi despre ameninţarea unui nou război împotriva creştinilor.

Radu de la Afumaţi tăcea şi asculta. Puternica înarmare a turcilor, văzută abia atunci în inima imperiului, îi aminti de legăturile ce le avea cu cei de peste munţi, care-l ajutaseră să lupte pentru cîştigarea scaunul muntenesc ; de fiul său iubit, Vlad, lăsat pentru cine ştie cîtă vreme, zălog în mîna turcilor, de Anca, oprită între duşmanii lui, şi mai cu seamă de îndatoririle ce şi le luase faţă de sultan ca să-i dea ajutor la nevoie împotriva ungurilor. Pentru toate aceste gînduri grele, se simţea neliniştit şi trist.

Vladislav, la rîndul lui, înţelegea zbuciumul sufletesc al cuscrului nedorit şi neiubit, dar nu simţi nici un pic de milă pentru cel care-i răpise domnia. Ce-i păsa de i se va întîmpla ceva rău lui Vlad dacă s-ar descoperi trădarea tatălui său ; ce-i păsa de Anca, fiica lui, care-i fusese adusă pe nepusă-masă în casa lui. Un singur pas greşit să facă noul domn în politica sa, şi scaunul Ţării Româneşti îi vine de drept, cum i se făgăduise.

— Dar de ce stăm locului ? — întrebă dintr-o dată Radu cel Nou, ieşit din gîndurile sale.

Şi, întorcîndu-se repede cu calul, dădu semnalul de plecare.

Alaiul se porni din nou, de astă dată mărit. Boierii se aşezară, după rang, în dreapta şi-n stînga celor doi voievozi, care mergeau în frunte. Un pîlc de ieniceri cu bairactarul lor, mergea, semeţ, purtînd semiluna pe steagul roşu-purpuriu. După ei se înşirau oştenii munteni, ale căror drapele, zugrăvite ca nişte icoane, fluturau în vînt. Înaintau în sunetele unei muzici turceşti, care asurzea urechile călătorilor. Cîţiva ieniceri, după obiceiul lor, începură să joace în faţa voievozilor gerindul, jocul iubit, cu aruncături îndrăzneţe de săbii, pe cînd alţii trăgeau cu muschetele în aer.

Moise și Vlad călăreau pe cele două laturi ale caleștii miresei, iar fustașii veniți cu Vlad călcau mîndri în spatele acestora. Cîțiva boieri țărigrădeni, pribegiți o dată cu Vladislav, călări, se țineau pe lîngă celelalte caleți ale jupînesellor venite cu mireasa, și curînd, poarta cea grea a zidului din afară, ce-nconjura vechea cetate bizantină, se deschise în fața alaiului domnesc, și o salvă de tun cu fum înecăcios îi întîmpină la intrare.

Și pe cînd cei doi tineri erau cununați de către patriarh în marea biserică creștină din Fanar, în Valahia, la Tîrgoviște, unde se adăpostise pînă atunci noul voievod, de teama turcilor, doamna Voica, lăsată să-i țină locul, abia îl aștepta să se reîntoarcă și să-și ia în primire judecățile din divan și treburile țării.

În cămările de lucru ale doamnei Voica, fetele de casă se îndemnau la tors, la țesut, și la brodat, împreună cu cea mai mică fată a lui Radu cel Nou, Neacșa, care nu împlinise bine treisprezece ani. Era însă harnică, deschisă la fire și simțitoare față de durerea altuia, virtuți ce o făceau iubită de cei din jur. Numai doamna Voica o ținea zilnic în frîu pentru deprinderea ce și-o luase, de la un timp, să plece urechea la toate vorbele din jur.

Femeie aprigă și iute la faptă, doamna lui Radu cel Nou se trăgea dintr-un neam de vlastelini din trunchiul mareluivornic Albu, puternicul dregător de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn, căruia îi rîvnise cîndva scaunul domnesc. Ca bunic, avusese pe Cega, alt jupîn împuternicit al voievozilor din scaun, iar ca părinte — pe marele-vornic Vlaicu, ce stăpînea în acea vreme și Mogoșeștii din preajma Bucureștilor.

Pribegise doamna în nenumărate rînduri prin Ardeal cu bărbatul său, care era mereu în luptă sau în căutare de bani și de ostași. Fusese chiar zălogită de către guvernatorul Făgărașului, Ștefan Mailat, pentru datoriile făcute de soțul său în Ardeal, și numai după ce se ridică acesta în scaun căpătă învoirea să pornească în țară și să împace pe noul voievod, supărat foc de această netrebnică ispravă a ardeleanului.

Doamna Voica știa atîta carte cît să citească în slavonește *Sfînta Scriptură* și să însemne în catastivele sale particulare socotelile făcute de ispravnicii ce le administrau pămînturile.

Nu se afla dealtminteri nici o jupîneasă în jurul ei care să cunoască mai multă carte. Tot aşa crescuse şi pe cele două fete ale sale, care ştiau mai bine să brodeze, să ţeasă şi să toarcă decît să urmărească slovele din puţinele cărţi care circulau prin mîinile lor. Pentru feciorul ei însă, adusese dascăli tocmai de la Sibiu şi de peste Dunăre, cheltuind destul bănet ca să-l facă să vorbească latineşte, ca în Ardeal, sau greceşte, ca la Constantinopol. Rupea şi ceva din limba turcă, fiind unul ce avea să urmeze în scaunul domnesc al tatălui său. Mai era şi îndemnul dat de Neagoe Basarab, prin cartea lui, ca voievozii să aibă o cît mai mare cunoştinţă de carte.

După plecarea domnului la Constantinopol cu o parte din boierii săi, rămaseră în locu-i să guverneze doamna Voica şi marele-ban al Craiovei, Jiului şi Mehedinţilor, Pîrvu Craiovescu. Lăsînd această tovărăşie să ţină frînele domniei în lipsa lui, Radu cel Nou plecă cu mai multă încredinţare că puternica familie Cralevski, de peste Olt, nu-şi va face de cap, slujind pe alţi stăpîni decît pe dînsul.

— Ce se mai aude în tîrgul nostru, ispravnice ? — întrebă într-una din zile doamna Voica pe unul dintre cei doi ispravnici ai cetăţii Tîrgovişte, venit să ia de la dînsa noi porunci.

Radu cel Nou nu se aşezase statornic în cetatea Bucureşti, fiind încă nesigur de bunăvoinţa turcilor şi de ameninţarea continuă ce venea dinspre raiaua Giurgiului.

— Ce să se-audă, măria-ta ? Mai nimic de seamă. Aşteptăm cu toţii întoarcerea preaslăvitului nostru domn.

— Strînsa-i dările negustorilor din cetate ?

— Strîns-am. Chiar acum sosit-am de la cămară, unde le-am dat pe mîna marelui-armaş, care tocmai punea la un loc dijmele luate de la vinăriciul şi ocnele domneşti.

— Auzit-am că vel logofătul trimis-a un om de olac pe la pîrcălabii de cetăţi, cu mai multe răvaşe. Pentru care pricină, rogu-te să-mi spui, ce nu am eu ştire ? Se simte vreo mişcare în ţară sau la hotare ?

— Nu se mişcă nimeni, mărită stăpînă ! Şi dacă va să se mişte careva, apoi va să-şi găsească de furcă cu bănişorii înarmaţi ai banului Barbu.

— Nu cumva sosit-au alţi trimişi ai craiului unguresc, despre care nu am ştire ?

— Da, sosit-au, chiar în noaptea ce trecu.

— Şi ce feal de negustori ivitu-s-au în cetatea Tîrgovişteî ?

— Afară de raguseni şi armeni veniţi de peste Dunăre, au sosit şi cîţiva greci care se sfădesc cu pîrgarii, să le dea beciuri şi prăvălii pentru mărfurile aduse.

Doamna Voica nu-l mai asculta. Ciulise urechea la nişte vorbe aspre ce treceau prin pereţii de paiantă ai palatului, împodobiţi cu flori de tencuială de jur împrejur, pînă la înălţimea de trei picioare.

— Ce se aude în curte ?

— Trebuie să fie calicii ce se ţin în toată ziua de paşii clucerului pentru o căpătuială de alimente.

— Prea bine ! Acum poţi pleca, ispravnice, şi fii, rogu-te, cu ochii-n patru ca nu cumva vrăjmaşii să-şi facă de cap în lipsa domnului din ţară.

— De aiasta nu purta grijă măria-ta, că nimic nu se va schimba în cetatea de scaun pînă la întoarcerea voievodului Radu.

După plecarea ispravnicului, larma de-afară se înteţi. Doamna Voica privi prin ochiul de geam, făcut la înălţimea capului, şi văzu o adevărată răzmeriţă în jurul turnului de strajă de la poarta curţii. Mulţime de calici cerşeau, ameninţători, ţinîndu-se după clucer şi împingîndu-se în gardul de răchită, umplut cu lut, ce-nprejmuia curtea domnească şi beciurile de sub palat. Tocmai izbutise să-i îndepărteze portarul, ajutat de ostaşii de pază, cînd dădură buzna peste dînşii trei călăreţi ce se-ndreptară grabnic spre cancelaria domnească.

Doamna Voica chemă îndată, bătînd din palme, pe cămărăşelul iatacului domnesc. Acesta se arătă îndată, buimăcit de somn.

— Tot nu ţi-o fi de-ajuns că dormi de ieri de la chindie, Badeo ? De cînd a plecat domnul, tot aşa o duci, de parcă ai fi lăuză ! Acum du-te de-ţi toarnă o găleată de apă pe cap, să te deştepte şi treaz să intri în vorbă cu Pătru grămăticul, ăl de ţine într-o mînă călimara şi în cealaltă pana, şi adu-mi ştire despre ce se petrece pe la cancelaria curţii. Înţelesu-m-ai ?

— Înţeles, stăpînă ! — răspunse Badea cămărăşelul luînd-o din loc.

— Vezi de fii numai ochi şi urechi ! — mai aruncă după dînsul vorba doamna Voica.

Pe ușa scundă a cămarei de lucru a doamnei pătrunse atunci o fată sfioasă și firavă ca firul de grîu necopt.

— Ce s-a întîmplat pe le voi, Neacșo ? Cazi aci ca o ploaie venită din senin. Nu cumva te-ai sfădit cu tovarășele tale de lucru ? Ți-ai isprăvit pînza începută ? Dați destul zor să isprăviți filaliul Sfintei Fecioare de sărbători ?

— Fii fără grijă, mamă ! Toate vor fi gata, așa cum ai poruncit. A mai rămas doar să prindem steluțele de aur și să-mpletim ghirlanda Sfîntului Prunc.

— Și de ce-ți ard așa obrajii ? Ești cumva bolnavă, sau porți în inimă vreo taină care te însuflețește ?

— Chiar așa este, măicuță scumpă ! — îndrăzni să spună fata, cu ochii scînteietori.

— Ei, haide atunci... mărturisește-te... Sînt numai urechi !

Și deoarece fata nu se putea hotărî, doamna Voica o atrase spre ea, și-i netezi cu dragoste șuvițele castanii. Rămăsese doar cu acest singur copil pe lîngă dînsa, ceilalți doi fiind duși tocmai în Țara Turcului, și nu era tocmai ușor să-și stîmpere dorul de ei.

Neacșa prinse curaj sub mîngîierea dulce a mamei. Începu să-și depene repede și stîngaci firul gîndirii. Erau nedumeriri de copil care-și încerca mintea să prindă cîte ceva din tainele lumii.

— Maică, Bogdana medelnicerului Dragomir ne-a spus că ea poate ghici ce se întîmplă, din mersul stelelor, din fulgere sau din tremurăturile corpului.

Doamna Voica care, se încruntase de la primele ei cuvinte, o împinse brusc din brațe.

— Cum de îndrăznești să vorbești despre astfel de blestemății tocmai acum, în postul sfîntului Crăciun ? Nu știi că toate acestea sînt treburi diavolești ? Se vede treaba că Bogdana și-a vîndut sufletul Satanei ! Și oare ai plecat și tu urechea la ghicitul ei ? Că dacă-i așa, apăi să știi că părintele duhovnic are să-ți dea patruzeci de zile de post și rugăciuni, ca să te spele de păcatul făcut.

Neacșa începu să plîngă. Îi era teamă acum și de Bogdana. ca nu cumva să sufere de pe urma spovedaniei sale. Ce să facă ? Ca s-o îmbuneze și să uite ce-i spusese adăugă repede :

— Nu, maică. Nu ne-a ghicit la nimeni şi nici nu cred să fie în stare. S-a lăudat numai către fetele mari care o tot descoseau ba de una, ba de alta. Aşa e, maică, crede-mă.

— Frumoase vorbe mai schimbaţi în timp ce lucraţi la voalul Sfintei Fecioare! — spuse doamna, din ce în ce mai neîmblînzită.

Neacşa, crezînd că-i alungă gîndul dintîi începu să-i povestească ceva ca s-o îmblînzească.

— Ne-a spus de-o întîmplare tare frumoasă, din Banat aproape de Dunăre. Cică s-ar fi aflînd acolo o fîntînă, numită de popor a Sfintei Cruci, care ajută pe oamenii cu betegşuguri, să se facă bine. Fîntîna nu suferă într-însa nici o necurăţenie, căci o leapădă, revărsîndu-se. Iar noaptea ard făclii în adînc. Ea spune că însăşi turcii se închină în preajma ei dimineaţa, după ce şi-au muiat faţa şi mîinile în apă. Şi se mai spune că toţi oamenii care se întîlnesc în apropierea ei se simt fraţi între dînşii fie ei cristoşi fie păgîni. Oare ce să fie asta, mamă?

— Iată ce este! — şi o palmă împurpură obrazul fetei neprevăzătoare.

— Iartă-mă, măicuţă, dacă am greşit cu ceva înaintea domniei-tale. Dar ce rău am făcut de te-am supărat pînă într-atît? spuse fata plîngînd.

— Ce rău? Mai cutezi să mă întrebi? Dar cum de ţi-ai ciulit urechea să asculţi aşa cuvinte? Cum să se înfrăţească cristoşii cu păgînii? Doar să-şi fi pierdut credinţa cei de-o seamă cu tine. Te-a tras ispita să asculţi pe Bogdana şi să-ţi intre în minte tot soiul de nelegiuiri. Să te duci numaidecît să te spovedeşti părintelui. Să văd cum are să te cureţe el pînă la Naşterea Domnului! — grăi pornită pe ceartă doamna Voica. Acum, cînd tatăl tău trece printr-o cumpănă grea, iar fraţii tăi rămîn în mîna turcului, şi ne rugăm pentru dînşii zi şi noapte, acum ţi-ai găsit vremia să pui la încercare bunătatea Celui-de-Sus? Vrei s-aduci pacoste asupra capetelor noastre?

Neacşa, încredinţată acum că a făcut numai rău, începu să plîngă cu suspine şi să-şi frîngă mîinile, rugîndu-se pe la icoane:

— Sfîntă Fecioară, nu mă pedepsi, ai milă de cei plecaţi. Să nu cadă în grea ananghe din pricina păcatelor mele!

— Acum, du-te la părintele duhovnic și spune-i ce-ai făcut, că s-o ruga el și pentru noi, spuse doamna cu tonul mai îndulcit făcîndu-i-se milă de desperarea ei. Cît privește pe Bogdana, trimite-mi-o numaidecît aci !

Altă spaimă trecu atunci prin sufletul Neacșei.

— Chiar acum, maică ?

— Chiar acum ! Haide, repede, să tăiem răul chiar de la rădăcină.

— Să n-o goneşti de la curte, măicuță !

— Asta voi să hotărăsc eu ! Tu mișcă mai repede !

Neacșa plecă înghițindu-și lacrimile, pentru cît rău făcuse în jurul ei printr-o vorbă nesocotită.

Bogdana intră numaidecît la doamna Voica.

— Tu, fată, ai apucat, se vede, căi greșite cu potriveli diavolești și nu mai ai ce căuta între fetele de la curte. Și fiindcă ai călcat credința strămoșilor tăi, se cade să-ți ispășești această vină intrînd la o mănăstire, — vorbi neînduplecata doamnă pe cînd vinovata se plecase să-i sărute poala vestmîntului.

Fata începu să plîngă și să se roage de iertare. Dar totul fu zadarnic.

— Acum, scoală-te și pleacă acasă. Pe la fete nu mai da. Spune părinților tăi hotărîrea mea, de la care poruncesc să nu se abată nici unul, dintr-o pricină sau alta. Să te ducă, chiar înainte de Sfîntul Crăciun, la schitul maicilor din ostrovul Oltului. Pleacă !

Pe cînd fata ștergîndu-și lacrimile, se retrăgea spre ușă, un vătășel înștiință sosirea înaltpreasfinției-sale mitropolitul țării Valahiei, care și intră în urma acestuia, ca un bine cunoscut om al casei domnești ce era. Venea tocmai la timp.

— De unde își pot însuși copiii noștri cunoștințe de pierzare ? — întrebă doamna, îndată ce-l văzu intrat.

— Despre ce este vorba ? Nu înțeleg ce vrei să-mi spui — răspunse înaltul prelat, întinzîndu-i mîna să i-o sărute.

— Bogdana lui Dragomir medelnicerul se laudă către fetele de la curte că știe să ghicească în stele, fulgere și mai știe Ăl-de-Sus în ce. De unde le-a putut lua ? Cum au ajuns la cunoștința ei ?

— De aiasta fu vorba ? Apoi de unde să le ia ? Bogdana știe ceva carte și le-o fi citit singură din niște foi scrise de

caligrafii slavoni, numite pare-mi-se — *Fulgerătorul, Gramovnicul, Rojalcul* și *Trapetnicul.*

— Și cuviosia-voastră nu a luat nici o măsură împotriva acestor foi care ne strică credința ?

— Am făcut ce mi-a stat în putere, dar scriptele acestea pătrund între oamenii noștri mai repede ca pîinea și nu le mai poți ușor găsi, că le ascund.

— Doar nu mi-i spune, înaltpreasfințite, că tot norodul știe a bucherisi slavonește ! Că în afară de unii jupîni de la curte, domnul și casa lui, preoții de mir și caligrafii de pe la mănăstiri, doar slugile de la cancelarie, diecii și grămăticii, ori pisarii, cunosc aceste buche străine, răspunse repede doamna Voica.

— Ba că mai sînt și negustorii venetici, maistorii aduși de peste Dunăre ori din cele străinătăți. Ei ne vatămă datinile și aduc apucături străine.

— Și să ne încrucișăm brațele ca să așteptăm șuvoiul să ne ia cu țeară cu tot ?

— Nu zic aiastea ! Dar privește la ce se petrece în țările din nordul și apusul țării noastre : s-au ridicat noroadele să-și facă singure dreptate pentru pîine, iar credința au prefăcut-o cum le-a venit mai la îndemînă. Toate se schimbă într-acolo, și crezi, doamnă Voica, că pe noi nu ne va atinge molima aceasta a prefacerilor ? Eu am hotărît totuși, împreună cu episcopii și egumenii, să se ardă orice fel de scripte venite în țara noastră fără un control al bisericii. Mai mult n-am cum face.

— Ba să și mai pedepsiți pe cei ce le vor dosi sau citi. Tineretul să fie trimis, ca pedeapsă, la mănăstiri, așa precum am făcut eu astăzi cu Bogdana medelnicerului Dragomir.

— Aiasta... mărită doamnă... nu va fi tocmai pe placul jupînilor și nici chiar al prostimii. Ridicăm țeara în capul domnului. Iaca, Bogdana urma să se însoțească cu Stan, jupînul din Dragoslavele, care și pînă acum fusese împotriva domnului nostru.

— Așa ? Atunci, făcui bine s-o trimit la mănăstire pe aleasa lui. Să cunoască, barem, puterea celui pe care nu l-a vrut în scaun.

— Bine nu va să fie! — mai încercă mitropolitul să schimbe hotărîrea aprigei stăpîne, grăbindu-se să plece şi uitînd că intrase cu gîndul să întrebe de domn.

Abia trecuse pragul mitropolitul, şi cămărăşelul Baidea, trimis după ştiri, se-ntorcea gîfîind şi oarecum speriat.

— E răzmeriţă în ţeară, măria-ta! S-a sculat norodul, cu mic, cu mare, şi arde conacurile pe la moşii!

— E careva dintre jupîni în capul lui?

— Da de unde?! Nu-s decît robi, haiduci şi multă prostime de la tîrguri.

— Dacă nu au pe cineva mai de doamne-ajută, ca să-i înarmeze şi să-i pornească la luptă, să nu ne temem. Dar călăreţii ce au dat buzna pe poartă de unde venit-au şi ce căutat-au la curte?

— Cică a trimis un răvaş părcălabul sas de la cetatea Poienari că vin satele răzvrătite asupra cetăţii Tîrgovişte şi că cei din munţi s-au ridicat şi dînşii cu topoare, seceri şi măciuci, să-şi facă dreptate pe la trecătorile munţilor şi să prindă pe cei jupîni care-or încerca să treacă în Ardeal.

— N-am nici o teamă, cu astfel de luptători... Şi dacă ar vrea să vie spre noi, au uitat, se vede, că cetatea Tîrgovişteі nu-i vreun conac oarecare, că are destule bombarde să-i împrăştie cît ai clipi. Mi-e de-ajuns cîte îmi spuseşi. Acum du-te şi vezi-ţi de treburi şi nu mai dormi ca un năuc! — încheie vorba doamna Voica, în mintea căreia se şi iscase bănuiala ca nu cumva însuşi banul Pîrvu să fie cel ce plănuia descălunarea bărbatului ei.

Familia lui era încă destul de puternică peste hotare atît la sud, cît şi la nord, încît nu puteai şti niciodată ce tainice planuri o leagă de multele sale neamuri, şi unele chiar turcite. De la Neagoe Basarab, prin care se înrudise cu voievozii Ţării Româneşti, năzuiau mereu tot mai sus, luînd dregătoriile cele mai de seamă şi ţinînd puterea armată în mînă. Se gîndi, ca pînă la o dezmînţire a gîndului ei să dea de ştire oamenilor de încredere ai voievodului ca să se ţină la adăpost de orice neplăcere. Trimise, deci, după al doilea ispravnic al cetăţii.

— Să trăieşti, măria-ta!

— Auzii, ispravnice, că e răzmeriţă în ţeară şi că se întinde spre noi.

— Așa auzii și eu, și pentru că domnul nu e în țeară n-ar fi rău să fiți pregătită cu casa.

— Pentru o pribegie ? — îi luă repede vorba din gură doamna Voica. Ba, mă iartă, ispravnice, că n-oi lăsa scaunul domnesc oricui i se năzare să fie domn. Va să ne apărăm pînă la întoarcerea domnului, care nu va să mai întîrzie mult. Te-am chemat să strîngem rîndurile la luptă, nu să ne pregătim de pribegie, ca cei cărora le fuge pămîntul de sub picioare. Aruncă, deci, vorba la toți binevoitorii noștri și pregătiți-vă de luptă. De aiasta te-am chemat, ispravnice, și nu de alta. Și-acum, spune-mi, rogu-te, la ce oră se strînge divanul mîine dimineață ?

— Către ceasurile zece, măria-ta !

— Prea bine ! Domnia-ta să-mi strîngi cît îi putea de repede cele o mie dramuri de aur de la țiganii aurari și dajdea sărăritului din Săcuieni și Buzău, ce mi se cuvine în tot anul, iar dacă totuși va să cadă vreo năpastă pe cetate în ăst timp, trimiteți-mi vorbă.

A doua zi, sfatul țării se strînse în sala cea mare a palatului domnesc. Se aflau acolo marele-ban al Craiovei, Pîrvu, marele-logofăt Radu, care slujise pe rînd la mai mulți voievozi cu aceeași însărcinare, marele-spătar Dragomir ruda domnului din scaun, marele paharnic Radul, marele postelnic Badea, ceilalți aflîndu-se cu Radu cel Nou, la Constantinopol.

Radu, marele paharnic, care mai era și comandantul general al roșilor și al paharnicelor, oastea de țară, stătea de vorbă mai la o parte, pînă la intrarea doamnei Voica, cu cîțiva dintre jupîni, foști dregători, fugiți de pe la moșii de răul gloatelor răsculate. Veniseră să se plîngă și să afle măsurile luate de cei care țineau locul domnului.

Voica doamna intră repede, cu privirea întinsă spre scaunul domnesc. Purta pe cap un mesal bătut cu fluturi aurii și mărgăritărele. Peste rochia verde de canavăț aruncase o haină de catifea vișinie, mărginită cu blană de jderi, iar la gît, îi atîrnau cîteva lănțișoare de aur. Înainta cu pași apăsați și rari. Boierii se plecară pînă la unul înaintea ei, parte sărutîndu-i în trecere faldurile hainei.

— Şedeţi, boieri dumneavoastră, şi începeţi judecăţile, grăi dînsa după ce se aşezase în jilţul înalt de stejar pe speteaza căruia sta sculptată pajura munteană.

În acea clipă intră în sală mitropolitul ţării care întinse marilor dregători să sărute, *Evanghelia*, în semn de jurămînt că vor fi drepţi în judecăţile lor.

— Auzii, — urmă doamna, — că o răzmeriţă se întinde în ţară, ameninţînd cetatea Tîrgovişte. E adevărat, mare-ban ?

— E adevărat, mărită doamnă, dar primejdia nu e atît de mare pe cît se zvonise. Răzmeriţa a început de la nişte sate dinspre cetatea Poienari, ce n-au voit să plătească deşegubina cuvenită pentru neguţătorul grec găsit mort pe glia lor. Au sărit asupra slujbaşilor domniei, i-au bătut şi schingiuit, apoi, după ce s-au adunat tot felul de calici, au început să dea foc conacelor întîlnite în calea lor.

— Şi, mă rog ţie, mare-ban al Craiovei, ce-ai făcut ca să-i astîmperi ?

— Ce să fac ? Am adunat cîteva steaguri de călăraşi de la Floci, Lichireşti, Caracal şi Gherghiţa şi le-am îndreptat spre pîrcălabul român din cetatea Poienari, apoi am trimis vorbă vătafilor celor şaptesprezece plaiuri ale ţării dinspre munte că răspund cu capul şi cu averea lor dacă nu vor înăbuşi mişcarea prostimei ; să nu neliniştească cumva cetatea Tîrgovişteî sau conacurile marilor jupîni răspîndite prin acele părţi.

Jupînii care au luat parte la acel sfat dădură mulţumiţi din cap.

— Zvonul apropierii gloatei răzvrătite de cetatea noastră a pus pe fugă pe toţi negustorii cari abia veniseră la noi să-şi vîndă mărfurile, cu prilejul sărbătorilor — grăi vel-armaşul Neagu.

— S-au temut degeaba. O gloată neroadă şi fără arme nu putea să ne atace — spuse doamna Voica.

— Cam aşa ar fi, dacă nu s-ar găsi careva printre noi să asmută prostimea şi s-o întărească cu oaste străină — se porni spătarul Dragu.

— Cine să le dea ajutor, chiar de-ar vrea să ne vîndă vreo coadă de topor ? Nu cumva o să ne temem de moldovenii zănatecului Ştefăniţă ? — vorbi din nou doamna Voica.

— O fi dînsul zănatec, nu zic ba, dar încălzește la sîn un domnișor ce pofte̦ște scaunul Țării Românești. Și nici în cei de peste munți nu ne putem încrede, cu toate semnele lor de bună vecinătate, deoarece adăpostesc la dînșii pe un alt lotru și vîntură-țeară ce rîvnește la același scaun ! — se amestecă în vorbă de data aceasta capul bisericii.

— De ardeleni să nu ne temem, jupîni, că sînt mai totdeauna nevolnici la înarmare, aflîndu-se mereu fără bani și ostași. Tîrgurile săsești nu dau cu ușurință ceea ce vor căpitanii de oaste decît cînd le-ajunge cuțitul la os. Cît privește pe moldovean, nu face dînsul ceea ce va să supere pe înaltul nostru împărat — spuse doamna Voica.

— Dar să ne vedem de judecățile noastre, boieri dumneavoastră ! Dumneata, diace, pregătește-ți uneltele de scris.

Diacul se grăbi să-și pună în ordine nisiparnița, haragul, călimara, luînd în mîna dreaptă pana și așteptînd cu supunere porunca de sus.

Cînd se sparse divanul, grămăticul Oprea trecu conștiincios hotărîrile luate împotriva celor răzvrătiți și sfîrși hrisovul punînd ștampila de ceară domnească, cu formula obișnuită :

„Și eu, Oprea din Secuieni, care am scris în cetatea de față, numită Tîrgoviște, luna decembrie, 14 zile, crugul soarelui 12, epacta 2-a, crugul lunei zece, indicatul 14, numărul de aur 3, temelia 4-a, și de la Adam anul curgător 7033 (1524)."

În odaia domniței Neacșa era liniște și întuneric. Numai candela, cu trei brațe de argint, pîlpîia zgomotos, gata să se stingă. Fata cea mai mică a lui Radu cel Nou se ruga în genunchi în fața icoanelor, pătrunsă de credința că înfăptuise o mare nelegiuire, pentru care se cuvenea să pătimească. Lîngă ea, se ruga cu aceeași stăruință, roaba ei credincioasă, Zîmba, făcînd același număr de mătănii și de cruci ca și stăpîna sa.

Zîmba fusese adusă de mică la curtea domnească, de la o moșie rămasă prădalnică, în lipsă de moștenitori bărbați. Doamna lui Neagoe Basarab o primise cu milă, ferind-o de munci prea grele pentru cît era de firavă și de mică. Dar după plecarea ei, personalul gros al curții o întrebuința în treburile grele pînă ajunse să care apă cu donițele de la șipotul din vale.

Şi aşa o văzu domniţa Neacşa, tocmai cînd căzuse sub greutatea doniţelor, scoţîndu-şi din loc umărul drept. Trimisese să i-o aducă îndată ce ajunsese în palat. Zîmba veni sfîrşită de durere şi cu lacrimile pe obraji ; credea că are să fie biciuită pentru neîndemînarea ei. Dar domniţa o primi cu milă, şi trimise repede după baba Marghioala, care-i aşeză umărul la loc ; apoi porunci să fie spălată şi îmbrăcată cu rochii de-ale sale. Îi dădu să mănînce şi porunci să nu se mai ducă între ceilalţi robi ai curţii, ci să stea pe lîngă ea.

Şi într-o zi află domniţa Neacşa că erau aproape de-o vîrstă, că avea şi darul cîntului şi al dansului ceea ce făcu s-o îndrăgească şi să ceară mamei sale s-o răscumpere dintre robii domneşti şi să i-o dea de zestre, lucru ce miră mult pe doamna Voica, dar nu i se împotrivi.

Cu ea, Neacşa hoinări prin curtea şi grădina palatului. Robii începură s-o iubească şi să-i intre în toate voile : să-i cioplească cele mai frumoase fusuri, să-i facă cel mai mare război sau să-i împodobească gherghefele, de mărimi diferite, cu tot felul de înfloriturі.

După întîmplarea cu Bogdana, acestea rămaseră întristate că n-o mai pot vedea pe domniţa lor. Auziseră că părintele duhovnic îi dăduse canon greu, canonul cu cele şaptezeci şi două de nume ale Domnului Isus. Pătimeau şi ele acuma nu numai de dorul ei, ci şi de cel al Zîmbei, care rămase închisă în odaia domniţei.

Doamna Voica ieşind de la divan intră pe nesimţite în iatacul fiicei sale. Fu mulţumită s-o vadă pierdută în rugăciune cu adîncă smerenie şi uitare de sine. O lăsă să-şi ispăşească vina rugîndu-se nestingherită, dar făcu semn Zîmbei, care se plecase să-i sărute picioarele, să toarne untdelemn în candela ce se stingea pîlpîind.

Pe caldarîmul suburbiei Pera din Constantinopol trecea în toamna anului 1525 un convoi de înmormîntare. Valtrapurile îndoliate ale cailor întunecau parcă şi mai mult cerul mohorît, acoperit de nori. La fiecare răscruce de drumuri după rugăciunea călugărilor din mănăstirea Lavra de la Sfîntul Munte, se auzeau bocete de femei, plătite pentru această meserie. Se-n-dreptau cu toţii, şi fără grabă, spre biserica Sfînta Ecaterina.

Din pridvorul bisericii, unde se grămădiseră curioşii, se zărea ridicat pe o colină umbrită de chiparoşi palatul Patriarhiei alături de vechiul palat, acum ruinat, al celui din urmă împărat bizantin, Constantin Paleologul, mort sub copitele calului lui Mahomet al II-lea.

Sicriul de stejar, ridcat de patru oameni, fu dus pe catafacul plin de crizanteme. Pe urmele acestora păşeau tăcuţi Moise şi soţia sa, Anca, acoperită de un voal negru.

Deasupra sicriului se vedea o spadă pe al cărei mîner era săpată pajura muntenească, un coif şi o zale de corp.

Corul de călugări de la Lavra Athonita, care sosise chiar în acea zi, intonă litaniile de înmormîntare.

— Anca, şezi şi te odihneşte. Starea ta nu poate îndura oboseala — se auzi glasul şoptit al lui Moise după ce intrară în biserică.

Anca se aşeză pe scaunul întins de soţul său. Cu spatele puţin încovoiat, ea suspina din cînd în cînd la gîndul nenorocirii ce-i lovise.

— Cine-i mortul ? — întrebă în urma lor unul din pridvor pe cei de faţă.

— Trebuie să fie vreun creştin mai cu vază, dacă se află aci atîta lume simandicoasă din Pera şi Galata — răspunse un altul.

— Ia te uită, omule ! Beglerbegul Belgradului ! Nu cumva intră în biserică să spurce slujba bisericească ? — şopti un al treilea.

Puternicul slujbaş al sultanului, ce se trăgea din acelaşi neam cu mortul, venise să aducă ultimul salut rudei sale apropiate. Lăsîndu-şi afară oamenii, înaintă pînă-n pridvor, unde-l întîmpină, grăbit, Moise.

După un schimb de vorbe şi un salut ostăşesc către sicriul de pe catafalc, beglerbegul ieşi fără a se sinchisi de şoapta celor din jur.

— Dar cine să fie mortul, *signore* Cantacuzen ? — întrebă după aceasta o altă voce.

Cei de faţă îl recunoscură.

— Bailul Veneţiei ! Umblă după ştiri ! — şoptiră între ei.

— St ! St ! Să auzim ce se vorbeşte.

— Cine să fie, *signore* Peter Bragadenus ? Mă miră că n-ai şi aflat pînă acum. E doar un om prea bine cunoscut între noi. Născut şi crescut la Constantinopol — răspunse cel întrebat.

— Nu cumva o fi Vladislav, fostul voievod al Ţării Româneşti ? Văd rubedeniile lui în biserică.

— Chiar dînsul ! Dar nu întreg, ci doar capul lui, trimis înadins să-l vadă slujbaşii imperiului care-l ajutau. Se pare că turcii ar fi vrut să-l aibă la îndemînă pentru a mai potoli zelul voievodului din scaun pentru creştini. Cît despre corp, ei ştiu ce-au făcut cu dînsul, dacă nu cumva, în răzbunarea lor, muntenii l-au aruncat ca hrană corbilor.

— Aşa se întîmplă cu cei de peste Dunăre, *signore*. Nici după ce-şi omoară duşmanul nu-l iartă. Aprig neam ! Dar, ia spune-mi, cum a intrat în Ţara Muntenească ? Că doar mai acu un an ajunseseră la o împăcare, ba se şi încuscriseră, după cît mi-aduc aminte — mai iscodi ştafeta Republicii Veneţiene.

— Ce să se împace ? Că încă din mai auzirăm că a trecut Dunărea, hărţuind cu mica sa oaste pe voievodul Radu cel Nou. Pînă la urmă, ajutat pe sub mînă de rudele sale turcite, fugări pe cuscrul său din cetatea Bucureşti, unde se aşezase, pînă la Tîrgovişte, iar dînsul îi luă locul în cetatea de scaun, unde-şi întocmi un divan cu boierii care-l ajutaseră să intre în ţară.

— Așa încît fură doi domni pe același scaun, și pe deasupra cuscri ! — glumi bailul.

— Da, chemase din Moldova și pe feciorul lui mai mare, Dragodan, care pribegise acolo încă de pe vremea lui Neagoe Basarab. Dar îl pierdu și pe dînsul, deoarece fură atacați de Radu cel Nou și goniți din București spre Oltenia. Vladislav, se vede, se gîndise că-l vor ajuta rudele lui de prin Mehedinți. Dar aceștia nu ieșiră din vizuina lor, iar Vladislav și cu fiul său căzură, prin șiretlic, în mîna lui Pîrvu Craiovescu, banul Craiovei.

— Măi-măi, ce ură înverșunată ! Mulțumesc de veștile date, *signore !* — mai spuse bailul intrînd în biserică, să mai apuce ceva din vorbele celor de față.

Înăuntru, începuse slujba. Anca rămase un timp în picioare, dar curînd o lăsară puterile. Trebuia să aibă cel dintîi copil al ei.

— Verișoară dragă, prea te ostenești. Așază-te, te rog, aci ! — și tînărul care-i vorbise în limba ei muntenească, îmbrăcat ca un fecior de domn, îi întinse repede un scaun.

— Mulțumesc, vere Vlad, nu vreau să stau.

Dar nu apucă bine să sfîrșească vorba, și o ameteală o făcu să șovăie pe picioare, gata să-și piardă cunoștința. Atunci ieși repede din rînd Moise, care, luînd-o de braț, o scoase din biserică, urmați de Vlad.

— Vere Vlad, fii te rog bun și du-o pînă acasă, ai grijă de ea ! — mai spuse Moise, sprijinind-o să se urce într-o caleașcă.

— Nu, nu. Nu am nevoie să mă întovărășească Vlad, mă simt destul de bine. Mai curînd vei avea tu nevoie de el, aci.

— Bine, dar te rog să te liniștești și să te întinzi îndată, ca nu cumva să te-apuce vreun rău tocmai în lipsa mea de acasă ! — îi strigă Moise după ce o văzu că pornește.

Anca pătrunse sleită de puteri și tristă în iatacul său întunecat, cu grele storuri la ferestre. În starea în care se afla i se părea că totul se va dăstrăma în juru-i, iar dînsa va muri la naștere. Se simțea singură deoarece fratele său, Vlad, pe care nici mai înainte nu-l putuse prea des vedea, din pricina regulamentului sever al ienicerilor, în corpul cărora fusese băgat, nu mai putea da pe la dînsa după ne-

norocirea morții socrului ei. Așa că Anca, în așteptarea primului său copil, rămăsese cu totul singură să-și ducă grija și să aștepte cu răbdare clipa hotărîtoare.

Îndepărtată de rudele sale, fiind încă copilă, trăise în mijlocul unei familii care o primise fără dragoste. Socrul său, fostul voievod Vladislav, o ținuse departe de el, cu toate că zestrea adusă, neobișnuit de mare, le ușurase traiul. Așa stînd lucrurile, nu-i mai rămase altă nădejde decît copilul ce avea să se nască. Moise nu era bărbat rău, dar suferea din pricina stării deznădăjduite a tatălui său. Simțise de altfel în tot timpul după cununia sa că Vladislav pune la cale ceva împotriva tatălui ei. Traiul între turci ajunsese pentru acesta un adevărat chin. El fusese doar acela care, în timpul scurt cît fusese voievod scrisese brașovenilor prin trimisul lor, Petre Literatul: „Că m-am dus și am scăpat din mîinile păgînilor în Țara Românească, dau laudă lui Dumnezeu..."

Nu trecuse bine luna de la această nenorocire, și în familia lui Moise se abătu o alta; doamna Voica căzu lovită ca de trăsnet și muri în scurt timp. Copiii de la Constantinopol nu aflară știrea decît tîrziu, o dată cu noutatea că tatăl lor se însurase cu o altă femeie, Ruxandra, fiica mai mică a lui Neagoe Basarab. În acest timp născu Anca o fetiță, pe care o botezară Zamfira, nume obișnuit la grecii din Constantinopol, de obîrșie turco-arabă.

Anul ce veni,1526, după lupta de la Mohács, cîștigată de Soliman, schimbă vechea ordine politică din mijlocul Europei. Viața de stat independent a Ungariei încetă, sub ocupația turcilor, timp de-aproape două sute de ani. Ca rege al Ungariei ciopîrțite, fu încoronat la Székesfehérvár, la 11 noiembrie 1526, Ion Zápolya, ce recunoscu suveranitatea Turciei. La puțin timp — în decembrie — fu recunoscut rege al Ungariei dezmembrate, la Pozsony, și cumnatul regelui mort la Mohács, Ferdinand, fratele lui Carol al V-lea, căruia îi reveniră părțile de nord ale fostei Ungarii, rămasă independentă. Dușmănia dintre cele două bucăți dezmembrate aduse cu timpul tot felul de hărțuieli și nenorociri la granița și-năuntrul țării.

Din partea turcilor, deci, ar fi rămas liniştit în scaun Radu cel Nou dacă neamul Craioveştenilor nu s-ar fi amestecat în treburile lui. După ce-l îndemnase cu îndrăzneţe ameninţări să se-nsoare, curînd după moartea soţiei, cu ruda lor apropiată Ruxandra, îl şi sfătui să intre în înţelegere cu Ferdinand şi să schimbe axa politicii sale, fapt ce-i aduse duşmănia lui Zápolya şi neîncrederea sultanului.

Alegerea Ruxandrei ca soţie îi provocă, pe de altă parte, război în ţară cu vecinul său din Moldova, Ştefăniţă, care ţinea morţiş că lui îi fusese făgăduită fata, de către Neagoe Basarab. Dar şi între boieri se născură zîzănii, nemulţumiţi cu creşterea puterii craioveştenilor. Cît despre domniţa Neacşa ea-şi luase pe Zîmba şi plecase să se aşeze pentru un timp la mănăstirea de femei din ostrovul Oltului, unde, de altminteri, venea prea adeseori şi Miliţa-doamna, fosta soţie a lui Neagoe Basarab.

Întors în ţară, Vlad găsi mari schimbări în conştiinţa oamenilor din jur. Parcă trecuse o furtună peste ei, de le strîmbase liniile. Rudele dinspre partea mamei sale, Voica, se uniseră într-o tabără duşmănoasă faţă de rudele doamnei Ruxandra, care acaparaseră marile dregătorii şi privilegii domneşti. Cu unii dintre aceştia se uniseră apoi, după interes, pîlcuri mai mari sau mici de jupîni care ridicau norodul să se lupte împotriva domnului sau a duşmanilor lui.

Ţara se pustiise din pricina cislei prea mari care împovăra poporul ca să se poată acoperi haraciul datorat turcilor; răzvrătirile se ţineau lanţ, şi luptele interne nu mai conteneau. Negustorii străini, din ce în ce mai mulţi, îngăduiţi în tîrgurile domneşti puseseră stăpînire pe multe din prăvăliile băştinaşilor, ba chiar şi pe unele pămînturi din moşia tîrgoveţilor, care se năpusteau asupra lor de cîte ori puteau, dînd foc mărfurilor şi jefuindu-i în drumurile lor. Şi tot mai des soseau în ţară solii lui Ferninand, care nu se mai sfiau să înfrunte chiar pe subaşa, trimisul turcesc. Radu de la Afumaţi părea din ce în ce mai obosit şi mai străin faţă de propriii lui copii. Dar şi Vlad, flăcăul îndrăzneţ şi fălos de odinioară, se schimbase mult. După trei ani de zălogeală, ducînd viaţa grea de ostaş a ienicerilor, se-ntorsese stors de semeţie, dar şi de curajul bărbăţiei, după toate cîte le văzuse şi-auzise despre cruzimea turcilor faţă de domnii

ce-şi călcau cuvîntul de supunere. Plecase la Constantinopol zvăpăiat şi plin de avînt ostăşesc şi se întorsese potolit şi grijuliu să nu cadă în vreo capcană a turcilor.

Lipsa doamnei Voica din palat şi înlocuirea acesteia cu o străină ambiţioasă şi înfumurată măreau şi mai mult întristarea şi îngrijorarea feciorului de domn. Începuse s-o bănuiască părtaşă la planurile taberei olteneşti, care împingea pe tatăl său pe o cale ce nu putea să-l ducă decît la pierzare. Nenorocirea se putea abate şi asupra capului său, din care pricină o ura şi nu putea să încurajeze uneltirile rudelor ei.

Doamna Ruxandra, pe jumătate sîrboaică era o femeie chipeşă şi impunătoare. Nu degeaba se bătuseră cei doi voievozi români ca s-o aibă de soţie. Brună, cu sprîncenele încondeiate deasupra unor ochi negri şi pătrunzători, cu ovalul figurii prelung şi cu nasul uşor adus deasupra unei guri voluntare cu buze roşii, avea totuşi o frumuseţe aspră, cu ceva orgolios şi dominator în firea ei, moştenire venită poate din partea mamei sale, Milița Despina, înrudită prin sînge cu familia împăraţilor din Bizanţ.

Faptul că Radu cel Nou trecuse de partea boierilor de peste Olt şi căuta să-şi schimbe stăpînul nu trecu neobservat nici de turci, nici de boierii ţării care ţineau cu ei. Aceştia, invidioşi pe Craioveştenii atotputernici, începură să urzească la spatele lor tot felul de intrigi în ţară şi peste Dunăre.

— Ce zici, spătare, prindem vulpea în capcană? — întrebă la un pahar de vin fostul mare-vornic Neagoe, în chioşcul de verdeaţă din curtea casei sale, pe fostul spătar Drăgan.

— Eu aşa zic, că l-om prinde, numai să fii puţin mai răbduriu — răspunse cel întrebat.

— Ruxandra doamna să trăiască! Că dînsa ni-l va da plocon în mînă! — vorbi un al treilea părtaş la planul lor.

— Acum, cică vrea voievodul să ne ridice şi scutirile după ce ne-a luat dregătoriile! — vorbi înciudat biv-vel vornicul Neagoe, fosta rudă a lui Radu de la Afumaţi.

— Aşa este! Ne năpăstuieşte şi cu plata haraciului! — spuse cel de-al treilea, care nu era altul decît fostul ispravnic Neagu de pe vremea doamnei Voica.

— Ia de la alde noi, ca să aibă Despina Milița de unde da pentru pomenile ei, pe la mănăstiri. Ba mai face și procese oamenilor, să le ia averile, zicînd că sînt dintre cei ce s-au hainit pe vremea lui Neagoe Basarab. Apăi, treburi de om cu cap îs aiestea? — adăogă jupînul Neagoe.

— Și dacă ar fi numai atît! Dar nu le mai ajungi la nas de-atîtea ifose împărătești. Mai veni în țară și fata aceea care se luase cu Ștefăniță al Moldovei. Zic oamenii că ea l-ar fi otrăvit. Că bună muiere mai fu! Și-acu trage la cumnatu-său, ca să mai întărească în țeară neamul ei craioveștean, vorbi jupîn Neagoe.

— Ei, frate, nu fi nedrept! Că doar a crescut aci, în țară. Unde era să se tragă? La străini? Și de otrăvit, cine poate pune temei pe vorbe? spuse mai împăciuitor fostul mare-spătar Drăgan.

— Doar nu eu am scornit vorba asta! O spun oamenii ce vin dintr-acolo!

— Spun! Și dacă spun?... Ia, o vorbă de clacă, care umblă de ici-colo! Stă doamna Stana țeapănă pe trunchiul ei împărătesc, dar nu a făcut fapta asta. Și-apoi trebuie, jupîni dumneavoastră, îndrăzneală și mare chibzuială!

— Că-i lipsesc dintr-amîndouă și de aceea se află printre noi, asta-i altă vorbă că altminteri putea trage niscaiva foloase de pe urma faptei! — rîse ispravnicul Neagu. Dar să lăsăm muierile în plata Celui-de-Sus și să vedem de-ale noastre. Vornice Neagoe, caută să prinzi firul intrigilor lui Radu de la Afumați pornite cu cei de la Viena, că fără ele nu ne putem înfățișa sultanului.

— De asta nu duce domnia-ta grijă! Sînt tocmai pe drumul cel bun — răspunse acesta ieșind cu fereală după jupîn Drăgan din chioșc ca nu cumva să-i vadă, pe tustrei, vreo iscoadă de-a doamnei Ruxandra.

În palatul domnesc domnea pacea dinaintea furtunii. Vlad devenea tot mai neliniștit, din pricina zvonurilor primejdioase ce se întețiseră împotriva tatălui său.

— Tată — spuse el către Radu cel Nou într-una din zile, cînd se aflară singuri la vînat, în ciutăria de lîngă cetatea București. Spune-mi, rogu-te, ce ai de gînd să faci cu solii craiului Ferdinand care ne tot calcă țeara sub privirea

bănuitoare a subaşei şi a oamenilor lui ? Mîine-poimîine, te şi pomeneşti cu vreun *Azl Fermmani* sau cu vreun *Sürgün Fermmani* venit de la sultan.

— Ştiu ce mă paşte, iubite fiu — îi răspunse pe gînduri, tatăl său —, dar mi s-a urît şi cu slugăria ce o îndur de cînd sînt domn numit de ei. Aceşti soli despre care-mi pomeneşti sînt soli de libertate, fiindcă am jurat credinţă regelui lor.

— Ai făcut asta ? — strigă înspăimîntat feciorul de domn.

— Nu zbiera aşa, că n-a intrat Satana în tine ! — îl domoli voievodul privind îngrijorat împrejur. Doar ştii că sîntem pîndiţi din toate părţile de cei ce vor să-mi ia locul. Ce, vrei să ne cadă capul la amîndoi ?

— Numai doamna Ruxandra are să-ţi mănînce zilele, tot visînd să ajungă mai ceva decît este ! — grăi cu pică băiatul dînd pinteni calului.

Radu cel Nou se gîndi o clipă să răspundă cum se cuvine unui neobrăzat, fără respect faţă de mama lui vitregă, dar nu-l mai apucă lîngă dînsul. Crezu atunci că făcuse o mare greşeală să se dea în vileag faţă de el. Ruxandra are să-l ţină de rău. Bine zisese dînsa să nu-i încredinţeze nimic din ceea ce-l preocupa, oprindu-l să şi-l asocieze la domnie ! Dacă era din fire un nemernic, sau se dăduse cu trup şi suflet turcilor şi-l iscodea acum ? Dar nu ! se scutură el cînd îi trecură prin minte asemenea bănuieli. Feciorul lui iubit nu putea face aceasta, nu putea să-l vîndă. Grăbi deci mersul calului şi se apropie mai liniştit de Vlad. Vînară apoi amîndoi pînă-n seară, ferindu-se şi unul, şi celălalt să mai scoată o vorbă.

Către sfîrşitul lunii ianuarie 1529, trecu un nou convoi cernit pe caldarîmul Perei din Constantinopol, luînd drumul spre aceeaşi biserică, Sfînta Ecaterina. Se aflau în urma lui aceleaşi bocitoare, plătite, care sfîşiau văzduhul cu ţipetele lor şi aceeaşi mulţime de gură-cască, strînsă de prin mahalale. Lipseau însă figurile simandicoase care întovărăşiseră în trecut cortegiul lui Vladislav. Erau doar cîţiva boieri munteni, pribegiţi, iar pe catafalc — două sicriaşe în loc de unul mare.

Pe străzi — apă şi noroi ; pe cer — nori întunecoşi ameninţînd capitala turcească cu fulgere şi trăsnete ; în biserică, cîteva lumînări aprinse şi un mormăit slab de glasuri călugăreşti care întîmpină cele două sicriaşe.

Pe treptele catafalcului îngenunche o tînără femeie, acoperită de un văl gros, cernit, cu o fetiţă de vreo trei ani alături, care o tot trăgea de voal, să-i descopere faţa.

— Stai binişor, Zamfiră ! Lasă pe mama liniştită ! — se auzi glasul lui Moise dintr-o stranã alăturată.

Slujba religioasă, începută de trei preoţi, mergea tărăgănat şi fără nici o însufleţire. Dincolo de zidurile bisericii, curioşii alergau după veşti.

— Văzurăţi că sînt două sicriaşe pe catafalc ? Ce-o mai fi însemnînd şi asta ? — rosti o cumătră ca să se afle-n treabă.

— Sicriile sînt pecetluite cu stema Ţării Munteneşti. Trebuie să fie capete cerute de sultan, ca să fie sigur că a mai scăpat de doi duşmani — zise o alta.

— Acum trei ani văzurăm sosind la Constantinopol capul lui Vladislav, iar acum — pe cele ale lui Radu cel Nou şi al feciorului său — vorbi de data asta baiul Veneţiei. Nu spusei bine ? Neam aprig şi răzbunător... Fiica lui de-aci

abia căpătă de la sultan învoirea să-i îngroape creştineşte. Cine să fie oare vînzătorii şi ucigaşii lor ?

— Ucigaşii sînt la Constantinopol. Au sosit cu capetele şi cu propuneri pentru alegerea noului domn — răspunse tovarăşul lui dintîi. Sînt chiar rudele apropiate din partea nevestei lui dintîi. Radu cel Nou le nesocotise, şi ele l-au pîrît sultanului. Iar sfîrşitul gîlcevei e cel pe care-l vezi înaintea domniei-tale. Numai că fu omorît o dată cu dînsul şi nenorocitul de Vlad, care fugise cu tatăl său, să-l scape, spre Rîmnicul-Vîlcii, pînă unde fură urmăriţi şi omoriţi în biserică, în faţa preotului din altar.

Moise împlinise nouăsprezece ani cînd se trezi vîrît în plină intrigă domnească. Necunoscînd ţara şi pe boieri, el se lăsă dus de cei care-l înconjurară în cele dintîi clipe. Nu fu deci de mirare ca, tînăr şi nedeprins cum era cu sforăriile din ţară, să cadă în mîna linguşitorilor şi a celor ce căutau pricopseala.

Cînd intră bailul în biserică, Moise stătea tocmai de vorbă cu cei care-l ceruseră domn sultanului. Ucigaşilor nu le păsa că în aceeaşi biserică se citeau litaniile pentru cei omoriţi de dînşii. Vorbeau şi se sfătuiau ce trebuie să facă dacă sultanul nu le va da cîştig de cauză. Numai Anca, soţia lui Moise, plîngea frămîntîndu-se de durere la căpătîiul celor dragi ei. Fetiţa nu înţelegea de ce se zbuciuma şi plîngea mama sa, şi, crezînd că tatăl ei o certase, se uită chiorîş la dînsul, neascultîndu-i vorbele.

— La o parte ! La o parte ! — se auziră atunci strigătele beşliilor din stradă.

— Ce este ? Ce se-ntîmplă aci ? — se zăpăci mulţimea care se grămădise la intrarea bisericii şi aştepta scoaterea sicrielor.

— Ienicerii, vin ienicerii ! — se auziră cîteva voci de pe stradă.

— Feriţi-vă !

Prohodirea morţilor mergea încet şi tărăgănat, ca pentru nişte muritori de rînd. Mai toţi jupînii dinăuntru aşteptau cu sufletul la gură hotărîrea sultanului, de care depindea şi soarta lor. Cine va izbuti din cei doi ? Moise, sau vărul lui Vlad ?

Dintr-o dată, răsuna numele lui Moise, strigat de afară, iar căpetenia ienicerilor se arătă pe pragul dinăuntru al pridvorului. Moise ieşi repede, urmat de jupîni. Cît ai bate din palme, fu ridicat pe un cal de paradă dăruit de sultan tablabaşa şi porni cu tot alaiul, în cîntecele tabulhanalei spre seraiul celui preaînalt, sultanul, ca să i se închine şi să primească steagul de domnie al Ţării Româneşti cu cele două tuiuri.

La căpătîiul celor două sicrie rămase să jelească doar Anca, susţinută de cei doi-trei jupîni rămaşi credincioşi lui Radu cel viteaz.

Ajuns în cetatea Giurgiului, Moise, păzit de garda sa de beşlii şi ieniceri, cu care trebuia să şi intre în ţară, nu putu să-şi ocupe scaunul, deoarece în răstimp se răzvrătise o parte dintre boierii de la Olt ce-şi aleseseră domn pe Basarab al III-lea, o rudă a lor, pe care voiau să-l însoţească cu doamna Ruxandra. Abia după ce fu ucis Basarab al III-lea, poate tot de aceiaşi ucigaşi, Drăgan şi Neagoe, Moise fu primit de jupînii şi cnezii care ţineau locul întregului popor şi se chema că ţara îl întîmpinase la intrarea în Muntenia. Era privit însă cu ochi răi de către cei mai mulţi dintre aceştia, fiindcă venea întovărăşit de oaste turcească.

După înscăunarea lui Moise, cîrmuiră ţara în numele domnului şi în folosul lor marele vornic Neagoe şi postelnicul Drăgan. Atraseră pe voievod într-un război cu saşii, prădînd Braşovul şi ameninţînd Sibiul, sub pretext că vor să recapete, pentru domnie, cetăţile Vurpăr şi Vinţul-de-Jos, care apaţinuseră socrului lui Moise-voievod.

Dar pacea fu încheiată peste capul domnului de cei doi profitori care încasară galbenii pentru încetarea războiului, de la sibieni. Prinzînd de veste, Moise ucise pe logofătul Lăudat, unealta lor, care asediase cetatea Branului, aducînd mai multă pagubă ţării decît folos, şi puse gînd rău celor doi sfetnici necredincioşi ai lui.

Din trădarea lui Neagoe şi Drăgan cîştigă partida boierilor de peste Olt, care se apropie de domn, aducîndu-i dovezi de necredinţa slujitorilor lui. Barbu Craiovescu căpătă atunci bănia Craiovei, Jiului şi Mehedinţilor, iar drept soţie — pe

sora Ancăi, domnița Neacșa, cea de-a doua fiică a lui Radu de la Afumați, privită de popor ca și sora domnului.

Ziua nunții lui Barbu Craiovescu fu hotărîtă la 13 februarie 1530. Cu acel prilej fură chemați la ospățul cel mare toți dregătorii din divan, boierii mai de seamă ai țării și înaltul cler.

În cămara cea lungă de ospăț, marea sală a divanului, cu tronul domnesc, se adunaseră în ziua hotărîtă toți cei chemați la nunta domniței Neacșa. Printre aceștia se aflau și jupînii Drăgan și Neagoe. Cu dînșii era la același cap de masă postelnicul Preda, unealtă preacredincioasă a lor.

Locul de cinste, în stînga lui Moise-voievod se păstrase pentru locțiitorul sultanului, Schemni Agasi, iar la dreapta lui se așezase, după rînduială, doamna Anca. Pe jilțuri mai joase, aproape de dînșii, se așezară mirii, pe cînd ceilalți boieri își luară locul cuvenit, mai înalt sau mai scund, după rang și importanța ce o aveau pe lîngă domn.

De la un capăt la celălalt al încăperii sclipeau straiele bogate de mătase, lucrate în fir de aur și argint, sau de catifea diferit colorată, înveselind privirile și îndemnînd pe meseni la băutură și voie bună. Se ridicară tot felul de urări și închinăciuni, mai întîi în cinstea voievodului și a casei lui, apoi a boierilor de față precum și a înaltelor fețe bisericești. Pivnicerii intrau și ieșeau încărcați cu butiile din răldăcini de tei, cu frumoase dungi prin ele, pline cu vin de Cotnari și de Moreea adus de negustorii venețieni, care se goleau fără răgaz în cupa mare de argint, ce trecea din mînă-n mînă. Marele-dlucer cu oamenii săi nu mai pridideau să astîmpere setea boierilor așezați împrejurul meselor în semicerc din mijlocul sălii.

Caraghioșii, pehlivanii și harapii înveseleau pe nuntași cu ghidușii născocite la astfel de împrejurări, neuitînd să strecoare uneori și cîteva vorbe prea deocheate pentru auzul delicat al jupînesselor tinere, care le ascultau totuși rușinîndu-se și ascunzîndu-și fața după evantaiele mari, cu pene de păun, aduse din Ardeal pentru sclifoseala lor.

Cobzarii nu se lăsară mai prejos și traseră din arcușul lor măiestrit pe la urechile jupînilor cherchelițî, ce aruncau în talerele lor aspri de argint, drept mulțumire. Unora le plăceau cîntecele haiducești, altora — cele care preamăreau

vitejia de ostaș a lui Radu Negru, Ștefan cel Mare sau cîntecul jalnic al Meșterului Manole. Făcliile lumînărilor de ceară, groase cît un braț de voinic, fumegau ici-colo, silind pe stolnicei să alerge necontenit de la una la alta ca să le taie mucurile. Vocile bărbaților se amestecară curînd cu cele ale femeilor, cînd repezindu-se una într-alta, cînd molcomindu-se, ca un zumzet de albine.

— Trăiască mirii ! — strigă unul dintre jupînii nou divăniți.

— Trăiască ! Trăiască ! — răspunseră alții, mai înfierbîntați.

Priveliștea sălii era strălucitoare. Steluțele și pietrele nestemate din părul și urechile jupîneselor sclipeau des la lumina tremurătoare a făcliilor ; brațele lor albe, acoperite cu nenumărate brățări, se mișcau după trebuința mîinilor încărcate cu inele de preț ; vestmintele de canavăț aurit sau camhă lucitoare străluceau în culori variate și vesele și înseși mîinile, păroase, cu degetele pline de pietre prețioase ale bărbaților, unii cu căutături viclene păreau mai albe și mai sprintene cînd purtau cupa de argint la gură.

Către miezul nopții, cheful se-nteți, ajungînd oarecum necuviincios pentru obrazul femeiesc. Domnul făcu atunci un semn către doamna Anca, care se și ridicase să plece, împreună cu mireasa și cu celelalte jupînese, în cămara alăturată, unde aveau să-și ducă mai departe petrecerea.

După plecarea doamnei Anca, locul ei din dreapta domnului fu luat de marele-ban al Craiovei, ajuns acum cumnatul voievodului.

Omul sultanului și capul gărzii turcești a palatului, trimis o dată cu Moise la București, venise la nuntă cu toți beșliii lui. Cealmaua lui albă se ridica sfidătoare deasupra cucăi domnești. Intrase mai tîrziu în sală, fără a fi văzut de boieri, lăsînd după dînsul cîte patru ieniceri înarmați la fiecare intrare.

— În sănătatea preaînaltului nostru stăpîn, șah de Bagdad și Irak, cezar al Bizanțului și al Egiptului, sultan a trei continente, al Mării Negre și al Mediteranei ! — închină, sculîndu-se în picioare, voievodul Țării Românești.

La fel făcură şi ceilalţi jupîni. Lanţurile de aur, ce cădeau în şiruri bogate pînă la brîu de pe grumazul lor, aprinseră pofta de îmbogăţire a lacomului turc.

— De ce-o fi hotărît Moise-voievod nunta în această zi de 13 ? — şopti dintr-o dată Drăgan, ca şi cum l-ar fi luat gura pe dinainte, vecinului său Neagoe, amîndoi vechi duşmani ai banului Barbu Craiovescu.

— Fiindcă e un venetic care nu cunoaşte obiceiul pămîntului, să nu se încreadă în ziua aceasta, că aduce nenorocire — răspunse Neagoe coborînd glasul.

— Nu cumva şi-o fi pus în gînd ca piaza rea să cadă pe noi, după îndemnul proaspeţilor săi prieteni ? — răspunse cel dintîi, care începuse să se neliniştească.

Neagoe tresări şi-l privi tulburat, dar se linişti numaidecît şi-i răspunse rînjind :

— Ştie dînsul ce-l paşte dacă-şi înlătură vechii stăpîni, rămînînd numai cu cei de astăzi. Şi sculîndu-se de la locul lui, strigă cît îl ţinu gura : Trăiască măria-sa Moise-voievod şi casa lui !

Drăgan nu se lăsă nici dînsul mai prejos şi strigă de asemenea :

— Trăiască ! Trăiască cu tot neamul lui ! Dar vocea i se stinse îndată ce zări privirea marelui-ban aţintită asupra lui. Parcă i se strecurase un şarpe în sîn. Văzu apoi pe acesta plecîndu-se spre voievod, ca să-i şoptească ceva. Moise sentoarse puţin spre Schemni Agasi şi-i vorbi la ureche. Căpetenia gărzii turceşti privi spre masa lor, dădu moale din cap şi zîmbi din colţul buzelor.

Tainica înţelegere dintre aceşti trei oameni îngheţă sîngele lui Drăgan, şi-l făcu să-şi rotească îndată ochii în jurul meselor, să vadă pe unde se află ieşirile din camera de ospăţ. I se păru atunci că dormise fermecat pînă-n acea clipă, de nu văzuse cu ce pază puternică de ieniceri sînt împrejmuiţi. Toate uşile care la începutul chefului fuseseră larg deschise, ca să primească pe cei ce veneau, se închiseseră acum, avînd în dreptul lor cîţiva satîrgii şi ieniceri. Nu se îndoia că dedesubtul hainelor largi se ascund iataganele, gata să se ridice la un semn al căpeteniei lor, şi să-i curăţe într-o clipă pe toţi.

Cum să scape de acolo fără să se simtă fuga lui? se tot întreba el, iscodind cu privirea locurile din sală. Avu însă un pic de noroc. Pe cînd stătea astfel, ca pe jăratec, cu gîndul vîltoare, sosi tocmai la timp poruncă de la doamna Anca să vină și în cămara jupîneselor cîțiva măscărici și cobzari. Aceștia, cum auziră, se și repeziră cu toții spre ușă, știind de cîtă dărnicie sînt gata femeile. Printre ei, ascuns de lăute, se strecură nevăzut Drăgan, și nimeri printr-o ușă deschisă pe sălile întunecate ale palatului. Cei de la masa lui îi descoperiră mai tîrziu plecarea, dar nu mai fu chip să-l ajungă din urmă.

Un zgomot surd de arme se auzi atunci dintr-o sală alăturată celei în care petreceau femeile.

— Oare ce s-o fi petrecînd pe sălile palatului? E beznă peste tot, măria-ta, și parcă ar tot umbla cineva de colo-colo — șopti Zîmba, ce se pregătea să-și întovărășească stăpîna peste Olt, unde o aștepta noua ei gospodărie.

— Ce poate fi, Zîmba? Ți s-o fi năzărit ceva, de teama întunericului. S-or fi stins luminile de-atîta mișcare prin palat. Du-te mai bine de isprăvește boccelele domniței Neacșa, că acu o da banul semnul de plecare într-ale lui — răspunse liniștită doamna Anca.

Vorbele doamnei Anca fură întrerupte de hazul zgomotos al jupîneselor pentru o șagă mai deocheată a măscăricilor, ce făcu să roșească pe tinerii aprozi puși să le servească, feciori de boieri veniți la curte, după moda Apusului, ca să învețe portul, meșteșugul armelor și viața între dregătorii mari.

În cămara domnească se băuse din plin, iar jupînii, parte căzură cu capetele pe masă, parte, treji pe jumătate, așteptau ieșirea domnului din sală, ca să plece și dînșii pe la casele lor. Cheful era deci pe sfîrșite, doar sunetele ușoare ale guzlelor și chitarelor îl mai îndemnau pe cîte unul să ridice cupa în cinstea celorlalți. Duhoarea din sală le înnegurase mintea și simțul prevederii, moleșindu-i chiar și pe cei mai prevăzători dintre ei.

În piața din fața palatului, tunurile mai băteau încă, din ceas în ceas, ca să arate norodului că domnul și cu boierii lui se înveselesc la nunta domniței Neacșa.

— Măria-ta, se amestecă iar în vorbă, şoptind, credincioasa Zîmba. Am văzut venind încoace pe postelnicul Drăgan, care tot căuta uşa de ieşire. Era tare zăpăcit de băutură şi l-am îndreptat să iasă din palat. Se tot pitea pe lîngă ziduri, de parcă-i era teamă de ceva. Mult trebuie să fi băut.

— Da, fată, aşa trebuie să fie, doar a fost nuntă — îi răspunse scurt doamna, ce stătea de vorbă cu una dintre jupînesele cu care copilărise.

Dar în sala ospăţului domnesc nu mai era atunci petrecere. O luptă pe viaţă şi pe moarte se-ncinse între cei treziţi şi oamenii lui Schimni Agasi, care avea ordin de la domn să bage iataganul în pieptul celor însemnaţi de el. Beşliii şi satîrgiii, aţîţaţi de ieniceri, se aruncară asupra acestora ca să nu scape vreunul, oricît s-ar fi apărat. Capetele jupînilor şi chiar ale unora dintre feţele bisericeşti zburau peste mese, umplînd de sînge peste tot, iar leşurile ce se grămădeau unele peste altele, împiedicau pe cei care mai încercau să fugă. Le scăpase Drăgan şi era mare fierbere în palat să-l găsească, dar acesta se şi afla pe drumul Giurgiului, ca să-şi caute scăpare la prietenii ce-i avea acolo. Fu ajuns însă din drum şi momit să se întoarcă cu făgăduieli mari, fapt ce-i aduse şi lui pieirea.

Răcnetele din sala de mîncare se auziră şi în acea a jupîneselor, care se dezmeticiră mai curînd decît bărbaţii lor şi se aruncară asupra uşilor să le deschidă. Dar acestea erau păzite pe din afară de ieniceri. Unele, mai îndrăzneţe, înţeleseră că viaţa bărbaţilor lor se află în mare primejdie, şi se-ndreptară furioase către doamna Anca şi domniţa Neacşa.

— Ne-aţi adus la nuntă să ne măcelăriţi ca pe nişte vite? Daţi-ne drumul, să ne găsim bărbaţii! Daţi-ne drumul — ţipau ele către cele două femei înspăimîntate, care nu ştiau nici ele ce se petrece în sala mare de ospăţ şi căutau să le liniştească.

Altele, mai blînde, se rugau în desperarea lor:

— Nu ne lăsaţi, doamnă Anca şi, domniţă Neacşa! Ajutaţi-ne. Avem copii! Fiţi milostive! Daţi-ne drumul!

Dar drumul era închis pentru toată lumea pînă la irosirea răzbunării domneşti. Toţi cei care umblaseră cu intrigi la Constantinopol sau complotaseră între ei împotriva voie-

vodului și a lui Barbu Craiovescu își găsiră moartea în noaptea de pomină a nunții domniței Neacșa. Celorlalți li se dete drumul după ce ienicerii scoseseră pe doamna Anca și pe domnița Neacșa din mîinile soțiilor lor.

Cînd ajunseră în iatacul domnesc, domnița Neacșa începu să se tînguie și să plîngă amarnic :

— Ce mai nuntă ! Blesteme și lacrimi ! Vai mie pentru sîngele vărsat din pricina mea ! Cîtă jale în juru-mi ! Cîte jupînese rămase văduve în timp ce eu îmi iau bărbat ! Nu-mi trebuie gătelile astea de nuntă. Luați-le, luați-le de pe mine. Nu-mi trebuie darurile domnului și ale nuntașilor ! Dați-le înapoi ! — și, ca nebună, Neacșa începu să-și rupă hainele și podoabele. Plec la mănăstire... Măcar cu-atît să ispășesc păcatul de astă-seară...

— Stăpînește-te, Neacșo ! Ce te-amesteci în treburile domnului și ale bărbatului tău ? Ar fi fost mai bine să le vezi capetele însîngerate în vîrful sulițelor înaintea porții sultanului ? Că doar n-or fi făcut dînșii această ispravă de florile mărului ! Trebuie să fi mirosit vreo hainire din partea celor măcelăriți astă-seară, care nu puteau fi prinși decît venind la o astfel de împrejurare, de unde, dacă lipseau s-ar fi dat de gol. Că doar știi ce-au pățit părintele și fratele nostru pentru că i-au lăsat în voie și s-au încrezut în omenia lor. Hai de te liniștește acum ! Îmbracă-te de drum lung, că iată, acu pică și domnul să te ia la gospodăria lui.

— Ba nu, surioară ! Mă întorc la Schitul Maicilor. Că numai acolo mi-o fi bine.

— Să isprăvim cu bocetele și cu tocmelile, că ne-apucă ziua mare și tu nu ești îmbrăcată.

— Mamă, mamă ! — se auzi atunci din fundul iatacului un glas de copil, o fetiță cam de vreo patru ani coborî repede din pătucul său, și fugi cu piciorușele goale spre Anca, speriată de văicărelile Neacșei.

— Ce-ți este, Zamfira ? De ce nu dormi la ceasul acesta ? Unde-ți este dădaca ?

— Dada a plecat ! Mi-e frică, măicuță, mi-e frică de moșu cu iataganul ! — bîigui fetița, și-și ascunse capul buclat în cutele hainei de brocart aurit a mamei sale.

Așa se trecu ziua de 13 februarie a anului 1530, an care nu se sfîrși, de altfel, fără o pagubă asemănătoare pentru cei ce puseseră la cale măcelul. Moise-voievod asmuți prin această faptă și mai mult dușmănia boierilor rămași în viață după care se înteți plîngerile la Constantinopol împotriva lui. Hărțuit dinăuntru, se dădu cu totul de partea ferdinandiștilor, după îndemnul Craioveștenilor. Turcii, prinzînd firul legăturilor sale, îl dădură jos din scaun și numiră în locul lui pe vărul său Vlad, aflat încă la Constantinopol.

Și povestea se repetă. Vlad, fiul lui Vlăduț-voievod porni spre țară cu ajutorul turcesc, iar Moise-voievod trecu munții cu toți ai lui, să ceară sașilor ajutor pentru recăpătarea scaunului pierdut.

„Din mila lui Dumnezeu, Io Vlad-voievod şi domn a toată Ţara Ungaro-Vlahiei. Scrie domnia-mea prietenilor noştri cinstiţi şi buni şi vecinilor de aproape, celor o sută oameni bătrîni care sînt în sfat şi tuturor ţăranilor săraci, mari şi mici, din cetatea Sibiului şi cît ţine ţara săsească, vă aduce multă sănătate. De aceea vă grăieşte domnia-mea, căci din vremea cînd ţineam să facem învoieli şi pace cu toţi cinstiţii domni şi nemeşi, nu vreau domnia-mea să prădez, să aprind şi să vă ard. Dar vreau domnia-mea ca acel duşman al domniei-mele şi voastre, Moise, să nu mai fie viu din graţia voastră şi să-l omorîţi cum puteţi. Iar dacă nu vreţi să-l omorîţi, ci voiţi a-l ţine şi a-l cinsti în mijlocul graţiei voastre, bine să ştiţi şi să credeţi ce va fi şi ce se va face între voi. Scris în iunie, 22 zile 1530."

Fugit în Ardeal cu familia şi cu Barbu Craiovescu, care fusese urmat de fratele lui Drăghici, fost mare-comis, Moise-voievod lăsă în cetatea Făgăraş, sub oblăduirea lui Ştefan Mailat, pe doamna Anca, Zamfira şi domniţa Neacşa, iar el plecă spre Sibiu, să caute ajutor la saşii lui Ferdinand. Hărţuit de secui la Osdola, prădat de tot ce mai avea cu el şi umilit, izbuti, totuşi, după mari amărăciuni, să capete ceva ajutoare în bani şi arme, cu care să-şi încropească o mică oştire împotriva lui Vlad. Pentru ca să scape de prăpădul unui război în Ardeal, ferdinandiştii după ce îi mai dădură cîţiva ostaşi îi grăbi plecarea spre graniţa de sud. Voievodul dete mai înainte pe la Făgăraş, de unde-şi luă familia, şi trecu în ţară pe la Bran, coborînd greu hotarul muntos, peste care se lăsară uneori şi cu frînghia pe coastele stîncoase şi ajunseră, în cele din urmă, la poalele Carpaţilor dinspre partea Ţării Româneşti.

În fruntea oastei mergea Moise, fostul voievod, istovit şi îmbătrînit de parcă purta pe umeri nu douăzeci de ani, cît avea, ci patruzeci. Alături de el, călare, mergea tăcut, strunindu-şi nervos calul, cumnatul său, Barbu Craiovescu, fost mare-ban. Nu departe de el era şi fratele acestuia, Drăghici, cu un pîlc de ostaşi credincioşi. În coastele lor, pe dreapta şi pe stînga, mergeau ajutoarele date de craiul Ferdinand: voievodul Ştefan Mailat al Făgăraşului, Gáspár Horvát şi episcopul Nicolae de Gerendi al Ardealului.

— Trebuie să ne iasă în cale ajutoarele ce ni le-au făgăduit jupînii de peste Olt — vorbi într-un tîrziu Barbu Craiovescu.

Moise nu răspunse, părea cu gîndul dus. Ochii lui, tulburi de neodihnă, priveau fără înţelegere spre linia orizontului deschis din faţa lui. În urma-i se întinsese brîul de piatră al munţilor la poalele cărora nu ştia ce soartă îl aşteaptă.

— Ce ştiri ai primit din Ţara Oltului? — întrebă el în cele din urmă, ca dezmeticit din somn, ferindu-se să privească în ochii cumnatului său.

Nu era oare acesta cel care-l tîrîse în starea în care se afla? Nu-i cîntase în toată vremea de marele ajutor ce ar avea de la craiul Ferdinand dacă trece în tabăra lui? Nu văzuse el bine că acest mare crai nu voia decît stăpînirea Ţării Româneşti? Şi nu venea cu dînşii episcopul papistaş cu gînd să schimbe credinţa celor din valea Dunării cu sprijinul voievodului ridicat de el în scaun? Ce cîştig avea să tragă dînsul din toate acestea, chiar de-ar învinge pe Vlad şi hoardele lui de turci? O dependenţă schimbată prin alta.

— Aştept oştenii boierilor Şerban şi Stanciu, cum mi-au trimis vorbă, numai să coborîm cursul Oltului spre Dunăre — răspunse tărăgănat, fără prea mare convingere, fostul mare ban.

Două cocii închise, trase de cîte şase cai de munte, se apropiară de dînşii, apărate de oastea banului. Tocmai se dăduse poruncă trupelor să se oprească spre a-şi cerceta armele. Îngăduindu-şi cîteva clipe de reculegere, Moise se apropie călare de cocia în care se aflau soţia şi copila sa.

— Ce face fata?

Îmbrăcămintea-i de oştean, cu platoşă, coif şi zale, nu-i îngădui să se plece mai adînc asupra celor dinăuntru.

— A adormit. Dar mult s-a mai zbuciumat mititica, speriată de larma făcută în mersul armatei, şopti doamna Anca scoţîndu-şi capul la lumina zilei.

— Nu puteam face altminteri şi să vă las în Ardeal. Doar ştii ce s-a întîmplat cu maica ta, care a fost oprită ca zălog pentru datoriile de război ale tatălui tău. Eu nu ştiu ce soartă mă paşte şi e mai cuminte să vă aflaţi lîngă ai voştri, în ţară.

— Bine ai făcut, Moise !

— Acum vom coborî pe malul Oltului, spre Slatina, ca să întîmpinăm ajutoarele din ţară ; voi veţi merge tot pe lături, o dată cu noi, şi să nu ne duceţi grija de veţi auzi că se înteţeşte lupta ; am orînduit, de-altfel, să fiţi scoase cît mai repede din vîltoare ; tu, Neacşa şi femeile voastre să vă îndepărtaţi de noi, îndată ce vom da semnalul. Învins, însă, nu mă voi întoarce ! Mai bine mort decît în mîinile lui Vlad şi ale turcilor săi, vorbi fostul voievod privind cu mîndrie în ochii soţiei sale, care se ferea, să nu i se vadă curgînd lacrimile.

— Nu te teme, Moise. Vei răpune, desigur, pe vrăjmaşi şi vei fi din nou domnul Ţării Româneşti. Şi-apoi, ai cu tine pe Horvát, pe Mailat — spuse Anca, ca să-l însufleţească.

— Nu eşti niciodată sigur de cei în mîna cărora te afli. Ai văzut doar ce mi s-a întîmplat la Osdola, fără ca saşii prieteni să mă despăgubească cu ceva. A trebuit ca Braşovenii să ceară craiului Ferdinand o haină de mătase pentru mine, să mă pot înfăţişa înaintea slujbaşilor împărăteşti. Mai mare ocara pentru un voievod al Ţării Româneşti se putea ?

Doamna nu avu cu ce să-l mai îmbărbăteze şi întinse mîna să-l mîngîie. Moise i-o strînse cu putere şi se plecă să sărute fruntea copilei adormite. Atunci zări soţia ieşind de sub casca de metal, primele lui şuviţe de păr alb.

La cea de-a doua cocie se oprise fostul ban al Craiovei să vorbească cu tînăra lui soţie.

— Tu, Neacşo, ţine minte ce-ţi spun : să nu te desparţi de sora ta, oricum ar fi. Să staţi împreună, pe unde vă veţi afla, că aşa am hotărît cu domnul. Vezi să ai grijă de pruncu ce-l ai în pîntec. Să nu-ţi pierzi firea, cum îţi stă în obicei, dacă se întîmplă să pier în lupta aceasta. Să-mi creşti feciorul după datina românească, căci fecior va fi, să ajungă bun ostaş, să nu facă neamul de ocară. La schimbarea voievo-

dului hain, tu aleargă să recapeți drepturile copilului tău de la domnii ce vor urma, toate pămînturile care-mi sînt de ocină și ohabă.

— Mai bine să te întorci teafăr și cu glorie din luptă și să-ți stăpînești în pace averea. Nu-mi mai vorbi de ce va rămîne în urma ta. Că de-mi voi prăpădi și copilul din mine, într-o mănăstire voi intra, să-mi duc zilele cît voi mai trăi — zise Neacșa cu lacrimi pe obraz ceea ce făcu și pe roaba ei, Zîmba, să plîngă alături de ea.

— Cum ți-o fi scris, draga mea — răspunse Barbu sărutînd-o de rămas bun. Tu, Zîmba, vezi de fii credincioasă stăpînei tale, cum ai fost și pînă acum, că rău nu ți-o fi după întoarcerea mea.

Un ostaș călare venea în grabă spre dînșii.

— Oastea s-a pus în mișcare, mărite ban. Te așteaptă voievodul Moise.

— Iată că viu — și după ce-și mîngîie încă o dată soția, și-i șopti prins parcă și el de o simțire dureroasă: Te las cu bine, scumpă Neacșa — și fugi el de lîngă ea spre pomul de care îi era priponit calul.

Oastea plecă mai departe pe valea împădurită a Oltului. Din rîndurile strînse se desprindeau mereu iscoade ca să cerceteze împrejurimile.

Trecuseră șase zile de cînd erau pe drum; calendarul de buzunar al episcopului, cercetat mereu, fu însemnat în ultima zi de mers cu data de 28 august 1530. Ajunseseră la Viișoara de pe Olt cînd fură înștiințați că noul voievod se apropie cu oaste numeroasă. Sprijinul făgăduit de boierii olteni nu se arătase așa că forțele lor erau destul de modeste. De altminteri, nici nu apucaseră să se orînduiască pentru luptă, că se și văzură sosind, ca niște hoarde sălbatice, ostașii lui Vlad, în cap cu voievodul lor. După ei veneau, puzderie de turci cu iataganele ridicate, gata să lovească. Se întunecase zarea de mulțimea ghioagelor, sulițelor și măciucilor muntenilor aduși cu sila să lupte pentru un domn ce le era cu totul străin. Răcnetele, țipetele sălbatice, nechezatul cailor înspăimîntați alungau orice vietate din calea lor și pustiau totul pe unde treceau.

Lupta începu pe viață și pe moarte. Oastea din Ardeal, compusă numai din mercenari, era slab înarmată și fără do-

rința să moară în folosul altuia. Țineau însă în loc oltenii viteji ai banului și comisului, întăriți de cîțiva pribegi boieri din Ardeal dornici să se-ntoarcă la casele lor. Dar turcii veneau rînduri-rînduri, răsărind ca din pămînt. Moise lupta cu desperare, ajutat de Barbu, care-l apăra împreună cu oștenii săi. Drăghici ținea flancul stîng, unde se aruncase Vlad cu ienicerii lui. De sub copitele cailor, înverșunați de zbierete, gemeau cei căzuți cu trupurile sfîrtecate de iatagane. Chiar de la întîia năvală a turcilor, Gáspár Horvát nu-și putu ține în frîu mercenarii care începură să dea bir cu fugiții și să se înapoieze de unde veniseră. Mailat lupta cu nădejdea unei izbînzi, dar dușmanii erau mulți, și curajul le scădea pe măsură ce rîndurile dese de turci și munteni ieșeau ca din pămînt înaintea lor. Cîmpul se umplu curînd de cadavre, iar fumul gros al puștilor înneca suflarea și înăbușea dobitoacele. Drăghici comisul izbuti să țină în loc o bucată de vreme năvala lui Vlad și a oamenilor săi asupra lui Moise, pe cînd Barbu, banul, luptînd alături de el, prinse răgazul să poruncească la cîțiva voinici de lîngă dînsul :

— Scoateți repede din convoi pe doamna Anca și pe jupîneasa Neacșa. Faceți de pază pe lîngă ele pînă vor ajunge la Coeni. Luați-o tot pe sub păduri — mai avu timp să strige în urma lor, prins de iureșul măcelului din jur.

Convoiul doamnei Anca izbuti să iasă teafăr din primejdie și s-o ia, grăbit, pe drumuri ferite spre Oltenița, la conacul întărit ca o cetate al marelui-vornic Șerban. Acesta își păstrase locul în divanul noului domn și nu se mai gîndise la ajutorul făgăduit voievodului pribeag, Moise.

Se mai aflau la o fugă de cal de vărsarea Racherei în Argeș, cînd fură ajunși din urmă de un om de olac venit de pe cîmpul de luptă. Acesta se dădu pe lîngă căpitan și, după un scurt schimb de vorbe între dînșii, se alătură mut de ceilalți ostași.

Căpitanul rămase un timp pe gînduri. Un suspin adînc îi umflă pieptul acoperit de zale. Privi apoi la cerul înnourat, plin de amenințare, și dînd pinteni calului ajunse din urmă cocia doamnei Anca. Aceasta, simțindu-l, îl privi prin ferestruica deschisă și i se păru abătut.

— Ce se petrece pe cîmpul de luptă, căpitane ? Ai vreo știre ? — întrebă ea îndată, și scoase capul afară pe ferestruica cociei.

Oşteanul nu răspunse imediat. I se făcuse milă de ea şi de copilă, dar la o cercetare mai atentă a ochilor doamnei răspunse cu jumătate de glas :

— Merge bine totul, slăvită doamnă !

Aceasta însă nu-l crezu.

— Pe mine să nu mă duci cu vorba ! Să-mi spui, răspicat, adevărul. Ce ştii despre măria-sa ?

Ostaşul o privi o clipă, fără să ştie ce să facă, dar pînă la urmă se hotărî să vorbească :

— A căzut în luptă !

Doamna Anca îşi opri ţipătul de durere şi mai întrebă :

— Dar marele-ban ?

— Căzut şi dînsul, alături de domn.

— Marele-comis Drăghici ?

— Morţi toţi trei. Adineaori primii vestea, printr-o ştafetă. A căzut rănit şi episcopul papistaş, iar voievodul Făgăraşului a fost luat ostatec de munteni. Cît despre Gáspár Horvát, a scăpat prin fugă — el cu ostaşii săi. Halal de aşa viteji ! — sfîrşi cu silă căpitanul, bolborosind în barbă cîteva vorbe de ocară olteneaşcă.

Doamna Anca nu mai zise nimic, se retrase în fundul cociei şi luă din mîna dădacei adormite pe Zamfira. Atît îi mai rămăsese Ancăi lui Radu cel Nou de pe urma lui Moise-voievod. Căpitanul aşteptă poruncile ei.

— Dă zor, căpitane, să ajungem la Coeni pînă nu s-o înnopta şi n-or afla oştenii de tot ce s-a întîmplat pe cîmpul de luptă, că ne-or lăsa apoi în drum şi-or fugi să-şi apere gospodăriile de jaful turcesc. Şi păzeşte, te rog, ca domniţa Neacşa să nu afle ceva din toate acestea, măcar pînă om ajunge la capătul drumului nostru.

Se înnoptase de-a binelea cînd călătorii convoiului zăriră în sfîrşit conacul întărit de pe culmea ridicată a Coenilor.

La conacul vornicului Şerban nu se cunoştea încă ceea ce se întîmplase pe cîmpul de luptă. Ca să nu se pună rău cu vreunul dintre dînşii, vornicul invocase nu ştiu ce răzvrătire a norodului în cîmpia Dunării şi se retrăsese la Coeni unde aştepta sfîrşitul luptei.

Jupîneasa vornicului, Marga, nuna cea mare de la Constantinopol şi mătuşă dreaptă a lui Barbu Craiovescu, înrudită

de două ori cu Anca și cu sora ei, fu veselă să le primească la ea cîteva zile. Dar mulțumirea îi fu de scurtă durată cînd aflară sfîrșitul domnului și al marelui-ban, deoarece știau că Vlad-voievod hotărîse să fie prigoniți toți cei ce vor ține cu dușmanii lui sau îi vor ajuta. Cum să fie adăpostite, deci, în conac fără primejdia ca vornicul Șerban să nu-și primească pedeapsa cuvenită, cu atît mai mult cu cît făcea parte și din Marele Divan ? Pentru toate aceste pricini, vornicul se gîndi o clipă să întoarcă convoiul pe drumul Brașovului, cu toți oamenii lui, ca să înlăture ponosul ce-l aștepta. Dar jupîneasa lui, auzind că Vlad-voievod trecuse munții cu oastea, să atace Brașovul și Sibiul, începu să se văicărească și să ceară milă pentru rudele sale. După mule ciorovăieli și lacrimi, ajunseră la hotărîrea să fie ținute ascunse în conac atîta vreme cît vor putea — pînă la trecerea lor pe furiș în Ardeal — și să dea drumul ostașilor și femeilor, afară de Zîmba, să se risipească pe la gospodăriile lor. Căpitanul în înțelegere cu vornicul Șerban, care-i cumpără tăcerea, porni cu cocia îndărăt, spre Ardeal, și lăsă să se creadă în urma lui că duce într-însa pe cele două femei domnești.

Astfel rămaseră la conacul Coeni Anca și cu Neacșa lui Radu de la Afumați. Li se dădu o mică locuință, aproape dărăpănată pe din afară, lîngă grădina de zarzavat. Dintre toți, numai Zîmba cunoștea taina, deoarece ea singură își ajuta stăpînele și avea grija gospodăriei lor.

Clipa cea grea trecuse, dar jupîneasa lui Barbu banul nu mai contenea cu bocetele și frămîntările, pînă ce dădu naștere, înainte de vreme, unui prunc fără viață. Scăpă în cele din urmă de primejdia morții, dar ceru cu încăpățînare să fie lăsată să plece la o mănăstire. Vornicul o opri cu îndîrjire și le amenință că le va lăsa în voia soartei lor nenorocite de se vor arăta cumva în lume.

Doamna Anca încercă să schimbe gîndurile negre ale surorii sale, dar vorbele ei fură de prisos, deoarece Neacșa dorea cu tot dinadinsul să se țină de făgăduiala făcută bărbatului său. Înțelese, totuși, că nu era timpul nici împrejurările să-și pună planul în aplicare și răbdă cu resemnare pînă ce avea să se ivească prilejul să iasă din conacul rudelor sale. Între timp, hotărî ce trebuia să se facă cu averea sa în caz de o va căpăta de la domnul Vlad sau de la vreun altul, cui

să rămînă pantalele de moşie — date ca zestre de tatăl său — de la Afumaţi, Plătăreşti, Filiaşi şi Bîrseşti, cu îndatorirea să dea mănăstirii în care i se vor odihni oasele o rentă anuală, tot aşa ca şi mănăstirii Bistriţa, ctitoria bărbatului său, unde fusese îngropat, împreună cu Moise-voievod. Pe Zîmba o înzestră cu bani şi straie din belşug să-i ajungă o viaţă întreagă, nevrînd s-o ia cu dînsa la mănăstire. După ce mîntui cu toate acestea, jupîneasa Neacşa se mai linişti, aşteptînd în tăcere clipa eliberării sale.

În tot acest timp, Vlad-voievod făcuse tot felul de cercetări să dea de urma fiicelor lui Radu cel Nou. Nu se putea dumeri cum dispăruseră fără urme. Pusese iscoade pe toate drumurile. Dar totul fusese zadarnic. Se mirau toţi ce-l apucase pe voievod să urmărească pînă-ntr-atît pe bietele femei, care nici măcar nu puteau să-i pună împotrivă un urmaş la domnie. Dar iscoadele continuau să forfotească prin toate ungherele ţării.

Cercetările lui Vlad-voievod începură să neliniştească pe stăpînii conacului de la Coeni. Cu ce scop le căuta atît? Ce-avea să urmeze dacă vreo iscoadă şi-ar băga nasul în ograda lor? Şi tot felul de întrebări li se iviră în minte, ceea ce-i îndemnă să înăsprească şi mai mult opreliştile pentru cele două femei ce nu mai aveau voie să iasă nici din odăile lor.

Iscoadele trimise prin Ardeal şi pe la Constantinopol aduseră ştire că nici urmă de doamna Anca şi sora sa nu se văzuse pe-acolo. Unde erau deci? se tot întreba voievodul, care nu putea crede că muriseră sau fuseseră robite de turci.

Pînă-ntr-o zi cînd se trezi vornicul Şerban cu voievodul şi cu întreg alaiul său venit să vîneze în braniştea de la Coeni, renumită pentru căprioarele ei. Adevărul era însă că, sub acest pretext, Vlad-voievod venise să dea de urma celor două femei, după zvonul ce ieşise că s-ar găsi în curtea vornicului. Aflase ştirea de la iscoada Iusuf, intrat ca negustor de stofe scumpe în conacul jupînesei Marga. Aceasta, uitînd de porunca vornicului, duse pe negustor în căsuţa de lîngă grădina de zarzavat, ca să se bucure şi Anca de ceea ce adusese, mai ales că stăpînul Coenilor era plecat la Bucureşti. Şi astfel află voievodul ce se petrecea acolo.

Alaiul domnului fu primit și ospătat cu cinste deși vornicul și jupîneasa lui erau îngrijorați sub zîmbetul lor de bună primire. Se gîndeau, totuși, că nimănui nu i-ar putea trece prin minte că în casa cea dărăpănată din dosul conacului se pot adăposti două fete de voievod, măcar că erau prigonite de domnul țării.

Trecură așa o zi, două, chiar trei, și vînătoarea nu lua sfîrșit. Voievodul, hotărît să caute el însuși pe doamna Anca, nu se îndura să se îndepărteze, cu toate că pînă atunci cercetările lui amănunțite nu-i aduseră nici un rezultat. Unde putea fi oare căsuța despre care îi vorbise Iusuf ? În cele din urmă, morocănos și plictisit că poate fusese păcălit de un pîrlit de turc, hotărî ziua întoarcerii în cetatea de scaun. Stăpînii conacului răsuflară ușurați, cu gîndul să îndepărteze într-una din nopțile apropiate pe cele două femei și să le pornească spre Ardeal, unde se găseau Despina doamna, cu Ruxandra și Stana, cele două fiice ale sale.

În ajunul plecării, Vlad-voievod mai cercetă o dată curtea conacului. Străbătu pe nesimțite grădina de zarzavat, unde nu se mai afla picior de om, și observă că iese din căsuța prăfuită o roabă cu o fetiță de mînă. Își umplu ulciorul la fîntîna din fața casei, și se grăbi să intre cu fata după ea. Așteptă puțin ca Zîmba să iasă din nou. Cum aceasta se îndreptă spre bucătăria curții, o luă tiptil pe lîngă garduri și se lipi de zidul casei. Ascultă o clipă în apropierea ușii, apoi puse repede mîna pe mîner și o deschise. Intră în tindă și privi prin perdelușele ce acopereau ușile cu geamuri ale celor două odăi.

Jupîneasa Neacșa se simțea slăbită și se retrăsese mai devreme în iatacul ei. În acea clipă stătea într-un jilț, adîncită în citirea unei cărți de rugăciuni.

În odaia doamnei Anca, flăcările tremurătoare ale lumînărilor de ceară începuseră să-și joace umbrele pe pereții albi ai încăperii. Zamfira, la o măsuță, în scaunul ei de copil, primea cu scîncete îmbucăturile mici din mîna mamei sale. Cînd intră Vlad-voievod, doamna Anca încremeni cu linguriță în mînă. Cum de dăduse peste dînsa ? Unde erau stăpînii conacului ? Ce nenorocire s-o mai abate asupra lor ?

— De ce te sperii, verișoară dragă, de parcă ți-ar fi ieșit un lup în cale ? Mi-am îngăduit să intru, fără să te înștiințez,

fiindcă am încredințarea că fugiți de mine. Te-am căutat pretutindeni, pînă și la vechea locuință de la Constantinopol. Am dorit mult să te văd și nu vroiam să mă depărtez de aci fără să-ți spun un rămas bun.

— Mulțumesc, măria-ta, pentru această bunăvoință ce ai față de mine — răspunse doamna Anca ce încerca să-și stăpînească simțirea de neliniște ce o cuprinsese.

— Dar, Anca, pe vremuri ne spuneam pe nume, că doar sîntem rude...

— Iartă-mă dacă te supăr, dar de atunci am trecut prin atîtea încercări, care...

— Așa e — o întrerupse repede voievodul — dar eu nu te-am privit ca pe-o străină și nici ca pe-o dușmancă. Te-am căutat să te pot ajuta în restriștea în care te afli cu sora ta.

— Viețile noastre nu se mai pot întîlni. Lasă-ne în această restriște. Singura mea bucurie din viață va fi creșterea copilei.

— Cum așa? Doar nu ai îmbătrînit atî de repede?! Viața mai are încă multe să-ți dea, și să-ți aducă măcar un dram de fericire, pe care știu bine că nu ai avut-o în căsnicia cu...

— Nu e clipa și nici locul să vorbim de cele trecute — îl întrerupse cu demnitate doamna lui Moise-voievod.

În acea clipă, Zîmba deschise ușa. Cînd îl văzu pe voievod lîngă stăpîna sa, scăpă oalele și vru să iasă să dea de știre.

— Rămîi pe loc, unde fugi? — îi porunci aspru voievodul. Vezi de copilă, pe doamna Anca o iau cu mine la conac — și dădu apoi brațul verișoarei sale, care fu nevoită să-i facă pe voie.

La conac era zarvă mare, în căutarea voievodului. Unul dintre robi îl zărise intrînd în căsuța cea mică, și vornicul Șerban turba acum de mînie împotriva fetelor lui Radu cel Nou și a jupînesei sale, Marga.

— Tu ești de vină de tot ce mi se întîmplă acum, cu mila ta să le ajuți. N-ai putut să le lași să plece unde le-ar fi dus norocul? Tocmai la mine ai găsit să le ascunzi? Să-mi pierd acum, din pricina lor, toată starea? Femeie fără minte ce ești!

— Ba mă iartă, jupîne, că nu singură am chibzuit să le primim sau nu. Și apoi, ce? Are voievodul să ne zică ceva împotrivă? Unde erau să tragă de nu la rudele lor?

Zîmba își scutură sălbatic zulufii negricioși și-i răspunse oțărîtă :

— Dar ce treabă ai tu cu mine ?

— Am, că te sluțești ! — încercă să șugubească pădurarul, după ce se așeză fără sfială alături de dînsa.

Zîmba sări atunci ca opărită.

— Cată-ți de treabă, Călimane, nu-mi arde de șagă !

— Ho, că nu m-oi speria de-o ciută ! Hai mai bine să batem palma, prietenește, doar nu mi-i vrea răul.

— Ba ți-l vreau de nu-mi dai pace !

Pe voinicul acesta tuciuriu, dar chipeș îl întîlnise din cea dintîi zi de cum sosise la conac cu stăpînele sale.

— Iată, un așa bărbat ți-aș dori eu ție, Zîmba — rostise atunci Domnița Neacșa uitînd de ale sale.

— Vai de mine, stăpînă ! Să nu faci așa ceva ! Eu nu mă duc după omul ăsta niciodată. Ia-mă cu domnia-ta, să te slujesc ca pînă acum.

— Că doar nu te-oi ține fată bătrînă la casa mea !

— Mai curînd fată bătrînă la curtea ta decît să fiu departe, căci omul acesta este al locului de aci și e legat de stăpînul lui, și domnia-ta te vei duce într-ale tale.

Domnița Neacșa zîmbise, dar Zîmba simți că rămăsese la gîndul dintîi. Din acea zi nu-i mai spuse nimic, dar văzu bine cum tăinuia cu jupîneasa marelui-vornic, pe socoteala ei.

— Jupîneasa Marga mi te-a dat pe seamă cînd a plecat — încercă din nou vorbă cu ea Călimân.

— Cum ai zis ? — sări ea cu gura. Ce sînt eu, vită sau vreo neputincioasă, să mă lase în grija ta ? Spune-mi, să înțeleg și eu ce ți-a spus despre mine jupîneasa Marga la plecare ? Ori te ții de șotii ca omul de nimic ! vorbi pusă pe ceartă Zîmba.

— Ho, ciuto ! Că doar ești crescută la curtea domnească, nu în pădure. Ce te pornișI așa cu coarnele în mine ? Ei, mi-a zis stăpîna, că e bună la suflet, să-ți port puțin de grijă, că îi rămîne nemîncată și nedormită de dorul stăpînei tale.

— Așaaa... se-nduioșă Zîmba. Bună jupînească ! Cum îmi poartă de grijă la plecare !

— Ba mi-o lăsă toată mie ! Și-acu că ne-am înțeles din vorbă, să batem palma și să fim prieteni.

Zîmba îl privi o clipă pe sub sprîncenele-i arcuite şi, cînd îl văzu că vorbeşte serios, îi întinse mîna, fără să-i mai spună ceva.

— Şi-acu, haide-acasă, că te-a pîrjolit destul soarele de astăzi. Iată-l suit drept deasupra creştetului tău şi mi-i că ţi-o coace mintea şi te-o găsi jupîneasa la întoarcere toantă, de mi-oi găsi pricina cu tine.

Fata zîmbi puţin, să nu-i dea ghes la obrăznicii, deşi se mîndrea în sine că merge alături de ea.

Acesta tăcuse cu totul şi se uita din cînd în cînd la cer, ca după vînat. Apucaseră pe drumul ce ducea spre conac. În vale se vedea satul de aţigani, Coenii, şerbit jupînului vornic. Colibele mici, acoperite cu stuf de baltă, rareori cu şindrilă, se-nşirau ca mărgelele de-a lungul căii făinii din mei, care ducea de la malul Dunării spre Craiova. Mai departe, alte poteci intrau în inima pădurilor ce-nconjurau platoul conacului. Mai spre stînga, drumul cel mare, ducea spre cetatea de scaun şi se întretăia cu cel al sării, tras tocmai de la ocnele domneşti de la Buzău.

Mirosea a toamnă, deşi abia începuse luna septembrie. Strînsul roadelor de pe cîmp şi al poamelor tîrzii era în toi, afară de vii, iar căruţele nemţeşti, încărcate, treceau încoace şi-ncolo cu diferiţi negustori. Pe alocuri se zăreau şi brazdele nou deşelenite pentru semănatul grîului de toamnă. În acel an, vornicul scosese douăzeci de găleţi de grîu, şi cu două dintre ele cumpărase de la deşugubari un sat întreg.

Merseră aşa o bucată de vreme, tot tăcuţi, fiecare păstrîndu-şi gîndurile pentru dînsul. Se-ntîlniră şi cu nenumărate cirezi de vite mari şi mai ales oi, care se şi întorceau de la munte, unde vremea se zbîrlise rău. Se aşteptau la o toamnă rece.

— Pui rămăşag că tot la mine îţi stă gîndul, fată! — şugubi din nou pădurarul, ca să mai taie tăcerea aşezată între dînşii.

— Ba, că nu mi-oi înfrăţi gîndul cu Necuratul! — răspunse repede fata, să-l asmută.

— Mai bine cu Necuratul decît cu pustiul!

Se-ntîmplă atunci să treacă pe lîngă dînşii trei robi ce lucrau la curte, cunoscuţi Zîmbei. Ea rîse la dînşii şi lovi pe unul cu floarea ce o ţinuse în colţul gurii.

— Tu să nu faci pe zănateca alături de mine! — se răsti înciudat la dînsa Călimân.

— Nu cumva m-ai tocmit cu sîmbrie la tine, Călimane, de mă ţii aşa de funie?

— Cît timp lipseşte jupîneasa noastră sînt stăpînul tău şi te poftesc să-mi asculţi vorba, că aşa mi-a spus dînsa la plecare.

— Şi dacă ţi-a spus aşa, tu ai luat-o de-a bună? Stăpîna a voit să te încerce, să vadă ce fel de om eşti cînd rămîi de capul tău.

„Afurisită fată! Cum ştie să le potrivească pe toate!" gîndi Călimân. Îi fu apoi teamă că prea o luase repede. Cum s-o dreagă? Că stăpîna vroia s-o însoţească cu el, era fără doar şi poate. Dar dacă stricase totul din neghiobie? Îi fu teamă acum că i-o lua robul acela de sub nas! Mai bine să i-o spună de-a dreptul, să n-o piardă. Şi, fără cea mai mică pregătire se pomeni Zîmba că-i spune:

— Ian ascultă, ciută sălbatică, mă vrei de bărbat?

Numai la aceasta nu se aşteptase fata. Luată prea repede, îi amuţi glasul. Şi fiindcă se zăpăci de tot, o rupse la fugă de nu-i mai ţineau picioarele.

„Ce netot! gîndi ea cînd se simţi la adăpost de privirile lui. Să mi-o spună aşa, deodată, de parcă şi-ar fi ales o juncă de la tîrg. De-aş rămîne fată bătrînă, şi tot nu-l voi lua pe dînsul. Mă voi duce mai bine după domniţa Neacşa la mănăstire, chiar şi fără voia ei."

Lui Călimân îi păru rău de purtarea ce-o avusese faţă de Zîmba şi mai ales că o lăsase să fugă fără s-o împace. Dar şi fata era vinovată de toate acestea, că prea se arătase înfiptă şi bună de gură! Tot gîndind aşa, păzitorul braniştii boiereşti se-ndreptă spre casa lui din sat. Dar drăcoaica de fată îi intrase cu toţi ghimpii ei în inimă. Avea o zestre frumuşică, şi-apăi era mai chipeşă decît fetele din satul lui.

Zîmba, fugind de Călimân, ocolise colina pe care era ridicat conacul şi se afundă în mahalaua aţiganilor meşteşugari. Fiindcă-i era urît să se întoarcă în casa pustie de stăpîni, o luă prin sat, şi se opri să vorbească cînd cu cojocarul, cînd cu olarul, cînd cu torcătorul de lînă sau cu cei care ştiau să mînuiască piua de bătut melniţele şi dîrstele pentru fire de

cînepă și in. Mai la vale dădu de boiangeriii și aținganii fierari, meșteri de unelte pentru cîmp și gospodărie.

Tot uitîndu-se în dreapta și-n stînga, se rătăci de la o vreme de ajunse la o îngrăditură de nuiele care apăra fînul de toamnă de călcatul vitelor ; ocoli furcile înalte pe care era spînzurat nutrețul la uscat și nimeri, după ce sări peste un uluc, în ograda unui gospodar, unde o țigancă bătrînă își întindea rufele spălate.

— Mămucă, îndrăzni dînsa, pot ieși la drumul mare pe aci ? Că, uite, mă rătăcii.

— Poți, dar fii cu băgare de seamă, că avem doi dulăi răi, răspunse aceasta și-și căută mai departe de lucru.

Dar cîinii o simțiră, la cel dintîi pas făcut, și se repeziră s-o apuce de picior. Zîmba, înspăimîntată, trase repede prăjina ce sprijinea frînghia cu rufe și începu să se apere, țipînd cu nădejde, de parcă se aprinsese casa. Mămuca începu să zbiere și ea că-i terfelește rufele căzute pe pămînt, iar dulăii, întărîtați de țipetele ei și mai cu seamă de prăjina ridicată deasupra lor se aruncau furioși spre ea.

Larma de afară scoase din casă pe doi aținganii : unul bătrîn, în care Zîmba recunoscu pe Opriș, vătămanul robilor, ce venea deseori la conac cu treburi, iar în celălalt, văzu pe însuși Căliman. Cea dintîi mișcare a fetei fu s-o ia la picior, dar cîinii n-o lăsară să se urnească din loc. Atunci îndrăzni să ceară lui Căliman s-o scape de ei. Acesta prinse dulăii, îi băgă în lanț și se apropie apoi de mămuca s-o împace de paguba făcută. Ca să-și mai ascundă rușinea, Zîmba se plecă, culese repede rufele de pe pămînt și întrebă de rîu ca să le limpezească. Căliman se bucură de prilejul ivit. O duse la rîu și o lăsă singură, să se descurce cum o putea. Dar fata isprăvi cu laudă toată munca, aduse rufele înălbite și le întinse pe frînghie. După aceasta dădu să plece, dar mămuca, căreia Căliman îi șoptise ceva la ureche, n-o lăsă pînă nu gustă ceva, din cina lor. Se așeză deci, vrînd-nevrînd, fără a spune vreo vorbă, la masa din tindă, între mămuca și Căliman.

— Fugi de dracul și tot de el te izbești ! — îi spuse atunci Căliman, ca s-o ațîțe.

Dar Zîmba nu mai avea chef de vorbă, iar de glumă nici atît. Sta năucită pe locu-i și se uita în neștire cînd la

unul, cînd la altul după vorba ce-o schimbau. I se părea că fusese prinsă într-o colivie din care cu greu avea să scape. Căliman își dete seama de starea ei ; ca să n-o mai scrîntească o lăsă în voie și vorbi de unele și de altele cu tatăl său.

— Aflai că șerbii din vale vor să aibă mai multe nunți dumineca ce vine și s-au gîndit să facă joi liturghia la biserică și-apoi să bată pădurea pentru vînat — spuse Căliman.

— Da, s-au învoit cu boierul, răspunse bătrînul.

— Și eu am să cer voie să bat pădurea pentru ospățul de nuntă, dacă mă va lua fata pe care am pus ochii — spuse Căliman cu privirea ațintită spre Zîmba.

Dar aceasta mînca cu ochii în pămînt și numai ea știa cîte noduri înghițea. Parcă asurzise de nu înțelegea bine vorba din juru-i, numai cea a lui Căliman o izbi, fiindcă prea era spusă cu ochi și sprîncene, ceea ce o făcu să se frămînte fără astîmpăr, pe locul ei. Căliman rîse cu poftă și închină pentru alesul inimii ei, ceea ce o fîstîci și mai mult. Îi trecu prin minte atunci că dacă flăcăul acesta îndrăzneț ar fi lăsat în puterea ei l-ar zgîria cu unghiile.

— Hai acu să te duc pînă la conac, că te-or mînca cîinii de prin ogrăzile oamenilor ! — rîse Căliman și se sculă să-și îmbrace sumanul.

Zîmba ridică ochii spre el. Ce mîndru îi păru hoțomanul. Nu se cădea însă să i-o arate în vreun fel. Se grăbi deci să se ridice și să-și ia rămas bun de la ai casei. Mulțumi mămucăi pentru masă, dar cînd dădu să plece, aceasta îi puse repede pe umeri un șal albastru cu dungi fumurii.

— Ia-l cu tine, maică, că ți-o prinde bine, e cam rece afară, și păstrează-l pentru nevoile tale — și iarăși rîse cu poftă Căliman.

Se-nnoptase bine. Pășind în aerul proaspăt al cîmpului deschis și pe locuri cunoscute, Zîmba își recăpătă graiul îndrăzneț. Mări pasul și merse tot înainte, de una singură. Căliman o lăsă în voia ei, și-o urmă la cîțiva pași. Doinea dintr-o frunză de parcă toată valea era a lui. Zîmba se întorsese de cîteva ori, să-l îmbie la vorbă, dar el parcă nici n-o vedea. O teamă nelămurită o cuprinse. Poate că o urîse pentru vorbele ce i le aruncase ; poate pentru că lovise cu floarea pe robul de la curte... Poate... Și, la urma urmei, ce avea să

piardă ?! Doar nu ea îl strînsese cu uşa să-i spună ce i-a spus ! Tot mai cuminte din partea ei ar fi să-l lase în pace şi să-şi vadă de drum... Ei... — dar pădurarul ăsta are pe vino-ncoace e chipeş nevoie-mare ! Şi mai are o mămucă tare bună şi un tătucă vătăman ! Ea nu-şi amintea să fi avut vreodată părinţi... Ei, şi ? Nu cumva avea să înceapă să bocească de dragul lui ? Nu se mai găseau şi alţii ca dînsul ? Doar nici nu se gîndise să se însoţească cu vreun bărbat, fiindcă dorea să se ducă după domniţa Neacşa la mănăstire... S-o lase Căliman în pace ! Cui ce-i pasă de ea ?

Şi, depănîndu-şi tot aşa gîndurile, Zîmba ajunse la poarta din dos a conacului. Se opri o clipă, ca să vină din urmă Căliman, care mergea tot încet, doimind. Înciudată, dădu brînci porţii, dar cînd să facă primul pas înăuntru, o mînă puternică o ţintui pe loc.

— Ei, ciută sălbatică, tot nu ţi-ai schimbat gîndul ? Mă iei, sau nu de bărbat ?

Zîmba se smulse din mîna lui şi, fugind către fundul curţii, cînd se simţi în siguranţă răspunse :

— Te iau, numai să-mi faci nuntă frumoasă, cum mi te-ai lăudat.

Un chiuit haiducesc străbătu atunci ograda vornicului Şerban. Portarul, dezmeticit din somnul care-l cuprinsese, veni repede să închidă poarta şi nu se dumiri multă vreme cum de-o lăsase dînsul dată de perete.

În curtea împrejmuită cu zid de piatră a mănăstirii Bistrița din Muntenia aproape de cheile rîului cu același nume, se strînsese la hram norod mult. Venise de prin toate satele din apropiere ba și chiar din cele mai îndepărtate, să se roage cu acest prilej la moaștele „Celui între sfinți, părintele nostru, Grigore Decapolitul", adus de la o mănăstire din Balcani, unde trăise prin veacul al IX-lea al erei noastre.

Pe locul mănăstirii fusese cîndva un modest schit de lemn, ridicat în zilele lui Vlad Călugărul de către cel dintîi jupîn de seamă din familia Craioveștenilor, Neagoe Strîmbăianu. Fiul acestuia, Barbu cel dintîi mare-ban de Craiova, sprijinit de frații săi, Pîrvu vornicul, Radu postelnicul și Danciu Armaș ridicase o falnică mănăstire de piatră, o împrejmuise cu ziduri puternice și-i dăruise mulțime de averi și robi.

Dar într-o zi, mănăstirea fu bătută de tunurile ostașilor lui Mihnea cel Rău, drept plată ctitorilor plecați peste Dunăre să se plîngă sultanului împotriva lui. Răsturnat din scaun, Mihnea fugi în Ardeal, fără ca, pînă la urmă, să scape teafăr din mînă răzbunătoare a unuia dintre membrii acestei familii.

În locul mănăstirii dărîmate și jefuite, Craioveștenii cu un alt Barbu, bărbatul de mai tîrziu al domniței Neacșa, ridicaseră noul lăcaș, mai mîndru și mai puternic.

Într-una din chiliile încadrate de arcade gotice se călugări cel dintîi marele-ban al Craiovei, Barbu, sub numele de Pahomie, care aduse cu dînsul nu numai jupîneasa lui, Ilinca, cu numele de călugărie Salomeea, dar și nenumărate averi, ce înzestră mănăstirea, și o făcu să se numere printre cele mai de seamă din Țara Muntenească. Chipurile acestor ctitori se păstrară multă vreme în biserică pe un epitrahil, care arăta

pe Barbu în vestminte de călugăr, iar pe Ilinca cu văl negru pe cap, bluză și fustă albastră în dungi roșii.

Mănăstirea, refăcută pe vremea lui Neagoe Basarab, fusese ocrotită de acesta și dăruită cu multe alte moșii, manuscrise rare, slavone și grecești, aduse de la mănăstirea din Peninsula Balcanică. Satele ei înfloriseră, prin apicultură, agricultură, viticultură și creșterea vitelor precum și prin atelierele de pînzeturi, de covoare, olărie, argintărie, scule și arme pentru jupîni, meserii deprinse de la sașii din Ardeal.

Neagoe Basarab, după ce o mai înlesni cu scutiri de tot felul, aduse pe meșterul tipograf din Cetinge, Macarie, cu tipografia lui care fu cea dintîi tipografie din Țara Românească, ce tipări primul liturghier în limba slavonă, un octoih și o evanghelie, precum și cel dintîi letopiseț al țării.

Se întîmplă însă ca de la ultimul meșter tipograf, Manole, nici un altul să nu mai fi fost vrednic să meșterească literele, cu atît mai puțin cu cît mănăstirea se afla lăsată deoparte din pricina zîzaniei dintre ctitori și domnii din scaun începută după moartea lui Neagoe Basarab. Mai rămăsese pe loc doar o școală de slavonie pentru diecii, grămăticii și caligrafii curților domnești și boierești, iar tipografia, parte dintr-însa fusese dusă de Macarie în Moldova, iar parte risipită pe la alte mănăstiri din Țara Românească. Rămăsese totuși de pomină pentru meșteșugul ferecării în argint al icoanelor și manuscriptelor vechi.

În această mănăstire se adunară în seara hramului Adormirii Maicii Domnului din anul 1531 neamurile Craioveștenilor aflate în viață. Trăiau într-o epocă de prigoană domnească, cînd li se luase o bună parte din privilegiuri și averi, datorită lui Barbu al doilea și Drăghici, care ajutaseră în luptă pe Moise-voievod. Se-ntîlneau acum să se sfătuiască laolaltă cum să lucreze ca să nu mai piardă și ce brumă le mai rămăsese. Dintre aceștia, Șerban, jupînul de la Coeni, era în divanul lui Vlad-voievod mare-vornic, iar cumnatul său Vîlsan, bărbatul Vlădoaiei, mare-logofăt. Încolo toți ceilalți erau lăsați deoparte, ba unii chiar urmăriți cu dușmănie.

Din puternica familie de peste Olt de pe vremea lui Neagoe Basarab, rămăseseră deci puțini bărbați să înfrunte pe voievod pe calea armelor sau a intrigilor de la Constantinopol. Mai trăiau însă destule femei din același neam, care se însoți-

seră cu diferiți boieri din țară. Însuși vornicul Șerban ținea pe Marga lui Radu postelnicul Craiovescu, mort la Tinoasa, în luptă pe vremea lui Radu de la Afumați ; Vîlsan, văzut și el bine la curte, era bărbatul Vlădoaiei, fiica lui Pîrvu, tatăl prezumtiv al lui Neagoe Basarab. Veneau la rînd sora Vlădoaiei, Marga, căsătorită cu Marcea postelnicul cu copiii lor, apoi celelalte nepoate și nepoți ce se-mprăștiaseră prin curtea mănăstirii, neavînd loc la sfatul celor bătrîni.

Dintre bărbații în linie directă se aflau acolo Drăghici, feciorul lui Danciu Gogoașă Craiovescu și Barbu al treilea, feciorul lui Preda, fost mare-ban, mort la Constantinopol, amîndoi nepoți buni de-ai lui Barbu întîi călugărul.

— Ce facem, jupîni dumneavoastră ? — începu vorba Barbu al treilea către cei adunați la sfat împrejurul mesei lungi din arhondărie, unde-i găzduise chiar Marco Egumenul, ca să se simtă mai la largul lor. Că după ce Vlad-voievod ne luă bănia, cu toate foloasele ei, ne mai luă și parte din pămîntul Craiovei, pe care familiile noastre l-au stăpînit mai bine de-o jumătate de veac. Iar după isprăvile de azi, putem să ne mai așteptăm și la alte multe oprelișți greu de îndurat.

— Așa este ! Ce să facem, cum să ne apărăm de ura lui ? întrebă și bătrîna jupînească Vlădoaia.

— Cum ? Iacă, cu armele, cu sprijinul celor de peste munți, grăi nepotul acesteia, Matei.

— Cu cei de peste munți vreți voi să vă înlesniți ? — spuse, pornit pe ceartă, Barbu al treilea care-și întrerupse repede vorba la intrarea pe ușă a economului mănăstirii, ce venea cu doi frați călugări după dînsul, încărcați cu tot soiul de gustări alese pentru neamul ctitoresc. Dar paza bună ferește de primejdii pe cel ce-și ține gura. Iscoade domnești se puteau găsi și în mănăstirea lor. Cafeaua aromată din filigenele smălțuite își împrăștie curînd prin odaie aroma sa îmbietoare. Pentru jupînese se adusese dulcețuri de fragi, căpșuni și trandafiri, să ia după cum le era pofta.

Cînd ieșiră călugării, Barbu al treilea își reluă vorba :

— Bine ar fi fost pentru neamul nostru dacă ne-am fi păstrat legăturile cu oamenii puternici de peste Dunăre și nu am fi alergat, ca Barbu al doilea și Drăghici comisul, după ostașii papistași de peste munți ! Ce le-a folosit înțelegerea lor cu cei din Ardeal ? Praf și cenușă s-a ales de viața și

averea lor! Ba suferim şi noi, cei rămaşi în ţară. Bine-ar fi şi cu mai mult folos să ne întoarcem din nou către cei de la Vidin şi Giurgiu, între care putem să ne mai găsim şi ceva rubedenii turcite.

Unii dintre cei de faţă rămaseră pe gînduri după acest îndemn destul de convingător.

— Ba, eu aş zice să nu ne pripim, să mai chibzuim, că nu-i uşor să-ncepem acum intrigile la Constantinopol. Să mai aşteptăm, poate s-or schimba duşmăniile de azi în bucurii începu vorba, cu glasul pe jumătate, Şerban vornicul, ca unul ce nu se putea plînge de voievodul din scaun.

— Păi cum? Ne-om pune pe aşteptat mila domnului tău, pe lîngă care trăieşti ca-n sînul lui Avram. Auzi colo! — pufni şi mai tare Barbu al treilea întărîtat din cale-afară. Să aşteptăm bunătatea voievodului său! Ai uitat, se vede, că neamul jupînesei tale a făcut şi desfăcut domni mai dihai decît voievodul tău!?

— Nu am uitat nici unul dintre noi aceasta — răspunse în locul lui Şerban logofătul Vîlsan, dar nici nu putem să lovim cu ghioaga un domn care nici n-a apucat bine să se-aşeze în scaun. Mai îngăduiţi-l, boieri dumneavoastră, ca să putem pune o vorbă bună pentru nevoile domniilor-voastre.

— Vorbi şi logofătul! — rosti înciudată cumnata sa, Marga. Să aşteptăm pînă ce om ajunge la sapă de lemn şi ne-om milogi apoi pe lîngă el. Frumoasă povaţă, fîrtate! Mulţam de osteneala de a fi deschis gura.

— Dacă ne-om sfădi tot aşa, nu mai urnim din loc carul cu nevoile noastre! — grăi şi vărul de sînge craioveştean, Drăghici Gogoaşă.

— Auzii că milostivul tău stăpîn a făcut o vînătoare în braniştea de la Coeni. Adevărat să fie? — îl iscodi batjocoritor pe Şerban, Barbu al treilea.

— A fost, da, şi dacă a venit? Ce, e cel dintîi domn care intră în conacul meu? — se oţărî la dînsul, fălindu-se, totodată jupîn Şerban. N-am să dau socoteală nimănui de ce se întîmplă în casa mea, cine intră şi cine pleacă, că doar nu-s robul vostru.

— Stai, omule, nu te zburli aşa, că eşti singurul care ne-ai putea ajuta de-ai vrea! — căută jupîneasa Marga să-l împace.

— D-apăi, nici nu veni de dragul meu sau al căprioarelor mele, că are el destule în ciutăria lui ; a venit fiindcă aflase că la mine este doamna lui Moise-voievod, pe care o căuta peste tot locul, răspunse mai împăcat marele-vornic.

Pe dată fulgeră prin mintea celor de față zvonul ce trecuse din gură-n gură, că voievodul Vlad e îndrăgostit de doamna Anca, încă de cînd fuseseră împreună la Constantinopol.

— De ce nu vorbişi aşa mai curînd, omule ? rosti împăciuitoare jupîneasa Vlădoaia.

— Păi ce, îmi dădurăți răgaz ? — prinse inimă vornicul. M-am pomenit şi eu cu alaiul domnesc că vine să vîneze în braniştea mea. Dar credeți că de vînătoare-i ardea ? Se vîrî prin toate colțurile curții de-mi băgase spaima în mine. De unde să ştiu ce gînduri avea ?! Că doar mă simțeam în vină față de dînsul, pentru găzduirea doamnei Anca şi tăinuirea locului unde se găsea. Dar după ce o găsi, Doamne, ce bucurie pe dînsul, de parcă găsise porțile raiului deschise înainte-i !

— Nu mai spune ! Iacă şi prilejul să ne apropiem de inima voievodului tău ! vorbi jupîneasa Marga, postelniceasa, cu casa cea mai grea dintre toți craioveştenii de față.

— Ei, cum ? — întrebă nedumerit vornicul.

— Ce mai întrebi ? Să însoțim pe doamna Anca cu voievodul Vlad. Tot i s-au aprins călcîiele lui. Să nu i le lăsăm să se stingă fără să tragem ceva foloase din vîlvătaia asta.

— Dar cum credeți voi că doamna Anca are să se ia cu voievodul care i-a omorît bărbatul şi a pus-o pe drumuri ? — întrebă întărîtat din nou marele-vornic.

— Ei, iacă-aşa ! Că doar n-o fi cea dintîi care face pasul ăsta ! Nu i-o fi de-ajuns să fie din nou doamna Țării Românești ? — răspunse aţos Marga lui Marcea postelnicul.

— Şi-apoi, de unde ştiți voi că o dată căsătoriți are să ne meargă mai bine ? — întrebă, ca să se afle-n treabă, şi tăcutul postelnic Marcea.

— Cum, frate ? Că n-o lucra dînsa împotriva neamurilor surorii sale ! Se cheamă că Neacşa e de-a noastră — sări năvalnic jupîneasa Vlădoaia.

Ceilalți rămaseră o clipă pe gînduri. Adică de ce n-ar încerca ? Înrudirea cu voievozii din scaun fusese o bună tac-

tică a familiei lor. Pe ea se-ntemeiase puterea lor politică. Totul era să se învoiască la aceasta şi doamna Anca. Dar cine putea să se pună chezăşie de izbîndă ?

— Să-ncercăm ! — se auzi pînă la urmă glasul hotărît al vornicului, care se bizuia pe dragostea prietenească dintre jupîneasa lui, Marga, şi văduva lui Moise-voievod, Anca.

Se liniştiră apoi cu toţii după luarea acestei soluţii numai Barbu al treilea rămase nemulţumit şi îmbufnat fiindcă ar fi dorit mai curînd o răzmeriţă, împotriva domnului, sau o intrigă la Ţarigrad. Rămase deci cu gîndurile lui, posomorît şi ascuns. „Barem să fi luptat pentru vreunul dintre dînşii să ajungă în locul lui Vlad. De ce acesta, şi nu"... iar ochii săi căzură atunci pe cel mai drag nepot al lui — Drăghici Gogoaşă. „Poate el... ca mai tînăr dintre ceilalţi..."

La urmă sparseră sfatul şi se împrăştiară prin mănăstire pe la treburile lor negustoreşti. Se-nţeleseseră să nu spună încă nimic doamnei Anca pînă nu s-or întoarce cu toţii acasă, pentru ca nu cumva, supărată, s-o ia razna la vreun conac de-al său ori de-al unchilor ei, spătarul Cristian şi postelnicul Maican, a căror moştenitoare împreună cu Neacşa era.

După masă, cei tineri plecară să mai cerceteze împrejurimile mănăstirii în bogăţia lor de toamnă timpurie.

Bistriţa curgea învolburată şi tulbure după ploile căzute din ajun la munte, iar copacii începuseră, după soiul lor, să se îngălbenească şi să se înroşească pe alocuri ; numai soarele, veşnic tînăr, îşi scălda alene razele sale fierbinţi în şuvoaiele repezi ce se rostogoleau la vale.

Trecură pe malul stîng al Bistriţei pe un podeţ, la vechiul schit al Păpuşei, încă dărîmat la acea vreme şi pustiit de răufăcători. Fusese ridicat tot de un neam al Craioveştenilor, dar uitat apoi şi lăsat pradă buruienilor. Aştepta acum dărnicia unui ctitor care să-i dea înfăţişarea de demult. Aşa cum arăta însă, sălbatic şi singuratic, era încă un loc căutat de cei ce veneau prin acele părţi, ca să admire frumoasa privelişte ce-l înconjura.

Copiii, Marcea şi Zamfira, se bălăciră o vreme cu picioarele goale în apa încălzită de razele soarelui, rîzînd şi ţipînd de bucurie ; cei mari se aşezară aproape de dînşii, pe iarba

presărată cu florile delicate ale toamnei și se uitau pe gînduri în apele rîului, în care-și vedeau, poate, imaginea vieții lor trecătoare și zbuciumată.

Întorși la Coeni, vornicul și cu jupîneasa lui își urziră planul de luptă pentru înduplecarea doamnei Anca. Hotărîră mai întîi să nu-i dezvăluie de la început intenția ce-o aveau în privința ei și să cerceteze în primul rînd ce gînduri are voievodul Vlad cu ea. Cum doamna Anca rămăsese singură, fără Neacșa, o tot îndemnară să nu se depărteze de dînșii, mai ales că-i dăduseră în conac cea mai frumoasă încăpere de oaspeți.

Pe de altă parte, Vlad-voievod nu ispăvea cu vînătoarea de la Coeni ceea ce făcu ca jupîneasa Marga să se satură de la o vreme cu îndatoririle ei față de atîta lume și să simtă nevoia de odihnă cu atît mai mult cu cît se apropia și timpul să nască al doilea copil. Începu deci să-i vorbească.

— Doamne! Anca! De ce-ți irosești tinerețea rămînînd singură?

— Ai putea să-ți întemeiezi un nou cămin, căci anii fug, se duc, îmbătrînim, și ce folos tragi dintr-o viață stingheră, fără bucuriile unei case pline de glasurile bărbatului și ale copiilor?

— Nu-mi arde, Marga dragă, de însoțit cu vreun alt bărbat. Am o fată, o voi crește așa ca să-mi umple casa de bucurie. Mie mi-a trecut vremea.

— Ferească Sfîntul! Abia ce ai împlinit douăzeci și unu de ani. De ce vorbești de vreme trecută? Apoi, Zamfira ta va avea nevoie de un tată, ca orice copil.

— Eu îi voi fi de-acu înainte și mamă, și tată. Dar scumpă Marga, nu vezi cîte fire albe mi-au ieșit pe la tîmple? Ce bărbat ar mai vrea să se însoțească cu o bătătie ca mine?

— Lasă, s-a și găsit unul care să-ți dea tîrcoale, numai tu să te învoiești să-l iei.

— Mare minune! — răspunse doamna Anca, căutînd să ocolească vorba jupînesei.

— Ba nu, zău! Mă crezi cu orbul găinilor! Dar voievodul Vlad? Ce-o fi căutînd mereu pe la noi, cînd mai

înainte de a te găsi nici nu călcase pe-aici? Doar nu de dragul ochilor mei s-o fi vînturînd acum cu tot alaiul său!

Doamna lui Moise-voievod simți o durere surdă în piept auzind de ce fel de însoțire îi pomenea prietena și ruda sa. Cum? Ucigașul bărbatului său nădăjduia s-o aducă la dînsul acasă?

— Nu pot lua ca bărbat pe cel ce a omorît pe tatăl Zamfirei. Și nu ai văzut, Marga, cîtă neplăcere îi produce biata mea fetiță cînd se apropie de el? Și nici copilul meu nu-l iubește.

Marga vorniceasa o privi o clipă înciudată, deși o înțelese ca femeie și mamă.

— Bine, fă cum crezi, dar fii înțeleaptă și nu îndepărta norocul ce-ți iese în cale.

Trecu de la această vorbă mai bine de două săptămîni. Intrau adînc în toamnă, iarna bătea la ușă. Șerban vornicul grăbea pe jupîneasa lui s-o înduplece pe doamna Anca, gata de plecare la unchiul Christian. Celelalte rude zoreau la fel: „Ce faceți? Ne ajunge furtuna la os!" Răvașe peste răvașe, cu aceeași întrebare stăruitoare. Dar doamna Anca nici nu vroia să audă; se ținea dîrză în hotărîrea sa.

Se sfîrși și iarna, cei de la Coeni nu văzură nici o schimbare în mintea doamnei lui Moise-voievod, iar Vlad domnul începuse să fie morocănos și răzbunător față de familia vornicului. În aprilie 1532 confiscă și restul din vechea stăpînire craioveșteană pe care o dădu cumnatului său, Hamza, numit mare ban. Pierderea Craiovei și a băniei sale întărîtă la culme pe vornic, deoarece nădăjduise s-o țină dînsul. Ce era de făcut? Mîine-poimîine avea să-l atingă și pe el dușmănia voievodului pentru dragostea lui respinsă cu atîta îndărătnicie.

— Ce e cu muierea asta de se opintește împotriva tuturor, de parcă n-ar avea preț pe lume? De ce nu vrea să se însoțească cu voievodul? Ce, vrea să îmbătrînească în necazuri și opreliști? — întrebă supărat vornicul, într-una din seri, pe jupîneasa lui.

— Nu-l vrea, și pace! — răspunse aceasta. E poate și din pricina Zamfirei, pe care voievodul n-o vede cu ochi buni lîngă ea.

— Ce-ai spune dacă am încerca să-i înstrăinăm fata pentru un timp ?

— Vai de mine, Şerbane ! Nu fac o aşa nelegiuire. Că doar sînt şi eu mamă, şi cunosc durerea dorului de copil. Cum să-i iau fetiţa de lîngă ea ?

— Nu e nevoie să i-o iei tu, cu sila. S-o dea singură. Iaca, am un plan. Ascultă şi nu mă întrerupe cu văicărelile tale. Învoieşte-te la ce-ţi voi spune, că altminteri nu ieşim la capăt cu doamna Anca, şi de încăpăţînarea ei atîrnă şi binele nostru în viitor. Văzuşi ce făcu cu bănia Olteniei, pe care ar fi trebuit să mi-o dea mie, ca fiind unul dintre stăpînitorii de drept ai Craiovei. Iată despre ce este vorba. Marcea al nostru s-a mărit şi creşte ca un mărăcine sub pasul robilor de la Coeni. Ce-ar fi dacă l-am trimite în Ardeal pentru ceva carte latinească ? Poate să ajungă cîndva mare-logofăt şi nu este rău s-o cunoască. Ar fi bine şi pentru tine pînă te vei libera de al doilea copil. Ce zici ? Te-nvoieşti ?

— Nu înţeleg ce legătură poate să fie între îndepărtarea lui Marcea al meu şi cea a Zamfirei — răspunse jupîneasa Marga, năucită de planul ocolit al bărbatului său.

— S-o ducem şi pe dînsa cu Marcea, tot au să plîngă dacă-i despărţim. Toţi megieşii mei îi iau drept frate şi soră, aşa că nu le va părea ciudat lucrul că va pleca de lîngă maica sa. Doamna Ruxandra a lui Radu cel Nou abia aşteaptă să i-o trimeată şi dacă pune mîna pe dînsa,Vlad-voievod poate trăi liniştit, că nu se va mai întoarce curînd la maica sa. Totul stă în puterea ta să îndemni pe Anca să se-nvoiască la aceasta. Îi voi duce chiar eu, să n-aveţi teamă.

— Bine, dar în Ardeal e mare zîzanie. Auzii că Sibiul este înconjurat de trupele lui Zápolya. Unde-o mai fi stînd doamna lui Neagoe Basarab ?

— N-avea nici o grijă. O găsesc eu. De altfel, auzii că s-a aşezat la Braşov, unde este acum linişte. Pot sta acolo pînă se va sfîrşi cu încăpăţînarea saşilor care susţin pe Ferdinand ca rege şi nu pe Zápolya.

— Să facem atunci cum spui, numai bine să iasă pentru toţi.

La început, doamna Anca, auzind de această trăsnaie a vornicului, se minună că tocmai în acele vremuri de zbu-

cium în Ardeal vrea să-şi poarte copilul pe drumuri, şi apoi Marcea abia împlinise zece ani. Era drept că în ţară nu erau şcoli ca liceul Mailat din Braşov, unde aveau de gînd să-l dea, deşi puteau să mai aştepte vreun an, doi. Cu toate acestea, ea veni să ajute jupînesei Marga la nevoile ei gospodăreşti şi la chiverniseala băiatului. Începuse şi ea să se gîndească serios să plece la vreunul dintre unchi cu Zamfira, dar aştepta numai eliberarea Margăi, ca să-i vină în ajutor în timpul lăuziei şi să-i boteze noul născut.

— Are să-ţi fie dor, Marga, de micul tău Marcea! — spuse într-o zi doamna Anca.

— Are să-mi fie, nu zic ba. Dar mai bine să sufăr de dorul lui decît să rămînă în coada divanului cînd s-o mări. Nu vezi cît de repede se schimbă deprinderile noastre? Toţi vor să ştie carte şi cît mai înaltă. Marcea n-ar putea găsi aci o şcoală mai bună ca la saşi.

— Ai dreptate, Marga. Bărbaţii au nevoie astăzi de mai multă carte, decît pe vremea părinţilor sau bunicilor noştri.

— Ei, că nouă nu ne-ar trebui! Nu vezi cît am rămas de în urmă faţă de femeile din Ardeal? Numai cînd ne ajunge nevoia să pribegim prin alte părţi ne dăm seama de aceasta. Ştim doar să toarcem, să ne ducem gospodăria, să ţesem, să fim mame bune şi soţii, dar încolo nu cunoaştem mai nimic din ceea ce se petrece în lumea mare. Barem fetele noastre să aibă mai mult noroc, cu învăţătura.

— Aşa este, Marga! oftă doamna Anca. Şi eu mă gîndesc să dau altă creştere fetei mele. Să plec cu dînsa, după ce mi-oi aşeza treburile pe la moşii, ca s-o deprind şi cu o altă viaţă decît cea de la noi.

— Să pleci cu ea? Abia de te-ai întors în ţara ta. Noi trebuie să rămînem pe loc, să înmulţim şi să păstrăm averile celor ce învaţă ca să ne-aducă mai multă înţelepciune în ţară. Las-o să plece cu Marcea la doamna Ruxandra. Tot ţi-a cerut-o de la naştere. Nu va fi între străini.

— Să mă despart de dînsa de pe-acum? Să mi-o înstrăinez, s-o crească alta, ca şi cum n-ar mai avea mamă? — zise lăcrimînd doamna Anca.

— Cine-ţi spune s-o înstrăinezi? Că doar nici eu nu m-aş învoi cu preţul ăsta, să-mi las băiatul departe de mine. O vei aduce cînd vei dori.

Doamna Anca rămase pe gînduri. Zamfira împlinise şase ani, dar era mult mai în stare de învăţătură decît Marcea. Dar cum s-o trimită între străini pe aşa timpuri tulburi şi fără putinţa s-o poată întovărăşi? Să lase prilejul acesta să aştepte un altul? Dar pînă se vor descurca treburile sale, din ţară timpul fetei va trece, şi o dată cu el — rîvna ei pentru învăţătură pe care o arăta acum. Ce să facă? Şi doamna Anca începu să frămînte în gînd tot felul de întrebări. N-avea pe nimeni dintre ai săi cu care să se sfătuiască.

— Mamă, mamă! intră atunci ca o furtună pe uşă Zamfira, trăgînd după ea pe Marcea. El spune că pleacă de la noi. Adevărat este? — întrebă fetiţa, şi ochii săi verzi, ca smaragdul, se aburiră de lacrimi.

— Da, fetiţa mea, Marcea pleacă să se facă vraci. E băiat mare şi trebuie să înveţe carte, îi răspunse blînd mama sa.

— Şi eu n-am crescut mare? Ce, eu nu trebuie să învăţ carte? Numai el? Plec şi eu cu dînsul, măicuţă dragă!

— Şi, zicînd aceasta, Zamfira o luă îndărăt spre uşă, grăbită să iasă.

— Stai puţin! Unde fugi atît de repede? — o chemă jupîneasa Marga.

— Nu, tuşică, n-am timp acu; fug să-mi fac bocceaua pentru drum — răspunse fetiţa trîntind uşa după dînsa.

Cele două femei se priviră o clipă.

— Hai, trimite-o şi tu pe Zamfira cu Marcea. Că nu se duc singuri. Pleacă vornicul cu dînşii şi nu se lasă pînă nu-i încredinţează doamnelor noastre din Ardeal. Are el grijă să ajungă cu dînşii teferi pînă la Braşov.

Doamna Anca rămase îngîndurată. Îi era tare greu să se hotărască într-un fel. Pe cînd mintea îi spunea s-o lase, inima nu-i îngăduia nici în ruptul capului.

— Haide, hotărăşte-te şi strînge lucrurile fetei, că iaca, Şerban porneşte cu Marcea de azi în zece zile.

Mama Zamfirei ceru răgazul să se mai cumpănească peste noapte.

— Ei, ai hotărît-o? Lasă fata să meargă cu mine? —întrebă în acea seară marele-vornic pe jupîneasa lui.

— Nu ştiu încă, dar nădăjduiesc să se împlinească după voia noastră. Mîine dimineaţă voi şti ce gîndeşte.

— Numai de n-o da îndărăt! — spuse vornicul, pornit pe gîlceavă — Rudele domniei-tale mă batjocuresc prin răvaşe în tot chipul: ba că nu grăbesc nunta, ca să mă înţolesc numai eu, ba că îngădui domnului să-i sărăcească, fără să le dau o mînă de ajutor. Parcă eu aş sta la mijloc să nu se facă mai repede. Cu taică-său, Radu de la Afumaţi, a mers mai uşor atunci cînd Pîrvu banul îl îndemnă să se însoţească, abia la o lună după moartea doamnei Voica. Dar femeia asta e curat catîr. Îi vrei binele, şi ea dă tot îndărăt.

— Lasă-lasă, că nu e diavolul atît de negru pe cît îl crezi! Se va hotărî ea odată. Dar crede şi tu că nu-i este uşor să se despartă de singurul său copil, trimiţîndu-l atît de departe de dînsa. Nici eu nu mă simt în apele mele de cînd ai hotărît să-mi iei băiatul de aci — răspunse Marga, care pentru asta îi purta în inimă pică.

Acesta o privi mohorît cîteva clipe, dar tăcu şi se lungi pe patul său, acoperit cu scoarţe olteneşti.

Doamna Anca sfîrşi prin a-şi lăsa fata să plece o dată cu Marcea. Trimitea doamnei Ruxandra pentru întreţinerea ei ceva odoare şi guldeni de aur, precum şi merinde pentru un an întreg, ştiind cît rămăseseră de lipsite ea şi fetele sale după plecarea în Ardeal. Fetiţa se desprinsese uşor de la gîtul mamei sale, repezită cum era, să nu plece rădvanul pregătit şi carele cu încărcătură, fără dînsa. Abia cînd se văzu închisă în cocia înaltă, numai între vornic şi Marcea, fără măicuţa sa, lăsă buza-n jos, gata să tragă un ropot de plîns. I se păruse pînă atunci un joc toată pregătirea ce se făcuse în preajma lor, dar văzînd în dosul geamului închis figura întristată a mamei, care-şi strivea lacrimile în colţul ochilor, încercă cea dintîi mare durere de despărţire de o fiinţă scumpă. Vornicul, însă, dădu semnalul de plecare, şi cocia porni repede, trasă de cei şase telegari, urmată de un pîlc de ostaşi care să-i apere la nevoie de vreun eventual atac tîlhăresc.

În urma lor, doamna Anca îşi şterse tăcută lacrimile care începură să-i curgă şiroaie.

După cîteva zile de la aceasta, jupîneasa Marga dădu naştere unei fetiţe, pe care se şi grăbiră s-o boteze cu numele de Anca, fiind temere, din pricina slăbiciunii ei, să nu

se piardă necreştinată. Fetiţa aceasta ajunse curînd o mîngîiere pentru cele două mame care-şi instrăinaseră copiii.

Plecarea vornicului peste munţi stîrni mirare în divan. Să plece pentru învăţătura băiatului de zece ani tocmai acolo, ca şi cum nu s-ar fi găsit în toată Ţara Munteneasă un dascăl şi pentru el, cum se găsea pentru ceilalţi fii de boieri ? Pe temeiul acestei clevetiri începură intrigile la curte. Iscoadele trimise de voievod să afle ce se petrece la Coeni, îi şoptiră la ureche multe şi mărunte, îndemnaţi de boierii invidioşi cu gînd să-l scadă pe vornic în ochii acestuia. Începuse chiar să se spună pe ici, pe colo că sosiseră veşti de la craiul Ferdinand, cu treburi anume, în folosul Craioveştenilor.

Ce era, ce nu era, destul că voievodul, cam credul din fire şi fiindu-i teamă că au luat şi pe doamna Anca cu ei în pribegie, se pomeni galopînd, cu mai mulţi oşteni, spre conacul marelui-vornic de la Coeni.

În dimineaţa acelei zile, fosta doamnă a lui Moise-voievod se sculă mai voioasă ca de obicei. Îşi împleti părul în două coade, îndulcind culoarea lor cafeniu-închis cu cîteva flori de piersic în ele. O rochie de pînză topită, trandafirie, îi lăsa libere gîtul şi braţele, tot atît de albe ca şi sideful spălat de apele mării. Trei rînduri de mărgăritare înfăşurate după gît căzeau greu peste sîni. Coborîse în grădină, îngînînd în neştire o melodie mai de mult cîntată. Fiind încă rece în luna florilor, îşi aruncase pe umeri o scurteică vişinie cu găitane aurite, ce-o găsise în cale trecînd prin odaia copilului, ca să-l desmierde, obicei ce şi-l luase în fiecare dimineaţă în dorul fetei sale.

— Ce frumoasă eşti astăzi, Anca ! Parcă ai fi zîna florilor din grădină. Înfloreşti şi tu o dată cu luna mai — glumi Marga întîlnind-o pe potecile grădinii.

De cînd plecase vornicul, dorul de copii le apropiase sufleteşte, şi dacă jupîneasa Marga dorea s-o mărite era fiindcă credea în binele ce i-l făcea.

— M-am trezit într-adevăr azi cu gîndul că afară e primăvara în floare, şi pomii s-au acoperit de podoabe.

— Vezi tu, Anco, cît e de frumoasă viaţa cînd poţi să te bucuri în voie de tot ce-ţi dăruieşte natura ? Dacă n-ai rămîne singură ţi-ar fi mai uşor să te desfătezi de tot ce

te-nconjoară. Iată, de pildă eu, abia îl aştept pe Şerban ca să împărtăşesc cu dînsul toată căldura sufletului meu, parcă renăscut odată cu anotimpul acesta. De ce nu te hotărăşti să te măriţi? Să-ţi schimbi starea de astăzi cu una mai fericită?

— Aşa mi-a fost scris, draga mea, să rămîn singură, fără bărbat, şi încă tînără.

— Dar soarta şi-o face singur omul.

Anca rîse de astă dată silit.

— Atunci, să ne întoarcem îndărăt şi s-o luăm din clipa cînd am fost pornită fără să fiu întrebată ca să mă însoţesc cu feciorul lui Vladislav, şi să împac cu acest pas duşmăniile dintre părinţii noştri. Ce-aş mai fi vrut atunci să-mi fac singură soarta! Dar lăsatu-m-au oare ceilalţi? Şi crezi că acum sînt liberă să mi-o fac cum aş dori?

Dar nu apucă Marga să răspundă, că îndată se auzi dinspre ograda cea mare tropote de cai îndreptîndu-se spre conac.

— Vai de mine! S-o fi întors vornicul!

Îngrijorată, o lăsă pe Anca şi dete fuga, să vadă ce se petrece în faţa conacului.

Nu trecu multă vreme, şi se întoarse rîzînd, cu voievodul Vlad, care se îndreptă repede spre doamna Anca. Cea dintîi mişcare a acesteia fu să fugă, să se ascundă pe undeva, dar se stăpîni şi-l lăsă să înainteze spre dînsa.

— Cît sînt de fericit că vă văd aci! Credeam că aţi plecat cu vornicul la plimbare, peste munţi.

Doamna Anca se feri să-i răspundă în vreun fel, dar pînă la urmă se hotărî să-l privească în faţă, cum nu mai făcuse de la despărţirea lor din Constantinopol. Simţi atunci că nu-l poate urî pe omul acesta. Îi fusese prieten credincios în zilele triste din oraşul împărătesc, cînd cei în casa cărora se afla o duşmăneau sau o priveau fără iubire. La amintirea acelor clipe de bucurie ce-i aducea aproape zilnic în casa ei mohorîtă, doamna lui Moise-voievod îi zîmbi, ca unui vechi şi bun prieten.

Se urcară apoi toţi trei pe cerdacul cel larg care dădea spre grădina înflorită şi se aşezară la taifas cu o mică gustare de dimineaţă, pe sofaua îngustă ce se alătura de zidul înconjurător. Era locul obişnuit şi iubit al celor din conac

unde-şi petreceau serile de vară, cercetînd nevoile pentru a doua zi.

— Ce face vornicul? Aveţi veşti de la dînsul? fu cea dintîi întrebare ce-o puse voievodul, cu gîndul la zvonurile răuvoitoare din cetatea de scaun.

Jupîneasa Marga îl linişti îndată:

— A plecat să ducă copiii la doamna Ruxandra, în Ardeal, pentru învăţătură, şi cred că nu va întîrzia mult.

— Copiii ai zis? Ştiam că n-are decît un fecior.

— A luat-o cu el şi pe Zamfira Ancăi. Copiii nu au vroit să se despartă — zise repede jupîneasa banului, bănuind cîtă plăcere îi va face vestea.

— Aşaa? — răspunse înviorat voievodul întorcîndu-se spre Anca. Ai rămas singură, fără grija fetiţei.

— Da, şi parcă nu mai am nici un rost pe lume fără ea.

— Puteţi veni atunci mai uşor prin cetatea de scaun.

— Eu voi veni mai greu, deoarece am acum un prunc nou-născut, de care trebuie să port grijă, deşi m-aş bucura mult să mai scot capul în lume. Dar Anca e liberă, poate umbla fără grija fetiţei sale, pe care o ştie în mîini bune.

— Voi pleca curînd de aci spre moşia Critineşti a unchilor mei şi neapărat voi trece prin Bucureşti — răspunse aceasta fără nici un îndemn sufletesc.

Cu vorba şi cu gluma se duse miezul zilei. După ce se ospătară se retrase fiecare să se odihnească — voievodul şi oamenii lui fiind obosiţi de drumul făcut călare. Plecase numai cu cîţiva oşteni, cum îi stătea în obicei să iasă din cetatea de scaun, lăsînd numai vorbă vel-armaşului să vină după dînsul cu cîţiva aprozi.

Sub seară se-ntîlniră din nou pe cerdacul larg şi ospitalier. Acum, domnul era întovărăşit de vel-armaşul care adusese cu dînsul şi un pîlc de ostaşi pentru nevoile vînătoarei de a doua zi. Tineretul însă, lipsindu-se de odihna de după prînz, hălăduia încă de ici-colo prin împrejurimile conacului, după prilejuri de petrecere. Vremea era frumoasă, şi cerul larg deschis deasupra cîmpiei din vale se acoperise de razele roşietice ale unui apus de soare. De la o vreme, lumina zilei păli, şi globul de foc, încălecă dealurile şi liberă umbrele ce se tot lungiră, pînă cînd întreaga na-

tură ajunse în vraja lor. Încet-încet coborî și liniștea premergătoare somnului, amorțind glasul păsărilor și zumzetul neastîmpărat al gîzelor jucăușe.

Stătură de vorbă pe cerdac pînă tîrziu. De la o vreme, vel-armașul ațipi în jilțul său, iar jupîneasa Marga trebui să se ducă, chemată de dădaca fetiței. Vlad-voievod o îndemnă atunci pe doamna Anca să facă împreună cu dînsul o plimbare prin grădină. Vrînd-nevrînd, aceasta se lăsă în cele din urmă luată de braț și porniră pe aleile întortocheate și îmbălsămate de parfumul trandafirilor abia înfloriți. În penumbra serii se deslușeau clar doar florile albe ale cireșilor care-și împrăștiau petalele, în vînt.

Cotiră pe aleea de stînjeni care cobora spre iazul cel mare, cărare puțin umblată de oamenii curții la acea oră. Luceafărul de seară apăru cel dintîi sub cornul luminos al lunii, și curînd se-ntinse peste capetele lor întreaga taină a cerului înstelat, cu nenumăratele lui lumini sclipitoare.

— Cum de-ți poți duce traiul atît amar de vreme în pustietatea aceasta ? Vara, e frumos, dar iarna ce faceți atîtea zile închise în conac ?

— Nouă, femeilor, nu ne este urît în zilele de iarnă. Toarcem, brodăm, țesem...

— Mult aș vrea să veniți în iarna aceasta la București ! Aveți ce vedea în noua cetate de scaun. Se schimbă pe fiecare zi moravurile și mahalalele ei. S-au înmulțit bazarurile, de-ai crede că te afli în inima Constantinopolului.

— Pe vremea părintelui meu, negustorii străini nu aveau învoirea pîrgarilor să se așeze în tîrguri. Veneau doar să-și desfacă mărfurile pe la iarmaroace. Dar, într-adevăr, timpul schimbă înfățișarea celor ce ne înconjoară.

— Să nădăjduiesc oare că-ți va schimba și starea sufletească față de mine ?

Doamna Anca tăcu și se opri să se așeze pe un cap de bancă. Voievodul își urmă vorba :

— De mult am vrut să-ți mărturisesc cît de mult sînt legat de domnia-ta și cît aș dori să-mi fii tovarășă de domnie, dar nu mi-ai dat niciodată prilejul să fim singuri. N-ar fi oare acum clipa să-mi răspunzi de vrei sau nu să-mi fii doamnă ?

Fata lui Radu de la Afumați obosise să tot asculte îndemnul celor din jur. Pe Moise nu-l iubise și se în-

soțise cu dînsul din porunca tatălui său. Suferise dușmănia din casa lui cu eroism, dar și cu mare amărăciune. Zamfira venise fără să fi adus în viața sa singuratică vreo rază de lumină, fiindcă cerul o hotărîse să fie fată. Nu putuse da casei lui Vladislav un urmaș în scaunul Țării Românești. Pe de altă parte, vărul său, Vlad, fusese un prieten delicat, atent și singura ei legătură cu țara de care se înstrăinase. Ura dintre Moise și Vlad era deci firească, dacă amîndoi aveau drepturi egale la scaunul domnesc al Țării Românești. Vlad îi arătase întotdeauna o simpatie pe care n-o găsise la soțul ei. De ce l-ar năpăstui acum, dacă soarta l-a pus domn în locul lui Moise, ucis în luptă dreaptă? Gîndurile acestea ce-ncepură să treacă ca fulgerul prin mintea sa o tulburară, neliniștind-o. Ce să răspundă? Ce hotărîre să ia? O schimbare în sentimentele sale față de voievod se ivise totuși. Nici ea nu știa cum. Poate ziua aceea plină de soare, poate singurătatea simțită de cînd cu îndepărtarea Zamfirei, poate îndemnul celor din jur, din ce în ce mai stăruitor, poate amintirile duioase de la Constantinopol, ori toate la un loc izbutiseră să fărîmițeze, fără să prindă de veste, împotrivirea de pînă atunci. Privind spre omul ce-i stătea în față, supus dorințelor sale, cu aceeași expresie prietenească din trecut, doamna lui Moise-voievod, uitînd de amărăciunile ce îi le pricinuise, îi întinse mîna, și-i spuse:

— Primesc să-ți țin tovărășie la domnie și să-ți fiu soție.

Cînd se întoarse în țară, vornicul găsi nunta domnească în mare pregătire. Doamna Anca plecase la București împreună cu unul dintre unchii săi, postelnicul Christian, să aștepte ziua cînd avea să ajungă din nou doamna Țării Românești.

Cît despre Zamfira, ce avea să treacă de aici înainte în ochii celor din jur ca fiica doamnei Ruxandra, se deprinse între străini mai curînd decît tovarășul său Marcea, care plîngea să fie întors acasă. Atît vornicul cît și doamna Anca, trimiseseră destul bănet și alimente în casa prea sărăcită a văduvei lui Neagoe Basarab ca aceasta să nu se învoiască ușor la toate răsfățurile copilărești. Și bucuria ar fi fost deplină în casa ei îndestulată acum și scăpată de cererile necontenite ale creditorilor din Sibiu și Brașov dacă

n-ar fi intrat din nou doliul în căminul lor, prin stingerea din viaţă a fiicei mai mici, fosta doamnă a lui Ştefăniţă-voievod, Stana, călugărită pe patul morţii, cu numele de Sofronia.

Nunta domnească se făcu curînd, şi mama Zamfirei se aşeză în palatul domnesc din cetatea de scaun, Bucureşti. Vornicul Şerban ajunse mare-ban al Craiovei, bucurîndu-se de ocrotirea deosebită a voievodului.

Şi vremea trecu mai departe peste oameni şi fapte. Marele-ban cu jupîneasa lui aveau liberă trecerea la curte, neamul craiovesc aştepta cu nerăbdare întoarcerea tuturor privilegiilor lor, doamnele de la Braşov îndrăgiseră fetiţa, iar voievodul Vlad îşi avea doamna dorită lîngă dînsul. Numai că parcele nu-i prea dăduseră la naştere doamnei Anca sorţi de noroc, deoarece abia de se împliniseră zece luni de la nunta pregătită cu atîta osteneală şi vîlvă, că voievodul Vlad, din ce pricină nu se ştie, fu scos într-o dimineaţă de septembrie mort, înecat în Dîmboviţa, împreună cu calul său.

„Se dusese — scrie cronica — spre satul Popeşti den jos de Bucureşti. Era pe atuncu luna a opta a anului 1532."

Şi fata cea mai mare a lui Radu de la Afumaţi rămase din nou văduvă, la vîrsta de douăzeci şi doi de ani. Acum n-o mai avea nici măcar pe Zamfira lîngă dînsa, cu care să se mîngîie în singurătatea sa.

Plecă deci la Filiaşi, una dintre moşiile lăsate de părinţi, să-şi rînduiască un alt trai şi un nou cămin, cu gîndul să înmulţească averea ce-o va lăsa fiicei sale. Avea pe lîngă dînsa pe bunicul său dinspre mamă şi pe unchii săi, drept povăţuitori şi sprijinitori. Nu-i mai rămînea altă lumină în calea vieţii decît dragostea Zamfirei, împărtită şi aceea acum cu doamna Ruxandra care nu mai voia să se despartă de fetiţa cea deşteaptă şi ascultătoare.

Deşi stătea retrasă la moşia sa, doamna Anca cunoştea mişcările din ţară prin jupînii ce se vînturau pe la Filiaşi, sau prin bunicul ei, fostul mare-vornic Vlaicu, care o cerceta adeseori pentru a-i da sfaturi cum să-şi gospodărească averea. Se mai iveau uneori pe la dînsa şi cei doi unchi rămaşi fără de neveste şi copii, a căror moştenitoare rămăseseră ea şi sora sa, Neacşa. Aşa află că pentru scaunul domnesc al ţării se războiau chiar Craioveştenii între ei; unii dintre ei, avînd pe logofătul Vîlsan în frunte, doreau pe fostul egumen al mănăstirii Argeş, descălugărit de dînşii şi sprijinit să lupte cu oşteni din Ardeal. Alţii, în frunte cu Barbu al treilea şi Drăghici Gogoaşă, îl voiau pe Vintilă, fost judeţ de Slatina, tot un fecior al lui Radu cel Mare.

De la o vreme, se lăţi zvonul că fosta ei mamă vitregă, doamna lui Radu de la Afumaţi, Ruxandra, s-ar fi căsătorit cu fostul egumen Paisie, numit apoi Petru ca domn. Faptul acesta începu s-o tulbure, deoarece fata ei se găsea tot la ele, oprită de doamna Despina cînd fusese banul Şerban să-şi întoarcă feciorul în ţară, fiindu-i teamă de încurcăturile politice şi de nesiguranţa domniei din Ţara Muntenească. Se gîndise să plece şi dînsa în Ardeal, dar unchii ei o opriră, spunîndu-i că toţi munţii sînt plini de venetici, care jefuiesc pe cei ce îndrăznesc să treacă graniţa. Călătoria era greu de făcut şi din pricina necontenitelor hărţuieli dintre taberele vrăjmaşe, care înfundaseră drumurile din ţară cu ostaşi mercenari, aduşi de peste hotare. Se mai aştepta şi sosirea trupelor turceşti precum şi a celor din Ardeal aduse de Petru sau Radu-Paisie, cum se mai numea în actele sale fostul egumen de la Argeş. Încotro s-o ia, să afle ceva de fata ei? Tocmai se hotărîse să plece spre sora sa Neacşa, călugăriţă la schitul de pe Olt, cînd se auzi că se ridicase domn Vintilă judeţul.

Noul domn tăie de cum veni capetele unora dintre protivnicii lui, între care şi unele rude din partea Ancăi, ca de exemplu clucerul Lăudat. Jalea ei fu mare, mai cu seamă că-i înlăturase şi prilejul de a-şi revedea fata. Dar nu trecură nici doi ani de la această înscăunare, şi o nouă răzmeriţă a jupînilor de peste Olt aduse în ţară, cu sprijinul oştilor ardelene, pe egumenul Paisie, care goni pe Vintilă-voievod şi se înscăună în locul acestuia. Bucuria doamnei Anca fu nemăsurată, cu toate că bunicul său, vornicul Vlaicu, fu în primejdie să fie urmărit de vechii lui duşmani Craioveşteni. Cu prilejul ridicării lui Petru-Paisie îşi pierdu capul logofătul Vîlsan, care-l ridicase pe Vintilă-voievod, pe cînd Barbu al treilea ajunse mare-ban de Craiova, Jiu şi Mehedinţi.

Dar jocul de-a domnia nu se isprăvise. Vintilă veni cu puteri mai mari şi goni din scaun pe cel adus de oştile ardelene. Atunci îşi găsiră moartea toţi jupînii surprinşi pe la moşiile lor care fuseseră de partea Craioveştenilor. Ba mai mult: voievodul, nu mai avu încredere în boierii bătrîni şi puse călăul să le reteze capetele la cea mai neînsemnată pîră pe socoteala lor, fapt ce aţîţă împotriva lui şi pe cei mai mulţi dintre foştii lui prieteni, cum fu logofătul Monce, cumnatul său, care se învoi cu cîţiva dintre boieri şi-l omorîră la o vînătoare lîngă Craiova, luîndu-l prin surprindere.

După toate aceste isprăvi veni în cele din urmă domn, recunoscut de sultan şi ţară, Petru-Paisie. Cu acest prilej, mareleban Barbu al treilea şi Drăghici Gogoaşă, vărul său, pribegiră peste Dunăre unde caută să-şi încerce norocul, prin intrigi la Constantinopol împotriva fostului egumen de Argeş.

Se bucură doamna Anca de această nouă întorsătură a întîmplărilor din preajma scaunului domnesc, fiindcă împreună cu Petru-voievod era vorba să intre în ţară şi doamna Ruxandra, dar mama Zamfirei trebui să se liniştească cînd auzi că aceasta va întîrzia la Braşov, pînă ce ţara avea să se potolească, şi domnul să se aşeze mai cu temei în scaun. De aci înainte însă, o altă preocupare începu s-o muncească: să-şi ia sau nu fata din mîinile doamnei Ruxandra? La curte, ştia dînsa, avea să găsească mai multe prilejuri de învăţătură decît la Filiaşi, între robi şi megieşi. Dar dacă o lăsa mai departe pe lîngă doamna Ruxandra, o înstrăina cu totul, şi ea rămînea la bătrîneţe singură, fără bucuria de a o vedea în preajma-i,

gospodină şi mamă fericită, aşa cum era şi în alte case de boieri.

Tot cumpănindu-se ce trebuie să facă, se trezi doamna Anca într-o bună zi cu Zamfira şi cu doamna Miliţa lui Neagoe Basarab, la Filiaşi. Fata împlinise nouă ani. Crescuse înaltă şi bine legată. Avea un ten de creolă cu ochii verzi, oval prelung şi păr castaniu, cu o frumuseţe aproape împlinită şi o graţie firească, care o făcea plăcută tuturor.

Cît stătu Zamfira la Filiaşi, trăi doamna Anca cele mai fericite zile din viaţa sa. Dădu acesteia tot ce avu mai de preţ ca îmbrăcăminte şi odoare, iar ca să mulţumească Domnului pentru întoarcerea fiicei sale în ţară, făcu danii bogate, împreună cu doamna Miliţa, sfintei episcopii de la Tîrgovişte, se-nţeleseră ca fata să rămînă mai departe la curte pentru îndrumarea ei în ale cărţii, dar să vină şi pe la Filiaşi, pentru a se deprinde cu ale gospodăriei.

La curte se mai afla unul dintre feciorii lui Petru-Paisie, Vlad, rămas de la soţia lui dintîi. Creştea laolaltă cu Marco, feciorul din urmă, făcut cu doamna Ruxandra. Aceasta o iubea mult pe fiica sa adoptivă, Zamfira, şi nu s-ar fi putut despărţi de dînsa, oricît ar fi ţinut mama sa bună. Dar doamna Anca înţelese că pentru binele fiicei sale ar fi mai potrivită creşterea ce o primea la curte cu învăţători aleşi decît să rămînă numai între zidurile conacului său de la Filiaşi. O mai lăsă deci cîtăva vreme, cu gîndul s-o întoarcă cînd îi va veni timpul s-o pregătească pentru un trai casnic. Cu aceste socoteli făcu şi pe placul doamnei Ruxandra, care fu foarte mulţumită cînd o văzu pe Zamfira întoarsă la curte.

Petru-Paisie, sau Radu, cum se intitula în unele zapise, îşi alesese pentru început Tîrgovişte drept capitală a ţării. Nu prea era sigur de dragostea turcilor, mai ales că fugiseră din ţară cîţiva boieri, cu gînd să se plîngă împotriva lui la Constantinopol, şi să ceară sultanului alt domn. Trecuseră aproape patru săptămîni de la despărţirea doamnei Anca de fiica ei, cînd se lăţi zvonul că un nou domn se pregătea să intre în ţară însoţit de oaste turcească. Ca să se răzbune pe cei plecaţi, să se jeluiască sultanului Petru-Paisie măcelări rudele lor mai apropiate şi chiar pe boierii bănuiţi că ţin cu ei. Astfel îşi lăsă capul fostul mare-vornic Vlaicu, bunicul după mamă al doamnei Anca, care-şi pierdu, prin moartea lui, pe cel mai apropiat neam al său şi pe cel mai bun ocrotitor şi sfătuitor

din viața sa stingheră. Grea fu această lovitură pentru inima destul de încercată a fetei lui Radu de la Afumați. Acum nu mai avea nici soră, care pusese o barieră între ea și restul lumii, nici bunic care s-o îndrumeze în greaua sarcină de administrarea moșiilor părintești, cei doi unchi rămași fiind bătrîni și neputincioși să călătorească de la un loc la altul. Durerea și mai mare o simți cînd își dete seama că va trece multă vreme pînă să-și mai revadă fata, deoarece aceasta fusese oprită să mai vină în atingere cu rudele sale răzvrătite împotriva domnului.

Prin cine să afle deci vești despre Zamfira ? Cum s-o vadă, de vreme ce drumurile care duceau spre ea fuseseră închise ? Ce se va întîmpla cu fata dacă venirea unui alt domn s-ar adeveri ? O vor lua din nou cu dînșii în Ardeal ?... De unde să afle cum stau lucrurile în țară ? Îi trecu prin gînd că numai marele-ban al Craiovei, Șerban de la Coeni, care se avea bine cu Petru-Paisie, ar putea spune ceva sigur. Multe nopți albe petrecu atunci doamna Anca cumpănind cum ar fi mai bine să facă fără să trezească vreo bănuială în juru-i plecînd pe acele vremuri tulburi pe un drum atît de lung și greu. În cele din urmă își luă patru oameni înarmați s-o apere pe drum de vreun atac banditesc și porni în rădvanul tras de șase cai, cu gînd să-i schimbe la popasuri, ca să poată ajunge mai repede la Coeni.

Tocmai cînd doamna Anca se apropia, în sfîrșit, de conacul prea bine cunoscut ei, intrase și marele-ban al Craiovei în iatacul jupînesei sale, Marga, cu o figură acră de parcă i se înecaseră toate corăbiile.

— S-a mai întîmplat ceva la curte ? — întrebă aceasta speriată.

— Iaca o năpastă căzută din senin ! — răspunse el privind peste capul ei. Nepricopsitul cela de văr al domniei-tale, Gogoașă Drăghici, ne pune pe drumuri pînă la Constantinopol, pe mine și pe alți boieri pentru că i s-a năzărit să se facă domn, mințind înaintea sultanului că e curată mlădiță de domn și deci i se cuvine domnia Țării Românești. Auzi colo, secătura, fiindcă se înrudește cu Neagoe Basarab... Și frumos îi mai stă lui Barbu al treilea să-și pună obrazul pentru dînsul. Să vedem pe unde-or scoate cămașa cînd i-om da de gol !

— Dar cine va să-l creadă pe cuvînt, fără nici o probă, că-i fecior de domn ?

gospodină şi mamă fericită, aşa cum era şi în alte case de boieri.

Tot cumpănindu-se ce trebuie să facă, se trezi doamna Anca într-o bună zi cu Zamfira şi cu doamna Miliţa lui Neagoe Basarab, la Filiaşi. Fata împlinise nouă ani. Crescuse înaltă şi bine legată. Avea un ten de creolă cu ochii verzi, oval prelung şi păr castaniu, cu o frumuseţe aproape împlinită şi o graţie firească, care o făcea plăcută tuturor.

Cît stătu Zamfira la Filiaşi, trăi doamna Anca cele mai fericite zile din viaţa sa. Dădu acesteia tot ce avu mai de preţ ca îmbrăcăminte şi odoare, iar ca să mulţumească Domnului pentru întoarcerea fiicei sale în ţară, făcu danii bogate, împreună cu doamna Miliţa, sfintei episcopii de la Tîrgovişte, se-nţeleseră ca fata să rămînă mai departe la curte pentru îndrumarea ei în ale cărţii, dar să vină şi pe la Filiaşi, pentru a se deprinde cu ale gospodăriei.

La curte se mai afla unul dintre feciorii lui Petru-Paisie, Vlad, rămas de la soţia lui dintîi. Creştea laolaltă cu Marco, feciorul din urmă, făcut cu doamna Ruxandra. Aceasta o iubea mult pe fiica sa adoptivă, Zamfira, şi nu s-ar fi putut despărţi de dînsa, oricît ar fi ţinut mama sa bună. Dar doamna Anca înţelese că pentru binele fiicei sale ar fi mai potrivită creşterea ce o primea la curte cu învăţători aleşi decît să rămînă numai între zidurile conacului său de la Filiaşi. O mai lăsă deci cîtăva vreme, cu gîndul s-o întoarcă cînd îi va veni timpul s-o pregătească pentru un trai casnic. Cu aceste socoteli făcu şi pe placul doamnei Ruxandra, care fu foarte mulţumită cînd o văzu pe Zamfira întoarsă la curte.

Petru-Paisie, sau Radu, cum se intitula în unele zapise, îşi alesese pentru început Tîrgovişteа drept capitală a ţării. Nu prea era sigur de dragostea turcilor, mai ales că fugiseră din ţară cîţiva boieri, cu gînd să se plîngă împotriva lui la Constantinopol, şi să ceară sultanului alt domn. Trecuseră aproape patru săptămîni de la despărţirea doamnei Anca de fiica ei, cînd se lăţi zvonul că un nou domn se pregătea să intre în ţară însoţit de oaste turcească. Ca să se răzbune pe cei plecaţi, să se jeluiască sultanului Petru-Paisie măcelări rudele lor mai apropiate şi chiar pe boierii bănuiţi că ţin cu ei. Astfel îşi lăsă capul fostul mare-vornic Vlaicu, bunicul după mamă al doamnei Anca, care-şi pierdu, prin moartea lui, pe cel mai apropiat neam al său şi pe cel mai bun ocrotitor şi sfătuitor

din viața sa stingheră. Grea fu această lovitură pentru inima destul de încercată a fetei lui Radu de la Afumați. Acum nu mai avea nici soră, care pusese o barieră între ea și restul lumii, nici bunic care s-o îndrumeze în greaua sarcină de administrarea moșiilor părintești, cei doi unchi rămași fiind bătrîni și neputincioși să călătorească de la un loc la altul. Durerea și mai mare o simți cînd își dete seama că va trece multă vreme pînă să-și mai revadă fata, deoarece aceasta fusese oprită să mai vină în atingere cu rudele sale răzvrătite împotriva domnului.

Prin cine să afle deci vești despre Zamfira ? Cum s-o vadă, de vreme ce drumurile care duceau spre ea fuseseră închise ? Ce se va întîmpla cu fata dacă venirea unui alt domn s-ar adeveri ? O vor lua din nou cu dînșii în Ardeal ?... De unde să afle cum stau lucrurile în țară ? Îi trecu prin gînd că numai marele-ban al Craiovei, Șerban de la Coeni, care se avea bine cu Petru-Paisie, ar putea spune ceva sigur. Multe nopți albe petrecu atunci doamna Anca cumpănind cum ar fi mai bine să facă fără să trezească vreo bănuială în juru-i plecînd pe acele vremuri tulburi pe un drum atît de lung și greu. În cele din urmă își luă patru oameni înarmați s-o apere pe drum de vreun atac banditesc și porni în rădvanul tras de șase cai, cu gînd să-i schimbe la popasuri, ca să poată ajunge mai repede la Coeni.

Tocmai cînd doamna Anca se apropia, în sfîrșit, de conacul prea bine cunoscut ei, intrase și marele-ban al Craiovei în iatacul jupînesei sale, Marga, cu o figură acră de parcă i se înecaseră toate corăbiile.

— S-a mai întîmplat ceva la curte ? — întrebă aceasta speriată.

— Iaca o năpastă căzută din senin ! — răspunse el privind peste capul ei. Nepricopsitul cela de văr al domniei-tale, Gogoașă Drăghici, ne pune pe drumuri pînă la Constantinopol, pe mine și pe alți boieri pentru că i s-a năzărit să se facă domn, mințind înaintea sultanului că e curată mlădiță de domn și deci i se cuvine domnia Țării Românești. Auzi colo, secătura, fiindcă se înrudește cu Neagoe Basarab... Și frumos îi mai stă lui Barbu al treilea să-și pună obrazul pentru dînsul. Să vedem pe unde-or ișcoate cămașa cînd i-om da de gol !

— Dar cine va să-l creadă pe cuvînt, fără nici o probă, că-i fecior de domn ?

— Ei, află, jupîneasă, că au şi fost crezuţi pe cuvînt, întăriţi şi de boierii fugiţi la Constantinopol, şi că sultanul, care nu-l place pe voievodul nostru, fiindcă veni cu oaste din Ardeal, l-a şi înscăunat, şi aşteaptă ca ţara să-l primească.

— Cum se poate? — întrebă speriată de data aceasta jupîneasa Marga, care cunoştea duşmănia vărului său împotriva rudelor lui rămase în ţară.

— Pentru aiasta trebuie să plec neîntîrziat la Constantinopol, să-i dau pe faţă minciuna îndrăzneaţă.

— Sărmanul! Surghiunul îl aşteaptă! — îl compătimi jupîneasa.

— Ştreangul! Nu surghiunul! — o întrerupse banul rîzînd printre dinţi cu duşmănie.

— Nu-l oropsi, Şerbane, fă-l cumva scăpat, de poţi abia apucă jupîneasa să spună.

— Să nu-l oropsesc spui? Şi să-l fac scăpat? Slabă din fire mai eşti, jupîneasă! Ia pildă de la doamna Ruxandra, căreia nici nu i-a păsat cînd a pomenit domnul de ştreang. Ba, cred că ea însăşi l-ar fi înăbuşit, de i-ar fi stat la îndemînă, nu să-l apere, cu toate că-i este unchi! Şi-apoi, nu cumva am să-l fac scăpat, ca să-mi ia înainte cînd va sosi şi pentru mine timpul...

Dar îşi dădu repede seama de ceea ce-i scăpase din gură şi se uită cu teamă împrejur.

— La domnie? Asta ai vrut să spui? Şi tu, Şerbane? — abia putu îngîna jupîneasa Marga.

— Vezi de-ţi pune lacăt buzelor, că altminteri, iataganul ne vine de hac la amîndoi! Şi cîntărind în minte prostia făcută, căută s-o dreagă pînă nu se cuibărea cu temei în mintea ei. Prostuţe mai sînteţi voi, muierile! Să nu poată glumi omul între pereţii casei lui!

Plecarea marelui-ban al Craiovei fusese hotărîtă pentru a doua zi, pe înserate, ca nu cumva iscoadele lui Drăghici Gogoaşă să-i dea de urmă. Jupînul Şerban spuse femeii sale ce lucruri să-i pună în saci şi mai cu seamă ce trebuie să facă cît avea să lipsească din ţară. Ba hotărî ce să ia cu dînsa şi cu ce slujitori să pribegească, dacă se va simţi nevoie, în lipsa lui.

După ce ieşi banul din iatacul jupînesei Marga, aceasta rămase pe gînduri: de ce poruncise Şerban să-i pună atîtea

odoare între lucrurile obișnuite ? Doar nu dînsul avea să răscumpere scaunul lui Petre-Paisie ! Frămînta desigur alte gînduri în mintea lui și le tăinuia de teama călăului. Dar dacă înțelesese prost ? Poate nu a vrut să spună cele ce gîndea dînsa... Și la urma urmei, nu era și dînsul în drept să fie în scaun ? Cu ce era mai procopsit Gogoașă, vărul ei, recunoscut de sultan ca nimerit pentru o așa cinste ? De ce n-ar fi Șerban în locul lui ? Că doar era boier vechi cu averi mari și robi nenumărați, de putea să aducă o oaste întreagă, și mai avea și legături prietenești și de rudenie cu turcii mai de soi de peste Dunăre. De ce altul, și nu el ? Încaltea să-și poată răzbuna și dînsul pe cei boieri, nărăviți să-l pizmuiască și să-l clevetească înaintea voievodului. Și se adeveri în acele puține clipe de judecată că nu curge degeaba în vinele ei sîngele iute al neamurilor craioveștene.

În mijlocul acestor preocupări sosi la Coeni doamna Anca. Se bucură, desigur, jupîneasa, dar îi fu oarecum ciudă că venise tocmai în mijlocul pregătirilor de plecare ale banului. O îmbrățișă, în fugă și o rugă să se odihnească în odaia lor de oaspeți, iar dînsa alergă să isprăvească boccelele și lăzile pentru drum. Două slugi mai de credință intrau și ieșeau din iatacul ei, purtînd cu ele pachete mari și mici. Tot felul de peșcheșuri pentru oamenii din Constantinopol ai lui Șerban.

După ce orîndui totul, spuse unei fete :

— Tu, Cătălino, dă fuga și vezi, s-a trezit doamna Anca ?

— Iată-mă-s ! Aici sînt. Ce poruncă ai și pentru mine ? — glumi aceasta arătîndu-se în cadrul ușii.

— Pentru tine, iubită Anca, nu am porunci de dat, ci mai degrabă rugăminți. Dar sînt toate gata acum și pot schimba vreo două vorbe cu tine. Te-ai odihnit ceva ?

— M-aș fi odihnit bine în tăcerea binefăcătoare din conacul tău, dar mă duc grijile cu ele și mă țin trează cît e nopticica de lungă !

— Lasă, c-or trece și acestea ca toate celelalte ! Ai văzut cît de frumușică ți s-a făcut fata ?

— Am văzut. Noroc să aibă ! Să n-o ducă soarta din loc în loc, cum m-a purtat pe mine ! Dar ce folos am de pe urma fiicei mele, dacă o văd atît de rar și stă cu mine atît de puțin de parcă i-aș fi o străină ! — adăugă cu mîhnire mama Zamfirei.

— Dacă nu prea dă pe la tine e și din pricina jupînilor zurbagii care nu lasă pe ceilalți în liniștea casei lor. De cînd s-a ridicat domn Petru-Paisie n-a fost zi liniștită la curte din pricina celor ce-i rîvnesc scaunul. Cum să mai aibă tihnă și doamna lui să vie cu Zamfira la Filiași ? — încercă s-o împace jupîneasa banului.

— Fata mea a trecut de zece ani și i-ai da doisprezece. Mi-e teamă să n-o mențească pentru vreunul dintre feciorii domnului, c-apoi chiar n-o mai văd pe la mine !

— Cam așa cred că se gîndește și voievodul, dar nu poți cunoaște ce gîndește doamna Ruxandra și ce vrea să facă cu dînsa. A îndrăgit-o și se supără cînd i se amintește că nu-i odrasla ei. Pe fata aceasta pusesem și eu ochii pentru Marcea al meu, care a și ajuns scriitor la curte, și mîine-poimîine te trezești cu dînsul vel-logofăt — răspunse jupîneasa Marga, mîndră de feciorul său.

— Pînă la însoțirea fetei mele mai este timp. Să ne gîndim mai curînd la cele ce ne pîndesc acum, și-apăi, nu e la mijloc numai doamna Ruxandra să hotărască traiul ei în viitor, mai sînt și eu pe lume. Numai de fată mă tem, că s-o înstrăina de mine. Dar ia spune-mi, rogu-te, ce fel este feciorul doamnei Ruxandra ?

— Cine, Marco ? Copilul cela pirpiriu de-i plîngi de milă cînd îl vezi ? — răspunse jupîneasa Marga disprețuitor. L-au și înfrățit la domnie, ca nu cumva să rămînă de căruță după moartea tatălui său. L-au însoțit după pilda lui Vlad Călugărul, care ridicase alături de dînsul pe feciorul său, Radu cel Mare. Barem acela era bărbat în toată firea, dar Marco al lor este doar un fleac de omuleț. Ambițioasă femeie și fata asta a lui Neagoe Basarab !

— Cîți ani să aibă Marco ?

— Păi, fă și tu socoteala. Maică-ta vitregă s-a însoțit cu Paisie cam prin 1532, după ce l-au scos rubedeniile ei de la mănăstirea Argeș ca să-l facă voievod. Să tot aibă deci trei-patru ani.

— Merge zvonul prin țară că nu Paisie domnește, ci doamna Ruxandra. Așa să fie oare ?

— Nu-i tocmai așa ! Face domnul ce-i cotcodăcește femeia lui, dar face și ce crede dînsul ! Cătălino fată, ia dă tu un ocol pe la care și vezi, sînt ele în stare să călătorească fără primejdie de a cădea ceva ? — zise jupîneasa banului către-

fata sa din casă, pe care o prinsese ciulindu-şi urechile la vorbele lor.

Cătălina se strecură repede, fără zgomot, pe uşă, lăsînd pe cele două femei să vorbească în voie.

— Acum, că am rămas singure, spune-mi, rogu-te, ce se întîmplă cu cei de la curte ? Sînt îngrijorată din pricina zvonurilor care umblă prin ţară ! O ştiu pe Zamfira în viesparul dimprejurul voievodului şi nu mai pot închide ochii. Mă gîndesc la ce-ar putea s-o aştepte de-ar trebui să pribegească cu doamna Ruxandra, deoarece sînt sigură că nu mi-o va lăsa, vorbi doamna Anca, nerăbdătoare să afle cum stau lucrurile în Ţara Românească. Este oare adevărat zvonul de numirea lui Drăghici Gogoaşă ?

Jupîneasa Marga nu vru să dea totul pe faţă din ceea ce aflase de la ban, dar căută s-o liniştească cît putu, povestindu-i că tocmai de aceea se pregătea jupînul Şerban să plece la Constantinopol cu mai mulţi boieri, ca să liniştească pe sultan că pe minciună s-a recunoscut dreptul la scaunul Ţării Munteneşti lui Drăghici Gogoaşă.

— Şi dacă sultanul nu le va da crezare ce veţi face voi atunci ? — întrebă pe neaşteptate doamna Anca.

Jupîneasa Marga stătu puţin pe gînduri, apoi îi spuse liniştită, de parcă n-ar fi fost nici o primejdie în aer.

— Nu ne-am gîndit la aceasta. Nu-i încă nici un prilej de fugă. Banul va izbuti să-l răpună pe Drăghici Gogoaşă, chiar de-ar fi zece paşi de partea acestuia.

Ajuns la Constantinopol, banul Şerban izbuti să-şi atragă bunăvoinţa multor împuterniciţi ai Porţii. De Drăghici Gogoaşă scăpă repede, plătind în dreapta şi-n stînga cu galbeni domneşti ; acesta fu spînzurat în piaţa cea mare a oraşului pentru vina de a fi mînţit pe sultan că se trage din os domnesc. Cu acel prilej dispăru şi Barbu al treilea — poate ucis, poate trimis în vreun fund de provincie turcească sub pază străşnică.

În acest fel înlătură voievodul Petru-Paisie pe cei doi duşmani de la Constantinopol ce-i rîvniseră domnia. Dar cu aceştia nu se sfîrşi şirul poftitorilor de domnie, care încercară pe rînd să-şi creeze un drept la scaunul Ţării Româneşti.

Întors la Coeni, banul Şerban îşi luă numaidecît partea sa de despăgubire din bunurile celor doi vrăjmaşi dispăruţi. Se apucă apoi liniştit de treburile sale, ca ban al Craiovei. Voievodul îşi văzu la rîndu-i de domnie, adulmecînd ici-colo urmele presupuşilor săi vrăjmaşi, iar doamna, neastîmpărata şi ambiţioasa fiică a lui Neagoe Basarab, se tot străduia să afle mijloacele pentru terminarea zugrăvelii, începută la Argeş de către tatăl său, şi să-ncheie lucrările de la mitropolia din Tîrgovişte a aceluiaşi ctitor, care pusese să se sape pe o placă din naosul bisericii următoarea inscripţie : „Fac rugăciune celui pe care Dumnezeu îl va ridica în locul meu, să aducă el la bun sfîrşit lucrarea şi să facă zugrăveala acolo unde a poruncit domnia-mea". Fiica lui nu uită acest testament, nici în cea dintîi căsătorie, cu Radu de la Afumaţi, nici în aceasta de-a doua, cu Petru-Paisie. Dar, vremurile fiind vitrege pentru orice domn care-şi ţinea scaunul numai cu pungi pline, lipseau mijloacele materiale pentru desăvîrşirea lucrărilor începute.

La nevoie, stărui şi pe lîngă marele-vistier, care nu se putu împotrivi voinţei de neînfrînt a doamnei. Stăruitoare, cu des-

tulă pricepere, izbuti să aducă din sudul Dunării maistori pricepuți, și lucrul începu cu spor, mai ales că însuși domnul se amestecă la desăvîrșirea acestuia, deschizînd pungi după pungi pentru cumpărarea materialelor trebuincioase.

Numai că doamna Ruxandra și Milița-doamna nu socotiseră între nevoile lor și pe aceea a bolii grele la care căzu voievodul Marco. Prin august 1537, acesta abia mai răsufla. Petru-Paisie ceru în grabă ajutor la brașoveni. Prietenul său, Fus Hanaș, judele Brașovului, trimise pe vestitul vraci Gheorghe cu tot felul de buruieni lecuitoare, iar doamna Ruxandra lucra zi și noapte, pentru mănăstirea Esfigmen de la Sfîntul Munte, un epitrahil, cu chipuri de mucenici și cu cele ale voievozilor Petru și Marco, ca să-i ajute la însănătoșirea copilului lor. Inscripția de pe dînsul, scrisă în litere cu fir de aur, era: „Io Petru-voevod și fiul său, Marco voevod, anul 7045 (1537)".

Marco ieși din boală, spre bucuria tuturor, deoarece era cuminte și blînd cu toți cei din jur. Fericită, doamna Ruxandra își luă cei trei copii ce-i avea pe lîngă dînsa și porni cu rădvanul într-una din zile, însoțită de cîțiva vornicei călări, să vadă lucrul îndeplinit la mitropolia din cetatea de scaun Tîrgoviște, deoarece domnul nu se mutase încă statornic la București.

De departe, biserica cea mare, închinată înălțării Domnului, se înfățișă vederii lor parcă săltînd spre cer de pe mica colină unde era așezată, cu cele opt turle rotunde, în formă de cruce, după modelul bisericilor moravo-sîrbești. Inima doamnei Ruxandra zvîcni de bucurie.

Era sfîrșitul verii, pe la începutul lui septembrie 1537. Din careta domnească, trasă de opt telegari, fiica doamnei Milița se minună văzînd acoperișul de curînd isprăvit strălucind în bătaia soarelui ca și cum plumbul s-ar fi prefăcut în argint curat. Biserica aceasta era cel mai încăpător lăcaș de închinăciune din țară, măsura 40 metri în lungime și 14 în lățime, zidită cum fusese după tipicul Sfintei Sofii din Constantinopol.

După ce se închinară, copiii fură îndreptați de doamna spre portretele ctitorilor. Văzu acolo pe Neagoe Basarab tatăl ei cu întreaga lui familie, pe soțul ei Petru-Paisie cu feciorii și cu ea. Privi mișcată la toți, și se gîndi la ce aveau să spună urmașilor cei ce ridicaseră biserica, își aminti de asemeni că

dintre toți coconii lui Neagoe Basarab, zugrăviți, numai ea rămăsese în viață... Citi apoi tare, ca să audă copiii: „Cu buna-vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu desăvîrșirea Duhului Sfînt, Io, smeritul rob lui Christos, Io, Neagoe Basarab, din dumnezeiască îndemnare, am pohtit de am început a face din temelie această Sfîntă și Mare mitropolie, muma bisericilor, întru mărirea Celui ce întru slavă s-au înălțat, Domnul-Dumnezeu și mîntuitorul nostru Isus Cristos, în zilele Arhiepiscopului Chir Macarie, însă nu am săvîrșit și am ieșit dintru această lume deșartă la anul 7018 (1521) — 16 septembrie, ci mă rog sfinților părinți pomeniți-mă cînd vă rugați".

De cealaltă parte a peretelui sta pictat cel de-al doilea ctitor, cu doamna și feciorul lor: Petru-Paisie-voievod cu doamna Ruxandra și Marco-voievod. Și se auzi din nou în tăcerea bisericii înălțîndu-se glasul fiicei lui Neagoe Basarab citind cea de-a doua pisanie copiilor săi: „Iar după cîtăva vreme, cînd au ridicat Dumnezeu schiptrul Domniei-mele, Io, smeritul rob lui Cristos, Io, Petru-voevod, văzut-am că de multă vreme sta nesfîrșită această sfîntă Casă, și-am dorit cu osîrdie, din îndemnarea dumnezeiască, ca să se săvîrșească această sfîntă mare biserică".

Abia isprăvise de citit pisaniile, că și dădură năvală în biserică mai mulți călugări, veniți să întîmpine pe doamna țării și coconii săi. În același timp, se ivi și arhiepiscopul chir Varlaam în ușa altarului, cu mîna ridicată pentru binecuvîntare.

Doamna Ruxandra îndemnă copiii să-l întîmpine pentru a-i săruta mîna și se plecă la rîndul ei înaintea marelui prelat al bisericii românești.

Acest mitropolit era mult iubit la curte pentru rîvna lui să reaprindă făclia culturală în Țara Muntenească. Sprijinit de voievodul Petru, întreprinse o reluare a tiparului slavon, aducîndu-l pe călugărul Moise moștenitor al matrițelor sîrbului Dimitrie Liubovici, nepotul vestitului Bojedar. Acesta începu să tipărească cărți de cult creștin ortodox cu pajura muntean și să le împrăștie prin Moldova, Ardeal și Peninsula Balcanică, reluînd astfel heghemonia culturală ce-o avusese Muntenia pe vremea lui Radu cel Mare și Neagoe Basarab.

— Cum vă place sfîntul nostru lăcaș, mărită doamnă? — întrebă înaltpreasfinția-sa de cum începu să vorbească.

— Sînt prea mulțumită de lucrul maistorilor zugravi, dar nu atît de cel a săpătorilor în lemn. Aș fi dorit ca baldachinele, cel puțin, să fie tot atît de înflorite ca și aceea a tîmplei — răspunse doamna Ruxandra, care nu voia să se depărteze nici cu o iotă de îndrumările părintelui său, pe vremea căruia se lucrase tîmpla. Ce fel de maistori au lucrat aici ?

— Sînt maistori aduși din Ardeal, dintre cei mai iscusiți, preamărită doamnă — răspunse îngrijorat mitropolitul.

Doamna Ruxandra zîmbi. Își aduse aminte în acea clipă de un răspuns dat de părintele său celui ce-i adusese niște cupe de argint lucrate în Ardeal : „Robii de la curtea mea le-ar fi măiestrit mai frumos decît vestiții maistori de peste munți".

Mitropolitul, dorind cu tot dinadinsul s-o mulțumească, adăugă :

— Voi porunci, mărită doamnă, ca maistorii săpători să mai lucreze la baldachine.

— Numai că totul trebuie să fie sfîrșit pînă la 20 septembrie, cînd a hotărît domnul să tîmosească biserica. Vor fi chemați aci și monahi de la Sfîntul Munte și Ierusalem.

După această cercetare, preasfinția-sa pofti pe doamna și coconi să-i vadă și palatul.

Intrară deci în a treia curte, care era de altfel numai o grădină plină de tufănele, mușcate și dalii de diferite culori și mărimi. Mai departe se întindea livada cu pomi fructiferi, și la fund — chiliile călugărilor. De prin toate colțurile se iviră atunci slujbași și comișei în straie noi, să primească cu cîntări duhovnicești pe doamna țării, care privea cu luare-aminte la tot ce era împrejur.

Cînd se săturară să tot admire ceea ce vedeau, trecură cu toții pe galeria ce împrejmuia palatul, care era loc de desfătare sufletească și trupească pentru oaspeții mitropolitului. Acolo, lîngă o masă plină de zaharicale și gustări alese, doamna Ruxandra puse la cale împreună cu înaltpreasfinția-sa multe alte treburi folositoare credinței și culturii Țării Muntenești.

În luna iunie a anului 1539, Voevodul Petru pătrunse întunecat, în iatacul doamnei sale. Era o cămară orînduită cu mult gust şi pricepere de gospodină. Se aflau într-însa un divan acoperit de un şal roz-trandafiriu de Smirna ; la căpătîi — o sofa lucrată în sidef, cu o cădelniţă de mirodenii ce fumegau ; în colţul stîng al camerei — un scrin cu sertare, după modelul ardelenesc, care ascundea într-însul podoabele şi şalurile scumpe ale doamnei Ruxandra ; mai spre uşă — o ladă pictată după model săsesc, pentru hainele mai groase, iar pe lespezile de piatră colorată, tăiată în romburi, aşternute covoare moi, în a căror lînă bogată se afundau papucii de atlaz roşu ai doamnei ; în peretele de răsărit, erau aşezate icoanele despoţilor Brancovici, încadrate în aur şi argint, cu nenumărate cădelniţe în faţa lor, iar deasupra divanului, pe o policioară, portrete străbune şi vederi veneţiene încadrate în sidef.

În dreptul ferestrei, unde cădea lumina mai tare, se afla jilţul sculptat în lemn de stejar, cu pajura munteană pe spetează unde se aşeza de obicei doamna Ruxandra să brodeze sau să citească.

Petru-voievod intră îngîndurat şi se aşeză pe divan. Răsfoi fără atenţie *Psaltihia* slavonă şi *Liturghierul*, tipărit în ultimele săptămîni la Tîrgovişte, învîrti sfeşnicul de argint, lucrat la Sibiu, şi ocoli cu băgare de seamă cartea cu învăţături scrisă de Neagoe Basarab care stătea la îndemîna doamnei sale. Aceasta pricepu îndată, după neastîmpărul ce-l arăta, că se află din nou într-o mare ananghie. Nu se mişcă însă din jilţ şi, ajutată de Zamfira, care stătea lîngă dînsa pe un scăunaş, continua să înşire perle pe un filaliu.

— Pot să-ți vorbesc, doamna mea? — spuse în cele din urmă voievodul, după ce se sculă și umblă nerăbdător prin cameră.

Doamna Ruxandra înțelese că Petru-Paisie avea ceva tainic de împărtășit.

— Zamfira, fata mea, vezi de-mi caută firul cel subțire de borangic pentru înșirat perlele și așteaptă, rogu-te, în odaia copiilor, pînă te voi chema la mine.

Zamfira se grăbi să iasă. În urma ei, Petru-voievod tuși puțin să-și dreagă glasul. Era, se vede, o deprindere de pe vremea călugăriei sale.

Tăcută, doamna Ruxandra urma să-și înșire perlele.

— Șerban banul s-a ridicat cu o seamă de boieri, împotriva mea (s-au întrunit cu toții pe locul Buncea, al lui Bunea armașul) a mai adunat și pe cei din Dolj și i-a pus să-l recunoască domn al Țării Românești.

Doamna Ruxandra își puse liniștită lucrul pe măsuță.

— Șerban banul? Tocmai omul tău de nădejde? De altminteri, de mult simțisem eu că se cam dă la domnie. Și l-ai ținut mare-ban al Craiovei!

— E doar ruda domniei-tale! — încercă voievodul să-și micșoreze vina.

— Rudă cu mine? Eu n-am nici frate, nici soră și nici o altfel de rubedenie! Nu-i recunosc, dacă vor să-mi sape pămîntul de sub picioare. Și ce ai de gînd să faci?

— Ce să fac? Am să mă apăr cum oi putea! Vreau să caut ajutoare la pașa de la Nicopole dar trebuie să plec într-acolo.

— Plecăm cu toată casa? întrebă doamna, tulburată.

— Nu, plec fără să prindă cineva de veste, fiindcă nu știu care dintre boierii de la curte s-au hăinit împreună cu aceia. Dar nici domnia-ta nu trebuie să rămîi locului. Mîine în zori veți pleca de la Tîrgoviște ținînd drumul spre Filiași împreună cu copiii și ceva odoare; cu domnia-ta va merge un pîlc de oaste ce mi-a rămas credincioasă, cu căpitanul Jitomir. Veți rămîne sub paza acestora la doamna Anca pînă se va alege într-un fel cu mine.

— Cei de la Coeni au rămas pe loc? — întrebă înciudată doamna.

— Am aflat că au fugit cu toții, încă din vreme, peste munți, unde le-a asigurat traiul vipera de ban.

— Tîlharii ! Se tot codeau să vie pe la curte. Ba că au de arat, ba că le sînt copiii bolnavi... Şi dînşii se pregăteau să-ţi ia locul, umblînd pe la sultan ! — se-nvenină fiica lui Neagoe Basarab.

— Neam pătimaş ! — răspunse domnul pornit, dar se stăpîni numaidecît la o privire mai aspră a doamnei — uitase că şi dînsa făcea parte din acelaşi trunchi al Craioveştenilor.

— Cu ce oaste luptă ? — mai întrebă aceasta.

— Au toată oastea de peste Olt, şi poate că li se va trimite ajutor de la craiul nemţesc, Sigismund, care totdeauna se amestecă în treburile ţărilor noastre.

— Mă întreb : ce au făcut iscoadele tale de nu au simţit pregătirile de la Coeni sau de peste Olt ? Au dormit, se vede, şi nu s-a găsit nimeni să le ţină socoteală.

— Ba i-a cumpărat pe toţi, vulpoiul — răspunse plictisit de atîtea întrebări iscoditoare ale doamnei sale, fapt ce-l făcu să-şi grăbească plecarea din iatacul ei.

Înainte de a deschide uşa îi mai spuse :

— Domnia-ta pregăteşte-te de plecare, cum s-o crăpa de ziuă. Mergeţi cu băgare de seamă pînă la Filiaşi, de unde să nu ieşiţi decît dacă vă va scoate nevoia să pribegiţi. Aşteptaţi un semn de la mine. Eu plec cu marele-vistier Radu, care are poruncă să încarce haraciul strîns şi să ia visteria cu noi la Giurgiu.

Doamna Ruxandra, cu toată liniştita sa înfăţişare, nu se prea simţi bine după plecarea voievodului. Să ajungă din nou pribeagă ? Cu atîţia copii după dînsa ? Şi doamna Miliţa, tocmai atunci se găsise să plece la schitul din ostrovul Oltului. S-o înştiinţeze ? N-avea cum şi nici timp.

Începu să-şi caute lucrurile la care ţinea mai mult. Avea să izbutească voievodul Petru să-şi doboare vrăjmaşii, sau nu ? Şi o ură neîmpăcată se aprinse în sufletul său răvăşit, împotriva banului Şerban, care îndrăznise să se ridice domn. Dorea să-l vadă spînzurat, spintecat de iatagane sau mîncat de cîini. Cum i-ar fi înfipt ea însăşi pumnalul în piept, să-l vadă rostogolindu-se plin de sînge la picioarele ei !

În vreme ce se petreceau toate acestea în iatacul doamnei Ruxandra, Zamfira intră în camera copiilor şi-l găsi pe episcopul Gherasie care dăscălea pe feciorul mijlociu al lui Petru-Paisie, Vlad.

Vlad era un flăcăiandru de vreo paisprezece-cincisprezece ani, destul de chipeș la vedere și foarte ambițios s-o ia înaintea tuturor. Îi intrase în cap că va ajunge domn, ca urmaș al tatălui său, deși Marco, feciorul doamnei Ruxandra, fusese deja însoțit la domnie. Auzise pe cei din jur că acesta nu avea să trăiască mult, fiind șubred și bolnăvicios, cum fuseseră de altfel toți unchii lui dinspre mamă, ce muriseră încă în copilărie. Alții îi șoptiră că lui i s-ar cuveni scaunul domnesc după moartea tatălui și că însuși domnul gîndea la fel, de vreme ce-i aducea învățători de tot soiul și se îngrijea atît de creșterea lui. Ce era, ce nu era, destul că-i intrase în cap că va fi domn cîndva, ceea ce-l făcuse țanțoș și încrezut.

Vlad aruncă o privire piezișă spre Zamfira cînd aceasta se furișă ușor pe ușă. Numai de dînsa se temea să nu-i ia înainte cu învățătura.

Fata, crescută mai înaltă de cum i-ar fi îngăduit vîrsta ce-o avea, era o fire blajină și îndatoritoare, cu o singură țintă în viață : să învețe. Împlinise și dînsa treisprezece ani, putea fi deci privită ca o adolescentă pornită deja pe calea măritișului. Cu Vlad se întrecea la făcutul temelor date de dascălii aduși la curte.

Cînd intră Zamfira pe ușă, erau toți porniți să facă ceva. Voievodul Marco privea cu multă atenție *Psaltichia* cu figuri de sfinți colorați în chenare aurite. Moștenise de la bunicul său, Neagoe Basarab, gustul pentru lucruri frumoase și dragostea de carte. Avea numai șase ani, dar se străduia să se țină în rînd cu ceilalți, care de fapt nici nu-l luau în seamă. Vlădica îl suia de obicei pe genunchi, și-l făcea atent asupra celor vorbite de Vlad și Zamfira, ascuțindu-i astfel inteligența prin exemplul dat de ceilalți doi.

— Ia să te văd, domniță, cum ai să citești *Parabola fiului risipitor* — zise Vlădica îndată ce-o văzu că se așează lîngă el.

Era prea bucuros să n-o mai povestească a nu știu cîta oară în viața sa. Îi întinse deci *Evanghelia,* tipărită pe vremea lui Neagoe Basarab, și așteptă ca fata să se descurce singură.

— O știu pe de rost, preasfințite !

— Ei, grăiește atunci, să te-auzim !

Marco-voievod bătu repede din palme, ca să-și arate mulțumirea de a asculta cum citește domnița, cea atît de mult iubită de mama lui. Se grămădi deci pe un scăunaș lîngă ea

şi ascultă, fără se se mişte, pînă la sfîrşit. Îi plăcea cum îşi mlădie glasul la fiecare frază fata doamnei Anca.

Crescută de la o fragedă vîrstă într-un mediu cărturăresc, unica fată a lui Moise-voievodul se dezvoltase ca o floare aleasă semănată într-un pămînt priincios. Se găseau, de altfel, pe acea vreme în Ardeal tot felul de tipărituri aduse de peste hotare, nu ca pe vremea doamnei lui Radu de la Afumaţi, care pedepsise atît de aspru citirea cărţilor neîngăduite de biserică.

La curtea doamnei Ruxandra şi a lui Petru-voievod pătrunseseră mulţi cărturari, fie că erau numai în trecere, fie că rămîneau să dăscălească pe cei doritori de carte, pe simbrie şi locuinţă. Unii dintre aceştia făceau prea adeseori schimb de idei şi cărţi cu cei din Moldova, aşezaţi şi dînşii în preajma Elenei lui Rareş-vodă, preaiubitoare de cultură şi zidiri măiestrite ca şi doamna lui Paisie-voievod.

Aşa fiind, fata doamnei Anca ştia, la vîrsta cînd alţi copii se jucau încă, să citească în patru limbi : greaca, latina, germana şi ungara, astfel că nu-i lipseau izvoarele de cunoştinţe, cu toate că erau cărţile pe acea vreme rare şi scumpe ; dar la curtea doamnei Ruxandra nu era nici o oprelişte de această natură. Cunoştea pe de rost *Alexandria* şi *Fabulele* lui Esop, citise şi din tipăriturile cu conţinut romanţios şi plin de aventuri, ale timpului. Erau îndemnaţi la carte şi tinerii, feciori de boieri sau negustori avuţi, care plecau în străinătate şi se întorceau cu idei năstrusnice, schimbătoare de năravuri. Aceştia se vînturau pe la curte atraşi de doamna Ruxandra, prea bucuroasă să mai schimbe pe cei rămaşi la vatra lor cu idei învechite şi nefolositoare pentru bunul mers al culturii, pe care vroia s-o răspîndească în Ţara Muntenească.

Acestea fiind împrejurările, domniţa Zamfira nu mai simţi imboldul să se ducă la Filiaşi. Se obişnuise să vadă oameni noi, de la care auzea tot felul de întîmplări din lume ; dar nici doamna Anca, văzîndu-i stăruinţa la învăţătură, nu dorea acum s-o rupă cu tot dinadinsul din mediul prielnic minţii ei.

Doamna Ruxandra dezvoltase în Zamfira şi gustul pentru lucrurile frumoase, deoarece fata dovedise chiar din fragedă copilărie o aplicare deosebită pentru executarea motivelor artistice. Găsea şi de la cine să înveţe să brodeze, doamna

Ruxandra, însăşi fiind foarte îndemînatică la pictură şi broderie în miniatură.

— Numără şi anii de la facerea lumii — se trezi spunînd dintr-o dată vlădica, care aţipise în timpul povestirii Zamfirei.

Aceasta numără supusă, începînd cu Noe şi sfîrşind cu Mîntuitorul.

— Bine, fata mea! Tu, se vede că ai moştenit mintea strămoşilor tăi. Toţi Vladislavii au fost voievozi cu tragere de inimă pentru învăţătură spuse bătrînul episcop. Acum, destul, copii! Că ne-o fi de-ajuns pentru ziua de astăzi. Eu mai am şi alte treburi, pe la episcopie — şi spunînd acestea, părintele Gherasim se sculă din jilţul său, îmbrăcă sutana, îşi luă crucea şi toiagul şi porni agale spre uşă, după ce copiii îi sărutaseră pe rînd mîna grăsuţă şi moale.

— Uite ce am! — şopti după aceea voievodul Vlad la urechea domniţei, şi trase din brîul său de catifea un sul de hîrtie.

— Ce ai? — întrebă curioasă aceasta.

— *Povestea lui Varlaam şi Ioasaf.*

— De unde ai căpătat-o? — întrebă ea repede, deoarece auzise de carte şi dorea s-o citească.

— O am de la Fraja diacul, numai cu împrumut. Dar ce-mi dai să ţi-o trec şi ţie?

— O basma brodată cu fir roşu de bumbac.

— Ba! — răspunse Vlad răsfrîngînd buza de jos a pagubă.

— O pungă cu zaharicale de la Mahmed.

— Ba!

— O basma brodată şi tivită cu fir de aur.

— Fie! Ţi-o dau şi păstrează-o cu grijă, ca s-o înapoiem diacului, să ne mai dea şi alte cărţi.

Pe cînd cei mari se tocmeau pentru carte, prea atenţi asupra vorbelor ce le rosteau, voievodul Marco se urcă uşor pe un scăunel la spatele lui Vlad şi îi prinse repede, dintr-o mişcare, gîtul cu sabia lui de lemn în formă de seceră. Pînă să se dezmeticească acesta, Marco începu să strige, victorios:

— Aşa face părintele meu cu cei ce nu-l ascultă!

Apoi, fugind să se apere de Vlad, îi mai trînti peste picioare şi scăunaşul pe care se urcase la spatele lui.

— Neobrăzatule! — strigă acesta, înfuriat şi roşu de ciudă că fusese atins în semeţia lui de frate mai mare.

Micul domn, speriat, alergă să se ascundă după fusta domniței, care însă îl respinse, socotind fapta lui prea îndrăzneață. Cînd văzu că-i fără apărare și pe Vlad că se-ndreaptă spre cureluşa din cui, începu să strige cît îl ținea gura.

— Ce se întîmplă aici ? De ce țipă băiatul ? — întrebă Pătrașcu-voievod, fratele mai mare al lui Vlad, care tocmai intrase în odaie cu soția sa, Voica.

Toți tăcură, și se așteptară unul pe altul să vorbească întîi.

— Ei, nici unul nu-mi răspunde ? Tu, Zamfiră, de partea cui ești ? — întrebă atunci Pătrașcu cu vocea lui domoală și blîndă.

— De partea celui cu dreptatea — răspunse aceasta scurt.

— Și care este acela, după domnia-ta ? — mai întrebă, în glumă voievodul Pătrașcu.

— Eu cred că Vlad.

— Da, babaca — vorbi acesta încurajat. Uite, Marco s-a făcut că-mi taie capul.

— Capul ? Cu ce să ți-l taie ?

— Cu sabia lui ! Cu ce să-l taie ?! — răspunse Vlad, îmbufnat de atîta iscodire.

— Cu asta ? De sabia asta te temi tu, fricosule ? Dar cînd vei fi ostaș ce-ai să mai spui auzind cum sfîrîie pe deasupra capului tău iataganele turcești ? Nu ți-e rușine să te temi de un țînc ca ăsta ?

— Nu mi-a fost teamă — zbieră Vlad, scos din fire — ci ciudă de felul cum s-a purtat cu mine !

— Ei, haide, iartă-l și tu ! A greșit, n-are să mai facă altă dată. E fără minte — spuse împăciuitor Pătrașcu.

— Nu te teme, că țîncul ăsta își arată firea moștenită din partea maică-si de pe-acum, și mîine-poimîine, cînd s-o mări, pune călăul să taie oamenii chiar de-ar fi și frate-său ! — zise jupîneasa Voica, nu ca să-l apere pe Vlad, ci să izbească indirect în doamna Ruxandra, pe care o ura de moarte, fiindcă luase dreptul la domnie al bărbatului său, înfrățind pe Marco alături de Petre-voievod.

Micul voievod însă, asigurat că a scăpat din mîna lui Vlad, își căuta de joacă înainte. Aducîndu-și aminte de Maria, mica odraslă a lui Pătrașcu întrebă :

— Unde este Maria ? De ce n-ați adus-o să mă joc cu dînsa ?

— Maria e un copil cuminte şi nu mai vrea să ştie de tine, pleacă din faţa mea, năpîrcă !

Copilul o privi înspăimîntat de teama vorbei ei aspre, şi Zamfirei, fiindcă i se făcu milă, îl luă în braţe. Băiatul, împăcat, începu să topăie prin cameră şi tăie cu sabia sa năzdrăvană pe toţi duşmanii închipuiţi. Nu degeaba purta numele vestitului haiduc sîrb, căzut în lupta de la Rovine.

— Unde este domnul, domniţă ? — întrebă apoi Pătraşcu-voievod.

— L-am lăsat în iatacul doamnei Ruxandra.

— Du-te, roguţe, şi-i spune că vreau să vorbesc cu el.

— Nu mă pot duce pînă nu mă cheamă doamna Ruxandra, asta îi este porunca.

Pătraşcu schimbă o privire cu jupîneasa sa. Nici unul nu putea îngădui amestecul doamnei în treburile ţării. De neamul acesta sîrbesc se săturaseră mulţi boieri care priveau cu ochi răi risipa banilor din tezaurul ţării pentru zidiri noi şi costisitoare într-o vreme cînd nu se putea strînge bine nici haraciul Porţii.

— Da ce ? Eşti un străin, să nu poţi intra şi fără voia doamnei Ruxandra în camera părintelui tău ? — sfîrşi prin a spune Voica.

— Ai dreptate, Voico. Am să intru şi fără învoirea sa. Vreau să ştiu ce se mai aude de hăinitul cela de Şerban-banul şi de gloatele lui. Domnia-ta aşteaptă-mă la gazdă, că viu şi eu îndată.

Jupîneasa Voica, după ce mai descusu pe domniţa Zamfira de una, de alta, dete şi dînsa să plece.

— Mătuşă Voica, roguţe — îndrăzni aceasta să vorbească spune-mi, de ce Pătraşcu-voievod a zis de Şerban-banul că s-a hăinit ? Nu cumva s-a răzvrătit împotriva domnului Petru ?

— De ce l-a numit aşa vrei tu să afli ? Dar se cade să te amesteci în vorba celor mari ? Sau ai luat şi tu pilda de la mama ta adoptivă să-ţi bagi nasul în toate treburile domniei ?

— Mi-ar părea tare rău după moşul Şerban şi după familia lui — mai apucă să spună fata lui Moise-voievod.

— Vezi-ţi de treabă, fetiţo, şi nu te-amesteca unde nu-ţi fierbe oala, că teafără nu scapi de vei avea milă pentru vrăjmaşii lui Petre-voievod ! o ameninţă Voica trîntind uşa după dînsa.

Zamfira rămase în urma ei cu inima strînsă de neliniște. Ce se va întîmpla oare cu cei de la Coeni ? Să fie adevărată vorba aruncată de Pătrașcu-voievod ? Amintirile vieții sale de copil o năpădiră cu duioșie. N-avea pe cine întreba de dînșii. Cu Marcea, feciorul lui Șerban banul, nu se mai văzuse de mult. Nu mai dădea pe la cancelaria domnească. Dacă au pribegit ?... Își aduse aminte de cele scrise de Neagoe Basarab în *Învățăturile* lui : „Că eu am fost pribeag și de aceea vă spun că iaste trai și hrană cu anevoie în pribegie. Pentru aceia să nu faci așa, că mai bine este moartea cu cinste decît viața cu amar și cu ocară."

Voievodul Vlad, văzînd-o cît e de îngîndurată și fără chef de vorbă, se pitulă pe la spatele ei și o trase de coadă.

— Dă-mi pace, Vlad, că nu mi-i a joacă !

— Dar de ce ți-o fi, domniță dragă ? — o întrebă doamna Ruxandra intrînd tocmai în acea clipă pe ușă.

Zamfira o privi o clipă cu gîndul la moșul Șerban. S-o întrebe despre dînsul, sau ba ? Tăcu însă, înțelegînd din instinct că doamna lui Petru-voievod nu-i poate fi decît vrăjmașă dacă erau adevărate cuvintele lui Pătrașcu-voievod.

— Sau te supără cumva Vlad, cu obiceiul lui urît să tragă fetele de coade ? — continuă doamna Ruxandra cu iscodirea.

— Nu trag niciodată pe celelalte fete ! — răspunse îmbufnat acesta.

Doamna Ruxandra zîmbi. Văzuse și dînsa că acest fecior al lui Petre-voievod se ținea mîndru față de celelalte fete de la curte. Tăcu deci și cercetă cu privirea prin toată odaia, să-l descopere pe Marco. Acesta se băgase sub o masă și smîngălea capul unui ursuleț de cîrpă.

— Ce faci acolo, Marco ?

— Zugrăvesc !

— Ce faci ? — mai întrebă maică-sa, zîmbind.

— Fac ce face maistorul Dragomir ; un mucenic.

— Nu ți-e rușine să-ți bați joc de cele sfinte și să-mi cheltuiești negreala de scris ? Cu ce-am să-mi sfîrșesc acum temele ce le am de făcut ? — țipă la dînsul Vlad, repezindu-se să-i ia din mînă sticla cu cerneală.

— Ei, potolește-te, că-ți voi pune alta în loc. Te-ai făcut cogeamite flăcău și toată ziua ești cu gura pe el, un prichin-

del de om. Mai cuminte ar fi să lăsăm sfada și să ne trecem vreme cu lucruri folositoare minții. Vino la mama, Marco!

Băiețașul se apropie mîndru de isprava lui, ținînd în brațe ursul mînjit în chip de sfînt, cu barbă, mustăți, sprîncene și cerc împrejurul frunții. Doamna Ruxandra i-l luă din mîini și pe cînd îi ștergea cu un prosop umed degetele murdare îi zise cu un ton sever:

— Urșii nu pot fi zugrăviți ca sfinți, Marco, fiindcă nu au minte de om și se supără bunul Dumnezeu pe tine dacă ai să mai faci așa ceva. Dar tu, domniță, ce îi fi torcînd în minte? Mi se pare mie, sau nu-ți sînt boii în staul?

Fata nu putu mărturisi ceea ce o muncea de o jumătate de ceas și răspunse repede, ca trezită din somn:

— Mă gîndesc la cele șapte minuni ale lumii.

Doamna lui Petru-voievod simți că nu-i spusese adevărul și, ca s-o încerce, o întrebă:

— Poți să ni le spui și nouă?

Zamfira le enumeră repede, cu gîndul să scape mai curînd de privirea ei scrutătoare:

— Piramidele, grădinile suspendate de la Babilon, statuia lui Jupiter olimpianul, templul Dianei din Ephes, colosul de la Rodhos, mormîntul din Halicarnas, farul de la Alexandria.

— Dar sînt și șapte șefi dinaintea cetății Teba! — spuse repede voievodul Vlad, ca să nu rămînă de coada căruții.

— Pe aceștia îi vom afla de la tine, altă dată, răspunse doamna privind atentă pe fereastra cu cercevele înflorate.

Pătrașcu ieșise tocmai de la tatăl său și vorbea aprins cu jupîneasa lui, întîlnită în curte. Ce s-o fi întîmplat la domn în lipsa ei? Dar gîndul acesta n-o tulbură prea mult, știind că va afla totul chiar de la Petru, obișnuit să se sfătuiască cu ea în ceasurile grele. Îl și auzi, mergînd pe sală cu pașii lui grei și măsurați. Un aprod o înștiință în grabă de intrarea domnului la dînsa.

— Ce fac copiii? — întrebă el după ce intră ca să-și ascundă gîndul care-l pornise spre ea.

— Uite ce-ți făcu odorul! — răspunse doamna și-i arătă ursulețul smîngălit.

Mititelul își băgase capul în poala de atlaz verde a mamei sale, ca să fie la adăpost.

— Aşaaa ? Domnia-ta iei în bătaie de joc cele sfinte ? Nu cumva ţi s-o fi făcut dor de nuieluşa de lîngă uşă ?

La această ameninţare, Marco fugi să se-ascundă după spateaza înaltă a jilţului mamei sale.

— Acu iartă-l, măria-ta, că n-o mai face altă dată, iar dacă vrea cu tot dinadinsul să zugrăvească, să-l trimitem ucenic la călugării de la sfînta mănăstire Argeş.

— Nu, nu vreau să mă duc la călugări ! — începu să plîngă micul voievod, care nu suferea bărbile şi îmbrăcămintea întunecată a acestora. — N-am să mai zugrăvesc sfinţi ! Am să fiu cuminte !

Dar domnul Petru îl şi uitase. Gîndul i se opri asupra celor spuse de Pătraşcu, ca unul care se vîntura adeseori prin ţară cu negustoria lui.

— Pătraşcu spune că e mare secetă prin părţile Ardealului şi ale Moldovei. Chiar pe la noi sînt arse grînele, iar poporul a început să sufere de lipsa ploaiei. În Moldova, barem, au năpădit şi lăcustele de a ajuns norodul să porecleaască pe voievodul său Ştefan Lăcustă — începu vorba domnul Ţării Româneşti.

— Haide în iatac ca să putem vorbi în linişte, răspunse doamna.

În urma lor, domniţa Zamfira îi privi nemîngîiată că nu putuse afla nimic de la ei. Cine putea să-i spună ce se petrece la Coeni ? De unde să afle ? Pe cine să întrebe ?

Nu se aşteptase doamna Anca la bucuria pe care i-o făcu sosirea copiilor la moşia sa. Se-nveseli şi mai mult cînd Zamfira se agăţă de gîtul ei, şi se alintă. Nu-şi credea ochilor văzînd-o cît se înălţase şi cît se împlinise. „N-o să mai treacă mult — gîndi ea —, şi are să-mi vie peţitorii."

Dar numai aceasta nu-i trecea acum prin minte fiicei sale. Ea abia aştepta să poată vorbi despre moşul Şerban şi despre cei de la Coeni. În acest timp, doamna Ruxandra, după ce se aşeză în încăperile ce aveau s-o găzduiască, chemă pe doamna Anca în odaia ei. După o jumăttae de oră, Zamfira îşi văzu mama ieşind de acolo buimăcită şi cu ochii aprinşi ca după o mare tulburare sufletească. Fata îi aţinu calea.

— Măicuţă dragă, spune-mi şi mie, rogu-te, ce s-a întîmplat cu cei de la Coeni ?

Glasul ei arătă atîta îngrijorare, încît doamna Anca îi apucă capul în mîini și, sărutînd-o pe frunte, îi răspunse :

— Din păcate, fetița mea dragă, unchiul Șerban s-a răzvrătit împotriva domnului Petru.

— Și ce se va alege acum de toți ai lui ? Tușica Marga, Anicuța, Marcea ? Vor pieri cu toții de mîna călăului ? — abia putu îngăna Zamfira, plină de groază, știind cît de aspru pedepsea voievodul pe cei ce se răzvrăteau împotriva lui.

— Fii pe pace ! Au pribegit, din timp, în Ardeal.

— Și domnul Petru ?...

— A plecat să aducă de peste Dunăre ajutor turcesc. Vai de țară și norod ! — atît mai apucă să zică mama ei, că și apăru în pragul odăii sale doamna lui Petru-voievod.

Doamna Anca se grăbi să se îndepărteze.

— Ei, ai aflat isprava moșului tău, banul Șerban ? Năpîrca vrea să ne mănînce capul ! Bine nu se va sfîrși cu dînsul pentru această faptă vicleană ! Numai să cadă în mîna voievodului ! Că nu-i fu de-ajuns bănia Craiovei, a poftit scaunul Țării Muntenești ! — și ura cea mai sălbatică se oglindi în ochii întunecoși ai doamnei lui Petru-voievod.

Zamfira se cutremură văzînd-o cît de pornită e împotriva celor pe care ea îi iubea și nu se îndoi o clipă la gîndul ce-i fulgeră prin minte, că ar fi în stare chiar dînsa să mînuiască satîrul împotriva vrăjmașului său. În acea clipă simți cîtă deosebire de fire era între maică-sa bună și cea care o crescuse ; și dacă cu o clipă mai înainte îi trecuse prin minte gîndul s-o roage de iertare pentru banul Șerban sau cel puțin pentru familia lui, acum îi pieri pofta, simțind cîtă putere de răzbunare clocotește în inima acesteia. Suspină și tăcu, dar în inima sa tînără, o fibră se rupse din dragostea ce i-o purtase pînă atunci, smulsă parcă de un uragan.

Veniră apoi la Filiași tot felul de ștafete. Obosise să tot iscodească fețele celor din jur. Maică-sa se tot codea să-i răspundă cum ar fi dorit, oprită de doamna Ruxandra. În fiecare seară se întărea garda împrejurul conacului, de teama vreunui atac din partea jupînilor vrăjmași. Dar fie că nu le descoperise ascunzătoarea, fie că nu se simțeau în stare să țină piept pîlcului de oaste ce păzea cărările cu strășnicie, sub comanda credinciosului căpitan, fapt este că rămaseră netulburați în conacul de la Filiași, departe de Craiova abia la vreo

35 de kilometri. Mișcările voievodului Petru fură atît de repezi, încît vrăjmașii lui abia avuseseră vreme să se apere, nu să mai și atace, conacul de la Filiași.

La vreo două săptămîni de la sosirea lor, Zamfira se luă din nou pe urmele maicii sale, cu gînd să n-o lase pînă nu-i va destăinui ce se petrece în țară. O ajunse tocmai cînd intra în cămara de provizii, cu un cămărășel.

— Maică, poți să-mi spui și mie...

Tăcu însă, la un semn al doamnei Anca. Aceasta trimise pe cămărășel, la alte treburi.

— Ce-i, fetiță scumpă? Ce se întîmplă cu tine de te frămînți atît? Ai slăbit cît ai stat la mine, de parcă ai bolit tot timpul — îi spuse mama cu dragoste.

— Spune-mi, rogu-te, de mai știi de cei de la Coeni — întrebă fata, cu ochii în lacrimi.

— Liniștește-te, Zamfira, că nu e nimic care să te frămînte atît. Moșu-tău Șerban a fugit în Ardeal. Pe unii dintre boierii care erau cu dînsul i-au prădat cîrjaliii de peste Dunăre, și i-a luat robi. Va trebui să fie răscumpărați de ai lor, de vor mai avea de unde.

— Dar cu voievodul nostru ce se-aude? — mai întrebă fata, liniștită dinspre partea celor de la Coeni.

— Voievodul s-a întors cu bine în cetatea de scaun București, după ordinul turcilor, și-l așteptăm să sosească aci dintr-o zi în alta.

— Mamă — îndrăzni Zamfira să mai zică —, pot rămîne la tine încă o bucată de vreme?

Doamna Anca simți un val de căldură trecîndu-i prin inimă. De mult aștepta dînsa astfel de cuvinte de la fiică-sa.

— De ce nu, fata maichii? Ești doar într-ale tale. Rămîi cît ți-o pofti inima, numai doamna Ruxandra să se învoiască.

Cît stătuse Zamfira la Filiași, doamna Anca o alintase, și-i făcuse toate voile, ca să o apropie de dînsa. Faptul acesta nu prea plăcu doamnei Ruxandra, care trăgea nădejdea s-o scoată prin plecarea lor de sub influența ei. Se obișnuise s-o privească pe fată ca opera ei, să nu îngăduie nici o apropiere sufletească de natură să i-o înstrăineze. Cînd sosi domnul, așadar, totul era pregătit de întoarcere, boccelele și oamenii cu care veniseră, astfel încît, nu mai era nevoie să întîrzie la Filiași.

Petru-voievod, bucuros că-şi revede familia şi că isprăvise cu bine totul, deşi pierduse Brăila în schimbul ajutorului primit de la turci, adusese daruri pentru toţi ai casei. Zamfira fu chemată la rîndu-i în camera doamnei, să-şi primească darul.

— Hai, Zamfira, eşti gata de drum ? — o întrebă domnul după ce-i atîrnă de gît un lanţ de aur.

— Măria-ta, grăi fata cu oarecare sfială, rogu-te să mă mai laşi aci cîtăva vreme.

— Ce-ai spus ? — rosti doamna Ruxandra, luată pe neaşteptate.

— S-o lăsăm, doamna mea, dacă aşa-i dorinţa ei. Noi ne vom duce la Coeni să ne petrecem timpul de odihnă, deoarece a ajuns moşia banului hăinit avere domnească — o încercă voievodul, ştiind cît de mult iubeşte Coenii.

Dar Zamfira nici nu clipi, ba îi fu chiar silă de ceea ce auzea. Aşteptă dîrză hotărîrea doamnei Ruxandra.

Aceasta o privi cîteva minute încruntată şi-i răspunse cu tonul poruncitor, cum îi stătea în obicei cînd era supărată pe cineva :

— Fie ! Rămîi, dacă doreşti. Dar îţi las pe seamă şi pe ceilalţi copii. Ai grijă de Marco, care e cam bolnăvicios. Să mi-l duci la Bucureşti cum ţi-l las. Acum du-te şi porunceşte să se desfacă boccelele voastre.

Zamfira ieşi din odaie îmbujorată şi mîndră de cea dintîi izbîndă a sa faţă de doamna Ruxandra. Niciodată nu se simţise atît de stăpînă pe dînsa ca în acele clipe.

După ce ieşi Zamfira din odaie, domnul Petru întrebă, mirat, pe doamna sa :

— Cum de-ţi laşi odorul departe de tine ? Marco îţi va simţi lipsa.

— El are să mi-i întoarcă pe toţi ceilalţi. Şi nu am de ce-i duce grija dacă rămîne pe mîna Anchii. Numai de Zamfira mi-e teamă, să n-o momească cumva mamă-sa să rămînă la Filiaşi, de aceea şi-i las pe ceilalţi doi cu dînsa, ca să se întoarcă împreună.

— Dar Anca de ce stă fără bărbat ? N-are decît să se mărite şi să-şi mai facă alţi copii ! — spuse pe un ton nepăsător voievodul, deşi era unchi bun acesteia, după tată.

— Asta aş vrea şi eu ! Dar pe cine să ia ?

— Ia, pe jupîn Udriște, boier mare și avut, care tocmai a rămas văduv, că doar e o vorbă din bătrîni ca un văduv să ia o văduvă. El are un băiat, ea o fată, să și-i căpătuiască cum or ști mai bine — spuse domnul căscînd a lene.

Îl ajunsese oboseala după încordarea din ultimele zile.

— Ba pe Zamfira nu le-o dau. Că doar nu mi-am bătut capul s-o cresc pînă acum ; vreau să-mi fie toiag la bătrînețe.

— Ei, păstrează-ți-o, dacă asta îți este dorința ! Cine ar putea să-ți stea împotrivă ?

Și domnul Petru încheie vorba plecînd spre camera sa de culcare.

Ideea că Anca ar putea să se recăsătorească și să mai aibă alți copii fu foarte bine primită de doamna Ruxandra. Zamfira putea deci rămîne la țară cu ceilalți copii pînă i se va urî de singurătate și vreme rea. Se culcă liniștită după aceste socoteli și adormi curînd.

Chiar de-a doua zi dimineață, doamna Ruxandra îmbie pe fata ei vitregă — la o plimbare prin pădurea numită Zăvoaia, din spatele conacului. Soarele aprinsese toate făcliile cerului, care luminau vîrfurile copacilor, încă acoperiți de roua dimineții, ce sclipea ca diamantul. Prin umbra frunzișului de pe cărări, cele două femei călcau ușor, parcă să nu zdrobească stropii de lumină ce se furișaseră pe pămînt.

— Ți-am pus gînd bun, Ancă, eu și cu domnul, să nu mai stai tot singură în pustietatea asta de conac.

Doamna Anca o privi mirată. Ce ascundeau cuvintele ei ? Să-i lase fata ? Și o undă de bucurie îi năpădi sufletul. Întrebă sfioasă, ca nu cumva să fie vorba de altceva :

— Oare de ce gînd bun pomenești, doamnă Ruxandra ?

— Vrem să te însoțim cu un bărbat de seama ta și a familiei tale.

Anca se dezmetici din nădejdea ce-i trecuse o clipă prin minte.

— E vremea Zamfirei acu, nu a mea.

— Pe Zamfira las-o în grija mea. Tu mai încearcă-ți o dată norocul. Fiind încă tînără, mai poți aduce pe lume alți copii care să te mîngîie la bătrînețe. În Zamfira nu-ți pune mare nădejde. Ea s-a deprins cu o altă viață și o vei nenoroci aducînd-o să stea la țară ; ar fi păcat și de îndemnul ce-l are pentru carte. Numai la curte poate avea mulțumire.

Doamna Anca simți cruzimea acestor cuvinte, dar recunoscu adevărul celor spuse de mama sa vitregă.

— Alți copii ? Și-apoi, cu cine m-aș putea însoți la anii mei ? — întrebă ea cu glasul înăbușit de lacrimile pe care nu le putea lăsa să curgă.

— Iacă, domnul s-a și gîndit pe cine să ți-l dea de bărbat ; pe jupîn Udriștedin Mărgineni, care a rămas văduv. E de neam vechi, cu mare avere. Și-l va face domnul marevistier. Să nu dai înapoi cumva, că măria-sa se va face foc și pară împotriva domniei-tale, că doar îți ține loc de tată... Și iacă, mă luai cu gîndul ăsta și uitai să-ți spun — schimbă vorba repede doamna Ruxandra, ca să-i dea timp să cugete mai pe îndelete la pasul ce trebuia să-l facă — ne-am sfătuit cu măria-sa Petre-voievod să mai lăsăm copiii aici, în grija domniei-tale, să mai prindă viață în aer liber.

Vestea aceasta aduse doamnei Anca cea mai mare bucurie, și, ca să-i facă și ea pe plac, spuse doamnei Ruxandra :

— Cît privește pe jupîn Udrișteme voi mai gîndi.

Zamfira, rămasă la Filiași cu Marco și Vlad, începu să facă cu aceștia și cu mama ei lungi drumuri cu rădvanul sau călări, prin împrejurimile conacului, suind dealurile Comeneștenilor și ale Bodăieștilor, ca să se lase apoi în satul Almăjelul, unde poposeau la niște rude care-i umpleau de daruri. Alteori ajungeau pînă-n siliștea de la Pitești, unde se afla un schit dărîmat, sau la stîna din valea Almăjelului, ori treceau Jiul pe partea dreaptă, să vadă cum se pescuiesc știucile și șalăii din balta cea mare a Răduței. Copiii se bucurau mult de fiecare dată cînd descopereau vreun loc nou și pitoresc.

Ajunseră să cunoască bine pe oamenii locurilor și să fie cunoscuți. Se-mplineau, văzînd cu ochii, de voie bună și de libertate în aer proaspăt. Voievodul Vlad, bucuros de calul primit în dar de la doamna Anca, se avînta uneori pînă-n pădurile de la Cîrmești și Lunca din Vale, pentru vînatul păsărilor și al iepurilor.

Coenii, unde se așezaseră pe restul verii voievozii, rămăsese pustiu și trist. Stăpînii locului se aflau în pribegie, iar nou veniții nu se îndemnau să întîrzie multă vreme pe

acolo. Robii vechi fuseseră împrăştiaţi, luaţi pe seama domniei sau daţi pe la mănăstiri. Grădina de flori era năpădită de buruieni, iar cea de zarzavat rămăsese necultivată. Numai un cîine bătrîn şi orb, poate tot acelaşi cu care se jucaseră cîndva Marcea şi Zamfira, se tot învîrtea prin faţa conacului, căutînd un loc la soare necălcat de oamenii cei străini.

Fetelor de casă, venite cu doamna, precum şi vorniceilor, li se ura de moarte şi abia aşteptau ziua să se întoarcă în cetatea de scaun.

— Am îmbătrînit, şi mîine-poimîine închid ochii fără să fi aşezat mai cu temei pe urmaşul meu în scaun — vorbi într-una din zile, stînd pe cerdacul cel mare, Petru-voievod către doamna Ruxandra, care lucra de zor la un gherghef.

Voievodul tuşi, în aşteptarea răspunsului doamnei, dar, după ce văzu aparenta linişte a acesteia, îşi reluă vorba.

— Încerc să-l deprind pe Marco cu ale domniei, dar tare mă tem de sănătatea lui, care ne dă atîtea griji şi dureri!

Doamna Ruxandra tăcea căci nu prea vedea unde vroia să ajungă Petru-voievod. Acesta îşi dădu atunci pe faţă gîndul cel muncea.

— N-ar fi nimerit să însoţim pe Zamfira cu Vlad-voevod? Vlad e crescut mai mult de domnia-ta şi, fiind mai aproape de noi, poate să ajungă toiag de sprijin bătrîneţelor noastre.

Atunci îşi întrerupse şi doamna lucrul, ca să-i răspundă fără tragere de inimă:

— Nu cred că e nimerit timpul să cununi pe Vlad. Atît aşteaptă şi vrăjmaşii; să le dai apă la moară întărindu-ţi domnia. Îi vei învrăjbi mai tare.

— Ce vorbă e asta? Crezi domnia-ta că mă tem de dînşii? Că tremur la orice mişcare a mea ca să nu-mi sară în cap? Nu cumva mi-oi pune pietre la picioare, să nu mă mai mişc de teama că s-ar supăra vrăjmaşii mei? Şi dacă mă înconjoară vipere, nu m-or atăca ele şi fără să fac această însoţire care-mi întăreşte domnia? M-am gîndit mai demult la aceasta, şi sînt, după părerea mea, foarte potriviţi unul pentru altul.

— Potriviţi?! — izbucni dispreţuitoare doamna Ruxandra, atinsă în mîndria şi dragostea ei de mamă prin cuvin-

tele acestuia despre şubrezenia lui Marco şi care dădeau a înţelege înlocuirea lui, la nevoie, cu Vlad, feciorul de la prima lui soţie. Gîndul ăsta ascuns o îndurerase şi o pornise împotriva lui.

Petru-voievod la rîndul lui se simţi atins de dispreţul arătat împotriva lui Vlad, ceea ce-l făcu să ridice tonul în vorbă :

— Are să fie mai potrivită cu vreun papistaş oarecare de prin Ardeal, cum ţi-ai pus în gînd să faci, ca şi cum n-ar avea şi fata o mamă care să hotărască pînă la urmă ?

Doamna Ruxandra simţi ascuţişul vorbelor lui, dar se stăpîni. Mai bine să tacă, să vadă pînă unde-l va duce şiretenia. Pe de altă parte, voievodul înţelese că în felul cum vorbise nu avea să cîştige mare lucru, cunoscînd-o cît de dîrză e în hotărîrile ei. Încercă atunci s-o măgulească :

— Ştiu că Zamfira domniei-tale e o fată ca nici o alta din preajma ei ; că ai crescut-o cu grijă deosebită şi se cade să te bucuri de rodul ostenelilor date. Poate tocmai pentru aceasta m-am şi gîndit la însoţirea ei cu băiatul meu. Eu sînt bătrîn, şi nu e departe ziua cînd îmi vei pune şi mie o piatră la mormînt, cum i-ai pus lui Radu de la Afumaţi. Domnia-ta eşti încă tînără şi se cade să mă gîndesc cum să-ţi asigur o viaţă fără zbucium. Toţi copiii te iubesc şi ai putea la nevoie chiar să domneşti în numele lor sau prin ei. Cum ţi-ar putea ieşi din cuvînt ? Marco este cel mai iubit fiu al meu, dar vezi şi domnia-ta cum sînt zilele omului. Nu e oare cuminte să ai pe cine te sprijini în orice încercare ţi-o da-o Domnul ? Şi apoi, Vlad trebuie căsătorit, mîine-poimîine. E mai bine să nimerească o muiere ca alde Voica lui Pătraşcu-voievod, care numai bine nu-ţi doreşte ?

De astă dată, Petru-voievod o nimerise. Doamna Ruxandra, care nu suferea pe nora bărbatului său, se cutremură la gîndul că ar putea rămîne la mîna ei, dar continuă să tacă să nu se arate bătută de la început de argumentele lui. Îi răspunse după un timp, cu aer nepăsător :

— Nu pot zice nici da, nici nu. Să vedem ce va hotărî Zamfira. Fata are deja cincisprezece ani şi nu putem s-o silim să ia pe acela pe care-l vrem noi. Şi-apoi nu-i singură pe lume, precum bine ai spus.

— Aiasta rămîne la iscusinţa domniei-tale cum s-o faci să înţeleagă încotro să apuce pe viitor — răspunse prea mulţumit Petru-voievod fiindcă isprăvise cu bine ceea ce-şi pusese în minte să facă.

Apoi, coborînd treptele cerdacului, acoperite de buruiană, se pierdu pe aleile pline de trandafiri sălbăticiţi.

Doamna Ruxandra rămase pe locul ei, cu acul în mînă, dar cu ochii pierduţi într-o zare iluminată de propriile sale închipuiri.

Trecuse luna iulie şi chiar o parte din august. De la Bucureşti nu se primise nici o ştire la Filiaşi, cu toate că domnul Petru cu doamna lui se aşezaseră din nou în cetatea de scaun. Copiii erau parcă uitaţi cu totul la doamna Anca. De la o vreme, voievodul Vlad fu cel dintîi care oftă de dorul casei sale, şi îndată după dînsul, micul domn Marco începu să tînjească după mama lui. Numai Zamfira tăcea şi nu-şi arăta nici o dorinţă de plecare la Bucureşti. Maica sa, doamna Anca, începuse să tragă nădejde că va rămîne şi peste iarnă la dînsa, dar nu vroia s-o îndemne, aşteptînd ca singură să hotărască unde o să stea.

Dar într-o bună zi, cînd începuse să apună soarele mai devreme şi ploile să cadă mai des, umezind cărările pădurii ce se desfrunzea, Zamfira întrebă sfioasă pe mama sa de nu cumva primise din partea doamnei Ruxandra vreo ştire care să-i cheme. Atunci înţelese doamna Anca că fiica-i e cu totul înstrăinată şi că nu se va mai întoarce vreodată, să rămînă în casa ei de la Filiaşi. Greu îi căzu pe inimă această încredinţare, dar nu mai avu ce face şi hotărî să ducă ea însăşi copiii la Bucureşti. Gîndul că ar putea să-şi mai ia un tovarăş de viaţă prinse atunci rădăcini, astfel că atunci cînd puse piciorul pe treapta rădvanului care-i ducea spre cetatea de scaun se hotărîse să facă pe placul doamnei Ruxandra, şi să se mărite cu vistierul Udrişte Mărgineanu.

Cînd sosiră la Bucureşti, doamna Anca află de planul căsătoriei Zamfirei cu voievodul Vlad, ceea ce o făcu să mai amîne propria-i nuntă, după sfatul mamei sale vitrege.

Chiar a doua zi după sosirea Zamfirei în palatul domnesc, doamna Ruxandra intră în cămara acesteia. O găsi palidă şi înfrigurată, fără îndemn la lucrul ce-i stătea în poală.

— Ce ai? Eşti cumva bolnavă? — o întrebă doamna, îngrijorată de starea ei neobişnuită.

Fata se înroşi de zăpăceală. Adevărul era că o prinsese un fel de tînjeală după traiul prea liber dus atîtea săptămîni la ţară, şi silă să-şi reia deprinderile vechi.

— Nu am nimic, măria-ta, simt doar oboseala drumului făcut.

Doamna Ruxandra nu mai stărui. Nici nu-i era felul să intre în sufletul cuiva şi nici nu dorea să întîmpine vreo nouă încăpăţînare din partea ei. Se făcu că-i cercetează ghergheful.

— Frumoase figuri de sfinţi! Haide, scutură-te de tînjeală şi isprăveşte mai curînd icoana, s-o dăruim sfintei mitropolii din Tîrgovişte de ziua nunţii tale.

Zamfira se uită lung la doamna Ruxandra. Glumea? Dorea s-o mărite şi să se despartă de dînsa? Tăcu însă, şi aşteptă să-i spună tot ce gîndea.

— Şi nu mă întrebi nimic? Nu-ţi pasă cu cine te vei însoţi?

— Oricine va fi, ştiu că e ales de domnia-ta şi-l voi lua cu recunoştinţă.

Doamna Ruxandra fu foarte măgulită de răspunsul fetei şi-i vorbi cu înduioşare:

— Ne-am gîndit cu domnul — spuse ea rar şi apăsat, ca să urmărească mai bine expresia feţei Zamfirei — că nimeni altul n-ar fi mai potrivit pentru tine ca voievodul Vlad, cu care ai copilărit şi-l cunoşti în toate apucăturile lui.

Zamfira nu răspunse îndată şi nici pe figura ei nu se văzu vreo expresie mai deosebită. Se gîndea numai că, într-adevăr, e cel mai apropiat de dînsa şi că-l iubeşte ca pe-un frate.

— Ei, ce spui? Ori nu-ţi este pe plac? — o mai întrebă doamna, îngrijorată acum că fata l-ar putea respinge pe Vlad.

Zamfira îi luă mîna să i-o sărute şi, fără putinţa s-o oprească, o lacrimă căzu.

— Îţi mulţumesc, măria-ta, pentru cel ales să-mi fie tovarăş de viaţă. Într-adevăr că nici un alt fecior de boier de la curte n-ar fi fost mai potrivit cu mine decît dînsul.

Doamna Ruxandra, care pînă atunci n-o îmbrăţişase vreodată, cum îi era firea, îşi pierdu cumpătul după acest răspuns şi o strînse cu putere la piept.

— Aş fi fost mult mai fericită acum dacă Vlad era cu adevărat feciorul meu.

— Ei, i-ai spus ? — întrebă Petru-voievod intrînd fără de veste în odaie, ca şi cum n-ar fi auzit ultimele cuvinte ale doamnei sale.

Zamfira alergă să-i sărute mîna. Domnul o sărută părinteşte pe frunte.

— Îţi mulţumesc, preaslăvite domn, pentru cel pe care mi l-ai dat de bărbat — vorbi dînsa sfioasă.

— Domnul de sus să vă binecuvînteze, copii ! Dar să ştii că nici lui Vlad nu i-a părut rău de alegerea făcută de noi. A fost chiar prea fericit. Eu vă doresc viaţă lungă împreună şi spor la feciori, că acesta-i rostul adevărat al însoţirii ; taina mare şi sfîntă, copila mea ! — se trezi spunînd fostul egumen al mănăstirii Argeş, amintindu-şi de *Evanghelie*.

Nunta nu întîrzie să se facă chiar în aceeaşi iarnă, februarie 1541, cînd se căsători şi fiica mai mare a domnului, Maria. Veniră atunci mulţime de daruri de la boieri şi ţară, ba chiar şi de la pîrgarii Braşovului, prin binecunoscutul lor prieten, Mihai Roth.

Nici voievodul Ţării Româneşti nu se lăsă mai prejos, ci dărui fiecărei mirese cîte-o sfoară de moşie pentru arătură şi cîte-o luncă de fîneţ pentru vitele din bătătură. Mai căpătă Zamfira şi de la doamna Ruxandra zestre bogată în îmbrăcăminte de tot felul şi în podoabe de aur şi pietre preţioase. Cît priveşte pe doamna Anca, aceasta dărui fetei sale partea ce avea din moşia Ştefăneşti, cu arătură, prisăci, pădure şi vie, ca să-i fie loc de aşezare şi de bucurie pentru noul său cămin, iar dînsa, cununîndu-se cu marele-vistier Udrişte se aşeză la moşia acestuia, Mărgineni.

Deocamdată, după dorinţa doamnei Ruxandra, tinerii căsătoriţi aveau să rămînă tot la curte pe lîngă dînsa.

Bucuria din casa voievodului Ţării Româneşti nu corespundea cu îngrijorarea răspîndită printre popoarele din centrul Europei. Turcii, după ce făcuseră din Buda paşalîc, ameninţau imperiul austriac cu un nou război. Înşişi domnii

români primiseră ordin de la Soliman cel Mare să se pregătească de război împotriva lui Mailat Şerban, domnul Făgăraşului, care nu voia să recunoască rege al Ungariei pe Ion Zápolya, omul pus de turci în capul statului maghiar, făcut vasal.

Petru-voievod ascultă de ordin şi, trecînd în Ardeal, izbuti, împreună cu domnul Moldovei, să prindă pe Mailat şi să-l trimită sub pază la Constantinopol, unde fu încarcerat în închisoarea celor şapte turnuri. Pentru această ispravă primi voievodul Ţării Româneşti de la Zápolya feudele Vurpărul şi Vinţul de Jos din Ardeal, atît de mult rîvnite odinioară de tatăl Zamfirei, voievodul Moise.

Cu astfel de întîmplări bune şi rele trecu anul 1541. În anul ce urmă, doamna Ruxandra începu să încurajeze tipărirea cărţilor creştineşti, îmboldită poate şi de vara sa, Elena, doamna lui Petru Rareş, care pusese pe Macarie să tipărească cronica cea nouă a Moldovei. Pe fata lui Neagoe Basarab o trăgea mai mult inima să ridice lăcaşuri sfinte, cu măiestrie împodobite, aşa că-l îndemnă pe voievodul ei să refacă din piatră mănăstirea Tismana, unde se aflau moaştele celui dintîi ctitor mănăstiresc, Nicodem sfîntul, şi-apoi să mai ridice o bolniţă în faţa sfintei mănăstiri Cozia, zidită de Mircea cel Bătrîn.

Lucrările se începură, deci, cu mult zel şi multă cheltuială, iar bolniţa, între ai cărei ctitori fu trecută şi domniţa Zamfira, se isprăvi chiar în acel an, 1542, după care începu frumoasa ei zugrăvire, de către maistori aduşi de peste Dunăre, ieromonahul Maxim, învăţătorul, şi David cu fiul său Rudoslav.

Pe toţi pereţii, de la temelie pînă în bolta cupolei, picturi măiestrite se adăugară mereu pe fiecare zi, spre bucuria şi mîndria celor de la curte. Dar şi voievodul Marco, care ajunsese să scrie cu mîna lui braşovenilor şi să se iscălească „Io Marco-voievod, din mila lui Dumnezeu domn", stătea adeseori de vorbă în limba slavonă cu maistorii, ce se obişnuiseră să-l vadă venind călare la mănăstire, să cerceteze cum înaintează zugrăveala, să facă uneori observări drepte asupra formelor şi culorilor întrebuinţate. Toţi cîţi îl ascultau se îndrăgosteau de dînsul pentru priceperea şi aplecarea lui către tot ce e frumos. Se arăta şi bun la suflet, înţelegător

pentru nevoiașii ce-i ieșeau înainte cu diferite jalbe, încît nu mai pridideau slujbașii care veneau cu el să-l scoată dintre aceștia. Era de asemeni stăruitor în lucrul ce-l făcea, iubea învățătura și se arăta ager la toate întrebările puse. Se mai vădea într-însul tot mai mult și dragostea pentru măreție a strămoșilor săi. Iscălea alături de tatăl său tot atît de serios ca el, și se purta cu trimișii străini ca un domn ajuns la maturitate. Nu împlinise decît doar nouă ani în anul de grație 1542.

— Maică — vorbi el într-o zi doamnei Ruxandra —, de ce mor oamenii ca și dobitoacele, dacă sînt făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, fără moarte ?

— Fiindcă au păcătuit împotriva creatorului lor și s-au luat după poveștile Diavolului în chip de șarpe — răspunse, surprinsă de întrebare, doamna Ruxandra.

— Dar dacă Domnul nostru Isus Cristos i-a izbăvit prin suferințele lui, de ce nu-și recapătă omul viața fără moarte ?

— Voia Domnului-Dumnezeu e nepătrunsă de mintea omenească și nu se cade s-o tot iscodim cu întrebările noastre. Moartea este dată tuturor viețuitoarelor, fiindcă prin ea te renaști într-o altă viață, mai bună decît cea de pe pămînt și mai aproape de Tatăl Ceresc.

Micul voievod rămase o clipă pe gînduri. Deslușirea maicii sale nu părea să-i ajungă.

— Dacă ne renaștem la o altă viață, cum zici, atunci și acolo este moarte, fiindcă toate viețuitoarele trebuie să moară. Ori acolo sînt alte legi ?

— Iar vrei să pătrunzi o taină cerească. Dar noi nu putem ști de pe pămînt ceea ce se întîmplă în lumea duhurilor.

Marco-voievod îi luă vorba din gură cu nerăbdare :

— Ce-nseamnă duh, maică ?

— Duh e sufletul din noi, cel suflat de Tatăl nostru ceresc după ce ne-a plămădit trupul din lut... Și acum, mărite domn, lasă gîndurile acestea, care nu-ți aduc folos și nu ajung la vreo dezlegare, ia-ți mai bine plumbul și scrie învățătorului Maxim cîteva rînduri ca răspuns la darul ce ți l-a trimis de ziua ta de naștere.

Marco apucă ascultător plumbul și începu să scrie pe o hîrtie frumoasă cu margini aurite, adusă din Germania :

„Mult iubitule învățător Maxim, îți sînt foarte recunoscător pentru portretul haiducului viteaz sîrb, Marco, pe care mi l-ai desenat atît de frumos, și trimet salutarea mea domnească celorlalți lucrători iscusiți de lîngă domnia-ta. Cum merge cu zugrăveala iubitei noastre bolnițe?"

După prefacerea Budei în pașalîc, voievodul Țării Românești rămase cu totul descoperit în fața turcilor, care deveniseră stăpîni și pe Ardeal. Îi rămase doar nădejdea în ajutorul împăratului Ferdinand în caz de mazilire. Petru-voievod își dădea foarte bine seama cît îi e de greu să iasă teafăr din mîinile turcilor; își amintea mereu de Ștefan Mailat închis pe viață la Ediculé; de Petru Rareș, voievodul Moldovei, fugărit cu întreaga sa familie pînă-n cetatea Ciceiului, unde abia își găsi scăpare. Pe de altă parte, nici boierii din țară nu-i purtau destulă credință. Se plîngeau mereu la sultan împotriva-i și cereau cu stăruință schimbarea lui. Toate acestea îl scîrbiră peste măsură pe voievod și-l aruncară cu totul în tabăra lui Ferdinand, craiul Germaniei, stăpînitor al părților ungare rămase-n libertate, din nordul și vestul vechiului regat maghiar. Chiar de la începutul lui ianuarie 1543 el făgădui acestuia credință și ajutor cu armele împotriva turcilor, care de la moartea lui Ioan Zápolya, ce lăsase moștenitor un copil în fașă sub epitropia mamei sale, Isabella, se tot amestecau în treburile interne ale celor trei principate de sub suzeranitatea sultanului, răpindu-le mereu cetăți și locuri întărite, cu scopul să înainteze cît mai mult spre miezul Europei, spre a cuceri Viena.

— De ce tot vin soli de la craiul Ferdinand, și tu îi primești tot atît de bine ca și pe cei ai puternicului nostru stăpîn? — întrebă într-una din zile Marco pe tatăl său, deoarece se plictisise grozav stînd de față la primirea noilor soli.

— Iubite fiu, îi răspunse acesta, care venise ca de obicei să-l mai dăscălească asupra frînelor domniei — se vede că tu nu ai citit cu destulă luare-aminte sau de loc învățăturile bunicului tău, Neagoe Basarab, altminteri nu mi-ai fi pus întrebarea asta neroadă! Ia, rogu-te, cartea în mînă și citește tare, în fața mea, acolo unde stă scris cum trebuie să primești solii, ori de unde-or veni.

Marco se ruşină la vorbele tatălui său şi deschise la pagina într-adevăr prea puţin cercetată de dînsul. Apoi citi: „O, fătul meu Teodosie, voi, alţi domni şi fraţi, cu cît am putut cunoaşte şi a pricepe despre rîndul solilor, vă sfătuiesc cumsecade a-i cinsti cînd vor veni la sfat şi vor fi oameni mari. Că aceşti soli care vin la voi, unii vin să facă jurămînt şi legătură, alţii vin pentru dragoste şi prietenie, iar alteori vin şi cu cuvinte aspre şi de vrajbă, cum li este porunca de la domnul şi stăpînitorul lor. Că la domnul vin mulţi soli din multe părţi şi cu multe feluri de solii. Însă voi să nu cinstiţi numai pe cei ce vor aduce veşti bune, că aşa se cade să fie toţi, cinstiţi de voi."

— Întoarce acum foaia şi citeşte de la rîndul al zecelea înainte, îl îndemnă apoi Petru-voievod.

Băiatul căută locul, ascultător, şi citi mai departe:

— „Drept aceia, fraţii mei, cînd auziţi că vin la voi soli mari cari cred în Domnul nostru Isus Cristos şi preacurata lor Maică Maria, voi să trimiteţi înaintea lor cinste, bucate şi băutură din destul pînă nu vor veni la scaunul vostru domnesc. Şi atunci, toţi boierii voştri să fie strînşi lîngă voi şi împodobiţi frumos, iar sfetnicii cei bătrîni niciodată de lîngă tine să nu se dezlipească. Şi după ce vor veni, să-i orînduiţi la gazdă bună şi să porunciţi ca să aibă toate îndeajuns, pentru că aceasta-i soarta solilor."

— Destul pentru ziua de azi. Tu rămîi şi citeşte singur, şi să nu te mai prind cumva că nu ştii să răspunzi la întrebările ce ţi le voi pune din această carte.

După ce plecă tatăl său, voievodul Marco rămase tare mîhnit. Nu i se mai întîmplase o aşa mare ruşine, să nu poată răspunde la întrebările ce i le puneau învăţătorii lui. Cum să nu ştie dînsul tot ce scrisese bunicul în privinţa domniei? Că doar cartea i-a stat înaintea ochilor de cînd se născuse, din grija doamnei Ruxandra. Ce va zice ea acum, cînd va afla ce s-a întîmplat?

Şi tot răsfoind cartea ca să găsească cele necunoscute lui, se opri mai mult asupra cîtorva rînduri, pe care pînă atunci le trecuse cu vederea, fiindcă i se păruse fără mare însemnătate. Citi apoi tare, ca pentru un altul ce i-ar fi stat în faţă:

— „Iată însă că te învăț să nu fie adeseori paharul tău plin de sînge de om, că acel sînge care vei să-l verși fără milă, vei să dai seama de dînsul înaintea lui Dumnezeu."

După aceste vorbe, băiatul se opri.

— La ce se gîndește marele nostru filozof ? întrebă intrînd cu zîmbetul pe buze doamna Ruxandra, ce venea cu mîinile încărcate de dulciuri care-i plăceau, ca să-l despăgubească pentru osteneala pricinuită de primirea solilor în acea zi.

Marco-voievod îi întinse cartea ce-o ținea în mînă și-i puse rîndurile cu pricina filozofării lui sub ochi, arătîndu-i cu degetul ce trebuie să citească.

— Ce-mi arăți tu mie aci, le cunosc pe dinafară de cînd eram și eu copil ca tine.

— Așaa ? — izbucni atunci Marco, cu tonul mustrător. Ai cunoscut toate cîte spune bunicul aci și ai lăsat pe părintele meu să taie cu nemiluita capetele sfetnicilor bătrîni ?

Doamna Ruxandra încremeni cu dulciurile în mînă de atîta îndrăzneală arătată de feciorul ei. Se și ridicase osînditor al faptelor tatălui, cu toate că era numai de-o șchioapă. Îi răspunse deci aspru, cum nu i se mai întîmplase voievodului Marco s-o audă vorbind :

— Bunicul Neagoe Basarab nu a fost împresurat de atîția vrăjmași ca părintele tău. Dacă l-aș fi oprit să facă ceea ce găsești tu nesocotință, și să-i ierte pe toți, de mult i-ar fi stat capul într-un par la poarta Stambulului.

— De ce are părintele meu atîția dușmani ? — vorbi fără sfială Marco. Nu e oare din pricină că nici dînsul n-o fi citit atent ceea ce scrie aci în carte bunicul ?

— Domnul și stăpînul tău cunoaște mai mult decît ce este scris în această carte pentru un copil ca și tine, Tudosie, ultimul fecior al lui Neagoe Basarab. Iar tu fă bine și nu mai judeca faptele domnului cum îți trece prin minte, sfîrși doamna vorba pe același ton, aproape dușmănos și aruncă supărată într-un vas de pe masă ceea ce-i adusese cu atîta dragoste.

Plecă mînioasă, ca să-i arate prin aceasta că vorbise nesăbuit și de neiertat despre părintele lui. Dar Marco, încăpățînat strigă în urma ei, cu tonul îndrăzneț :

— Eu am să domnesc în pace cu boierii, ca şi bunicul, nu-i voi măcelări, ca să nu dau seama în faţa lui Dumnezeu de sîngele vărsat !

Doamna Ruxandra se opri o clipă pe prag să asculte ce mai poate spune nepricopsitul ei fecior, dar nu se întoarse, ci ieşi trîntind uşa după dînsa.

În acest an, Zamfira născu primul ei copil, o fată, pe care-o botezară Ana. Îşi ducea traiul tot la curte, împreună cu Vlad, care ajunsese un tată serios şi grijuliu de sănătatea micii sale familii. Tot în acest an, 1543, primi şi Petru-voievod răspuns de la craiul Ferdinand pentru învoiala dintre dînşii, că-l primeşte în rîndul celorlalţi principi germani care se pregăteau să facă o cruciadă împotriva turcilor. Dar nici o bucurie nu vine fără necaz. Pe la 13 aprilie acel an, voievodul Marco căzu greu bolnav. Moştenise pieptul slab de la familia mamei sale, căci din cîţi copii avusese Neagoe Basarab, opt la număr, doar doamna Ruxandra mai trăia.

Trimiseră cu mare grabă după Gheorghe, vraciul de la Braşov, care-l mai tămăduise o dată. Dar acum, Marco ajunsese la ultimele lui puteri. Ca să cheme alţi medici străini, precum făcuse Neagoe pentru unii dintre băieţii lui, cu leacuri de la Raguza, aduse de medicul Ieronim Mateevici, ar fi fost cu neputinţă, din pricina pericolului ce l-ar fi întîmpinat acum la trecerea prin raialele turceşti din drumul lor. De altfel, şi Ieronim Mateevici rămăsese la Veneţia, unde i se dăduse titlul de „distinctisimul" şi „eques curatos".

Cu toate leacurile aduse de vraciul Gheorghe, acestea nu izbutiră să-l facă pe micul voievod să se ridice în capul oaselor. Bolea, dus pe cea lume. Începuseră chiar să se-audă tot felul de şoapte pe sălile palatului, care prevesteau nenorocire.

Din pricina acestor prevestiri de moarte care umplură palatul, aprozii umblau buimăciţi de neodihnă şi teamă.

În tot acest timp, doamna Ruxandra nu-şi mai găsea locul în palat. Umbla de colo-colo, năucită la gîndul pierderii micului său fecior, fala şi nădejdea ei de viitor. Intra în odaia băiatului şi ieşea de acolo fără a-i putea da vreun ajutor, ci numai încurcînd pe ceilalţi să îngrijească de bolnav. În afară de domniţa Zamfira, altul nu mai putea trece pe dinaintea-i fără spaimă.

Şi ziua Sfinţilor Petru şi Pavel, cînd trebuia să se facă tîrnosirea bolniţei de la Cozia, se apropia. Începură să sosească oaspeţi străini, monahi de prin mănăstirile din Peninsula Balcanică chemaţi din timp de voievodul Petru. Şi deşi Marco se afla între moarte şi viaţă, voievodul trebui să plece, cu doamna, nădăjduind în mila cea de pe urmă a lui Dumnezeu. Încă din ajunul tîrnosirii, el se afla la mănăstirea Cozia ; la căpătîiul bolnavului rămaseră să vegheze domniţa Zamfira cu vraciul din Braşov.

Îndată după slujba bisericească, doamna Ruxandra, întovărăşită de un pîlc de ostaşi, porni înapoi spre Bucureşti ; domnul rămase la ospăţul cel mare, pregătit pentru oaspeţii din ţară şi de peste hotare.

La Bucureşti se iscase din senin un mare tărăboi în palatul domnesc. Bolnavul se deşteptase din letargia în care căzuse de două zile şi voia cu tot dinadinsul să plece călare spre Cozia, ca să mai prindă ceva din slujbele ce se făceau acolo. Ridicat din pat, înălţat parcă de boală şi galben ca ceara, părea impunător în haina sa aurie, lungă pînă-n pămînt. Umbla clătinîndu-se şi proptindu-se cînd de un jilţ, cînd de altul, dar poruncea cu severitate să i se pregătească cele trebuincioase pentru călătorie, şi nu vroia să ţină seama de poveţele date de vraci sau de rugăminţile domniţei Zamfira şi ale lui Vlad-voievod, rămas la curte în locul domnului plecat.

Începu apoi să certe cu vocea stinsă pe aprozii rămaşi lîngă dînsul că-l lăsaseră să tînjească în pat în ziua cînd trebuia să fie la mănăstirea Cozia. Poruncea şi se frămînta, iar cei din jur se zăpăciseră, şi nu ştiau ce să hotărască.

Cea care scăpase vorba despre ziua aceea fusese însăşi domniţa Zamfira. O întrebase pe neaşteptate, cînd deschise ochii lui mari întunecaţi, ce zi e, şi cînd află se ridică, ţeapăn din mijloc, fără ajutor, coborî de pe divan, îşi îmbrăcă halatul din mîna Zamfirei şi ceru să fie spălat şi îmbrăcat de drum. Slujitorii se cruciră de atîta voinţă să se ţină pe picioare, dar nu îndrăzneau să facă ceva. Pe cînd micul voievod poruncea să i se pregătească calul şi ostaşii, vraciul îi oprea cu vorba, că poate să-şi dea duhul pe drum, ceea ce le-ar putea atrage mînia din partea voievodului Petru.

Se întîmplă însă să sosească, în acele clipe de zăpăceală, doamna Ruxandra. Dar aceasta nu numai că nu se supără

cînd îl văzu pe picioare, ci chiar se bucură, nădăjduind la vindecarea lui. Îl îmbrăţişă şi-i făgădui că vor merge împreună îndată ce se va mai întări, deoarece oaspeţii străini rămîneau în ţară vreo cîteva zile, ca să viziteze mănăstirile ridicate de domn : Mislea, Plumbuita de lîngă Bucureşti, Valea din Muscel şi mitropolia din Tîrgovişte.

Această bună stare a bolnavului fu însă numai o încercare pentru nădejdea celor din jur. Chiar în noaptea ce urmă, micul voievod căzu din nou în somnolenţa lui. Tîrziu, după ce trecuse de miezul nopţii, şi cei din palat se odihneau, „Io, Marco-voievod" deschise din nou ochii şi privi în jur. Văzu mai întîi, la căpătîiul lui, pe doamna Ruxandra, palidă şi ostenită de drumul făcut cu atîta grabă, adormită în jilţul înalt, apoi la celălalt capăt pe domniţa Zamfira, atentă la tot ce i se întîmplă şi gata să-i sară într-ajutor. Ea făcu o mişcare să deştepte pe doamna Ruxandra, dar Marco îşi puse un deget pe buze.

— N-o deştepta, las-o să se odihnească — spuse dînsul abia şoptit. Iar tu, domniţă, spune-mi isprăvile celor cinci pitici despre care-mi povesteai cînd eram mic. Îmi va face bine, voi adormi uşor, fără dureri aci — şi pumnii slăbiţi bătură încet pieptul său, care sună a gol.

Zamfira, îndoioşată şi dornică să-l ajute oricum, numai să-i mai aline durerile, trecu un braţ pe sub perna lui şi începu să-i spună, la ureche, isprăvile lui Nan din Găvan, Natticot, Piperuş, Piticot şi Tartacot. Darul ei de povestitoare îl făcu să rîdă, şi Zamfira îşi închipui o clipă că-l va putea readuce la viaţă ceea ce o îndemnă să pună cît mai mult haz în încurcăturile celor cinci pitici. Dar deodată simţi cu spaimă că cel ce mai dorise o clipă să fie copilul alintat de odinioară se stingea la pieptul ei, întocmai ca o lumînare ce-şi arsese fitilul pînă la capăt. Îşi desprinse din mîinile lui şiragul de perle cu care se jucase în timpul povestirii, trezi pe doamna Ruxandra şi alergă în odaia de alături, unde se odihnea vraciul. Cînd se întoarse, tot într-o fugă, Marco-voievod îşi deschisese din nou ochii, luminaţi încă de zîmbetul rămas pe buze din timpul povestirii.

— Mulţumesc, domniţă, şopti el slab, de-abia deslușindui-se vorbele, iar tu, slăvită mamă, iartă-mă de ţi-am făcut vreun necaz. Obosit apoi peste măsură, opri pe vraci, printr-un gest, să se-apropie de divan, şi ochii lui se închiseră

ușor, în timp ce glasul i se stinse într-un oftat abia simțit de cei din jur.

Cînd sosi, a doua zi, Petru-voievod, însoțitorul său la domnie nu mai viețuia.

Luat de grijile unei domnii în doi mai curînd decît i-ar fi îngăduit vîrsta, „Io, Marco-voevod, cu vrerea lui Dumnezeu domn a toată Țara Românească", cum se iscălea fu dus și îngropat în biserica bolniței de la Cozia, la a cărei tîrnosire dorise atît de mult să fie de față. Acolo rămase de veci, sub propriul său portret, ce arăta o vîrstă mai mare decît avea și pe care trebuia s-o împlinească abia după moarte.

În restul verii din anul 1543, voievodul Petru cu doamna Ruxandra, cu Zamfira, Vlad și fetița lor, care împlinise șase luni de la naștere, plecară la Coeni, ca să scape de năduful din Cîmpia Dunării și mai ales de mediul care le reamintea la fiecare pas proaspăta nenorocire.

Ana, copila domniței Zamfira, creștea vioaie și năzdrăvană. Cu dînsa se mai lua doamna Ruxandra să-și mai uite durerea. Domnul Petru pleca uneori cu feciorul său Vlad la vînătoare în fosta branițte a lui Șerban banul, numai că robii de atunci care o îngrijiseră fuseseră împrăștiați pe la alte moșii, și cei străini nu se prea sinchiseau de prăsila căprioarelor, care pe vremuri făcuse fala Coenilor. Chemaseră acolo și pe doamna Anca, dar aceasta avea prea multe de făcut la moșia Mărgineni, rămasă de multă vreme fără stăpîn. Și-apoi marele-vistier Udrițte nu i-ar fi îngăduit să-l lase singur și mai ales să aibă prea strînse legături cu un voievod pentru care se împotrivise la alegerea lui ca domn. Vodă înțelesese ce fierbea în mintea vistiernicului său, dar fiind unul dintre cei mai de vază boieri din țară, ce se trăgea din puternicul Drăghici Vintilescu crezu că mai nimerit e să și-l apropie prin multe danii și chiar să-l lege de casa lui prin căsătoria cu nepoata sa, Anca.

Într-una din zile, cînd soarele ardea mai slab pămîntul și o adiere ușoară răcorea văzduhul, domnița Zamfira își purtă fetița pe aleile triste pe care odinioară fugea îmbujorată cu Marcea după dînsa. Din șiragul amintirilor, doar cîteva din cele mai luminoase răzbeau acum în conștiința ei. Pe dînsa nu o învrăjbise hăinirea lui Șerban banul, fiindcă îl privea cu ochi de copil, cu aceeași dragoste ca altădată. Îl aștepta uneori, fără să-și dea seama de realitate, să iasă dintr-o clipă-ntr-alta pe cerdacul larg, pe care se odihneau acum

părinții săi adoptivi. Pentru ea, timpul stătuse pe loc, doar scîncetul micuței sau vorba dură a doamnei Ruxandra o mai scotea din visările ei. Ce mai făceau oare jupîneasa Marga, Anca, Marcea și banul Șerban? Pe unde îi purtau pașii pribegiei? Auzise că banul hălăduia de colo-colo prin Ardeal, ca să se ascundă de oamenii lui Petru-voievod, și un singur om de încredere mai avea pe lîngă dînsul, pe Cîrlig orbul. Se-mplineau patru ani de cînd fugiseră din țară. Ce așteptau oare? Să vină cu război? Să amenințe pe domn și chiar pe Vlad, ca unul ce era hărăzit să-i fie urmaș în scaun? Își aminti de tatăl său, Moise, vag, și mai mult din cele ce auzise de la mama sa, se gîndi apoi la bunicii săi, Vladislav și Radu de la Afumați, și se cutremură de groază de ceea ce-l aștepta și pe bărbatul său.

— Ce face fetița noastră? — auzi dînsa atunci glasul acestuia din capătul aleii de trandafiri, îngrijiți în acea vară din porunca doamnei Ruxandra.

De cînd ajunsese tată, Vlad, deși devenise mai sincer și mai bărbat, rămăsese același sentimental ca în trecut; în fiecare zi împodobea odaia de lucru a Zamfirei cu flori proaspete iar pe ghergheful la care nu încetase să brodeze arunca petale roșii de trandafiri. Cu toate că o iubea, se reținea în elanurile lui, deoarece după mintea sa, numai un om de rînd își putea arăta slăbiciunea pentru femeia lui. Ba chiar se înăsprea uneori tocmai cînd inima îi dădea ghes să se prosterne la picioarele ei. Așa-i hotărîse purtarea, de la începutul căsniciei, și Petru-voievod, ca nu cumva soția sa să-l înșeueze cînd avea să ajungă domn, după exemplul doamnei Ruxandra.

Zamfira se obișnuise cu acest fel de a fi al bărbatului ei, mai cu seamă că-l simțea atît de legat de ea sufletește.

— Vino s-o vezi! Gîngurește. Îmi pare mie — îl măguli dînsa după ce acesta se apropie — că a început să rupă cuvîntul ta-ta!

Voievodul se înroși de plăcere și, dintr-un elan nemaistăpînit, le cuprinse pe amîndouă cu brațele sale vînjoase, strigînd, parcă să audă tot pămîntul:

— Ale mele sînteți! Ale mele, amîndouă!

— Vlade — se auzi atunci vocea părintelui său din cerdac — ești în grădină?

Voievodul Vlad se rupse repede de ele.

— Da, măria-ta, aici sînt!

— Dă o fugă, rogu-te, pînă la pădurar și spune-i să ne pregătească șoimii și cîinii de vînătoare pentru mîine dimineață și poruncește să trimeată de cu noapte satul să bată pădurea înainte să intru eu într-însa.

Voievodul Vlad lăsă atunci florile culese pe brațele Zamfirei, care ținea copila, și-i mai presără cîteva petale roșii de trandafiri pe cap, după ce o trase ca și-n copilărie, de unul din zulufii ce-i cădeau pe gît. Zamfira îi zîmbi prietenește, și el fugi să aducă la îndeplinire porunca părintelui său. Se mai uită o dată din drum la ele fluturînd mîna și se pierdu apoi printre nucii umbroși.

După ce se sfîrșiră cele două luni de petrecere și odihnă la Coeni, domnul Petru cu familia se întoarse la București. Dar în cetatea de scaun nu era liniște. Se-ntețiseră din nou zîzaniile dintre boieri și voievod.

— Ai auzit de știrile ce se vîntură printre boieri? — întrebă la un pahar de vin spătarul Stroe, cel zugrăvit pe peretele bolniței mănăstirii Cozia.

— Ce știri? — fu curios să afle al doilea boier de la masa lui, postelnicul Manole.

— Păi cum? — întrebă țanțoș cel dintîi, Țara se vinde la mezat pentru cine dă mai mult, și voi habar n-aveți de ceea ce se petrece? Că se prăbușește norodul silit să scoată mereu pentru mărirea haraciului?

— Că domnia-ta nu mai poți de răul care-l ajunge pe norod! Chimirul să-ți fie plin, că de rest... răspunse pornit pe ceartă cel de-al doilea.

— Ba, să mă ierți, jupîne, că n-oi fi tocmai așa precum mă zugrăvești. Mai curînd domnia-ta te sustragi de la mulțime de plăți pentru visteria statului, pentru ca vistierul să le strîngă de pe spatele celor nevoiași!

Manole postelnicul, atins în mîndria lui de mare boier, se și ridicase de pe locu-i, punînd mîna pe pumnal.

— Rogu-vă, boieri dumneavoastră, mai lăsați sfada, că doar nu ne-am strîns aci să ne răpunem unul pe altul, că destul o avea de furcă cu capetele noastre călăul voievodului, de vom fi prinși de acesta. N-o luați înainte ca o cobe rea

— vorbi mai în glumă, mai în serios — cel de-al treilea boier, Mihalco.

Vorbele acestuia potoliră cearta ca un duş rece turnat la vreme. Postelnicul Manole se aşeză pe locul său, liniştit de parcă atunci căzuse în mijlocul lor.

— Ei, ce ştiri, spui că se vîntură printre divăniţi? — întrebă el.

Spătarul, după ce-l privi cîteva clipe pe sub sprîncene, de parcă ar fi vrut să-i sară din nou în piept, răspunse, cu vocea răguşită:

— Cică ar fi sosit o ştafetă de la craiul Ferdinand cu învoieli, către domnul Petru, care vrea să-i închine ţara.

— Să avem iertare, spătare, că ăsta-i lucru vechi, încă din ianuarie trecut. Ce-mi spui domnia-ta acum o ştiam de atunci, de la diacul cancelariei domneşti, Oprea, de la care am şi o copie după învoiala făcută — răspunse, pornit din nou pe batjocură, postelnicul Manole.

— Şi ai tăcut chitic pînă acum? Ce aştepţi? O păstrezi ca pe-o moaşte? răspunse supărat spătarul.

— Ba să-mi fie cu iertare, boierule, că nu mă pripesc să mă arunc în gura leului pentru o treabă de nimic. Am o socoteală, aştept şi copia după răspunsul domnului nostru, care e pe cale să fie trimis lui Ferdinand. Pe Oprea l-a apucat însă teama de spînzurătoare şi mă tot ţine cu vorba — răspunse boier Manole cu dispreţ.

— Dacă te socoteşti prea mult, teamă mi-i că ne-om trezi cu ştreangul de gît. Mai bine umple-i sacul cu aspri; om da noi, îi da domnia-ta, ca să se mire şi dînsul de ce noroc căzu pe capul lui — spuse şi boierul Mihalco.

— Aşa am şi de gînd să fac, dacă-l mai văd că se codeşte; cînd vom avea dovada trădării faţă de sultan, trimit îndată un om credincios la Ţarigrad, rudă cu mine, ca s-o dea în mîna vizirului, care nu vrea să ne creadă numai din vorbe. Sultanul nu-l va păsui. Sînt sigur!

— Mai e vorbă? — întări jupîn Mihalco.

Spătarul asculta, dar nu prea lua în serios vorba lor. Prea se făleau cu isteţimea lor! Toată nădejdea şi-o punea el în intrigile ţesute la curtea Isabellei, văduva lui Ion Zápolya, care sprijinea pe sub mînă pe Laiotă Basarab, pripăşit în

Ardeal, temîndu-se de înţelegerea dintre domnul Petru şi Ferdinand, duşmanul ei.

Cei trei boieri se despărţiră, fiecare grijuliu să nu fie dibuit de vreunul dintre oamenii domniei.

Plîngerile reginei Isabella a Ungariei cît şi a jupînilor din ţară făcute la Constantinopol împotriva lui Petru-voievod clătinaseră scaunul lui domnesc. Turcii îi cerură garanţii de credinţă şi mărirea haraciului.

După cîteva săptămîni de la întîlnirea celor trei boieri Petru-voievod intră din nou întunecat, în camara doamnei Ruxandra. Aceasta îşi dădu seama numaidecît că se află într-o încurcătură cu boierii.

— Ce ai ? Ce s-a mai întîmplat ?

— Ce să am ? Iaca, boierii au început să zburde, ca şi caprele scoase la păscut lăsate de capul lor — răspunse acesta.

— S-au răzvrătit din nou ? Care dintre ei ?

— Am prins pe omul lor de credinţă că pornea să treacă Dunărea cu jalbă împotriva mea şi cu copia învoielii trimisă de mine împăratului.

— Cum se poate ? De unde au putut s-o ia ?

— M-a vîndut Oprea, diacul.

— Şopîrla ! Se strecura printre noi ca un copil nevinovat. Nădăjduiesc că l-ai dat pe mîna călăului ! vorbi doamna, aprinsă la faţă de ciudă. Dar cu jupînii ce-ai făcut ?

— Pe Oprea l-am dat pe mîna călăului, dar ce folos că-mi scăpară tocmai aceia care l-au momit ? ! Jupînii Mihalco, Manole şi spătarul Stroe ; au fugit peste munţi, să-l aducă pe Laiotă al lor.

— Spătarul Stroe ? — întrebă, înlemnită de atîta şiretenie din partea aceluia în care-şi pusese toată credinţa, la zugrăvirea bolniţei de la mănăstirea Cozia.

Şi fără să vrea, îşi aminti întrebarea de pe vremuri a lui Marco : „De ce are domnul atîţia vrăjmaşi" ?

Petru-voievod părea mai neliniştit decît s-ar fi cuvenit pentru fuga celor trei jupîni. Se plimba prin odaie cu privirea hoinărind pe deasupra lucrurilor.

— Dar ce mai ai, doamne ? Că arăţi de parcă ai îngropa pe vreunul dintre-ai tăi.

— Ai nimerit vorba. Că numai o moarte năprasnică m-ar putea tulbura atît. Ca să-mi pot păstra scaunul trebuie să trimit la Poartă ca ostatec pe unul dintre feciorii mei.

— Ce-ai zis ? — sări speriată doamna Ruxandra. Fuga boierilor din țară era un lucru de nimic față de grozăvia ce putea s-o aștepte pe Zamfira. — Trimite-l pe Pătrașcu, că doar el ți-e cel mai mare fecior — spuse dînsa aproape rugător.

— Nu pe Pătrașcu îl vor, ci pe Vlad. Asta au făcut boierii ca să nu-l însoțesc la domnie. M-ai tot sfătuit să mai aștept, că s-o ridica țara împotriva mea ! Iaca, acum mi-l iau turcii !

— Nu se poate ! Nu se poate ! Scapă-l, măria-ta ! E un copil ! Și-apoi, Zamfira va fi nenorocită. Doar știi ce-l paște la Constantinopol de vor afla acolo de învoielile tale cu creștinii.

— Dar cine mi-a bătut capul să am încredere în creștini ? Nu domnia-ta ? Nu l-ai băgat în pămînt și pe celălalt bărbat, cu aceeași vină față de țară ? Acum îmi ceri să-mi scap copilul, ca și cum eu l-aș fi băgat în gura leului !

Văzîndu-l cît e de pornit împotriva ei, doamna Ruxandra se mărgini doar să întrebe :

— Cînd va trebui să plece ?

— Înainte de Crăciun trebuie să fie la Constantinopol, o dată cu haraciul, care nu poate întîrzia, mai ales că am să cer și ajutorul lor împotriva lui Laiotă Basarab.

Se scurse de la această întîmplare încă vreo jumătate de an, în care timp se luptă cu boierii veniți cu Laiotă. Fu nevoit atunci să fugă cu doamna la Nicopole, ca să ceară ajutorul pașei din acel oraș și se-ntorsese după trei zile de tăie cu nemiluita pe toți boierii ce-i fuseseră dușmani. Laiotă domni în lipsa lui, dar fu prins și tăiat în patru, împreună cu cei ce-l ajutaseră, la locul numit Fîntîna Țiganului. După aceasta, voievodul Vlad trebui să-și ia rămas bun de la părinți și de la Zamfira, care purta acum în pîntece un al doilea copil al lor, și plecă cu amărăciune, dar cu nădejdea că-l vor scoate de acolo pungile făgăduite de doamna Ruxandra pentru eliberarea lui, așa cum făcuse odinioară Radu cel Nou pentru feciorul lui, Vlad.

Rămăsese acum domnița Zamfira ca și văduvă, să-și crească singură copiii.

Doamna Anca a lui Udrişte, vel-vistier, nu mai îndrăzni nici ea de la o vreme să vină pe la curte, din pricina duşmăniei care se iscase între domn şi bărbatul ei ; în timpul luptei de la Fîntîna Ţiganului vistieria era cît pe-aci să cadă pe mîna vrăjmaşilor din lipsa de grijă a acestuia, poate înadins slăbită, ca să nu mai aibă Petru-voievod ce să trimită sultanului şi deci să-şi afle pieirea. Din fericire însă, omul de încredere al voievodului care acum luase în divan locul lui Udrişte, scăpase carele cu galbeni vîrîndu-se în cea mai mare primejdie. Din această pricină, nici pe Zamfira n-o mai lăsară să-şi vadă mama, şi nici pe Vlad-voievod să-şi ia rămas bun de la ei. Scăpase încă teafăr Udrişte, fiindcă nu se ştia sigur ce parte luase în lupta cu Laiotă ; Petru-voievod îl puse însă pe răbojul răzbunării.

După această furtună şi după ultimul măcel între boieri, ţara părea că se mai linişteşte, iar Paisie-voievod se credea mai întărit în scaun. Ba era acum vorba să fie trimis înapoi Vlad de la Constantinopol în schimbul mai multor pungi de aur. Zamfira era totuşi mereu îngîndurată şi tăcută. N-avea nici o încredere în cei care-l ţineau ca pe-o pradă şi măreau mereu preţul răscumpărării lui.

În martie 1545, voievodul Petru fu chemat totuşi la Constantinopol, să sărute papucul sultanului şi să aducă pungile cu galbeni pentru mucarelul mare, birul dat de domn la fiecare trei ani. Acum, primejdia era mare din pricina intrigilor ţesute în cabinetul vizirului de cei ce voiau să-i ia domnia. Plecă întovărăşit de Pătraşcu, chemat şi dînsul de sultan, fără să se fi aflat pricina.

Dar abia de apucară să ajungă la Constantinopol, că se şi răspîndi zvonul în Ţara Muntenească că Petru-voievod fusese mazilit şi trimis la mănăstirea Sfînta Ecaterina din Alexandria Egiptului, Vlad-voievod băgat în închisoarea celor şapte turnuri, iar Pătraşcu surghiunit în Anatolia.

După întărirea acestor veşti, se află şi despre alegerea ca domn a lui Mircea Ciobanul, poreclit aşa fiindcă se îmbogăţise vînzînd carne seraiului turcesc şi oamenilor mai de seamă din capitala turcească.

Doamna Ruxandra hotărî să se aşeze cu mama sa şi cu Zamfira la moşia acesteia, Ştefăneştii, pînă aveau să izbutească, cu sprijinul noului domn, să-l scoată pe Vlad din închisoare, ca nepot de frate ce-i era. Binevoitorii însă îi

trimiseră vorbă că tocmai unchiul ceruse să fie închis Vlad, pentru ca nu cumva să-i vină și lui poftă de domnie. La aflarea acestei știri, Zamfira se hotărî să plece după dînsul, să încerce să-l scape, deși doamna Ruxandra și mama ei nu vru s-o lase nici în ruptul capului. Ele căutau s-o convingă cît de greu îi va fi să călătorească în acel timp de zăpăceală cînd țara e în așteptarea noului domn ce venea întovărășit de oaste turcească.

— Ce poți face tu singură acolo printre dușmanii lui Vlad? Nu ești deprinsă cu viclenia turcilor și a celor care vor încerca să te stoarcă de bani cu făgăduiala unui ajutor, îi tot spuneau ele, îndurerate la gîndul plecării ei.

— Mai curînd voi izbuti eu decît alții, răspundea Zamfira. Nu pot fi sigură că nu vor fi plătiți de Mircea Ciobanul ca să-l piardă pe bietul Vlad, rămas singur acolo. Și-apoi, ce siguranță mă așteaptă și în țară de vreme ce Mircea-voievod însuși dorește pieirea bărbatului meu? Nu vedeți că ne-au și năpădit iscoadele noului domn, care bine nici n-a pus piciorul în țară, și trimite porunci împotriva boierilor dușmani lui? Ce să mai aștept de la mila lui? Plec cît mai am libertate să mă duc după Vlad... că apoi, cine mai știe cîți vom scăpa din mîna hainului?!

— Nu te pripi, fată dragă, că-ți vor rămîne oasele pe drumuri! Stai cu noi; te vom apăra. Nu crede că te vor întîmpina turcii cu plecăciuni. Poate că vom găsi noi mijlocul să-l aducem în țară pe Vlad — mai încercă doamna Ruxandra s-o împiedice să plece.

— Nu, măria-ta, că de va scăpa Vlad de la închisoare, eu tot nu voi putea izbuti să știu ceva, deoarece noul domn va căuta să ascundă, cu gînd dușmănos împotriva lui. Iar dacă-l va mai ține închis, barem să știe și el, sărmanul, că se află cineva de-ai lui în acel oraș străin — răspunse Zamfira, hotărîtă să nu se lase înduplecată.

Toate lacrimile și rugămințile mamei sale vitrege fură deci fără folos. Domnița Zamfira se pregăti de plecare, luînd cu sine o fată de ajutor pe drum, vreo cîțiva oameni înarmați, sub straiele unor negustori de pește, un car cu coviltir, în care ea însăși intră travestită în țărancă. Nu uită ca într-o desagă, bine chitită în paiele luate pentru hrana celor doi boi puternici să vîre odoarele scumpe de la nunta ei, cît și

mai multe pungi cu galbeni date de cele două doamne și de mama sa, jupîneasa lui Udrișteș, ca să-i fie de ajutor.

Ieși din București pe calea Giurgiului și grăbi să nu întîlnească pe drum alaiul noului domn, deși nimeni n-ar fi putut s-o recunoască în straiele sale sărăcăcioase și ponosite.

Oamenii luați cu ea trebuia s-o ducă pînă-n orașul sultanului, și-apoi să se întoarcă la moșia Ștefănești, unde, după anumite învoieli, aveau să-și capete răsplata în galbeni, mierte de grîu și cable de orz, ba și o bucată de pămînt pentru arătură.

Astfel luă domnița Zamfira drumul spre locul unde se născuse. Norocul ei fu că se mai afla acolo în viață cîteva rude bătrîne, din spița lui Vladislav-voievod, care păstraseră legături de prietenie cu unii dintre oamenii însemnați din capul statului. Aceștia îi săriră în ajutor, cu sfaturi bune ca să se descurce mai ușor privind nevoile ei. Deși starea fizică nu-i îngăduia să alerge mult, ea nu se gîndi o clipă la sănătatea sa. Izbuti în cele din urmă, după multe peșcheșuri și oboseli, să capete învoirea să se înfățișeze sultanului pentru a-și susține cauza. Dar sarcina ajunsese din ce în ce mai apăsătoare și erau temeri că va pierde copilul pe drumuri.

Soliman cel măreț o primi grav și senin, după cum îi era obiceiul. Nimeni nu-și amintea să-l fi văzut vreodată surîzînd, deși se arăta milos față de cei ce sufereau. Pe el însuși, după culoarea pămîntie a feței, se părea că-l roade o boală nemiloasă.

O aștepta stînd pe fostul tron imperial al Bizanțului, de pe care nu se șterse încă stema vulturului. Era înconjurat de o strălucită curte de beglerbegi, sangiași, subași, solaci și spagliogani, veniți cu toții la marea consfătuire ce avea să se țină după primirea celor care izbutiseră să capete intrarea la el.

Zamfira trecu prin cîteva rînduri de ieniceri ce formau garda serailului. Aducea daruri scumpe și-și pregătise o arzmagzan, scrisă în limba greacă, limbă prea bine cunoscută lui Soliman, care citea în limba lor pe scriitorii eleni și latini. Auzise Zamfira de la mama sa, doamna Anca, că „Atletul Globului", „Cuceritorul universului", „Haganul haganilor", „Suzeranul cezarului", „Distribuitorul tronurilor și al coroanelor", „Suveranul celor șapte climate", cum era supra-

numit sultanul de către supuşi sau de trimişii diplomaţi spre a-l măguli, că era şi un mare iubitor al ştiinţii şi filozofiei antice, gata oricînd să deschidă punga pentru manuscrise vechi găsite în cuprinsul împărăţiei sale sau în afară. Era pe lîngă acestea un umanist cu vederi largi, un cercetător neobosit al istoriei omenirii şi un mare îndrăgostit pentru lucrările renaşterii italiene. Un astfel de om nu putea inspira teamă Zamfirei, care preţuia cultura şi slăvea pe cel ce şi-o însuşise. Nici nu se miră în sine cînd îi văzu înalta-i frunte de gînditor, bombată deasupra ochilor, ieşiţi puţin din orbite, dar vii şi plini de îngăduinţă. Barba-i tăiată scurt, mustăţile lungi şi roşii dădeau învăţatului stăpînitor înfăţişarea unui vrednic fiu al Mongoliei, pe cînd gîtul lung şi subţire, nasul gros şi adus aminteau întrucîtva de neamurile sale semite din Asia Mică.

Soliman făcu semn Zamfirei să se apropie. În privirile lui, ce treceau peste capetele oamenilor, fata doamnei Anca citi numaidecît bunătatea. „Aşadar, sultanul nu e dulăul care sare în gîtul celor ce i se înfăţişează!" — gîndi soţia lui Vlad-voievod, şi nădejdea îi dădu îndrăzneala să se prosterne în faţa lui şi să-i ceară îndurare. După dînsa, un eunuc aşeză în faţa sultanului darurile ei.

Fata lui Moise-voievod vorbi clar în limba greacă, arătîndu-i pricina îndrăznelii de a fi pătruns pînă la dînsul şi cu atîta simţire în voce, încît la sfîrşitul cuvîntării sale şi după depunerea plîngerii la picioarele Sultanului distribuitorul tronurilor făcu semn dragomanului să-i spună că plîngerea i-a fost primită şi să aştepte la gazdă răspunsul lui.

Domniţa se întoarse între ai săi cu oarecare nădejde. Era încredinţată că Vlad va fi scos din închisoare. Începu să-şi facă tot felul de planuri cum să se aşeze în Constantinopol, fiindcă era sigură că nu vor primi încuviinţarea să plece în altă parte. Numai că starea sa fizică mergea din ce în ce mai rău. Sarcina ce o purtase pe atîtea drumuri obositoare părea acum ameninţătoare pentru sănătatea ei. Căzu în cele din urmă la pat şi născu un copil timpuriu, băiat, care muri la cîteva ore după aceea.

În acele clipe primi Zamfira înştiinţarea că Vlad va fi eliberat din cele şapte turnuri, dar surghiunit în Insula Rhodos unde ea se va putea întîlni cu el.

Vlad trebui să plece singur, fiindcă Zamfira căzu greu bolnavă, așa încît nici nu putu să-l vadă înainte ca acesta să părăsească Constantinopolul. Se mîngîie la gîndul că, în curînd, avea să-l urmeze împreună cu fetița.

Așa ar fi fost, dacă Mircea-voievod n-ar fi vegheat prin oamenii săi de la Constantinopol și nu i-ar fi cumpărat cu aur ca să-l apere la nevoie. Vlad-voievod, fecior de domn, putea fi o necurmată primejdie pentru scaunul lui din Țara Românească, de rămînea liber să trăiască sub ochii sultanului!

Îmbarcat, deci, cu destinația Rhodos, voievodul Vlad fu aruncat în mare mai înainte să ajungă acolo.

Zvonul înecării lui Vlad și desperarea văduvei sale nu întîrziară să ajungă la urechile marelui protector, care fusese amăgit că o furtună pe mare răsturnase corabia în care se afla. Numai soția lui nu crezu aceasta și nu se îndoi o clipă că fusese înecat de o mînă trădătoare, plătită de domnul Țării Românești.

Moartea lui Vlad-voievod scăpă deocamdată viața celuilalt fiu al lui Petru-voievod, Pătrașcu, care auzind de întîmplare se ascunse printre negustorii străini din Bagdad.

În urma acestei nenorociri, prietenii și rudele Zamfirei căutară să-i facă un rost în capitala turcească care să-i dea posibilitatea unui trai îndestulător împreună cu fiica sa, Ana. Avură noroc să înduioșeze pe Soliman și să-l mlădieze în folosul nepoatei lui Vladislav, domn care-i fusese credincios și trăise sub ocrotirea lui la Constantinopol. După multă vorbă și peșcheșuri în dreapta și-n stînga, Zamfira se trezi stăpînă pe toate acareturile familiei bunicului său și pe via acestuia, rămase între bunurile statului otoman în lipsă de moștenitori. Era desigur o mare izbîndă, și după durerea încercată avu Zamfira și un pic de bucurie. Casă mare, spațioasă, în Pera, cu prăvălii de mărunțișuri la spatele ei, care puteau fi ușor și bine închiriate, ca să-i asigure un venit bun, prea îndestulător pentru traiul de toate zilele, iar via părăginită, dar destul de mare, bine îngrijită, putea să-i aducă venituri frumoase.

Se stabili deci în orașul sultanilor nu cu gînd de a se statornici acolo pe viață, ci numai să se chivernisească ca să poată pleca în vreuna dintre țările creștine, din apus. Întărită prin acest plan de viitor se îmbărbătă singură ca să-și aline

durerea pricinuită de moartea lui Vlad-voievod și se apucă de lucru.

Cu parte din galbenii luați din țară, și după ce mai vîndu ceva din odoarele primite la nunta sa, Zamfira își înjghebă curînd un cămin plăcut, unde se simți bine, stăpînă pe bunurile și actele sale. Avea nouăsprezece ani, vîrstă la care putea făuri planuri noi de viață. Iar pe Mircea-voievod nu-l putea stingheri deocamdată această femeie tînără, care nu putuse da un fecior bărbatului său, ce ar fi putut ajunge cu vremea un punct de sprijin ambiției mamei lui. Pentru acest motiv scăpă fiica lui Moise-voievod de supravegherea sîngerosului domn, din Țara Românească.

Luată de iureșul întîmplărilor din viața sa, Zamfira nu uitase totuși pe cei de acasă. Pe doamna Ruxandra o credea fugită la Brașov, împreună cu doamna Despina. De doamna Anca și de cei de la Mărgineni nu putea ști nimic. Gîndul la ei și grijile ce i le făceau erau acum singura neliniște din viața tihnită, pe care o ducea alături de Ana și de persana Caisè Ihumè, ce înlocuise pe fata venită cu dînsa din țară, și care fugise într-o bună zi cu niște negustători din Țara Românească. Trecu astfel anul de cînd plecase din București, și de la cei rămași acolo nu află nimic. Începuse să pătrundă, împreună cu rudele sale, prin casele cele mai de vază ale Constantinopolului unde fu înconjurată de tineretul cosmopolit, ce trăia acolo sau era în trecere, prin capitala turcească în goana după afaceri. Văduva cea tînără a voievodului Vlad, dispărut atît de misterios și de jalnic, deșteptă interesul pescuitorilor de stare mai bună, mai cu seamă că era frumoasă, ageră la minte și pe deasupra mlădiță de domn, care ar fi putut, în împrejurări prielnice să ducă la un tron. Așa gîndeau aventurierii secolului aflați în orașul miracolelor, unde dintr-un vînzător de carne la seraiul împăratului putea să devină a doua zi domn în vreuna din țările supuse padișahului.

În acest mediu de oameni mereu în mișcare, Zamfira lui Moise-voievod se adaptă ușor; învață și alte limbi străine decît cele știute și se obișnui să observe și să judece cu înțelepciune feluritele ciudățenii care plămădeau în acel veac o lume nouă.

O lume nouă! O lume care nu mai era mulțumită cu ceea ce știuse pînă atunci, care se liberase în parte de tirania

papistaşă, care scormonea pămîntul să afle lucruri noi, privea cerul, să-i afle tainele, nemulţumiţi cu vechile cunoştinţe. Lume care, studia la facla umanismului redeşteptat de Erasmus din Rotterdam şi de Montaigne, filozoful francez ; lume ce schimbase dogma catolică în diferite ţări cu cele ale lui Luther, Calvin, Wycliffe, Servet şi alţii, fărîmiţînd autoritatea papei ; lume ce adora pe un Christofor Columb, Bartolomeo Diaz, Vasco da Gama, Fernand Cortez ori Magellan şi se entuziasma auzind de luptele dintre asupritori şi asupriţi, ca aceea a minerilor şi textiliştilor din Turingia sau răscoala lui Doja din Ardeal ; lume care citea cu deosebită înţelegere şi plăcere retorica unui Cicero, *Portretele* lui Plutarch, tragediile lui Sofocle, lucrările lui Platon, Socrate, Homer, sau poezia lui Petrarca şi a lui Ronsard. Mulţi tineri din Constantinopol îşi făcuseră şcoala în Padua şi Veneţia, de unde aduseră pe Giovanii, Boccaccio, Machiaveli, Virgiliu şi Lucreţiu vorbind cu mult patos şi despre lucrările lui Giovani Bellini, Leonardo da Vinci, Michel Angelo şi Rafael.

Luată de curent, Zamfira lui Moise-voievod se deprinse uşor cu limba lui Petrarca, a lui Ronsard cît şi cu cea a stăpînitorilor turci care luau parte la toate aceste frămîntări ale veacului cu liniştita lor îngăduinţă faţă de tot ce nu le tulbura autoritatea şi interesele.

Cu toate acestea, Zamfira nu-şi găsea liniştea cînd se gîndea la cei rămaşi în ţară sub mîna lui Mircea-voevod. Boierii care erau în trecere prin Constantinopol cu diferite treburi, o ocoleau, de teama iscoadelor voevodului muntean. Trecură aşa luni întregi de îndoială şi de frămîntare sufletească. Abia pe la sfîrşitul anului 1546 află, printr-un boier mai puţin fricos, că Mircea Ciobanul, tăiase, de cum se înscăunase, mulţime de boieri ; că lui Udrişte din Mărgineni, după ce-i dăduse din nou vistieria i-o luă pînă la urmă, fiindcă-l bănuise părtaş la o răscoală de boieri, ceea ce făcu pe acesta să fugă cu familia în Ardeal. Doamnele Despina şi Ruxandra se aveau însă bine cu noul domn, de la care căpătaseră întărirea proprietăţii lor Bărcăneşti şi satul Băneasa, cumpărat pe vremuri de la Preda Craiovescu ; ba mai mult Mircea-voievod se şi încuscrise cu ele, căci luă în căsătoria a doua pe Chiajna, fiica lui Petru Rareş. Această unire nu putu totuşi opri în ţară pe doamna Despina, care se retrase la o mănăstire din Sibiu, lăsînd-o pe doamna Ruxandra să stă-

pînească singură moșia Bărcănești, care ar fi fost foarte mulțumită acum ca Zamfira să se întoarcă în țară.

Dar înțeleapta fiică a lui Moise-voievod nu se pripi să-și lase starea neatîrnată din Constantinopol pe una îndoielnică de sub stăpînirea lui Mircea Ciobanul. Și bine făcu. Noul voievod se dovedi în curînd cel mai sîngeros domn pe care-l cunoscuseră vreodată țările române. Se răzbuna pe boierii ce-i scăpau din mîini, spînzurîndu-le jupînesele și copiii rămași în țară, fapt ce nu se mai pomenise pînă la dînsul.

Cu astfel de știri, Zamfira nu putea avea liniștea dorită; scăpase oarecum de teamă pentru soarta doamnei Ruxandra, dar nu se putea împăca cu cea a mamei sale, care pribegea prin Ardeal cu toată casa după ea. Primejdia era încă mare deoarece Mircea-voievod nu înceta să tot ceară pe pribegi de la ardeleni, sub cuvînt că aceștia ar întreține zîzania între țările supuse sultanului.

Ca să-și mai astîmpere grijile și dorul de ai săi, Zamfira căută alinare în creșterea Anei, care împlinise șase ani. Dar fata lui Vlad-voievod nu semăna mamei sale în ce privește dragostea de carte. Îi plăceau poveștile fantastice și de aventuri, basmele orientale din care mijeau tot felul de porniri năzuroase. Îi plăceau jocul, rîsul și glumele ceea ce arăta de timpuriu ce fel de cale avea să urmeze în viitor. Cui semăna? — se tot întreba maică-sa, descoperind pe fiecare zi tot alte apucături. Era înzestrată însă de la natură, spre norocul ei, cu frumusețe fizică și deșteptăciune.

Și astfel treceau lunile între grijile mari și cele mici. Dintre toate, cea mai de seamă era aceea că tatăl său vitreg va încerca să intre în țară ca răzvrătitor împotriva voievodului Mircea și să-și ducă familia la pieire. Auzise că nu stă liniștit în Maramureș, unde se așezase, ca fiind mai în siguranță între cnezii români și că dorește să se lase în jos cu mai mulți pribegi, să treacă munții și să-și încerce norocul războindu-se cu Mircea Ciobanul.

De la o vreme începu Zamfira să se abată pe la locurile din Constantinopol unde credea că ar putea găsi pribegi din Țara Românească, care să știe ce se petrece pe meleagurile copilăriei sale. Cutreieră astfel cu fata și cu Ihumè Caisè, cartierele orașului, cercetînd mai cu deosebire bazarele de pe Cornul de Aur, unde se adunau negustori din multe părți ale

lumii ; nicăieri nu află însă vreo vorbă, vreo nădejde care să-i aline focul sufletului.

Curînd începură să curgă şi jalbele la curtea vizirului împotriva lui Mircea-voievod. O răzmeriţă, în cap cu Vintilă vornicul aduse alte decapitări şi alţi pribegi. Treizeci de boieri, veniţi cu plîngere la vizir, atras mai de grabă de pungile cu aur ale voevodului muntean, fură rău pedepsiţi pentru zîzania ce o întreţineau ; parte dintre ei fură puşi la galere, iar ceilalţi bătuţi la tălpi în piaţa seraiului împărătesc. Unul dintre aceştia, scăpînd din mîna ienicerilor, aduse vestea Zamfirei că pribegii din Ardeal în cap cu Tudosie-banul şi Udrişte-vistierul aveau să se lase foarte curînd pe valea Oltului, cu ajutor de la saşi, ca să-l răpună pe Mircea-voievod.

Zile întregi după această veste, fata lui Moise-voievod nu mai avu pace. „Ce se petrece oare în Muntenia ?" Era veşnica întrebare care-i frămînta mintea. „Au intrat în ţară ? Singuri sau cu familiile ? Au învins ? Au pierit, sau s-au reîntors în Ardeal ?"

După mai bine de trei săptămîni de la lupta boierilor veni vestea că pribegii au fost răpuşi de voievodul Mircea ajutat de turci ; că Tudosie-ban şi Udrişte-vistier, împreună cu Radu-comisul, Drăgan-stolnicul, Vintilă-comisul şi alţi boieri de frunte, prea cunoscuţi Zamfirei, pieriseră cu toţii în lupta de la Periş, iar cei ce scăpaseră cu fuga spre Brăila fuseseră întorşi cu familiile lor şi măcelăriţi pînă la unul.

„Să se fi aflat şi maică-sa, Anca, între aceştia ?"

Ca să poată şti ceva despre cele întîmplate, umbla de la un cunoscut la altul, şi iscodea pe oricine-i ieşea în cale. Dar mare lucru nu află. De la bătaia boierilor în piaţă nu se mai pomenise picior de muntean pe la Poartă, ci numai oamenii lui Mircea-voievod care forfoteau peste tot. Interesul ce-l purta pribegilor răzvrătiţi atraseră cu timpul atenţia iscoadelor lui Mircea-voievod, fapt ce nu întîrzie să fie cunoscut şi la Bucureşti.

Mai trecură aşa, cîteva luni de zile. Curtea sultanului era acum frămîntată de alte preocupări : în Ardeal, văduva lui Iános Zápolya, lăsată de Soliman ca regentă pe lîngă fiul său abia născut, Ion Sigismund, după ce părăsise domnia încredinţată ei, şi o lăsă pe seama lui Ferdinand, împăratul german, fără învoirea sultanului, nemulţumită cu ce-i dăduse

acesta ca proprietăți în Silezia, dorea să se reîntoarcă în Ardeal cu ajutorul turcilor și al domnilor români. Ținea cu ea și o bună parte dintre oamenii puternici din Ardeal care cunoscuseră între timp scăderile stăpînirii germane.

Istanbulul se umpluse așadar de oamenii Ardealului ; unii dintre aceștia doreau să-l păstreze pe împărat sub suzeranitatea sultanului, alții — și cei mai mulți — cereau fără astîmpăr întoarcerea Isabellei și a fiului ei. Soliman, fiind plecat în Persia, unde se războia cu șahul ei, toată puterea să hotărască o avea marele-vizir Rustan-pașa, ca locțiitor al lui. Acesta nici nu ascultă pe cei care-l voiau pe Ferdinand, deoarece interesul imperiului turc nu era să întărească o putere creștină în mijlocul Europei, care să le amenințe raialele ce se întinseseră de-a lungul graniței apusene pînă la Buda.

Se amestecase în această politică și trimesul Franței de la Constantinopol, care ducea o politică similară cu a imperiului turcesc pentru îngrădirea puterii germane. Și turcii îl prețuiau mai mult decît pe oricare trimis.

Din pricina acestei zîzanii din Ardeal, marele vizir nu găsea potrivit să aibă de-a face și cu voievozii români sau cu boierii răzvrătiți împotriva lor. La porunca lui, Mircea-voievod și Alexandru Lăpușneanul pătrunseră, pe la începutul anului 1552, în Ardeal, ca să silească pe sași și secui să jure credință reginei Isabella și fiului ei. Această pătrundere în țara de peste munți, unde se adăpostiseră cei scăpați din gheara voievodului lor, îngrijoră și mai mult pe Zamfira, care știa cît de viclean e domnul Țării Românești cînd dorea să-și prindă dușmanii.

Dar într-una din zilele lunii noiembrie a anului 1552, Ihumè Caisè intră abia răsuflînd din pricina fugii sale în iatacul stăpînei.

— Stăpînă aflai de la un vecin din satul meu, care a venit de cîteva zile din Țara Muntenească cu mărfuri, că acolo este zarvă mare și că însuși voievodul ar fi fugit peste Dunăre cu doamna lui.

— Ce spui, Ihumè ? E oare cu putință ca Mircea să fie înfrînt de boierii lui ? — răspunse Zamfira, zăpăcită de cele aflate.

— E așa cum v-am spus ! — o asigură circaziana. Și mai aflai că la Vlad-serai s-au adunat nenumărați boieri, veniți din țară, cerînd să fie primiți de marele vizir.

Zamfira începu să se îmbrace cu înfrigurare, făcînd planuri cum să se apropie de vreunul dintre acei boieri care să-i spună cu de-amănuntul ce se petrecuse în țară. Cum să se strecoare printre dînșii să nu fie recunoscută, că doar crescuse sub ochii multora dintre cei mai bătrîni... Își aminti în cele din urmă că în acea zi era slujbă la patriarhia din Fanar. Acolo putea să întîlnească pe vreunul fără primejdie, cunoscînd obiceiul românilor veniți din țară să se întîlnească la biserica cea mare.

Dar fosta soție a lui Vlad-voievod nu-și dăduse pînă atunci seama cît de mult se schimbase de la plecarea din țară, și cît ajunesee de nerecunoscut. Pe acea vreme era aproape un copil, o ființă plăpîndă și neîmplinită. Frămîntările din urmă, maternitatea și grijile ei, felul de viață îi plămădiseră o personalitate ce se impunea celor de față și-i atrăgea o prețuire de netăgăduit. Statura sa, grația mișcărilor sale, frumusețea sa împlinită cu trăsături regulate, ochii mari, verzi sub niște sprîncene frumos arcuite, părul castaniu ce-i încadra în zulufi naturali fruntea, toate la un loc alcătuiau un fizic de care s-ar fi putut mîndri orice femeie.

— Ce vești aduceți din țară, preacinstiți jupîni ? — întrebă ea îndrăzneț pe unul dintre cei veniți, ce se oprise în ușa bisericii de la patriarhie și părea străin de loc.

Acesta o cercetă mai întîi încruntat, fără chef să-i răspundă. Ce-avea el nevoie să destăinuiască unei străine ceea ce se petrece în țara lui ? ! Dar îndată ce Zamfira își dădu puțin deoparte vălul ce-i acoperea fața, văzînd-o cît e de cu vino-ncoace, se înmuie și-i răspunse mai curtenitor :

— Da ce te doare pe domnia-ta, jupîniță ? Spune din ce neam te tragi ca să-ți pot fi de folos. După vorbă pari a fi o munteancă de la noi, după port — mai mult o levantină din mahalaua Perei sau a Galatei.

— Că bine o nimerișI ! Sînt chiar din țara domniei-tale și trăiesc de mulți ani în cartierul Pera, însoțită cu un levantin, negustător de dinți de pește și de blănuri — răspunse ea repede, bucuroasă că găsise ceva cu care să-l împace.

— Dacă este precum spui, află cinstită jupîneasă, că în țara în care ai văzut lumina zilei s-a ivit o mare răzmeriță între unii dintre boierii mai bătrîni și domn, din care pricină sărmanul voievod trebui să fugă din scaun și să-și caute ajutorul la turci. Dar și dînsul, ca răzbunare, a ucis cu o zi

mai înainte pe toate muierile lor cu copiii, ca să aibă încaltea de ce se bucura după plecarea lui! — rîse prosteşte morăcănosul boier.

Auzind acestea, gîndul Zamfirei fugi spre maica sa Anca. Să se fi întors oare în ţară după moartea lui Udrişte, adusă de doamna Ruxandra, care se avea bine cu voievodul? Şi imaginea mamei sale spînzurată cu capul în jos, cum pedepsea Ciobanul, cu cei doi copii mici alături, o făcu să se clatine pe picioare şi să caute sprijin în braţul boierului.

— Vai de mine, jupîneasă, ce ai? Nu cumva ai să cazi aci? — zise jupînul căutînd cu ochii ceva pe care s-o aşeze.

— Nu-i nimic! Mulţumesc, jupîne. O slăbiciune trecătoare din pricina pruncului ce-l port în mine. Dar ce spuseşi că s-a întîmplat în Ţara Muntenească? Care dintre jupînese căzu sub cuţitul călăului sau spînzurată? — întrebă apoi, silindu-se să pară nepăsătoare.

Boierul rînji din nou.

— Apăi multe, nu-mi trec prin gînd ca să ţi le pot înşira acum... Auzii şi ieri de unele dintre ele... de Caplea, fiica lui Tudosie-banul, de Nuşa lui Barbu-postelnicul de la Greci, de Neacşa, fiica lui Dragomir-slugerul, din casa lui Neagoe Basarab...

— Dar Anca lui Udrişte-vistierul?

— Dar de unde-i ştii pe aceştia? — se miră boierul.

— De unde să-i ştiu? Ia, de la o nevoie de ocină pe care a luat-o de la părintele meu pentru plata birului — răspunse Zamfira scuturîndu-şi de pe haină o pată închipuită.

— Aşaa, înţeleg; şi zi, tare ai fi dorit domnia-ta să se găsească între cele agăţate în poarta curţii!... rîse prostănacul. Zamfira se cutremură, dar îl lăsă să urmeze. Ei, află de la mine că nu te poţi bucura de asta, că Udrişte-vistierul nici nu a adus-o cu el în ţară cînd veni împotriva domnului meu. Şi pribeagă a rămas şi în ziua de azi. De venit n-a mai venit în ţară, în schimb, averile ei le dete voievodul Mircea fostului ban Şerban. Dar nu lui, ci jupînesei şi copiilor rămaşi pe urma lui, că el se prăpădi, se vede, în pribegie.

— Dar doamna lui Neagoe Basarab şi fiica ei, doamna Ruxandra, ştii ce s-a făcut cu ele? Auzi că se au bine cu voievodul Mircea.

— De-acu s-au ars, că domnul le bănuiește că s-au dat cu Radu-Ilie, adus domn de boierii pribegi din Ardeal.

Zamfirei îi trecu din nou un fior prin inimă, dar se liniști cu gîndul că Radu-Ilie va izbuti să rămînă domn în locul lui Mircea Ciobanul.

— Dar cine o mai fi și Radu-Ilie ?

— Dracu să știe de unde mai ieși ! Destul că a izbutit să gonească tocmai la Constantinopol pe bunul nostru voievod.

— Mircea-voievod se află aci ? — nu se putu opri să nu spună Zamfira lui Moise-voievod. Și o sîlă grozavă o cuprinse la gîndul că l-ar putea întîlni în vreo casă de cunoscuți. Credeam — urmă ea mai liniștită — că a fugit peste munți !

— Cum să fugă peste munți, cînd îi veni pacostea pe cap taman de acolo ! Se află aci cu noi, la Vlad-serai. Am venit cu toții să-l cerem din nou domn marelui-vizir.

— Mulțumesc, jupîne, și Dumnezeu să te aibă în paza lui! — încheie Zamfira vorba, căci aflase tot ce dorea și acum se grăbi să scape de el. Trebuie să intru — adăugă dînsa cu zîmbetul ei frumos — la sfînta slujbă.

Jupînului îi păru rău, îndată după plecarea ei, de limbuția lui. Ar fi putut să fie o iscoadă de-a lui Pătrașcu-voievod sau chiar de-a lui Radu-Ilie...

„Ptiu, drăcia dracului ! Cum mă duse ! De ce-am lăsat-o să plece fără s-o descos cine e, cum o cheamă, unde stă sau chiar dacă n-ar vrea să se întoarcă cu mine în țară ?" — își zise el înciudat, și alergă repede după dînsa. O ajunse în pronaos, strecurîndu-se printre celelalte femei.

— Dar nu-mi spuseși, frumoasă jupîneasă, din ce parte a țării te tragi și de mai ai vreun neam rămas acolo !

— Ei, mă trag și eu dintr-un biet neam de cnezi sărmani care-și pierdu ocina părintească ce-o aveau din moși, strămoși. Astăzi nu mai trăiește nimeni dintre ai mei, am rămas singură și înstrăinată. Dar nu-ți mai bate capul cu de-alde mine, că eu tot nu mă mai întorc în țară.

Și Zamfira începu să se închine cu smerenie la toate icoanele, ca să poată scăpa de urmărirea lui.

„Șireată muiere ! — își zise boierul împins spre ieșire de femeile ce-și ocupau locurile obișnuite. — Nu m-aș mira să fie chiar o iscoadă."

În așteptarea altor vești, Zamfira își reluă preocupările casnice : toomi pentru Ana profesori de latină și greacă, iar dînsa își urmă lecturile din cărțile aduse de călătorii străini veniți în orașul împăratului turc. Dorea să se poată așeza cîndva în Ardeal împreună cu fata sa, pentru care nădejde strîngea legăturile cu ardelenii ce treceau prin Constantinopol. Făcuse din casa ei un loc de popas și de întîlnire al celor ce susțineau întoarcerea Isabellei și a fiului său, Ion Sigismund. Tot prin aceștia se ajuta să trimită mamei sale, doamna Anca, și copiilor ei cu Udriște bani și îmbrăcăminte, care să le fie de folos în sărăcia ce-o îndurau în țară străină.

Pentru ajutorul dat la timp de nevoie trimișilor reginei Isabella, începuse să fie cunoscută în Ardeal și prețuită mai cu seamă pentru ceea ce făcuse față de ardelenii fugiți și urmăriți de oamenii lui Ferdinand.

Trecuseră sărbătorile creștinilor, de asemenea și lunile ianuarie, februarie, dar Mircea-voievod nici că se urnea din orașul sultanului. Vizirul îl tot amîna cu ajutorul cerut pentru repunerea lui în scaun. Motivul era purtarea-i nemiloasă față de supușii săi, prilej de răcoală și neliniște nu numai în țara lui, ci și la vecinii de sub suzeranitatea turcească. În afară de acest motiv arătat pe față de vizir, mai era stăruința trimisului Franței, I. Cambray, care-l îndemna pe sultan să numească domn pe Pătrașcu, fiul lui Petru-voievod, ce murise între timp la mănăstirea din Alexandria.

Zamfira urmărea cu interes șovăiala sultanului, făcînd tot ce-i stătea în putere prin oamenii săi cunoscuți din jurul lui Soliman ca Mircea să nu se mai întoarcă în țară și să fie închis sau surghiunit în vreo insulă. Și n-ar fi fost de mirare dacă i-ar fi plătit polița, să plătească pe oamenii corăbiei ca să-i facă de petrecanie aruncîndu-l în mare, după cum făcuse dînsul cu Vlad al ei.

Aceste intrigi țesute cu multă iscusință nu întîrziară să ajungă la urechile voievodului pribeag, care spumega de mînie și părere de rău că o lăsase să-și ducă viața în acel oraș. Se sfătui cu doamna Chiajna cum să facă s-o atragă în țară, c-apoi să se răfuiască cu dînsa cum le-o plăcea.

S-ar fi putut împlini desigur și mazilirea lui Mircea-voievod dacă n-ar fi vegheat doamna Chiajna. Ambițioasă și intrigantă cum era izbutise să intre în seraiul sultanelor, pe urmele tatălui său, Petru Rareș, ce adusese atîtea daruri

de preț femeilor din harem ; și, ajutîndu-se de fratele său vitreg, Iliaș, fost voievod al Moldovei, turcit sub numele de Mohamed, pașă de Silistra, intră în legături strînse cu sultana Validè cu prețul a numeroase și scumpe daruri. Alergă apoi pe la vizir și pe la alți oameni puternici de lîngă sultan cu alte pungi de aur și izbuti astfel să plece balanța de partea lor.

Către sfîrșitul lui februarie se întîlni Zamfira cu Mircea-voievod și doamna Chiajna, în saloanele deschise ale lui Ion Cantacuzino, care, ca negustor, avea nevoie de bune legături cu țările supuse sultanului ca să capete privilegii pentru libera trecere a mărfurilor sale spre țările Nordului. La început, Zamfira nu recunoscu pe doamna lui Mircea-voievod, dar trecînd a doua oară pe lîngă ea auzi ultimele ei cuvinte rostite către baylul Veneției :

— Ai aflat, cred, că sultanul s-a învoit să ne întoarcem în Țara Românească !

Prinsă pe neașteptate în bătaia focului și fără nici o pregătire, Zamfira se amestecă repede în vorbă, de parcă ar fi fost din grupul lor :

— Și veți pleca cu ajutor turcesc, sau sprijiniți de boieri din ordinul sultanului ?

Baylul o recunoscu și se plecă adînc în fața ei, murmurîndu-i numele. Abia atunci doamna Chiajna, care-i întorsese spatele la cele dintîi vorbe ale sale, o luă în seamă, măsurînd-o cu o privire dușmănoasă.

— Desigur, cu sprijinul sultanului ! Altminteri, cum ? Se prea poate să nu mai avem nevoie de oaste. Veneticul, înscăunat fără rușine de cîțiva boieri se și pregătește să întoarcă dosul fugind cu ai lui peste munți, cuibul tuturor tîlharilor. Cred, doamnă Zamfira, că ești de partea noastră și te bucuri că am izbutit să ne întoarcem în țară, adăugă doamna Chiajna cu viclenie, fetei lui Moise-voievod, rămasă încremenită la știrea aflată. Vino cu noi în țară, nu mai sta între străini. Nu te vei căi, te asigur. Ei, ce spui ? Nu ți-ar sta bine cu frumoasele moșii ce le-ai lăsat plecînd de la noi ?

La propunerile din ce în ce mai înșelătoare ale doamnei aceluia care-i omorîse soțul, Zamfira simți un fior rece că-i trece de-a lungul șirii spinării. Se gîndi în acea clipă la soarta ce-ar putea s-o aștepte dacă ajunge în mîinile lor, și la fetița sa, schingiută de ei cum mai făcuseră cu alți copii

nevinovați de faptele părinților lor. Nu scoase nici un cuvînt păstrînd în aparență o liniște senină, care întărîtă și mai mult pe fata lui Petru Rareș, ce moștenise de la tatăl său violența firii lui.

— De cine te temi să vii cu noi? Îți făgăduiesc să-mi fii ca o bună soră și-l voi înduplеca pe voievod să-ți dea privilegii și scutiri de tot soiul. Hai, hotărăște-te și vino; Plecăm peste cîteva zile; gîndește-te ce bucurie vei face mamei tale adoptive, doamna Ruxandra, cu care stau prea adeseori de vorbă despre domnia-ta. Și poate vom putea s-o aducem din Ardeal și pe jupîneasa lui Udriște-vistierul, cu toate că ne-a făcut atîta năduf neamul ei. De dragul domniei-tale, voievodul, sînt sigură, o va ierta și-i va înapoia pămîntul luat pe seama visteriei. Haide, tot mai stai pe gînduri?

Zamfirei nu-i puteau crede urechile cîte auzea în acele clipe. Dar atitudinea ei reținută și plină de demnitate la toate făgăduielile făcute păru doamnei Chiajna o adevărată necuviință. Se înroși de ciudă și încercă s-o tulbure.

— Starea ce o ai aci nu este potrivită cu neamul din care te tragi și cred că și libertatea de a te mișca cum dorești îți lipsește. Apoi pentru fiica lui Vlad-voievod, Ana, s-ar cuveni să-i dai o mai bună îndrumare pentru viitor, că doar na-i s-o căpătuiești aici într-o țară străină.

— Mulțumesc, doamnă Chiajna, pentru gîndurile bune ce mi le porți. Dumnezeu să ție seama de ele și să-ți răsplătească după cum meriți. Dar te asigur că nici în țara turcească nu duc vreo lipsă și sînt liberă să-mi petrec viața cum doresc. Iar fiicei lui Vlad-voievod, atît de mîrșav ucis de oamenii nu știu cui, voi purta grijă eu pentru creșterea ei, așa cum se cuvine unei fiice de voievod ai cărei străbuni au fost numai domni, din amîndouă laturile.

Doamna Chiajna înțelese ascuțișul vorbelor Zamfirei. Roșie de furia reținută, i-ar fi spus poate o necuviință, dar chiar atunci se apropie voievodul Mircea. Acesta se prefăcu că nu vede figura roșie de mînie a doamnei Chiajna.

— Ce mare bucurie a dat astăzi peste mine, că pe lîngă veștile bune primite de la marele-vizir să ajung să văd și pe scumpa mea nepoată a cărei faimă de frumusețe și înțelepciune a ajuns pînă-n Ardeal? — vorbi ucigașul voievodului

Vlad, cu ton dulceag și prietenos. — Cînd ai de gînd să lași orașul sultanului și să te întorci la vatra domniei-tale ? Că ne-am bucura și noi cu o perlă scumpă la curtea domnească din București. Dacă vii cu noi acum, bucuria nu ne va fi mică.

— Mulțumesc, măria-ta. Îmi voi aminti de vorbele și de făgăduielile voastre, dar acum nu pot pleca, din pricina primejdiei de ciumă care seceră atîta lume în Țara Românească. Și nu de mine mi-e teamă, ci de fiica mea, Ana.

— Dar de unde ai mai scos domnia-ta primejdia aceasta ? — șuieră printre dinți doamna Chiajna. Îmi aduci aminte de o zicătoare citită nu știu pe unde : „Albina e în gură cu miere, și-n coadă poartă acul cu fiere".

Zamfira tăcu din nou, privind-o mai mult din curiozitate decît cu supărare. I se păru că fata aceasta a lui Petru Rareș are în înfățișare ceva mai mult de bărbat decît de femeie. Era bățoasă, cu umerii lați, mică de statură și cam grasă, cu nasul coroiat deasupra unei guri mici, dar cu buzele late ; cu ochii rotunzi ca întreaga-i figură, în care se abătea o lumină fugară ce nu izbutea să aprindă flacăra unei iubiri de oameni. Zamfira se bucură în sine că nu se mai află în țara acestor stăpînitori pătimași, dar grija doamnei Ruxandra începu s-o roadă din nou.

Și așa, într-una din zilele lunii martie ale anului 1553, după cinci luni de domnie a lui Radu-Ilie, Mircea-voievod se întoarce cu oamenii săi și mulțime de ieniceri să-și ia din nou în primire scaunul Țării Românești. Jale mare fu atunci pe boierii rămași la moșii și pe tot norodul, jale adusă și de pustiirea dezlănțuită de turcii hămesiți, veniți cu domnul.

La Constantinopol rămăsese aceeași fierbere pentru Țara Ardealului. Cine avea să izbîndească, împăratul Ferdinand, sau regina Isabella ?

Deocamdată Mircea-voievod plecă cu oștile în Ardeal la porunca sultanului, împreună cu Alexandru Lăpușneanul cu scop să aducă la ascultare față de Isabella și fiul ei, pe sașii care țineau cu Ferdinand.

În Țara Românească, doamna Ruxandra, sigură pe autoritatea sa asupra nepoților ce se întorseseră în scaun, porni la București, să-i întîmpine cu daruri. Aceștia o primiră cu

ipocrizie, făcîndu-se a nu ști legătura ce-o ținuse în lipsa lor cu boierii lui Radu-Ilie. Îi vorbiră de Zamfira, de trecerea ei din capitala turcească, dar și de lipsa ei de recunoștință față de mama ei adoptivă, despre care nu întrebase nimic, ba, după cît li se păruse, ocolise vorba cînd ei o pomeniră. Doamna Ruxandra, care le cunoștea firea ipocrită și intrigantă, nu se lăsă dusă de vorbele lor, dar plecă totuși cu inima întristată la ideia că fata ei dragă i-ar fi putut trimite măcar un răvaș prin vreun boier din cei care plecaseră cu Mircea-voievod. De unde să știe că Zamfira se frămîntase cum să-i trimită vești, fiind sigură că orice-ar fi dat doamnei Chiajna sau boierilor n-ar mai fi ajuns pînă la ea, mai ales că auzise prin mocofanul de boier de la ușa bisericii că fusese luată la ochi răi de domnul Mircea. I-ar fi făcut poate mai multă pagubă punîndu-i în legături mai strînse.

Plecînd de la curte, spre Bărcănești, doamna Ruxandra, fără să-și dea bine seama de ce, se simți în primejdie. Se gîndi la felul cum o primiseră la curte cu ochii aprinși parcă de ură și de dispreț; pe ea, care fusese obișnuită cu tot felul de temenele pînă atunci. Poate aflaseră că trecuse pe la dînsa Radu-Ilie, venind din Ardeal spre București? Acum îi părea rău că nu plecase cu dînșii. Rămăsese locului, încredințată că nu vor îndrăzni să-i facă vreun neajuns fiind mătușa lor, susținută și de doamna Elena a Moldovei. Îi fu silă de o nouă pribegie, din care, știa bine că n-ar mai fi putut să se întoarcă și să-și recapete pămîntul. Dar cu trecerea zilelor, luată de treburile de la Bărcănești, uită de primejdie și chiar rîse de teama ei neîntemeiată.

Doamna Ruxandra nu-și dăduse seama pînă atunci cîtă ură și dușmănie simțea fiica mai mare a lui Petru Rareș împotriva familiei sale. În inima acesteia nu mijise, niciodată, cea mai slabă iubire față de mama sa vitregă, Elena Brancovici, cu atît mai mult față de rudele ei din Țara Românească. Nu uită doamna Chiajna de cîte îndurase la curtea Moldovei din pricina firii despotice a Elenei Brancovici, care-și creștea fata, Ruxandra, ca pe-o mlădiță de împărat, iar pe dînsa ca pe-o moldoveancă oarecare, crescută în codrii Sucevei. Îi era îndeajuns cît umilință îndurase alături de doamna Elena, nu mai dorea s-o mai rabde și pe doamna Ruxandra, care nu știa nimic din toate aceste neplăceri strînse strop cu strop ca un adevărat venin împotriva neamului

Brancovicesc. Doamna lui Mircea-voievod avea însă o fire aprigă şi răzbunătoare. Cînd i se aduse dintr-o luptă cu inamicii săi, întîmplată după moartea voievodului, capul unuia dintre aceştia, la masă, pe o tavă, ea începu să-l rostogolească în dreapta şi-n stînga, în joacă, spre groaza comesenilor. Era poate şi o lecţie născocită de ea, pe care voia s-o dea boierilor, dar era şi o dovadă a firii sale crude.

Doamna Ruxandra se temea de faptul că se dăduse bine cu Radu-Ilie, în lipsa lui Mircea-voievod din ţară. Ştia deci că cel mai mic prilej iscodit pe seama ei putea s-o piardă cum se-ntîmplase şi cu toţi ceilalţi boieri ce se hăinaseră. Şi doamna Chiajna atît aştepta : să scape de un ochi prea pătrunzător, de o minte care-i stătea mereu împotrivă, şi ale cărui sfaturi nu le mai putea îndura. Prilejul acesta se ivi curînd.

Domana Ruxandra crescuse la moşia sa Bărcăneşti o fată orfană, Dobra a Ciubei, pe care voia s-o mărite cu Stepan, spătar de Bărcăneşti. Nunta fusese hotărîtă în august 1553, la care doamna Ruxandra avea să fie nună-mare împreună cu marele ban al Craiovei, boierul Stan, fiul Robei, soră bună cu Mircea-voievod.

Veniră, chemaţi la această petrecere şi cîţiva dintre boierii cunoscuţi doamnei Ruxandra, între care şi feciorii lui Plop, fost mare-comis ; Crăciun, cel mai mare dintre ei, fusese în ultimul timp şi în divanul lui Radu-Ilie, deşi mai înainte era privit de Mircea-voievod ca om al său. Se dăduse din nou de partea acestuia, amăgindu-l cu tot felul de vorbe, că luptase în lipsa-i ca să-l aducă din nou în scaun. Adevărul era că boierul Crăciun juca pe două tablouri, cum jucau de altfel mai toţi boierii din acea vreme pentru a-şi păstra puterea în divan. Fratele acestuia, Datco, era un om studios, care iubea cartea şi călătorise, pentru a o învăţa, pînă la Padua şi Heidelberg. Fusese şi dînsul mare-clucer în vremea lui Petru-Paisie, dar de atunci trăia retras, îngrijindu-şi moşiile — Doiceşti, Valerii şi Izvorani. De dînsul nu se prea temea Mircea-voievod, că era om ce nu-i plăceau răzmeriţele şi nici linguşirile. Îi murise muierea în răzmeriţa lui Udrişte-vistierul, şi de atunci rămase cu patru feciori, să-i crească singur. Ridicase pe doi dintre aceştia, dîndu-le partea lor de avere şi-i aşeză cu soţiile lor, dar îi mai rămăseseră doi mai mici, abia răsăriţi.

Pe lîngă aceştia mai veniră jupîn Dragomir, postelnicul din Tîrguşor, şi alţi cîţiva oameni de-ai doamnei Ruxandra, credincioşii de pe vremea voievodului Petru.

— Ce se mai aude de la ai noştri ? — şopti doamna Ruxandra la urechea marelui-ban Stan, care, deşi nepot drept al voievodului din scaun, era un vrăjmaş acoperit şi unealta lui Radu-Ilie.

Marele-ban se încredinţă mai înainte că iatacul ei n-are urechi şi-i răspunse coborînd glasul :

— Sînt pe drum ! Vin încoace la noapte, ca să se folosească de prilejul nunţii pentru întîlnirea noastră.

— Ce-mi spui, mărite ban ? Vin spre conacul meu, sau n-am înţeles bine ? — îi întîmpină vorba doamna Ruxandra înspăimîntată de primejdia ce se abătea din senin peste capul ei.

— Mai domol, mai domol ! Doar ştii că sîntem din toate părţile pîndiţi de oamenii Ciobanului. Printre cei cari sînt aci, ai pe cineva mai de încredere ?

— Am chiar pe mire, spătarul de Bărcăneşti, Stepan.

Marele-ban strîmbă din nas.

— Nu miros bine prea desele lui intrări la doamna Chiajna.

— E din pricina mea. Eu îl trimit pe-acolo, cerînd ba una, ba alta.

— Nu-mi prea vine-a crede că se duce pe-acolo numai pentru treburile domniei-tale.

— Nu te teme, e un om al meu ! — îl încredinţă din nou doamna Ruxandra.

— Să te cred, dacă spui, dar eu nu l-aş lua pe chezăşie. Şi de aceea rămîn cu gîndul la feciorii lui Plop, ca să ţie legătura cu cei ce s-o lăsa din munţi. Vin pe calea Branului, să cadă pe neaşteptate în spatele Ciobanului, care doarme liniştit la Bucureşti. Ne vom strînge ostaşii aci, la domnia-ta, în stejăriş, unde mi-am lăsat şi bănişorii mai bine înarmaţi, să le dea ajutor. Am şi pus strajă de noapte în dosul conacului, la vreun stînjen departe de biserică. Numai de nu s-o găsi vreo iscoadă printre noi care să trimeată ştire Ciobanului, că ne prinde pe toţi ca-n palmă.

— Nu fi atît de temător, că între oamenii mei n-ai să găseşti astfel de lighioane ! — răspunse doamna Ruxandra, convinsă de adevărul vorbelor sale.

— Ne întîlnim la cununie, în biserică — mai zise apoi banul, dînd să iasă. Se opri însă înainte de a deschide uşa şi, întorcîndu-se spre doamna Ruxandra, îi spuse şoptit : N-ar fi rău să te pregăteşti de pribegie, că, de, soarta armelor n-o putem şti şi ar fi rău pentru domnia-ta să mai rămîi aci.

— Doamne, fereşte-mă ! — o luă gura pe dinainte pe fata lui Neagoe Basarab, care gustase din amarul pribegiei atîţia ani.

Dar după ce ieşi marele-ban, o fură gîndul că totuşi va trebuie să plece. Ce să facă ? Încotro să apuce ? La mănăstirea din Sibiu ? Îşi dădu seama că intrase vrînd-nevrînd într-o mare primejdie. Ce putea însă să mai facă după ce se hotărîse totul peste capul său ? Se gîndi o clipă la Zamfira, şi posibilitatea de a o vedea mai lesne, cu plecarea sa în Ardeal, ceea ce o împăcă pînă la urmă şi cu pribegia. Începu atunci să scoată de prin sipete şi lăzi lucrurile pe care dorea să le ia cu dînsa şi care prin vînzare puteau s-o întreţină o vreme între străini.

În toiul pregătirilor, se ivi în pragul uşii Dobra.

— Ce faceţi, mărită doamnă ? — întrebă aceasta de cum intră în odaie, mirată de ce vede în juru-i.

— Vreau să plec, Dobra, după slujba cununiei voastre. Rămîneţi voi aci, şi-mi ţineţi locul, pînă mă voi întoarce. Plec, poate chiar în noaptea aceasta, cu marele-ban... Mă duc să-mi văd rudele de peste Olt, ca apoi să trec munţii la Sibiu, pentru doamna Despina, că e bătrînă şi ca mîine moare fără s-o mai văd.

— Vai de mine, doamnă mare ! Cum să plecaţi la Sibiu taman acum, cînd ciuma seceră acolo oamenii cu nemiluita ? — răspunse fata, speriată de hotărîrea doamnei Ruxandra.

Dar n-avu pînă la urmă ce face şi dădu o mînă de ajutor la strîngerea lucrurilor.

— Ce mi-ai făcut atît timp la doamna Ruxandra ? — o întîmpină mirele pe Dobra la ieşirea din iatacul doamnei. Iată că a trecut de ora prînzului, şi tu să te-arăţi, pace ! Mi s-au aprins creierii cu căutarea ta peste tot locul. Nici măcar nu te-ai îmbrăcat pentru biserică ! Ce, vrei să fim grăbiţi din urmă ca vitele la păscut ?

— Ce era să fac ? M-a pus să-i strîng lucrurile de prin lăzi şi scrinuri. Cică pleacă la noapte, după nuntă, cu marele-

ban. Vrea să treacă și la Sibiu, ca să ducă niște lucruri doamnei Despina.

— De ce să plece de aci? Că doar nimeni n-a pus-o pe drumuri. Ei, drăcia dracului! Și noi să nu fi prins de veste pînă acu? Pînă azi-dimineață, cînd o văzui, nu-mi pomeni nimic despre aceasta. Se văita că n-o mai duc picioarele... că a îmbătrînit. Și-acum să plece tocmai peste Olt, și la Sibiu? S-o fi apropiind vreo primejdie de țară și pleacă în pribegie, cu gînd să nu se mai întoarcă.

— Ei, și tu, Stepane, cum le întorci pe toate după capul tău! Ce-ți năzări acum cu pribegia? Că de bine nu fuge omul. Aci, la moșia ei, nu duce lipsă de nimic. Slavă domnului! I-o fi dor de maică-sa, că e bătrînă și bolnavă.

— Și ce? Are s-o țină dînsa în viață dacă i-o fi sunat ceasul să plece pe aia lume? O să-și irosească bruma de odoare ce i-au mai rămas pe la rudele hămesite de peste Olt, urmărite de voievodul nostru! Să nu aducă plecarea asta grăbită cine știe ce năpaștă asupra țării!

— Eu nu pot să știu ce este și ce vor face, decît ceea ce mi-a spus — răspunse Dobra, plictisită de bănuielile lui fără rost. Dacă nu ești mulțumit cu ce ți-am spus, du-te singur s-o descoși, nu-mi bate mie capul cu tot felul de năluciri.

— Ei, lasă și tu acum, că doar nu ne-om certa înainte de a ne duce la popă! Avem vreme și pentru asta, încercă Stepan să glumească, să n-o facă bănuitoare din pricina întrebărilor ce i le pusese.

După ce fugi Dobra, să se împodobească cu hainele de mireasă dăruite de nașa cea mare, spătarul Stepan rămas singur, începu să cugete mai serios la cele ce-i spusese Dobra. Fusese cumpărat de doamna Chiajna să-i spună tot ce se petrece la conacul stăpînei sale, și el fusese atît de neghiob să nu vadă nimic din ceea ce se pregătea împrejurul doamnei Ruxandra? Tot socotindu-se asupra celor ce nu făcuse pînă atunci, de teamă să nu pățească ceva din partea doamnei Chiajna de l-ar prinde că nu se ținuse de tocmeală, ajunse să înțeleagă unele lucruri: venirea marelui-ban la nunta sa nu-i mirosea a bine, chiar de se chema că-i e nun, alături de doamna Ruxandra... Și ce dacă era nepotul voievodului Mircea? Nu se mai văzuse ca tocmai rudele să-l sape pe domnul din scaun? Să vină tocmai de la Olt pentru un spătăraș ca

dînsul, pe care abia de-l vedea cînd îl întîlnea în cale ? Şi ceilalţi ? Nu erau feciorii lui Plop duşmani ascunşi, ce se dădeau la nevoie după alţi împuterniciţi ai sultanului ? Cum de nu deschisese ochii pînă-n acea clipă ? Venirea marelui-ban şi planul de plecare al doamnei Ruxandra îşi aveau tîlcul lor. Se pregătea sigur vreo nouă lovitură dinspre munţi, pusă la cale de vrăjmaşii voievodului Mircea.

Ca să se dumerească mai bine, începu să iscodească cu atenţie împrejurimea conacului.

În vreme ce Stepan spătarul cerceta peste tot locul cu ochii lui bănuitori, zări neobservat pe marele-ban că sare peste pîrleazul ce ducea spre moara cea nouă şi o luă spre stejărişul din spatele ei ; se strecură uşor după dînsul, fără să fie simţit şi se pitulă cînd după un copac, cînd după altul, pînă-l ajunse din urmă. Dar după ce întoarse colţul morii rămase încremenit de ceea ce văzu. Cînd sosiseră acolo atîţia ostaşi înarmaţi ca pentru o bătălie ? Şi atîtea care cu zaharea ? Atîţia boieri care forfoteau neastîmpăraţi de colo pînă colo ? Cunoştea obiceiul unui mare-ban de a călători prin ţară întovărăşit de mai mulţi ostaşi, ca şi voievodul ; dar ce vedea el acolo era o întreagă oştire pusă în stare de luptă. Contra cui ? Se ascunse cum putu, să nu fie zărit de vreunul dintre aceştia, şi, după ce ocoli moara nouă, apucă spre conac pe o cărare dosită cu gîndul s-o descoasă puţin pe stăpîna lui. Dar la conac începură să sosească plocoanele şi nuntaşii. Doamna lui Petru-Paisie împreună cu Dobra, îmbrăcată mireasă, primeau darurile. Îi trecu atunci, ca fulgerul, prin minte ideea să dea de veste doamnei Chiajna despre ceea ce se petrecea acolo. Drumul era uscat ca-n palmă. Nu plouase cam de mult, şi un cal de olac iute de picior n-avea ce face în trei-patru ore pînă în Cetatea de scaun. Dusul şi întorsul luau taman opt ore şi chiar zece. Tocmai bine să surprindă pe nuntaşi în toiul chefului de noapte, şi atunci se va înţelege ce putea să fie cu oastea grămădită în stejăriş. Chemă deci în grabă un om al său, mut de nu i-ar fi scos nimeni o vorbă fără ştirea spătarului, şi-l fugări cu jurămînt la Bucureşti să dea răvaşul încredinţat lui doamnei Chiajna în mînă, pentru care fapt avea să capete în schimb, la întoarcere, o bună răsplată.

Descărcat de o mare răspundere, spătarul Stepan plecă voios să se cunune cu fata crescută şi înzestrată de doamna lui Petru-voievod.

Dintre cei intraţi în biserică observă îndată lipsa celor doi fii ai lui Plop vornicul. Ce-or fi făcînd ? se tot întreba mirele în gînd, cînd spionă feţele celor din jur. Dar la urma urmelor, el îşi făcuse datoria ! Să se descurce acum cei ameninţaţi — şi-şi ascuţi auzul la cele spuse de preot şi ajutorul lui. Se cununa cu fata care-i plăcea şi avea să fie curînd primit şi la curte dacă temerile lui se vor adeveri, şi duşmanul va fi împiedicat la timp să intre în ţară.

După ce slujba se sfîrşi, nuntaşii porniră cu toţii la conac, să petreacă în noaptea aceea ca la o nuntă cu aşa nuni de casă mare. Curînd, se încinse un chef şi o voie bună de vuiau împrejurimile de cîntecele şi chiuiturile celor ce se înveseleau la nunta Dobrei.

Marele-ban dispăruse cîtva timp dintre nuntaşi, dar se-ntorsese puţin înainte de miezul nopţii. Mai erau cu el şi vreo doi-trei boieri veniţi în oastea ce stătea ascunsă, cu gînd să se mai îndemne la luptă cu vreun păhărel, două, din vinul adus de la Cotnari.

Bătuse ceasul unu din noapte, cînd în pragul încăperii celei largi de la conac apăru deodată doamna Chiajna, urmată de voievodul Mircea şi o seamă de ieniceri cu iataganele ridicate, astfel că toţi înceremeniră, fără a mai avea puterea să facă vreun pas sau vreo mişcare de apărare. Erau cu toţii fără arme — căci cum era să vină la o nuntă cu pistoale în brîu sau cu pumnale ? Singur marele-ban puse repede mîna pe mînerul pumnalului său de la brîu, dar mişcarea îi fu surprinsă de voievod, care i-l smuci din mînă cu o furie de om turbat.

— Năpîrcă vînzătoare ! Nu-ţi fu de ajuns bănia Craiovei — răcni el —, te-ai dat de partea duşmanului meu de moarte şi ai pornit oaste străină împotriva mea ? Îmi scrie omul meu din Braşov că Radu-Ilie e gata să intre curînd în ţară, dar nu ştie pe ce cale apucă. Acum ştiu pe unde va veni să se unească aici cu tine şi ceilalţi vrăjmaşi ai mei. Te-ai acoperit cu nunta aceasta din conac ca să-ţi faci drum spre oastea vrăjmaşă. Ce merită astfel de trădător, ostaşi ?

— Moarte, moarte lui ! — răsună glasul ameninţător al ienicerilor.

— Moarte, desigur ! Dar nu voi îl veţi omorî, ci eu, că sînt fratele mamei lui şi ne tragem din acelaşi sînge. Cu aceeaşi pedeapsă să fie ucişi, de voi, toţi ceilalţi tovarăşi ai lui care se ascund printre nuntaşii de rînd. Haideţi, la lu-

cru ! — şi zicînd acestea, Mircea Ciobanul înfipse cu repeziciune pumnalul în pieptul marelui-ban. Şi pe cînd ienicerii ucideau unul după altul pe cei arătaţi de spătarul Stepan, Mircea Ciobanul cu mîna plină de sîngele ce ţîşnise cu putere din pieptul nepotului său, apucă cu brutalitate braţul doamnei Ruxandra, ce stătea încremenită la spatele lui, şi, tîrînd-o spre iatacul ei, îi strigă ieşit din fire :

— Acum vino şi tu la rînd, vulpe vicleană, că mi-o fi îndeajuns de cînd te rabd pe lîngă mine !

Dobra alergă să se roage pentru naşa ce o crescuse, dar fu oprită de gestul aspru al doamnei Chiajna, care-l urmă pe voievod închizînd cu zăvorul uşa despărţitoare de sala de mîncare. Făcea toate acestea liniştită de parcă ar fi adus balsam unui trup bolnav, nu o moarte năprasnică. Doamna Ruxandra, cu rugămintea de ajutor încremenită pe buze, privi fără nădejde în ochii batjocoritori ai nepoatei sale. Simţi atunci un puternic şuvoi de revoltă, care-i încordă trupul şi-o ajută să scape din mîinile lui Mircea Ciobanul. Apucă cu iuţeală un pistol şi-ntinse ţeava spre domn, dar doamna Chiajna, mai iute decît o săgeată, se aruncă asupra ei, îndoindu-i braţul pînă ce durerea o făcu să scape arma. Atunci, Mircea Ciobanul îi împlîntă pumnalul în piept.

Doamna Chiajna se plecă surîzătoare peste trupul ce se zbătea în agonia morţii, lîngă picioarele ei, şi spuse cu răutate :

— Mori, stăpîna mea ! Mori de moarte năprasnică. Unde-ţi sînt ifosele împărăteşti cu care mă înfruntai ? Iată că ai ajuns ca o femeie de rînd, să te zvîrcoleşti la picioarele mele şi să nu ai parte de groapa părinţilor tăi, căci am să te amestec cu ceilalţi vînzători, ca şi tine. Să nu mai rămînă urmă din amintirea numelui tău şi nici cruce creştinească la căpătîi !

Trupul încă viu al doamnei Ruxandra se cutremură. Să fi auzit înainte de a-şi da duhul că nu va avea parte nici de o rugăciune preoţească, ea, care ridicase pentru slava Celui-de-Sus atîtea lăcaşuri de închinăciune ?

După ce trupul fără viaţă rămase prăbuşit la pămînt într-un lac de sînge, doamna Chiajna îl întoarse cu piciorul, să stea cu faţa-n sus ; se aplecă şi-i smulse cu putere şiragul bogat de perle de la gît, după ce tăie cu iataganul şuviţele

de păr însîngerate ce se încolăciseră pe el. Apoi, își trecu capul printr-însul, și zise mulțumită :

— Mult am mai pizmuit-o pentru acest șirag de perle frumoase și mari cît ochii broaștei ! Îl avea, se vede, de la neamul său împărătesc ! Apoi, se-ntoarse lingușitoare către Mircea Ciobanul, care le-ar fi dăruit mai curînd vreunui pașă sau vizir pentru a-l cumpăra, și-i zise : Asta-i răsplata mea prea bine meritată, măria-ta, și țin să le păstrez ca amintire de la bună mea mătușă.

Se-ntoarseră apoi în sala de petrecere, în așteptarea oastei lui Radu-Ilie ce se lăsa din munți, dar care n-avea de unde să știe cele întîmplate la conacul doamnei Ruxandra. Dar așteptară pînă-n zori, fără să se-arate urmă de oaste. Nici domnul, nici cei ce se aflau cu dînsul nu se dumereau ce se întîmplase. Numai cei doi feciori ai lui Plop-vornicul știau că dacă n-ar fi fost dînșii, Radu Ilie cu ai săi cădeau ca într-o capcană de șoareci, măcelăriți pînă la unul de ienicerii lui Mircea Ciobanul. Ei călăriseră fără zăbavă înaintea lor îndată ce văzură prăpădul sosit asupra celor din conac. Mulți boieri dintre cei de afară luară atunci drumul pribegiei de teama călăului. Știrea venită la vreme întoarse armata lui Radu-Ilie înapoi peste munți, iar din cei doi fii ai lui Plop vornicul, nu se înapoie decît Datco, pe alt drum, la moșia sa din Izvorani, unde cei doi feciori fragezi mai aveau nevoie de ajutorul lui. Nădăjduia să fi trecut neobservat de cei ce-l vînduseră pe Stan-banul.

Cînd Mircea Ciobanul plecă de la conacul doamnei Ruxandra, după ce aruncase într-o groapă trupurile celor sfîrtecați de iatagane, Stepan spătarul și cu Dobra căpătaseră printr-un zapis domnesc toată partea din Bărcănești care fusese a doamnei lui Petru-voievod, sub forma de danie din partea răposatei.

Și mai primi Stepan spătarul din Bărcănești făgăduieli de mărire și din partea doamnei Chiajna pentru credința lui.

La vreo cîteva luni de la aceasta, se stinse din viață și doamna Miliță a lui Neagoe Basarab, de ciumă, în mănăstirea de maici de la Sibiu, sub numele ei călugăresc de Platonida, dar nu mai înainte de a afla despre jalnicul sfîrșit al singurului său copil rămas în viață, doamna Ruxandra.

Vestea morții celor două doamne de la București și Sibiu ajunse cu întîrziere la Constantinopol. I-o aduseseră Zamfirei niște prieteni din Ardeal. Plînse după ele cîteva zile în șir, și după ce-și aminti de toate stăruințele sale zadarnice s-o scoată pe doamna Ruxandra de sub puterea lui Mircea-voievod, se mai liniști puțin. Dădu apoi mai multe sărindare la sfînta patriarhie și la mănăstirile de la Sfîntul Munte pentru pomenirea sufletelor lor.

După aceste două morți, Zamfira începu să se simtă tot mai singură pe lume. Puținele rude pe care le mai găsise în viață la venirea sa la Constantinopol se stinseseră una după alta, ceea ce făcu tot mai mare golul împrejurul ei. Parte dintre cunoscuții ei plecaseră în țările din apus, așa încît te trezi într-o bună zi cu pustiul în suflet, ceea ce-i născu dorul să se vadă în țara sa. Avea lîngă dînsa pe Ana, cu drăgălășeniile și dezmierdările ei. Creștea în țară străină între atîtea neamuri și tot cu atîtea apucături. Împlinise doisprezece ani, iar dînsa douăzeci și opt, vîrstă care n-o îmbătrînise, ci dimpotrivă, o făcuse mai înțeleaptă și mai curajoasă.

În această vreme lupta pentru Ardeal ajunsese la un punct mort. Începuseră să se plictisească toți de atîtea parlamentări ale trimișilor celor două tabere vrăjmașe.

Sultanul era și el nemulțumit că Țara Românească se afla mereu neliniștită din pricina răutății voievodului lor și a pribegilor care veneau cu oaste străină ; de nenumăratele ajutoare trimise lui Mircea voievod și mai ales de intrigile din ce în ce mai numeroase împotriva acestuia, care-l arătau ca pe-un domn neiubit de țară. Soliman fu sfătuit atunci de marele-vizir și de trimisul Franței de la Țarigrad să-l înlocuiască cu fiul cel mai mare al lui Petre-Paisie, Pătrașcu.

Astfel încît doamna Chiajna, fără să se aştepte la această lovitură, se pomeni într-una din zile surghiunită împreună cu domnul şi copiii ei tocmai în Etiopia. Dar Mircea-voievod nu plecă fără să se răzbune pe munteni : dădu ordin turcilor ce erau cu el să ardă Bucureştiul şi să-l prade cît or putea. Fapta aceasta a lui Mircea gelepul sculă mahalalele împotriva tuturor păsărilor de pradă care năvăliseră asupra caselor mici şi mari. Pulberăria turcească sări în aer împreună cu slujitorii ei, negustorii turci, jefuiţi, răbojurile cu însemnările datornicilor pentru biruri şi însărcinări obşteşti, arse ; un mare număr de prăvălii fură devastate cu prilejul focului încins de pulberăria turcească. Sărăcimea se răsculase cu mic, cu mare să distrugă şi să se răzbune împotriva celor ce-o oropsiseră pînă atunci. Peste tot, jaful şi pîrjolul nimiciră averile strînse în beciuri, sau în magaziile închiriate de la boieri. Nimeni nu se mai gîndea atunci decît cum să-şi apere viaţa de furia mulţimii.

În astfel de împrejurări se înştiinţă prin beşlii turci care începură să pună ordine cu iataganele că vine un nou domn, fiul cel mai mare al lui Petru-voievod, Pătraşcu-voievod.

Pătraşcu-voievod lăsă ca zălog la Poartă, pe fiul său, născut şi crescut în surghiun, Petru, care avea să ajungă mai tîrziu şi el voievod, sub numele de Petru Cercel. În ţară găsi pe alţi doi copii ai săi, Vintilă şi Maria, rămaşi cu mama lor Voica, moartă însă pînă la venirea bărbatului ei ca domn al Ţării Munteneşti ; pe copii îi află prădaţi de odoare şi mărfuri de către propriul lor unchi după mamă, slugerul Petre din Băleni. Paşnic cum era din fire, Pătraşcu făcu dreptate şi înzestră pe fiica sa, Maria, cu satul Segarcea, luat de la fostul său cumnat ca despăgubire pentru ceea ce furase de la copii.

După ce isprăvi cu rînduiala în propria sa familie, Pătraşcu-voievod căută să împace pe boierii din ţară cît şi pe cei fugiţi de răul lui Mircea Ciobanul. Şi ca să facă mai strînsă legătură cu aceştia, se şi căsători cu una dintre fetele lui Radu, Voica, fost mare-logofăt sub mai mulţi voievozi.

Voievodul cel nou era paşnic şi îngăduitor, dar era slăbit şi îmbătrînit din pricina lungilor ani de exil şi lipsuri.

În timpul acesta, Zamfira stătea la îndoială de trebuie sau nu să urmeze sfaturile mamei sale, Anca, să se întoarcă

în țară. Aștepta să vadă cum va fi primită mama ei de Pătrașcu, deoarece doamna Anca se luase cu ceilalți jupîni din Ardeal, chemați de Pătrașcu-voievod la cîrma statului, și se pregătea să se întoarcă ca să-și ceară moșiile date de zestre de către Radu de la Afumați.

Dar Pătrașcu-voievod se așează în scaun cu gînd de împăciuire și blîndețe față de boieri și de popor. Astfel doamna Anca își recăpătă pămînturile de la Radu-voievod date ca zestre și moșia de baștină a lui Udrișteː-vistierul, Mărginenii, pentru fiul său, Udrișteː al doilea. Așa că Zamfira nu mai avu motiv să-și amîne intrarea în țară. Chiar Pătrașcu-voievod făgădui doamnei Anca că-i va înapoia toate bunurile Zamfirei și o va primi la curte între doamnele mai de seamă.

Trecură multe zile și nopți în zbucium și griji, pînă ce se hotărî și Zamfira să-și caute cumpărători pentru bunurile ce le avea la Constantinopol ; via, casele și toate lucrurile strînse din vremi uitate de neamurile tatălui său. Nu mai avea gîndul să se întoarcă în Turcia. Își făcuse planul ca în caz de va fi nemulțumită în Țara Românească să-și vîndă și de acolo și să treacă cu fata în Ardeal, unde să se așeze pentru totdeauna, cumpărîndu-și o moșie. Izbuti astfel repede să-și rotunjească o sumă bunicică în ducați și guldeni, precum și în aspri de argint, moneda ce umbla pe atunci în Țara Muntenească. Luă cu sine o seamă de lucruri de preț — mobile, șaluri, covoare, odoare bisericești, cărți, argintării și aurării. Multe dintre acestea erau venite din Ardeal, dăruite de cei ce susținuseră cauza Isabellei, drept mulțumire pentru serviciile făcute patriei lor. Rămase să găsească prilejul cel mai nimerit să călătorească fără primejdie pînă în țară. Avu însă norocul să sosească tocmai la timp birul Țării Românești, cu marele-vistier întovărășit de un pîlc de oșteni. Acesta o rugă, din partea voievodului Pătrașcu, să trimită, prin cunoscuții ce-i avea, o sumă de bani feciorului său nelegitim din Cipru, numit tot Pătrașcu, acela care mai tîrziu avea să se iscălească Euteles (smeritul) pe gramatica greacă scrisă de el, adăugînd : „Pătrașcu, fiul lui Petru-voievod a toată Valahia Mare“ — și care mai tîrziu va fi lăsat drept chezășie de credință la Constantinopol de către fratele său, Petru Cercel.

După ce își împlini cu bine însărcinarea dată de voievodul Țării Românești, primi învoirea marelui-vizir să pornească cu dînșii spre țară cu întreg calabalîcul ei.

Și astfel, după o călătorie de mai bine de trei săptămîni, se pomeni Zamfira din nou în București cu Ana, Ihumè Caisè și cu bagajele sale. Fu primită cu bucurie de către mama sa, doamna Anca, care-i arvunise o casă în tîrg, de zid, cum începuseră să aibă pe atunci mai toți boierii de seamă, căci pierduseră obiceiul să-și petreacă lunile de iarnă pe la moșii. Îi atrăgea acum palatul, cu schimbările ce se petreceau acolo.

Revederea dintre mamă și fiică după atîta amar de vreme și de încercări fu duioasă, dar nu zguduitoare. Fiecarea avea acum alte ființe mai aproape de ele cu care să se ia în timp de restriște. Doamna Anca îi avea pe Alina și Udriște, Zamfira pe Ana.

Doamna Anca plecă apoi la moșia bărbatului său, Mărgineni, iar Zamfira rămase să se așeze în casa din București, pînă la întoarcerea voievodului din Ardeal.

Acesta plecase cu oaste, după porunca sultanului, să lupte împreună cu domnul Moldovei, Alexandru Lăpușneanul, împotriva sașilor, care nu recunoscuseră încă pe regina Isabella și se împotriviseră la intrarea ei în Ardeal.

În lipsa lui din țară, treburile statului le ducea doamna Voica, împreună cu credinciosul casei sale, Radu-clucerul. Dar aceștia nu puteau da fără învoirea domnului nici o întărire hrisovului de proprietate asupra moșiei Ștefănești, a cărei punere în posesiune o cerea Zamfira.

Voievodul Pătrașcu bătu pe Ștefan Dobo, omul lui Ferdinand, cucerind cetatea Gherlei, și ieși în întîmpinarea reginei Isabella, la Cluj, împreună cu Alexandru Lăpușneanul.

Între cei ce aduseră pe regină din nordul Ungariei se afla, cu un pîlc de oaste și marele-vornic al Țării Românești Socol, om cult, umblat, cu cunoștință de limbi străine.

Voievodul Pătrașcu se-ntoarse, în sfîrșit, acasă încărcat de daruri de la regina Isabella. Venise însă bolnav. Se-așeză la pat în orașul Rîmnicul-Vîlcei, unde aerul era mai curat și mai ușor de respirat pentru pieptul lui slăbit. Curînd însă se făcu bine și începu să ia parte la judecățile divanului. Atunci se înfățișă și Zamfira cu jalba sa împotriva celor ce-i încălcaseră moșiile. Voievodul, care știa cum stau lucrurile, îi

confirmă proprietăţile avute ca zestre de la părinţi, precum şi toate bunurile împrăştiate pe la vecini sau călugări, între care şi sălaşele de ţigani robi care-i aparţinuseră.

Îi fu greu, desigur, Zamfirei să intre cu totul în averea sa împărţită, dar cu marea sa stăruinţă izbuti, şi începu să-şi pună în valoare, chiar din acea vară produsele pămîntului, între care grîul, aşa de mult căutat de cei din Ardeal. Cu ajutorul omului său de încredere, Balaur, dăruit de către doamna Anca, izbuti să scoată mai mult cîştig decît se aştepta de la arătura de primăvară, precum şi de la prăsila nouă de păsări şi vite, pe care izbuti pînă-n toamnă să le arvunească neguţătorilor de carne din Constantinopol. Cît stătuse în acel oraş, fiica lui Moise-voievod prinsese ceva din firea negustorească a celor ce se perindeau pe acolo, aşa că nimeni n-ar fi izbutit s-o înşele cu ceva nici în socotelile întocmite, nici să-i facă pagubă în preţul cerut pe marfă. Aşa izbutise să trăiască atîţia ani singură în mijlocul unei populaţii felurite care nu alerga decît să se procopsească pe socoteala altora.

În răstimp începu să-şi aşeze şi casa de la Bucureşti, cumpărată de la moştenitori pe un preţ mic, fiind în parte neisprăvită şi neîmprejmuită. Cu aceste lucrări se ocupă dealtfel şi Balaur, om iscusit, care cunoştea pe meşterii buni dintr-o privire şi-i cîntărea la adevărata lor valoare.

Ajunse astfel în pragul iernii cu toate treburile sfîrşite şi cu casa aşezată pentru a primi oaspeţii din ţară şi de peste hotare. Era liberă acum să privească în jur şi să-şi dea seama de schimbările făcute din ţară în lipsa ei. Cetatea de scaun nu mai era ca cea de altădată şi multe obiceiuri, străine, mai ales din sudul Dunării, se încuibaseră în Ţara Românească. Negustorii ce intrau cu mărfuri purtau prea adeseori îmbrăcăminte după moda turcească, cu şalvari, dar fără turbane deoarece ar fi fost siliţi pentru aceasta să primească vrînd-nevrînd credinţa mahomedană. După exemplul lor se luaseră şi unii dintre boieri şi jupînese care aduseră în saloane moda turcească. Se înmulţiseră de asemenea bazarurile, care se revărsau în faţa prăvăliilor cu tot felul de mărfuri aduse din Orient şi multe din ele erau stăpînite de negustori greci sau turci, veniţi cu Mircea-voievod. Se înmulţiseră localurile de petrecere zgomotoasă prin pivniţe adînci şi răcoroase unde se adăposteau vinurile aduse din Moldova sau

Moreea și — ceea ce nu se mai întîmplase în vremea patriarhală din timpul doamnei Voica — începuse să se-audă tot mai des scandaluri la miez de noapte pe străzile întunecate, cu strigăte și ciorovăieli sau ascuțișuri de scripcă, care stricau liniștea celor ce încă se mai culcau o dată cu căderea întunericului. Noroc însă că împrejurul terenului pe care se ridica palatul domnesc se-ntinseseră grădinile, împodobite cu statui și fîntîni țîșnitoare, care păzeau liniștea și fereau pe jupînii așezați împrejurul lor de hărmălaia tîrgului. Aceștia își ridicaseră case din nou din piatră și cu acoperișuri de olane sau șindrilă, după pîrjolul suferit pe vremea lui Mircea Ciobanul. Aduseseră din pribegie obiceiul să-și facă grădini mari cu alei pietruite și mărginite cu tot felul de flori, spre desfătarea ochiului și al inimii. De același fel era și casa Zamfirei.

În timpul verii, mai toți boierii, cît și voievodul se așezau prin alte tîrguri sau locuri mai răcoroase. Dar de cele mai multe ori plecau la vînătoare, care se țineau săptămîni întregi, după poșta fiecăruia, în pădurile nesfîrșite dimprejurul capitalei, ce duceau pînă la malul Dunării, ori în sus, pînă sub coasta Carpaților. Numai femeile se duceau la moșii, să țină locul bărbaților în gospodăria pămîntului, dacă nu cumva acestea erau date pe mîna altor profitori în arendă. Iarna însă se adunau din nou împrejurul voievodului, care se bucura că-i are sub ochi, la îndemîna lui, sigur că nu se țin de uneltiri dușmănoase, prin cine știe ce colț al țării.

În schimb, pe la marginile cetății de scaun se găseau destule colibe cu pereții de chirpici, cu acoperișuri de paie sau coji de copaci, cu ferestre înfundate, sticla fiind un lucru rar și pentru boieri, darmite pentru sărăcime, care-și ducea zilele în fum de băligar și în miros de opaițe fumegînde.

Printre oamenii acestor adăposturi, mai curînd de animale decît de oameni, se găseau calicii tîrgului, zilerii cu munca, robii ce se ascundeau de stăpînii lor, țăranii care-și pierduseră delnițele și oamenii fără căpătîi care-și căutau un rost în marele tîrg, aducînd cu dînșii tot dorul lor de răzbunare împotriva celor ce-i sărăciseră. Din această clasă se alegeau adeseori cei ce incendiau orașul punînd la fugă pe negustorii străini și lacomi, sau se porneau răzmerițele împotriva domnului și a boierilor săi. Tot dintre ei se ridicau

cetele de haiduci care opreau la răscruci de drumuri harabalele cu mărfuri sau caretele celor ce treceau de la o moşie la alta. Câţi copii nu se pierdeau atunci! Câte jupâneşe nu trebuiau să fie răscumpărate ca să nu ajungă roabe prin ţările balcanice!

De la voievodul Mircea se trăgeau multe dintre nenorocirile căzute pe capul acestor nevoiaşi. Căpătuise pe mulţi terchea-berchea din divanul său cu delniţele micilor cnezi, care hălăduiau acum prin târguri să-şi găsească vreo procopseală de trai. Se prefăcea parcă tot ce fusese datină, tot ce constituise viaţa tihnită şi orânduită din bătrâni. Binele şi răul se amestecaseră, făcând casă comună, legea strâmbă îşi încuncase iţele printre cele ale dreptăţii şi toţi păreau că aşteaptă înfăptuirea unei minuni care să pună rânduiala de pe vremea lui Radu cel Mare.

Pentru Zamfira fu cu totul neaşteptat faptul că grâul luase aproape locul meiului, cultivându-se pe suprafeţe mari, dând astfel posibilitatea naşterii unei clase noi de oameni îmbogăţiţi, negustorii de grâne. În folosul acestora grăbeau boierii desţelenirea câmpului prin muncă de clacă ce ajunse din ce în ce mai împovărătoare pentru ţărani. Scos din pământul lui, prin greutatea haraciului şi a birurilor de tot soiul, ţăranul ajunse unealta boierului, căruia îi trebuiau multe braţe pentru noua cultură. Unii dintre ei fugeau la târguri, amestecându-se cu populaţia de pe la margine, de unde nu se mai puteau întoarce la mica lor gospodărie din sat.

Zamfira îşi dădu repede seama că Muntenii nu merseseră prea departe din punct de vedere al culturii minţii. Rar se găseau ceva cărţi, pe la mănăstiri, şi acelea ascunse. Doamna Chiajna, imitând zelul surorii sale vitrege din Moldova, Ruxandra, doamna lui Alexandru Lăpuşneanul, pusese să se tipărească câteva cărţi religioase la Târgovişte, dar şi acelea, foarte puţine, fură cumpărate mai mult de fiii de negustori care învăţau carte şi umblau prin ţări străine.

Aceasta era ţara în care se reîntorsese fiica lui Moise-voievod după o pribegie de paisprezece ani. Înţeleaptă cum era, ştiu să împace repede năzuinţele sale umanitare aduse dintr-un mare centru de cultură cu starea de lucruri încă nelămurită din ţara sa, care se desfăcea atunci din grupa ţărilor cu economie rurală şi intra prea grăbită în era capitalismului. Uşură mai întâi starea ţăranilor de pe pământul său, învoin-

du-se cu dînşii la cîte zile să-i lucreze fiecare pe plată, scurtă numărul zilelor de clacă ale femeilor la conac şi scuti pe mamele cu copii mici dînd ajutoare lăuzelor şi oamenilor împovăraţi de greutăţi familiale. Plăti alături de supuşii săi birul ce se cuvenea stăpînirii şi-şi însuşi multe din datoriile celor săraci care nu aveau din ce plăti. Din aceste măsuri nu ieşi decît cîştig pentru dînsa. Oamenii munceau cu inimă bună tot ce li se cerea, iar Zamfira îşi înmulţi averea fără să năpăstuiască pe cineva.

Pentru lunile de iarnă, Zamfira se aşeză încă din septembrie în casa sa din Bucureşti, şi lăsă la Ştefăneşti pe omul de încredere, Balaur. Atunci veni ştirea din Ardeal că aveau să sosească în ţară cîţiva nobili de la curtea reginei Isabella, trimişi să încheie unele învoieli comerciale cu ţara vecină şi prietenă, a muntenilor. Pătraşcu-voievod, care cunoştea ifosele acestei nobilimi, amestecătură de multe neamuri, ce vorbeau latineşte şi se desfătau cu cititul noilor cărţi apărute în tipografiile din ce în ce mai numeroase ale nemţilor, se gîndi că n-ar greşi de-ar aduce pe fiica lui Moise-voievod la curte, pentru a-i întreţine şi a-i cîştiga prin felul ei de a fi şi de a se purta.

Între trimişii Ardealului erau şi oameni cu totul necunoscuţi Zamfirei: cîţiva nobili, mari proprietari de pămînt care aveau nevoie de capital pentru a-l lucra, săraciţi de numeroasele hărţuieli dintre oamenii lui Ferdinand şi cei ai Isabellei, precum şi doi curteni cu totul deosebiţi, trimişi ca să pună cuvînt pe lîngă domn pentru izbînda celor veniţi cu ei. Unul era chiar fratele cancelarului Ardealului, Pál Csáky, iar celălalt — consilierul intim al reginei, polonezul Stanislas Niesovsski. Amîndoi — atraseră atenţia Zamfirei, doritoare să-şi căpătuiască fata cu cineva mai de seamă din regatul vecin. Pál Csáky părea a fi o partidă potrivită Anii, care prin aerele sale de cadînă din *O mie şi una de nopţi* izbutise să capteze cu totul atenţia tînărului, ce auzise şi de zestrea ei în mulţi gulden de aur. Stanislas Niesovsky o deosebise însă pe mamă, prin frumuseţea împlinită, mintea înţeleaptă şi cultura ei deosebită. Nici Zamfirei nu-i rămase acesta în minte numai ca o simplă cunoştinţă. Gîndul ei era însă ca legătura începută între cei doi tineri să ducă la deplina ei înfăptuire. Din păcate însă, proprietarii unguri se grăbiră să plece, deoarece trebu-

iau să-şi vadă de arătura de toamnă, din ţara lor, astfel că idila celor doi tineri rămase cîtăva vreme în cumpăna îndoielii şi a nădejdilor.

Între cei ce grăbeau învoielile se afla şi nobilul Ştefan Kesserü, urmaşul unei vechi familii din regatul Ungariei de odinioară. Avea nevoie de vreo patru mii de galbeni, şi negustorii chemaţi la curte de Pătraşcu nu se îndemnau să dea numai unuia singur atîţia bani. Atunci, Zamfira, care vînduse bine produsele pămîntului său din acea vară, se hotărî să împlinească această cerere, fapt ce bucură pe Pătraşcu-voievod şi mai ales pe nobilul ungur, pătruns de un deosebit sentiment de simpatie pentru această descendentă a domnilor români. După pilda dată de Zamfira se grăbiră şi ceilalţi creditori români să dea sume mai mari celor care aveau nevoie, aşa încît pe lîngă învoielile făcute între cele două ţări se aleseră şi proprietarii unguri cu împrumuturi de bani, negîndite. Plecară prea mulţumiţi de cele isprăvite şi fiecare dintre cei veniţi lăsă în urma sa prietenii noi şi credincioase.

Trecu iarna aceea în veselie şi petreceri, cînd la palatul domnesc, unde tînăra voievodeasă primea pe oaspeţi cu mare însufleţire, cînd la ceilalţi boieri şi jupînese care-şi deschiseseră saloanele proaspăt construite şi aşezate după pilda doamnei Voica. Se năşteau şi în viaţa celor mai modeşte dintre ele necesităţi şi apucături de viaţă nouă, de viaţă dusă în comun cu semenii lor.

Dar îndată ce veni primăvara, Zamfira porni cu toată familia la Ştefăneşti, să-şi caute de treburile moşiei. Luă cu dînsa şi pe doamna Anca cu cei doi copii ai săi, Udrişte şi Alina. Fiul mai mare al lui Udrişte, după o altă soţie, ceruse să vadă el de nevoile fraţilor săi vitregi, minori.

Drăghici comisul era un om cam hain din fire ceea ce îndepărtă de la început pe mama sa de-a doua, doamna Anca, care-şi despărţise cu vremea veniturile moşiilor sale de zestre, de cele ale copiilor lui Udrişte, lăsînd ca la majoratul celor mici să ducă lupta cu fratele lor vitreg mai mare pentru cele rămase de la părintele lor şi acaparate în bună parte de acesta. Fu deci foarte bucuroasă să se ducă la Ştefăneşti. Se simţea îmbătrînită şi prea singură în mijlocul atîtor griji. Îşi luă deci copiii şi ajunse cea dintîi la moşie, ca să întîmpine sosirea Zamfirei.

Zamfira apucă cu rădvanul, tras de patru cai puternici, pe drum cu totul necunoscut ei, cu gînd să pună potcoave noi cailor la niște potcovari de la marginea Bucureștiului.

— Ce sînt acestea ? — întrebă la un moment dat Ana, și arătă cu mîna la niște ruine din dreptul rădvanului.

— Sînt rămășițele împrejmuirii cu trunchiuri înfipți în pămînt și legați prin grinzi, făcută de Mircea-voievod ca să stăvilească fuga boierilor, iar bolovanii aflați în așa mare număr pe care-i vezi au fost aruncați de negustorii străini ca s-o dea jos și să scape prin fugă de furia norodului pornit pe urmele lor după plecarea lui Mircea-voievod — răspunse omul de pe capră.

— Bine că scăparăm de sîngerosul domn ! — răspunse Zamfira. Auzii că o duce greu de tot în țara unde a fost trimes de turci.

— Mai bine să ne facem cruce. Că nu știi cum și cînd te poți trezi cu Ucigă-l-Toaca în casă — spuse omul, mai încet ca și cum ar fi vorbit către sine.

Se apropiau de Argeș, acolo unde se varsă rîul Ștefănești. În depărtare se zărea muchia întunecată a pădurii din partea de nord a moșiei către care se-ndreptau : moșie bogată, cu vii, moară nouă și nenumărate prisăci, fără a mai pune la număr pășunile bogate și izlazul unde păștea nenumăratele cirezi de vite și turme de oi. Spre răsărit de Ștefănești era satul Golești, iar spre apus — Valea-Mare, — sate ce fuseseră cîndva ale neamurilor Zamfirei, dar le pierduse în lupta cu diferiți voievozi. Puțin mai departe, pe cursul pîrîului Izvoreni, se găsea și moșia clucerului Datco, cel cu nunta de la Bărcănești care scăpase din mîna lui Mircea-voievod și-și vedea liniștit de treburile moșiei sale, Izvoreni.

Era un bărbat încă în putere, cu un fizic plăcut, serios și mai cu spor la lectură decît la intrigi sau la petreceri fără noimă.

Zamfira auzise vorbindu-se de dînsul, însă nu-l cunoscuse pînă atunci. Nici unul, nici altul nu se arunca după cunoștințe noi, să le aducă tulburări în viața de toate zilele.

Și astfel Zamfira își petrecu vara anului 1557, la Ștefănești cu mama și frații săi vitregi. Doamna Anca o ajuta în ale casei, așa că timpul trecea repede și cu voie bună. Începuse să dea pe la conac și clucerul Datco, care cunoștea familia lui Udrișteș și se înrudea puțin cu dînsa. Doamna Anca îl

prețuia mult și-l chema împreună cu copiii, care ajunseseră tovarăși buni de joacă cu ai săi.

Traiul era liniștit și plăcut în acest timp și niciodată Zamfira nu se simțise mai bine ca acum. Numai Ana, fata ei, tînjea după o altă viață. Ducea dorul zvăpăielilor de la Constantinopol și al petrecerilor de iarnă de la București, ceea ce o făcea să aștepte cu nerăbdare strînsul roadelor, ca să se reîntoarcă în cetatea de scaun. Începea mai multe cărți, dar nu isprăvea nici una ; lua un lucru în mînă, acesta se tăvălea apoi pe-un scaun, divan sau pe măsuțe. Stătea cu gîndul dus și se îmbufna repede, dacă cineva din ai casei îi găsea vreun cusur. Încercase maică-sa s-o îndemne la lucru, și s-o țină cu tot felul de făgăduieli, dar Ana se lăsa curînd de orice muncă, oricît de ușoară ar fi fost. Părea să fie plămădită din alt aluat decît cei din familia sa, care se întrebau cui o semăna.

— I s-a făcut de însoțire Anei mele, măicuță, — spuse într-una din zile Zamfira către doamna Anca.

— I s-o fi făcut, că iată trecu de paisprezece ani, cam cît aveam eu cînd m-am luat cu Moise, tatăl tău — răspunse doamna Anca.

— Mă tot gîndesc să aleg pentru dînsa dintre cei ce sosesc de peste munți, în solie, vreun nobil mai de Doamne-ajută, dar nu mă-ndur să mă despart de dînsa așa curînd, și tot amîn.

— Ai găsit vreunul potrivit ?

— Nu numai că am găsit, dar mă și îndeamnă să le răspund. N-ai văzut cîte răvașe îmi sosesc de la o vreme, din Ardeal !

— Văzui și mă mirai de unde atîta schimb de vorbe.

— Am pus ochii pe Pál Csáky, român ardelean de prin părțile Bihorului, frate cu cancelarul reginei Isabella. I-a plăcut fata cînd a venit astă-toamnă pe la noi.

— Dar Anei i-o fi plăcînd ?

— La asta mă gîndesc și eu. Nu vreau s-o dau de la mine cu sila.

A doua zi, Zamfira se grăbi să intre de dimineață în iatacul fetei sale. Era ceasul 7, și dînsa sta lungită în așternut, cum nu era în obiceiul casei. Cînd o văzu pe maică-sa, se ridică alene, căscînd de parcă nu dormise toată noaptea.

— Ce e cu tine, fata mea, de te lenevești pînă la ora asta ? Ori poate ai privit întreaga noapte cum se mișcă stelele ?

— Chiar aşa, măicuţă ! N-am închis ochii cît a fost noaptea de lungă.

— Nu cumva te-a atins vreo molimă ? — întrebă îngrijorată zamfira.

— Nu mă doare nimic, dar, uite, m-a prins un strașnic dor de Bucureşti. S-o fi numind molimă asta ?

— Molimă rea, maică, şi e cu atît mai greu de lecuit cu cît nu putem pleca uşor de-aci. Şi-apoi, ce să căutăm acolo în vremea asta plină de năduf ? E zăpuşeală mare în tîrg, şi praf. Toţi boierii cu familiile lor au plecat care-ncotro au nimerit ; chiar voievodul nostru îşi poartă năduful şi slăbiciunea corpului pe la Rîmnicul-Vîlcea, unde are de gînd să primească solii străini. Abia prin noiembrie, după ce-om isprăvi şi noi pe aci, putem pleca în liniște la Bucureşti.

— Tocmai atunci ? Apăi să ştii, măicuţă, că am să dau ortul popii la Ştefăneşti, de lîncezeală, ca şi voievodul nostru.

Zamfira rămase puţin pe gînduri. Fata putea să aibă dreptate. Crescută în mijlocul vieţii zbuciumate din Constantinopol, nu se putea obişnui acum cu liniştea din jurul său, unde nu găsea decît copii şi oameni porniţi pe calea maturităţii. Faţă de cine să-şi reverse bogăţia de viaţă a tinereţii sale ? Se gîndi atunci să-i spună de schimbul de vorbe cu cei din Ardeal. Îi fu greu să înceapă, dar Ana îi uşură îndată povara :

— Maică, nu cumva am primit vreun răvaş de la cei de peste munţi ?

— Ba tocmai voiam să-ţi spun, fetiţă dragă. Dar, ia spune-mi drept, de cine ţi s-a făcut dor ?

— De nimeni ! — răspunse Ana, îmbufnată că mama îi scotocea prea adînc în inimă.

Dar aceasta simţi pricina supărării ei şi, după ce o alintă uşor pe frunte, îi spuse în treacăt :

— Mi-a scris cancelarul reginei Isabella, Mihály Csáky !

— Cancelarul ?

Şi Ana se rupse cu violenţă din braţele ei. Zamfira se făcu că nu vede tulburarea fetei şi se îndreptă spre fereastră ca să privească atentă la jocul celor doi fraţi vitregi ai săi, în grădină. Ana se apropie roşie de emoţie şi întrebă, timid, abia auzită de urechea mamei sale :

— Nu cumva este vorba de mine, măicuţă ?

Zamfira se înduioşă cînd o văzu atît de zbuciumată şi apucîndu-i capul în palme îi răspunse cu zîmbetul pe buze :

— Dar de cine vrei să fie vorba în afară de tine ? Te cere pentru fratele lui, Pál.

Nu isprăvi bine vorba, şi se pomeni cu Ana că ţopăie prin odaie, gata s-o sărute şi s-o îmbrăţişeze sau să arunce pînă-n tavan pernele ce-i stăteau în cale. Era o atît de mare dezlănţuire a sentimentului ei de bucurie, că mama sa nu se putu opri să-i facă o mică dojană :

— Care va să zică, ţi-ai ascuns faţă de mine, atîta vreme, taina inimii ! De aceea îţi pierdeai nopţile privind la cer şi nu mai făceai nimic de Doamne-ajută ! Ei, lasă dar ! Am să te pedepsesc şi eu. Am să amîn răspunsul pînă mi-o trece necazul — şi să ştii că nu va fi de scurtă durată !

Dar Ana îşi cunoştea mama. Începu să se-alinte.

— De cînd a ajuns măicuţa mea atît de rea ? — şi după ce o cuprinse cu braţele, începu s-o strîngă cu putere.

— Ei, sfîrşeşte odată, că-mi iei răsuflarea ! — răspunse mama, rîzînd şi dînsa de bucuria fiicei sale.

Într-o lună, legătura dintre cele două familii despărţite prin munţi se şi făcu. Pál Csáky era deja privit ca viitorul ginere al Zamfirei, iar Ana, fiica lui Vlad-voievod, ca o viitoare fină a reginei Isabella, care se bucura întotdeauna de cîte ori curtenii săi făceau nunta la palatul din Alba-Iulia.

Zamfira trebui să se învoiască la aceasta şi hotărîră ca nunta să se celebreze înainte de postul Paştelui, cînd avea de gînd să plece şi dînsa, cu Ana, în Ardeal, fiindcă treburile moşiei şi ale intereselor sale nu-i îngăduiau să plece mai de vreme din ţară. Trimise însă dota Anei, ca să fie înregistrată peste munţi după legile regatului, dotă ce constituia o adevărată avere prin aurul, odoarele şi hainele de preţ pregătite de Zamfira încă de cînd începuse fata ei să se mărească.

Ana însă nu se împăca cu această întîrziere a plecării sale şi o tot zorea să lase treburile pe seama lui Balaur şi a doamnei Anca, şi s-o întovărăşească în Ardeal, înainte de a se aşeza cea dintîi ninsoare. Dar mama sa o tot ţinea cu vorba, pînă ce cancelarul Mihály Csáky, care parcă simţise nerăbdarea Anei, rugă printr-un sol pe domnul Ţării Româneşti să uşureze de îndată plecarea celor două doamne che-

mate de regină, pentru celebrarea nunții o dată cu a altor două domnișoare poloneze de la curte, încă înainte de Crăciun.

Dar Zamfira nu putea pleca tocmai în toiul lucrului de toamnă, de aceea, după multe rugăminți și lacrimi din partea Anei, se învoi s-o trimită cu Balaur și Ihumè Caisè împreună cu solii Ardealului ce aveau să sosească în București pe la jumătatea lunii octombrie.

Mult plînse Zamfira la despărțirea de fata ei! Pe acele vremuri zbucimate, cu năvăliri de turci și tătari și dese schimbări de domni, nu știa cel ce rămînea pe loc cînd avea să se revadă cu cel care pleca, mai ales că Pătrașcu-voievod tînjea de o boală fără leac, la Rîmnicul-Vîlcea. Apoi, fata lui Moise-voievod nu se putea împăca cu gîndul că nu va fi de față la cununia unicei sale copile, deși Ana o mîngîie spunîndu-i copilărește că se va îmbrăca mireasă cînd se vor reîntîlni în Ardeal. La învoirea Zamfirei, ca nunta să se facă după dorința reginei, se adăuga teama că nu numai domnul Țării Românești era gata să se stingă din viață, ci și Isabella, fapt ce-ar fi putut schimba în rău, poate, și soarta Anei dacă nunta se amîna. Astfel că Ana, folosindu-se de toate aceste împrejurări, își împlini dorul de ducă, ajungînd în Ardeal pe la începutul lunii noiembrie, cînd petrecerile curții erau în toi, cu toate că regina începuse să lipsească uneori de la ele. Rămăsese pe lîngă dînsa Ihumè Caisè, cea care o crescuse de mică și o iubea ca pe lumina ochilor ei.

Balaur se întoarse la Ștefănești și aduse vestea mamei că fata a fost bine primită în casa cancelarului și că e fericită în noua țară.

Dar Anca lui Udrișteavea și ea planurile ei cu privire la Zamfira. Într-una din zilele mai călduroase ale începutului de noiembrie, cînd putură sta liniștite pe cerdac, fiecare cu gîndurile sale, doamna Anca spuse pe neașteptate:

— Ce ai de gînd să faci acum, după ce ți-ai rostuit fata?

Zamfira o privi oarecum mirată.

— Doar ți-am spus, maică, de gîndul meu; să plec lîngă Ana, îndată ce voi putea vinde totul aci.

— De ce să pleci, să-ți petreci viața acolo unde nu ai nici un rost? Lasă copiii singuri, nu sta în calea lor. E mai cuminte să rămîi aci, într-ale-tale, decît să pleci irosindu-ți totul ca s-o urmezi pe Ana. Păstrează ce ai și înmulțește-ți veniturile că mai ușor vei putea astfel s-o ajuți la nevoie.

Şi-apoi nu te-ai săturat de ţară străină ? Mai ieri-alaltăieri îmi scriai că ţi-e dor de ai tăi şi de locul unde ai crescut. Acum vrei să hălăduieşti din nou ? Să te aşezi între străini, care-şi schimbă credinţa de la o zi la alta ? Eu am stat printre ei şi cît am suferit de dorul ţării mele ! Mai bine rămîi aici, că acolo vei da de alte necazuri, şi nu vei avea cum să te mîngîi, măcar că o ai pe Ana acolo. Nu-ţi închipui că vei găsi linişte şi bucurie în ţara de peste munţi.

Zamfira nu răspunse îndată. O undă de duioşie trecu prin sufletul ei pentru maică-sa, care suferise atît de mult. De sub cerdac se auzeau dinspre grădină zgomotele nebuneşti ale celor doi copii tîrzii ai ei : Alina, abia împinisse opt ani, şi Udriţte unsprezece. Ce o să se-aleagă de dînşii dacă mama lor, doamna Anca, s-ar prăpădi fără veste ? Îşi aminti atunci de jocul ei de copilă cu Marcea, într-o grădină asemănătoare, sub un cerdac aidoma, şi parcă gîlceava dintre copiii de acum îi îmbălsăma sufletul cu amintiri duioase.

— Vezi de-ţi caută un tovarăş de viaţă mai bine, să nu rămîi stingheră la bătrîneţe— mai spuse doamna Anca. Avem pe lîngă noi destui bărbaţi care să te facă fericită într-o nouă căsnicie, şi dacă mi-ai da ascultare ţi-ai pune ochii pe clucerul Datco, că aşa om, greu poţi găsi într-o mie de bărbaţi.

Zamfira privi cu milă peste capul deja argintiu al mamei sale, dar de hotărît nu se putea hotărî pentru ceea ce o îndemna. Nu-i era gîndul să se mai ia cu un alt bărbat. Îi răspunsese totuşi, căutînd să n-o mîhnească, ci să lase timpul să hotărască a cui e dreptatea.

— Mă voi gîndi, mamă, la ceea ce mă sfătuieşti, dar acu, lasă-mi, rogu-te, răgaz să mă deprind cu gîndul despărţirii de fata mea.

Din Ardeal nu întîrziară să sosească veştile. Scria Ana după cum se obişnuise să vorbească, adică de toate, fără şir şi legătură ; întîmplările serioase amestecate cu lucrurile de nimic ; că în acea lună, noiembrie, palatul era în doliu prin moartea consilierului Petru Petrovici ; că tot în acea lună murise mama reginei Isabella, regina Bona, la Beri, în Italia, unde se exilase de bunăvoie ; că din Cracovia venise de asemeni ştirea morţii fostului educator al lui Ion Sigismund, învăţatul Alberto Novicampianus Novopolis ; că toată iarna

aceea, regina şi curtea va sta la Cluj, în mănăstirea dominicanilor, unde aveau să se celebreze nunţile hotărîte ; că are pe lîngă ea cîţiva polonezi — Licenzo, Tarlo, Stanislas şi alţii — care sînt foarte invidiaţi şi urîţi de nobilii unguri ; că fosta mănăstire a dominicanilor e plină de viaţă, că acolo se petrece foarte bine cu tot felul de jocuri de salon şi idile prea gustate şi de regină, care e foarte frumoasă şi luxoasă, întrecînd pe toate femeile de la curte ; că Stanislas Niesovsky, prea bine cunoscut lor, se bucură de graţiile reginei şi e gelos pe toţi cei ce se apropie de dînsa ; că se aşteaptă prefacerea reşedinţei episcopale catolice din Alba-Iulia, confiscată de ungurii reformaţi, într-un palat regal, unde se va aşeza regina după sărbătorile Crăciunului cu toată curtea sa... Şi tot aşa urmau veştile, înşirîndu-se una după alta fără nici o alegere. Dar cei de la Ştefăneşti erau dornici să le afle pe toate, dacă unul dintre dînşii ajunsese să trăiască în mijlocul lor.

Între timp, ducerul Datco descoperise urma fratelui său, Crăciun, fostul mare-sfetnic al lui Mircea Ciobanul, ce se pusese rău cu acesta. El se afla încă în Ardeal, de teama răzbunării lui Pătraşcu-voievod, care, deşi era privit ca om blajin, ridicase satîrul deasupra capetelor vornicului Drăghici şi ale familiei sale. Datco rugă deci pe Crăciun, din partea Zamfirei, să ia parte la nunta fetei sale, reprezentînd-o în faţa reginei, rugăminte ce fu primită numaidecît şi tocmai la vreme, ca să ducă în faţa altarului pe Ana, îmbujorată, plînsă de lipsa mamei sale şi de emoţia pasului ce-l făcea.

În anul acela, iarna începuse tîrziu, dar fu foarte grea. Grămezi mari de zăpadă acoperiră drumurile, aşa încît legăturile de la un sat la altul se făceau anevoie.

Veniră şi sărbătorile Crăciunului ; trecu şi cea dintîi zi a lor fără alte schimbări la conacul de la Ştefăneşti afară de lecţiile pe care Zamfira le dădea fraţilor săi vitregi, după rugămintea mamei sale, şi de treburile prea obişnuite ale gospodăriei de ţară.

Dar la curtea voievodului Pătraşcu era mare îngrijorare. Boala nu-şi găsise leacul, şi el tînjea de moarte la Rîmnicul-Vîlcea.

A treia zi de Crăciun sosi la conac clucerul Datco. Era pentru copii ca un adevărat Moș Crăciun călare, plin de zăpadă. Ninsoarea nu mai contenise de aproape zece zile.

— Ce veşti ne aduci atît de dimineaţă, clucere ? — îl întrebă doamna Anca ieşindu-i înainte.

— Rele, doamnă Anca, foarte rele ! Pătraşcu-voievod şi-a dat duhul ieri, a doua zi de Crăciun.

— Nu mai spune !

Atunci se apropie de ei Zamfira, care auzise ultimele lui cuvinte.

— Cine crezi că va veni în locul lui ? — întrebă ea, oarecum îngrijorată de ceea ce putea să-i aştepte.

— Deocamdată stă în capul ţării marele-vornic Socol şi nu ştiu bine ; lucrează pentru el la Poartă, sau pentru un altul ; poate pentru Radu-Ilie, pe care l-a mai adus o dată. Sultanul va hotărî — răspunse boier Datco şi se aşeză înfrigurat la gura căminului, de unde dogorea o flacără vie.

— Rămîi la noi astăzi ? — îl întrebă apoi Zamfira, pe cînd îi întindea un păhărel de rachiu, ca să se dezmorţească.

— Cu mare bucurie. Acasă am rămas singur, căci mi-am trimis copiii la fraţii lor mai mari, să facă sărbătorile.

— Ce zici de iarna asta vijelioasă ? Trebuie să fie foarte anevoie de mers pe-afară ! vorbi doamna Anca, după ce îi mai turnă un păhăruţ de rachiu.

— De aceea am şi venit călare. Altfel, e greu să răzbaţi printre năme ţii ce-ţi stau în cale, chiar cu sania. Am să las copiii la feciorii mei pînă s-or mai lumina zările.

— Urîtă vreme şi nepotrivită pentru pribegie ! — se pomeni Zamfira că spune.

— Ce-ţi mai trecu şi ţie prin gînd ! Să ne ferească Domnul de aşa nevoie ! — şi doamna Anca se înfăşură mai strîns în şalul său de lînă, de parcă i-ar fi îngheţat sîngele-n vine.

— De va veni Radu-Ilie sau chiar de va rămîne în scaun Socol, putem sta pe loc fără teamă... Dar dacă s-ar întoarce cumva... şi glasul lui se stinse fără a putea articula vreun nume.

Toţi cei de faţă avură însă acelaşi gînd : Mircea Ciobanul ! Nici unul nu-l pomeni însă, de teamă că vor atrage pacostea asupra lor.

A patra zi de Crăciun, Datco clucerul porni spre conacul său cu făgăduiala să mai vină și să le spună ce se petrece în țară.

La Ștefănești rămaseră cele două femei cu copiii, fiecare dintre ele purtîndu-și povara grijilor sale.

După Anul Nou, se lăți zvonul că Mircea Ciobanul luptă să se întoarcă în scaun. Ba după alte cîteva zile fugiră peste hotare cei mai de seamă dregători din divan, în frunte cu Socol, ginerele lui Mircea-voievod, luînd cu ei și vistieria țării ; plecă și Voica, tînăra soție a voievodului decedat, precum și fata acestuia, Maria, cu soțul ei, vistierul Dragomir. Acum nu mai era de glumit. Mircea-voievod se îndrepta cît putea de repede, împreună cu ienicerii lui, doamna Chiajna și coconii, spre cetatea Giurgiului.

— Ce facem noi ? — spuse Zamfira, îngrijorată de felul cum se întorseseră lucrurile în Țara Muntenească, către clucerul Datco, ce venise din nou cu ultimele vești.

— Ce să facem ? Stăm pe loc. Nu poate fi vorba de plecat pe o astfel de vreme ! Nu vedeți cum viscolește ? Ne omorîm copiii pe drum sau ne sfîșie haitele de lupi. Dacă n-am apucat să fugim o dată cu ceilalți, greu ne va fi acum să ne urnim singuri. Nici oamenii noștri n-or vrea să meargă, să ia în piept nămeții de zăpadă prin trecătorile munților. Iar pe drumurile deschise comerțului, îngrijite de sași, nu ne vor lăsa să trecem. S-au primit deja ordine, din partea dietei ungare, să nu fie lăsat nici un jupîn să treacă granița, ca să nu aducă mînia noului voievod asupra Ardealului. Dar să nu ne pierdem firea, să așteptăm să se așeze vremea și să se mai liniștească vecinii noștri. Mircea-voievod n-are ce împărți cu alde noi, care stăm liniștiți pe la conacurile noastre și ne căutăm de treburi. Se va răzbuna pe cei fugiți sau pe cei care l-au hărțuit cît timp a fost la Constantinopol — sfîrși clucerul Datco, cu gînd să liniștească pe cele două femei, înspăimîntate de veștile primite.

La vreo zece zile după aceasta, clucerul veni din nou. De astă dată era tulburat și se vedea că e neodihnit din pricina grijilor ce-l năpădiseră.

— Mircea a intrat în cetatea de scaun cu mulți turci după dînsul, care în timpul nopții pradă casele celor fugiți din București — spuse el mohorît către Zamfira, care înlemni

la gîndul averii lăsate în casa sa din Bucureşti, păzită doar de doi oameni.

La acelaşi lucru se gîndea şi doamna Anca.

— Cum am putea răzbate pînă acolo, să scăpăm ce are fiica mea mai de preţ în casa sa ? — întrebă aceasta dintr-o dată, fără a sta mult pe gînduri.

— Cum de-ţi dădu prin minte aşa ceva, maică ? — se grăbi să răspundă Zamfira. Să le lăsăm deocamdată în paza Celui-de-Sus, că altceva n-avem ce face !

— Eu trebuie să mă duc înaintea voievodului, cu ţara, că altminteri mă va lua drept vrăjmaş. Dar nu ştiu nici cît mă va ţine pe acolo, nici dacă mă voi mai întoarce — vorbi ducerul, fără a se mai feri de ele. Aşa că, deşi aş dori din toată inima să vă ajut, nu pot făgădui nimic. Totuşi, am de gînd să trec, cu învoirea domniilor-voastre, pe acolo, să văd ce se petrece şi cum s-ar putea pune ceva la un adăpost mai sigur.

— Cînd ai de gînd să pleci, jupîne ? — întrebă fără să clipească doamna Anca.

— Chiar mîine dimineaţă, pînă nu începe din nou viscolul, ce pare că ne-a lăsat de vreo două zile.

— Merg şi eu o dată cu domnia-ta ! Cu ce mergi ?

— Cu sania cea mare, în care voi lua cîţiva oameni să desfunde drumul la nevoie.

— Prea bine ! Te voi urma şi eu cu carele mele ! — zise hotărîtă doamna Anca.

— Ba asta n-ai s-o faci, maică ! Că în afară de turcii prădalnici mai sînt şi cei din ţară care pot sări asupra domniei-tale. La schimbarea domnilor se ridică tot felul de haimanale ! Şi mai cu seamă de ce tocmai domnia-ta să te afli în Bucureşti care ai fost pribeagă pe vremea cît a domnit Mircea ? Să te duci de bunăvoie în gura lupului ? Stai mai bine ascunsă aci, printre noi. Să nu dăm prilej gelepului să ne descopere prea devreme. Poate vom apuca să fugim între timp spuse Zamfira ca să schimbe gîndul mamei sale.

— E mai bine să faci cum te sfătuieşte fata domniei-tale o sfătui şi ducerul Datco.

— Sînt lucruri de prea mare preţ în casa de la Bucureşti, care i-ar putea fi de folos în pribegie, fie vînzîndu-le, fie amanetîndu-le. Aşa m-am hrănit eu şi copiii mei cît am fost pribeagă. De ce să le lase să se irosească luate de te-miri-

cine ? Merg cu domnia-ta, clucere, şi sînt mulţumită că-mi dai prilejul să merg întovărăşită pînă la Bucureşti.

A doua zi de dimineaţă, jupîneasa lui Udrişte-vistierul, fără să ia în seamă lacrimile şi rugăminţile celor din jur, care încercau s-o abată de la drum, îşi făcu cîteva cruci şi porni în sania clucerului, cu două care mari, acoperite, după ea.

— Tu, Zamfiră fată, vezi, că dacă mi se va întîmpla moarte pe acolo, să porţi grija fraţilor tăi mai mici, că alt pe nimeni nu mai au cu suflet pentru dînşii — spusese doamna Anca suindu-se în sanie.

— Cum poţi să ne aduci o aşa mare durere, maică, dacă te-am pierde ? Lasă gîndul lucrurilor şi rămîi liniştită aici mai încercă pentru ultima oară Zamfira s-o oprească.

— Nu-mi duce mie grija. Pînă-n două zile sînt cu lucrurile înapoi ! — strigă dînsa din sanie, care începuse să alunece pe zăpadă.

Zamfira şi cu fraţii săi se luară după sanie o bună bucată de drum, dar trebui să se întoarcă cu grija mărită şi cu nerăbdarea sporită s-o vadă mai curînd între dînşii.

Cîteva zile după aceasta cei de la conacul Ştefăneşti trăiră într-o mare frămîntare. Doamna Anca întîrzia şi nu puteau afla de nicăieri ce se întîmplase cu ea. Pînă şi copiii, de întristare, îşi părăsiră joaca, căci fără dînsa se simţeau străini în casa surorii lor mai mari. Numărau zilele şi nopţile de cînd se despărţiseră de ea, şi în zadar încerca Zamfira să le abată gîndul, că ei tot despre ea îşi aminteau în fiecare clipă.

Pe la jumătatea zilei a opta, Zamfira auzi voci multe în ogradă şi un scîrţîit mai puternic de care încărcate. Se grăbi să iasă cu copiii în întîmpinarea celei dorite, strigînd cu toţii : „A venit, a venit" !

Pe pragul uşii se ivi însă Balaur, cu figura ca de ceară.

— Ce este, Balaur ? A venit doamna Anca ? Să lăsăm treburile pentru mai tîrziu.

Dar Balaur nu se clinti din prag. Părea cu adevărat înţepenit de o vrajă rea. Zamfirei îi trecu un fior prin inimă. Unde este doamna Anca ? De ce nu intră în casă ? Ce s-a întîmplat ?

— Au adus-o pe doamna Anca... abia apucă să grăiască omul său de încredere pînă nu-l podidi plînsul.

— Ce s-a întîmplat cu maica? Ce s-a întîmplat cu ea? — ţipă Zamfira, şi fugi pe uşă cu copiii după dînsa.

— E colea în car! — spusese unul dintre oamenii veniţi cu carele.

Zamfira se apropie de car cu picioarele tremurînd. Abia de se mai putea ţine pe ele. Văzu pe doamna Anca culcată şi acoperită pînă la bărbie cu o ţoală. Nu mai vedea şi nu mai auzea nimic. Venise înapoi cu lucrurile scăpate de la jaf, dar fără viaţă... Copiii începură să plîngă şi s-o strige, ceea ce o făcu pe Zamfira să se reculeagă şi să încerce să le aline durerea lor desperată. Pînă la urmă izbuti să întrebe cum a ajuns să-şi piardă viaţa dacă a izbutit să aducă toate lucrurile de la Bucureşti.

I se povesti atunci cum luaseră lucrurile din casa încă neatinsă, cum se bucurase doamna Anca după ce le încărcase pe toate; cum a trebuit să aştepte vreo două zile învoirea voievodului să iasă din Bucureşti, deoarece Mircea Ciobanul oprise ieşirea boierilor chiar a lui Datco, cum plecase cu dorinţa de a se găsi mai repede la adăpostul de la Ştefăneşti, şi cum pe drum fuseseră atacaţi de o ceată de turci înarmaţi, care se aruncaseră asupra oamenilor, şi ar fi fost cu toţi măcelăriţi dacă nu venea pe urma lor cu mare grabă clucerul, ce luptă cu oamenii lui, şi izbuti să-i împrăştie. Se bucuraseră în cele din urmă de izbîndă, dar ce o căutară pe doamna Anca în car o găsiră înjunghiată de unul dintre tîlhari, ce pătrunsese înăuntru mai înainte de a sosi clucerul. De jefuit nu jefuise nimic. Doamna Anca se pare că se luptase cu el şi nu apucase s-o dintească de pe bagajele bine acoperite şi pecetluite.

— Şi clucerul Datco unde este? — mai întrebă Zamfira, zdrobită de nenorocirea ce-o ajunsese.

— L-au dus oamenii lui la Izvoreni, deoarece a fost rănit de iataganele turcilor. Curgea dintr-însul sîngele ca dintr-un izvor — mai spuse unul dintre oameni care-şi strîngea şi el braţul însîngerat.

— Dar văd că şi tu eşti atins. Balaur, ajută-mi, rogu-te, s-o ducem pe doamna Anca în casă şi vezi ca mama Smaranda să lecuiască pe toţi oamenii care sînt răniţi. Să li se dea tainul dublu şi cîte-o măsură de rachiu, să se mai întărească, şi pînă ce nu s-or îndrepta să nu fie scoşi la treburi.

După ce sfîrși cu înmormîntarea și cu primele îndatoriri creștinești, Zamfira hotărî, împreună cu fratele mai mare al copiilor, feciorul lui Udriște, Drăghici-comisul, să țină deocamdată copiii la dînsa, cu renta pe care avea să i-o plătească anual, în schimbul folosirii bunurilor rămase de la părinții lor, pînă ce copiii vor fi în stare, după lege, să le stăpînească singuri.

Apoi, întovărășită de copii și de Balaur, plecă să cerceteze starea clucerului, care nu se mai sculase din pat de la întoarcerea din București. Se simțea datoare, în amintirea mamei sale, să se îngrijească de acest bărbat nobil care-și pusese în joc viața ca s-o scape din mîna jefuitorilor. Și poate vorbea în inima ei și un sentiment mai gingaș care o îndemnă la drum, să aducă mîngîiere celui ce suferea pentru dînsa.

Îl găsi pe clucer în pat, supt de nenumărate răni care nu se închideau, poate și pentru proasta îngrijire a celor din jur. Zamfira ceru învoirea să-l cerceteze, și pînă la urmă hotărî să fie adus grabnic de la București un vraci priceput, pe care-l cunoștea mai demult. Scrise chiar un răvaș, și dete unui om de la Izvorani, cu porunca să-l aducă pe sus, chiar dacă n-o voi să vină, să-i spună numai că doamna Zamfira îl așteaptă la Izvorani. Trimise apoi pe Balaur înapoi la Ștefănești, ca să nu rămînă conacul pustiu, iar ea rămase lîngă bolnav, spre bucuria lui și a copiilor, care se revedeau după o lungă despărțire.

Pînă veni vraciul, Zamfira spălă rănile neîngrijite și se așeză la căpătîiul bolnavului care avea mari fierbințeli.

Clucerul o lăsă în cea dintîi zi să facă ce dorea cu atît mai mult cu cît îi ușura durerea și-i punea la punct gospodăria lui de om burlac. Însă, a doua zi, deși slab și abia putînd vorbi, îi spuse :

— Trebuie să fugi, neîntîrziat, din țară ; și cît mai repede.

Zamfira îi luă vorba din gură.

— Să fug ? Singură ? Nici nu-mi trece prin minte !

— Nu e timpul să glumim ! Trebuie să pleci. Ia-ți copiii și ce mai poți duce și pleacă, pleacă... și capul îi căzu pe pernă, sleit de puteri.

— Ce ai ? De ce ești așa tulburat ? — îl întrebă ea. vîrîndu-i cu de-a sila linguriță cu lapte în gură.

Clucerul Datco rămase încruntat, cu ochii închiși. Se vedea că-l muncea un gînd, pe care nu voia să-l dea pe față.

— Trebuie să fugi cît mai ai putința ! — se încăpățînă el să spună.

— Dar ce s-a mai întîmplat prin țară, de mă zorești așa ? — întrebă Zamfira, îngrijorată. Doar n-o fi ars cetatea de scaun !

— Mai rău decît atît ! Aflai, prin omul meu, că Mircea-voievod a dat boierilor, acum o săptămînă, o masă, la care se duse și mitropolitul Anania cu nepotul său precum și multe alte fețe bisericești, egumeni și episcopi, vreo două sute cu toții ; nici unul n-a scăpat, i-a măcelărit pe toți, ca să se răzbune că țineau legături cu cei fugiți peste munți.

Zamfira simți că i se-nvîrte pămîntul sub picioare. Doamne, ce de victime, poate fără nici o vină ! Dar bine cel puțin că scăpase clucerul ! Acesta-i înțelese gîndul.

— Și eu trebuia să fiu acolo, dar am scăpat numai fiindcă n-am putut să mă urnesc din pat. Dar cine știe cît timp mai pot scăpa de iataganul bașbuzucilor lui ? ! Iată de ce te îndemn să pleci cît mai curînd din țară. Deși mai ninge încă, viscolul nu mai are spor. Trimite o vorbă fiicei domniei-tale să-ți dea regina învoirea să intri pe la Bran în Brașov, e mai ușor — isprăvi vornicul, închizînd din nou ochii.

— Nu plec acum și nici nu pot să te las așa pînă nu te-oi vedea pus pe picioare. Și, am atîtea treburi de împlinit... O dată ce lași moșia în plata Domnului, nu mai poți găsi ceva din cele ce-ai agonisit. Rămîn pînă la toamnă ; după strînsul roadelor și după vînzarea lor și a vitelor voi pleca. Am încheiat doar o înțelegere cu niște negustori greci, cari vor veni, după cuvîntul dat, să-și ia mărfurile. Cum să-i las și să fug ? Cu mine n-au de ce se războ voievozii din scaun. N-am nici băiat să le răpească drepturile, nici nu port zîzanii printre boieri, și pe lîngă toate acestea îmi este și rudă, domnul fiind unchi bun, după tatăl mamei mele, doamna Anca.

Clucerul începu să se miște din nou, neliniștit.

— Ce mai ai să-mi spui de te frămînți atît ?

— Nu voiam să-ți mai spun ceea ce mă frămîntă — răspunse slab clucerul, dar fiindcă singură cauți primejdia în care să-ți vîri capul, iată, ascultă bine. Cînd am fost la București, doamna Anca rămăsese închisă acolo din pricina opririi boierilor cărora li se pregătea masa cea de pomină ; a trebuit să mă duc la doamna Chiajna s-o rog să ne dea învoirea

să ieşim dintre zidurile întărite ale cetăţii. Atunci, mă întrebă de domnia-ta, cum o duci la moşie şi dacă te împaci cu starea de aci. Apoi, dîndu-mi o însemnare de ieşire pentru doamna Anca, iscălită de domn, îmi spuse, în treacăt, că are de gînd să-ţi facă o vizită la Ştefăneşti cînd se va aşeza vremea, poate la o vînătoare în pădurea din capul satului. Se vede însă că m-a văzut foarte tulburat de vestea aceasta, că m-am pomenit că-mi mai întinde un bilet de ieşire, ceea ce mi-a folosit ca să fug după doamna Anca şi să scap astfel din gura lupului. Am trimis biletul doamnei Anca, apoi am plecat şi eu, dar întîrzierea şi socoteala mea i-au adus moartea bietei doamne! — şi lacrimi abia reţinute se iviră în colţul ochilor săi, măriţi de slăbiciune.

Zamfira lăcrimă şi dînsa, tăcută, şi se gîndi cît de fericiţi ar fi fost să se afle din nou cu toţii împreună, pe cerdacul de la Ştefăneşti.

— De doamna Chiajna nu mă înspăimînt. N-am nimic de împărţit cu ea, şi pînă la vremea vînatului din pădurea Ştefăneşti mai este timp. Să ne gîndim acum la noi. Ce să facem şi cum să ne pregătim în tăcere de plecare?

— Pe mine n-o să mă lase în pace cu una, cu două cînd ştie că fratele meu se află în Ardeal cu cei ce-i sapă scaunul la Constantinopol. Într-o bună zi, cînd mă voi crede mai la adăpost, vrăjmaşul are să-mi întindă cursa — spuse clucerul cu tristeţe.

— Atunci să găsească doi, să nu-i fie atît de uşor să ne prindă, — răspunse Zamfira şi-l îndemnă să bea din leacul întăritor adus de ea.

Clucerul se uită la dînsa mirat. Ce voia să spună fiica mîndră şi curajoasă a lui Moise-voievod? Îi fulgeră ceva prin minte, dar nu vru să se oprească asupra unui gînd prea ispititor şi cu neputinţă de îndeplinit. Pînă la urmă, zise abia şoptit:

— Nu ştiu ce vrei să spui! Nu înţeleg. Ar fi poate prea cutezător.... şi vorba i se stinse într-un oftat.

Zamfira se plecă asupra lui şi-l sărută pe fruntea palidă şi năduşită.

— Cît de fericită ar fi fost acum mama să audă că sînt hotărîtă să-ţi stau alături la bine ca şi la rău!

— Numai doamna Anca cunoştea dorul ce mă purta mereu pe drumuri spre Ştefăneşti. Şi, iată, a trebuit să moară,

ca să se împlinească ceea ce mă face fericit, răspunse în şoaptă clucerul.

A doua zi, omul trimis veni cu vraciul şi cu ierburile lui. Dar bucuria ce lumina acum viaţa rănitului, căzută parcă din cer, îi fu cel mai bun leac. În cîteva zile, cît rămase Zamfira la conacul de la Izvoreni, clucerul se şi ridică din pat, gata să-şi conducă treburile şi să-şi orînduiască toate cîte le lăsase baltă cît fusese bolnav.

Hotărîră ca nunta s-o facă fără tărăboi, la Ştefăneşti, şi cît mai repede, pînă nu prinde voievodul Mircea de veste ca s-o oprească în vreun fel.

Cînd orînduiala îşi reluă cursul normal, Zamfira plecă să pregătească toate ale nunţii la Ştefăneşti şi, fără a bănui nici măcar oamenii ei mai apropiaţi sau boierii din vecinătate, care poate nădăjduiau să aducă în casa lor pe mîndra gospodină de la conacul apropiat, se cunună la biserica din satul ei, ajungînd astfel jupîneasa clucerului în mai puţin de trei săptămîni.

Se aşezară apoi cu toţi copiii la Ştefăneşti, şi lăsară grija pe Balaur să urmărească tot ce se petrece la Izvorani.

Dar căsătoria Zamfirei nu rămase fără răsunet. Vestea ajunse curînd şi la urechile ascuţite ale doamnei Chiajna.

— Văzuşi ce făcu ipocrita fată a lui Moise-voievod ? Se însoţi cu jupîn Datco, şi doar ea fu aceea care se tot văicărea pe la sultan după bărbatul ei Vlad ! Ai văzut pe cine luă ? Tot pe-un vrăjmaş de-al domniei-tale !

— De unde ştii că jupîn Datco mi-e vrăjmaş ? ! Că nici nu s-a urnit de la conacul lui în timp ce toţi ceilalţi treceau munţii.

— N-a fugit fiindcă l-o fi prins vremea rea şi n-a avut mijloace ca ceilalţi.

— Şi parcă acum sînt mulţi ? — rînji Mircea-voievod, gîndindu-se la ospăţul cel sîngeros dat de dînsul îndată după sosirea lui în ţară.

— Dar Datco clucerul ? Pe el îl uitaşi ? De ce nu este cu fratele său în Ardeal ? Ca să ţie legătura cu cei rămaşi aci, ascunşi prin văgăunile munţilor ; odată te-i trezi cu dînşii că aduc pe un alt voievod în locu-ţi.

— N-ai grijă domnia-ta, că-i viu şi lui de hac, cînd s-o aştepta mai puţin şi i-o fi nevasta mai dragă. Ai puţină răbdare, că Zamfira asta şi-a atras sprijinul reginei Isabella

prin însoţirea fetei sale cu fratele cancelarului şi nu vreau s-o întărît acum, cînd cer să-mi trimeată în ţară pe Barbu, ginerele meu, şi pe Socol cu Radu-Ilie.

Doamna Chiajna rămase mulţumită de răspunsul lui Mircea-voievod şi abia aştepta prilejul s-o atingă pe Zamfira într-un fel, că prea se arăta mîndră şi pricepută ! Toate jupînesele mai de seamă din ţară veniseră să-i sărute mîna şi să-i ureze bun sosit, încărcate cu daruri bogate, numai dînsa rămăsese la Ştefăneşti, zicînd că jeleşte pe mama ei moartă. Ei, lasă, îi va da ea prilejul să jelească încaltea cît or ţine-o ochii, şi să ştie atunci cine stă în capul ţării şi ce i se cuvine acesteia.

Jupîn Radu, fostul ginere al lui Mircea-voievod, fu adus în ţară, după multe ameninţări ale voievodului muntean şi ale turcilor, şi tăiat de călău chiar în săptămîna mare a Patimilor. Ceilalţi doi, Radu-Ilie şi Socol, fură duşi la Constantinopol şi înecaţi de oamenii lui Mircea în drum spre Rhodos, unde fuseseră trimişi în surghiun.

Acum Mircea Ciobanul era liber să facă ce va vrea şi cu cei din ţară, pe care-i bănuia de vrăjmaşi. Datco clucerul aflase că sînt păziţi din toate părţile să nu fugă, ceea ce-l făcu întunecat şi trist.

— Cei ai, jupîne, de stai tot pe gînduri şi nu-ţi mai arde de nimic ? — îl întrebă Zamfira într-o bună zi.

— Ce să am ? Mă gîndesc că ţi-am încurcat viaţa însoţindu-te cu mine, cînd puteai fi liberă să pleci la fata ta în Ardeal. Nu vezi cum ne înconjoară iscoadele lui Mircea-voievod de nu mai putem scoate capul afară din conac ? Ce gînduri are cu mine ? Poate crede că sînt purtător de veşti în Ardeal ? Cine mai ştie ?

— Nu-ţi fie teamă, că tot vom găsi noi un mijloc să ieşim de aci. Şi după cît se aude nici voievodul acesta nu este prea sănătos, tot într-o boală o duce. Poate o da Dumnezeu şi scăpăm de mîna lui. Nu pierde nădejdea, nu ne atacă el pînă n-o căpăta ceva mai mulţi pribegi din mîna Isabellei.

— Sărmanii ! — acum îi cere pe Stanciul Benga cu ai săi. Să n-aibă şi el soarta celorlalţi ! Nădăjduieşti să scapi de Mircea prin moartea lui ? dar crezi că ne vor lăsa în pace doamna Chiajna şi oamenii ei ? E mai rea decît o fiară şi omoară fără nici o socotinţă. Cine ştie dacă nu se gîndeşte să rămînă singură în scaun cu fiul său, după cum domneşte Isa-

bella în Ardeal ? Oare boala voievodului să fie o boală naturală ? N-o fi ca şi cea a lui Pătraşcu-voievod, despre care se vorbeşte că a fost otrăvit de Socol cu medicul său italian ?

— Cine mai ştie ? Ucigaşii aceştia nu sfîrşesc bine, cum văzuşi că se întîmplă şi cu Socol. Să ne ferească Dumnezeu să rămînem sub domnia doamnei Chiajna ! — spuse Zamfira gîndindu-se înfricoşată la moartea doamnei Ruxandra, pusă la cale de ea.

Cînd începură lucrările de primăvară se mai luară şi cei de la Ştefăneşti cu alte gînduri. Apoi trecură şi lunile de vară, cu strîngerea recoltei, viilor şi adunarea vitelor şi trimiterea lor peste hotare. Astfel se sfîrşiră toate treburile în linişte, de parcă ar fi trăit în cele mai bune timpuri. Nădăjduiau că vor putea şi fugi fără să fie urmăriţi, şi adunară tot ce aveau mai de preţ într-o odaie lăturalnică cu tot ce agonisiseră în acea vară. Balaur alesese cîţiva oameni de încredere pe care se puteau bizui, ca să ţină ascunşi cîţiva cai de povară şi de călărie, precum şi o caretă, într-o văgăună în stufărişul din dosul conacului, la o depărtare cam de vreo două sute de metri, loc greu de cercetat din pricina bălţilor ce se aflau prin împrejurime.

Dar într-o zi aflară că domnul şi doamna lui, se porniseră prin ţară pentru vînătoare. Întovărăşiţi de jupîni puţini, dar de o ceată de ostaşi înarmaţi, colindau conacele, uneori cu scopuri vinovate, lăsînd în urma lor numai jale şi prăpăd.

Se gîndiră atunci să-şi grăbească plecarea chiar în acea lună, a lui octombrie.

Pe la jumătatea lunii octombrie însă cînd pe aleile conacului de la Ştefăneşti mai înfloreau trandafirii şi tufănelele, Zamfira şi clucerul se pomeniră cu tot alaiul lui Mircea Ciobanul şi al doamnei Chiajna, veniţi, dragă Doamne, să vîneze în pădurea deasă din capul satului.

Găsiră la început numai pe Zamfira, îndeletnicindu-se cu ale gospodăriei. Clucerul Datco plecase devale, să vadă ce se lucrează pe-acolo.

— Am venit eu, cinstită jupîneasă, să te văd, că domniata te-ai tot codit să vii pe la curte — îi spuse doamna Chiajna din cel dintîi minut după ce descălecase, ajutată de oamenii ei.

— Mă rog de îngăduinţă, măria-ta, am avut multe treburi pe la conac, şi copiii ce-i am pe lîngă mine nu mă lasă să mă îndepărtez de Ştefăneşti nici pentru o zi. Dar vom veni cu toţii, îndată ce s-o strica vremea.

Doamna Chiajna schimbă o privire repede cu omul de casă, comisul Ghiazi, grec de origine, care avea mare trecere în divan şi despre care se şoptea că mai e şi locţiitorul voievodului Mircea în iatacul domnesc.

Zamfirei, care zărise schimbul de priviri dintre ei, îi trecu un ascuţiş de sabie prin inimă. Ştia că împreună cu acesta face ea şi desface toate relele de la curte.

Voievodul Mircea se apropie de ele şi, amestecîndu-se în vorba lor, spuse Zamfirei :

— Am primit ştiri din Ardeal. Fiica domniei-tale se află în deplină sănătate şi abia aşteaptă să te vadă.

Cine putea şti ce primise dînsul din Ardeal ? Era poate numai o viclenie din partea-i ca să-i afle gîndurile. Destul că prinse din nou privirea doamnei Chiajna îndreptată spre comisul Ghiazi. Dar acesta se uita tocmai cu prea mare în-

drăzneală la chipul frumos al Zamfirei, fapt care vărsă mai mult venin în inima stăpînei sale.

— Dar clucerul pe unde umblă ? Nu-l văd înaintea noastră — întrebă tot voievodul.

— E la tarlaua din vale. Se va întoarce curînd. N-a avut ştire că ne veţi face atîta cinste oprindu-vă la modesta noastră gospodărie. Dar trimit chiar acu un om, să-l aducă mai repede.

Voievodul şi boierii veniţi cu el fură găzduiţi în casa de oaspeţi din curtea interioară, mai la o parte de conac şi de intrările lui, iar ostaşii domneşti se aşezară în odăile libere de lîngă casa voievodului.

De cum sosi, doamna Chiajna îşi vîrî nasul prin toate colţurile, adulmecînd ca o fiară orice urmă ce putea da de bănuit despre fuga lor în Ardeal.

Conacul unde locuia Zamfira cu toţi ai săi dădea spre o pădure deasă de stufăriе cu bălţi. În dreptul acesteia, casa avea o ieşire ascunsă, cunoscută doar de omul lor de încredere, Balaur. În cămările de lîngă această ieşire fuseseră grămădite lucrurile ce trebuia să fie trimise în Ardeal pentru folosinţa celor ce aveau să pribegească.

Din pădurea de mesteceni alăturată, pe drumuri ocolite şi pitite, se putea ajunge la drumul de comerţ al Branului, în a cărui cetate dorea să se adăpostească de urmăritori în întîiele zile. Aveau încredinţarea din partea fiicei lor, Ana, că vor primi acolo găzduire şi încuviinţarea reginei să umble liberi prin Ardeal.

Calea pînă-n Ardeal, pe potecile alese de dînşii, era lungă şi anevoioasă, dar nu puteau face altfel. De ales n-aveau ce alege, fiindcă iscoadele voievodului păzeau drumurile drepte şi sigure.

Vînătoarea însă nu se mai sfîrşea. Ce gînduri avea domnul, nimeni nu putea şti. Bătuseră trei zile de-a rîndul pădurea pentru vînat, de se săturaseră sătenii din jur de atîta hărmălaie, şi petrecuseră bînd pe nemăsurate din vinul ales al clucerului Datco, dar de urnit din loc — nici pomeneală !

— Frumos este aci la domniile-voastre ! Şi aveţi un pămînt bun de arătură, pentru grîu — spuse într-una din zile, oprit de ploaie să vîneze, Mircea Ciobanul către gazda sa, ca să-şi mai amorţească plictiseala.

— Așa este, măria-ta! — răspunse clucerul. Dar pe cît este de bun ar putea rodi din belșug dacă iobagii l-ar lucra mai cu tragere de inimă și n-ar fugi în păduri.

— Nu v-am trimis știre să nu mai păsuiți pe tîlharii ăștia și să mi-i trimiteți legați la divan? — se răsti voievodul către dînsul. Voi, boierii, îmi sînteți adevărații dușmani, că păsuiți pe cei ce se răzvrătesc împotriva stăpînirii, ca să rămîn în urmă cu plata haraciului, dacă răbojerii n-au de unde strînge birurile.

Zamfira veni îndată spre ei. Stătuse la pîndă, și se prefăcuse că lucrează prin apropiere ca să audă ce vorbesc.

— Măria-sa are dreptate. Nici n-am păsuit pe cei ce-au fugit de pe ogoare, ci i-am prins pe toți și i-am trimis legați înaintea divanului. Îi vei găsi, măria-ta, la întoarcere — minți Zamfira, ca să-l scoată pe clucer din încurcătură.

— Așa? — se mai domoli Mircea-voievod. Bine ai făcut, jupîneasă, și să spui și celorlalți jupîni din vecinătate să facă la fel, ca să stîrpim odată răul acesta.

Pe la 3 în noaptea aceea, cînd toată suflarea se liniștise la conacul din Ștefănești, doamna Chiajna, care trăsese pînă atunci un somn bun, avu chef de vorbă.

— Măria-ta, dormi?

Acesta mormăi ceva în somn.

— Ian ascultă, rogu-te, și mai lasă somnul, că tot îi dormi în groapă.

— Ce vrei, doamnă, cu mine, de ce nu mă lași să mă hodinesc?

— Lasă cearta și ascultă, rogu-te, ce am să-ți spun: ieri, urmărind pe o roabă a jupînului Datco, zării, în clipa cînd deschise o ușă lăturalnică, un mare calabalîc strîns ca pentru plecare. Nu s-or fi gîndit oare să ne fugă de sub nas? Că nu s-or fi pregătit de pe-acum pentru strămutarea la București!

— De ce n-ai iscodit roaba cu cîțiva aspri?

— Am făcut-o și pe asta, dar mi-a spus că este calabalîcul adus de doamna Anca de la București, care nu fusese încă desfăcut fiindcă stăpînii se pregăteau să se mute din nou în cetatea de scaun.

— Ei, atunci, de ce nu mă lași să-mi fac somnul? — răspunse Ciobanul, întorcîndu-se supărat pe cealaltă parte.

— Așa spun ei toți cînd vor să ne-astupe urechile, dar eu sînt sigură că mîine-poimîine vor trece munții și se vor jelui de noi la Constantinopol. O știi doar pe Zamfira cît este de bună de gură și ce dușmănie îți poartă pentru moartea doamnei Ruxandra, care i-a fost ca și-o mamă. Iar cît privește pe clucerul Datco, el trebuie să fi fost cel care a dat de știre ce se petrece la Bărcănești și a oprit oastea lui Radu-Ilie — spuse doamna Chiajna la urechea lui, fără să știe cît de adevărat grăise.

Voievodului îi pieri somnul. Sări în picioare și strigă plin de mînie :

— Pre legea mea că zile multe nu va mai apuca în conacul acesta ! Ai dreptate. El trebuie să fi fost iscoada de la nunta aceea.

Și pe dată, Ciobanul chemă garda și-i porunci să înconjoare numaidecît conacul, ca nu cumva să mai scape cineva dintr-însul fără știrea lui.

Și în timp ce doamna Chiajna se închina cucernic, ca să se culce din nou, cei de la conac auziră cum îi împresoară pașii oștilor lui Mircea, cea ce le spulberă orice nădejde de scăpare.

A doua zi se sculară cînd abia mijiseră zorile. Ploaia încetase, și soarele se pregătea să iasă în întîmpinarea gonașilor care băteau pădurea pentru cea din urmă vînătoare a voievodului la Ștefănești. Hotărîse acesta ca și clucerul Datco să ia parte alături de dînsul, drept cinste ce i-o făcea la despărțire. Dar cinstea aceasta băgă groaza în inima Zamfirei. Auzise tot felul de întîmplări nenorocite de la astfel de vînători domnești.

— Fii cu ochii-n patru ! — îi spuse Zamfira clucerului cînd veni să-și ia ziua bună de la dînsa.

— Nu fi îngrijată, iubită Zamfira, că nu e dracul atît de negru pre cît îl socotim noi ! Tu vezi de pornește pe Balaur cu carele încărcate, pregătite în peștera de sub deal chiar de azi. Să ia cu dînsul cîțiva oameni mai de încredere, și să lase totul în cetatea Bran, să nu uite să dea îndată de știre Anei despre sosirea noastră. Vom fugi și noi îndată ce se va îndepărta voievodul.

— Dar cum să ducă lucrurile în peșteră, că sîntem înconjurați de ostași — spuse repede Zamfira.

— Toți ostașii merg cu noi la vînătoare. Așa a poruncit voievodul. Eu dacă sînt cu dînșii n-au de ce să se teamă, după părerea lor. Oamenii noștri să amuțească iscoadele ce vor rămîne, cu aspri sau cu băutură și să ne facă treaba.

— Dar poate se tem și de mine că voi fugi și nu mă vor lăsa liberă în conac.

— Știu ei că fără mine nu pleci, și-apoi, nu rămîi chiar singură, de capul tău. Auzii că doamna Chiajna îți va ține de urît pînă ne vom întoarce. Ia-o și tu cu vorba, să nu mai iscodească prin toate colțurile. Și bagă bine de seamă ce-ți spun : caută orice prilej de fugă, chiar dacă mie mi se va întîmpla moarte. Fugi și lasă-mi trupul să-l îngroape cei rămași în urma ta.

— Nu așa, jupîne, că doar nu ne-a fost vorba asta cînd ne-am luat, să mă lași văduvă după o jumătate de an ! — spuse, mai rîzînd, mai lăcrimînd, Zamfira, care ascundea, ca și el, neliniștea ce-o cuprinsese.

— Să pleci sănătos și să-mi vii teafăr ! — adăugă dînsa apucîndu-l de gît ca să-și ascundă lacrimile.

— Rămîi cu bine, iubita mea ! — răspunse ducerul după ce-o sărută pe ochii umezi ; se smulse de lîngă dînsa, și plecă spre casa voievodului.

După despărțirea de bărbatul său, Zamfira se luă cu treburile — și cu cele de față, și cu cele tăinuite —, păzindu-se de ochii iscoditori ai doamnei Chiajna. Apucase să trimită toate lucrurile în peștera de sub deal împreună cu cele de trebuință pentru fugă, cînd Mircioaia o chemă lîngă dînsa pe cerdacul conacului, unde se instalase după ce porniseră vînătorii.

— Dar mai stai locului, harnică gospodină, că nu s-o prăpădi lumea fără domnia-ta ! Vino și stai de vorbă și cu mine. Uite ce lucru frumos de mînă ai în gherghef ! De unde ai învățat să brodezi atît de măiestrit ?

— De la doamna Ruxandra, răspunse fără ocol fiica lui Moise-voievod.

— Sărmana ! Mult am mai plîns-o, dar n-am putut s-o scap de mînia vioevodului — spuse doamna Chiajna cu glasul jalnic.

Zamfira cunoștea tot ce se întîmplase la Bărcănești și auzise de partea ei de vină la uciderea fiicei mai mici a lui

Neagoe Basarab. Tăcu însă și o lăsă să vorbească tot ce-i trecea prin minte.

— Spune-mi, te rog, al cîtelea bărbat e clucerul, că eu nu-l știu decît pe feciorul lui Radu-Paisie, Vlad, cel care muri înecat.

— Al doilea ! — răspunse scurt Zamfira, deși o dureau aceste aduceri-aminte, mai ales că tot voievodul Mircea pusese umărul să-l ucidă și pe acela.

— Dar copiii ce-i crești la conac sînt ai domniei-tale ?

Tocmai se pregătea să-i dea lămuririle cerute, cînd o mișcare neobișnuită printre oamenii curții o făcu atentă la ceea ce se petrecea la poarta conacului.

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ? — întrebă cu sufletul la gură Zamfira, ieșind repede înaintea celor ce intrau.

— Jupîn clucerul a căzut străpuns pe la spate de un glonț al unui ostaș nepriceput. Voievodul, de supărare, a dat numaidecît poruncă să fie spînzurat pe locul unde a căzut stăpînul nostru.

Zamfira își stăpîni cum putu desperarea în fața Chiajnei, pe care o credea părtașă la această moarte năprasnică. Voievodul spînzurase pe vinovat, să nu vorbească verzi și uscate la vreun chef. Începu doar să pregătească înmormîntarea clucerului, fără a mai scoate vreo vorbă către cei din jur.

Se-ntoarse curînd de la vînat, și voievodul, care oprise vînătoarea în semn de jale pentru moartea clucerului. Mîngîie ipocrit pe strănepoata sa, făgăduindu-i sprijin părintesc. Apoi hotărî, împreună cu doamna Chiajna, s-o ia cu dînșii la București chiar din dimineața următoare, să nu mai vadă nenorocirea ce se abătuse asupra ei.

— Dar, măria-ta, eu trebuie să rămîn aci cîteva zile pînă ce voi îngropa pe bărbatul meu. E doar o datorie creștinească pe care o are tot omul. Nu mă voi clinti din loc, chiar de mi-oi găsi moartea alături de dînsul — spuse hotărîtă Zamfira, care ar fi murit mai bine decît să plece cu dînșii și să rămînă în puterea lor.

Ciobanul privi spre doamna sa. Aceasta, făcînd pe milostiva, îi spuse jelindu-se :

— Să amînăm plecarea, măria-ta, să-și plîngă pe nefericitul ei bărbat de-al doilea. Că nu vruse Cel-de-Sus să i-l lase mai mult.

— Să rămînă, că doar și pe noi ne doare nenorocirea ce a lovit-o.

Dar pînă la plecarea lor împrejmui conacul cu ostași domnești.

În ziua îngropării luară parte și Mircea-voievod cu doamna lui la slujba religioasă și apoi o lăsară singură pe mormîntul proaspăt făcut în curtea bisericii de la conac. Singură ? Nu tocmai, fiindcă la o oarecare depărtare de dînsa stătea de pază ostașii voievodului.

Plînse ce plînse și se ridică apoi să plece ca să-și strîngă ceva pentru plecare la București, de la care se convinse în cele din urmă că nu se putea sustrage. Dacă n-avea cu dînsa copiii clucerului și ai lui Udrișteș, și-ar fi făcut seama cu orice i-ar fi căzut în mînă. Traiul alături de doamna Chiajna i se părea cea mai mare nenorocire din viața sa.

Dar tocmai cînd se pregătea să se depărteze de mormînt, îi răsări deodată în față un ostaș, care părea să fie căpetenia celorlalți.

— Să trăiești, jupîneasă Zamfira — șopti acesta ca să nu fie auzit de ceilalți.

Aceasta-l privi o clipă, crezînd că vrea să-i ceară ceva straie de pomană.

— Ce dorești ?

— Aș vrea să-ți spun să nu pleci la București cu voievodul. Are gînd rău cu domnia-ta.

Zamfira se uită la el cu uimire și neîncredere, bănuind că este o altă unealtă a doamnei Chiajna împotriva ei.

— Cine ești ? Cum te cheamă ?

— Sînt Călîman, pădurarul vornicului Șerban de la Coeni. Erai domnia-ta doar de-o șchioapă cînd te-au trimis la Sibiu. N-ai de unde mă ține minte !

Prin capul Zamfirei trecură ca fulgerul amintirile din trecut de care era legat și numele Zîmbei.

— Dar Zîmba ce face ?

— S-a prăpădit de mult de focul feciorilor ei. Unul a căzut rob la turci, iar pe ceilalți doi i-a luat robi un jupîn de-al lui Mircea Ciobanul, de la întîia lui domnie.

— Și tu ai rămas în slujba măriei-sale ?

— Rămas de nevoie, că fu Coenii prădați pînă și de robi, în vremea de băjenie a stăpînilor. M-a luat la curte ca vătaf de vînători, n-aș mai fi fost. Pe Datco, clucerul,

unul ca mine l-a ucis, pus de voievod, ca apoi să-l ucidă ca să-i închidă gura. Şi de nu i te supui te schingiueşte de nu mai ştii unde te afli — pe pămînt, sau în iad? Dar să lăsăm vorba, jupîneasă Zamfira, că ne iscodesc ceilalţi din jur. Să ştii că măria-sa a dat poruncă aspră că oricine va să iasă din conac în noaptea asta — fie copil, fie femeie — să se tragă cu arma în ei. De vrei să fugi, singură să n-o faci, conacul e înconjurat de gardă. Dar m-am gîndit să ne laşi la noapte pivniţele deschise, să-i îmbăt pe cei care vor păzi, care taman sînt din pîlcul meu, iar noi să fugim pînă nu s-or lua pe urmele noastre.

— Noi? Vrei şi tu să fugi cu mine? — întrebă mirată Zamfira.

— Vreau, că mi s-a urît cu nelegiurile voievodului. Mai bine rob la străini decît în slujba ăstuia.

Zamfira rămase puţin pe gînduri. Ce să facă? Să se încreadă? Nu cumva era vreo momeală a voievodului, ca apoi să-i facă de petrecanie, fără nici o răspundere faţă de cei din Ardeal? Dar la urma-urmei ce avea de pierdut? Să moară, sau să rămînă la cheremul doamnei Chiajna! Să-şi mai încerece o dată norocul.

— Ascultă, spuse ea coborînd vocea —, vreau să fug la noapte, chiar de-ar fi să mor. Ajută-mă! În spatele conacului, înspre pădurea de mesteceni, se află o uşă dosnică pe care n-o cunosc cei de la curte. Pe acea uşă voi ieşi cu copiii ce-i am, cînd s-o înnopta, îndată ce vei da semn, fluierînd încet. Vom merge apoi la o peşteră de sub deal, unde stă adăpostită o caretă cu tot ce ne trebuie, iar pe pajişte vom găsi cîţiva oameni de credinţă, cu caii lor de călărie. Sînt pregătiţi şi aşteaptă ordinul meu. Trebuie să ţinem drumul către Bran sau către cel mai apropiat sat de la graniţă, unde să ne adăpostim pînă ne va veni ajutor de la ginerele meu din Alba-Iulia, căruia i-am trimis vorbă să ne iasă înainte. Dacă eşti în adevăr precum spui, Domnul să ne-ajute să răzbim printre duşmani!

— Am înţeles, stăpînă. Acum vorbeşte tare, să te-audă şi ceilalţi că ne îngădui să bem un păhărel de rachiu pentru osteneala noastră cu îngropăciunea. La rîndul meu, îi voi sfătui să lăsăm cheful pînă la noapte, cînd s-or culca cu toţii, ca să nu ne ţină de rău.

— Bine, vătafe — spuse Zamfira —, îţi îngădui să dai oamenilor tăi rachiu din pivniţele mele pentru osteneală şi pentru pomana sufletului răposatului.

După ce plecă dînsa se îngrămădiră toţi în jurul lui Căliman.

— Ce tot vorbeai jupînesei de nu mai isprăveai ? se amestecă unul mai cîinos din fire.

— Ia, mă tîrguiam cu ea pentru un păhărel de rachiu, să nu vă fie osteneala în zadar, şi auzirăţi cu toţii ce a spus cînd a plecat.

— Foarte bine făcuşi, Călimane ! Hai să mergem chiar acum să ne luăm ce ne-a făgăduit, ca să nu-şi ia cumva cuvîntul înapoi.

— Nu şi-l ia dînsa înapoi, că-i este teamă de noi — răspunse Căliman, fălindu-se — da eu zic să lăsăm cheful pînă ce s-o înnopta şi-o dormi toată suflarea de om, ca să nu ne suduie careva dintre măririle-lor.

— Ba noi trebuie să stăm în noaptea asta de pază. Să nu ne scape vreunul şi să plătim apoi cu pielea noastră — vorbi un altul.

— Ei, cine să ne scape ? Jupîneasa ori copiii ? Dar au dînşii cu ce să fugă ? Că doar nu mi-oi pune mintea să trag în oricare va trece pe drum — mormăi unul ce stătea mai la o parte şi asculta, venind, fără să ştie, în ajutorul lui Căliman.

— Aşa este ! N-a mai rămas boier de temut la conac. Clucerul e cu ţărîna-n gură, iar jupîneasa lui, vai de dînsa. S-o sufle vîntul, numai om nu mai este ! Cum să se împotrivească singură voievodului nostru ?

— Că bine grăieşti, Călimane ! Să rămînă cum ne-ai sfătuit şi să lăsăm băutura în toiul nopţii, cînd or sforăi cu toţii în conac. Iar cît priveşte paza, să facem cu rîndul, că doar nu păzim raiul lui Dumnezeu !

Se despărţiră bucuroşi de cheful ce avea să-l tragă în pivniţele clucerului.

La conac, Mircea-voievod pusese sub ochii Zamfirei aşa-zisa danie pe care o făcuse clucerul înainte de moarte, pe braţele lui : toată partea din Izvorani care i se cuvenea dăruită mănăstirii Argeş, împreună cu două cupe de argint : una pentru sufletul lui şi cealaltă pentru cel al Zamfirei. Socotise bunul voievod şi moartea acesteia şi se îngrijise s-o

pună bine cu Cel-de-Sus. Dania aceasta era tot o născocire de-a lui, pusă în practică de cîte ori omora vreun presupus dușman.

Toată ziua aceea, Zamfira pregăti copiii ca pentru drumul spre București, dar numai ea știa cît zbucium sufletesc și cîte griji o înăbușeau.

— Să-ți iei totul! Nu lăsa nimic de preț aici, că nu poți ști pe ce mîini cad pînă la urmă — o povățuia doamna Chiajna jinduind după odoarele pe care, le adusese Zamfira de la Constantinopol. Se gîndi la început, că n-ar fi rău să se culce cu dînsa ca să n-o piardă din ochi, dar pînă la urmă, tot sfătuindu-se cu sine însăși dacă trebuie sau nu s-o ducă la București, unde ar putea s-o vadă mai lesne comisul Ghiazi, omul său, ajunse la ideea că n-ar fi rău să-și pună singură capăt zilelor, ceea ce i-ar ușura sarcina și nu i-ar întărîta pe cei din Ardeal împotriva voievodului Mircea. Îi puse deci la îndemînă un pumnal, ca să aibă la nevoie ce mînui, și plecă liniștită că-și întocmise bine treburile. Era sigură că Zamfira va alege moartea decît să rămînă în mîinile lor.

Dar Zamfira atît așteptase, s-o lase singură. Găsind arma îi înțelese rostul, dar o luă cu gînd să se folosească de ea la nevoie. Dorea însă să izbîndească și să se bucure împreună cu toți copiii săi de o viață tihnită în Ardeal. Preocuparea sa era acum dacă Căliman se va ține de cuvînt. Va veni, sau nu va avea destulă îndrăzneală să înfrunte mînia voievodului?

Tocmai isprăvise cu toate pregătirile, cînd auzi, în toiul nopții, fluieratul ușor al acestuia. Deschise repede ușa dosită și se trezi în fața lui Căliman, gata de plecare. Nu mai stătură nici o clipă de vorbă și apucară cu toții prin pădure, furișîndu-se pe după copaci pînă la peșteră, unde găsiră careta, caii și oamenii.

Merseră toată noaptea după semnele lăsate de Balaur. Era primejdie să se înfunde în vreo văgăună sau în vreun vad plin cu apă. Torțele, umpleau văzduhul cu tot felul de spaime pentru copiii adormiți de la o vreme, alături de Zamfira. Fugarii trebui să taie prin arături ca să scurteze drumul și să ajungă mai curînd pe calea Branului, dînd ocol tîrgurilor și satelor pentru ca acestea să nu-i idea de gol celor care le-ar fi luat urma.

Se luminase de ziuă şi nu făcuseră decît un sfert din cale. Socoteau neliniştiţi cît timp le-ar trebui ostaşilor lui Mircea după descoperirea fugii lor, ca să-i ajungă. Grăbeau mersul cu gîndul la ceea ce putea să-i aştepte pe fiecare dacă ar fi căzut în mîna doamnei Chiajna. Inima Zamfirei zvîcnea de cîte ori auzea vreo mişcare în pădure sau vreun vuiet venit din vale.

Era ceasul opt seara şi-ncepuseră să se zărească casele de margine ale Rucărului. Drumul se făcea tot mai greu şi caii, obosiţi, mergeau mai mult la pas, cînd auziră un pocnet de puşcă în vale. Ascultară dacă nu cumva e a vreunor vînători. Dar pocniturile se repetară şi pînă la urmă nu mai avură nici o îndoială că sînt urmăriţi de ostaşii voievodului. Nu mai aprinseră torţele, de teamă că vor fi mai lesne descoperiţi ; mergeau în beznă, şi caii se poticneau la fiecare pas. Cu mare greutate trecură şi de Rucăr, pe un drum dosnic, îngust şi plin de bolovani.

Făcuseră astfel cam la vreo trei sferturi de drum, cînd la o cotitură a muntelui zăriră, la picioarele lor, mai multe lumini ce se îndreptau cu iuţeală pe drumul lor. Oamenii mai dădură bice cailor care trăgeau careta Zamfirei, dar nu-i putură goni mai repede. Deodată, zăriră, ca la o bătaie de puşcă departe de dînşii, o lumină de torţă ce înainta fulgerător spre ei. Căliman se apropie atunci de fereastra trăsurii.

— Coboară repede, stăpînă, şi încalecă. Pe copii îi vor duce oamenii pe caii lor. De aci se fac două cărări : una care merge mai de-a dreptul spre Bran — tot pe marginea prăpastiei — şi alta care duce, ocolind prin hîrtoape, spre satele de sub munte, unde te poţi ascunde trecînd graniţa. Eu voi mîna careta pe cea dintîi potecă, ca să-i amăgesc, iar domnia-ta apucă cu copiii şi oamenii ce-i ai pe cealaltă. Şi Dumnezeu să te aibă sub paza lui !

Zamfira zări atunci prin întuneric doi ochi arzînd ca jăraticul, şi inima i se strînse la gîndul jertfei acestui om.

— Şi ţie să-ţi poarte de grijă Domnul ! — abia apucă ea să spună, că se simţi ridicată de două braţe vînjoase şi aşezată pe spatele unui cal. Copiii fură împărţiţi pe la ceilalţi călăreţi şi porniră cu toţii, cît ai clipi, la semnul grăbit al lui Căliman. Acesta se aşeză pe capra caretei goale şi o luă la goană pe cărarea de pe marginea prăpastiei. Gonaciul din-

apoi zări urma roţilor şi se luă după ea. Înaintea cailor lui Căliman lătrau cîinii, în urma-i urlau ostaşii păcăliţi de el, care se aşteptau, ca la întoarcerea în cetatea de scaun să fie aspru pedepsiţi de nu-l vor prinde împreună cu Zamfira.

— Opreşte ! Opreşte ! ţipă în apropierea caretei glasul înceţoşat de mînie al doamnei Chiajna, care se luase cea dintîi pe urmele lor.

Dar Căliman n-o lăsă să pună mîna pe hăţuri şi dînd bice cailor, îi mînă spre gura de întuneric deschisă în dreapta lui. Caii, înspăimîntaţi, se năpustiră în prăpastie trăgînd careta după dînşii.

Doamna Chiajna se opri la marginea hăului, şi un rînjet de victorie i se ivi în colţul gurii. Se sfîrşise şi cu Zamfira lui Moise-voievod. Cine putea să le găsească vreo vină dacă s-a omorît singură ?! Din fundul stîncos şi acoperit de pădure se mai auzia doar un şipot de izvor ce se strecura pe undeva pe sub pietrele colţuroase.

Voievodul se apropie şi el cu oamenii, obosit peste măsură de această urmărire, care ţinuse fără răgaz atîtea ore. Se simţi sleit de puteri şi porunci să i se aşeze cortul pentru odihnă, iar cercetarea văgăunei să se amîne pe a doua zi.

Abia a doua zi aflară voievozii că nu s-a găsit în fundul prăpastiei decît cadavrul lui Căliman, care zăcea între sfărîmăturile caretei şi hoiturile cailor.

Doamna Chiajna spumegă de mînie. Degeaba îndemnă pe voievod să dea o raită pe la marginea Ardealului, unde puteau încă să găsească pe Zamfira ; acesta nu vru cu nici un preţ s-o asculte, şi-i spuse supărat că are ordin de la sultan să nu mai tulbure pe vecinul său. Cît despre fiica lui Moise-voievod, să nu-i fie teamă, va găsi el ac şi de cojocul ei. Dădu deci poruncă ostaşilor să întoarcă spre cetatea de scaun. Dar mulţi dintre aceştia fugiseră din calea lui cum putuseră, aşa încît numai cîţiva jupîni şi un mic pîlc de slujitori îl mai urmară la Bucureşti, dintre aceia ce nu fuseseră tîrîţi în vina lui Căliman.

Zamfira, schimbînd drumul hotărît de Balaur, ajunse într-unul din satele româneşti de la graniţa ardeleană. Grăbise chiar din cale afară un călăreţ ca să înştiinţeze pe acesta de sosirea lor în acel loc care, la rîndu-i, să trimită ştire la Alba-Iulia. Se aflau nu departe de Bran, în ţinutul Braşovului. Dietele ameninţau mereu însă pe cei care găzduiau pribegi

pentru ca să nu provoace prin aceasta jaful voievozilor români, dar braşovenii îi păsuiau, rugîndu-i doar să se aşeze liniştiţi prin satele dosnice şi să nu le pricinuiască vreo pagubă.

Chiar de a doua zi se şi pomeni Zamfira cu omul ei de încredere, Balaur, care, după ce-i întocmise toate treburile ce-i fuseseră încredinţate, venise s-o caute cu ordinul :

„Isabella, din graţia lui Dumnezeu regina Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei, etc. credincioşilor noştri tuturor şi fiecăruia în parte şi tuturor celor care în urma slujbei lor vor cunoaşte ordinul de mai jos trimitem salut şi asigurarea bunăvoinţei noastre :

Deoarece am dat urmaşelor unor boieri din Ţara Românească, anume Zamfira şi celor care sînt cu dînsa, libertatea de a se aşeza şi trăi oriunde în acest regat al nostru, Transilvania şi Ungaria. Prin aceasta vă ordon ca pe numita Zamfira şi celor care sînt cu dînsa să le îngăduiţi să se aşeze şi să trăiască, cu toate ale lor, oriunde or voi şi să aveţi grijă să nu fie păgubite în persoana sau avutul lor.

Veţi face aşa, şi nu altfel.

Dat la Alba-Iulia, 22 octombrie 1558.

Isabella regina."

Pe vremea cînd Zamfira fugi în Ardeal, traiul era greu pentru cei care pribegeau acolo, dar şi pentru locuitorii care stăteau aproape de graniţă. De cînd cu suirea în scaun a lui Mircea-voievod, trecătorile Rucăr, Bran, Cîineni şi Vîlcan, ţinute în bună stare de saşi pentru a uşura schimbul de mărfuri, erau mai mult închise, din porunca domnului muntean, care ameninţa cu pustiirea tîrgurilor ardelene pentru pedeapsa „gazdelor de hoţi", cum îi plăcea să numească pe tăinuitorii duşmanilor săi.

Ca să se sfîrşească odată cu asemenea ameninţări şi pagube, pîrgarii şi juzii oraşelor ceruseră de nenumărate ori în dieta transilvană pedepsirea celor ce adăposteau pe fugari.

Dar ce să-i faci dacă însuşi palatul regal ascundea uneori pe cei mai de seamă dintre dînşii ?! Fie că aşa cerea politica vremii, fie că împuterniciţii regatului vecin nu-l plăceau pe voievod, fapt e că nu o dată dosiseră, din interes sau din umanitate, pe cei ce căutau refugiu. Aşa făcuseră cu Radu-Ilie, aşa făcuseră cu Socol, marele-vornic, cu întreaga familie a marelui-spătar Benga, adăpostit chiar în casa judelui din Sibiu. Şi ca aceştia erau încă mulţi pentru care aveau apoi de furcă cu ceauşii trimişi de la Constantinopol sau cu iscoadele lui Mircea-voievod care împînziseră pămîntul Ardealului.

Aproape de trecătorile mai de seamă ale Ţării Româneşti se aciuaseră cîteva grupe de răufăcători, care, lăcomindu-se după răsplata domnului muntean, atacau la trecători pe cei care fugeau, luîndu-le avutul şi dîndu-i apoi pe mîna iscoadelor.

Aşa fiind starea din Ardeal, fiica lui Moise-voievod avea temei serios să fie îngrijorată de întîrzierea lor. Aştepta de trei zile pe ginerele său, înştiinţat la vreme de către Balaur,

printr-un ostaș. În satul în care poposiseră în cele dintîi ceasuri puteau fi ușor găsiți de doamna Chiajna dacă i-ar fi trecut prin minte să-i urmărească.

O pornire neîmpăcată izbucni în sufletul fiicei lui Moise-voievod, împotriva doamnei lui Mircea, ca răspuns la nenorocirile îndurate din pricina ei. Sîngele Basarabilor din vinele sale se aprinsese, ceea ce o făcu să plănuiască tot felul de răzbunări pentru vremea cînd se va afla în apele sale. Căci trebuia să se apere mai înainte, și apoi să atace. Chiajna, știa dînsa, avea casnicii săi, care-i săreau în ajutor. Printre boierii de la curte se pripășise levantinul Ghiazi, ajuns marecomis și secretarul ei particular. Grecul își atrăsese o parte dintre jupînii din divanul domnesc cu care lucra împotriva celeilalte părți, ce ținea cu domnul, și dușmănea pe intrușii străini de la curte. Din aceste două tabere se alimentau cînd răzbunarea voievodului, cînd cea a doamnei sale, prea pornită să stăpînească în voie. Măcelurile din țară, deci, nu puteau să înceteze decît o dată cu scoaterea lor din scaun.

Zamfira cunoștea prea bine starea în care se găsea țara muntenească și nu se îndoia că Ghiazi comisul avea să trimită la vizir emisari s-o arate atîțătoare de zîzanii și în bune legături cu Ferdinand împăratul, după pilda tatălui ei, Moise-voievod.

— Ce hotărîți să facem acum, stăpînă ?

Întrebarea lui Balaur o aduse la realitate. Se aflau încă în primejdie.

— Să așteptăm, ispravnice, pe Pál Csáky, că nu putem răzbate singuri prin satele de munte fără să fim prădați — răspunse stăpîna lui amintindu-și de pățania tatălui său prin aceleași locuri.

— Să așteptăm, dacă așa socoți ! Numai să nu-i treacă prin gînd doamnei Chiajna să dea o raită cu ostașii săi prin ținutul aista. Sau să ne descopere vreo iscoadă cu o mînă de secui.

— La acestea m-am gîndit și eu, dar cum să pornim la drum numai cu oamenii pe care-i avem ?

— Măcar dacă i-am avea și pe ei ! Dar nu vor să mai stea. Vor să ia calea înapoi.

— Ce spui ? Să ne lase singuri, fără nici o apărare, în pustietatea asta ? — sări Zamfira speriată la gîndul că vor

înnopta pe loc, rămaşi în puterea borfaşilor din satele apropiate.

— Să plecăm şi noi, stăpînă. Măcar să ne urnim de-aci. Poate om găsi în calea noastră un sat mai de Doamne-ajută, cu oameni de-ai stăpînirii, care ne-ar putea sări în ajutor la nevoie, cînd le vom arăta ordinul reginei. Locul acesta e prea descoperit, şi iscoadele secuilor sînt mereu în căutarea pribegilor ca să-şi ia răsplata lor.

— Secuii sînt supuşi reginei Isabella. Cum să ne atace, dacă le-om arăta ordinul ei ?

— Ce ştiu ei de ordin ?! Şi cine rămîne după noi să-i dea în vileag ? Te ridică cu totul, şi-apoi caută-i prin vîrtoapele munţilor. Te duci chiar şi-n gura lupului.

Zamfirei îi trecu un fior de gheaţă de-a lungul şirei spinării, dar schimbă repede vorba, să nu înspăimînte cumva copiii, ce se strînseră împrejurul lor.

— Nădăjduiesc să văd pe căpitanul Pál încă înainte de a se înnopta. Vine el şi ne scoate din încurcătură ! — încheie dînsa, păstrîndu-şi liniştea.

— Dacă va mai întîrzia, apăi nu ştiu pe cine va să mai găsească în locul nostru ! Stăm aci de două zile şi trei nopţi şi, iaca, în a patra noapte tot singuri — vorbi cu patimă cel mai mare dintre feciorii cluceruluí.

— De ce vor să ne lase oamenii ? — întrebă Zamfira pe Balaur, fără să ia în seamă vorbele îndrăzneţe ale lui Datco.

— Vor să plece de teama ienicerilor doamnei Chiajna, care robesc pe toţi ce le ies în cale — răspunse Balaur.

— Dacă nu mai vor să rămînă cu noi, să le dăm drumul, că ei tot or pleca, şi fără învoirea noastră.

După aceste vorbe, stăpîna îi chemă şi le împărţi pîine, slănină, rachiu şi miere, ca să aibă ce îmbuca pe drum. Le mai dădu pe deasupra ceva straie şi o bună răsplată în aspri, cu hîrtie la mînă că sînt liberi să se-aşeze unde-or vrea. Flăcăii se frînseră de cîteva ori din şale înaintea ei, îi sărutară pe rînd poala vestmîntului şi plecară, oarecum ruşinaţi de dărnicia cu care fuseseră răsplătiţi.

Zamfira aştepta acum cu şi mai mare încordare sosirea ginerelui său, care avea să le deschidă drumul în Ardeal. Şi ca să-i treacă timpul, începu să vorbească cu copiii despre ce avea să facă în ţara în care poposiseră.

— Eu nu voi să rămîn aci ! — mărturisi Datco.

Împlinise paisprezece ani şi se credea stăpîn pe destinele vieţii lui.

— Nici eu ! — adăugă fratele lui mai mic, Albul, care avea zece ani. Voi să mă întorc la fraţii mei, la neica Miclăuş şi la neica Radu.

— Mai domol, copii, că nu sînteţi de capul vostru — le răspunse împăciuitor Zamfira. Şi-apoi, nu v-ar fi de folos un pic de carte mai mult decît cea pe care o ştiţi ? Aci ne va fi uşor să dăm de şcoli sau învăţători pe placul vostru. Nu găseşti un boier în Ardeal care să nu ştie să vorbească latineşte. Şi ce zic eu... chiar scribii şi învăţăceii cunosc aceasta.

— Că noi nu om trăi în Ardeal ! Nu ne trebuie ştiinţa de aci ! Vrem să ne întoarcem la ţarina noastră ! — fu răspunsul lor categoric.

— Bine, o să vă întoarceţi, dar nu chiar cînd veţi vrea, şi pînă în acea vreme să mă ascultaţi cum aţi fi ascultat pe tatăl vostru, că pe alt nime nu mai aveţi lîngă voi. Şi-apoi, în Ţara Muntenească vă paşte în toată clipa călăul lui Mircea-voievod !

— Cu de-alde noi n-are ce face măria-sa ! — îi luă vorba din gură Datco.

— Şi cu mine s-a purtat bine ! Mi-a dat chiar din zaharicalele sale şi m-a lăsat să încalec roibul lui — adăugă celălalt.

Văzînd cu cîtă încăpăţînare i se împotrivesc, Zamfira tăcu şi se gîndi că ar fi mai nimerit să-i lase în apele lor pînă s-or mai da pe brazdă.

Cu toată liniştea arătată faţă de Balaur şi copii, Zamfira începu să se simtă apăsată de grija soartei lor dacă sprijinul nu va veni la vreme. Ieşi în cerdac să cerceteze drumul. Era o zi mohorîtă de toamnă, iar apropierea munţilor răcise aerul mai înainte de soroc. O linişte neobişnuit de apăsătoare stăpînea cîmpul larg ce se-ntindea pustiu şi cenuşiu înaintea ochilor. Pămînt şi iar pămînt, îmbibat de ploaia ce cădea de două zile. Nu vedea nici o tresărire de viaţă în jur, de parcă încremenise totul, iar vremea stătuse pe loc în lumina ei înceţoşată. Degeaba cerceta atentă, din cerdacul cu lemn putred, drumul plin de noroi din care se ivea ici-colo cîte-un colţ de piatră, căci el se pierdea fără nici

o nădejde în codrul întunecat de la marginea luncii și doar cîte-un acoperiș, două, de șindrilă se mai puteau desluși în ceața ce se așeză tăcută printre copii. Ce se va alege de ei toți ? Ajunseră aproape de chindie, și seara avea să vină repede.

Balaur era tot atît de frămîntat ca și stăpîna sa, dîndu-și seama că e singurul ei sprijin. Se vedea silit să înnopteze tot în acel loc și-i era teamă ca nu cumva satul răzlețit în care se găseau să fi prins de veste de plecarea oamenilor și să dea de știre jefuitorilor cunoscuți, cu care împărțeau apoi prada.

Sătucul în care se aciuaseră Zamfira cu ai săi pînă la sosirea lui Balaur de la Bran n-avea nici un post de pază grănicerească. Casele, împrăștiate la depărtări mari unele de altele, păreau pustii și neprimitoare. Moșul, gazda lor, avea casa acoperită cu șindrilă afumată și spartă ca și cum ar fi bubuit tunurile deasupra-i. Se scurgea ploaia din tavan pe pămîntul bătătorit ca dintr-un ciur. Moșul stătea tot singur și neajutorat, ca un întîrziat într-ale sale. Umbla adus din șale, sprijinit de un toiag noduros și căuta peste tot locul ceva pe care nu-l mai găsea. Era ca un năuc bătrîn, sărac, uitat de toți, în tinda lui întunecoasă și umedă.

Își bocea băieții luați robi de turci. Nu putuse să-i răscumpere, așa că rămase pentru totdeauna singur. Acum, puțin îi păsa de s-ar fi prăpădit lumea întreagă.

După ce-și mai împrăștie gîndurile rele, Balaur intră în casă cu o cană de lapte pentru copii.

— Or mai fi prin locurile acestea pribegi din țara noastră ? — întrebă Zamfira, ca să se mai ia cu vorba.

— Or fi, bună stăpînă, cu toate că nu-i tocmai un loc potrivit. Că omul nevolnic nu are unde se duce și tot încearcă cărările munților ca să se întoarne în țara lui.

— Mult norod mai umblă pe drumurile aistea din pricina relelor din țară !

— Mult, stăpînă ! Că nime pînă acum nu izbuti să răpună pe voievodul Mircea ! Că se ridicară în toată vremea oști de prin aceste locuri să se lovească cu dînsul, dar pieriră boierii și nu putură doborî cerbicia turcilor lui. E hătru tare și tăt umple haznaua sultanului cu galbenii strînși din nevoiala săracului ! Iaca, se zice printre oameni că doamna lui umblă să-l otrăvească.

— Vin, vin turcii lui Mircea-voievod. Vin dinspre munți — intră ca o furtună, țipînd speriată, Alina, care se furișase afară în timp ce ei vorbeau.

— Cum ? — urlă ca scos din minți Balaur și sărind din loc zăvorî ușa.

Zamfira încremenise. E oare cu putință să cadă din nou în mîna doamnei Chiajna ? Iar copiii — robi ienicerilor ?

Balaur îngrămădise cît ai clipi pe cei patru copii sub niște lăzi sparte, și le porunci aspru să nu crîcnească orice s-ar întîmpla. Căută apoi iataganul și baltagul lui de care nu se despărțea niciodată la drum, iar stăpînei sale îi întinse pumnalul.

— Ce să fac cu el ? — întrebă dînsa speriată, căci nu mînuise vreodată asemenea armă.

— Să te aperi ! Și la nevoie... dar șovăi să-și spună gîndul.

Fugi repede în dreptul ușii, pe care o baricadă cu mese, cu tot ce mai găsi prin odaie și se așeză în dreptul ei, hotărît să lupte ca să țină în loc pe năvălitori, cît de cît, în așteptarea lui Pál Csáky.

Zamfira înțelese gîndul credinciosului său servitor. Se îmbărbătă singură și se așeză alături de el, ca să aștepte atacul din afară.

În mijlocul acestei frămîntări auziră deodată vocea cunoscută a lui Pál Csáky, care întreba pe moșul din tindă de urma lor. Balaur aruncă armele, răsuflînd ușurat, trase cu putere zăvorul ușii și se strecură grăbit printre scaunele și masa care baricadaseră intrarea, ca să iasă în calea stăpînului, ce venise întovărășit de o sută de drabanți. Îi căutase toată ziua, din sătuc în sătuc.

După ieșirea lui Balaur, Zamfira căzu zdrobită pe o laviță. Prea fusese tare emoția ce-o suferise ca s-o poată șterge pînă la urmă ușor. Poate și glasul ginerelui său descătușase brusc din chingile încordării nervii săi, slăbiți de neodihnă și griji. Nu stătu însă mult în această stare, și se repezi la copii, încă tăcuți sub lăzile lor, de le strigă veselă :

— Ieșiți, copii ! A sosit unchiul Pál cu drabanții lui.

— Unde sînt ? Unde sînt ? — strigară ei, ieșind unul cîte unul de sub lăzi.

N-apucară să se îndrepte spre ușă, că și intră unchiul Pál, urmat de omul lor.

— Așa-i că ați tras o spaimă bună ? Îmi spuse Balaur ce-ați pățit — vorbi dînsul înaintînd spre soacră-sa pe care-o îmbrățișă de bună vedere.

Copiii se îngrămădiră îndată împrejurul lui. Cît de falnic arăta acest cavaler ardelean în ochii lor, îmbrăcat cum era într-un dolman de blană de oaie, cu cizme înalte, peste genunchi, cu pantalonul grena și cu o cușmă de blană neagră, care-l făcea și mai înalt ! Cînd își scoase dolmanul, dînd la iveală pistolul vîrît în brîu cu țeava lui strălucitoare, aceștia rămaseră încremeniți de uimire și de teamă.

— Cîți sînteți, năzdrăvanilor ? — întrebă fălosul cavaler și ridică pe Alina pînă la grinda ce sprijinea tavanul.

— Sîntem patru cu totul. O fată și trei viteji !

— Nu mai spune, cavalere ! Nu cumva sînteți trei zmei rotofei care ați răpit astă fată de împărat ? — spuse rîzînd Pál Csáky către Datco, cel care-i răspunsese cu atîta semeție.

— Asta e poveste de adormit copiii. Eu nu sînt zmeu, ci un voinic gata de luptă. Dă-mi un cal și o armă, și-ai să vezi de ce sînt în stare !

— Bine, o să vă pun curînd la încercare ! S-ar putea să am mare nevoie de ajutorul vostru pe drum — spuse Pál și se prefăcu că-i ia vorba în serios.

Timpul nu le îngădui însă să mai rămînă la sfat și glume. Noaptea se apropia, și întîrzierea le-ar fi putut aduce neplăceri. Trecînd prin satele săsești, Pál Csáky auzise și zvonul unei năvăliri a voievodului muntean, deși nu mirosise pe drum nici o mișcare din partea secuilor gata să-i întovărășească la pradă pe năvălitori. Era totuși prevăzător și se hotărî să stea cîteva zile într-un loc întărit cu toată familia sa, pînă se astîmpăra primejdia. La ieșirea lunii pline trebuia să fie aproape de crucea hotarului ardelean, așezată la o leghe departe de zidurile cetății Bran. Drumul nu era lung, era în schimb obositor, căci suia pe poteci ocolite. Cu călăuzele aduse, Pál nădăjduia încă să fie acolo în cel mult cinci ore de la plecare.

Porniră deci cu toții, călări. Zamfira nu simți nici o stînjenire, obișnuită cum era cu vînătoarea de la curtea doamnei Ruxandra. Greutatea atîrna numai de la copiii cei mici, nedeprinși cu călăria printre stînci și povîrnișuri, ceea ce făcu pe Pál Csáky s-o ia în șeaua lui pe Alina, și să împartă pe băieți

la ostaşi. Numai Datco căpătă un cal şi un pumnal, după cum le fusese vorba, ca să-şi arate voinicia.

Comandantul cetăţii Bran schimbase tocmai straja de zi prin cea de noapte la crucea hotarului. Istoviţi de drum, călătorii suiau anevoie printre colţurile stîncăriei Dietrich Stein, cum se numea locul pe care era aşezat castelul. Cei care izbutiseră să urce mai repede creasta zăriră la lumina lunii mai multe cruci albe care străjuiau, alături de crucea hotarului, somnul de veci al celor ce apăraseră cîndva cetatea. Deasupra lor, stăpîna nopţii întinsese o pînză argintie, dînd începutului de noapte un vestmînt de basm. Luminiţa de la crucea de hotar ardea şi pentru celelalte, ca o steluţă desprinsă din hlamida strălucitoare a văzduhului.

Departe, spre stînga, se-ntindea lanţul întunecat al Bucegilor, iar spre dreapta se-nălţa trufaşa stîncărie a Pietrei Craiului. În vale, satul Bran îşi pierdea marginile în pădurile negre de brad şi molift. Ici-colo licărea slab cîte-o luminiţă la popasuri, aprinsă de cei ce întîrziaseră pe drum.

Zgomotul copitelor, şi umbrele ce se tot lungeau pe crucile risipite deşteptară atenţia gărzii. Ţignale de consemn începură atunci să şerpuiască de la o grupă la alta, pînă cînd izbucni goarna care împroşcă sunetele ei spre zidurile cetăţii, cutremurînd văzduhul.

Valuri-valuri de sunete repezi şi ascuţite, ca un semnal de primejdie, se porniseră de la cele trei rînduri de gărzi ce apărau cetatea, şi pînă să se dumirească cei de la hotar ce fel de oaspeţi vin înspre dînşii, sunetele acestea izbiseră zidurile de piatră ale castelului, cu putere şi se prăvăliră în ecouri peste cîmpia Bîrsei.

Toată suflarea omenească din cetate se ridică ca un singur om. Şanţul ce-nconjura castelul fu pe dată umplut cu apă din rezervorul de piatră din mijlocul curţii ; arcaşii se suiră pe metereze, puşcaşii se grămădiră la ziduri, flintele străluciră la cele două porţi principale, scara de urcare la castel fu ridicată, şi grămezile de bolovani — strînse în turnuri pentru a fi aruncate în capul asediatorilor. Pînă şi bombardele grele îşi vîrîseră boturile lor încărcate cu praf de puşcă prin deschizăturile zidurilor groase ce-nconjurau castelul, iar căpitanul unui pîlc de ostaşi, mîna dreaptă a comandantului, aştepta doar ordinul de atac la poarta dinspre crucea hotarului. În brîul lat al ostaşilor străluceau la lumina torţelor pistoale,

cuțite, junghere și iatagane, toate așezate la locul lor după rînduiala luptei. Călăreții, pregătiți să încalece, atîrnaseră la rîndul lor, de oblîncul șeilor, ghioacele ghintuite de făurari meșteri ai cetății.

Iată însă că un nou val de sunete trecu peste munte; acestea se ondulau ușor și pașnic. Încordării clipei dintîi urmă curiozitatea tuturor să afle ce se petrece la o deghe depărtare de castel.

Comandantul însă nu făcu nici o mișcare de destindere. Prevăzător, el puse goarna din cetate să sune semnalele lor de înțelegere. I se răspunse prin aceleași sunete liniștitoare că nu este nici o primejdie. Atunci dădu ordin să se tragă zăvoarele grele, și căpitanul, urmat de un pîlc de ostași, porni în galop, să afle ce se întîmplă la hotar. I se dădu în grijă să facă semnalele înțelese între dînșii de va fi nevoie. Apoi, puntea fu ridicată din nou, porțile zăvorîte, și toată garda cetății în stare de atac pînă la deplina deslușire a lucrurilor.

Nici nu se stinseseră încă ecourile stîrnite prin loviturile sunetelor în stîncă cînd ajunse căpitanul la cea dintîi linie a gărzii. În întunericul ce se lăsase abia putu să deslușească pîlcul de ostași ce se grămădiseră lîngă un tufiș în așteptarea celorlalți tovarăși, care urcau mai anevoie. Aceștia sosiră cu Pál Csáky în frunte ce purta în brațe pe Alina adormită. Căpitanul, recunoscînd pe fratele cancelarului, semnaliză îndată comandantului să fie liniștit, iar el, se alătură locotenentului gărzii regale și porniră cu toții spre castel.

Puntea se lăsă din nou peste șanțul plin de apă, iar oaspeții intrară în curtea castelului, unde-i aștepta comandantul.

— De ce vine? De ce vine? — se tot întrebau ostașii cetății. Cu pace, sau război? De la Mircea Ciobanul, ori Lăpușneanul?

— Bună seara, comandante — vorbi în germană Pál Csáky după ce înaintă spre dînsul. Iartă-mă că te-am scos din castel cu atîta tărăboi, dar abia ce picasem de la drum cu ostașii mei, că oamenii domniei-tale ne-au și luat în primire. N-am avut timp nici să deschid gura. Este drept că veniram la o oră cam neobișnuită, dar n-am avut ce face, și iată pricina: Nu pot înnopta, cu cei care sînt pe lîngă mine, prin satele fără apărare prin care trecurăm, și aduc o hîrtie de la cancelaria regatului, pe baza căreia să ai bunăvoința să ne găzdu-

ieşti cum se cuvine rangului ce-l purtăm ; la nevoie să ne dai şi ajutor, de se va ivi prilejul vreunui atac ostăşesc. Iată, aci este mama consoartei mele, despre care ai mai auzit cînd ai primit din mîna omului de încredere lucrurile domniei-sale şi ordinul reginei. Este strălucita doamnă Zamfira, fiica voievodului Moise cu patru copii, fugiţi cu toţii de urgia voievodului Mircea. Vă roagă de găzduire vremelnică în castel. Regina însăşi cere supuşilor săi ocrotire şi sprijin pentru sus-numita doamnă şi casa ei.

Această cuvîntare prea pompoasă, obişnuită între nobilii acelui regat, făcu pe comandant să se încline în faţa Zamfirei, dar nu fu prea bucuros cînd auzi că fugiseră din Ţara Românească, de unde Mircea-voievod putea să se ridice şi să-i atace cetatea ca răzbunare. N-avu însă încotro şi trebui să-i primească. Cheltuiala şederii lor în castel avea s-o îndure sfatul oraşului Braşov, sub a cărui stăpînire se afla pe acea vreme cetatea Bran.

Districtul Branului ca şi districtele româneşti ale Făgăraşului şi Siliştei, pe baza privilegiilor ce le avea, nu era supus la vreo contribuţie.

Şi pentru a se şti ce s-a petrecut în acea vreme, scribii saşi ai castelului trecură în catastifurile lor ziua, ora sosirii, persoanele venite, numărul ostaşilor, cartea lor de drum şi tainul ce trebuia să li se dea fiecăruia.

Camerele în care aveau să rămînă atît timp cît dura ameninţarea din afară erau destul de spaţioase, în schimb erau în tunecoase, cu pereţii umezi şi plini de mucegai. Deşi se aflau abia prin octombrie, castelul era rece ca în timpul iernii. Paturile de scînduri, ostăşeşti, acoperite cu ţoale braşoveneşti, nu prea îmbiau la stat mult în ele. Pentru spălat — un ibric cu lighean de tablă, aşezate pe un soi de scrin, în care trebuia să-şi ţină lucrurile. Pe jos — rogojini, iar la mijloc — o masă lungă cît odaia cu jilţuri de stejar în jur. O vatră văruită se revărsa din zidul de la răsărit, luînd în stăpînire o bună bucată din odaie. Curînd însă se umplu cu butuci, şi flăcările jucăuşe începură să se urce pe pereţi, schiţînd numeroase forme fantastice, spre bucuria copiilor.

Castelul avînd doar o odaie de oaspeţi, Pál Csáky urma să locuiască în camera comandantului, iar Zamfira cu copiii să rămînă în odaia cea mare. Balaur, ca un om de mînă dreaptă, trebui să doarmă într-o mică încăpere alăturată de a stă-

pînei sale, unde-şi ţineau în mod obişnuit armele comandantul şi căpitanul său.

Castelul avea încă destule încăperi la diferitele sale caturi, folosite toate pentru ostaşii ce păzeau cetatea şi pentru alimentele, îmbrăcămintea şi celelalte efecte de care aveau nevoie meseriaşii şi oamenii cetăţii.

Pînă cînd să sune goarna pentru stingerea luminilor le mai rămăsese o oră de cină şi povestire.

— Ne luaserăm nădejdea să te mai vedem anul acesta în Ardeal. Toate stăruinţele cancelarului făcute pe lîngă voievodul Mircea au rămas doar făgăduieli — spuse Pál Csáky.

Zamfira îl privi mirată :

— Cum, aţi încercat să mă scoateţi de acolo ? N-am ştiut nimic. Am fost împresuraţi de iscoade care nu lăsau să pătrundă veştile pînă la noi.

— Ne-am dat seama, dar am încercat mereu !

— După ce-mi omorî pe clucer n-am mai nădăjduit nici eu să scap teafără din mîna lor.

Aflaseră de la Balaur şi cei de la Alba-Iulia de nenorocirea ce dase peste ea, dar lui Pál parcă tot nu-i venea să creadă că însuşi voievodul fusese vinovat de moartea clucerului.

— Să lăsăm aceste amintiri care mă îndurerează, continuă Zamfira, spune-mi mai bine cum o duce fiică-mea, ce face, ce planuri aveţi ?

— Ce să-ţi spun ? răspunse Pál Csáky într-o românească curată.

Familia sa era de origine română, dar îşi schimbase numele şi credinţa, înnobilîndu-se prin eroismul faptelor ostăşeşti, pe timpul lui Ion Corvin de Huniade. La fel ca dînşii erau multe alte familii de români ca : Bethleneştii, Mailateştii, Kemeneştii, Cîndeştii, Telekesii, Bariaseştii. Din această nobilime de mijloc se alegeau în vremea Isabellei cei mai de seamă slujbaşi ai regatului, care erau şi cei mai credincioşi.

— Cum, nu găseşti nimic să-mi spui de dînsa ? — se îngrijoră pe dată Zamfira.

— Ce să-ţi spun ? — mai întrebă o dată Pál, înveselit ca prin minune. Să-ţi spun că face numai copilării ? Că o răsfaţă toată lumea din jurul ei ? Că ţinea morţiş să mă întovărăşească călare, acum şi că abia am putut-o opri să stea locului şi să aştepte ? Că dorea s-o ia pe cal şi pe Ihumè Caisè după dînsa ? Straşnic ar fi arătat aceasta călare ! S-a făcut rotundă ca o

boccea de dat de-a dura ! — rîse cu poftă tînărul, arătîndu-şi şiragul de fildeş al dinţilor.

— Atît de mult s-a schimbat biata Ihumè ? — întrebă repede stăpîna ei, de teamă ca nu cumva Pál să mai spună ceva despre dînsa de faţă cu Balaur, care-şi ciulise urechile la auzul numelui ei. Se legase Ihumè, cu credinţă încă de la sosirea ei la Ştefăneşti. Nu se uniseră prin căsătorie, fiindcă nu le dăduse voie popa satului, Balaur fiind creştin. Totuşi Ihumè Caisè îi rămăsese cel mai apropiat suflet, cu care împărtăşea şi binele şi răul. Nu i-ar fi plăcut deci să audă pe stăpînii săi batjocorind-o într-un fel, dar Zamfira schimbă vorba, şi el, mulţumit cu ce aflase, plecă să aducă lapte pentru copii.

— Dar pe la curte ce se mai întîmplă ?

— Regina e bolnavă. Tînjeşte mereu. Unii cred că boleşte de cînd cu uciderea unor nobili de la curte. O mustră conştiinţa.

— Ce tot spui ? Ce s-a întîmplat şi pe la voi ?

— O crimă ! Francisc Bebeck cu Anton şi Francisc Kendi învinovăţiţi de un complot împotriva Isabellei şi a lui Ion Sigismund au fost omorîţi acasă de oamenii ei.

— Dar ce cancelarul a avut vreo neplăcere ?

— L-au bănuit şi pe dînsul ! Şi l-ar fi omorît dacă nu era înştiinţat din vreme de un credincios al său.

— Şi-acum ?

— Acum ? S-a dat pe faţă nevinovăţia lui, şi regina, ca să se mai mîngîie de crima făcută, l-a îndrăgit şi-l lasă să ducă tot greul guvernării statului.

— Bine că se sfîrşi aşa ! — spuse Zamfira şi oftă, fiindcă sosise într-o ţară cu aceleaşi metehne ca şi ale ţării sale. — Acum, ca să schimbăm vorba, spune-mi, rogu-te, unde-aş putea să mă aşez în Ardeal ?

— Toate drumurile îţi stau deschise, prin ordinul reginei. De binevoieşti, aşază-te cu noi la Alba-Iulia. Avem destule odăi şi pentru domnia-ta.

— Mi-ar fi plăcut să rămîn lîngă voi, dar mai cuminte ar fi dacă n-aş sta în ochii iscoadelor lui Mircea-voievod.

— Doar eşti mama consoartei mele ! Cine ar îndrăzni să se atingă de domnia-ta.

— Ar fi mult mai nimerit pentru mine şi pentru copiii mei să găsim adăpost şi aşezare la vreun domeniu, în apropiere de Alba-Iulia.

— Cum vei binevoi, maică. Şi acum, după ce ne-am spus cîte ceva din păsurile noastre, dă-mi voie să trec în odaia comandantului, care trebuie să mă aştepte cu nerăbdare. Noapte bună ! Somn uşor şi vouă, drăcuşorilor !

Dar nu apucă să facă trei paşi spre ieşire, că se şi pomeni înlănţuit de cei trei copii mai mici, care-l ţineau cu toată puterea să nu plece. Pál îl ridică pe Albul pe umerii săi şi-l aruncă spre tavan, apoi, lăsîndu-se pe genunchi, îşi amestecă capul lui acoperit cu păr blond şi buclat cu celelalte capete negricioase şi zburlite. Copiii tăbărîră atunci pe dînsul, îl bușirâ cît putură în focul luptei, neluînd în seamă dojana Zamfirei, care sărise să-l scape din mîinile lor. Dar Pál Csáky, căruia îi plăceau astfel de jocuri, meşteşugi în aşa fel, că toţi cei trei copii, afară de Datco, care se ţinea semeţ deoparte, rămaseră unul peste altul, bușindu-se singuri, ceea ce-i făcu să se ridice ruşinaţi şi plini de ciudă.

— Acu, fuga spre culcuşul vostru, că altminteri vă iau în primire ielele care umblă noaptea prin acest castel ! — rosti Pál fugărind pe fiecare spre patul său.

Şi după ce mai sărută în fugă mîna soacrei sale ieşi rîzînd şi cu părul vîlvoi.

Mama Anei privi cu drag în urma lui, şi se gîndi cît de fericită poate fi fata ei cu un asemenea bărbat, plăcut la vorbă şi la port. Şi, parcă pentru întîia oară după atîţia ani de griji şi frămîntări, zîmbi mulţumită, cu sufletul plin de nădejdi pentru viitorul lor.

Rămasă singură, adună lucrurile împrăştiate de copii şi se culcă după ce auzi răsuflarea lor uşoară.

Tocmai cînd bătu ora 10, şi goarna castelului suna stingerea, pătrunse şi cavalerul Csáky în odaia comandantului. Acesta nu se culcase şi-l aştepta la un pahar de Tokaj.

Cînd aflară, după trei zile de şedere pe loc, că ameninţarea dinspre graniţa ţării munteneşti se risipise în vînt, din pricina bolii voievodului Mircea, hotărîră plecarea mai departe. Trebuia să treacă prin Braşov, unde Pál Csáky avea o comunicare de făcut judelui Braşovului din partea cancelarului. Dar nu toţi din cei veniţi plecară spre ţinta hotărîtă, deoarece feciorii ducerului, dădură în răstimp de carele de comerţ ale fraţilor lor ce se întorceau de la iarmarocul din Braşov şi ceruseră învoirea să plece în ţară cu aceştia. Zamfira nu mai avu nici o putere să-i oprească şi, după ce-i înzestră cu cele

trebuincioase pentru drum, îi îmbrățișă cu lacrimile-n ochi și le ceru să nu vorbească pe drum cu oricine despre cele ce au făcut pînă atunci, drumurile fiind pline de iscoadele doamnei Chiajna.

Rămase deci numai cu cei doi frați vitregi ai săi, ca să-i crească și să le dea o învățătură mai aleasă. În ziua a patra de la sosirea lor în cetate, porniră din nou, luînd drumul Brașovului.

Cît stătuseră la castel, veniseră în două rînduri ștafete după dînșii, trimise de Ana, ca să le grăbească plecarea, nerăbdătoare cum era să-și vadă mama și să afle veștile aduse din țară.

Pál Csáky cu ai săi luară drumul bătut al carelor de negoț ce treceau din Țara Românească în Ardeal, mergînd spre cetatea săsească Brașovul.

După ce trecură de satul Bran cu rîulețul lui plin de nisip aurifer, merseră pe sub zidurile întărite ale cetății Rîșnovului, tot pe la poalele muntelui, pînă ce ajunseră în frumosul șes al Bîrsei.

Intrară în Brașov într-o zi de sîmbătă, cînd încă se ținea iarmarocul început cu o zi înainte. De aceste iarmaroace își aminti Zamfira de pe vremea cînd venea cu doamna Ruxandra și cu doamna Despina. Căutau atunci pe Burmiz, pe Hanestee sau Hanas cojocarul, pentru blănile de jderi și viezure aduse din Moldova. Reținuse bine sfada văduvei lui Neagoe Basarab cu argintarii sași care întîrziau repararea unei diademe pentru fiica ei, Ruxandra, ajunsă a doua oară doamna Țării Românești. Ce s-a ales din toată acea vreme și de oameni? Revăzu de asemenea piața cea mare a tîrgului, în mijlocul căreia se înălța clădirea sfatului, cu zidurile ei puternice. Ceasul din turnul pătrat bătea și atunci orele. Împrejurul sfatului se întindeau străzile cu numirile lor deosebite după mărfurile depozitate acolo: ulița grîului, a inului, a peștelui, a vitelor cornute aduse din Moldova. Toate erau aidoma cum le lăsase cu peste douăzeci de ani în urmă. Vremea nu știrbise cu nimic din înfățișarea lor, doar sașii arătau mai îngrijorați, fiindcă nu mai veneau ca odinioară negustorii Hansei nordice, nici cei ai cetăților italiene sau ai părților orientale cu mărfuri rare, pentru că-și schimbaseră drumurile de întîlnire de la descoperirea lumii noi.

Le ieşi în cale şi Biserica Neagră, zidită de catolicii secolului al XIV-lea cu meşteri aduşi din Macedonia. În acest timp era un templu reformat după ce fusese golită pe la 1535 de toate podoabele sale interioare. Alături de dînsa, Ion Henterus, cel dintîi iniţiator al reformei în Braşov, îşi aşezase tipografia, agăţînd pe frontispiciul porţii înalte firma sa cu litere mari în negru şi roşu.

Traseră cu toţii la un han, mai la o parte de piaţă, unde-şi putură adăposti şi carele cu lucruri. Copiii fură daţi pe seama unui oştean ca să-i plimbe prin Braşov pînă la ora mesei ; Pál Csáky plecă la sfat, iar Zamfira, întovărăşită de Balaur, o luă pe jos, să mai tîrguiască cîte ceva pentru drum. Dădură mai înainte raită prin vechiul Braşov din partea de miază-noapte, cu casele sale săseşti strînse una lîngă alta, cu faţadele albăstrite şi cu porţi înalte. Ocoliră pe lîngă puternicele turnuri de apărare ale breslelor şi dădură pe la biserica Sfîntul Nicolae, ridicată de Neagoe Basarab. Zamfira vroia să-şi amintească de anii copilăriei cînd era dusă acolo să se închine. Cercetă după aceea Scheiul ce adăpostea peste 1.000 de români cu boreasele lor acoperite de lunga năframă albă şi se opri apoi la întoarcere la cîteva dugheni din piaţa iarmarocului.

— Priveşte într-acolo, stăpînă ! — auzi dînsa vorbind la spatele ei pe Balaur, care întinsese mîna să-i arate locul prin mulţimea de oameni ce se vîntura dintr-un loc într-altul.

Zamfira deslusi un pîlc de jupîni munteni care vorbeau între dînşii foarte tulburaţi. Cum nu dorea să fie văzută de ei, trimise pe Balaur să tragă cu urechea la ce vorbeau ; se gîndi că-i va fi poate de vreun folos. În timp ce omul său se strecura printre dobitoace şi oameni, ca să ajungă mai repede la locul cu pricina, ea trecu în spatele unui chervan cu peşte din Muntenia.

Din convorbirea acestora, Zamfira pricepu că oamenii veneau din părţile Oltului de Jos, dacă nu cumva chiar dinspre Coeni. Cu stăpînii de acolo nu se mai avea bine de cînd văduva lui Şerban banul se pricopsise cu averile confiscate de la Udrişte vistier, tatăl ei vitreg. Jupîn Marcea, prietenul ei din copilărie, rămăsese postelnic pe pămîntul său, ca toţi jupînii ce n-aveau altă dregătorie. Anca, fata fostului ban Şerban, se măritase şi născuse un băiat, Radu Şerban, ce avea să ajungă domn al Munteniei, şi să se însoare cu fata lui

Udriște, frate după mamă cu Zamfira. Dar toate acestea nu aveau de unde să le știe fiica lui Moise-voievod. Trecu mai departe fără să piardă urma lui Balaur, care tot încerca să tragă cu urechea, ocolind cînd pe unul, cînd pe altul dintre boierii strînși laolaltă.

Cîte neamuri, atîtea limbi! Cetatea săsească a Brașovului îi strîngea de pretutindeni, ca la o întretăiere de drumuri.

După ce mai cumpără cîte ceva de-ale gurii, se grăbi să iasă în întîmpinarea lui Balaur.

— Aci, Balaur, aci! Ei, ce-ai aflat? Nu cumva Mircea-voievod trage să moară?

— Ce să moară, stăpînă? Că s-a sculat din pat cu iataganul în mînă și taie capetele boierilor. Și e turbat că i-au scăpat vreo cîțiva în Ardeal. E supărat pînă și pe doamna lui, care, crezîndu-l pe moarte, a trimis la vizir să-i numească feciorul în locul lui.

— Și ce vor să facă jupînii de aci?

— Se tem să nu fie scoși din Ardeal la amenințările lui.

— Asta-i cam așa! Numai de nu s-ar porni Mircea-voievod spre noi pînă ce nu vom găsi un adăpost mai sigur!

Ajunseră la han aproape în același timp cu Pál Csáky. Acesta auzise la sfat că Alexandru Lăpușneanul amenință Țara Bîrsei și cetățile ei cu pustiirea din pricina ținutului Cetății de Baltă și a Ciceiului, reținute de regină.

— Dar sultanul ce spune despre această ceartă, care durează de atîta vreme?

— Ce să zică? Tot poruncește prin ceaușii lui să dea înapoi moldoveanului ceea ce i se cuvine, pămînturile acestea fiind ținute cu drept de moștenire de la Ștefan cel Mare. Regina însă îl tot amînă, ba a mai și poruncit să se dărîme zidurile lor, ca să nu mai fie cuiburi de dușmani în coasta Ardealului. Acum, Lăpușneanul amenință cu hoardele lui de tătari, și Domnul știe pînă unde va merge cu îndrăzneala. Așa stînd lucrurile, trebuie s-o luăm din loc pînă nu s-o isca furtuna prin aceste locuri, mai cu seamă că și munteanul e neliniștit.

— Plecăm îndată?

— Chiar acum! Pînă la cetatea Făgărașului avem doar vreo 60 de verste, pe care le vom face pînă s-o înnopta. Rămînem acolo peste noapte, și mîine în zori plecăm pe drumul Sibiului spre Alba-Iulia, cu ceva treburi de îndeplinit.

— Nici Ardealul nu e mai ferit de primejdie! — oftă Zamfira.

O jumătate de oră mai tîrziu, treceau cu toţii pe sub brazii deşi de la poalele Pietrei Craiului şi ai muntelui Codlea. Luară apoi pe valea Oltului, mărginită de coastele munţilor Făgăraş, cu bogate păduri scăldate-n lumina roşiatică a unui început de toamnă. Vremea era rece, dar aerul îmbălsămat al muntelui dădea putere de viaţă călătorilor zbuciumaţi de atîtea frămîntări. În calea lor întîlniră tot felul de oameni. Unii cărau lemne din munte, în care mari trase de bivoli, alţii mînau cirezi de boi spre Ţara Bîrsei, aduşi din Moldova. Oamenii lor purtau sumane şi cuşme înflorate, chimiruri în alămuri şi ciubote ungureşti cumpărate de la iarmaroc. Călătorii de diferite naţii forfoteau prin această cale prea bătută din zori pînă-n noapte. Unii dintre dînşii purtau veştile din ţările vecine, de prin Buzău, Gherghina, Piteşti, Brăila, sau de peste Dunăre, Dristor, Nicopol ori Silistra. Erau ştafetele plătite de saşi care iscodeau mişcările turcilor, tătarilor sau chiar ale voievozilor români.

Ajunseră în amurg la Şercaia, de unde o fugă de cal îi putea duce la capătul călătoriei lor de pe malul stîng al Oltului, în cetatea Făgăraş. După legendă, Negru-vodă ar fi plecat de aci spre Valahia să cucerească plaiurile dunărene, iar Făgăraşul, Amlaşul şi Severinul fuseseră stăpînite multă vreme de voievozii români, ca moşteniri drepte de la străbuni.

În cetatea Făgăraşului, Zamfira mai călcase o dată. Pe atunci era o fetiţă de patru ani, plecată să se adăpostească cu părinţii ei de furia răzbunătoare a lui Vlad-voievod, pornit cu război crîncen împotriva tatălui său, Moise. Ce-şi mai putea însă aminti din cele cîteva luni cît stătuse împreună cu mama sa, Anca, în timp ce tatăl îşi strîngea oştire ca să-şi poată relua scaunul? Doar de nişte săli lungi şi înguste, pe care se strecura cu teamă spre odaia de mîncare. Ziduri umede, groase şi fără ferestre, pline de umbre şi de zgomote nelămurite. Acum intra pentru a doua oară, dar nu sub oblăduirea voievodului Mailat Ştefan, ca odinioară, fiindcă acesta murise în închisoarea celor şapte turnuri din Constantinopol, prins de turci prin viclenia lui Petru Rareş; rămăsese în castel însă, stăpînă pe ţara Oltului, văduva lui, Ana Mailat cu copiii săi.

— Ne-am apropiat și de cetatea Făgăraș — vorbi Csáky, la un mic popas făcut ca să-i ajungă din urmă carele cu lucruri, ce mergeau încet, sub supravegherea ostașilor și a lui Balaur.

— A dat Domnul să ne mai îndepărtăm de Țara Românească ! — răspunse Zamfira.

— Nu tocmai ! Sîntem încă destul de aproape și aș putea zice chiar în inima sa !

— Cum asta ? — sări speriată soacra lui.

— Nu știi că Țara Oltului e din buni și străbuni țară românească ? Au stăpînit-o mulți voievozi de-ai voștri, începînd cu Nicolae Alexandru, Mircea cel Bătrîn și Vlad Țepeș, pînă la Vlad II Dracul. Mircea cel Bătrîn barem a și populat-o cu viteji de-ai lui. Iată de ce ți-am spus că te afli chiar în inima Țării Românești.

— Ca munteancă ce sînt, mă bucur de cele ce-mi spui, numai de n-am da acolo peste vreun cuib de năpîrci care să ne vîndă tiranului din țară.

— Acesta ar fi făcut-o poate Ștefan Mailat, ca să-și scape cetatea de vreun atac, dar Ana, soția lui, nu poate să uite că baronatul ei nu mai e liber astăzi să întreprindă ceva pe socoteala sa fără știrea reginei.

— Nu-mi mai amintesc cum arată această doamnă Mailat.

— E soră cu Tomas Nadasdy, judele regesc de la Viena, care a stăpînit pe din două Țara Făgărașului cu Ștefan Mailat. A lăsat apoi partea sa surorii sale, drept zestre, și a plecat la Ferdinand. Ana, rămînînd văduvă, și-a măritat fata, Margareta, după nobilul Andras Báthory, unul dintre fiii fostului locotenent regal al Ardealului de pe vremea lui Iános Zápolya, și ea își duce cu destulă pricepere țara, în așteptarea majoratului fiului său Gábor care acum se află la studii.

— Și-au ținut credința părintească ?

— Nu ! Ștefan trecuse la luterani, cîștigat de Henterus. Cu dînsul trecu bineînțeles și întreaga sa familie. Cum să aibă consoarta alt crez decît cel al bărbatului său ?

Zamfira privi lung în ochii ginerelui său.

— De ce mă privești așa, mamă ? întrebă acesta, oarecum stingherit.

— Mă gîndeam de n-a făcut și fata mea același lucru. Bărbatul ei este luteran, după cît îmi amintesc.

Pál se codi să-i răspundă.

— Răspunde ! — stărui dînsa.

— Da, așa este ! De ce ne-am ascunde, că tot ai să afli. Ana e luterană, ca mine, uniți și prin spirit, nu numai prin corp. E greu să trăiești la curte în mijlocul celorlalți luterani, fără să fii de aceiași credință.

— Și regina este ?

— Nu ! A rămas ce-a fost : catolică.

— Frumoasă pildă vă dă ! Cinste ei !

După aceste cuvinte, Zamfira tăcu, cu toate că ar fi vrut să spună ginerelui său cîteva vorbe mai tari. Ana îi făgăduise să nu-și schimbe cultul. Ar fi fost o faptă de laudă și față de românii din Ardeal care-și părăsiseră credința strămoșească, și poate un sprijin pentru cei mulți care munceau pe pămîntul nobililor, îndurînd toate prigonirile. Cîți domni și boieri de dincolo de munți nu veniseră să le întărească puterile ridicîndu-le biserici și mănăstiri ? Și Ana... neam de Basarabi, trecuse de partea împilatorilor ! Și ce dacă se unise cu un renegat ? Nu învățase oare de la dînsa să respecte libertatea altuia, dar să și-o păstreze pe a sa ? Și un oftat adînc îi umplu pieptul.

— Mergem ? Oamenii sînt gata, carele au sosit — îl auzi pe Pál că-i vorbește.

În acea clipă, Zamfira nu s-ar fi clintit din loc. O trăgeau parcă înapoi amintirile copilăriei sale... Revedea mănăstirea Bistrița cu mormîntul tatălui său, voievodul Moise, ce păstrase cultul străbun, deși fusese crescut în țară turcească ; revedea Tismana cu moaștele sfîntului Nicodem, ctitor de mănăstiri, revedea bolnița mănăstirii Cozia, cu marii săi întemeietori Mircea cel Mare, Petru-Paisie. Ce-ar fi zis doamna Ruxandra și Despina dacă ar mai fi trăit ?

Se uită spre bolta cerească ; se acoperise cu cele dintîi stele și i se păru că se află sub una dintre nenumăratele bolți bisericești din țara sa. Atunci, două lacrimi grele căzură din ochii frumoși în care se reflectaseră cîndva, demult, în copilărie, luminile măreților candelabre de lemn sculptat de la biserica metropolitană din Tîrgoviște.

— Sîntem gata, stăpîne ! — auzi ea din nou aproape de dînsa.

— Bine, scoateți carele pe podul de piatră care trece Oltul și cîrmiți pe drumul cel mare ce duce la poarta de apus

a cetății. Venim și noi în urma voastră — răspunse Pál Csáky.

— Să mergem o dată cu ei, Pál. Vine curînd noaptea și nu e bine să ne depărtăm prea mult — grăi din nou, liniștită, Zamfira, de parcă nimic altceva n-ar fi trecut prin mintea sa.

Doar dacă sub focul ce părea stins, să se fi ascuns vreo hotărîre care să aducă mai tîrziu o adevărată fierbere printre cei ce asupreau credința iobagilor români din Ardeal.

— Dar cnezii țării și-au schimbat oare cultul, ca și castelanul lor ? — mai întreabă ea pe Pál, care călărea alături de ea.

— Nu ! — răspunse acesta scurt, de parcă fusese stingherit de întrebarea pusă. Ei au rămas în legea lor.

Bătură, în sfîrșit, la poarta cea mare de intrare. Cei din cetate fuseseră din vreme înștiințați de sosirea lor. Ana Mailat ținuse tocmai tribunal cu cei doisprezece boieri ai Țării Oltului, ca să se sfătuiască cum să se apere de dieta Transilvaniei, care ridica mereu vorba în ședințele ei despre ștergerea caracterului de ducat liber al țării, supunînd-o contribuțiilor publice, asemeni celorlalte domenii nobiliare.

— Bun sosit în țara noastră, ilustră doamnă ! — spuse Ana Mailat către Zamfira cînd aceasta intră în castel.

— Mulțumim de ospitalitate, nobilă doamnă ! Am mai avut cinstea să stăm cîndva alături de domnia-ta, dar eram prea mică să-ți poți aminti de mine.

— Da, da ! L-am cunoscut pe părintele domniei-tale, Moise-voievod. Ce timpuri zbuciumate !

— Timpurile nu sînt cu mult schimbate, de vreme ce aceleași necazuri ne pun pe drumuri, și pribegii munteni împînzesc Țara Ardealului ! — răspunse fiica lui Moise-voievod.

— Ai dreptate ! Aceiași pribegi, Doamne, și aceleași griji aduse cu dînșii pentru noi, care sîntem aproape de granița munteană.

— Despre Gábor ce vești mai aveți ? — o întrerupse atunci Pál Csáky.

— E bine, mulțăm ! Învață la Viena, unde are pe fratele meu, judele Tomas Nadasdy. De ce te-ncruntași, nobile cavaler ? — îl întrebă dînsa repede, văzînd schimbarea din înfățișarea lui.

— Fiindcă mă gîndii că nu faci tocmai bine ţinîndu-l atîta vreme la Viena şi, cine ştie, poate şi-n serviciul lui Ferdinand.

— Ce spui domnia-ta ? Îl ţine fratele meu la studii, e doar singurul din familie care poate să-i dea o educaţie mai aleasă. E prea tînăr ca să poată sluji pe unul sau pe altul.

— Da, da, ştim, dar stă acolo de prea mulţi ani, şi regina nu vede cu ochi buni plecarea tinerilor la învăţătură tocmai în cuibul duşmanului său. Doar ştii cîtă bătaie de cap şi griji i-a dat şi-i mai dă Ferdinand.

— Ştiu, ştiu ! Sînt văduvă, nu uitaţi, cavalere, şi nu puteam să-l cresc cum l-a crescut fratele meu. Dar, a sosit timpul să-l întorc acasă. Sînt bătrînă şi suferindă. Ca mîine las această lume ! Vreau să-l introduc, cît mai trăiesc, în stăpînirea averii rămase de la tatăl său.

— Bine vei face, nobilă doamnă, şi cu cît mai curînd, cu atît va fi mai cuminte — răspunse Pál Csáky, care părea îndreptăţit de cei de la curte să-i vorbească în acest fel.

Ana Mailat înţelese de unde venea acest îndemn şi nu mai stărui, ca să nu se strice cu regina, care iertase trădarea soţului său Ştefan, ce se ridicase împotriva ei, se împăcase cu ea şi-i mai dăruise pe deasupra comunele Teaca şi Ida.

— Te rog, boier Bîrsan, — se îndreptă ea apoi către un tînăr ce stătea mai la o parte şi-i asculta — fii te rog îndatoritor de arată ilustrilor noştri oaspeţi cămarele unde or binevoi să tragă în noaptea aceasta, ca după ce s-or aşeza să ne facă cinstea să ia cina cu noi.

Cetatea cu turnuri şi metereze, nu prea uşor de cucerit, unde se adăpostiseră pe rînd mulţi voievozi români scoşi din scaun, construită încă de la 1310, ţinuse multe asedii atît din partea moldovenilor uniţi cu tătarii, cît şi din partea muntenilor întovărăşiţi cu turcii. Chiar în anii din urmă, însuşi Petru Rareş cu puternicul paşă Bala asediaseră cetatea, fără prea mult folos, fiindcă pe lîngă întăriturile ei mai veneau în ajutor vitejii boieri din Ţara Oltului, care-şi apărau cu îndîrjire castelanul.

Ca şi cetatea Branului, Făgăraşul nu era o casă prea bună pentru locuit. Odăile, mici şi întunecoase, se înşirau de-a lungul unui coridor îngust — coridorul umbrelor, după cît îşi amintea Zamfira. Înfăţişarea lor era însă mai ospitalieră decît cea de la castelul Bran. La căpătîiul paturilor de scînduri stă-

teau stive de perne și velnițe, ca așternut de noapte ; un scrin săsesc așezat într-un colț de perete, o laviță ungurească, un dulap pitic, pe care era așezat ibricul cu ligheanul de tablă pentru spălat ; un cuier de lemn bătut în perete lîngă ușă, apoi o masă lungă, cu jilțuri de jur împrejur.

La ferestrele înguste, zăbrelite cu fiare, atîrnau ștergare brodate cu arnici roșu și negru. Pe jos și pe pereți — velnițe în aceleași culori. În vatră ardeau cu zgomot bușteni de brad. Icoanele lipseau. Te simțeai bine înăuntru. Copiii se înviorară repede după oboseala drumului făcut în șa, și, fiindcă li se făcuse foame, sora lor le întinse masa, și-i îndemnă să guste din toate cîte le punea dinaintea lor. Le pregăti apoi paturile și-i dădu în seama lui Balaur.

— Să nu ne lași aci ! se tînguí către dînsa Alina, de teamă că ar putea să plece în timpul somnului lor.

— Nu fi prostuță, Alina, cum am să plec fără voi ? — răspunse sora ei mai mare și-o mîngîie ușor pe păr.

O undă de duioșie i se ridică în inimă pentru acești doi copii orfani, care ar fi pierduți fără dînsa.

— Să nu stai mult, surioară dragă — se alintă și Udriște, cu vocea lui mîngîietoare.

— Numai atît cît am să înghit de două ori ! — glumi Zamfira cu dînsul și-l sărută pe frunte.

Pînă să vină ceasul mesei celor mari, copiii și adormiseră, fiecare în culcușul său, sătul și mulțumit.

Împrejurul mesei lungi din sala de mîncare se aflau adunați cîțiva boieri din Țara Oltului : Stan Popa din Recea, Marcul din Hîrseni, Vasile și Frățilă din Rîușori, Stoian feciorul din Comaniciu, ce ținea moșia Scărișoara. Toți aceștia erau tineri și îmbrăcau portul românesc amestecat cu cel săsesc. Șerparul și pieptarul făgărășenilor, foarte împodobit și încheiat pe umărul și șoldul drept, cioareci strîmți de pănură albă, dar cu cizmulițe galbene, cămașă cu guler alb și îndoit, ca și încheietura cu bumbi de porțelan, după obiceiul săsesc. În toată înfățișarea lor arătau însă o dîrzenie care era foarte potrivită cu fiecare vorbă ce-o rosteau.

La intrarea Zamfirei, odraslă de voievod român, toți o salutară ostășește, simțindu-se oarecum mîndri de înfățișarea ei, ca și cum ar fi fost zămislită din coasta lor.

Fiica lui Moise-voievod își alesese o rochie de atlaz cafenie, care-i îmbrăca bine trupul înălțat și zvelt. Pe umeri

aruncase un șal de Persia, în tonuri calde ce scotea în relief frumusețea de creolă a chipului iar ochii, cu sprîncene bogate, aruncau irizații aurii pe fondul lor de un verde-închis. La gît purta un frumos șirag de perle, în urechi două mari smaragde, care sclipeau la fiecare mișcare a capului. Părul și-l strînsese în mici bucle cu o cărare la mijloc, peste care pusese un subțire cerc de aur bătut cu diamante.

Ana Mailat, obișnuită cu viața de la curte, privi cu multă simpatie înfățișarea îngrijită a fiicei lui Moise-voievod.

Zamfira nu întîrzie să se facă plăcută și la vorbă. Povesti cu însuflețire și haz ceea ce văzuse prin locurile pe unde trăise, și masa fu mai veselă parcă și pentru castelană, rămasă văduvă să ducă treburile bărbatului între zidurile acelei cetăți mohorîte și umede.

La sfîrșitul mesei, Ana Mailat, ca să cinstească pe odrasla de domn venită sub acoperămîntul castelului său, aduse doi cobzari din sat să cînte isprăvile de arme împotriva păgînilor ale lui Ștefan Mailat, cîntec ce umbla din gură-n gură printre locuitorii Țării Oltului.

— Frumos ! Prea frumos ! — abia izbutiră să șoptească mesenii cuprinși de o adîncă emoție la evocarea figurii voievodului lor.

— Și pe cînd v-ați hotărît să plecați, ilustre domn ! — întrebă unul dintre boieri pe Pál Csáky.

— Plecăm chiar mîine, în zori ! — răspunse acesta. Luăm drumul Sibiului, fiindcă am o mică însărcinare pentru judele orașului.

— Aveți ceva lucruri cu domniile-voastre ? — întrebă numaidecît un altul dintre boieri.

— Avem ! Toate lucrurile ce le-am putut scăpa din Țara Românească ! — spuse Zamfira.

— De ce întrebi, boier Stan ? Nu cumva ai primit ceva știri proaste despre acest drum ? — mai întrebă Pál Csáky.

— Chiar azi sosi o ștafetă dinspre Sibiu, cu știrea că s-ar fi aciuat prin apropiere de Bran o ceată de tîlhari de codru care jefuiesc cu deosebire pe negustori, răspunse cel întrebat.

— Am o sută de ostași cu mine. Că n-or fi mai viteji ca voinicii mei ! Abia voi avea prilejul să curăț drumul de ei — răspunse semeț cavalerul.

Boierii din Ţara Oltului dădură îngrijoraţi din cap. Numai de nu le-ar ieşi în cale! Tăcuseră însă, din respect pentru tagma din care făcea Csáky parte, şi se scularâ de la masă, o dată cu gazda, gata să apuce fiecare pe drumul lui. Atunci se auzi un zgomot pe coridorul îngust, luminat de făclii de ceară. O dată cu acesta pătrunseră din curte, pe fereastra îngustă, o larmă neînţeleasă. Ana Nadasdy ceru deslușiri uşierului.

— Ce s-a întîmplat în curtea castelului?

— Sînt mai mulţi iobagi care cer dreptate. Unul dintre păcurarii satului a fost omorît de saşi pentru că a trecut vitele pe imaşul lor şi le-au oprit la dînşii.

— Nu sînt traşi la răspundere cei care l-au omorît? — întrebă Zamfira, care ştia că în Ţara Românească satul sau boierul plăteau despăgubirile pentru mortul aflat pe pămîntul lor.

— La noi nu e lege pentru iobagi! Pot fi omorîţi ca nişte muşte dacă au călcat pe pămîntul săsesc fără învoirea acestora. Iar cînd vinovatul fuge, atunci stăpînul lui îşi lasă capul sub satîr. Întîmplări din acestea se văd deseori la noi, domniţă — grăi din nou Marcul din Hîrseni.

Zamfira cercetă figurile celor de faţă. Toate erau încruntate şi pline de ură. Voia bună de la masă se dusese parcă dintr-o dată pe apa Sîmbetei. Păreau nişte ostaşi gata să lupte şi să se răzbune pe duşmani. De-ai fi căzut atunci în mîna lor cu vreo vină, n-ai fi scăpat cu trupul teafăr. Se adeverea ceea ce auzise din zvonuri că românii din Ardeal, la mînie, sînt cruzi şi răzbunători.

— Să nu ne pripim cu judecata, boieri dumneavoastră! Să cercetăm faptele mîine, la lumina zilei — încercă castelana să le mai domolească firea.

— D-apăi! Ne mor aproape zilnic păcurarii, vitele ni se iau, şi să rămînem cu braţele încrucişate, să ne uităm prosteşte cum păgubim în avutul nostru? Că nu luăm odată voiniceşte bîta sau barda, să ne facem singuri dreptate! Barem dacă pierim noi, să piară şi dînşii! — ridică glasul boierul Frăţilă din Rîuşori.

— Domol, domol, boierule, că n-avem decît pizmaşi în jur, care rîvnesc la pămînturile noastre. Şi aşa stau domnii din dietă gata să ne ia baronatul pe seama statului, de ce să le mai dăm apă la moară sfădindu-ne cu vecinii noştri saşi?

Doar ştiţi domniile-voastre că numai saşii, secuii şi ungurii nobili au apărare în acest regat ; ele sînt naţiile stăpînitoare : noi, românii, ne strecurăm cum putem printre dînşii, deşi sîntem mai mulţi la număr decît ei toţi la un loc. Şi ca Ţara Oltului să nu fie împărţită între ei, să ne înţelegem mai bine cu comunitatea săsească din Braşov, să nu mai urgisească păcurarii. Chiar mîine să mergem unul dintre noi la judele sfatului şi să vorbească cu dînsul, că doar şi ei vor avea cîndva nevoie de braţele şi armele noastre — vorbi Ana Mailat.

— Mai ales acum, cînd sînt ameninţaţi din două părţi ! glăsui Pál Csáky.

Larma de afară se potolise. Slujitorii cetăţii împrăştiaseră pe iobagi şi închiseseră poarta dinspre sat. Boierii îşi luară şi dînşii seara bună de la oaspeţi, plecînd fiecare cu sfatul din urmă al castelanei lor. Dar fiica lui Moise-voievod rămase cu o nouă încredinţare : că regatul micşorat al Ungariei stă pe o temelie vulcanică şi că pacea lipseşte nu numai în bordeiele celor sărmani, ci şi în castelele celor temuţi de popor. Şi în acea noapte nu putu închide liniştită ochii din pricina grijilor ce-o năpădiseră faţă de împrejurările în care era silită de aci înainte să trăiască cu ai săi.

A doua zi, abia mijiseră zorile după creasta muntelui Făgăraş, oaspeţii Anei Mailat porniră cu întreg calabalîcul tot pe partea dreaptă a Oltului, pînă la punctul unde rîul se lasă în jos spre Ţara Românească. Tăiară în cele din urmă drumul, apucînd spre Hula Bradului, o culme împădurită, pentru ca să ajungă la porţile cetăţii Sibiu, mai înainte de a se înnopta.

Pe Hula Bradului, tăiată de-a curmezişul de drumul pe care trebuia să treacă cei plecaţi de la Făgăraş, se aşezase de puţină vreme o ceată de oameni amestecaţi, ce stăteau la pîndă în jurul focului pitit în dosul unui tufiş. Era ceata despre care se vorbise la masa Anei Mailat. Se găseau iobagi de toate neamurile din Ardeal care fugiseră de pe moşiile nobililor ca să trăiască liberi. Îmbrăcaţi cu te-miri-ce, hrăniţi ca vai de lume, cu adăpostul în vînt, se adunaseră la un loc ca să facă rost de ceva bani şi atacau la drumul mare pe toţi călătorii mai de soi.

Purtau măciuci ghintuite, pistoale turceşti, suliţe făurite de ţiganii lor, securi şi topoare. Aleseseră dintre ei pe cel mai îndrăzneţ şi mai isteţ să le fie căpitan şi dăduseră pînă atunci cîteva lovituri bune în pădurile de la graniţa de nord a Ar-

dealului, cu care prilej făcuseră multă pagubă negustorilor clujeni și celor din Tîrgul-Secuiesc. Voiau acum să mai apuce ceva și de la tîrgoveții care făceau negoț între Brașov și Sibiu, ca apoi să se liniștească pe vremea iernii. Și nu puteau găsi un loc mai nimerit la astfel de isprăvi ca acest Bratan, cum i se spunea colinei împădurite pe care se așezaseră și de unde puteau supraveghea orice mișcare de pe drum fără să fie văzuți.

Ziua trecu aproape fără nici o ispravă. Pe la orele 6 începuse jocul umbrelor în codru. Domnea peste copaci o tăcere de piatră, care încremenise parcă și vorba oamenilor. Se mai auzea doar cîte-o cucuvaie în întrecere cu stihiile nopții. Haiducii mîncară ce mîncară și se așezară apoi împrejurul focului mocnit. Unii dintre ei aveau sumane sau chitoane, dar cei mai mulți tremurau sub zdrențele lor și se ghemuiră cît mai aproape de foc.

Călătorii plecați de la Făgăraș se apropiau încet. Urcușul era destul de lesnicios, iar cocia închisă, dată ca împrumut de Ana Mailat Zamfirei, ca să-i ușureze mersul, urca sprintenă, trasă de cei patru telegari. Pál Csáky mergea cînd alături de ea, cînd se trăgea spre ostași ca să schimbe cîte o vorbă cu ei. Era bucuros de felul cum călătoriseră pînă atunci ; le mai rămăseseră vreo două ore de drum. Urcau la pas, să se mai odihnească telegarii a căror copite loveau cadențat coasta pietroasă a colinei.

Zamfira ațipise alături de cei doi frați ai săi adormiți. Pe capră mîna Balaur, care avea lîngă el pe omul Anei Mailat, Gheorghe, ce trebuia să se întoarcă cu careta stăpînei sale. Era de fel de prin Oltenia și nădăjduia să poată trece într-o zi munții să vadă pe cei lăsați în satul său.

— Lung e drumul pînă la Sibiu, frate, dar mai lung îmi pare timpul de cînd n-am văzut om din satul meu ! — oftă Gheorghe lîngă Balaur.

— Fii mai răbduriu, flăcăule, că o veni și timpul să te-ntorci în țară.

— Apăi, că altă cale nu-i — răspunse acesta.

Dar nu sfîrșiră bine vorba, și un șuierat prelung se auzi dinspre pădure după care fură îndată împresurați de o gloată de oameni ; unii dintre ei apucară caii de căpăstru să-i oprească iar alții se năpustiră asupra ostașilor ca să-i tîrască la luptă în pădure.

Pál Csáky, luat pe neașteptate, dădu semnul de atac și cum haiducii se tot retrăgeau spre interiorul pădurii, se luă după dînșii cu toți ostașii săi, lăsînd carele descoperite în paza doar a celor ce le mînau. Cărăușii fură însă repede zvîrliți de pe locurile lor și legați de căpitan cu oamenii săi, iar careta Zamfirei trasă la o parte. Gheorghe lovi atunci cu bîta, din nesocotință, pe unul dintre haiducii ce voiau să pună mîna pe hățuri, dar zece mîini îl înșfăcară pe dată, îl legară de un copac, și-l spintecară cu iataganele.

Din fericire, copiii nu se deșteptară. Sora lor se dezmetici însă repede, înțelese primejdia în care se aflau, se îmbrobodi, acoperindu-și fața, și dădu să iasă, dar Balaur, se coborî de pe capră, îi tăie drumul, și se așeză înaintea ușii închisă.

— Dă-te la o parte, robule, de nu vrei să pați ca tovarășul tău ! — îi porunci șeful celor care-i atacaseră.

Balaur scoase atunci o vorbă de ocară pe țigănește :

— *San dina arămaia* ! (Blestemat să fii !)

— *Mo, și tu rom?* — întrebă repede unul dintre jefuitori, care era scripcar.

— *Dorus va cheria !* (Adevărat este !) — răspunse Balaur, cu gînd să mai întîrzie răfuiala cu dînșii pînă la întoarcerea din pădure a stăpînului său.

— *Kai geas akanak?* (Unde te duci ?) — grăi țiganul prietenos, apropiindu-se de dînsul.

— *Cherdem caicipa.* (Am ceva de făcut.)

— *Caring, pal?* (Încotro, frate ?)

Baï buklo. (Spre cetate.) — răspunse Balaur, arătînd spre Sibiu.

— Hai, sfîrșiți odată cu vorba ! — se răsti la ei căpitanul. Tu, baragladino, dacă poftești, lasă pe stăpînii tăi și intră în ceata noastră, că tot mai bine îți va fi. Că nu te-om vinde turcilor ! Ai tras și tu destul pînă acum. De nu lași, însă, liberă ușa, băieții mei îți vor face repede de petrecanie. Hai, dă-te deoparte, să văd ce păzești cu atîta strășnicie ! Sau duci în caretă vreo zînă a pădurii ?

— O *mamale eșeschi* ! (Mama pădurii !) — spuse rîzînd scripcarul.

Balaur tăcu, ca să mai treacă timpul.

— Hai, de ce nu vorbești ? — îi strigă un alt haiduc, plictisit de timpul pierdut cu vorba.

— Mă gîndeam, răspunse agale Balaur, de nu mi-ar fi mai de folos să mă înfrăţesc cu voi. Dar ce-mi daţi de vă las uşa liberă ?

— Mă fudulule, nu ţi-e de-ajuns viaţa şi libertatea, mai vrei şi răsplată ?

— Nu mi-e de-ajuns, căci mă gîndesc la cîtă bogăţie pot să vă dau pe mînă. Că uite, stăpînul meu e mare negustor şi are la mărfuri care v-ar umple de bănet pentru o viaţă întreagă. Numai că nu sînt cu noi, ci stau pitite, nu departe de aici, într-o văgăună pe care nici n-o bănuiţi. De acolo le ia şi le duce la Sibiu, că nu e departe de porţile lui.

— Bre-bre, grozav eşti de fălos de stăpînul tău ! — rîse un alt haiduc, căruia i se năzări deodată că poate avea o comoară de galbeni.

— Şi de ce le ţine stăpînul tău ascunse în văgăuna de care pomeneşti ? — întrebă nerăbdător căpitanul.

— Fiindcă-s mărfuri tot de furat de pe la călători şi aşteaptă să-i vină muşteriii din Ţara Muntenească.

Căpitanul stătu puţin pe gînduri.

— Şi ce-ai vrea ca să ne duci pînă acolo ? Răspunde mai repede, că n-am timp să mă tîrguiesc cu tine.

Balaur mai întîrzie puţin cu răspunsul.

— Ei, nu răspunzi ? — spuse unul dintre haiduci.

— Apăi dă-mi timp să cuget, omule, că nu prea ştiu bine ce să aleg.

Scripcarul îi sări în ajutor, îndrugînd cu scripca lui :

Unde sînt trei cortorele,
Acolo-s căştile mele !

— Taci, mă cioroiaşule ! De cîntecul tău ne arde acu ? — ţipă la dînsul şeful, lovind cu ciubota sa corpul neînsufleţit a lui Gheorghe.

— Apăi, că m-am gîndit ! Dă-mi mie cocea asta cu tot ce-i într-însa.

— *Firea, firea !* (Fie !) — strigă cît îl lua gura scripcarul, ca să-i facă pe plac.

— Măi motintocule, vrei să ne duci cu vorba ! Şi dacă ai acolo ceva mai de preţ decît mărfurile celea ?

Haiducii ceilalţi se dădură mai la o parte, nemulţumiţi de vorba şefului şi începură să cîrtească împotriva lui.

— Tăcere ! Aci, eu hotărăsc. Nimeni să nu crîcnească ! Şi întorcîndu-se spre Balaur, îi zise aspru : Eu, tuciuriule,

nu-ți dau nemeca din ce este în caretă, că n-oi da vrabia din mînă pe cea de pe gard. Asta n-o fac nece. Hai, acu dă-te deoparte, că de nu, te străpung cu pumnalul ăsta.

— Sus mîinile, tîlharilor ! — auziră ei o voce de la spate. Şi mai înainte să se dezmeticească de ceea ce li se întîmpla, haiducii fură prinşi cu arcanul, rostogoliţi şi cît ai clipi din ochi legaţi cu mîinile la spate. Numai şeful lor, care se afla despărţit de ceilalţi, întinse repede pistolul lui turcesc şi ochi pe călăreţul ce stătea în fruntea cetei sale de ostaşi.

Dar călăreţul prinsese de veste şi sărise în lături, cu calul, ocolind primejdia. În schimb, îndrăzneţul căpitan de haiduci fu îndată culcat la pămînt de cei dimprejurul lui.

— Unde sînt ostaşii şi ilustrul cavaler Csáky ? — auzi apoi Balaur în spatele lui.

Recunoscu pe dată glasul unuia dintre boierii văzuţi în cetatea Făgăraşului. Era într-adevăr boierul Marcul din Hîrseni.

— Să trăieşti, slăvite domn ! Ei se luptă în pădure, unde i-a tîrît ceata de tîlhari ce ne-a ieşit în cale.

— Şi unde-i ilustra doamnă Zamfira ?

— Aci sîntem, nobile cavaler, care ne-ai scăpat cinstea şi viaţa ! — rosti Zamfira ieşind din cocie. Boierul Marcul din Hîrseni se frînse în două de la mijloc în faţa ei, şi dacă n-ar fi fost pe înnoptate s-ar fi putut zări roşeaţa ce i se-ntinsese pe obraji.

— Slăvit fie cerul că am putut sosi la timp ! Bănuiam ce fel de luptă vor duce aceşti tîlhari, care au obiceiul să tragă mărfurile departe de locul luptei, ca să le jefuiască apoi în linişte.

— N-am cuvinte să-ţi mulţumesc, cavalere, şi te rog fii bun cu noi pînă la sfîrşit. Vezi ce se întîmplă cu ginerele meu, care s-a luat după ceilalţi haiduci.

— Nu-i purta de grijă, domniţă, se descurcă şi singur cu oştenii pe care-i are. Totuşi, trimit îndată pe unul dintre ostaşii mei în urmărirea lor. Eu rămîn lîngă domnia-ta, pentru ca nu cumva să se întoarcă vreunul din tîlhari cu ceata sa şi să te găsească singură fără apărare. A... dar... iată... zăresc ceva în depărtare. Da, da, sînt ostaşii prea nobilului vostru ginere. Iată vin spre noi.

Se-ntorceau într-adevăr oamenii lui Pál Csáky, destul de hărţuiţi de haiduci. Avuseseră de furcă cu aceştia, şi, deşi

se-ntorceau parte dintre ei răniți, nici unul nu rămăsese pe cîmpul de bătaie. În schimb, haiducii veniră puțini la număr, legați cot la cot și împinși din spate de sulițele ostașilor călări. Printre cei răniți era și Pál Csáky. Zamfira îi ieși repede înainte.

— Pál, Pál, ce s-a întîmplat cu tine ?

— Nu te speria, maică, că doar nu sînt rănit de moarte. Ia, o mică zgîrietură de pumnal — încercă acesta să glumească, deși paloarea feței lui arăta cît sînge pierduse din această zgîrietură.

Fu dat cu greutate jos de pe cal, făcîndu-i-se loc în caretă, unde Zamfira îi legă rana cu batistele ce le avu la îndemînă. Se pregătiră apoi de plecare, grăbiți de noaptea care se lăsa și mai ales de grija pentru ceilalți ostași ce aveau nevoie de îngrijire.

Cărăușii, dezlegați pe unde-i lăsaseră haiducii, cerură la rîndul lor ca măcar scripcarul să fie legat și lăsat în locul lor, pentru ca fiarele codrului să aibă din ce se ospăta în timpul nopții.

Lui Balaur i se făcu milă de bietul om, lăsat fără nici o apărare în puterea fiarelor.

— Stăpînă — vorbi dînsul către Zamfira — am o mare rugăminte să-ți fac.

— Spune, Balaur !

— Rogu-te, prealuminată stăpînă, dă poruncă să fie lăsat liber și nevătămat țiganul cu scripca, ce ne-a scăpat prin vorba lui de nenorocire.

— Liber nu poate rămîne, dar îl voi cere pentru mine... — Boier Marcu — se îndreptă ea atunci către cel ce-o scăpase, fii bun și dă poruncă să fie dezlegat scripcarul, deoarece vreau să-l iau cu mine.

— Dar, mărită doamnă, e un răufăcător și dăm pildă rea ostașilor.

— El n-a făcut, cred, nici un rău. L-au luat ceilalți, ca să aibă cum petrece.

— Aceștia trebuie pedepsiți după lege și nicidecum iertați, că apoi s-ar umple pădurile cu dînșii și n-o mai fi viață de trăit în Ardeal.

— Ai dreptate, cavalere, dar pe acest scripcar am pus eu ochii și-l voi răscumpăra. Eu te rog să mi-l dai. Are grijă, Balaur, de dînsul.

Nemaiavînd ce face, boierul Marcul dădu poruncă să fie dezlegat scripcarul. Balaur îl sui în locul lui Gheorghe, şi convoiul — cu învinşi şi învingători — porni din nou la drum.

Marcul din Hîrseni îi întovărăşi pînă la porţile cetăţii Sibiu, care din fericire rămăseseră încă deschise, fiindcă se aşteptau negustorii cehi şi polonezi ce veneau dinspre Silezia, iar către miezul nopţii, alţi negustori, germani, din Bosnia, care aveau să-şi treacă postavurile spre Zara din Dalmaţia şi să se întoarcă cu mărfurile veneţiene pentru Viena şi părţile nordice.

Şi pe cînd se îndreptau spre casa sfatului cu răniţii şi prinşii lor, ca să depună plîngeri şi să ceară despăgubiri, pentru că nu se luaseră măsuri serioase împotriva tîlharilor, de către Sibieni, boier Marcul, îşi luă rămas bun de la toţi şi făcu cale-ntoarsă, numai cu mîngîierea că fusese de folos frumoasei domniţe muntene, al cărei farmec deosebit îl pusese pe drumuri. Dorul minunatei femei avea să-l tulbure încă multă vreme, deşi îşi dădea seama că niciodată n-avea s-o mai întîlnească în calea sa.

Pe drum, Balaur închisese ochii la sprinteneala cu care sărise scripcarul de pe capră, simţind ca şi dînsul nevoia de libertate şi de ducă. Auzise numai strigîndu-i din fugă :

Aciu devlasa, pal ! (Rămîi cu Dumnezeu, frate !)

Se văzură, în sfîrşit, şi pe străzile Sibiului. Oraşul săsesc, Hermannstat început să fie ridicat încă din secolul al XII-lea, de către Hermann din Nürenberg, şi terminat abia sub Ludovic cel Mare, în 1370, avea ziduri puternice cu treizeci şi două de turnuri şi şapte bastioane, iar de jur împrejurul lui numeroase eleşteie, care întăreau centura de apărare a cetăţii. Suferise multe asedii şi cursese atîta sînge pe locurile acelea, încît Sibiul fusese poreclit de turci „oraşul roşu".

Zamfira cunoscuse bine acest tîrg săsesc încă de pe vremea doamnei Ruxandra. Aceleaşi case zugrăvite în albastru pe din afară, acoperite cu ţiglă, aceleaşi prăvălii închise cu obloane de lemn, aşezate în rînd şi lipite una de alta. Acest tîrg plin de negustori veniţi din toate părţile, făcea legătura între oraşele germane de pe malurile Rinului cu cele din dreapta Dunării, fiind locul de întîlnire al puternicilor boieri olteni pribegiţi din ţara lor.

Aveau saşii aceştia o iscusinţă deosebită în orînduirea treburilor lor zilnice. Ridicaseră şcoli şi le înzestraseră cu bi-

blioteci. Tineretul şi-l trimiteau uneori la universităţile renumite, străine, de unde venea fără să-şi fi pierdut ceva din bunele lor tradiţii. Bani aveau destui pentru că iubeau meşteşugurile, şi se constituiseră în bresle, ca să-şi apere mai bine drepturile şi privilegiile date în decursul timpului de către diferiţi monarhi.

La capătul Străzii Măcelarilor se afla Casa Sfatului, zidită în stil gotic, înălţată semeţ spre cer prin turnul pătrat isprăvit cu o bombă. Fusese casa lui Marc Pemflenger, care îşi irosise întreaga avere luptînd pentru Ferdinand.

După ce-şi isprăviră treburile la sfat, porniră mai departe, pe lîngă biserica luterană, cu turnul în formă de piramidă ascuţită, şi o luară pe nişte străzi la lumina torţelor de răşină.

În faţa casei negustorilor, *Kaufhaus*, aşteptau mai multe harabale cu mărfuri pentru a fi descărcate în magazii pînă-n ziua tîrgului, fiindcă n-aveau voie să vîndă cu mărunţişul prin sate sau tîrguri. Le lăsau fără nici o grijă în seama „contelui casei", *Hausgraf-ul*, care supraveghea descărcarea, apoi cerea de la *der Wirt*, hangiul, adăpostul cuvenit, înştiinţînd la plecarea spre Ţara Românească pe magistrat, pentru a le da învoirea trecerii munţilor.

Zamfira cunoştea toate acestea încă din copilărie şi mai ştia că nici în timpul nopţii nu adormea întreaga suflare din Sibiu. Atunci se împărţeau şi se aşezau mărfurile, ca a doua zi străzile să rămînă curate şi libere pentru circulaţia trecătorilor. Saşii formau populaţia cea mai productivă şi cea mai înfloritoare a Ardealului în acea vreme. Ei procurau armele sau muniţiile pentru războaie şi plăteau soldaţii care le ţineau locul în lipsă. Pe mulţi voievozi români îi ajutaseră să-şi recapete scaunul sau le dăduseră adăpost şi tain din casa obştească. Erau într-adevăr o clasă de oameni destoinici şi înstărită prin virtuţile lor, dar se arătau dispreţuitori faţă de celelalte neamuri cu care conviefuiau, din care pricină erau urîţi de acestea.

Prin argintarii săi iscusiţi, Sibiul ajunsese întîiul oraş comercial din micul regat. Faima acestora trecuse de graniţele ţării. Argintăria lor lucrată cu atîta măiestrie nu lipsea din nici un tezaur european. Voievozii români şi boierii îşi împodobeau mesele cu ea şi nu de puţine ori aceşti argintari erau chemaţi ca oaspeţi de onoare la nunţile domneşti din cele două principate române.

Sibiul pentru Zamfira era orașul unde i se deschiseseră ochii minții iscoditoare și dornice de cunoștințe. Păstrase amintiri care reveneau acum cu prospețimea vremii de atunci. Imaginea însă a celor două doamne care-o crescuseră cu atîta dragoste îi umezi ochii obosiți de atîta cercetare în jurul ei.

Coborîră la un mare han, în a cărui curte se puteau adăposti carele și dobitoacele. Balaur rămase împreună cu cîțiva ostași să supravegheze în timpul nopții bunurile abia scăpate din mîinile haiducilor întîlniți. Stăpîna lui, după ce obloji brațul ginerelui, pregăti copiii pentru somnul de noapte.

— Unchiul Pál are să moară? — întrebă speriată Alina, amintindu-și de cei care muriseră în preajma ei.

— Ce-ți trecu prin minte, prostuțo! Unchiul Pál e un mare viteaz, și vitejii nu mor de o mică rană! — răspunse sora ei, înfiorată de vorbele ce le rostise.

— Deșteaptă mai ești! — vorbi și Udriște, ridicîndu-se în pat în capul oaselor. Cum are să moară un om ca unchiul Pál, un cavaler ilustru, cum îi spuneau cei de la Făgăraș?

Pál Csáky, care se culcase pe un divan alăturat, începu să rîdă:

— Foarte frumos din partea domniei-tale, nobilă domnișoară, să mă crezi atît de bicisnic încît să dau ortul popii dintr-o zgîrietură de pumnal! Iată că Udriște a înțeles prea bine ce înseamnă a fi ostaș.

— Eu, unchiule, n-am să mor nici cînd m-or atinge zece gloanțe deodată! — începu să se umfle în pene cel lăudat.

— Nepricopsitule! — se repezi într-însul Alina, supărată. Îți rotești coada ca un curcan! Ai uitat, se vede, că ți-e frică și de zgîrietura unei pisici!

— Haide-haide, lăsați sfada! E vremea de dormit. Unchiul Pál e obosit și trebuie să se scoale mîine în zori, ca să fie de față la spînzurarea răufăcătorilor de azi — spuse Zamfira silindu-i să pună capul pe pernă.

Dintre toți cei culcați, numai ea nu putu închide ochii, înfiorată încă de întîmplarea prin care trecuseră. Atunci abia își aminti că nu mulțumise cum se cuvine inimosului boier din Țara Oltului care o scăpase din așa mare primejdie. Și o undă de caldă simpatie alergă după dînsul pe drumul care-l întorcea spre casa lui. Se apropia clipa revederii cu fiica sa,

care-i îndepărta orice altă preocupare în afară de aceasta. Primiseră din clipa sosirii la Sibiu, ştirea că Ana le va ieşi în întîmpinare la Sebeş, cu un întreg alai după dînsa, iar mama se bucură măgulită în dragostea ei.

A doua zi, plecară din Sibiu către amiază. Tăiară şesul frumos al Cibinului, afluent al Oltului, pe ale cărui maluri se-ntindeau numeroase podgorii, proprietatea comunităţii săseşti din Sibiu, lucrate de iobagii români, care se îndeletniceau în timpul liber şi cu cărăuşia, obicei rămas din moşi-strămoşi. Se bucura fiica lui Moise-voievod de tot ce întîlnea în cale, fiindcă mergea în întîmpinarea Anei, pe care n-o mai văzuse de atîta timp. Şi chipul ei se luminase sub puternica simţire năpădită în inima sa. Lui Pál Csáky, care-şi aruncase în treacăt privirea asupra ei, îi păru, ca-ntr-o străfulgerare, că Ana lui seamănă numai pe jumătate mamei sale, deşi trecea la curte printre cele mai încîntătoare femei.

Către orele 4 după-amiază ajunseră, în sfîrşit, la locul întîlnirii. Un grup strălucit de tineri şi tinere călări le ieşi în cale, în cap cu Ana, îmbrăcată în haine bărbăteşti. Întrevederea fu duioasă, dar fu stînjenită de spaima Anei cînd îşi văzu bărbatul cu mîna prinsă în legătură. Noroc însă de firea sa care nu lua nimic în tragic ! Fu uşor încredinţată de soţul său că nu e un motiv de îngrijorare o mică rană primită în luptă. Ba, se şi mîndri de vitejia soţului, care scăpase negustorii de jaful unei bande de tîlhari ce speriaseră Clujul şi Tîrgul-Secuiesc.

Deşi erau cu toţii curioşi să afle cît mai multe amănunte despre întîmplarea prin care trecuseră, din cauza oboselii arătate de toţi călătorii lăsară întrebările pe altă dată. Pál Csáky rămase însă subiectul admiraţiei lor pentru vitejia arătată, ceea ce-l făcu pe acesta să se bucure în taină de buna sa faimă, care avea să se întindă repede de la unul la altul.

De boierul Marcul din Hîrseşti numai Balaur îşi aminti cît de bine căzuse cu ostaşii lui ; ceilalţi îl şi uitaseră, în bucuria lor.

Cea dintîi grijă o dată ajunşi în casa de piatră acoperită cu tablă de pe strada Sfîntului Mihai din Alba-Iulia fu să se odihnească. Casa era zidită de un sas care plecase pentru totdeauna la Viena şi-şi vînduse proprietăţile din Ardeal. Era destul de încăpătoare ca să-i cuprindă pe toţi şi să se simtă

bine împreună. Pe lîngă curte, casa avea o mare grădină, așezată de mîna unui grădinar ce învățase de la străini cum se grupează plantele, ca să placă mai mult.

Zamfira fu mulțumită de ordinea și curățenia găsită în gospodăria fiicei sale, dar fiindcă o cunoștea prea bine își dădu seama că în tot ce vedea era urma mîinii harnicei Ihumè Caisè, care supraveghea totul din cămăruța ei. Două dormitoare și un salonaș rămaseră pe seama Zamfirei și a fraților săi vitregi. Ferestrele dădeau spre grădină, așa încît privirea nu întîlnea decît grupe de tufănele și crizanteme.

După ce intrară în camerele hotărîte, Zamfira începu să se pregătească pentru odihna copiilor. O ușoară bătaie în ușă o făcu atentă.

— Cine este ? Intră !

În pervazul ușii apăru atunci Ihumè Caisè cu o tavă plină de uscături dulci, din cele plăcute stăpînei sale la Constantinopol. Întîrziase să se arate, ca să nu stingherească pe cei care se bucurau de întîlnirea așteptată după atîta vreme. Cînd o văzu, în sfîrșit, pe buna ei stăpînă cu același zîmbet binevoitor pe buze, prea bine cunoscut ei, înaintă înăbușită de adîncă simțire.

— Bine ai sosit la noi, iubita mea domniță, și cerul să te țină sănătoasă multă vreme printre noi ! — abia apucă să spună pînă nu o podidi plînsul de bucurie.

— Să trăiești și tu cu noi, buna mea Ihumè, numai ia uită-te puțin la mine !

Zamfira o privi atent, fiindcă văzuse de la prima ochire că doica cea credincioasă îmbătrînise înainte de vreme și, deși se îngrășase, figura ei arăta obosită și palidă.

— De ce mă privești așa, buna mea stăpînă ? — întrebă dînsa zîmbind ca de obicei cînd vorbea cuiva.

— Ai fost cumva bolnavă ? Sau te nedreptățește cineva din această casă ?

— Ferească sfîntul ! Domnița mea cea tînără e o zînă și nici domnișorul nu mă supără cu ceva, dar uite, îmi bate inima uneori, de stă parcă să se rupă de la locul ei. E ca o morișcă stricată și mă ține așa cîte-o zi, două, ba uneori și mai mult, de nu-mi dă pace să mă hodinesc. Te-am tot așteptat, vorbind adeseori împreună cu domnița despre domniata, și plîngeam uneori amîndouă. Asta poate m-a lovit așa.

— Acu, că sînt aci, am să te arăt la un doctor, să vedem ce ne spune despre morişca ta. Te rog să te păzeşti de boală, că, uite, ţi-am adus încă doi copii să-i creştem împreună.

— D-apăi, că nu am de gînd să dau aşa curînd ortul popii, mai cu seamă după ce te văzui aici ! — rîse cu toată gura ei largă Ihumè Caisè.

— Să le dăm şi lor ceva din aste bunătăţi ? — întrebă apoi Zamfira, ca să schimbe vorba şi să aţîţe pofta copiilor care moţăiau pe marginea patului încă nedesfăcut.

— Să le dăm, dacă au fost cuminţi pe drum !

— Te-am supărat cu ceva, domniţă ? întrebă Alina, pofticioasă din fire.

— Dar eu ? Nu am fost cuminte tot drumul, scumpă surioară ? — întrebă la rîndul lui Udrişte.

— Da, copii, aţi fost cuminţi şi meritaţi răsplata asta, spuse sora lor mai mare umplîndu-le mîinile cu uscături. Numai să ascultaţi de Ihumè, să nu ieşiţi din cuvîntul ei, că altminteri nu vă mai face nimic bun.

Copiii, care cunoşteau prea bine pe doică de la Ştefăneşti, puseră pe masă cele primite, alergară la dînsa şi o îmbrăţişară cu dragoste. Ihumè îşi arătă din nou dinţii săi laţi şi strălucitori, cu toate că lupta să scape din îmbrăţişarea lor furtunoasă.

Ihumè rămase să-i ajute la dezbrăcat, pe cînd sora lor, obosită, se retrase în camera ei, cu gînd să se culce imediat. Dar acolo o găsi pe Ana, care, deşi îşi luase seara bună de la dînsa, intrase stînjenită în faţa mamei sale. Aflase de la Pál de mîhnirea ce i-o pricinuise pe drum şi venise s-o mîngîie şi să-i ceară iertare. Dar mama şi uitase, în bucuria revederii, de supărarea sa. O sărută şi o alintă ca în timpul cînd fusese copil, fără să-şi mai poată reţine dragostea ce o simţea pentru ea.

Ihumè Caisè, după ce aşteptă să adoarmă copiii, părăsi odaia lor ca să se ducă în bucătărie. Tocmai isprăvise lucrul şi se pregătea să plece la culcare, cînd intră Balaur în bucătărie.

— Unde ai fost pînă acu ? — îl întrebă dînsa îngrijorată.

Simţea că omul acela e nemulţumit de locul unde se află. Îl lăsă însă în apele lui şi-i puse un blid de mîncare înainte.

— Mănîncă, poate eşti flămînd !

— Sînt, Ihumè !

Şi gîndul îi zbură la haiducii întîlniţi pe Bratan. Ce liberi se crezuseră bieţii oameni ! Îi veni apoi în minte chipul scripcarului. Acela barem scăpase de spînzurătoare. Şi se bucură că-i înlesnise fuga. Se dezmetici cînd văzu blidul dinainte şi începu să înfulece cu lăcomie. După cîteva înghiţituri se opri.

— M-ai luat cu mîncarea şi uitai că ţi-am adus ceva de la Bucureşti.

Şi îndată scoase din sîn un şal de mătase persan, pe care i-l puse pe umeri.

Ihumè nu putu scoate un cuvînt. Pipăi şalul mătăsos şi-l mînca din ochi de frumos ce-i părea.

— Nu zici nimic ? Îţi place ?

— De plăcut să nu mai vorbim ! Dar cît ai robit ca să-mi cumperi aşa lucru de preţ ? — spuse dînsa privindu-l în ochi.

Balaur începu să rîdă de mulţumire.

— Şi ce ? Nu-i mai de preţ bucuria ta ? De muncit muncesc şi aşa, că nu sînt jupîn, şi munca la mine e ca şi pîinea ce-o îmbuc zilnic. Mai bine să-mi îndrugi ce-ai făcut de cînd ai plecat din ţară ! O duci bine cu stăpînii cei tineri ? Conaşul îmi pare — cum să-ţi spun ? — cam slobod la gură, că de, o fi el român din naştere, dar e crescut aci între străini, care nu cunosc vorbă bună pentru sărmani.

— Ba nu, Balaur, vorbişi cu păcat ! Conaşul nu e domn rău şi nu m-a atins nici cu o vorbă, ce să zic ? ! Mai curînd fata mea de lapte mă oropseşte cîteodată, iute cum e din fire, dar îi trece repede, şi-apoi vine să mă giugiulească ca pe-un copil. Şi cu munca o duc destul de uşor. O casă mai bună ca asta nu pot să-mi doresc. Mai cu seamă acum, cînd mi-a sosit şi buna mea stăpînă.

— Bună, într-adevăr ! Că de n-ar fi fost aşa, nu mă vedeai aci în ţara asta plină de neamuri care mai de care mai stăpîn pe bietul nevoiaş.

— Auzii că noul tău stăpîn, clucerul Datco, fu omorît la o vînătoare, de voievod. Adevărat să fie ?

— Adevărat este !

— Săraca stăpînă, că nu avu parte nici de-al doilea bărbat !

— Nici !

— Bine că a scăpat de voievodul cel dușman! — mai spuse Ihumè, căreia îi seca izvorul vorbelor la răspunsurile scurte ale lui Balaur.

— Dar ce este cu tine de-mi răspunzi pe apucate? De ce stai tot pe gînduri? Balaur oftă din adîncul pieptului. Vai de mine! Nu cumva îi fi bolnav și nu-mi spui! Grăiește, că poate oi găsi ceva de leac printre ierburile mele!

— Fii pe pace! Sînt sănătos cu trupul, dar sufletul, săracul, se părpălește!

— Ai lăsat cumva pe cineva de-ai tăi în primejdie? Știam că nu ai pe nimeni.

— Nici nu am! Dar uite, mă frige dorul de țara mea. De pămîntul pe care-l munceam, de oamenii satului meu, de vite, de ierburi, de toată suflarea din Țara Muntenească. Ce vrei? Măcar că m-am născut rob, acolo mi-e gîndul, la ce-am lăsat în urmă. Hei, doico, dacă nu m-ar ține stăpîna cu nevoile ei, m-aș face haiduc, să doinesc din frunză cît o fi ziulica de mare în timpul verii și să hălăduiesc pe unde mi-o plăcea. N-aș omorî oameni, nu, nici nu i-aș jefui decît cînd mi-ar trebui să ajut pe cei săraci, dar aș cresta din cînd în cînd nasul acelora care și-l țin prea în vînt și le miroase tot a iobag.

— Vai de mine, Balaur, să nu mai spui astfel de lucruri, că te ia hingherașul în primire!

— Cine-i hingherașul ăsta?

— Călăul crăiesei. Că a ieșit un ordin să se stîrpească orice făcător de rele — haiduc, ucigaș sau hoț și chiar pe cine pomenește de haiducie — spuse speriată Ihumè Caisè, care numai la asta nu se aștepta de la omul cuminte cum îl știuse pe Balaur.

— Eu sînt țigan și nu pot pune frîu dorului meu de a hoinări pe unde-mi place. Sînt legat de pămînt și de stăpîn, dar sufăr și mă părpălesc de dor. Ție nu ți-a fost dor de țara ta după ce te-au răpit străinii?

Ihumè stătu puțin pe gînduri. Își aminti de țara ei din Asia, Persia, de unde fusese ademenită de un curd nomad și dusă departe de ai săi. Satul pierdut din valea roditoare de la poalele munților Elbrus, cu apa cea răcoroasă a Sefid-Rudului, cu mătăsurile, covoarele și șalurile ieșite din mîna iscusiților lucrători și lucrătoare! — și mîna ei atinse din nou șalul de pe umeri, care venea poate de pe acele locuri, lucrat

chiar de vreunul dintre ai săi, rudă sau cunoscut... Balaur se înduioşă văzînd umbra ce se lăsase pe figura ei totdeauna zîmbitoare, pe care se prelinseră repede două lacrimi, şi, ca să-i şteargă aceste amintiri iscodite de el, scoase din buzunar un şirag de mărgele de chihlimbar, pe care-l cumpărase de la Braşov.

— Voiam să ţi-l atîrn la gît de ziua ta de naştere, dar acu, dacă ţi-am întunecat gîndurile ca un năuc ce sînt, iată, ţi le dau mai înainte, ca să te bucuri de el.

Ihumè Caisè izbucni în plîns la vederea şiragului de mărgele şi hohoti cu lacrimi grele cîteva clipe. Tot un asemenea şirag îi atîrnase de gît maica sa iubită în ziua cînd împlinise treisprezece ani, şi fiindcă se tot mîndrise în tîrgul din apropierea satului său, fără să ţină seama de cei ce-i aţineau calea, fu prinsă de un curd, care, după ce trăi cu dînsa vreo trei ani, o vînduse la Constantinopole stăpînei sale. Tăcu însă şi nu spuse din ce gîndise o vorbă bunului ei prieten, care se lipsise de tot ce-i era mai trebuincios ca să-i aducă daruri de preţ. În inima ei însă, ghimpele unei presimţiri rele se înfipse adînc şi nu mai ştiu pe ce sfînt al ei să roage în taină să îndepărteze nenorocirea de la casa ei.

Balaur crezu că de dragul podoabei hohotise dînsa în suspine şi se bucură, dar era prea ostenit ca să mai poată lega două vorbe cu înţeles. Căscă de cîteva ori, din pricina somnului care-l prinsese pe neaşteptate, şi-şi întinse picioarele să le dezmorţească.

— Du-te, Balaur, de te culcă. Ţi-am aşternut într-o cameră din casa cea mică din grădină, ţi-am vîrît o buturugă în cămin, să-ţi ţină de cald. Pleacă la culcare, şi unde ai să zăreşti lumină la fereastră, acolo să ştii că este culcuşul tău.

Acesta nu aştepta să-i mai zică o dată. Îşi luă seara bună de la dînsa şi plecă într-ale sale, mulţumit că făcuse prietenei atîta bucurie.

Alba-Iulia, ajunsă centrul regatului ungar după ce Buda fusese prefăcută în paşalîc, cu un beglerbei în locul sultanului era o cetate fără întărituri şi fără tradiţie de mare oraş. Cînd se-ntorsese Isabella cu fiul său, Ion Sigismund, în 1556 să domnească din nou, crezuse că sultanul îi va înapoia ţinuturile luate în timpul luptelor cu Ferdinand. Dar acesta nu numai că şi le păstrase pentru sine, dar încuraja pe turcii de

la granița de apus să mai rupă și din ceea ce rămăsese în stăpînirea Isabellei și a fiului său. Obladuirea lui Soliman asupra Ardealului se reducea doar la a ține în frîu năzuința lui Ferdinand să cuprindă și restul Ungariei. Încolo — nici o pricopseală. Mai toate veniturile statului treceau în haznaua împărătească, pentru bir.

Regina Isabella domnea în mijlocul grijilor de tot felul. Printre slujitorii micului regat erau mulți ce tratau pe ascuns cu Ferdinand sau cu vizirul. Melhior Blassa, comandantul trupelor Ardealului de Sus, lăsase pe germani să se întărească în fortăreața Kysvarda din comitatul Sabolt, fără să încerce un atac împotriva lor, și chiar unii dintre magnați unelteau împotriva sa. Și regina era serios bolnavă. Suferea, de cînd plecase în Polonia, de o vătămătură internă. Încercaseră mulți doctori s-o tămăduiască, între care și cunoscutul medic din Polonia Ion Evangelista, dar totul fusese în zadar. Se înzdrăvenea cîtva timp, pentru ca apoi să cadă din nou la pat, mai istovită de puteri. Avea numai treizeci și opt de ani, dar viața i se scurgea pe nesimțite, viață petrecută în asedii nenumărate, în lupte, intrigi și hărțuieli de tot soiul, deși avusese acasă în Polonia, belșug și răsfăț, fiind copila iubită a lui Sigismund și al Bonei, regi ai Poloniei.

Ca să se așeze temeinic în Ardeal, Zamfira ceru voie încă de la cele dintîi zile ale sosirii sale, să vadă pe regină, însă medicul oprise orice întrevedere care să tulbure cît de cît liniștea bolnavei, ce se găsea într-una din marile ei crize.

În așteptare, Zamfira se îndeletnici cu învățătura copiilor și cu gospodăria Anei. Aceasta se învîrtea pe lîngă mamă, dornică să afle cît mai mult din cele ce se întîmplase în Țara Românească. Începuseră să cerceteze împreună domeniile din Ardeal rămase pe seama fiscului din lipsa de moștenitori, morți sau fugiți la Ferdinand. Nici unul însă nu era pe placul Zamfirei. Își aminti atunci că auzise vorbind pe maica sa, doamna Anca, de castelul Stremț și domeniul de la Aldyod, care aparținuse cîndva bunicului ei, Radu cel Mare, dăruit de Vladislav al Ungariei lui și urmașilor săi. Acesta se găsea în comitatul Huniade, nu departe de Alba-Iulia. Domeniul fusese stăpînit în urmă de boierii din neamul acelui voievod, ba chiar și de Neagoe Basarab, pînă la o vreme, cînd, stingîndu-se moștenitorii în linie bărbătească, fusese luat de fisc și dăruit în urmă, de regină, lui Melhior Balassa, cu gînd să

și-l apropie. Acesta îl lăsase însă aproape în părăsire, pe mîna unui administrator ungur, el fiind mai mult la granița de nord sau în domeniile proprii.

Ideea Zamfirei, de a i se da ei, ceea ce fusese a străbunului său, nu era rea și-și găsi adepți convinși în Ana și bărbatul său. Numai că nu știau cum să îndemne pe regină să-i dea în schimb lui Melhior Balassa un alt domeniu, mai aproape de proprietățile lui. Pál Csáky se gîndi la fratele său, dar în ultimul timp îl știa prea îngrijorat de purtarea comandantului de oști din nordul Ardealului, ca să-i mai facă și o supărare cu luarea domeniului dăruit. Se bizui în cele din urmă tot pe iscusința soacrei sale de a o putea convinge pe regină.

Mare le fu deci bucuria cînd auziră că regina s-a înzdrăvenit și că ține, în ciuda celor ce-o crezuseră pe patul morții, să dea o petrecere la palat. Era aceasta și o măsură politică contra celor ce pescuiau în apă tulbure ca să trimită apoi pe fiul ei minor înapoi în Polonia. Pál Csáky, făcînd parte din garda palatului, îi trimise numaidecît reginei rugămintea doamnei Zamfira s-o primească cîteva clipe. Regina îi răspunse deocamdată printr-o invitație pentru balul ce avea să-l dea la curte pentru deschiderea petrecerilor de iarnă, iar cît privește primirea ei, avea s-o înștiințeze la vreme.

Pînă la ziua balului, Zamfira dori să arate fraților săi orașul. Rugă mai întîi pe ginerele său să-i aleagă o caretă frumoasă, cu patru telegari. După ce i se împlini această dorință, Zamfira, Ana, Udrișteș și Alina porniră să se plimbe pe străzile înguste și pietroase ale vechii cetăți. Aceasta era un fel de fortăreață naturală, întărită mai demult de călugărul Martinuzzi, fost guvernator al Ardealului și apoi de generalul german Castaldi, locțiitor al lui Ferdinand, după plecarea Isabellei.

Zamfira cunoscuse Alba-Iulia cînd avea doar patru-cinci ani, adusă fiind de doamnele Despina și Ruxandra. Își amintea însă lecțiile de istorie ce i le dăduse mai tîrziu dascălul ei din Sibiu.

— Vedeți, copii, spuse ea la rîndul său, acest ținut care se întinde de la malurile Mureșului pînă sub zidurile Albei-Iulia, numită de unguri Gyulafehérvár, și de sași Wiesenburg, a fost al străvechii cetăți romane Apullum, fondată de împăratul Traian aproape de capitala dacilor, Sarmisegetuza. Mai înainte fusese aci o cetate dacă Tharmis.

— Ce de pietre scrise se văd pe zidurile cetății! — se miră tare Alina.

— Ba chiar și în zidurile unor case! — strigă la fel Udriște.

— Da, copii, urmă sora lor, astea sînt din ruinele marelui oraș Apullum și se găsesc pe tot drumul pînă-n Munții Apuseni.

— Cine l-a dărîmat? — întrebă curioasă Ana.

— Mai întîi l-au ars goții, apoi l-au prădat tătarii, sașii la rîndul lor, pe la vreo 1277, i-au dat foc ca răzbunare, iar pe vremea lui Matei Corvinul, zidurile cetății fură dărîmate, pentru ca apoi să fie ridicate din nou de regele Vladislav. Chiar regina noastră a fos asediată aci în cetate la 1550, de călugărul Martinuzzi, care făcea joc dublu în politică, dîndu-se cînd de partea turcilor, cînd de cea a lui Ferdinand.

Din strada Sfîntul Mihail, trecînd printre scaunele măcelarilor și dughenile cu tot soiul de mărfuri, intrară prin poarta Sfîntul Mihail în incinta strîmtă a vechii cetăți. Înconjurată de valea Sebeșului, aceasta se ridica deasupra cîmpiei Mureșului și al Ampoiului. Din piatra Cetei căpeau în valuri, dealurile, între Ampoiul și Arieș, care se întîlneau cu cele venite din Munții Metalici. Erau acoperite de vii și păduri nesfîrșite, peste care se ridica la orizont semețul vîrf, Surian.

O luară după aceea de-a lungul străzii Sfîntul Gheorghe, care făcea legătura între cele două porți ale cetății, venind de data asta rîndul Anei să le dea deslușirile cuvenite:

— Iată, aci e casa guvernatorului, apoi, la rînd, vin cetatea cînepii, a sfatului comunal, palatul regal, fosta catedrală catolică, cu turnul ei pătrat, zidită din secolul al XII-lea, astăzi luterană.

Intrară să vadă mormintele cu sculpturi în marmură ale lui Ion Corvin și al fiului său, Vladislav. Biserica fusese golită de podoabe și doar un singur paraclis fusese lăsat reginei, pentru rugăciuni. Catedrala făcea pereche cu palatul regal, în ale cărui încăperi stătuse cîndva reprezentantul papei, monseniorul Bornemissa.

Nu-i impresionară mult aceste morminte și nici pereții goi dar impunători ai bisericii. Numai vocea omenească ce

se ridica în ecouri prelungi spre bolta înaltă le lăsase amintire profundă în mintea celor doi copii.

Plecară și de aci, pe ulițele din ce în ce mai înguste și mai greu de trecut cu rădvanul.

— Dar aceasta ce poate fi ? — întrebă Zamfira arătînd o mare clădire, fără ferestre, ridicată în dreptul palatului regal.

— Este depozitul de alimente, care hrănește toată curtea și garda ei. Iată și casa scaunelor săsești, apoi cea de piatră, a orașului Brașov, iar alături — aceea a Sibiului. Mai departe se vede casa Clujului, a Orăștiei, a Aradului, Colegiul reformat și Terenul Pustei. A, iată și casa scaunului Ciucului.

— Dar aceste frumoase clădiri cu grădini întinse și îngrijite ale cui sînt oare ?

— Alte grofilor Apor, Bethlen, Teleki și ale celor care vin la diete.

— Gáspár Békés, Stanislas Niesovsski și ceilalți curteni ai Isabellei unde-și au locuința ? — mai întrebă mama sa.

— Cei mai aproape de regină locuiesc în palat. Gáspár Békés doarme chiar cu Ion Sigismund în aceeași cameră.

Străbătură apoi și prin alte ulicioare pînă ajunseră la poarta Sfîntul Gheorghe, unde coborîră din caretă ca să poată vedea priveliștea din vale. Deasupra lor, peste poarta cea grea de piatră, o lespede antică înfățișa pe Romulus și Remus sugînd de la lupoaică. La picioarele lor se întindea șesul larg și mlăștinos al Mureșului, cu apa lui tulburată de ploile căzute la munte, pe care treceau în sus și-n jos luntrele încărcate cu sare și pietriș. Mai departe se deschidea drumul țiganilor, al cimitirului pentru catolici, apoi drumul Teiușului, cu terenurile celor de pe Mureș, cu locuințele răsfirate de-o parte și de alta a rîului, care adăposteau pe cărăușii români. După centura de apărare a drabanților albaștri și a mușchetarilor germani se întindea șoseaua largă, ce împrejmuia întreg terenul exterior al cetății. Departe, sclipea apa Ampoiului, după care se-nălțau tot alte dealuri, pînă ce se-ntîlneau cu stîncile bogate în aur și argint ale Munților Apuseni.

Jos de tot, pe Strada Grecilor, într-un cot mai puțin umed al Mureșului, se ridica mica și neînsemnata biserică greco-orientală în mijlocul cocioabelor umede ale enoriașilor săi. Ana, urmărind privirea mamei sale, zise :

— Ce vezi acolo este singura bisericuță a românilor care a mai rămas.

— Sărmanii de dînșii ! Din ce mohorît loc își înalță, bieții, gîndirea spre Dumnezeu !

— Acum să ne întoarcem, măicuță dragă ; ne așteaptă, cred, Pál cu masa.

— Să ne întoarcem, Ana, dar tare grea povară mi s-a așezat pe inimă văzînd unde se roagă românii noștri !

În ziua hotărîtă pentru balul curții, Zamfira, întovărășită de Ana și de Pál, intră cu careta lor în curtea pătrată a palatului, plantată mai toată cu flori de piatră, o modă din acea vreme. În fund, se ridicau două corpuri de case așezate ca un colțar, deopotrivă de înalte, numai că cel din dreapta, care fusese locuit de monseniorul catolic, era învechit de timpul ce trecuse peste el, pe cînd cel din fund, început de regina Isabella cu maiștori venețieni și isprăvit de generalul Castaldi, arăta grațios împodobit, după stilul italian al renașterii. Mai tîrziu, Ion Sigismund avea să întregească pătratul ridicînd a treia clădire, dînd în totul o unitate arhitecturală plăcută ochiului.

În marea sală de serbări a palatului, curtenii și consilierii primeau salutul numeroșilor oaspeți. Toți erau în ținută de gală, cum îi plăcea Isabellei să-i vadă. Adusese cu dînsa din Polonia deprinderi noi, care se infiltraseră cu mare greutate în societatea ardeleană, deprinsă să-și vadă numai de treburile zilnice. Luxul de la curțile orașelor italiene sau chiar poloneze nu era în obiceiul lor și nici nu-l doreau. Rusticitatea era mai la preț chiar în castele ai căror proprietari își petreceau viața mai mult în lupte și la vînătoare. Ce le păsa magnaților de bunele maniere de la curtea Franței să zicem, a lui Francisc I sau a reginei Bona din Polonia ?

Isabella își pusese în gînd să-i schimbe. Încurajă pe cei tineri să plece la învățătură mai înaltă și-i îndemnă să-și schimbe îmbrăcămintea ce mai păstra urme feudale cel puțin cînd veneau la curte. Tinerii polonezi ce-o înconjurau se îmbrăcau strălucit pentru cea mai neînsemnată primire la palat, și se impuneau printr-o bună creștere. Încet-încet, mulți ardeleni, mai cu seamă dintre români, se adaptară la noile condiții de viață, mai cu seamă că aceștia fură cei dintîi chemați în posturile de încredere ale conducerii statului, fiind elementul cel mai credincios în lupta ce o ducea regina cu duș-

manii ei. Tinerii care se întorceau din Italia sau Polonia o ajutau în năzuințele ei, se deprindeau cu limbi străine, învățau cunoștințe folositoare asupra lumii și a oamenilor, deși căpătau în acel secol de descoperiri diverse și gust pentru aventura pe care-o trăiau, fie prin literatură, fie prin știință, sau artă cît și în viața de toate zilele. Limba latină era curent vorbită la curtea Isabellei, și începuse să fie cunoscută greaca lui Plutarh, ale cărui *Vieți paralele* erau foarte gustate de oamenii culți ai acelei vremi. La aceasta înlesnea și pilda dată de însuși Ion Sigismund, care cunoștea limba multor neamuri din țara sa pe lîngă cele de peste granițe. Fusese educat de mari învățători polonezi și germani și trecea ca unul dintre cei mai culți tineri dintre capetele încoronate, ca și unchiul său, Sigismund August, care la rîndul său se mîndrea cu marea sa cultură și pricepere în științele naturii, ce luaseră pe atunci un mare avînt.

Cînd intră Zamfira în Ardeal, opera educativă a Isabellei își dădea roadele. Curtea strălucea prin frumoasele costume colorate ale bărbaților și podoabele de preț din îmbrăcămintea feminină. Noile dansuri își făceau din ce în ce mai mulți adepți, imitate după cele de la curtea regelui francez, iar carnavalurile asemeni celor din Italia, se împămînteneau cu succes. Cît privește ifosul și politețea spectaculoasă poloneză, se armonizară curînd și ele cu felul de viață al curtenilor din Alba-Iulia. Abia de se mai găsea cîte-un nobil uitat de lume în castelul său întărit, care mai aducea aminte de trecut, prin bruscheța cu care răspundea oamenilor sau îmbrăcămintea rustică, ori de vînătoare, cu care apărea ostentativ între ceilalți curteni.

Îndată ce auzi de sosirea Zamfirei, regina dori s-o cunoască, fiindcă faima ei ajunsese pînă la urechile sale de pe cînd era la Constantinopol, de aceea îi trimisese cu multă plăcere invitația la balul pe care voia să-l dea.

Fiica lui Moise-voievod intră fără sfială în sala tronului. Avea ceva din aerul unei domnițe bizantine care se adaptase timpului fără să-și piardă din înfățișarea ei voievodală. Alături de unele dintre femeile ardelene, care, exagerînd fuga lor după noutăți, împrumutaseră ceva din îmbrăcămintea turcoaicelor — feregele colorate și iminei — Zamfira părea o ctitoră de biserici coborîtă atunci în mijlocul lor. Purta o rochie de atlaz, brumărie, tivită cu dungi în fir de aur la

gît și pe marginile de jos, iar pe umeri — o haină de brocart verde, cu flori de aur, încheiată printr-o agrafă de preț sub bărbie. În picioare avea ghete din piele de ied prinse cu catarame de argint, iar pe cap — o lesă de mărgăritare așezată peste bucle ei castanii, pieptănate cu cărare la mijloc. Din această lesă coborau până mai jos de brîu, trecînd prin cerceii de smarald, două groase lanțuri de aur, a căror greutate îi înclina puțin capul.

De cum intră, Zamfira înaintă repede spre regină și, făcîndu-și loc printre cei care-o salutau pe aceasta, se opri în fața ei. În cea dintîi clipă, Isabella rămase puțin uluită de înfățișarea sa. Recunoscînd pe tinerii Csáky, ce stăteau de-o parte și de alta a acelei făpturi minunate, își dădu repede seama că trebuie să fie Zamfira. Îi întinse mîna prietenește, cu toată plecăciunea fiicei lui Moise-voievod, care cunoștea etiheta unei curți, și, oprind pentru un timp șirul celor care o urmau, se prezentă lui Ion Sigismund.

— Am aflat — vorbi cel dintîi acesta, într-o bună românească —, de ospitalitatea și neprețuitul sprijin dat de domnia-ta trimișilor noștri la Constantinopol și am dori, împreună cu augusta mea mamă, să vă fim și noi la rîndul nostru de vreun folos.

— Întocmai, scumpă doamnă Zamfira, — reluă vorba regina într-o bună latină. Am dori să te răsplătim pentru marele bine ce ni l-ai făcut și pentru simpatia ce ai purtat totdeauna cauzei noastre.

— Mai înainte de toate îngăduiți-mi, augustă doamnă — răspunse Zamfira tot în limba latină — , să vă aduc în dar un mic obiect, pe care l-am păstrat în mare cinste și dragoste în casa mea, fiind o amintire de la străbunii mei, voievozi în Țara Muntenească, și vă rog să-l primiți ca pe-un talisman care să vă ocrotească și să vă țină sănătoasă.

Pál Csáky întinse una dintre cutiile ce le ținea în mînă, și Zamfira scoase dintr-însa un medalion de aur încrustat cu pietre.

— Știu — continuă dînsa — că Maica Domnului cu pruncul Isus este patroana acestui regat și m-am gîndit că purtîndu-l în timp de griji și suferință vă va aduce alinare și liniște.

Așeză medalionul, care atîrna de un lanț greu de aur, în cutia sa, și-l întinse reginei. Apoi, luînd cealaltă cutie din

mîna ginerelui său, scoase dintr-însa un mic pumnal de sidef, incrustat cu bucăți de aur și safire, pe care-l întinse lui Ion Sigismund.

Atît mama, cît și fiul fură cu adevărat uluiți de frumusețea darurilor primite și nu încetau cu mulțumirile și cu prețuirea lor.

Fapta fiicei lui Moise-voievod, care în cîteva minute știu să se facă atît de plăcută celor de la palat, ocoli sala, mărindu-i faima și strălucirea.

În răstimp, Pál Csáky trase deoparte pe fratele său, cancelarul.

— Văd că mama-soacră are mare trecere la regină!

— Și ce, vrei să tragi foloasele? — îl necăji Mihály Csáky.

— Nu pentru mine, la drept vorbind, ci pentru ea. Vrea să aibă un domeniu unde să-și petreacă zilele, stăpînă pe avutul său. La Alba-Iulia zice că stă prea în văzul iscoadelor lui Mircea-voievod.

— Oriunde va sta, iscoadele vor merge după ea, de asta să n-ai grijă!

— Poate i-ar putea da un domeniu, regina, mai aproape de noi, ca s-o apărăm la nevoie... spuse cu oarecare sfială Pál Csáky, care știa că, deși era fratele cel mai iubit al său, cancelarul nu i-ar fi trecut nici lui cu vederea vreo abatere de la lege.

— Pentru care faptă? — întrebă cancelarul, aspru. Doar să aibă drept asupra vreunei sfori de moșii ca să i-o poată confirma regina. Și nici așa nu va putea scăpa de ura ce i-o poartă doamna Chiajna, după cum singură cred că ți-a povestit. Nu rămîne decît un singur lucru care s-o pună cu totul la adăpost.

— Care? — întrebă repede Pál Csáky.

— Să se mărite cu vreun magnat de-aci.

— Asta nu e cu putință, cînd abia și-a îngropat bărbatul! Că doar nu e marfă de pus la licitație! — se burzului tînărul Csáky.

— Atunci, caută tu drumul cel bun!

— Să i se confirme moștenirea de la străbunicul ei, Radu cel Mare.

— Vorbeşti de Aldyod şi de castelul Stremţ ? Dar acela aparţine generalului Balassa. Nu ştii ?

— El nu se prea dă în vînt după acest domeniu, dovadă că l-a lăsat cu totul pe mîna unui administrator, care domneşte acolo ca un senior fără blazon — răspunse puţin aprins Pál Csáky. Daţi-i nobilului Balassa în schimb un alt domeniu, pe care să-l preţuiască mai mult.

— Ideea nu e rea... Să încercăm...să văd ce voi putea face mîine, cînd regina mă va chema la lucru. Pînă atunci, răbdare şi tăcere, nobile cavaler !

Şi, trăgîndu-l uşor de bărbie, în semn de simpatie, cancelarul îl părăsi repede, la un semn făcut de unul dintre consilierii reginei.

Pál Csáky fu prea mulţumit de ceea ce obţinuse de la fratele său. Ştia că o dată intrată pe mîna lui, dorinţa lor se va realiza

Peste cîteva zile de la aceasta, Pál Csáky veni acasă cu hotărîrea reginei de a da Zamfirei, strănepoata lui Radu cel Mare, în folosinţă temporară, castelul Stremţ şi domeniul Aldyodului. Dania nu fusese întreagă, dar fiica lui Moise-voievod se mulţumi şi cu această izbîndă.

— Şi regina îţi mai trimite sfatul ca nu cumva să adăposteşti în castel pribegii căutaţi de Mircea Ciobanul, fiindcă nu va putea lupta nici împotriva dietei, care îţi poate retrage dania, nici împotriva ceauşilor, care te vor privi ca aţîţătoare la răzmeriţe în imperiul turcesc.

Deocamdată, Zamfira n-avea un pribeag în vedere pe care să-l ocrotească şi să se pună astfel rău cu dieta şi cu vizirul, aşa că se duse la regină să-i mulţumească şi s-o asigure că din parte-i nu va avea nici o neplăcere.

— Nădăjduiesc — încheie la despărţire regina — că Stremţul nu te va opri numai între zidurile lui şi ne vei face plăcerea să fii cu noi la petrecerile de iarnă ce s-au deschis la palat.

— Pentru mine va fi o mare cinste şi mă voi grăbi, desigur, să vin îndată ce voi fi înştiinţată.

Înainte ca Zamfira, împreună cu fraţii ei, să se îndepărteze de Alba-Iulia, Ana ţinu să le mai arate partea oraşului dincolo de poarta Sfîntul Mihai. O luară deci cu rădvanul pe uliţele prăfuite ce se-ntindeau în preajma zidului exterior

al cetății. Întîlniră în cale pe unii dintre slujbașii palatului care aveau locuința în acea parte. După ce se săturară de mers, se-ntoarseră acasă, unde Pál Csáky le aștepta cu invitațiile reginei la cununia a două poloneze, cu aprozi unguri, care avea să se celebreze la palat. Ana fu prea bucuroasă de această veste și nu mai înceta să întrebe pe maică-sa cu ce să se îmbrace și ce daruri să trimită din partea lor. Către seară însă, se simți secătuită de puteri. Tînjea, de cîteva zile fără să spună ceva celor din jur. Nădăjduia să fie un rău trecător. Dar, după ultima plimbare făcută, după atîta zbucium de la venirea mamei sale, Ana, simți că-și pierde cunoștința.

— Doică, mi-e tare rău !

— T-ei fi obosit, sufletelul meu. Ia stai un pic întinsă, că numaidecît îți va trece tot răul. Vin acu să te descînt, poate și-o fi pus cineva ochii răi pe frumusețea chipului tău.

Zamfira, care auzise convorbirea lor, intră pe ușă, și se înspăimîntă de paloarea fiicei sale.

— Ce este cu tine, fetița mea ? Ți-o fi rău de la stomac. Ai mîncat cu prea mare lăcomie astăzi și ți-a căzut greu.

— Chiar așa, maică, de la stomac îmi vine toată durerea și tot năduful !

Zamfirei îi fulgeră un gînd prin minte.

— Nu cumva, maică, ai de gînd să ne înmulțești neamul și să ne faci la toți o mare bucurie ?

Doica se lumină la față și-și descoperi șirul alb al dinților printr-un rîs plin de voioșie.

— Asta trebuie să fie răul porumbiței noastre, e un rău cu ochi. Mîine-poimîine mă trezesc cu un dolofan în mîinile mele : zău că-mi vine să joc de bucurie ! — vorbi fără astîmpăr doica, tot sărutînd mîna ce atîrna de pe pat a tinerei sale stăpîne.

— Mă duc chiar acu la moașa Raica.

— Ia rădvanul și fugi. Într-o jumătate de oră să fii cu ea aci ! — o îndemnă Zamfira, prea îngrijorată de starea nelămurită a fiicei sale.

În mai puțin de o oră, se văzu cauza răului. Era într-adevăr o sarcină, și din cele mai primejdioase. Trebuia ca Ana să stea cît mai liniștită, să nu se zdruncine și să bea cîte puțin din ceaiurile pe care le adusese moașa.

— Cum adică, maică, să nu pot merge la nunta de la palat ?

— Nu, fata mea. Ai auzit doar ce-a zis moaşa : că-i în primejdie viaţa ta de t-ei mişca fără astîmpăr, cum îţi este obiceiul. Poate să pierzi şi copilul. Am să-ţi ţin tovărăşie acasă. Să-l lăsăm numai pe Pál să se ducă.

— Nu se poate, măicuţă dragă, că supărăm pe regină. Măcar tu să fii de faţă dintre noi două. Regina ţine să vină toţi cei invitaţi la nunţile pe care le face înadins, ca să apropie pe unguri de polonezi. Îşi are planurile ei politice. Cine ştie dacă nu se gîndeşte că odată şi-odată, după moartea fratelui său, August-Sigismund, care nu se prea bucură de sănătate, Ion Sigismund va ajunge şi regele Poloniei, fiind unicul moştenitor al casei Iagelonilor ? ! Ai să vezi, dragă mamă, ce bine se petrece la astfel de prilejuri. Dacă eu nu voi putea merge, tu nu trebuie să lipseşti. Eşti atît de îndatorată reginei pentru binele ce-ţi făcu !

— Bine-bine, m-oi duce, numai nu vorbi atît de mult. Te oboseşti şi ne faci la toţi rău. Să mă liniştesc cu tine, şi-apoi ne-om mai sfătui. De daruri să nu te îngrijeşti, că le vom trimite la timp.

— Parcă m-aş simţi mai uşurată şi mă bucur tare că voi avea un prunc... Dar dacă s-ar naşte doi deodată ? — sări speriată Ana.

— Stai liniştită, fată dragă. Ce-ţi trecu prin minte ? Şi, la drept vorbind, ce-are să se-ntîmple dacă ai să naşti doi deodată ? Au născut femeile şi mai mulţi deodată şi nu s-au prăpădit.

— Mi-e frică, mamă, să nu mor !

— Prostuţă mai eşti ! Ce s-ar face omenirea dacă femeile ar muri la naştere ? — încercă să glumească cu dînsa mama sa.

Ana oftă şi nu mai scoase nici o vorbă. Se vedea însă pe chipul său lupta pe care o ducea cu răul dintr-însa. După puţină tăcere, vorbi din nou :

— Mi-e frică, mamă, să nu mor !

— Eşti prea obosită, draga mea, atîta tot ! Dormi acuma, de poţi, măcar o jumătate de oră. Hai, nu mai plînge ! Ce-are să zică Pál cînd are să afle că are o soaţă atît de fricoasă la venirea copilului său ?

— Nu, nu, să nu-i spuneți cumva că-mi este rău! Să nu știe nimic! Este așa de prăpăstios și va fi mereu îngrijorat.

— Să nu-i spunem nici că vei avea un mititel?

Ana zîmbi printre lacrimi.

— Ba asta da! Are să-l bucure mult.

Și, liniștindu-se puțin la gîndul acesta, se lăsă pe pernă și închise ochii. În acea clipă intră și doica cu ceaiul ce i-l dăduse moașa.

— Bea, sufletul doicii, bea să te răcorească; ai să dormi apoi mai liniștită — zise aceasta așezîndu-se în genunchi la căpătîiul ei.

Ana se supuse îndată, nădăjduind să-i aducă o alinare, și bău ceaiul pe îndelete, cu gîndul dus. După ce sorbi și ultima picătură se lungi din nou sub cuvertură și încercă să adoarmă, zîmbind obosită celor două femei, care-i urmăreau orice mișcare. Zamfira ieși apoi, trăgînd-o și pe doică după dînsa atît de încet, încît părea că nu ating podelele.

— Ce ți-a șoptit moașa, Ihumè?

Aceasta se feri s-o privească în ochi și nu răspunse.

— De ce taci? Spune!

Silită, Ihumè șopti în treacăt:

— Mai nimica de seamă, stăpînă.

Zamfira se uită mai atent la dînsa și văzu tulburarea ce-o cuprinsese.

— Spune-mi, Ihumè, nu-mi ascunde. Că dacă o fi primejdie, să-i putem sări în ajutor cu vreun doctor mai de seamă!

— Moașa mi-a spus, stăpînă iubită, că fătul nu este la locul lui!

— Cum se poate?! Atunci, e în primejdie mare, Ihumè. Ce tot îndrugi tu că nu e mai nimic de seamă?

— Moașa mi-a spus că are ea leac și pentru aceasta!

— Să aducem un medic, că nu mă pot bizui numai pe vorbele ei.

— La asta m-am gîndit și eu, stăpînă. Domnișorul să-l caute cît mai curînd, că nu e vreme de pierdut.

— Ai dreptate! Voi vorbi cu Pál în astă seară, dar tu ferește-te să te arăți prea îngrijorată față de dînsul; e rugămintea porumbiței tale.

Săptămîna trecu fără prea multe schimbări. Venise și doctorul, dar nu avu ce să le mai spună mai multe decît le spusese moașa, ba chiar se arătă neputincios față de o așa naștere. Pál Csáky, care nu-și dădea bine seama de ceea ce se petrece cu soția sa, văzînd-o tot culcată, hotărî să mai aducă un medic și-l alese pe cel din Sibiu, al cărui nume trecuse granița Munteniei. Dar tocmai atunci fusese chemat de voievodul Mircea, să-l tămăduiască și pe dînsul de o boală mereu reînnoită. Așa că se deciseră să-l aștepte, aducînd pînă atunci din nou pe moașă.

Între timp sosi și ziua cununiei. Ana, care mai mult dormita din pricina drogurilor date de moașă, se învioră la timp ca să-l roage pe bărbatul său s-o însoțească pe maică-sa la palat. Acesta, necunoscînd pricina lîncezelii ei, era foarte bucuros că va avea un copil cu care să se joace. Îi făgădui că va face tot ce va dori, numai să-i nască un băiat care să semene cu bunicul lui din ramura Csáky-lor. Ana rîse cu poftă, cum nu mai rîsese de mult, și-i răspunse că are de gînd să nască doi feciori, ca unul dintr-înșii să semene și cu un bunic din partea Basarabilor. Cu toate încercările mamei de a rămîne cu dînsa acasă, Ana izbuti s-o convingă să se ducă la palat, cu Pál.

— Să vii, maică, pe la mine înainte de a pleca, să văd cum arăți! — spuse Ana silindu-se să iasă din letargia ei obișnuită.

Zamfira se îmbrăcă cu inima îndoită. Nuntă îi trebuia ei atunci? Și cu îndoială în suflet se îndemnă la îmbrăcare. De dragul Anei, căreia îi plăcea s-o vadă frumos învestmîntată, Zamfira puse mai multă grijă în îmbrăcămintea sa.

Ce-o interesa mulțimea necunoscută pe care o va întîlni în acea seară dacă nu era împreună cu Ana! Era atît de uluită de ceea ce se întîmpla împrejurul său, încît aproape că uitase să se mai țină de frații ei, lăsați cu totul pe mîna doicii, care se împărțea între ei și Ana. În acea seară stăteau triști împrejurul mesei lor de brad cînd Zamfira, aducîndu-și aminte de dînșii, intră să-i mîngîie și să le dea noapte bună.

— Merge și Ana? — întrebară ei în cor.

— Nu, copii! Ana este încă în pat, dar de mîine, cred că se va ridica, și mai tîrziu se va juca din nou cu voi. Pînă atunci, vă rog să nu faceți zgomot trîntind ușile, că o sculați

din somn, şi ea trebuie să doarmă ca să prindă puteri. Ne-am înţeles ?

— Fii fără grijă ! — răspunse Udriştе, prea simţitor la rugăminţile surorii sale mai mari.

— Petrecere frumoasă ! — îi ţipă din urmă Alina, care nu încetase tot timpul s-o privească, ca fascinată de prezenţa ei.

Ana se silise să rămînă trează, s-o vadă pe mamă-sa gătită cum dorea dînsa. Era un obicei prins de cînd era copilă, ca aceasta să intre în odaia ei de culcare gătită şi s-o alinte înainte de a pleca. Acum, parcă se vedea în odăiţa ei de la Constantinopol aşteptînd cu nerăbdare intrarea mamei sale. Cînd o văzu, în fine, îi păru mai frumoasă ca oricînd ; acoperindu-şi faţa cu degetele-i slăbite, se alintă ca altădată :

— Ce zînă îmi intră oare în odaie ? Nu cumva este mama mea ?

Zamfira se apropie de patul ei, o îmbrăţişă îndelung, îndurerată că se desparte cîteva ore de dînsa, şi, tot mîngîind-o, întîrzie la căpătîiul ei. Ana însă, desprinzîndu-se din braţele ei, o îndemnă să plece.

— Pál a ieşit, măicuţă scumpă, şi trebuie să te-aştepte cu nerăbdare înaintea rădvanului. Aţi cam întîrziat şi aşa. Nu uita plecăciunile mele pentru regină şi urările pentru miri. Cred că au primit darurile noastre.

— Încă de ieri, porumbiţa mea — spuse doica, care tocmai intra la dînsa cu leacul moaşei.

— Ia leacul, fără să te grăbeşti, picătură cu picătură, cum ţi-a spus moaşa — o tot îndrumă mama sa. Acum te las cu bine în grija doicii. Vezi să fii cuminte şi nu te mişca prin odaie, în schimb eu îţi voi aduce veşti bune de la curte.

— Du-te, maică, şi întoarce-te cu bine. Abia aştept veştile de la nuntă. Vezi şi observă tot, ca să mi le povesteşti.

După o ultimă îmbrăţişare, Zamfira ieşi să împace nerăbdarea celui care-o aştepta. Ana, sleită de puteri pentru încordarea susţinută, căzu pe spate, închizînd ochii şi amînă pe mai tîrziu să ia ceaiul.

Curtea era într-adevăr strălucită. De faţă se aflau mai mulţi polonezi nou veniţi, îmbrăcaţi de sărbătoare. Aşteptînd-o pe regină, făceau escortă ceilalţi polonezi, consilierii de stat : Stanislas Niesovsski, Peter Albo Cicovsky, Petru Boratisky, Procop Mirovsky, Perensky, secretarul ei, Volsky,

episcopul Tarlio Stanislaus și alții. Dintre cei din Ardeal se aflau în mare ținută : István Kesserü, Mihály Csàky, Gheorghe Csáky, comandantul voinicilor de la palat, Gáspár Békés, ambițiosul și înțeleptul sfătuitor al lui Iános Zsigmond, Ladislas și Miklós Kendeffi cu fata lor, Ana, Iacob de Gerlezy, Forro de lîngă Aiud, cu moșii în Secuime, dispunînd de 3.000 de ostași înarmați, Giovanandrea Gromo, comandantul gărzii italiene, și alți mulți, pe care Zamfira nu-i mai văzuse, veniți cu toții să aducă urările și darurile lor tinerilor miri.

Toți erau îmbrăcați în mare ținută : bărbații cu pantaloni de atlaz grena, galbeni ori cenușii, veste și dolmane de mătase sau de catifea, verzi ori albastre, tivite cu blană ori cu șnur de mătase, — în picioare, cizme galbene încrețite, iar pe cap, calpace cu pene de cocor, păun sau de vultur.

Fetele purtau coroniță de mărgele în culori vii, rochii de atlaz sau de catifea în culori mai mult brumării, cu un șorț dintr-o dantelă fină. Unii bărbați îmbrăcaseră caftane colorate, să fie pe placul locțiitorului vizirului în saloanele Isabellei, iar femeile purtau benișuri scumpe, mărginite cu blană de soboli și acoperite cu cîte-o ghiordie de hataia verde sau galbenă.

Fiica lui Moise-voievod se apropie de regină cînd aceasta intră, ca s-o salute în numele său și al Anei. Isabella o întrebă îndată de ea și se întristă aflînd de gravitatea bolii. Scoase atunci un trandafir roșu de la piept și i-l dădu, cu urarea să se facă mai curînd sănătoasă, fiindcă tineretul din juru-i îi duce lipsa. Zamfira se plecă adînc, recunoscătoare, pentru această caldă simpatie trimisă către inima simțitoare a fiicei sale, și apoi, furată de spectacolul serbării, dată în cinstea mirilor, se amestecă în mulțime. Curînd, o ajunseră din urmă doi nobili, trimiși de regină ca să-i țină tovărășie : Stanislas Niesovsski și István Kesserü. Îi erau cunoscuți încă de la cea dintîi intrare a sa la palat, ba chiar de pe vremea lui Pătrașcu-voievod, cînd celui de-al doilea îi împrumutase 4.000 de galbeni, sumă după care lua încă dobîndă, nefiind încă plătită pînă în acea vreme.

Stanislas Niesovsski era foarte curtenitor, dar reținut în vorbă, un adevărat nobil polonez încrezut în steaua lui și mîndru de nația din care se trăgea. La București fusese atras de frumusețea Zamfirei, pe care acum o punea alături de acea a reginei, pentru care fapt rămînea rece și distant față de

ea. István Kesserü în schimb, rămas văduv, era cu totul prins de farmecul nobilei muntence. Dorea să se însoare din nou, dar nu găsise printre compatrioatele lui vreuna care să-i placă. Se trăgea dintr-o veche familie nobilă, cu un trecut destul de glorios. Trunchiul nobiliar al familiei Kesserü rămăsese însă tăiat în două mari ramuri: de Györt şi de Cadem.

Numele de Kesserü şi-l trăgeau de la comuna Kesserü de lîngă valea Erului, în judeţul Bihor. Miklós, tatăl lui István, fusese prin 1532 căpitan al cetăţii Deva. În schimbul acesteia, el primise de la regină castelul Vingart de lîngă Alba-Iulia cu domeniul ce-i aparţinea, pe care-l pierdu însă după abdicarea acesteia în 1556; fu reluat apoi de fiul său István, la revenirea Isabellei.

István Kesserü avea un fecior, Iánoş, de la prima sa soţie, botezat de către regină şi fiul său, Ion Sigismund. Dar copilul acesta trăise mai mult între rudele din nordul Ardealului, de unde se trăgea şi mama lui. Fiind unicul moştenitor în linie bărbătească al titlului nobiliar de Györt, i se dăduse creştere în sensul unui viitor supus al regelui Ferdinand, în comitatele căruia se aflau şi pămînturile sale. Tatăl lui îl vedea rar, doar în lunile de vară, cînd venea pentru vreo două-trei săptămîni. Învăţa la Viena, şi depărtarea era prea mare s-o parcurgă des. Era o fire voluntară şi încăpăţînată. Moştenise orgoliul neamului său şi nu suferea nici o contrazicere. De aceea nici nu era iubit de copiii din jurul lui şi de slujitorii care-l ajutau în diferite împrejurări, fiindcă îi bătea crunt şi-i pedepsea fără vină. Faţă de tatăl său nu avea nici o simpatie. Îi era doar frică de puterea cu care-l trîntea cît colo cînd îl necăjea. Aştepta să moară, să moştenească tot ce-ar fi mai rămas pe urma lui, de aceea nu vedea cu ochi buni orice risipă în gospodăria lui. Avea deja cincisprezece ani, dar era slab şi pipernicit. Mergea la vînătoare aproape zilnic cu un slujitor după el şi-i plăceau mult jocurile de întrecere, cu tragere la ţintă. Cînd îl ducea la palat era ursuz şi stătea la o parte de ceilalţi tineri, ceea ce vădea dispreţul pentru curtea regală a Ardealului. Dar fiindcă venea rar pe la tatăl său i se iertau toate aceste ciudăţenii, care-l ţineau departe de ceilalţi. Nu era iubit nici măcar de mătuşi, surorile tatălui său, care se fereau să-l aducă la ele, din pricina vorbelor de ocară cu care le întîmpina uneori.

Cu toată această greutate pe capul lui, István Kesserü dorea să se recăsătorească, şi pe Zamfira căzuseră ochii lui de vultur. Totul era cum să se apropie de ea şi-şi puse în gînd să ceară sprijinul cancelarului, cu care era bun prieten.

Dar Zamfira numai la asta nu se gîndise şi mai ales în acea seară. Schimbă cîteva vorbe cu cei doi nobili şi se apropie de Ion Sigismund. Acesta fu bucuros să vorbească cu fiica lui Moise-voievod, care avea atîtea cunoştinţe despre ţări şi neamuri atît de diferite.

La bufet fu dusă de István Báthory. Un alt cunoscător al clasicilor greci şi latini. Citea pe Plutarh, pe Cicero, Aristotel şi Platon. Era în special un mare iubitor al filozofilor stoici. Ca şi fratele său mai mare Kristof, învăţase la renumitul colegiu de la Padua al catolicilor şi rămăsese printre puţinii curteni ai Isabellei supuşi Sfîntului Scaun. Colindaseră apoi şi prin alte centre universitare. Kristof învăţase bine limba franceză, ajungînd mai tîrziu omul diplomatic ce făcea legătura între curtea franceză şi cea a Ardealului.

Stătu de vorbă Zamfira şi cu Mihály Csáky, viceregele, cum îl numeau de la o vreme cei dimprejurul său, care o întrebă de Ana şi de boala ei, întărind-o cu vorbe prieteneşti, de nădejde în mai bine. Apoi se opri în grupul ce-l făceau cîţiva cavaleri împrejurul căpitanului Neculae Cherepovici, un sîrb bine cunoscut în Ardeal şi înrudit cu familia imperială a Vienei, cu a cărui fată, Elena, Zamfira se mai văzuse în timpul copilăriei sale. Vorbi cu acesta, în limba slavonă, despre întîmplările din Balcani şi despre răul turcilor din părţile sîrbeşti ale Banatului. După aceea cunoscu şi alte familii de seamă, între care cea a lui Bocskay, înrudită cu Báthorii.

Cu toată prietenia arătată de cei de faţă, mama Anei se simţi stingheră şi amărîtă. O tristeţe fără seamăn îi năpădise sufletul care nu-i îngăduia să ia parte, cu toată dorinţa ei, la bucuria generală. I se părea că vede înainte-i o cortină strălucitoare, în dosul căreia i se pregăteşte o soartă nemiloasă. Încercă să se scuture şi să privească mai atentă în jur. Căuta pe ginerele său, care juca cu însufleţire dansul românesc *Romana,* joc foarte preţuit la curte, împreună cu tovarăşii săi de oaste. Fericită tinereţe! Cu atîta încredere în viitor! Ar fi plecat atunci, dar fără el nu putea părăsi sala, cu atît mai mult cu cît ar fi părut şi reginei o necuviinţă să plece înaintea ei. Ca să-şi mai poată lua gîndurile de acasă, gînduri

grele și întunecate, ocoli sala întreagă în căutarea unui loc mai retras, unde să-i poată vedea în voie pe cei din jur.

De la o vreme începu să se plictisească. Știa că este căutată în sală de către Kesserii, pentru care nu simțea nici o aplecare. Dorea din tot sufletul să plece, să zboare, lîngă patul fiicei sale.

Acasă, Ana avu cea dintîi sincopă gravă după luarea leacului adus de moașă. În acele clipe grele, doica nu găsi pe nimeni în preajmă să trimită după stăpînii săi. Știa de altminteri că n-ar fi putut pătrunde cineva în palat atît de ușor, după măsurile de pază luate în ultimul timp în dietă împotriva uneltitorilor la viața reginei și a fiului ei. S-ar fi putut poate descurca Balaur, dar acesta fusese trimis de vreo săptămînă la castelul Stremț, să-l pună în ordine pentru mutarea stăpînei acolo. Singură, rămasă numai cu fata adusă de la Făgăraș, Catrina, se străduia să oprească într-un fel sîngele ce începuse să se scurgă din Ana și nu mai prididea să-i schimbe rufăria de sub dînsa. La început crezuse că pornise în sfîrșit răul din ea, dar față de năvala cea mare a sîngelui se zăpăci, nemaiștiind ce să facă. Ana era aproape pierdută. Din cînd în cînd, cerea cu o voce slabă un pic de apă. Către 12 noaptea rămase nemișcată, și Ihumè, de spaima morții, se apropie în hohote de căpătîiul ei. Aceasta, își ridică puțin capul, respiră adînc, privi în direcția ușii din fața ei, și murmură cu un zîmbet fericit :

— Cît de frumoasă e maica mea în astă-seară !

Și ochii săi mari căprui rămaseră fără viață, ațintiți asupra unei imagini care parcă o ilumina din îndepărtare. Ihumè se apropie de pat și-i coborî pleoapele cu gene lungi. De plîns nu mai plînse. O împietrise durerea. Pregăti singură tot ce trebui să facă pentru iubita sa stăpînă, o spălă și o îmbrăcă ca pe-o zeiță. Împlinise doar șaisprezece ani ! Dar după ce-i puse și cruciulița pe piept se prăvăli și ea alături de pat, unde o găsi Catrina în nesimțire.

Cînd se întoarse acasă Zamfira, găsi lumînările aprinse la căpătîiul Anei. Arăta ca o floare ruptă atunci din glastra ei. Același zîmbet fericit cu care-și sfîrșise viața stăruia încă în colțul buzelor ei. Mama nu-și mai dădu seama ce face. Nu plînse, nu țipă, nu se zbuciumă la patul preaiubitei sale copile. Desprinse trandafirul roșu de la regină, ce-l ținuse la pieptul ei, plin încă de parfumul Isabellei, și-l puse între

mîinile încrucișate ale Anei. Apoi îngenunche cu capul între mîini lîngă capul celei ce-o părăsise.

Cît stătuse așa, nu-și aminti ; simți tîrziu că o ridică două brațe puternice, care o îndepărtează de patul Anei. Era ziua mare, și lumea — cunoscută și necunoscută — începuse să năvălească în casă. Cît stătuse cu capul lîngă capul fetei sale, retrăise intens viața ce-o duseseră pînă atunci împreună. Clipă de clipă i se arăta vie și zglobie cum fusese, de parcă trăia aievea. Numai cînd o sculară de jos și văzu giulgiul cel alb ce-i acoperea corpul mort își dădu seama de grozăvia ce o lovise. Dar se lăsă dusă din odaie, simțind zădărnicia rezistenței sale.

Ana, fiica lui Vlad-voievod și a domniței Zamfira, fu înmormîntată cum i se cuvenea, urmată de tot tineretul din Alba-Iulia și de nobilii mai de seamă ai curții. Fu îngropată în cimitirul evanghelic al nobililor.

Pentru Ihumè Caisè, care se deșteptase, dar nu mai cunoștea pe nimeni, nu se mai putu face nimic. Pierea încet, fără zgomot, după cum trăise. Aiura uneori, vorbind despre satul ei persan într-o limbă străină. Pe însăși stăpîna sa n-o mai recunoștea. Aceasta stătea zile întregi la căpătîiul ei, așteptînd în liniște să se sfîrșească și dînsa. Încercase s-o aducă în fire, dar toate leacurile fuseseră în zadar. Nici inima nu-i mai rezista. Bătea din ce în ce mai rar, ca una ce vrea să-și ia rămas bun de la viață. De ce nu simțea durere și pentru această credincioasă slugă, cu care trăise atîta amar de vreme ? Vedea că o pierde, dar găsea aceasta firesc de vreme ce însăși Ana plecase de lîngă ea. Numai cu timpul avea să-și dea seama de pierderea neprețuitei slugi. Acum, gîndul i se învîrtea tot împrejurul chipului de neșters al fiicei sale. Aștepta ca și ea s-o urmeze curînd, și deci ce rost mai avea Ihumè să trăiască ?

Balaur venise de la Stremț chemat de Pál Csáky, ca să aibă grijă de casă și de cei dinăuntru, fiindcă dînsul nu mai putea îndura tristețea din cuibul unde fusese atît de fericit. Plecase la fratele său Mihály Csáky, și lăsă casa pe seama Zamfirei, care o răscumpără de la ginere în amintirea fiicei sale. Nu suferi mama ca cineva străin să intre în casa Anei, așezată după gustul și plăcerea ei. Voia s-o țină așa cum o lăsase, ca să-i găsească urmele de cîte ori va intra într-însa.

Ihumè Caisè se stinse într-o după-amiază caldă de toamnă. O îngropară la rîndu-i în cimitirul dintre ape, unde alte multe pietre ascuţite arătau locurile de veci ale turcilor rămaşi în pămînt unguresc, din garda celor zece mii cîţi străjuiau pe regină în Ardeal.

După vreo trei-patru zile de toropeală la pat, Zamfira se dezmetici. Luptă însă cu deznădejdea, înţelegînd că nimic nu se mai poate întoarce din ce-a fost, şi pentru că fraţii săi o priveau ca pe mama lor, se hotărî, întărindu-se, să le fie cu adevărat. Tot trebuia să le facă un rost în lume şi să-i aşeze pe la casele lor. Porunci deci lui Balaur să pregătească totul de plecare, lăsînd să păzească casa, bătrîna bucătăreasă, Ilona, pe care o găsise în slujba Anei la sosirea sa.

Plecară deci cu rădvanul şi ce celelalte lucruri ce mai rămăseseră necărate la castel, pe frumoasa vale a Mureşului, pentru ca să cotească apoi spre dealurile ce se vedeau în depărtare şi pe care cu puţin timp mai înainte le priviseră împreună cu Ana, din poarta Sfîntul Gheorghe.

Castelul Stremţ, clădit pe vremea lui Ion Corvin de Huniade, prin 1445, plăcu strănepoatei lui Radu cel Mare. Ţinut încă în bună stare, se ridica pietros în mijlocul unei întinse grădini cu alei nesfîrşite, care se întîlneau la marginea unui iaz ce făcuse parte cîndva din centura de întărire a castelului sub forma unui şanţ adînc, umplut cu apă. Pe vremea lui Radu cel Mare era poate un castel care să poată ţine un asediu împotriva celor ce l-ar fi atacat. Avea ziduri groase crenelate, şi pe alocuri — turnuri de observaţie. Nu lipseau nici rezervorul din mijlocul curţii interioare, nici beciurile adînci în care să se depoziteze cele de trebuinţă unui asediu mai îndelungat, sau să adăpostească pe cei ce alergau la castel. Găsise o vreme adăpost acolo şi regina Isabella, în cea dintîi domnie a sa în Ardeal, urmărită de călugărul Martinuzzi, ajuns guvernator al Ardealului şi unul dintre tutorii lui Ion Sigismund. Curtea exterioară se-ntinsese apoi pe teren tot mai larg, aşa că cei din urmă stăpîni o prefăcuseră într-o grădină cu tot felul de culturi, din care nu lipseau desigur nici pomii fructiferi, nici viţa-de-vie sau zarzavaturile trebuincioase, dar nici aleile de flori minunate, care să desfete sufletul în clipele de reverie. Din foişorul înalt, ochii puteau cuprinde o întinsă panoramă la picioarele dîmbului, pe care

fusese ridicat castelul. În aripa dreaptă își alese Zamfira locuința.

La castel, ordinea era deja stabilită de către cei doi oameni credincioși, Balaur și Gheorghe, care fuseseră pe-acolo. Găsiseră și slujitori pentru grădină, bucătărie și grajduri. Curățiseră curtea și castelul, ducînd în pivnițele și cămările dosnice mobilele rămase de la alți locatari ce trecuseră pe-acolo.

În cîteva zile de la sosire, Zamfira se și așezase în castel. Rămăseseră multe săli nelocuite și fără măcar să fi intrat prin ele, în aripa stîngă a castelului.

Alina și Udriște erau fericiți de libertatea traiului lor, și descopereau în fiecare zi cîte ceva nou în cercetările ce le făceau pe întinsul domeniu al castelului.

După cîteva zile de la sosirea Zamfirei în castelul Stremț, veniră nobilii învecinați și nemeșii mai de seamă, s-o vadă și s-o cunoască. Dar cea mai mare plăcere i-o făcu fiicei lui Moise-voievod venirea egumenului mănăstirii Geoagiului, episcop la vechea mănăstire a lui Radu cel Mare.

Episcopii din Ardeal în acea vreme nu erau hirotonisiți după toată orînduiala bisericii greco-orientale, ci aleși de nobilii pe moșia cărora se afla o mănăstire. Erau deci vremelnici, și autoritatea lor se limita asupra unei mici părți din țară, după placul stăpînitorilor.

Așa era și episcopul Christofor. Noua stăpînă a Stremțului fu prea bucuroasă să-l cunoască și să aibă lîngă dînsa un om cu care să se sfătuiască asupra greutăților ce avea să le întîmpine în Ardeal, din necunoașterea stării sociale de acolo. Auzise că acest egumen e un om isteț și învățat, cu care poți sta de vorbă în toată libertatea și care păstrează cu tărie simțămintele sale de bun român.

— Mă bucur, domniță, — nume ce avea să i-l dea mereu de aci înainte — că voi avea ca patron al mănăstirii Geoagiului o urmașă a ctitorului ei.

— Tot atît de mult mă bucur și eu, părinte, fiindcă te voi avea alături de mine cu prețioasele tale sfaturi, într-o țară care-mi este cu totul străină și cu atîtea neamuri pe deasupra.

Călugărul dădu din cap.

— E stăpînit de atîtea neamuri, și numai de adevăratul său copil nu !

— Departe-i mănăstirea de castel ?

— La o fugă de cal. Fac cu piciorul trei ore.

Castelana înțelese din acest răspuns al călugărului cît de neajutorată e mănăstirea, care nu-i putea pune la îndemînă egumenului măcar un cal, să poată umbla mai ușor pe la credincioșii săi.

— Dacă-i așa de aproape, atunci să știi sfinția-ta că mă vei vedea des pe acolo, împreună cu frații mei.

— Fi-vei binevenită, domniță! — răspunse călugărul, vesel. Și zici că acești copii frumoși îți sînt frați? Gîndeam că sînt vlăstarii domniei-tale.

— Sînt frații mei numai după mamă — doamna Anca —, tatăl lor este Udriște vistierul.

— Așa? Dar am cunoscut pe marele-vistier al lui Petru-Paisie. Voinic bărbat, frumos și de omenie, Dumnezeu să-l odihnească! Ieșisem abia popă tînăr și căutam cărțile slavonești de prin podurile bisericilor vechi. „Citește, citește, părinte — îmi spunea dînsul —, că cu aista te alegi la bătrînețe." Dăruise Mănăstirii Vadului o icoană scumpă și două sfeșnice.

— Se mai păstrează, sfinția-ta? — auzi el atunci întrebarea lui Udriște, feciorul.

— Aaș! De unde?! Le-au luat luteranii, o dată cu toate odoarele; au pustiit mănăstirea lui Ștefan cel Mare, și au fugit călugării de-acolo care-ncotro a nimerit. Și eu am la mine vreo cîțiva dintre dînșii. În Mănăstirea Vadului, care ajunsese de mult o ruină, nici nu mai puteau sta cuvioșii, din pricina hărțuielilor dintre Ferdinand și Isabella de prin părțile acelea.

— Dar mănăstirea sfinției-tale este bună? — întrebă și Alina, să nu rămînă mai prejos în ochii călugărului.

— Cînd am venit în capul mănăstirii Geoagiului se mai găseau doar trei călugări. Pătrașcu-voievod trecuse, în drum spre Cluj, pentru primirea reginei, pe aci, și, văzînd în ce ruină se află sfîntul locaș al lui Radu cel Mare, puse vorbă pe lîngă Isabella și mă numi episcop pentru locurile acestea și egumen al mănăstirii. Dar biserica era cu totul părăginită. Doar prin unele locuri rămăseseră pereții întregi, iar în jurul bisericii se mai găseau vreo două-trei chilii în care se mai putea locui. De la vechiul castelan n-am putut obține nici un sprijin, fiind evanghelic. Mă ostenii, cu cei trei călugări, să dreg cîte ceva și pentru călugării fugiți de la Vlad.

— Părinte, dar credincioşii ce fac ? nu se adună ca să se sfătuiască ce să facă pentru mănăstirea lor ?

— Le este teamă de nemeşi, care nu-i lasă să se închine în biserica greco-orientală. Pe ascuns mă duc de-i împărtăşesc înaintea morţii sau le botez copiii. În doi ani, de cînd mă aflu aci, abia de am strîns să cîrpim biserica. Ploua într-însa şi nu mai avea nici clopot.

— Am să pun şi eu umărul ca să aducem vechea rînduială în mănăstire.

— Domnul să ne vină în ajutor ! — spuse călugărul sculîndu-se să-şi ia rămas bun de la gazdă.

Dar aceasta îl opri la cină, făgăduindu-i că-l va întoarce Gheorghe la mănăstire. Cînd fu gata să plece, micul rădvan abia cumpărat era încărcat cu merinde, ceea ce umplu de bucurie pe stareţ, care nu mai ştia cu ce să-şi hrănească călugării.

Nu multe zile după aceasta, Zamfira, însoţită de fraţii săi, plecă la mănăstire. Duceau cu dînşii cîteva daruri pentru biserică : două icoane lucrate frumos în lemn de trandafir, o cădelniţă şi două sfeşnice de argint, o oca de lumînări de ceară şi o vadră de untdelemn pentru candele.

Călugării fură bucuroşi de sprijinul căzut parcă din cer pentru dînşii. O primiră în cîntece, ca pe-o urmaşă dreaptă a ctitorului, zugrăvit pe peretele din stînga al bisericii.

După slujbă, cercetară împreună cu toţii mănăstirea şi hotărîră cam ce lipsuri trebuie împlinite mai întîi. Pentru acestea, Zamfira lăsă în mîna stareţului Christofor o pungă cu arginţi.

Chiar de la sosirea sa, noua stăpînă de la Stremţ cercetase domeniul care-i aparţinea. Îşi dădu seama cîtă bogăţie se găseşte pe pămîntul acela cu ogoare, vii, păşune, păduri şi bălţi. Mizeria era însă mare printre locuitori. Bordeie stricate, curţi sărăcite de păsări şi dobitoace, iobagi murdari şi aproape goi. Femei intrînd din casă-n casă cu copiii după ele pentru un blid de mălai. Erau parcă mai săraci decît cei din Ţara Românească.

— Cum se face că în ţara asta iobagii sînt legaţi de pămînt de parcă ar fi vite ? — întrebă ea pe cei doi călugări, stareţul şi fratele Ion, într-una din zile, cînd veniră pe la ea.

— De cînd cu răscoala lui Dozsa, în 1514, li s-a luat şi bruma de libertate ce-o mai aveau. Legea lui Verboczi ne-a

adus în această stare. La domnii unguri, valah sau iobag e totuna. De atunci, de la răscoală, ni se trage tot răul. Românii sînt priviți ca nerecunoscători, nemaiavînd drept pe pămîntul nobilului, care-i dă în schimb, pentru munca lui, o retribuție bănească. Și muncesc pînă dau în brînci, pentru o nimica toată. Sînt față de stăpîni, după lege, în servitudine pură, simplă și perpetuă, întocmai ca niște vite, cum bine ai gîndit, domniță, — vorbi starețul.

— Nu mă mai mir atunci de ce fug în codru și jefuiesc oamenii.

— Da, da — răspunse Christofor. Că de au ceva pămînt de la părinți, nu-l pot stăpîni în voie. Moșiile iobăgești sînt sub puterea domeniului nobiliar, deși iobagul plătește toate sarcinile și contribuțiile. Mai face și zile de lucru, cu plugul sau cu palma. Dau săracii din toate produsele pămîntului, al viilor și al animalelor, și de multe ori trece peste acestea, dacă se mai găsește și vreun...

Și călugărul se opri din vorbă, ca nu cumva să spună prea multe. Dar castelana îi înțelese gîndul.

— Vreun administrator ca Ianăș, pe care-l găsii aci, rămas ca pe moșia lui, să sugă mai departe vlaga din oameni. Nu te feri, sfinția-ta, că trebuie să-i cunosc pe cei ce mă vor sluji.

— Așa este precum spune sfinția-ta — se amestecă în vorbă fratele Ion. Că nu fu de ajuns apăsarea stăpînului, mai veni pe deasupra și a oamenilor săi.

— Dar femeile ce fac? Nu mai lucrează și ele, ca să-și acopere sărăcia?

— Vai de sufletul lor, domniță, — răspunse episcopul. Să le plîngi de milă! Că nici lor nu le dă pace. Trebuie să facă zile de lucru la curtea boierească și la cea a administratorului, că altfel, viață bună n-or mai afla în satul lor.

— Și de ce nu pun mîna de la unul la altul, să-și mai dreagă bordeiele celea sau să-și ridice case mai de Doamne-ajută? Să se curețe apoi și să se îmbrace mai îngrijit, că doar oameni sînt, nu animale — vorbi Zamfira.

— Nu se-ndeamnă bieții la lucru, că dacă mor, familia lor nu capătă din tot ce-au agonisit decît a treia parte. Și nu sînt curat îmbrăcați, fiindcă nu au voie să poarte veșminte de postav, călțuni sau căciulă ori cămașă dacă toate acestea trec peste prețul de un florin... Că dacă-i îmbrăcat mai curat

și mai arătos, o dată își atrage asupra-și bănuiala celor de deasupra lui... ori că fură, ori că ascunde bucatele pămîntului sau cine mai știe ce — vorbi fratele Ion.

— Dar barem au unde să se judece cînd îi ajunge nevoia?

— Să se judece? — rîse amarnic vlădica. Dar au ei dreptul să facă vreo plîngere? E judecat și pedepsit tot de stăpînul său. Țăranul, apoi, nu poate fi martor împotriva vreunui nobil, nici să ducă proces împotriva lui.

— Și cît sînt de viteji! Cum îi apără la nevoie! — vorbi Zamfira cu gîndul la boierii din Țara Oltului.

— Se bat bieții români, că așa le este firea, să nu se lase bătuți, deși dau și contribuții în timp de război. Că dacă are în bătătura lui șase-opt boi de arătură, trebuie să aducă un arc cu cel puțin treizeci și două de săgeți și o sabie, iar cel mai sărac — o lance și o secure. N-au voie să călărească fără învoirea stăpînului lor și nici să aibă cal, iar în timp de pace nu pot purta arme.

— Apăi, nedreptatea e pretutindeni unde domnește cel puternic și fără dragoste de oameni — mormăi fratele Ion.

— Mă miră, părinte Christofor, — spuse castelana — cum se conduce țara asta. Nu toate regiunile au aceeași administrație și aceleași îngăduiri cum e de pildă Țara Oltului.

— Ai dreptate, domniță. Între cnezii și iobagii din Ardeal sînt deosebiri mari datorită ținuturilor pe care le locuiesc: de pildă cei de pe Mureș, de pe Olt, de pe Crișuri, care trăiesc mai la o parte, sînt organizați după văi și după ținuturi cu legi aparte. Din această pricină lipsește și legătura lor mai strînsă în timp de nevoie. Cei din Țara Oltului și a Făgărașului au altă legiuire și se bucură de mai multe drepturi. Cei din părțile Banatului, comitatul Caraș-Severinul, la fel. Barem în comitatul Hunedoarei și Țara Hațegului, se administrează singuri, au judecătorii lor și alte libertăți, „folosite — cum zic ei — din vechime, de cînd oamenii țin minte". Iată, chiar în regiunea Abrudului, nu prea departe de noi, cnezii români sînt altfel priviți de stăpînire decît cei de la noi.

— Fiindcă au aurul cu dînșii — adăugă fratele Ion.

— Cei din regiunea Lugojului, urmă vlădica, au primit nu demult de la regină, pentru serviciile lor militare, dreptul să poarte ca semn deosebit de ceilalți figura unui lup, care

le conferă şi privilegii nobiliare. Este prea adevărat că mulţi dintre lugojeni au trecut la religia reformată a lui Calvin.

— Numai bietul nostru iobag îndură totul şi se iţeşte împotriva celor ce încearcă să le schimbe credinţa. Că doar nu-i din vreo stricăciune că fetele noastre fug cu băieţii înainte de cununie, ci ca să scape să nu-i cunune acel popă blestemat al lor — vorbi şi fratele Ion cu vocea lui sugrumată.

— Am văzut puţine vite mari în bătătura oamenilor. Care să fie pricina ? Că păşuni, slavă Domnului, sînt pretutindeni, mai multe chiar decît în Ţara Muntenească, de unde se trimit vite şi peste hotare — schimbă vorba Zamfira.

— Fiindcă în ţara noastră e război : ba cu nemţii, ba cu vecinii de la răsărit şi miazăzi. A răzbătut oaia, care cere îngrijire mai puţină, şi oierii pot fugi mai repede cu turmele lor spre munte. În timp de pace se adună iar vite mari, mai cu seamă vaci şi bivoliţe — explică vlădica.

— Multe neamuri s-au mai strîns pe acest pămînt ! — suspină Zamfira.

— Bine ai grăit ! Că afară de cele trei recunoscute în lege, al nobililor unguri, al saşilor şi al secuilor, se găsesc cele în afară de lege : al românilor, al sîrbilor, al bulgarilor, al rutenilor, ciangăilor, ţiganilor, ca să nu mai spun de cei mulţi străini veniţi după regină sau fugiţi din ţara lor de teama închiziţiei sau al stăpînirii lor — răspunse Christofor.

— Cît despre locuitorii cetăţilor, legaţi prin corporaţii puternice, care la nevoie luptă şi împotriva reginei sau a magnaţilor, dacă li se iau privilegiile, să nu mai vorbim ! — glăsui la rîndul său şi fratele Ion.

— Ăştia sînt saşii ! Nu ?

— Mai ales dînşii ! — oftă episcopul. E un neam dur, dispreţuitor faţă de celelalte, şi ucide fără nici o răspundere pe cei ce le-au călcat drepturile.

Zamfira se gîndi la păcurarii din Făgăraş şi oftă la rîndul ei.

Stătuseră la vorbă pînă aproape de înserat, cînd călugării se ridicară să plece.

— Mulţăm frumos pentru primire ! — grăi episcopul, blagoslovind pe stăpîna castelului şi pe fraţii ei la despărţire.

În urma lor, fiica lui Moise-voievod rămase mulţumită de cîte aflase, dîndu-şi seama că faima de cărturar a popei

Christofor nu era închipuită, fiind şi foarte plăcut de stat la sfat cu dînsul.

În tot restul stăpînirii se îndeletnici mai cu tragere de inimă de gospodărie şi de aşezarea sa în castel. Chemă apoi pe ispravnic, îi hotărî, de faţă fiind Balaur şi Gheorghe, să ierte iobagilor săi timp de trei ani mai toate contribuţiile adăugate în urmă de vechiul proprietar, contribuţii în lînă, porci, albine, zile de lucru, păsări şi alte produse ale gospodăriilor ţărăneşti, pe care să le păstreze pentru înfiripărea stării lor materiale. Cît privea pe preoţi, censul ce trebuia să-l dea stăpînirii, din cele luate la îngropări, adică palma de piele, sacul, lebedeul şi chinga de cal, cît şi mănunchiul de făclii, să nu-l mai strîngă, că va răspunde ea pentru dînşii la visteria statului.

Îi mai porunci apoi ca femeile să nu mai fie datoare a munci fără simbrie la castel sau oriunde s-ar întîmpla, iar zilele de clacă datorate să se reducă la jumătate. Şi încă: toate fetele care doresc de aci înainte să facă nuntă cu aleşii lor să fie aduse la castel, să primească cununia din mîna preoţilor ortodocşi. Ca încheiere, hotărî să fie înştiinţaţi toţi iobagii că va ţine curte de judecată pentru pricinile lor, la castel, în toate joile cînd pot să vină şi cu martorii.

— Dar, mărită doamnă, iobagii ni se vor sui în cap! Sînt hoţi, obraznici, leneşi, murdari şi răi de gură. De te potriveşti lor, nu mai scapi de bucluri cît ai trăi — spuse Ianăş, vechilul mînios că stăpîna cea nouă schimbă ordinea hotărîtă de dînsul.

— Poruncesc să fie după voia mea! — răspunse aspru stăpîna. Dacă nu-ţi place, lasă locul altuia.

— De, aş pleca, nobilă stăpînă, dar nu pot, că am de hrănit o droaie de copii.

Zamfira aflase prin Balaur că era un om cu stare, ce-şi înmulţea averea ca să-şi cumpere pe seama lui o moşie. Era însă ascuns şi viclean, în stare să se răzbune crunt pe cel ce-l atingea în vreun folos de-al său. Urmărea cu răutate pe toţi popii români ca să-şi facă drum în inima schismaticilor unguri şi-i împroşca cu tot felul de vorbe urîte în auzul enoriaşilor lor, cu scopul să-i îndepărteze de biserica română. Batjocorea cinstea caselor de iobagi şi vai de cei ce i se împotriveau. Într-un cuvînt: era spaima iobagilor, pe care-i

jupuia în numele stăpînului său, nobilul Balassa, mereu departe de castelul din Stremţ, pe cîmpul de bătaie.

— Fă aşa precum am poruncit, şi de nu mă vei mulţumi, aceşti doi oameni ai mei îmi vor da de ştire.

Ameninţarea din urmă venise la timp ; în gîndul său, Ianăş şi ticluise ceva ca să-i înlăture din calea lui.

— Să trăieşti, stăpînă ! Voi face întocmai după cum ai poruncit, numai să nu te căieşti cîndva, de libertatea pe care ai dat-o iobagilor. Iaca, spun şi eu ceea ce gîndesc că e bine pentru domnia-ta. Că aşa mi-e slujba : să dăm şi noi un sfat, două, fiindcă-i cunoaştem bine pe oamenii noştri, sfîrşi Ianăş uitîndu-se pieziş spre cei doi oameni, care erau numai ochi şi urechi.

— Acum pleacă şi spune ţăranilor ce am hotărît. Iată şi hîrtiile acestea, să fie lipite cîte una pe uşa fiecărei biserici româneşti din sate, ca s-o vadă toată lumea şi să cunoască hotărîrea mea... Ne-am înţeles ?

— Înţeles, mărită stăpînă !

După ce plecă vechilul, Zamfira spuse către cei doi oameni :

— Fiţi cu ochii-n patru. Omul acesta e în stare să vă atace şi pe la spate. Purtaţi întotdeauna la voi o armă.

— Nu ne duce grija, stăpînă, că la nevoie om şti cum să scăpăm din ghearele lui, luptînd cu dreptate — răspunse Balaur.

Trecu săptămîna aceea cu astfel de orînduieli. Se stricase vremea, iar frigul pătrunsese cu putere prin locuinţele oamenilor. Începuse a fulgui, întîi mai rar, apoi mai cu nădejde, acoperind pămîntul cu strat bun de zăpadă. Ca să nu se troieneze drumurile şi fiindcă nu mai era mult pînă la Naşterea Domnului, Zamfira se hotărî să mai ia o dată drumul mănăstirii, să ducă ceva odoare trebuincioase slujbei mănăstireşti. Luă cu dînsa pe fraţi şi pe cei doi oameni, Gheorghe şi Balaur. Îşi pusese în gînd să facă şi o pomenire a morţilor săi dragi, pentru care ducea ca daruri o cupă de argint poleită cu aur, cu linguriţa asemănătoare pentru a sluji la împărtăşanie, o tipsie tot de argint, pentru anaforă, şi o candelă cu trei braţe, să fie pusă înaintea uşii împărăteşti. Mai duceau cu ei tămîie, smirnă, untdelemn şi lumînări de ceară.

Urcară cu greu vîlceaua, acoperită de un văl de nea spulberată de vîntul ce se iscase. Peste cîmp, păsările negre

ale iernii croncăneau de zor, cerînd parcă cerului zăpada lunii decembrie. Copiii vorbeau tare, îmbujorați de plăcerea drumului și bucuroși de apropierea sărbătorilor, care le aduceau daruri și bunătăți de tot felul, după obiceiul românesc. Balaur, urmărind, alături de Gheorghe, care mîna caii, linia șerpuitoare a drumului, se gîndea la sărbătorile petrecute în țara lui și oftă de dorul jocului și al cîntecelor fetelor și flăcăilor din satul Mărgineni, unde se născuse și trăise, sub oblăduirea jupînului Udrișteș.

Deodată, răsună în urechile lor o împușcătură. Un glonț trecu ca fulgerul pe lîngă copii, vîrînd spaima în ei. Glonțul însă se opri în mîneca lui Gheorghe. Balaur sări de pe capră, și o luă la goană spre locul bănuit, ascuns într-o tufă de măceș.

Gheorghe, simți că sîngele îi îmbibă cămașa, scăpă hățurile celor patru telegari, care, speriați de împușcătură, o luară nestăpîni peste hopuri și hățișuri, gata să-i răstoarne în vale. Copiii începură să țipe, ceea ce mări mai mult zăpăceala lui Gheorghe. Atunci, Zamfira, se plecă peste capră și apucă dintr-o smuncitură hățurile, ce atîrnau, încetini pasul telegarilor, care simțiră o mînă puternică și se opriră. Gheorghe, rușinat de ceea ce i se întîmplase, nu zise nimic și luă curajos frînele din mîna stăpînei sale.

— Întoarce repede, să vedem ce i s-a întîmplat lui Balaur ! — sigură fiind că dînsul fusese victima glonțului tras, și-i era teamă ca, fugind după vinovat, să nu fi căzut pe undeva.

Nu făcură însă cale lungă pe urmele lui. Balaur le ieși înainte cu haina ruptă, cu părul vîlvoi și cu sînge pe obraz, zgîriat și murdar de noroi.

— Ce ți s-a întîmplat, Balaur ? Ești cumva rănit ? Cine a fost blestematul ?

— Cine să fie altul decît Ianăș ?! Liniștește-te, bună stăpînă, că nu am nimic de seamă. A vrut, afurisitul, să mă omoare pe la spate. Dar socoteala nu i-a izbutit. Și nici eu nu l-am iertat. I-am luat arma din mînă și i-am tras o sfîntă de bătaie pre legea mea, de m-o pomeni cît o trăi, măcar că mi-a rupt haina și m-a zgîriat pe față cu unghiile. Iată că am la mine și o armă cu care mă pricopsii, fără să vreau — spuse el rîzînd și suindu-se alături de Gheorghe.

Hai, flăcăule, mînă mai cu inimă, că te-oi învăța de-acum și pe tine să tragi gloanțe, cu pistolul ista turcesc.

Dar Gheorghe abia de se mai ținea drept pe capră. Copiii îl văzură îndată că se clatină.

— Cade, cade Gheorghe ! — țipară ei într-un glas.

Balaur îl și apucase de umăr, îl sprijini și-i luă hățurile din mîini. Abia atunci înțeleseră ei că cel lovit era Gheorghe, deși nu fusese partea lui. Tăcuse însă, ca să nu mărească spaima celorlalți. Noroc că mănăstirea nu mai era departe, și ei putură intra cu grabă în curte. După ce coborî, Zamfira spuse repede unui frate ce-i ieșise înainte cele întîmplate, și-l rugă să aibă grijă de rănit, pînă va ieși ea din biserică.

— Du-l pe Gheorghe într-o chilie și vezi de-i potolește sîngele ; spală-i rana și leagă-i strîns brațul pînă ce voi veni și eu cu vlădica. Are să-ți dea ce-ți trebuie cuviosul frate pe care-l rugai.

În pragul bisericii îi ieși înainte episcopul Christofor, cu toți călugării săi, care de la un timp se înmulțiseră de nu mai încăpeau în chiliile reparate.

— Fiți binevenită la noi ! — îi spuse vlădica și o duse de braț spre iconostas, după obiceiul ce-l cunoștea din Țara Românească.

Fiica lui Moise-voievod înaintă spre icoana Maicii Domnului, a cărui pictură rămăsese neatinsă de vreme. Purtau în mîini, atît dînsa cît și copiii, darurile aduse ; le așezară jos în fața icoanei, pe care Zamfira o acoperi cu un bogat canavăț cu fluturi de aur și mărgăritărele. Călugării izbucniră atunci în cîntece de slavă, iar oaspeții îngenunchează să se închine. Apoi, copiii aprinseră lumînări în sfeșnicele de argint dăruite mai înainte pentru masa din sfîntul altar.

După ce împliniră tot ce hotărîseră, Zamfira dădu să iasă din biserică. Vlădica o rugă să mai rămînă între dînșii și să ia o mică gustare duhovnicească în arhondaric.

— Mai tîrziu, părinte, acum sînt îngrijorată de omul meu, împușcat pe drum în brațul stîng.

— Ce vorbești, domniță ?

Și se grămădiră cu toții în jurul ei, să asculte despre cele ce se întîmplaseră.

— Să mergem atunci, domniță, să vedem mai înainte cum îi merge omului. De va fi ușor rănit, îl poți lăsa fără grijă

la noi, că-l vom tămădui cu ierburi de-ale noastre. De nu, trebuie dus îndată la Aiud, unde se află un doctor.

Porniră cu toţii spre chilia unde fusese adăpostit Gheorghe. Balaur, ajutat de fratele întîlnit, îl dezbrăcase, îi spălase rana cu ce-i dădu acesta şi o oblojise sumar pînă la venirea stăpînei sale. Sîngele încetase să mai curgă, şi Gheorghe părea mai luminat. Vlădica se plecă asupra rănii, să vadă în ce stare se află. Avea ceva cunoştinţe medicale, pe care le folosea să ajute pe cei din jur. Se-ndreptă însă repede, cu un surîs liniştitor pe buze.

— Să n-ai nici o grijă, domniţă. Glonţul a şi ieşit din braţ. A lăsat numai urma sa în muşchi. În cîteva zile, braţul lui va fi tot atît de vînjos ca şi mai înainte. Cît priveşte pe cinstitul vechil Ianăş — urmă vlădica — lasă-ne cîteva zile numai că ţi-l vom da în mînă, legat. Înşişi iobagii îi vor veni de hac o dată ce ştiu că nu mai are nicio putere asupra lor. Bine făcu Balaur de se luă pe urmele lui, că altminteri ar fi dat vina pe cine ştie ce iobag care nu-i stă la inimă.

După ce Zamfira luă o mică gustare cu toţi călugării şi mai lăsă cîţiva galbeni pentru repararea bisericii, plecară bucuroşi că nu li se întîmplase ceva mai rău pe drum.

Pînă la Crăciun veni însă rînduiala învăţăturii celor doi fraţi ai castelanei. Se-nţelesese cu vlădica Christofor şi cu fratele Ion, un bun cunoscător al limbilor greacă şi latină, să dea toţi trei, pe rînd lecţii copiilor. Alinei nu-i fu tocmai uşor să se deprindă cu noua disciplină care-i hotăra orele de studiu, de sculare şi de joc. Udrişte, în schimb, fu mai ascultător şi mai silitor. Se-ndemna la carte, cum se-ndemnase odinioară sora sa mai mare.

După fraţi, veni şi timpul orînduirii lucrului pentru fetele şi femeile din sat. Voia Zamfira să le arate ce poate face o femeie în gospodăria sa. Pentru aceasta, aşeză vreo trei-patru războaie şi tot atîtea gherghefuri într-o sală mai lăturalnică şi mai spaţioasă din aripa unde locuia cu familia. Dorea să le înveţe, pe cele care pierduseră obiceiul, să toarcă, să împletească, să ţească şi să brodeze cum învăţase şi dînsa altădată. Printre fete vroia s-o bage cu timpul şi pe Alina, ca s-o mai astîmpere din zburdălniciile ei băieţeşti şi să-i aşeze gîndurile pe un lucru de folos. Dorea s-o mărite, mai tîrziu, cu un tînăr din ţară sau din Ardeal care să-şi aibă rostul fie prin averea sa, fie printr-o slujbă la stat. Pentru Udrişte,

văzîndu-l atît de studios, avea gînduri mai înalte : vroia să-l trimită la universităţile apusene, să se instruiască şi să se deprindă cu limbile străine de care putea să aibă nevoie în viaţă. Pe dînsul îl vedea Zamfira mare-logofăt în Ţara Românească, unde avea să-şi recapete moştenirea lăsată de tatăl său la Mărgineni. Dar pînă atunci avea mult de furcă cu ei şi mai trebuia ca familia lui Mircea Ciobanul să nu mai domnească în Muntenia. Cu aceste gînduri şi întîmplări, fiica lui Moise-voievod îşi mai uită de durerea sa.

La o săptămînă de la întîmplarea cu Ianăş se-ntoarse şi Gheorghe, aproape tămăduit.

Nu trecuseră însă multe zile de la aceasta şi mai erau doar trei pînă în Crăciun, că vlădica, lăsînd mănăstirea, porni pe jos în grabă spre castel. Mergea atît de repede, că abia ţinea coşul pieptului de răsuflarea cea grea şi de zbuciumul inimii sale.

— Ce s-a întîmplat, sfinţia-ta ? — îl întîmpină repede Zamfira cînd auzi în ce fel sosise la castel.

— Să intrăm, domniţă. Avem de vorbit în taină ceva — spuse grăbit vlădica, cu gîndul la ale sale.

Intrară în odaia cu cărţi a castelanei, care era mai la o parte de celelalte. Călugărul se aşează pe cel dintîi jilţ ce-i ieşi în cale, cu răsuflarea tăiată şi vederea tulburată.

— Ce este ? Ce s-a întîmplat la mănăstire ? — mai întrebă îngrijorată castelana, care nu-şi putea închipui ce-l adusese în starea aceea.

— Primejdie mare, domniţă. Cunoşti desigur hotărîrea din urmă a dietei de la 8 noiembrie prin care se ordona ca nobilii, secuii şi saşii să nu mai sufere în adăposturile lor pe boierii fugiţi din Ţara Muntenească...

— Desigur, cunosc această hotărîre — răspunse ea.

— Dar acu, în urmă, regina mai trimise o altă înştiinţare — că dacă toţi aceşti pribegi nu se vor întoarce în ţara lor în termen de zece zile, să fie pedepsite gazdele lor cu moartea.

— Dar de ce a hotărît regina aceasta ?

— După ultima ameninţare a lui Mircea-voievod, că va preface în cenuşă tot ce va întîlni în cale trecînd munţii.

— Ai dreptate ! Mare nenorocire pe ţara aceasta cu un astfel de voievod la graniţa ei ! În ceea ce mă priveşte însă, sînt în afară de ameninţare, fii fără grijă !

— Nu m-am gîndit o clipă că te privește ordinul acesta al reginei, dar uite ce pățiI, domniță : mă pomenii aseară cu un pîlc de pribegi munteni la mănăstire, fugiți sau alungați de gazdele ce le-au avut pînă acum. Ce să fac cu dînșii ? Inima nu mă lasă să nu-i primesc, dar nici nu pot primejdui soarta mănăstirii Geoagiului, care și așa stă în ochi, ca o țeapă, domnilor de sus.

— Așa este ! Nu poți primejdui mănăstirea dînd adăpost pribegilor. Ce-i de făcut atunci ? Că nici pe bieții oameni nu-i poți trimite în calea lupilor — spuse Zamfira căzînd pe gînduri.

Ce să facă ? Cum să le vină în ajutor acelora care, ca și dînsa, își căutaseră scăparea în Ardeal ? Să-i ascundă în castel ? Ar însemna să calce cuvîntul dat reginei și să-și primejduiască propria sa stare. Dar dușmanul lor era și al ei. Oare nu-i venea înainte prilejul să se răzbune pe acel tiran și pe doamna lui ? Dar copiii ? Să-i lase pe seama cui, de i se va întîmpla vreo deportare din Ardeal ? Îi va putea lăsa în seama părintelui Christofor, care se va îngriji să-i trimită mai tîrziu în țară, după săvîrșirea acelui tiran. Într-o clipă îi trecură prin minte folosul și paguba ce ar decurge din amestecul ei printre ceilalți pribegi.

— Cîți sînt ?

— Vreo douăzeci, numărînd pe copiii și femeile lor.

Zamfira mai tăcu o vreme. Se zbăteau în inima ei tot felul de simțăminte. Afară de frați nu mai avea pe nimeni altul căruia să-i aducă mîhnire, și aceștia își puteau găsi rostul sub aripa bunilor călugări. De asta era sigură. De ce să nu încerce o răsturnare din scaun a lui Mircea-voievod ? De ce să se teamă de amenințările celor din Ardeal ? Poate sosise timpul să înceapă urzeala de prins într-însa pe cei doi dușmani, care-i uciseseră doi bărbați și o puseseră pe drumuri. Sîngele începu să-i clocotească la gîndul răzbunării.

— Adu-i încoace, sfinția-ta. Dar bagă de seamă să nu fie nimeni pe urmele lor. Îi voi așeza în încăperile din aripa stîngă a castelului, unde am strîns toată mobila veche lăsată de foștii proprietari. Voi da ordin să le curețe și să le așeze pentru dînșii. Pînă s-or aduna cu toții să lupte, vor sta sub acoperămîntul meu, ba chiar îi voi sprijini după puterile mele. Numai să le spui să stea liniștiți ca dușmanii să nu dea de ei. Trebuie să fie ajutați, trebuie să gonească din

scaunul străbun pe cei doi tirani cu toate odraslele lor, care le vor moşteni veninul din sînge.

Vlădica Christofor o privi uimit. O cunoscuse blîndă şi milostivă, şi acum i se arăta sub chipul unei aprige răzbunătoare, cu obrajii aprinşi şi cu ochii scăpărînd de mînie. Dar îi veni în minte gîndul că era os de domn şi că strămoşii săi n-au lăsat vreodată duşman nepedepsit, chiar cu primejduirea vieţii lor.

— Să nu-ţi aduci necazuri, domniţă! — încercă dînsul s-o abată de la acel gînd. Să chibzuim alt mijloc de a-i scăpa. În nordul Ardealului sînt cneji români care nu se uită la ordinul dietei cînd e vorba să apere pe fugarii din ţările române. Cunosc chiar eu cîteva case de români din Maramureş care i-ar ţine la dînşii pînă s-o împrăştia ameninţarea lui Mircea-voievod. Numai să dai domnia-ta vreo două care din cele mari să-i ducă într-acolo.

— În Maramureş nu pot să se adune pentru luptă. E prea departe. Şi-apoi, de unde ştii că nu-i vor prinde iscoadele pe drum, pînă să ajungă la locul de care vorbeşti? Mircea-voievod le dă bănet bun pentru fiecare dintre cei urmăriţi de dînsul. Adu-i deocamdată la mine, şi apoi vom vedea ce-om mai face cu dînşii.

— Dar cu ce-i vei putea hrăni, domniţă? Că nu-i unul singur sau doi — mai încercă vlădica s-o împiedice de la hotărîrea luată.

— De asta nu te îngriji, sfinţia-ta! Am destule bucate pentru un timp. Apoi îmi va mai trimite şi nobilul Kesserü, care-mi este dator cu o sumă de bani. Îmi va da tot ce-i voi cere, în urma vorbei ce-am avut-o cu el.

— Dar slugile? Nu se vor lăsa iscodite?

— Nu am prea multe, iar cele pe care le-am păstrat lîngă mine îmi sînt credincioase. Nu mă vor vinde, de asta sînt sigură. Numai banditul de Ianăş să nu-şi facă drum pe-aci!

— Iar uitai să-ţi spun, domniţă, că ţăranii l-au prins şi l-au legat. E la unul dintre ei. Întreabă ce să facă cu el şi cu familia lui, că nevasta i-a ameninţat că-i spune la stăpînire.

— Spune-le să-l ridice cu întreaga lui familie, după ordinul meu, şi să-i ducă la Alba-Iulia, că de-acolo îi trimite la muncă, în salinele de la Rodna. Poate s-or învăţa minte toţi aceşti tîlhari, care au jupuit fără milă pe bieţii servi. Am şi

vorbit de Ianăș la cancelaria regatului, și mi s-a trimis vorbă să nu am în privința lui nici o grijă.

— Bine că scăpăm de dînsul! Acu plec să mai liniștesc pe cei oameni necăjiți. Numai de n-ar afla regina!

— Ba asta nu se poate! Musai trebuie să-i vorbesc despre dînșii.

— Reginei? — întrebă înspăimîntat călugărul. Numai bine îi trimiți în gura leului, că de cînd o strîng în chingi ceaușii vizirului, plătit de Mircea-voievod, e în stare să-și dea și frații pe mîna lor. Să nu ajungi cumva și domnia-ta o pradă a lăcomiei lor!

— E credincioasă, nu face dînsa păcatul acesta, știind că-i dă pe mîna călăului. Regina, însă, trebuie să știe ce se petrece în castelul meu, că e fire despotă și vrea să i se spună tot ce e în țara pe care o guvernează. Dacă nu-i voi spune, va fi mai rău pentru noi toți și ne va pedepsi, fiindcă i-am ieșit din cuvînt. Tot dînsa ne poate apăra și de dietă, de ni se va duce faima rea în rîndurile ei. Să-ncercăm mai bine s-o atragem de partea noastră, poate ne va da pe deasupra și sprijin la strîngere de arme și ostași — pe sub mînă, bineînțeles. Și tatălui meu, Moise-voievod, i s-a dat o astfel de învoire din partea lui Ferdinand și a fost sprijinit de sași să ducă lupta împotriva lui Vlad-voievod. N-ar fi rău să încercăm și cu regina Isabella, care are tot interesul să scape de Mircea-voievod și să pună un domn prieten în locul lui, ajutat de dînsa.

— Fă, domniță, cum te duce mintea și inima. Domnul să te lumineze să ajungi la bun sfîrșit! Numai, spune-mi, cînd să sosească aci fugarii?

— Chiar în noaptea aceasta. Sfinția-ta vei pleca înapoi cu rădvanul mînat de Balaur și Gheorghe, cu carul cel mare, acoperit cu coviltir. Rădvanul și carul vor folosi pribegilor după cum or vrea să se așeze. Ia sfinția-ta și aceste două pistoale. E bine să aibă la dînșii o armă în timpul nopții, pentru a îndepărta pe jefuitorii care ar putea să creadă că sînt niscaiva negustori.

Vlădica plecă înapoi la mănăstire, după cum i se spusese, iar Zamfira chemă în urma lui pe cele două slugi ale sale, Catrina și Frujina, cărora, juruindu-le că nu vor spune nimănui, le destăinui cine vine, ce primejdie îi așteaptă pe toți, cum umblă iscoadele și caută să scoată vorba de la cei ce

slujesc și cum vor fi răsplătite de vor ieși toți cu fața curată. Le mai spuse că oamenii ce vin sînt boieri de seamă în țara lor, cu averi nenumărate, și se cade a li se da toată cinstea, măcar că sînt dezbrăcați și flămînzi ca cei din urmă servi din regat.

— Acum, fiindcă știți toate acestea, duceți-vă repede și le orînduiți camerele în aripa nelocuită ; să fie așternuturile curate. Să mutați mobila ce va fi de trebuință în fiecare cameră și să aprindeți chiar de la început căminurile, că trebuie să fie un frig acolo ca și afară. În magazia de piatră se mai găsesc mese, laițe, dulapuri și chiar divanuri. Puneți toate la locul lor, să nu se simtă rău oaspeții noștri. Sala cea mare, în care sînt agățate pe pereți arme și trofeele de vînătoare, să le-o așezați pentru mîncare. Ce nu veți găsi acolo, veniți și spuneți-mi. Acu, hai repede-repede la treabă ! Să fie totul gata pînă-or veni.

În seara aceea, Udrișteș și Alina fură culcați mai devreme, cu toate că li se spusese și lor ceea ce trebuia să știe. Dar o ascultară și se duseră liniștiți în camera lor.

O dată adăpostiți în castel, jupînii începură să-și arate înfățișarea lor omenească. Abia atunci recunoscu Zamfira pe cei mai mulți dintre dînșii și văzu că dăduse adăpost chiar fruntașilor divanelor domnești din alte vremuri, urmăriți de Mircea-voievod de teama puterii lor în țară și la Constantinopol. În primul rînd văzu pe marele-logofăt Radu din Drăgoești împreună cu fiul său, fostul mare-vistier, care se căsătorise cu Maria, fiica lui Pătrașcu-voievod ; pe Radu Socol, stolnicul, fiul celui înecat la Rhodos, cu mama lui, Dumitra rămas în locul tatălui să ceară scaunul Munteniei ; pe marele-clucer Radu din Golești, omul de încredere a lui Petru-Paisie și Pătrașcu-voievod, împreună cu jupîneasa lui, Caplea, și cei trei copii ai săi : Neacșa, Albul și Ivașcu ; marele-vornic Badea, capul răsculaților ; cei patru feciori ai mareluispătar Stanciu Benghe, rămas la Sibiu, la prietenul său Petre Haller, ca să țină legătura cu noii fugari ; apoi alții mai puțin cunoscuți ei, Iane postelnicul, Mihnea pîrcălabul, Radu paharnicul și alți vreo doi-trei, din generația mai tînără și mai nestăpînită.

— Bine te-am găsit, domniță ! — se auzi Zamfira strigată de unul dintre aceștia.

Era marele-clucer Radu din Goleşti care o văzuse crescînd la curtea doamnei Ruxandra.

— Bine aţi venit, jupîni dumneavoastră, deşi aş fi dorit mai bucuros să vă primesc în casa mea de la Bucureşti. Poftiţi acum de vă mai încălziţi în odaia de mîncare, unde vom lua cu toţii o mică gustare.

Jupînii şi jupînesele lor intrară în odaia indicată, care ţinea de aripa locuită de Zamfira şi ai săi. Se minunară de ceea ce vedeau în jur şi nu se dumireau cum de scăpase dînsa din ţară atîtea lucruri de preţ.

— Lăsaţi grijile şi necazurile în clipa de faţă, jupîni! Să ne ospătăm un pic şi să bem cu toţii în sănătatea domniilor-voastre — le spuse stăpîna casei şi îndemnă pe fiecare să se aşeze la masă, întinsă cu tot felul de bunătăţi în cinstea lor.

— Am lua, domniţă, mai cu inimă din toate cîte ne stau înainte dacă am şti că vom putea plăti cîndva milostivirea ta — vorbi marele-clucer Radu.

— Nu, jupîni dumneavoastră, că nu v-am dat găzduire cu gîndul la vreo plată sau răsplată, pentru că toţi sîntem în aceeaşi mare nevoie şi prigonire. Că de am ceva mai mult rost aci decît domniile-voastre, nu se cade să dau uitării pe duşmanii mei şi să aştept în tihnă pînă ce mi se va umple ţărişoara cu liftele doamnei Chiajna, pe care le-a pricopsit cu averile furate de la noi.

— Nu, desigur nu! Să ne ferească Sfîntul! — strigară vreo cîţiva.

— Că nu i-om lăsa pe greci şi turci să ne oropsească biata noastră ţară! — se-nflăcărară şi Hamza, fiul lui Stanciu Benghe spătar.

— Să ne apărăm fraţii, femeile şi copiii de acea fiară crudă, făcut domn din cioban, ce fusese pînă acum — adăugară alţii.

— Aşa, jupîni, să nu ne lăsăm bătuţi de Mircea Ciobanul! Să luptăm uniţi, să ne putem întoarce la casele noastre — spuse alesul lor ca domn, Radu Socol.

Şi într-un avînt spontan se sculară atunci cu toţii în picioare şi, ridicînd cupele, strigară:

— Pentru izbînda noastră!

— Să fie proclet și afurisit acela ce va să dea bir cu fugiții în ceasul din urmă ! — vorbi al doilea fecior al lui Stanciu Benghe, Vintilă.

— Să fie ! — răspunseră cei mai tineri.

Zamfirei i se păru că cei mai bătrîni se moleșiseră de atîta zbucium și necaz. Stăteau oarecum liniștiți la locurile lor, cu gîndul dus și privirea pierdută-n gol. La ce se gîndeau ? Cîntăreau puterea Ciobanului și a turcilor săi cu cea nelămurită a stării lor ? Erau sub teama zilei de mîine și uitaseră că aveau o socoteală cu cel ce le răpise bunurile și le primejduia în fiecare clipă viața ? Sau le era cumva teamă de dînsa, ca de-o iscoadă bine așezată în Ardeal și ocrotită de dușmanul lor ? Nu se îndemnau parcă prea mult nici cu vorba, nici cu fapta. Cum să le deștepte în inimă ura nestăvilită pe care o simțea dînsa în acele clipe împotriva dușmanului comun ? Cum să-i scuture și să-i pornească spre faptă vitejească, așa cum îi vroia și ar trebui să fie ? Într-un minut de pornire nestăpînită, se sculă înfierbîntată, hotărîtă să-i biciuiască într-un fel :

— E timpul, jupîni dumneavoastră, să mergeți să vă odihniți, că se vede că drumul v-a slăbit puterile și vigoarea vitejească care împodobesc pe adevărații ostași, că altfel ați striga ca și mine : Moarte năprasnică acestor tirani ce stau în scaunul lui Radu cel Mare și ne sug țara alături de păgîni ! — și după ce le dete noapte bună, plecă, lăsîndu-i singuri, încă nedezmeticiți din mirarea ce-i cuprinsese.

Jupînii o priviseră cu uimire și sfială. Ce femeie ! Parcă dreptatea vorbise prin gura ei. Vocea fiicei lui Moise-voievod ajunsese de nerecunoscut : hotărîtă, aspră, poruncitoare.

Cînd plecară spre culcușurile lor din cealaltă aripă a castelului, unii dintre dînșii, nemulțumiți de alegerea lui Radu Socol, își ziseră în taină : „Ce păcat că în locul ei nu a lăsat Moise-voievod un fecior care să-i semene" !

A doua zi începură boierii să se sfătuiască în sala de mîncare, afară de femei și copii, care rămăseseră în cămările lor. Față de amenințările tot mai dese ale lui Mircea-voievod și măsurile luate de dietă, nici prietenii ce-i avuseseră pînă atunci nu se mai încumetaseră să-i țină. Erau deci nevoiți să stea în castelul acela un timp, dar se-ntrebau pînă cînd vor putea rămîne nedescoperiți de iscoade, aflîndu-se atît de aproape de Alba-Iulia. Trebuia, pe de altă parte, să țină legătura cu

spătarul Stanciu Benghe, care lucra în taină cu saşii săi şi cu cei răzvrătiţi din ţară împotriva domnului.

Zamfira ceru învoirea să vină la sfatul lor. Unii dintre jupînii mai tineri se împotrivîră, găsind că n-ar fi bine să se amestece şi muierile în treburile lor ; alţii cîrtiră împotriva-i, ca nu cumva să se aleagă dintr-însa o iscoadă a voievodului, cu care era neam ; unii dintre bătrîni îi ţinură partea, zicînd că nu se cuvine să fie ţinută deoparte, dacă-şi primejduia, o dată cu dînşii, viaţa şi bunurile sale.

— Voi nu ştiţi, vorbi Radu logofătul celor mai tineri că şi pe dînsa a lovit-o nenorocirea în ţară ? Că nu fugi de bunăvoie dintr-ale sale ?

Cuvîntul marelui-logofăt căzu greu în balanţa judecăţii de partea fiicei lui Moise-voievod, deşi fură unii dintr-înşii care-i răspunseră înţepat :

— Da, mă rog dumitale, ce suferinţă avu de se trezi aici cu atîta belşug în calea-i ?

— Ce suferinţă ? — îi răspunse Radu, marele-clucer. Apăi, nu ştii domnia-ta că se luase cu Datco clucerul din neamul Craioveştilor şi i-l omorî Ciobanul la o vînătoare ? Şi că dînsa abia scăpă cu viaţa din mîinile doamnei Chiajna ?

— De unde-o ştii şi pe asta ? Că doar nu mai eşti de mult în ţară !

— Mi le-a povestit vlădica Christofor, care-i om de încredere, după cum l-aţi văzut.

— Şi de are rînd la regină e fiindcă ginerele său este fratele cancelarului — vorbi şi marele-vornic Badea.

— Iar dacă pizmuiţi castelul şi pămîntul legat de dînsul mai spuse clucerul Radu —, să-mi spuneţi care dintre voi, cei de faţă, vă puteţi mîndri cu strămoşii ei ? Zamfira e doar strănepoata lui Radu cel Mare şi urmaşa dreaptă a atîtor voievozi în scaun. Nu are dreptul la acest castel, după o bună socotinţă ? Eu zic s-o primim la sfatul nostru, că rău nu ne-o învăţa. O văzurăţi aseară ce fire războinică are, mai ales ce pornire împotriva duşmanilor noştri, care sînt deopotrivă şi ai săi.

— Să poftească atunci, de este aşa cum spuneţi ! — ziseră două-trei voci dintre cei care se răzvrătiseră la început.

Fiica lui Moise-voievod intră în sala lor de mîncare, fără prea multă grabă. Păşea drept, cu făptura sa înălţată, îmbrăcată într-o haină de catifea vişinie, încheiată pe corp cu

nasturi de cristal îmbrăcați în aur. Peste ea aruncase un șal persan, care-i acoperea gîtul alb și mlădios. Privea la ei, cu ochii săi mari, umbriți de gene dese și-i saluta pe fiecare în parte. Bogatul său păr castaniu, ținut într-un conci la spate printr-o agrafă de baga, îi dădea acel aer serios de totdeauna deși îi flutura împrejurul buzelor un zîmbet de sinceră prietenie.

— Noroc, boieri, și spor în cele bune ! — fură cele dintîi cuvinte îndată ce intră în sală.

— Mulțumim, mulțumim — răspunseră jupînii așteptînd în picioare pînă să se așeze în jilțul din capul mesei, unde i-l pregătiseră.

— Ce hotărîri ați luat, preacinstiți boieri, care să fie de folos domniilor-voastre, și Țării Muntenești ?

Părea că se deschisese vechiul divan domnesc din vremea lui Radu de la Afumați, numai că în locul Voicăi-doamna se afla nepoata ei de fiică.

— Încă n-am luat nici una, mărită doamnă — răspunse marele-logofăt Radu cum ar fi răspuns odinioară, doamnei lui Radu de la Afumați.

— Să ne sfătuim mai înainte... Să nu ne pripim ; să nu ne săpăm singuri groapa — vorbi unul dintr-înșii, mai puțin curajos.

Zamfira privi sever peste capul lui.

— Da cine te pune, jupîne, să așezi carul înaintea boilor și să vezi mai curînd răul decît binele ? vorbi îndîrjit Dragomir vistierul, feciorul lui Radu logofătul.

— Să lăsăm vorba fără rost și să ne dăm pe față planul — rosti Drăghici, al treilea fecior al lui Stanciu Benghe.

— Plan ? De care plan vorbiși, nene ? Să vedem mai întîi dacă se potrivește cu socotelile noastre — grăi unul dintre jupînii puși pe gîlceavă.

— Că n-ai vrea, bădie, să ia altul tăciunele aprins din foc, ca apoi să mi te lăfăiești în bine ! — îl ațîță un altul.

Jupînul atins sări în sus.

— Pre legea mea, boieri, am să i-o plătesc acestui neobrăzat !

— Cum ai spus ?

Și scandalul era gata dacă Zamfira nu ridica dintr-o dată tonul, stăpînindu-i pe toți :

— Jupîni, am venit la sfat, nu la gîlceavă. Doresc să-l începem fără întreruperi zgomotoase, care pot fi făcute în alt loc şi în alt timp. Primejdia vă ameninţă din toate părţile, şi dacă mai cauzaţi şi tulburări, eu nu vă pot apăra nici libertatea, nici viaţa.

În toată sala se făcu atunci o adîncă tăcere ; aştepta fiecare ca unul dintre cei mai bătrîni să înceapă vorba, dar Zamfira le-o luă înainte.

— M-am gîndit, cinstiţi jupîni şi mari dregători, să nu ocolim sprijinul reginei Isabella.

Un murmur de dezaprobare se auzi de-a lungul sălii, dar nici unul nu scoase un cuvînt.

— Regina vă va da sprijin de arme şi chiar de ostaşi pentru a vă putea lupta cu folos — continuă dînsa.

Nici de această dată nu se auzi vreo vorbă.

— Mă voi duce chiar eu la palat s-o înştiinţez şi să-i cer ocrotire şi sprijin pentru domniile-voastre.

Atunci izbucni un atît de mare zgomot, încît Zamfira crezu că se află într-o haită de fiare scăpate din cuşcă. Unii erau pentru, alţii ţipau că regina e o trădătoare care a dat pe mîinile ceauşilor atîţia boieri pribegi.

— Tăcere ! — strigă atunci marele-logofăt Radu. Am venit în castel ca să stricăm cu năravurile noastre de-acasă liniştea acestei nobile doamne, care-şi primejduieşte viaţa pentru noi ? Sau am venit să-i cerem adăpost şi sprijin pentru nevoile ce ne mînă din loc în loc, ca pe nişte vite fără ocol ?

— Ce folos dacă am venit să ne adăpostim aci, şi tot acolo ajungem, să ne dea regina pe mîna ceauşilor ?

— Vă înşelaţi, boieri, crezînd că regina i-a trădat pe vornicul Socol şi Radu-Ilie, pe care îi aveţi în gînd. Ceauşii i-au prins, dînsa i-a apărat cît a putut, şi la urmă au păcălit-o că nu le vor face nimic rău — vorbi din nou gazda lor.

Jupînii se potoliră puţin cîte puţin, deşi mai murmurară porniţi împotriva reginei Isabella. În acea clipă intră Balaur, care înştiinţă că vlădica Chiristofor a venit la castel. Zamfira găsi prilejul să plece dintre dînşii.

Vlădica intră în sală, după ce schimbase vreo două vorbe cu stăpîna castelului.

— O ştafetă ce sosi îndată după plecarea domniilor-voastre mi-aduse răvaşul acesta de la spătar şi aşteaptă un răspuns. Neîncrezîndu-mă decît în fratele Ion, care după

cît știți tocmai lipsește din mănăstire, am venit eu cu știrea aceasta.

— Ia loc, sfinția-ta, — vorbi clucerul — și să vedem ce ne scrie spătarul Benghe.

Și răvașul trecu din mîna clucerului în aceea a logofătului și apoi a vornicului Badea. Toți trei rămaseră tăcuți.

— Ce ne scrie spătarul ? — întrebă Vintilă vistiernicul.

— Ne scrie să cerem, de putem, sprijinul reginei — răspunse clucerul.

— Tocmai ce ne povățui și domnița Zamfira — vorbi Hamza. Acu trebuie să fie supărată pe noi de felul cum i-am primit sfatul.

— Domnița nu e supărată pe domniile-voastre — spuse vlădica. Dimpotrivă, e gata să vă sprijine la regină dacă ajungeți cu toții la aceeași părere.

— Păi, dacă așa zice și spătarul, care trebuie să se fi sfătuit cu Petru Haller, apăi să încercăm și cu regina — grăi unul dintre cei ce făcuseră mai multă zarvă.

— Să-ncercăm — se auziră după dînsul și alte glasuri.

Numai Radu Socol stătea tăcut și îmbufnat, de parcă i se înecaseră corăbiile. Se gîndea la tatăl lui și nu se hotăra să se dea pe mîna reginei.

— Și dacă vă dă sau nu sprijin ostășesc, tot e mai cuminte să știe pe unde vă aflați, că de, regină este, și nu i-o fi plăcînd să se facă ceva peste capul ei —vorbi împăciuitor vlădica Christofor.

— Așa spui, sfinția-ta ? — întrebă logofătul.

— Așa spun — răspunse acesta. Da era să uit. La răvaș ce răspuns dați ? Grăbiți-vă de scris, că e cale lungă pînă la mănăstire, și cu rădvanul nu mă pot întoarce, să nu dau cumva de bănuit iscoadelor, de se vor găsi prin locurile acestea. Că vorba ceea : Pisica după urma șoarecilor vînează. Iar de-acu înainte vă voi trimite pe fratele Ion după știri, că nu se cade să pun în primejdie soarta mănăstirii. E om de nădejde, să nu vă temeți de dînsul.

— Bine, sfinția-ta ! Să vie fratele Ion, de va fi nevoie, dar răspuns în scris noi nu dăm ; să-i spună doar spătarului din viu grai că vom încerca ceea ce ne-a sfătuit. Bine-i jupîni ?

— Bine-i ! — răspunse mai multe glasuri.

— Acu să plec și eu, că-i tocmai vremea mesei — zise vlădica, fără îndemn să plece încă ostenit de drumul făcut.

— Rămîi de ia ceva cu noi la masă, și-apoi îi pleca — spuseră vreo două voci din preajma lui. Că doar n-o fi atît de grăbit trimisul spătarului, să plece de cum a venit.

— Așa-i, a spus că-și va lua drumul înapoi abia mîine dimineață — zise călugărul.

— Ei, atunci, mai rămîi un ceas cu noi — vorbi clucerul, prea bucuros să mai afle cîte ceva de la el.

Îndată intrară și cele două fete ale castelului, înștiințîndu-i că doamna lor va lua masa împreună cu dînșii și au ordin să așeze toate în rînduială. Intrară după aceea jupînesele cu copiii, veseli că se află laolaltă sub un adăpost.

Zamfira intră bucuroasă de consimțirea vlădicăi de a rămîne cu dînșii, dar tocmai cînd să se așeze cu toții la locurile lor se cutremură din nou pămîntul, mai rău decît în ziua de 4 decembrie, cînd îl simțiseră destul de puternic. Zidurile castelului se zguduiră, și se auziră zgomote de pietre căzute și fiare zdruncinate de la locul lor. Afară vitele scăpaseră din staul și alergau speriate prin ograda castelului, cu oamenii după ele. Cîinii urlau, iar în vale de castel, oamenii se adunaseră, de teamă să nu fie înghițiți de vreo deschizătură a pămîntului. Cei de la castel se ridicară de la masă, și fugiră pe ușă. Copiii țipau trași de mamele lor care-ncotro. Zamfira căuta să-i liniștească împreună cu călugărul Christofor, dar fiindcă n-o asculta nimeni se așeză din nou la locu-i și așteptă, să se potolească zarva.

Cutremurul se sfîrși repede. Numai spaima fusese mare. Așa că se adunară din nou împrejurul mesei, vorbind fiecare de ce știa și-și aducea aminte. Era ca o descărcare a nervilor încordați de pînă atunci, și cu aceasta veni și o mare poftă de mîncare.

— Ce ne-o fi prevestind oare acest cutremur : de bine, ori de rău ? Că tocmai la amiază se întîmplă. De era după masă, ne vestea belșug ; de era înainte de masă, ne aducea lipsă și foamete... Dar așa ? Parcă am sta într-o cumpănă — vorbi cel dintîi clucerul Radu.

— Așa și este ! Păi nu vezi domnia-ta, mare-clucer, că stăm la mijloc de balanță, între bine și rău ? Știm oare ce ne va aduce ziua de mîine ? — vorbi la rîndul ei domnița Maria a lui Pătrașcu-voievod.

— Drept este că fost-a destul de puternic cutremurul, deşi scurt, şi o fi însemnînd ceva pentru lumea din această ţară. Prevestirea este mai curînd pentru ea — răspunse logofătul Radu.

— De nu s-ar întîmpla ceva cu regina ! — se pomeni cu vorba Zamfira, furată de precizările celor din jur.

— Regina ? Cum ? De ce ? — întrebară într-un glas cei de faţă.

Zamfira ascunse starea precară a reginei şi-i păru rău că o dăduse în vileag, fără socotinţă.

— Am zis şi eu ca omul care se teme de un rău. Nu este dînsa cea mai de preţ pentru noi în aceste clipe ? Să ne-o păzească Dumnezeu !

— Ba e destul de şubredă, că aflai aceasta de la Stanciu Benghe, încă de la Sibiu, că n-ar avea scăpare — vorbi Dragomir vistierul.

— Atunci, de ce ne mai bucurăm de ajutorul ei în care nădăjduim acum ? De ne-o şti unde am poposit, fiul ei, Ion Sigismund, care doreşte pace cu vecinii săi, n-o să ne păsuiască după moartea mamei sale, şi ne-o da plocon în mîna lui Mircea Gelepul — spuse un alt jupîn tînăr şi fricos.

— Am auzit şi eu că este bolnavă uneori, dar n-o fi atît de rău, dacă conduce ţara cu consilierii săi, petrece cu cei tineri şi cînd o cauţi este la vînătoare sau în sanie pe la castelele dimprejur. Dacă ar fi atît de bolnavă, cum i s-a dus vestea, ar sta mereu culcată sub îngrijirea doctorului. Regina e încă tînără, nu se dă bătută cu una, cu două, după cum ai aflat şi domnia-ta, jupîn Dragomir, — răspunse Zamfira.

După ce sfîrşiră masa, vlădica plecă în treburile sale, pe jos, cum plănuise, iar mesenii ceilalţi se retraseră în odăile lor.

Copiii clucerului traseră în odaia lor pe fraţii Zamfirei să mai stea la taifas şi joacă. Nu aveau chef să doarmă după o astfel de mare zarvă întîmplată în timpul mesei.

— Ştiţi voi de ce s-a cutremurat pămîntul ? — întrebă, o dată aşezat pe Divan, Udriste.

— Şi tu de unde ştii, nepricopsitule ? — îi întîmpină vorba Ivaşcu, care nu se bucura să-i ia înainte cu ştiinţa.

— Lasă-l să ne spună ce ştie, Ivaşcule, — se amestecă în vorbă Albul, fratele său mai mic. Haide, Udriste, spune ce ştii.

— Haide, Udriște! — îl rugă și Neacșa, sora lor. Nu-l lua în seamă, că așa vorbește uneori și cu cei mai bătrîni, darmite cu noi ?!

— Am să vă pun. Iată am citit într-o carte — că atunci cînd se cutremură pămîntul nechează Ducipal, calul lui Alexandru Machedon, și dă cu copita în stîncă de dorul stăpînului său. El trăiește încă, fiindcă a băut din apa cea vie și nu mai are moarte.

Copiii căscară ochii mari. Uitaseră de ciorovăiala de mai înainte.

— Oare cum am putea da de dînsul, Udriște ? întrebă Albul. Tare aș vrea să-l zăresc măcar o dată și să-l aud nechezînd !

— Dacă am fi fost afară cînd s-a cutremurat pămîntul și puneam urechea jos, la pămînt, îl auzeam nechezînd — răspunse Udriște fălos.

— Și dacă ai știut aceasta, de ce nu ne-ai spus-o atunci ? — se răsti la el din nou Ivașcu.

— Pentru că mi-a fost teamă de cei de la masă, să nu mă ia în rîs ! — răspunse Udriște.

— Dar din cărțile pe care le răsfoiești nu ai învățat unde se poate găsi ? Pe unde trăiește, ca să ne ducem după el cînd vom ajunge ostași ? — mai întrebă Albul.

— A, ce crezi tu, Albule, că dacă știam, nu plecam eu după dînsul ? Să-l încalec măcar o dată și să fac ocolul pămîntului cu el ? Dar auzii că ar sta deseori prin ostroavele pustiilor de mări, departe, de nu-l poți prinde cu gîndul — răspunse și mai fălos Udriște, cînd văzu atenția celor din jur.

Toți îl priviră cu admirație. La ce se gîndise cărturarul lor ! Chiar Ivașcu dădu semne că-l prețuiește mai mult.

După ce trecură sărbătorile Crăciunului, Zamfira se gîndi să se ducă la regină. Acesta era un pas greu, de care atîrna și soarta ei. Putea pierde într-o clipă tot ce căpătase și-i asigura viața în Ardeal. Înapoi însă nu era de dat. Trebuia să vorbească reginei și să capete consimțămîntul și tăcerea ei în privința oaspeților săi și-apoi siguranța că o va apăra, de se va ivi nevoia, în dieta Ardealului.

De Anul Nou, toți nobilii mari ai regatului și toți înalții funcționari trebuia să meargă la palat să felicite pe rege și mama lui, ducînd, bineînțeles, daruri cît mai scumpe și mai

frumoase. Alese și Zamfira două pocale de argint aurite și lucrate măiestrit de un sas din Sibiu și plecă, cu binecuvîntarea vlădicăi Christofor și urările de izbîndă ale oaspeților săi, care nu cu puțină strîngere de inimă o îndemnaseră să se ducă. Era întovărășită de Opriș, Ion și Frujina. Balaur și Gheorghe rămînînd de pază pe lîngă cei din castel.

Anul 1559 nu venise însă în capitala micului regat ungar cu prea multe bucurii. Regina bolnavă, abia sculată dintr-una din marile ei crize, iar granițele amenințate de vechiul ei dușman, Ferdinand, și de cei doi voievozi români. Pe deasupra, se descoperiseră și niște uneltiri împotriva lui Ion Sigismund.

Astfel stînd lucrurile, Zamfira nu găsise prea mare bucurie la palat. După slujba din capela bisericii luterane, regina cu puțini consilieri ce mai rămăseseră catolici intraseră în sala mare a tronului, unde așteptau, pentru felicitările obișnuite, clerul, cancelarul, conducătorii districtelor, juzii sfaturilor populare cu primarii, nobilii principali, și din urmă — reprezentanții orașelor. Toți erau învestmîntați în haine de ceremonie, în mătase sau catifea, cu blănuri și garnituri de fir și pantolni de atlaz galbeni sau grena. Ca cingători aveau șaluri scumpe de diferite culori,iar pe cap — işlice din pielicele brumării de Carîm sau din piele de miel lepădat. Femeile îmbrăcaseră : unele —rochii de mătase sevai, albă și năvădită cu fir auriu, sau altele de brocart, în diferite culori și cu flori aurii. Tot felul de nuanțe brumării și de podoabe. Se depuseseră darurile lor într-o sală alăturată, ca să poată fi văzute de toți cei de față : pocale aurite, cești lucrate cu mare măiestrie de brașoveni, alte cupe de la sibieni, de la clujeni ; harnașamente scumpe pentru caii regelui, șoimi de vînătoare, aduși în cuști tocmai din prăpăstiile nepătrunse ale Pietrei Șoimului, și cîte alte daruri și podoabe pentru mamă și fiu ! Erau printre ele pînă și statuete antice, monede romane sau grecești găsite în pămîntul Ardealului, după care fugeau colecționarii occidentali, plătind sume frumușele pentru a le căpăta.

Printre nobili se aflau unii veniți de prin regiunile cuprinse de turci, din apusul Ardealului, cărora li se luaseră pămînturile, sub cuvînt că numai sultanul poate fi proprietar. Toți trăgeau nădejdea că pînă la urmă Isabella și Ion

Sigismund or încerca să le ia din mîna lor, unele moşii fiind răpite prin jaf, fără ştirea sultanului.

Multe beamuri, costume, limbi şi credinţe. Acesta era Ardealul Isabellei şi al lui Ion Sigismund în anul 1559. Creştinii — evanghelişti, calvinişti, socinieni, catolici şi cîte unul-doi dintre greco-orientali — îşi întindeau mîna în palatul regal, fără nici o oprelişte pentru cei fugiţi de furia inchizitorilor, liberi să vorbească despre crezul lor, ca nici într-o altă ţară din vremea aceea.

Zamfira aduse darul ei, pe care-l puse la un loc cu celelalte, şi lăsă biletul cu însemnarea numelui său. Isabella, care primea felicitările, o zări printre ceilalţi şi-i făcu un semn prietenesc, de apropiere. Zamfira gîndi că este prilejul s-o roage s-o primească într-una din zilele următoare, ceea ce şi făcu, îndemnată şi de faptul că regina o ţinu mai mult timp lîngă dînsa.

— Solicit, maiestate, o întrevedere între patru ochi si vă rog mult să mi-o acordaţi.

Regina o privi cîteva clipe mirată, dar îi răspunse binevoitoare:

— Dacă e o taină numai între două femei, sigur că-ţi acord această întrevedere — şi, rîzînd, întinse mîna unei alte doamne, ce venea la rînd. — Mîine la ora 11, înainte de prînz, putem vorbi liniştite — sfîrşi ea vorba către fiica lui Moise-voievod.

După cină, la care Zamfira chemase şi pe Pál Csáky, fiind obosită şi fără chef să-şi mai arunce ochii pe vreo carte, se-ntinse mai devreme în patul lat al fiicei sale, închipuindu-şi că aceasta îi stă alături.

„Ce zînă îmi intră în odaie? Nu cumva e mama mea?" — auzi atunci, ca şi cum i-ar fi vorbit în ureche glasul Anei. Şi nemaiputînd să-şi stăpînească aleanul inimii, îşi înfundă capul în perna, ce mai păstra parfumul părului ei, şi dădu drumul hohotului oprit atîta timp; plînse pînă ce se simţi istovită. Adormi într-un tîrziu, cu perna în braţe, după ce o legănase de cîteva ori, ca pe-o fiinţă scumpă.

A doua zi veni s-o conducă la palat, după cum le fusese vorba în ajun, Pál. O aştepta regina. Abia în acele clipe îşi dădu seama că sarcina ei nu era uşoară, că însăşi regina îi spusese să nu adăpostească cumva pribegi în castel. Ce va

ieşi din întîlnirea aceasta ? O cunoştea prea puţin pe Isabella şi nu-şi putu închipui cum va fi primită mărturisirea ei.

— Mi-ai spus aseară, nobilă doamnă, că ai ceva de spus în taină — începu regina vorba îndată ce Zamfira fusese introdusă în odaia ei de odihnă, unde primea pe cei mai intimi. Iată, îţi împlinii dorinţa, deşi medicul mă sfătuise să întrerup orice preocupare de natură să-mi zdruncine nervii.

— Cer iertare, majestate, dar e o taină pe care o ţiu ca pe-o povară asupră-mi şi despre care măria-ta trebuie să aibă cunoştinţă. N-aş dori însă să fie o pricină în slăbirea sănătăţii, atît de scumpă supuşilor majestăţii-tale şi atît de trebuitoare statului — vorbi Zamfira aşezîndu-se pe un jilţ arătat de regină lîngă divanul ei, pe care sta întinsă.

Isabellei îi plăcu vorbele ei şi-i răspunse zîmbindu-i prieteneşte :

— Ce spui ? E atît de serioasă taina domniei-tale ?

Sub privirea pătrunzătoare a Isabellei, Zamfira se înroşi ca o şcolăriţă.

Deşi boala îi luase frăgezimea tinereţii, Isabella păstrase nobleţea unei frumuseţi neobişnuite. Ochii mari, ce priveau cu interes, erau umbriţi de gene lungi şi mătăsoase, iar pe buzele atît de pasionat desenate flutura un zîmbet care ar fi îngenuncheat şi pe-un înger. În vorbă, apărea şiragul sclipitor al dinţilor care-i măreau farmecul şi te îndemnau s-o asculţi mereu. Mîinile ei fine, cu vinişoare albastre, sub pielea albă şi subţire, care se mişcau nervoase deasupra păturii ce o acoperea, făptura ei gingaşă şi graţioasă, părul bogat, castaniu-deschis, ce-i cădea în bucle pe frunte, grumazul mîndru, înconjurat de un voal alb, vorba armonioasă ca un descîntec, totul o făcu pe fiica lui Moise-voievod să-şi uite necazurile şi să se adîncească cu plăcere în simţirea nouă pe care i-o năştea această femeie tot atît de şubredă ca şi flacăra unei lumînări în bătaia vîntului. Regina simţi instinctiv adoraţia şi zîmbi, îmbiind-o la ceea ce avea să-i spună.

— Măria-ta, — fu nevoită în cele din urmă să înceapă vorba — am venit să-ţi aduc la cunoştinţă că au sosit la mine, la castel, mai mulţi pribegi din Ţara Muntenească.

Reginei îi pieri pe dată zîmbetul. O cută adîncă se ivi între sprîncenele frumos arcuite. Apărea cea de-a doua înfăţişare a sa. Devenise bănuitoare şi gata de pîndă. Zamfira simţi cum îi îngheaţă sîngele-n vine. Nu făcuse oare rău ? —

se-ntreba ea văzînd brusca schimbare a reginei. Un rău ce nu se mai putea îndrepta și care avea să coste viața nenorociților ce căutaseră la dînsa adăpost? Nu se gîndea la ea, că putea rămîne ca și dînșii, fără sprijin. O dureroasă strîngere de inimă îi goni tot sîngele din frumoșii săi obraji. Regina, la rîndul său, observă schimbarea din înfățișarea ei, dar continua să tacă. Pîndea și o judeca; ce rău ar putea să-i mai cășuneze și această pribegie, fiică de domn, cu atîtea neamuri turcite la Constantinopol? Ce intrigă putea să țeasă împrejurul ei, ca să apere pe cei de la castel? Poate chiar o învoire cu Ferdinand. Fu nevoită totuși ca în cele din urmă să dea un răspuns și se sili să-i pună numai întrebări.

— Cîți sînt?

— Vreo douăzeci, dacă numeri și jupînesele cu copii lor.

— Și de ce nu s-au supus hotărîrii dietei, ca în termen de zece zile să părăsească regatul nostru?

Glasul reginei ajunsese aspru și poruncitor. Unde se ascunseseră cuvintele pline de armonie ale vocii sale, spuse cu cîteva clipe mai înainte? În sufletul fiicei lui Moise-voievod trecură atunci simțiri deosebite, ce se luptau între ele, pentru și împotriva aceleia de care atîrna viața lor.

— Măria-ta, pribegii care se află în castelul ce ai binevoit să mi-l dai în folosință sînt de mai multă vreme în Ardeal, nu-s veniți de o lună, două. Au printre dînșii foști mari dregători ai divanului domnesc, cu care, desigur, a avut de-a face și majestatea-ta. Unii dintre dînșii sînt chiar de viță domnească. Și-ar pierde capul dacă s-ar încumeta să se întoarcă în țară. Milostiviți-vă și păsuiți-i o vreme! De ce să curgă atîta sînge omenesc pe ulițele Bucureștiului?

La aceste vorbe, bine ticluite de Zamfira, care cunoștea groaza de sînge omenesc vărsat a reginei, de la uciderea nobililor unguri din porunca sa, ale căror corpuri însîngerate le văzuse pe stradă, se ridică pe jumătate de pe divan și-i strigă înspăimîntată:

— Ajunge, ajunge! Nu mai pomeni de astfel de crime!

Zamfira înțelegînd că numai remușcarea o făcea să reacționeze în felul acela, urmă să-i vorbească:

— Fie-vă milă de dînșii, majestate! Sînt oameni de seamă, ocrotiți-i, și Domnul are să vă răsplătească o faptă atît de bună.

Regina, ca toți ceilalți nobili din acea vreme, în a căror inimă cruzimea putea face casă comună cu mila creștinească, începu să-i vorbească din nou cu glasul prietenos de mai înainte, prin care se mai strecurau însă și fulgerări de mînie.

— Spune-mi, cunoaște cineva de la curte întîmplarea aceasta ?

— Nimeni, majestate. Stau în castel feriți chiar de ochii oamenilor din sat, iar slugile ce le am îmi sînt credincioase.

— Foarte bine ! Și ce-mi ceri acum prentru dînșii ?

— Ajutor, majestate, și păsuire, pînă ce vor putea pătrunde în țara lor.

— Iată două dorințe care-mi apasă greu pe umeri. Dar nu știi domnia-ta de amenințările lui Mircea-voievod ? Și nu ai aflat că sașii se plîng mereu împotriva mea, în dietă, că păsuiesc pe cei ce aduc năpasta asupra acestei țări ? Că însuși sultanul mă ține de rău și-mi trimite ceauși peste ceauși, ca să dau pe mîna voievodului Mircea pe cei căutați de dînsul ? Și spun că nu trebuie să mă potrivesc acelor boieri fugari care aduc zavistie între țările supuse puterii turcești ?

— Știu, majestate ! Le știu pe toate cîte mi le-ați spus. Dar acestea s-au mai întîmplat și sub alți voievozi, deși nu au fost atît de crunți ca cel ce stă astăzi în scaunul Țării Românești. Ba chiar Ion Zápolya a dat ajutor bunicului meu, Radu de la Afumați, să-și ia domnia, deși lucra împotriva celui care-i era suzeran, făcînd același lucru pentru moșul meu Radu-Paisie, iar ei, care ajungînd domni plini, la rîndul lor, au trăit în bună vecinătate și prietenie.

Ascultînd-o, Isabella lăuda în sine istețimea fiicei lui Moise-voievod. Știa să apere pe ocrotiții săi. Zîmbi, privind-o din ce în ce mai binevoitor, schimbare ce dădu curaj Zamfirei.

— Mircea-voievod, majestate, nu este om cu frica lui Dumnezeu ; s-a suit în scaun lingușindu-i pe turci cu daruri și cu pungi grele, gonind pe nepotul său, Pătrașcu, pe care milostivirea voastră l-ați cunoscut la intrarea în Ardeal, ca prieten și bun vecin, ce a pribegit mult din Asia Mică, pe cînd tatăl său, Petru-Paisie, murea surghiunit din pricina lui Mircea într-o mănăstire din Alexandria. E crud, ucide pînă și femeile jupînilor și copiii lor, spînzurîndu-i cu capul în jos. S-a mai văzut oare așa tiran ? Doamna lui, Chiajna, se

răzbună de asemenea, pe toți ce i se opun poruncilor ; duce țara de rîpă cu turcii și grecii de pe lîngă dînsa. Fratele ei vitreg, Ilie, fost domn al Moldovei, acum turcit, a ajuns Mehmed-beg în sangiacul Silistrei și nădăjduiește să unească Țara Muntenească împreună cu Ardealul în același sangiac, sub stăpînirea lui. Al doilea frate, Constantin, murind pe cînd mă aflam la Constantinopol, a fost îngropat tot după legea musulmană. Sînt cu toții turciți, dar turcii cred în Alah, ei însă nu mai cred nici în Satana. Oare astfel de voievozi nu sînt periculoși să rămînă vecini cu țara majestății-voastre, mai ales în aceste vremuri, cînd turcii ar fi gata să încheie armistițiu pe opt ani cu împăratul Ferdinand ? Voievodul Mircea e un om șiret, în cuvîntul căruia nu te poți încrede. De unde știți că nu se va împăca cu cele cîteva cetăți din Ardeal, ca să dea sprijin lui Ferdinand ?

— Așa este. Ai dreptate. Mircea-voievod cu doamna lui sînt oameni care-mi pot aduce neliniște în orice clipă, cu puternicii lor de la Constantinopol. Și rămînînd cîteva clipe îngîndurată, îi vorbi din nou pe șoptite : Oare dintre cunoscuții dumitale de la Țarigrad nu e unul mai puternic care să ne sară, la nevoie, în ajutor ? Sau chiar mai mulți, care să pună umărul pentru răsturnarea acestui voievod ?

Isabella, după obiceiul ei, fu gata să urzească o nouă intrigă împotriva vecinului său de la sud, cît și a celui de la nord, care o neliniștea cu încheierea unui armistițiu ce nu-i era pe plac.

Fiica lui Moise-voievod înțelese îndată gîndul dublu, dar se bucură că pe lîngă nevoile Isabellei le putea împlini și pe ale sale. La drept vorbind, nu se așteptase să li se pună la îndemînă și mijlocul de a trimite vești către cei la Constantinopol. De aceea, răspunse cu convingere :

— Voi încerca, majestate, și nădăjduiesc să te pot sluji în cauza la care ții, care este de fapt și cauza noastră. Cunosc bine pe Hadim Ali-pașa, căsătorit cu o fiică a sultanului, croat de neam, autor al unei cronici otomane, cu care m-am împrietenit în timpul ședерii mele printre ei. Mai cunosc apoi pe cel de-al doilea vizir, Ali, omul lui Rustan, marele-vizir, care ar putea să ne vie în ajutor. Cunosc, de asemenea, pe pașa din Buda de pe cînd se afla în capitala imperiului și alți oameni influenți pe lîngă sultan.

Isabella o urmărise cu interes, tot timpul cît vorbise. O pătrunsese şi pe dînsa încredinţarea că amîndouă vor putea influenţa întrucîtva voinţa sultanului şi a marelui său vizir.

— Foarte bine — spuse ea, înveselită pînă la urmă. Spune-mi acu, pe cine l-ar vrea jupînii munteni domn în ţara lor ?

— Pe Radu Socol, măria-ta ! E neam de Basarabi. Se trage din Ana, fiica lui Ţepeluş-voievod, de la 1474.

— Feciorul lui Socol vornicul ? Mai trăieşte ?

— Trăieşte, majestate, şi se află printre jupînii sosiţi la castelul Stremţ.

— Bine-ai făcut că ai venit să mi te spovedeşti, ca să ştiu cum să te apăr la nevoie ! Şi poate le voi da şi sprijin să intre în ţara lor, după răspunsul ce-l voi primi de la Constantinopol. Dar nu trebuie să ştie şi altcineva de cele ce mi-ai vorbit. Rămîne taină între noi. Iar pribegilor să le spui din parte-mi că le-ai cîştigat cauza. Va trebui însă să-l săpăm un pic pe Mircea-Voievod, şi-apoi, după ce i-om zgudui temelia, să năvălim şi-n ţara lui, cum ne ameninţă el pe noi. Ia seama — adăugă regina, după o mică reculegere — să nu vă descopere vreo iscoadă de-a domnului muntean, că atunci va fi greu să vă apăr pe toţi laolaltă. Domnia-ta poţi fi luată ca o unealtă de răzvrătire în mîna jupînilor căutaţi de el. Şi-atunci, cum voi mai putea să te apăr în faţa dietei, care nu va suferi să-ţi mai lase castelul de la Stremţ în folosinţă personală ?

Sprijinul reginei era deci un pumnal cu două tăişuri, care putea, la strîmtoare, s-o lovească şi pe ea. Înţelese sfatul reginei, dar nu se gîndea la ceea ce o ameninţa. Lupta acum împreună cu ceilalţi împotriva duşmanului comun şi ceea ce-i putea aştepta pe dînşii era firesc s-o lovească şi pe ea.

— Cît mai stai în Alba-Iulia ? — întrebă din nou regina, ce n-o slăbise din ochi tot timpul cît îi vorbise.

— Cît va fi de trebuinţă ca să înfăptuiesc ceea ce ai binevoit să punem la cale, adică să scriu celor de la Constantinopol — spuse Zamfira sculîndu-se să plece.

— Bine ! Ţi-l voi trimite pe omul meu de încredere, care va pleca cu ele şi cu peşcheşurile, chiar zilele acestea. Să-mi faci însă plăcerea să iei parte în după-masa aceasta la petrecerea de Anul Nou de la palat... A, era să uit... Să nu po-

meneşti, rogu-te, în scrisori de pribegii ce-i ţii în castel şi nici de cel ales de dînşii să le fie domn.

Fiica lui Moise-voievod plecă de la regină mulţumită de ceea ce dobîndise. Se despărţise destul de prietenos de Isabella. Cît stătuse de vorbă, avusese vreme să privească la raftul ei de cărţi ce-i stătea la îndemînă, lîngă divan. Isabella nepoata lui Jean Galéas, duce de Milano, şi a Isabellei de Aragon, citea, se vede, mult şi din tot ce se publica pe acea vreme. Fiind regină şi sora regelui Poloniei, Sigismund August, primea desigur multe cărţi cu dedicaţii, cu care îşi îmbogăţea biblioteca. Avea, în primul rînd, operele polonezilor din secolul al XVI-lea, pe Kochenowski Ion, supranumit regele poeţilor poloni, care era pe atunci secretarul particular a lui Sigismund August ; apoi pe istoricii Grochawski, Sagmonovicz ; pe italienii Castiglione, Boccacio, Machiavelli şi Dante ; pe umanistul Erasmus ; pe Sfîntul Francisc cu *Fiorettele* lui, şi mai multe volume de Plutarh, Cato, Petrarca, Virgiliu, Lucreţiu şi Horaţiu. Văzîndu-le legate frumos în raft, Zamfira o ferici în gînd, făgăduindu-şi să-şi îmmulţească şi ea biblioteca, care avea mai mult un caracter religios.

Ajunsă acasă, se şi grăbi să-şi pună în aplicare planul făcut împreună cu regina împotriva lui Mircea-voievod. Mîncă repede şi, ca să rămînă singură acasă, dădu voie Frujinei să se plimbe prin Alba-Iulia împreună cu Ion. Opriş, grădinarul, plecase şi el, să colinde pe la cunoscuţii lui.

Scrise mai înainte lui Ali, al doilea vizir, care cunoştea sfîrşitul primei sale căsătorii din pricina lui Mircea-voievod. Acum îi scrise despre cel de-al doilea soţ ucis tîlhăreşte tot de acelaşi tiran, pe care marele-vizir l-a adus din nou în scaunul bunului şi credinciosului Pătraşcu-voievod. Îi mai scrise şi de cruzimea doamnei Chiajna ; de felul cum jupoaie ţara în folosul grecilor aduşi fără număr în Muntenia, ceea ce îngreuna strîngerea birului datorat sultanului ; că ţara, cu locuitorii ei blînzi şi muncitori, care nu ies din cuvîntul domnului şi al dregătorilor săi, nu merita un astfel de voievod şi că ar fi un adevărat credincios al lui Alah Unul să-l poată arunca în vreun exil mai îndepărtat, de unde doamna lui să nu mai poată umbla cu peşcheşuri pe la Constantinopol. Că din pricina lui nu numai că se golea ţara de cei mai de seamă jupîni, credincioşi turcilor, dar aducea răzmeriţă şi în Ardeal prin jafurile necontenite de la graniţă, făcînd şi pe cei mai

cuminți sași să murmure împotriva stăpînirii turcești, care păsuiește în scaun pe un asemenea voievod.

Zamfira mai aminti apoi de neplăcerile ce le are regina Isabella cu Ferdinand, care-i ridică supușii împotriva ei, cu gînd să-i ia din nou locul, și să nu se încreadă marele-vizir în armistițiul pe care el vrea să-l încheie cu Înalta Poartă, că tot de zîzanii se va ține, de data aceasta acoperit de învoiala făcută cu sultanul. Să asculte pe trimișii Isabellei, și nu pe cei ai lui Ferdinand, care are tot interesul să ceară un armistițiu pînă-și va mai întări puterea pentru o nouă luptă cu supușii marelui sultan.

Să știe apoi că scoaterea din scaun a lui Mircea-voievod îi va aduce multe pungi cu aur în casă, de la jupînii întorși în țară. Pentru început, îl roagă să primească din parte-i două cupe de argint aurite, lucrate de un meșter vestit din Cluj, drept mulțumire pentru bunăvoința ce i-a arătat-o pînă atunci, iar primei sale soții — un frumos mărgăritar de pus în păr ca podoabă de preț. Sfîrși apoi scrisoarea cu formula prea obișnuită printre turci : „Mulțumirea lui Allah să vă învăluie pe toți".

Cam în același fel scrise și lui Hadim Ali-pașa, trimițînd alte daruri și alte măguliri pentru soția lui.

Mai trimise cu acest prilej cîteva scrisori către alți cunoscuți și rude din Constantinopol, jeluindu-se tuturor de pornirea voievodului Mircea și a doamnei Chiajna împotriva sa și a celor mai de seamă boieri din țară.

După ce isprăvi de scris, se gîndi să se odihnească măcar un ceas, pînă se va duce la palat. Își desfăcu vestmintele grele și-și acoperi corpul cu un beniș de mătase, alb ca spuma laptelui ; se așeză apoi într-un jilț în fața oglinzii de cristal cu margini de bronz, darul reginei la nunta Anei ; își desfăcu din agrafă părul bogat care-i căzu în bucle dese pe umerii acoperiți de o ușoară haină de mătase, și, închizînd pleoapele cu gene lungi, își lăsă capul pe spate, ca după o treabă plictisitoare.

Stătu așa cîteva minute, cu gîndurile împrăștiate, simțind o ușoară desprindere de tot ce sta în preajmă-i, plecată într-o altă lume, în care amintirile scumpe inimii sale luau ființă și căldură, reanimînd pe dinaintea-i figurile celor dragi plecați de lîngă dînsa.

Cît stătu așa, nici ea nu-și dete seama, dar își întoarse gîtul amorțit și se trezi din visare. Nu ridică bine pleoapele, că simți

în spatele ei o ușoară mișcare. Deschise repede ochii mari și văzu prin oglindă, intrat deja pe prag, pe consilierul intim al reginei, Stanislas Niesovsski. Speriată, se ridică și încercă să-și strîngă părul cu o panglică ce-o găsi la-ndemînă. „Ce nerușinare!" — gîndi ea. Cum de-a pătruns înăuntru neauzit de cineva?" Și un val de sînge i se ridică în obraji.

— Mă iertați de îndrăzneală, slăvită doamnă, — începu acesta vorba pe un ton de respectuoasă umilință. Sînt trimis de către regină, care totdeauna este prea grăbită, să iau scrisorile pentru Constantinopol. Mi s-a dat ordin ca nimeni să nu observe pătrunderea mea în această casă, și cum cunoșteam o intrare dosnică de pe vremea cînd Pál Csáky stătea aci, am folosit-o fără a mai da ochii cu vreuna dintre slugile domnieivoastre. Se pare însă că toate s-au ascuns, presimțind taina ce-o aduc cu mine — încercă el apoi să glumească.

Zamfira rămase însă serioasă. Erau amîndoi stingheriți de felul în care se întîlniseră. Și-apoi, fiica lui Moise-voievod nu uitase cu totul impresiile lăsate cîndva la curtea lui Pătrașcu-voievod și care-i uniseră cîteva zile într-o caldă armonie de simțăminte. Astfel că, cu toată puterea sa de stăpînire, se simți oarecum dezarmată în fața acestui mîndru cavaler polonez, cu înfățișarea sa curtenitoare, dar reținută în marginile unei stricte etichete, impersonal și puțin absent, dar fermecător la vorbă și înfățișare.

— Vă rog să-mi încredințați scrisorile despre care ați vorbit cu majestatea-sa. Eu însumi le voi duce la Constantinopol, foarte curînd.

— Iată-le, sînt deja gata, deși nu mă așteptam la atîta grabă din partea reginei. Aci sînt și vreo două pocale și alte daruri mici, dar de preț, pe care le trimit ocrotitorilor mei. Este însemnat fiecare cui să aparțină.

— Voi mai duce și altele, din partea reginei — vorbi el apropiindu-se.

Niesovsski nu se putu opri s-o privească lung și să admire suplețea mișcărilor sub benișul mătăsos, care se lipea de corpul ei la fiecare pas ce-l făcea. O ușoară undă de parfum oriental se desprindea din toată făptura ei, și închipuirea unei voluptăți neobișnuite îl moleși o clipă. Se dezmetici însă repede în fața scrisorilor și pachetelor întinse de Zamfira și, luîndu-și ziua bună de la ea, cu același perfect respect al omului crescut la curtea poloneză, ieși tot atît de ușor precum venise.

În urma lui, Zamfira se simți tulburată. Curteanul acesta, despre care se șoptea că are legături intime cu regina, se deosebea de toți ceilalți bărbați întîlniți pînă atunci, printr-o calitate pe care fără îndoială că și-o cunoștea din nenumăratele sale aventuri cu femeile: era ademenitor, fără măcar să dorească. Apropierea de Isabella îl acoperise de o faimă prea pizmuită de mulți curteni, cu toate că el nu arăta prin nici un fel ce legături îl uneau cu dînsa. Se știa totuși că e frate de lapte cu Ion Sigismund, deși era cu mult mai în vîrstă, și că regina ținea la dînsul ca la o proprietate de familie. De aceea, misiunile cele mai tainice, lui i le încredința, sigură fiind că nu dă greș în alegerea sa. Fusese trimis astfel pe la curtea lui Alexandru Lăpușneanu, Pătrașcu-voievod, Mircea Ciobanul, împăratul Ferdinand și sultanul Soliman.

Zamfira dormi în acea zi pînă aproape de înserat, cînd se sculă buimăcită de somn și începu să se îmbrace în grabă pentru vizita de la palat. Nu mai apăru însă în saloanele reginei ca o domniță bizantină, ci ca o supusă a micului regat din acea vreme. O rochie de tafta vișinie strînsă ușor pe talie, care o subția, mănuși de culoarea rochiei, o legătură de cap din aceeași mătase ca și șorțul și un evantai mare, pictat și brodat cu scene idilice, adus de la Viena pentru doamnele nobile din Alba-Iulia. Împrejurul gîtului avea mai multe șiruri de lănțișoare de aur prinse la piept printr-o agrafă de preț.

Cînd intră în sala cea mare a palatului, petrecerea era în toi, ca pentru ajunul Anului Nou. Maestrul de ceremonie, Nicolae Tzicowski, o introduse cu o adîncă plecăciune, iar Pál Csáky, care o aștepta la intrare, o duse între doamnele de la curte ce așteptau sfîrșitul menuetului, început de Isabella cu Stanislas Niesovsski.

Zamfira zări perechea atît de potrivită, urmărită de mulți alți ochi din sală. Regina, sfidînd boala și slăbiciunea, juca cu consilierul său, prea fericit de această alegere. Îmbrăcat în ținută de gală, alesul ei părea și mai seducător și nu puține femei din acea sală erau îndrăgostite de dînsul. Cînd aceștia ajunseră în dreptul Zamfirei, Isabella îi făcu un semn prietenesc, pe cînd cavalerul ei nici n-o distinse dintre celelalte doamne dimprejur. Părea luat cu totul de pasiunea jocului, schimba doar din cînd în cînd cîteva vorbe cu partenera

sa, fără cel mai mic zîmbet cu toate că regina făcea mare haz. Atunci, pentru întîia oară, Zamfira simţi un ghimpe de gelozie în inima sa, atît de cumpănită pînă atunci.

După încheierea jocului, regina se aşează în jilţul aurit, adunînd în jurul său mai multe domnişoare şi doamne. Între acestea se afla şi Esmeralda, Emerenţia, cum i se spunea în Ardeal, una dintre surorile lui Stanislas Niesovsski. Era o fire extravagantă, căreia îi plăceau călăria, vînătoarea, făcute toate după tipicul bărbătesc, bea paharul pînă la fund şi juca nebuneşte cu cine-i plăcea. Se legase, şopteau gurile rele, prin legături amoroase cu cancelarul Csáky, deşi era mult mai în vîrstă ca dînsa. Acesta rămăsese canonic şi catolic pînă-n acea vreme, sprijinind totuşi pe faţă tipăriturile evangheliciilor, cum se numeau pe atunci cei ce îmbrăţişaseră învăţăturile lui Luther, precum şi pe cele ale creştinilor reformaţi, cum se numeau cei ce urmaseră doctrina lui Calvin.

Miháły Csáky se trăgea dintr-o familie de origine românească din Bihor. Strămoşii lui primiseră prin secolul al XIII-lea titlul de cavaleri în urma faptelor vitejeşti din luptele duse cu Bela al V-lea. Episcopul catolic îl ajutase de mic să înveţe în Cracovia, şi după ce se întoarse fu numit, prin 1543, arhidiacon în Crasna şi canonic de Alba-Iulia. Intrînd în serviciul lui Ianos Zápolya şi fiind credincios urmaşului lui, cîştigă încrederea reginei Isabella, care-l numi secretarul său şi preceptor al lui Ion Sigismund. Plecă cu dînsa în Polonia, şi cînd se întoarse, în 1566, primi sarcina de cancelar. Nu lucra însă cu destulă putere, deoarece era mereu controlat de consilierii ei polonezi şi mai tîrziu chiar de Gáspár Békés, consilier intim al lui Ion Sigismund.

Român de obîrşie ca şi cancelarul, Gáspár Békés, era fiul nemeşului român Ladislau de Cornet, ce fusese cîndva şi ban de Lugoj. Adus la curte de către un alt credincios al Isabellei, Petru Petrovici, fost guvernator al Ardealului ajunse după moartea acestuia mare arendator al dijmelor regale, prefect al oraşului, cu titlul de magnificus şi sol tainic ca şi Stanislas Niesovsski. Era iubitor de măriri, dar învăţat şi cunoscător al mai multor limbi şi mai ales un bun diplomat pentru ducerea la bun sfîrşit şi al treburilor cam încurcate ale micului regat.

Curînd, se strînseră împrejurul reginei şi alţi curteni, dornici să-şi arate cunoştinţele într-o direcţie sau alta. În cu

dînşii se afla şi medicul curţii, Avram Bonta, înrudit prin soţia sa cu Stanislas Niesovsski. Fusese şi dînsul unul dintre preceptorii lui Ion Sigismund, dar ajungînd unitarist înfocat în materie de credinţă fusese înlocuit. În tinereţe umblase prin universităţile din Occident de la Iena şi Wittemberg, trimis de Ianos Zápolya pentru a-l face medic la curte. După ce-şi luase doctoratul fusese ales rector magnificus. Întîmplîndu-se să moară protectorul său, nu se mai întoarse atît de curînd în Ardeal, ci călători prin Franţa, Italia, unde învăţă sculptura, pictura şi orfevreria, ba chiar şi muzica.

Pe acea vreme a tinereţii sale, ştiinţele naturale începuseră să ia un avînt neobişnuit. Chiar filozofiei i se dădură baze ştiinţifice. Materialismul filozofic lovea cu putere în dogmatismul medieval, care se mai ţinea în picioare pe ici, pe colo. Problemele sociale se arătară şi ele însemnate pentru bunul mers al popoarelor. Avram Bonta trecuse prin apropierea comunei revoluţionare din Mühlhausen şi a mişcării populare din oraşul Münster din Vestfalia, prins de ideile revoluţionare ale anabaptiştilor lui Jean de Leyda. În Germania dăduse peste tezele lui Martin Luther şi teoriile lui Melinghton, care-i zguduiau sectarismul catolic. În Elveţia şi Italia se întîlni cu adepţii lui Socin, cărora le rămase credincios întreaga viaţă, cu toate că era o dogmă urmărită de Calvin, de papă şi de cardinalii lui. În afară de convingerile sale religioase, Avram Bonta rămăsese un mare iubitor al ştiinţelor naturii. Prin aceste preocupări venise în atingere cu preotul mistic Eckehardt, cu cizmarul Iacob Böhme, cu medicul alchimist Paracelsius, care-l şi-l vizită în Ardeal, urmărit de inchiziţie. De la dînsul învăţă leacurile scoase din anumite ierburi. Cunoscu apoi pe oculistul spaniol Raymond Lull, pe doctorul astrolog Michel de Notre Dame, latinizat Nostradamus. Cunoştea lucrările multor fizicieni, matematicieni, medici şi alchimişti ce se îndeletniceau cu cercetarea legilor naturii. Unii dintre aceştia, sfidînd ameninţările bisericii, voiau să demonstreze unitatea materială a universului şi evoluţia lui invocînd textele unor filozofi antici. Căutau în laboratoare cum să facă transmutaţia metalelor în aur şi argint, întemeiaţi pe lucrarea lui Hermes Trismegistul. Vroiau să afle faimoasa piatră filozofală, de care se ocupaseră şi egiptenii. Cunoscînd mercurul, încercau ca prin diferite combinaţii ale proprietăţilor lui să scoată o pulbere roşiatică pe care s-o prefacă în aur, după

aruncarea ei pe oricare metal ori, s-o pună în apă, ca să dea panaceea internă, elixirul vieții, ce ar avea proprietatea de a întineri și a vindeca orice boală după credința lor.

După toate aceste cunoștințe primite, Avram Bonta se întoarse în Ardeal, după cum fusese dorința soțului rege, acum mort, și Isabella îl numi medic al curții. Aici se întîlni cu o veche dragoste a lui, Cecilia Gohdorski, care se măritase între timp, dar își pierduse soțul, rămînînd bolnavă de piept și fără nădejde să se vindece. Avram Bonta o luă însă în căsătorie, și pentru a o vindeca începu să facă tot felul de experiențe în laboratorul din casa sa pentru a descoperi leacul miraculos al alchimiștilor.

— Orice-ar face catolicii, nu-i vor putea stîrpi pe evangheliști, care se înmulțesc mereu în Franța. Chiar și unii dintre curtenii Caterinei de Medicis au intrat în rîndurile doctrinarilor lui Calvin — vorbi în preajma reginei unul dintre adepții confesiunii helvetice, Melius care-și făcuse un centru de propagandă în orașul Debrețin și făcea mare concurență celor din confesiunea de la Augsburg.

Isabellei nu-i prea plăceau astfel de convorbiri. Deși dădea libertate supușilor săi să creadă în cine vroiau, nu îngăduia să se vorbească în preajma-i împotriva catolicilor și a papei. De acea fu foarte bucuroasă cînd majordomul curții o înștiință că nobilul Vicenza s-a întors din Polonia, unde îl trimisese să ducă fratelui ei, Sigismund August, o seamă de lucruri de preț în păstrare. Acesta și intră în urma lui:

— Să trăiești, majestate! Vă așteaptă în curte un minunat dar din partea augustului vostru frate.

— Bine-ai venit, Vicenza! Ce bucurie mi-ai adus? — întrebă regina grăbindu-se să se ducă la fereastră, urmată de cei ce-o înconjurau.

La peron trăseseră două caleși cu cîte șase cai minunați, negri. Admirară cît putură prin fereastră, dar regina, vrînd să le vadă mai de-aproape, coborî îndată, la brațul lui Ion Sigismund, pe peronul de la intrarea în palat.

Cele două caleși, îmbrăcate în catifea neagră, una pentru ea și alta pentru fiul ei, stăteau nemișcate, cînd, dintr-o dată, ușile se deschiseră, și din ele coborîră oaspeți din Polonia, veniți să-i ureze un an bun pentru 1559: erau marele palatin Albert Laszky, mare voievod de Sieradz cu soția sa, Catherina Seredy, și serenissima principesă Beata Ostrogski cu

principele Elie Ostrogski, soțul ei. Alături de ei coborî și un nobil străin, necunoscut celor din Alba-Iulia : Iacob Heraclide.

După intrarea acestora în sală se produse o mare mișcare între oaspeți. Zamfira rămase pironită locului de impresia puternică ce i-o lăsă frumusețea și strălucirea îmbrăcămintii nobilelor femei. Nu degeaba cronicarii timpului spuneau de Beata Ostrogski că e demnă de a fi regină.

— Doamne, ce femei mîndre are Polonia ! — spuse ea în șoaptă cavalerului István Báthory, care o întovărășea.

— Frumoase, într-adevăr, dar și schimbătoare în sentimentele lor — răspunse dînsul zîmbind. Iată, privește la cea care merge în dreapta reginei : e soră cu ea, după tată. Mama ei este Catherina Telniczanka ; a fost crescută la palat de Bona Sforza, mama Isabellei. Viața ei e plină de aventuri. Cealaltă doamnă e frumoasă și foarte bogată văduvă, descendenta unei vechi familii din Cracovia, căsătorită nu demult cu palatinul Albert Laski. Se întîlnesc adeseori la castelul acestuia din țara noastră, un vechi fort maghiar construit în Carpați de regii maghiari din familia lui Árpád, Kesmârk. Tatăl său l-a primit în dar de la regele Ianos Zápolya pentru că-i fusese un bun tovarăș de arme.

— Este, desigur, un înfocat catolic, ca mai toți polonezii.

— Da de unde ? ! — răspunse din nou, rîzînd, István Báthory. Este luteran sadea, dar am auzit că se pregătește pentru o nouă și mare credință : cîrmește steaua sa politică spre confesiunea helvetică a lui Calvin. Nu m-aș mira să ajungă cîndva și mahomedan. Iată-l, s-a apropiat de Heraclide, cu regina. Cine știe ce ispravă aventuroasă îi mai leagă și pe acești doi iubitori de măriri ?! Să mergem, onorată doamnă, să-i salutăm și noi. Iată, regina face prezentările.

Zamfira se codi puțin dorind mai curînd să nu le iasă în întîmpinare, dar István Báthory o îndemnă dîndu-i pasul înaintea lui. Cînd o zări, Isabella se bucură că poate arăta polonezilor săi că și la curtea ei sînt femei care să facă cinste unei regine, cu atît mai mult cu cît era și fiică de domn.

Cele două nobile poloneze o priviră mai întîi fără interes. O prințesă valahă ! Dar frumusețea și demnitatea ce-i exprimau întreaga-i ființă le făcură să-și oprească mai îndelung privirile asupra ei. Încercară apoi s-o umilească, vorbindu-i în cea mai pură limbă ciceroniană. Dar, spre uimirea

lor, aceasta le răspunse cu aceeași ușurință în vorbă, latinește, de parcă ar fi fost limba ei natală. Înțelepciunea cu care vorbea le făcură s-o privească mai binevoitor. Dar Zamfira nu rămase mult în cercul lor și, folosindu-se de o mică convorbire ce se încinsese între ele și István Báthory, prea bine cunoscut lor din misiunile întreprinse în Polonia, se retrase, căutînd un loc mai ascuns, să poată cerceta în voie pe cei ce se înghesuiau să fie prezentați frumoaselor nobile poloneze. De altfel, venise și vremea mesei. Prefectul curții invita pe cei de față să intre în sala alăturată de mîncare.

Cînd masa fu aproape de sfîrșit, iar cuvîntările și urările de Anul Nou încetaseră, începu taraful să-și facă datoria. Mihály Csáky, părăsindu-și locul din apropierea reginei, veni lîngă ea cîteva minute.

— Am poruncit să cînte și pe placul domniei-tale — spuse el glumind către Zamfira.

— Mulțumesc ! — răspunse aceasta, și privirile ei căzură asupra lui Albert Laszky și Iacob Heraclide.

— Pun la cale o aventură, după cît înțelesei de la ei — îi atrase atenția cancelarul.

— Poate luarea cu asalt al scaunului Moldovei — rîse Báthory.

— De ce nu al Munteniei ? — sări domnița valahă.

— Ar fi prea bine că ne-ar scăpa și pe noi de ceaușii vizirului, răspunse Mihály Csáky. Numai că lui Heraclide îi vine mai la-ndemînă Moldova avînd ajutorul lui Laszky. Mare minune de nu s-or certa pînă la sfîrșit ! Amîndoi cer bucățica cea bună. Și-apoi, Heraclide este calvinist. Va duce și în țara lui Alexandru Lăpușneanul această nouă credință ?

— Atunci, nu ne trebuie așa voievod. Rămîie cu moldovenii lui — răspunse Zamfira, în hazul celorlalți.

Dintr-un grup din dreapta lor se auzi un glas tare și provocător pe seama reginei și a grupului său :

— *Cujus est regio, illius este etiam religio.* (A cui este țara, credința lui trebuie să fie și a țării.)

István Kesserü se-ntoarse să vadă cine vorbise. Era baronul Valentin Balassa de Cyarmath, nobil de frunte și poet, care cîntase cel dintîi primăvara în versuri, punînd astfel bazele poeziei maghiare. Era în același timp însă, ca și tatăl său, împotriva domniei lui Ion Sigismund și a polonezilor lui.

În sală se făcu o adîncă tăcere. Toţi priveau spre grupul reginei, ştiind că această ieşire a nobilului nesocotit putea să-i producă o mare neplăcere ; dar grupul reginei parcă nici nu auzise şi-şi continua netulburat convorbirile. Prefectul mesei puse îndată în mişcare taraful, şi astfel veselia îşi urmă cursul. Atunci, unii dintre maghiari ceru ţiganilor să cînte din legendele războinice ale poporului lor, legende ce treceau din tîrg în tîrg, din castel în castel cu Sebastian Tinodi, un mare iubitor de culegeri poporane sub forma versurilor şi a cîntecului.

— *Mohács, Mohács* — începu unul dintre scripcari care avea o voce răsunătoare, întovărăşit de lăutele celorlalţi tovarăşi ai lui —, *bătrîne cîmpii, acoperite cu sînge ! Cînd mă gîndesc la voi, plîng lacrimi de furie. Nobilă patrie, odinioară zid al Europei ; zece regate se închinau înaintea emblemelor tale ; înaintea ta tremura păgînul ; creştinul spera la tine ; abia se ridica-n soare sabia ta, că victoria era şi cîştigată. Dar ce nenorocire ! Ludovic, Ludovic, unde eşti tu ? Încîntător rege tînăr ! Steaua maghiarilor, ramură împodobită de flori, cu figura ta atît de dulce şi atît de regală, tu, a cărui viaţă era atît de delicată, unde eşti ?*

— *Unde eşti !* — izbucniră atunci în toată sala hohotele de plîns cu aceste cuvinte.

Fu atunci o atît de mare tăcere, că se auziră suspine nenumărate.

Zamfira privi în jurul ei. Toţi ungurii era transfiguraţi. Cu ochii aţintiţi pe lăutari, aşteptau parcă o minune să le cadă din cer, astfel ca o dată cu cîntecul să se întoarcă şi vremurile de altădată.

Ion Sigismund trimise lăutarilor o cupă plină de arginţi, în care pusese şi un galben pentru cîntăreţ. Făcea o faptă care-l apropie de poporul său prin durerea ce-o simţea la gîndul pierderii independenţei lui. Dar toţi stăteau cu capetele în pămînt, şi aşteptau, cu încordare, urmarea cîntecului :

— *Domni ai regatului, mari baroni, eroi, stăpîni şi slujbaşi. Toate bucuriile voastre s-au închis într-un mormînt ! Încetaţi muzica zgomotoasă ; odihneşte-te, chitară răsunătoare; văi vesele, păduri verzi, cîmpii fertile, întristaţi viteji de elită, v-aţi ridicat în acea zi de doliu, v-aţi dus la moarte, colinele de la Mohács acoperă oasele voastre. Înfloritoare*

fiice și femei ale maghiarilor, faceți să se audă gemetele voastre de durere. Cu o coroană de roze veștejită, plîngeți trist pe-ai voștri, în rochii de doliu.

O mișcare se văzu în acea clipă în grupul reginei. Isabella se sculase de la masă și părăsea sala, urmată de toți ai săi. Cunoștea ce avea să urmeze în cîntec și nu putea rămîne de față, fiind supusa sultanului. Dar nici nu vroia să-l oprească pe cîntăreț, tot dintr-o diplomație bine chibzuită, ca turcii să ia seama, auzind, că națiа mai trăiește cu toate virtuțile sale războinice și dacă ar încerca s-o umilească mai mult, ea s-ar putea ridica într-o zi să-și scuture jugul de pe grumaz.

Medicul curții rugă pe cei de la mese să petreacă mai departe după cheful inimii, dar s-o ierte pe regină, care se simte obosită și slăbită. Toți nobilii se sculară în picioare și urară Isabellei și familiei sale sănătate și domnie lungă. Dar abia ieșiră aceștia, că izbucni în urma lor glasul a zeci de bărbați și femei, care zgudui pereții ca o lovitură de tun:

— *Turc păgîn, imagine blestemată de Dumnezeu, popor crud, sălbatic, nutrit cu lapte de tigroaică, care ai distrus un atît de frumos și nobil corp de oșteni. Crezi că aceasta se numește glorie? Ziua nenorocirii voastre sosește asemeni, inima noastră o simte și v-o spune!*

După acest blestem, se ridicară în picioare femei și bărbați, tineri și bătrîni, intonînd cu toții:

— *Te salut suspinînd, Mohács, cîmpie funebră, înroșită de sîngele eroilor noștri, cimitir al măririi noastre naționale. Așteaptă-ne să revenim cu glorie spre tine, să ștergem nenorocirea patriei noastre și să înroșim cu sîngele păgînilor mlaștinile tale.*

Această manifestare în comun ușură parcă sufletele celor ce luaseră parte la dînsa, și abia de-atunci începu petrecerea.

— Își plîng, bieții, oastea de nobili, din cei mai de frunte ai regatului lor, care a pierit o dată cu regele Vladislav, înecați în mlaștinile de la Mohács, spuse Mihály Csáky sculîndu-se de la masa lor. Te voi conduce eu acasă, nobilă doamnă, — adăugă el către Zamfira, Pál e de gardă în noaptea aceasta, la palat. Mîine ești invitata mea la masa de prînz împreună cu cavalerii dumitale, Istvan Báthory și István Kesserü. Vor mai fi alții.

— Gáspár Békés ? — întrebă Báthory.

— Nu el rămîne la palat, să facă Anul Nou cu regina şi Ion Sigismund. Se pare că Isabella nu se prea simţea bine astă-seară, deşi se arăta atît de veselă.

A doua zi, la masa lui Mihály Csáky, Zamfira găsi pe soţii Bonta, Istvan Kesserü cu sora lui, Caterina Orbay, István şi Kristof Báthory, precum şi pe sora lui Stanislas Niesovsski, Esmeralda, fratele său rămînînd să ia masa cu regina. Ea aduse ştirea de la palat că Isabella nu se simte bine după oboseala din ajun şi că doctorii se tem de o nouă căderea la pat, cu atît mai mult cu cît nu voia să stea liniştită în acele zile. Oaspeţii polonezi plecaseră să petreacă la castelul Kesmârk, unde trebuia să se întîlnească cu alţi polonezi, oaspeţi de Anul Nou. Esmeralda, guralivă, scăpă noutatea că fratele său Stanislas pleacă peste trei zile, la o destinaţie necunoscută, în misiune diplomatică.

Mihály Csáky, căruia nu-i plăcea să se dea pe faţă cu atîta uşurinţă ştirile cu privire la ieşirea vreunui trimis din regat, a cărui viaţă putea fi primejduită în cursul călătoriei din pricina veştilor pe care le purta asupra lui, se amestecă în vorbă, aspru şi aproape poruncitor :

— Te poftesc să nu te mai amesteci în treburi care nu te privesc ! Nu te gîndeşti nici măcar la viaţa fratelui tău, darmite la încurcăturile ce mi le poţi face prin pălăvrăgeala ta.

Ceilalţi căutară să-l liniştească, iar pe Esmeralda s-o împace. Atunci îşi dete seama Zamfira că legătura dintre ea şi cancelar nu era numai o legendă.

Se începu apoi taifasul, atît de obişnuit în acea epocă prin saloanele mai răsărite. Se aflau acolo numai iubitori de carte şi de noutăţi senzaţionale.

— Despre Aristie, anticul filozof, se spune că ar fi trăit patru sute de ani prin mijlocul medicinei universale. Ce poate fi adevărat din această legendă, doctore Bonta ? — întrebă, mai mult în glumă, Kristof Báthory.

— Nu este o simplă legendă. S-ar putea să se fi şi întîmplat întocmai — răspunse serios cel întrebat. Piatra filozofală din care se producea panaceea internă, sau medicina universală, cum i-ai spus, ce ni se arată sub forma unui praf roşu, este o condensare energică a vieţii şi lucrează ca un ferment asupra corpurilor în apropierea cărora se află. E de-ajuns un

pic de praf ca să se dezvolte viaţa conţinută în orice materie minerală, vegetală sau animală. De aceea o numesc alchimiştii medicină universală, fiindcă se aplică la toate trei regnurile cunoscute de noi.

— Păcat că nu pot avea un pic din acest praf ! M-aş face, desigur, mai frumoasă şi nu m-ar mai certa atît cancelarul — spuse Esmeralda.

Ceilalţi meseni rîseră, chiar şi Mihály Csáky. Bonta se posomorî însă de această luare în rîs, dar continuă :

— Se prepară anevoie şi nu-ţi ajunge o viaţă să aduni măcar o fărîmă dintr-însa.

— Artistie o cunoştea, se vede — stărui Kristof — devreme ce se vorbeşte că a lăsat fiului său o lucrare scrisă în caractere scitice intitulată *Secretul Marii Opere*.

— Se prea poate. În toate vremurile, oamenii au căutat leac pentru slăbiciunile lor — răspunse scurt Bonta, căruia nu-i prea plăceau glumele de felul acesta.

— Am aflat de curînd de la un hughenot fugit din Paris că la curtea Ecaterinei de Medici doamnele curţii nu îndrăznesc să facă ceva fără să-i întrebe pe baroni, cum îi numesc francezii pe astrologi — spuse István Báthory.

— Dar papa ce spune despre Nostradamus ? Nu-l osîndeşte ? — întrebă Zamfira la rîndul său.

— Ce să zică, dacă şi cardinalii lui aleargă la Sâlon unde locuieşte acesta după precizări ? ! — răspunse Felicia Bonta.

— Să ne întoarcem la astrologii noştri — vorbi István Báthory. Ştiţi că la perşi, astrologii erau ţinuţi în mare cinste şi întrebaţi ca pe nişte oracole. Regele avea pe lîngă el treipatru şi tipărea un almanah în fiecare an, cu prevestiri asupra bolilor, războaielor, călătoriilor, felului de a se îmbrăca în haine noi, timpului bun cînd puteau să-şi ia sînge şi alte bazaconii de felul acesta.

— Se poate, dar am citit că nu ştiu care triburi de oameni nu iau purgativ în timpul zodiei Taurului, ca nu cumva acest animal, fiind ierbivor, să se ridice din stomac şi să-l înăbuşe — rîse Kristof Báthory.

Atunci intră pe uşă şi Pál Csáky, venit de la palat, unde, fiind de gardă, luase masa cu regina. Aduse vestea proastă că aceasta e foarte slăbită de o nouă criză ce-o avusese în timpul nopţii. Doctorul o convinsese să stea în pat.

— Alte griji, alte necazuri ! — ofită cancelarul.

După ce Pál Csáky ciocni cu fiecare o cupă de vin, îşi luă însărcinarea s-o ducă pe Zamfira acasă. Pe drum, aceasta îl întrebă :

— Niesovsski pleacă singur în misiune ? Pál o privi tăcut cîteva clipe. Nu te teme. Ştiu de la regină că va pleca în curînd.

— Atunci, pot să-ţi spun şi eu că pleacă întovărăşit de Vicenza.

— Sărmanul, abia de s-a întors din Polonia !

— Nu-l plînge, e obişnuit cu drumurile.

— Vrei să mă înştiinţezi cînd se va întoarce ? Eu poate nu voi putea veni atît de curînd la Alba-Iulia. Tu să-mi răspunzi prin Balaur, pe care-l voi trimite pentru cumpărături în oraş.

— Bine, mamă, fii fără grijă ! Te voi înştiinţa cînd vor sosi aci şi cînd au plecat din Constantinopol.

Se despărţiră, ca întotdeauna, cu multă prietenie, Pál păstrînd pentru mama Anei aceleaşi sentimente de filială dragoste ca şi în trecut.

Zamfira dormi o noapte plină de tot felul de vise. Adevărat că nu putea fi uşor de îndurat starea ce ţi-o lăsa atingerea cu oamenii de altă credinţă şi de altă naţionalitate. Fu mulţumită deci cînd lumina cenuşie a unei dimineţi de ianuarie intră prin geamurile zăbrelite ale camerei sale. Deschise o parte de fereastră şi încercă cu mîna aerul de afară. Pişca. Era ger, şi ninsoarea se potolise în timpul nopţii după ce troienise cărările grădinii.

Drumul fu o adevărată încîntare şi o destindere a nervilor săi încordaţi. Fulgi mari începuseră să se rotească pe deasupra văilor, unindu-se în zare, ca într-un văl de mireasă. Soarele, aprins, se arătă printre norii cenuşii, făcînd să strălucească în scînteieri repezi zăpada strînsă pe coline. Suiau uşor spre satul Aldyod. Clinchetul clopoţeilor de la grumazul telegarilor suna vesel. Aceştia, înfingeau copitele în zăpada proaspătă şi loveau puternic stînca goală, dezvelită, ţinînd parcă ritmul clopoţeilor. Copacii încărcaţi de omăt îşi scuturau crăcile la bătaia vîntului şi lăsau să se audă în urma lor trosnetul crăcilor uscate ce se liberau de greutate. Cînd ajunse la poarta castelului le ieşi înainte Balaur.

— Ce se mai întîmplă pe-aci ?

— Gîlceavă mare între jupîni.

— Ce spui ? — întrebă îngrijorată stăpîna, sărind din sanie.

Balaur, care de cînd intrase „țara" în castelul Stremț era parcă întinerit cu vreo douăzeci de ani, răspunse amărît :

— Nu prea știu care să fie pricina, dar o bună parte dintre jupînii tineri au și plecat.

— Nu mai spune ! N-au avut nici măcar răbdare să mă aștepte ! Că doar nu stătui decît trei zile. Dar stolnicul Radu Socol ce face ? Rămas-a pe loc ?

— Plecat și dînsul !

— Bine, Balaur ! Ai grijă de cele ce adusei de la tîrg.

Intrînd în odăile sale, Zamfira se tot gîndea ce i-a apucat pe tinerii aceia s-o ia la drum pe timp de iarnă, cînd puteau să se adăpostească în castelul ei, fără grijă, măcar pînă la primăvară. Îi păru rău că n-avuseseră răbdare s-o aștepte, ca să le dea vestea bună ce le-o aducea. Toată ziua aceea fu deci amărîtă și stătu închisă în odaia sa. Abia seara, la masa comună, putu să afle Zamfira ce se întîmplase în lipsa ei.

— Să ne iertați, domniță, că nu ne-ai găsit pe toți — începu vorba clucerul Radu —, dar unii dintre jupîni n-au avut încredere în cuvîntul reginei.

— De ce să nu aibă ? — întrebă repede Zamfira, întrerupîndu-l. E foarte binevoitoare și ne-a făgăduit sprijinul ei. E sătulă și dînsa de intrigile și amenințările voievodului Mircea.

— Așa să fie ? — întrebă două-trei voci.

— Așa este, jupîni. Fiți siguri. Am vorbit cu ea din cea dintîi zi după ce-am ajuns la Alba-Iulia și numai între patru ochi. Nimeni altul afară de mine și de ea nu știe de domniile-voastre unde vă aflați.

— Atunci, Domnul s-o păzească de rău ! grăi logofătul Radu.

— Și pe noi toți, logofete.

Luară apoi cina, și la sfîrșit logofătul Radu grăi :

— Acum, jupîneselor, binevoiți și vă luați odraslele și plecați în iatacul domniilor-voastre, că noi vom mai rămîne să ne sfătuim cum să facem mai bine și în folosul tuturor.

Jupînsele aiît așteptau. Robotiseră toată ziua și se simțeau obosite. Copiii însă nu prea erau de aceeași părere, căci le ar-

dea de joacă și de rîs. Albul, Ivașcu și Neacșa lui Radu Clucerul se-mprieteniseră cu Alina și Udriște, încît jupînesele nu mai știau cum să-i despartă cînd era vorba de culcare. Erau și destul de răsăriți ca să se supună ușor voinței celor mari.

Jupînii îi petrecură cu ochii îngînduraţi, făcîndu-și în gînd socotelile.

— Putem începe vorba ? — îi deșteptă dintr-ale lor logofătul Radu.

— Putem, jupîni, — răspunse Zamfira. — Iată ce am făcut la Alba-Iulia și cu ce nădejdi m-am întors — și Zamfira le povesti întocmai tot ce făcuse și vorbise acolo.

— Prea bine ! Ai pus multă chibzuință în ceea ce-ai făcut, domniță ! Dar vorba cu ajutorul ce ni-l dă, ca să pornim la luptă, e serioasă ? — întrebă unul dintre feciorii mai mari ai lui Stanciu Benghe spătar.

— Mai adastă, jupîne, că doar nu ne-om porni acum, în luna lui ianuarie, să schimbăm domnul din scaun — spuse logofătul Radu.

— Trebuie să așteptăm întoarcerea solilor de la Constantinopol, poate ne-o aduce veşti bune de acolo — vorbi și Zamfira. — În timp de iarnă să chibuzuim treburile pentru la primăvară, așa cum facem ca să ne cultivăm moșiile din țară.

— Așa, așa, bine vorbi domnița ! — grăi Radu clucerul —, că iarna e bună de înnodat plasele la curtea sultanului, pentru a putea prinde mai lesne peștele cel gras.

— Parcă fu vorba, frate, de un gelep, nu de pește ! — glumi logofătul Radu.

— Pește, gelep, pentru noi același vrăjmaș rămîne — spuse Zamfira. — Dar ceva veşti de la spătar ați mai primit ?

— Ne trimise vorbă că în țară voievodul s-a pornit, împreună cu doamna lui, la o vînătoare de jupîni adăpostiți pe la moșiile lor.

Fiica lui Moise-voievod se cutremură. Își aminti de ceea ce pățise și ea cu acești vînători.

— Dar de ce au plecat vornicul Badea, stolnicul Radu Socol și ceilalți jupîni ? — întrebă ea în cele din urmă.

— De cînd cu pățania vornicului Socol și a lui Ilie-vodă, ei nu se mai încred în regină. Au plecat de teamă să nu-i dea și pe dînșii pe mîna ceaușilor. Au însă o gazdă veche prin Maramureș, unde s-au hotărît să se ducă. Cnezii români de

pe meleagurile acelea nu ascultă de ordinele celor de la centru cu privire la pribegi. Îi ascund, şi nici Diavolul nu dă de dînşii. Acolo au stat şi mama domniei-tale, şi vornicul Socol mai înainte de a se duce la Alba-Iulia şi încă mulţi alţii care s-au întors în ţară la venirea lui Pătraşcu-voievod — grăi logofătul Radu.

— Dar barem poţi ţine legătura cu noi ? — mai întrebă ea.

— Nici vorbă ! Vornicul Badea nu se lasă bătut de nevoi. Şi cînd o suna ceasul, s-or strînge cu toţii ca mieii împrejurul păstorului. Că mai bine vor să moară în luptă cu duşmanul decît să rămînă milogi pe la uşile străinilor, hărţuiţi de dietă — răspunse clucerul Radu.

Se despărţiră tîrziu, împăcaţi în cuget şi cu nădejde în viitor.

A doua zi dimineaţă, Zamfira intră în camera de lucru a jupîneselor din aripa castelului unde se adăposteau pentru a fi ferite de fetele din sat, care începuseră să vină la castel ca să-nveţe a lucra „lucru boieresc", cum numeau ele broderia. Harnicele jupînese se şi aşezaseră la lucru, care sporise în lipsa ei cu cîţiva coţi de pînză şi stofă de lînă. Îşi luă şi ea rînd, glumind şi rîzînd cu ele. Văzu însă numaidecît lipsa Alinei şi a Neacşei, care întîrziau la joacă. Trimise pe Frujina să le aducă, cu aspră poruncă din partea-i.

Fetele veniră ponosite. Neacşa se aşeză numaidecît la gherghefiul ei, alături de mama sa. Alina se uită mai întîi cu ciudă spre sora ei, gata parcă de gîlceavă. Aceasta o privi cîteva clipe sever, dar Alina se uită îndrăzneţ în ochii ei şi nu se clinti de la locul de lîngă ieşire. Zamfira, văzînd cumînţenia Neacşei, care se apucă de lucru cu rîvnă, se sculă şi, făcîndu-se că-i cercetează lucrul, o mîngîie pe păr. Fetiţa se ridică de la locu-i şi-i sărută mîna, apoi începu din nou să lucreze. Zamfira schimbă o privire zîmbitoare cu mama acesteia, Caplea. Pe Alina n-o mai privi, parcă nici nu era acolo. Aceasta stătu ce stătu în picioare, lîngă ieşire dar, văzînd că nimeni n-o mai lua în seamă se strecură tiptil pe uşă şi o zbughi către locul de joacă al băieţilor.

Zamfira dădu din nou poruncă Frujinei s-o aducă la lucru. După cîteva clipe de tocmeală, cu vorbe urîte şi ţipete, Alina trebui pînă la urmă să se întoarcă în sala de lucru. Nimeni nu se uită la ea cînd intră. Neacşa lucra de zor, fără să cuteze

s-o privească. După cîteva minute lungi, de stînjeneală, Zamfira se sculă de la războiul ei şi-i puse lîngă uşă o măsuţă pe care era pregătit un caier de lînă, ce trebuia să-l toarcă pînă la prînz. Şi fără ai mai spune vreo vorbă, sora sa se întoarse la lucru. Alina se simţi rău în izolarea ei de celelalte jupînese, dar nu mai spuse nimic şi se apucă cu nădejde de tors. Mîna ei dibace scotea un fir subţire şi strălucitor, hotărît să fie întrebuinţat la război pentru camilafca călugărilor. Zamfira îi cunoştea îndemînarea şi n-o slăbi din ochi cît ţinură orele de lucru şi clopotul cel mare din turnul pătrat al castelului bătu adunarea la masă.

Așa se scurse viața în castelul Stremț — cînd cu treburi de toate zilele, cînd cu glume și sfătuiri părintești. Formaseră o colonie de oameni foarte legați sufletește, și Zamfira nu se mai simți străină. Trecuseră două luni de la plecarea solilor, și de înapoierea lor nu se auzea nimic. Balaur se întorcea mereu cu același răspuns din partea lui Pál Csáky : nici o știre.

Către sfîrșitul lunii martie, nemaiputînd îndura tăcerea ce se așternuse împrejurul lor, pribegii de la castel îndemnară pe Zamfira să plece la Alba-Iulia, ca să afle chiar din gura celor de la curte ce se întîmplase cu solii reginei Isabella.

Primăvara începuse să-și arate puterea ei generatoare. Pămîntul, umed de zăpada topită în mare parte, începea să dea rod pe ici-colo, umbrind vîlcelele cu crîmpeie de verdeață și primele flori ale anului. Zamfira plecase întovărășită de Catrina cu Ion, ajutorul de grădinar, și cu Gheorghe pe capră. Trebuia să mai tîrguiască și ceva semințe de plante și flori pentru împodobirea grădinii din jurul castelului.

Cum ajunse la Alba-Iulia află prin Pál Csáky că a căzut tocmai la timp. A doua zi se celebra o nuntă la palat și ar fi fost foarte nimerit să vină și dînsa. Se uneau, după obicei, o poloneză cu un ungur de la curte.

A doua zi, spre seară, Zamfira se afla și ea în sala cea mare a tronului, unde obișnuia regina să primească. Aceasta intră îndată și se așeză în jilțul său, avînd pe Ion Sigismund alături. Pe o masă lungă de lîngă ea, cei ce se duceau să-i salute depuneau și darurile aduse pentru miri. Și nu erau din cele mai puțin prețioase. Trecu și fiica lui Moise-voievod, la rîndul ei, dinainte-ai și depuse un frumos serviciu aurit de cafea turcească. Isabella o primi oarecum rece, aducîndu-și aminte de solii trimiși la Constantinopol cu intrigile ei. De

aceea Zamfira nu se opri mai mult ca ceilalți nobili prea puțin remarcați de regină. După ce se mai depărtă, îi ieși înainte cancelarul.

— Regina are ceva împotriva mea? — îl întrebă ea.

Mihály Csáky obișnuit să se ascundă după o înfățișare binevoitoare, îi răspunse:

— Nu are altceva decît ciuda unei femei bolnave împotriva alteia mai viguroasă și mai frumoasă ca dînsa.

Fiica lui Moise-voievod nu luă în seamă cuvintele lui curtenitoare și-i puse o nouă întrebare:

— Au venit știri de la solii trimiși la Constantinopol?

Cancelarul își aținti ochii reci și fosforescenți asupra ei.

— Nu! îi așteptăm! Trebuie să fie pe drumul întoarcerii.

Mințea, și Zamfira îl simți.

— Am auzit că multă vreme nu au fost primiți nici măcar să depună darurile trimise sultanului.

— Clevetiri, preadistinsă doamnă! Clevetiri! Dușmanii nu așteaptă nici măcar o secundă. Vorba lui Mihály Csáky se făcu din ce în ce mai tărăgănată și mai stearsă, pînă ce-i spuse, brusc, fără ocolișuri: Cum te împaci cu oaspeții de la castel?

Fu rîndul ei să se ascundă și să se prefacă.

— De care oaspeți vorbești? Nu am decît slugile mele în castel.

— Și de oarecare pribegi căutați de Mircea-voievod nu ai nici o știre cumva? Dar să lăsăm acestea. Vreau numai să-ți spun că se va întruni curînd dieta să cerceteze amenințările trimise de acest domn și să ia cam următoarele măsuri: „Aflîndu-se că boierii pribegi din Țara Muntenească fac neorînduială în țară, pregătindu-se de răscoală, poruncește sub pedeapsă de moarte, la toți supușii săi, de orice naționalitate ar fi, să nu-i mai adăpostească și să nu-i mai ocrotească în casele lor, conform cererii marelui-vizir, care amenință cu venirea oastei lui în țară, să facă dreptate între cele două țări vecine." Ce zici de asta? Și regina va trebui să iscălească și să se țină de cuvîntul scris.

— Regina a făgăduit doar să-i ocrotească! — murmură dînsa.

— Nu uita, frumoasă doamnă Zamfira, că ne aflăm în timpuri cînd ideile politice se schimbă de la o zi la alta, ca și pielea cameleonului, care scapă prin aceasta de primejdia

apropiată. De fiecare dată trebuie să ne adaptăm împrejurărilor ca să putem dăinui ca țară. Și acum, dă-mi voie să-ți pun o întrebare : Cei ce ascultă clevetirile unora și altora pe socoteala solilor noștri n-or fi având oare pe conștiință întîrzierea lor din pricina unor anumite intrigi, strecurate prin ei la Constantinopol ?

Zamfira își înghiți strigătul. Cancelarul știa totul, — și de pribegi, și de scrisorile trimise împotriva lui Mircea-voievod. Regina nu se ținuse de cuvînt și dezvăluise acestuia —, de teamă, desigur, taina lor. N-ar fi deci de mirare dacă ar lăsa-o și pe ea la voia întîmplării, luîndu-i castelul și ocrotirea sa. Îl privi totuși în ochi pe cancelar și-i spuse prietenoasă :

— Îți mulțumesc pentru încrederea ce mi-ai arătat-o !

Se îndepărtă de dînsul, și plecă spre sala de mîncare. După ea se luă István Kesserü. O ajunse tocmai cînd privea distrată la mulțimea de mîncăruri : cărnuri afumate, vînaturi cu mirodenii sărate și ardeiate, sau îndulcite cu stafide și scorțișoară, felii de slănină, colaci cu miere, prăjituri turcești, baclavale, brînzeturi și fructe, nuci, mere, struguri, rachiuri calde și țuică de Timișoara.

Se opriră la una din mesele așezate în cele patru colțuri ale sălii. Acolo se încinsese o aprigă ciocnire de idei asupra religiei. Între cei de față se găseau cîțiva catolici polonezi care ridicau în slavă ritualul latin — cîțiva nobili unguri, Gálfi János, Niculae Forró de Hapokten, Niculae Apaffi și alți evangheliști, ce susțineau cultul sever al lui Calvin, și printre ei cîțiva sași, care nu încetau să susțină că Luther a fost cel mai mare reformator al timpului lor. Se mai aflau cu dînșii în discuție medicii curții, Bonta, Avram și Blandrata, abia sosit din Italia, chemat de Isabella. Acesta era socinian sau unitarian.

Convorbirea de la masă începuse cu multă curtenie ipocrită. Se simțea trecînd printre dînșii o adiere de dușmănie, trezită și de băutură. Uneori, vorbele lor se ridicau răstite și aspre. Cînd se apropia Ion Sigismund de ei, curios din fire, să afle despre ce mai vorbeau, se liniștea și luau înfățișarea de supuși binecrescuți. După ce se îndepărta însă, trecînd spre alte mese, își reluau vorba hotărîtă și aspră, împinsă de pasiunea ce-o simțea fiecare pentru subiectul lui. Zamfira se oprise să asculte împreună cu cavalerul său. Blandrata vorbea

înflăcărat, căutînd să-i convingă pe cei din jurul său că reforma lui Socinus este cea mai dreaptă.

Numele lui Petru Haller atrase atenţia Zamfirei. Va să zică, acesta era ocrotitorul spătarului Benghe. Îşi puse în gînd să vorbească ceva despre pribegi.

Se apropie de el şi, trăgîndu-l deoparte, îi spuse cine este şi ce-o preocupă în acel minut: Ce să facă pribegii? Se auzea că vin vreo doi ceauşi cu ordine severe din partea vizirului, ca să facă pe placul lui Mircea Ciobanul.

Petru Haller fu mulţumit s-o cunoască şi că poate să-i spună temerile lui în privinţa pribegilor. Ar fi mai cuminte să pornească, vorbind el, spre nordul Ardealului. La castel erau prea aproape de gura lupului şi putea să-i aducă şi ei nenorocire. Pe spătar îl putea ascunde el ca pînă atunci, dar pe toţi ceilalţi ar fi fost un risc prea mare, ce putea să atragă furia voievodului muntean asupra cetăţii Sibiu. Să se sfătuiască cu ei, să le spună curat ce i-a spus el, că Benghe e îngrijorat de soarta băieţilor lui de la castel şi ar vrea să se întoarcă la Sibiu sau mai bine să plece spre nord cu ceilalţi, de unde să-i trimită veşti cînd se vor strînge laolaltă cu toţii. El va ţine legătura cu cei din ţară, şi are să ştie cînd or hotărî ca să atace pe Mircea. Zamfira îi mulţumi şi se aşeză să asculte vorba celorlalţi oaspeţi, deşi era neliniştită de cele ce aflase.

— Dar bine, domnule doctor, — interveni ea apoi în vorbă — ideea unităţii lui Dumnezeu şi înlăturarea Sfintei Treimi pe care o susţine Socinus e arătată şi-n doctrina lui Ben Aliona, unul dintre înţelepţii Islamului. Să se apropie atît de mult învăţătura ce o propagi de cea a celor pe care noi îi numim păgîni?

Nimeni nu se aşteptase la o aşa de puternică întîmpinare din partea unei femei, care punea dintr-o dată într-o lumină proastă doctrina sociniană, ce începuse să se răspîndească la curtea ardeleană ca şi la cea din Cracovia.

— S-ar putea să fie vreo asemănare, dar nu cu credinţa musulmană. Ben Aliona susţinea sufismul, o învăţătură mistică care poate sta la baza oricărei credinţe — răspunse cam înţepat Blandrata, privind cu ochi răi pe această nechemată în vorbă.

— Dar *sufism* înseamnă cuvînt şi vine de la cei dintîi aşeţi musulmani — răspunse Zamfira cu tonul ei liniştit, fără

să se lase bătută de acest medic lăudăros. Sufism — urmă dînsa — şi *islam* nu se pot separa, fiindcă trebuie să treci mai întîi prin *islam,* care de fapt înseamnă ascultare, iar *imanè,* credinţă cugetată, şi *ihsanè* — credinţă trăită, care este chiar sufismul despre care ai pomenit, şi nu există sufism fără o apropiere spirituală de islam.

Împrejurul mesei la care se vorbea se auziră îndată murmure. Prinţesa valahă înfundase pe multfălosul doctor italian. Şi mulţi se bucurară în inima lor. Acesta, scos din fire, violent cum era, se pregătea să-i dea o lecţie aspră acestei femei venetice, care-i strica toate socotelile cu privire la propaganda ce-o făcea, dar István Báthory, care fusese de faţă temîndu-se de o necuviinţă din partea lui, intră repede în vorbă :

— Ce te superi, frate ? Nu ştii doar că în strigătul fiecărui muezin se aude — „Dumnezeu singur există" ? *La ilah illalah ?*

Blandraţa îşi înghiţi mînia cu un pahar de vin de Tokaj închinat în cinstea vitejilor voievozi români care au avut odrasle atît de înţelepte ca domniţa Zamfira. Aceasta îşi muie numai buzele în paharul ce i se întinsese, arătînd prin aceasta că nu preţuieşte prea mult omagiul ce i se adusese. Se îndepărtă apoi de ei şi se îndreptă spre masa cu daruri. Regina părăsise sala împreună cu Ion Sigismund şi Iacob Heraclide, şi se retrase într-o odaie alăturată. Zamfira privi atunci în libertate darurile aduse şi-i plăcu mult colierul de perle dăruit miresei de regină.

— Bun răspuns ! — auzi ea atunci în spatele său.

Cînd se întoarse îl văzu pe István Báthory.

— Mulţumesc pentru sprijinul dumitale ! — răspunse ea surîzînd.

— Toţi aceşti domni par că ar ţine adevărul în buzunarele lor. Se cred unşi de pronia cerească, încă înainte de a se naşte. Nu le mai ştii nici numele sectelor, nici doctrina — spuse Báthory cu vocea lui caldă şi prietenoasă.

— Nu înţeleg însă, nobile domn, pentru ce în ţara aceasta, cu atîta libertate de credinţă, cum nu este nici într-o alta din Europa, cultul greco-oriental e atît de oropsit, cu atît mai mult cu cît are atîţia credincioşi în Ardeal.

— Tocmai de aceea, distinsă doamnă, tocmai de aceea ! Prea sînt mulţi, şi guvernanţii nu vor să îndreptăţească credinţa lor — răspunse zîmbind István Báthory.

— Dar pentru ce, Doamne ? Pentru ce ?

— Pentru că și peste munții din sud și răsărit se găsesc tot mulți, de aceeași credință și neam.

Era deci un motiv politic la mijloc, și Zamfira îl înțelese, dar îl mai întrebă, privindu-l în ochi :

— Și dacă ai fi domnia-ta principele acestui Ardeal, te-ai purta la fel ?

István Báthory nu răspunse îndată.

— În orice caz, n-aș îngădui silnicia și nedreptatea calviniștilor, care vor să-i prefacă într-un an, doi pe toți românii în calvini. Iacă, sașii sînt mai cu cap. Ei nu au silit nici poporul lor. Le-au îngăduit să mai păstreze, deocamdată, unele obiceiuri rămase de la cultul latin — răspunse el în cele din urmă.

— Domnia-ta de care parte te-ai ales ? — întrebă brusc fata lui Moise-voievod.

— Stau pe loc, ca și domnia-ta. M-am născut catolic și am rămas așa. La ce bun să-mi schimb credința, dacă dau de același Dumnezeu ? — rîse el.

— Aceasta-mi dă încredere să-ți mai pun o întrebare : de ce catolicismul nu e prea bine privit în Ardeal, deși regina lui este de această credință ?

— Fiindcă și ferdinandiștii au rămas catolici și ne sînt dușmani — răspunse Báthory cu același zîmbet.

— După cît înțeleg, tot din nevoie de stat — răspunse ea.

— Tot ! Ne apărăm cum putem, ca să trăim. Ținem micul regat ungur ce ne-a mai rămas, echilibrîndu-l din punct de vedere spiritual.

— Și la mijlocul balanței stă împărăția ateismului — glumi Zamfira.

— Plutarh scrie că ateismul lasă pe om să se bucure de o pace profundă, pe cînd superstițiile religioase îl aruncă neîncetat în zbucium — răspunse Báthory.

— Dacă pui în balanță numai binele fizic al ateului cu cel al superstițiosului religios, cum îi zice Plutarh, așa ar fi, dar este vorba să măsori pe unul cu celălalt din punctul de vedere al moralei, și-atunci disproporția este foarte mare — răspunse Zamfira.

István Báthory încuviință, dar schimbă vorba printr-o glumă :

— Știi cum privesc credincioșii de rit latin pe cei de rit greco-oriental ?

— Păgîni! — răspunse ea. Dar domnia-ta cunoşti ce înseamnă pentru cei de rit greco-oriental a fi de rit latin?

— A fi spurcat — răspunse repede Báthory.

Rîseră amîndoi şi porniră spre alt colţ de sală, unde întîlniră grupa lui Mihály Csáky. Aci se vorbea de vînătoare, de cai buni şi de alte treburi bărbăteşti. Zamfira, simţindu-se obosită, salută pe toţi şi se îndreptă spre uşă. Cancelarul ţinu s-o conducă pînă la ieşire. La despărţire, o rugă să vină a doua zi la prînz, unde va fi şi Pál precum şi alţi prieteni, fiind o aniversare a sa, şi adăugă:

— Caută să îndepărtezi pe pribegi din castel. Mircea Ciobanul a descoperit cuibuşul lor şi te va urmări ca provocatoare de răscoală. Te poţi pomeni cu ceauşii vizirului, şi pe lîngă ei te pierzi şi pe domnia-ta. Te sfătuiesc părinteşte, ia seama. Primejdia e mare. Gîndeşte-te la vornicul Socol, pe care regina l-a apărat mai mult decît se cuvenea şi nu l-a putut scăpa. Nu-ţi pot spune mai multe; deci, ascultă-mă!

În noaptea aceea, Zamfira nu putu dormi, gîndindu-se la nenorocirii pribegi care abia o aşteptau să le-aducă veşti liniştitoare. O adîncă descurajare o cuprinse. Numai voinţa o ţinuse să nu-şi ia zilele la moartea Anei! Şi-n ţara aceasta găsise tot felul de primejdii. Acum trebuia să se despartă şi de boierii munteni. Aşa cum erau, însemnau pentru dînsa un colţ de ţară. Trăia între ai săi.

A doua zi de dimineaţă, merse la cimitir, şi plînse amarnic. Rămăsese cu totul singură. Plecă de acolo şi mai abătută.

La prînz, veni Pál Csáky s-o ia de-acasă.

— Grăbeşte-te, maică. Sîntem în întîrziere.

— Da, da — se dezmetici ea. Iacă, mă îmbrac numaidecît.

Şi se îmbrăcă simplu, fără podoabe: o rochie de catifea cafenie îi strîngea mijlocul zvelt şi mlădios. O haină scurtă de blană şi o simplă agrafă îi ţineau buclele într-un conci, din care se desprindeau pe gît două bucle. Aşa cum era, părea şi mai frumoasă şi mai ademenitoare.

Dar la Mihály Csáky avu o mare surpriză. Se afla acolo şi Stanislas Niesovsski cu sora lui, Esmeralda. Venise în noaptea aceea.

— Sînt bucuroasă că te văd întors în ţară — îi spuse ea numaidecît, parcă uşurată de o grea povară.

— Am avut destul timp să-mi îndeplinesc toate misiunile la Constantinopol — răspunse acesta, gîndindu-se la timpul pierdut în aşteptarea audienţei la vizir.

— Ba chiar să şi benchetuieşti cu vreun paşă ! — glumi Mihály Csáky.

Se aşezară la masă. Erau de faţă aceiaşi prieteni de la Anul Nou, în plus, unul dintre verii lui Pál, Kristof Csáky. Aceiaşi, doar Felicia era mai străvezie, şi soţul ei mai îngîndurat. Fusese concediat de la palat în schimbul unei retribuţii modeste, lunare. Blandrata făcuse tot posibilul să-l înlăture din preajma lui Ion Sigismund. Atmosfera dimprejurul mesei nu părea de loc veselă. Mîncau toţi preocupaţi de ceva grav. Mihály Csáky deschise vorba :

— Va să zică, peste o lună ne calcă ceauşii vizirului. Trebuie din nou să pregătim tot felul de peşcheşuri. Şi ce spui că vor de la noi ?

— Să le daţi pe cei căutaţi de domnul muntean — răspunse Niesovsski.

Zamfira încremeni cu furculiţa în mînă. Ceauşii îi vor cere pe cei ascunşi la ea ? Mihály Csáky o privi cu înţeles.

— Pe cine vor anume ? Că doar nu s-or gîndi la toţi cîţi se află în această ţară ? — întrebă ea.

— Pe cei doi Radu : clucerul şi logofătul, apoi pe Dragomir vistierul, care, spun ei, la moartea lui Pătraşcu-voievod a fugit cu vistieria statului, în care se găsea şi birul porţii. Şi pentru turci acesta merită moartea ca pedeapsă.

Zamfira se gîndi că poate din banii aceia cumpărau ei arme şi adunau ostaşi. Dar banii se aflau în mîini bune, ascunşi la Sibiu. Dragomir era însă la dînsa, împreună cu cei doi Radu. Trebuia să-i scape. Pînă într-o lună se putea găsi un adăpost sigur şi pentru ei.

— Ascultă, doctore, — schimbă vorba István Báthory. Am aflat că şi Neron era urmărit de remuşcări şi că visele şi prevestirile rele îl înspăimîntau într-atît, încît ţinu pînă la moarte cultul unei mici imagini de copil, căreia îi sacrifica de trei ori pe zi, ca să-l apere de rele.

— Uneori şi nebunii — răspunse Bonta — prind un reflex din marele adevăr, deoarece copilul este cea mai curată imagine a divinităţii pe pămînt.

Înainte de a pleca Zamfira, Mihály Csáky se simţi dator să-i mai spună între patru ochi :

— Fii prevăzătoare și cugetă asupra celor ce ți-am spus. Pribegii pot să se ducă, la urma urmei sus în Maramureș, unde sînd bine ascunși de românii de acolo și sînt mai greu de găsit... cel puțin pînă mai trece furia domnului muntean, că alt chip nu avem decît să-i dăm pe mîna ceaușilor. De ce să se găsească sub acoperișul casei domniei-tale cînd vor fi ridicați ? Nu te gîndești ce urmări pot avea și pentru domnia-ta ? Mulți dintre nobili se uită cu ochi răi la acest domeniu pe care regina ți l-a dat în folosință. Ai încredere în ce-ți spun și împrăștie pribegii. Le faci și lor un bine, iar domnia-ta vei putea da libertatea să scotocească oricine castelul. Mai mult de atît nu-ți pot spune. Sînt în joc interese de stat.

A doua zi dimineață, Zamfira era pe drum către castelul Stremț. Purta în suflet o grea povară. Cum să le spună boierilor că se află în mare primejdie rămînînd în castel ? Înțelesese de la cancelar că ar fi dat unele dispoziții secrete judecătorilor din nordul Ardealului ca să-i primească cum vor putea mai bine, ascunzîndu-i între iobagii români. Totuși, nu se îndura să-i pornească din nou la drum, deși își făcea unele planuri cum să-i aprovizioneze cu toate cele de trebuință traiului măcar pentru vreo trei-patru luni. Se simți înfrigurată și se strînse în pătura ce-o acoperea. Speriată, ca nu cumva să se fi îmbolnăvit, Catrina, femeia ei de casă, o întrebă :

— Ce ai, bună stăpînă ?

— Mi-e tare frig, Catrină, mi-e tare frig. De-am ajunge mai curînd !

— Doamne sfinte ! Să nu fi răcit cumva, tot umblînd pe ici-colo — și fata grămădi repede pe corpul stăpînei păturile ce le aveau.

Cînd coborî din caretă, chipul său era liniștit. Frămîntase în minte atîtea gînduri cît mersese, că în cele din urmă ajunsese să facă planuri de luptă cu voievozii munteni. Fiica lui Moise-voievod nu voia să se lase bătută. Dacă arma doamnei lui Mircea-voievod era intriga, de ce n-ar întrebuința-o și dînsa ? Să umble, deci, pe alte căi ca cele de pînă atunci. Prin regină, cu sforăriile ei politice și diplomatice, nu era nădejde să facă ceva. Își aminti de puternica colonie de ragusani, așezată la Timișoara, care avea schimb de mărfuri

cu cei de la Constantinopol. Erau negustori umblați, cu bănci pe la Silistra și Sofia. Atît pașa din Silistra, unde lucra faimoasa casă Luccari, cît și beglerbegul din Sofia erau mereu încurcați în tot felul de datorii. Puteau fi deci cumpărați cu bani. Pe mulți fruntași ai acestei colonii îi cunoscuse în orașul sultanului și avusese chiar mărfuri de schimbat cu ei. Ba îi mai și băgase în alte case, de unde cîștigaseră mult bănet. Era timpul s-o ajute și dînșii, mai ales că puteau căpăta de la jupîni învoieli de comerț pentru Țara Muntenească după întoarcerea lor în divanul domnesc.

Cei de la castel nu se așteptaseră s-o vadă atît de curînd și se găseau cu toții în sala cea mare, unde stăteau de vorbă.

Pe sălile castelului, Zamfira găsi deci tăcere ca într-un pustiu. I se strînse inima la gîndul că așa va fi pentru ea de-aci înainte. Pribegii îi aduseseră o dată cu dînșii un colț de țară și ca și Balaur, nu mai simțise atît străinătatea din juru-i.

Intră în camera sa, cu gîndul să nu iasă din ea decît a doua zi, și porunci ca nici frații săi să n-o stingherească cu ceva. Dorea să se odihnească și mai ales să se reculeagă ; să-și pună gîndurile în ordine și să se hotărască asupra celor ce avea să le spună jupînilor.

Pînă la șapte ore seara, știau însă cu toții că se află în castel și nu se puteau dumeri de ce se codește să dea ochii cu dînșii. Nu cumva e la mijloc un motiv de îngrijorare pentru ei ? Neliniștea îi cuprinse pe dată. Niciodată Zamfira nu lăsase pe-a doua zi să le dea lămuriri asupra celor ce făcuse. De ce se închisese în odaie, de ce întîrzia să le vorbească ? Și întrebările treceau de la unul la altul, cu ridicări și scoborîri în glas, pripite sau domoale și îngîndurate, ca ale oamenilor amenințați de o primejdie neașteptată.

Trimiseră în cele din urmă pe Balaur să-i vorbească de neliniștea lor. Zamfira n-avu încotro și le făgădui că după cină va veni la dînșii.

La ora șapte seara se aflau cu toții strînși în sala de mîncare. Îndată ce sună ceasul din turn opt bătăi, fiica lui Moise-voievod intră grăbită să le cunoască pasul. Nu li se arătă întunecată, dar nici surîzătoare, ca altădată.

— Bine v-am găsit, boieri !

— Bine-ai sosit, domniță ! — răspunseră ei.

Şi tăcerea se aşternu peste ei rece şi apăsătoare.

— Solii trimişi de regină s-au întors, dar nu mi-au dat nici un răspuns de la cei cărora le scrisesem. Se pare că pungile de aur ale lui Mircea Ciobanul au încă destulă putere asupra vizirului şi sultanului.

— Dar în privinţa noastră e ceva care să ne îngrijoreze? — întrebă clucerul Radu. Aceasta să fie tot ce ai să ne spui, domniţă?

Zamfira tăcu. Îi venea greu să le spună ce avea pe inimă. Cei de faţă simţiră atunci că o primejdie se apropie de ei.

— Vorbeşte, domnia-ta, spune-ne ce-ai mai aflat, că doar nu sîntem tînci, să ne fereşti de ceea ce ne ameninţă — vorbi puţin pornit unul dintre feciorii spătarului Benghe.

Zamfira îşi luă inima-n dinţi şi le vorbi deschis despre tot ce auzise şi de la Nisovsszki şi de la cancelar. Adăugă chiar şi vorbele lui Pál Csáky, precum şi sfaturile lui Petru Haller.

— Atunci, e mare primejdie pentru noi, domniţă. Stăm ca şi în gura lupului de vom rămîne pe loc — spuse vistierul Dragomir, unul dintre cei căutaţi de ceauşi.

— Stai, jupîne, ce te porneşti aşa, ca un bondar? Nu auzişi că ceauşii abia sînt la Constantinopol? — îl întîmpină Radu logofătul.

— Dar ce, să aşteptăm să ne ridice pe sprînceană? Faceţi cum vă taie capul, dar eu încep să mă pregătesc de plecare — răspunse cel dintîi.

— Că te-om urma cu toţii, de asta să nu duci grijă domnia-ta, şi cît mai degrabă. Dar, iaca, cum să pleci cu copiii pe drumuri nesigure şi urmăriţi de ceauşi? — vorbi abătut clucerul Radu.

— Pe copii mi-i lăsaţi mie. Voi îngriji de ei pînă vă veţi înlesni într-un fel — răspunse repede Zamfira. Şi poate şi pe jupînese — adaugă dînsa.

— Pe copii, mai că i-aş lăsa aci, dar îmi este teamă de băieţi că-i vor lua în locul meu — grăi din nou clucerul.

— Îi vom duce pentru un timp la vlădica Christofor. La nevoie să-i îmbrace în raşe sau să-i ascundă pe undeva. Ce ziceţi? — îşi spuse părerea Zamfira.

— Bună idee! Băieţii să rămînă, dar pe fată nu o va lăsa maică-sa nici în ruptul capului, că nu se desparte de ea.

— Domnia-ta, logofete Radu, nu spui nimica? Că, uite, ne frămîntăm cum şi ce fel să facem mai cuminte ca s-o nimerim — se amestecă în vorbă şi Stanciu al lui Benghe.

— Stam şi mă gîndeam de nu cumva ne-am înşelat cînd ne-am adunat laolaltă. Sînteţi numai cu gîndul la fugă, cum să vă apăraţi pielea, iar pe cei care se străduiesc să adune arme şi ostaşi, ca să vă puteţi răfui cu duşmanul, îi lăsăm în plata Celui-de-Sus, fără măcar să-i înştiinţăm de primejdia ce se-ndreaptă către noi toţi. Vi-e gîndul cum să vă apăraţi şi aţi uitat cuvîntul dat spătarului, că nu vom face un pas fără să-l înştiinţăm în vreun fel, că vom ţine legătura cu dînsul şi cu cei din ţară. Halal ostaşi! Haide, plecaţi, plecaţi chiar mîine; eu voi rămîne pînă voi primi un cuvînt de înţelegere din partea spătarului.

Şi logofătul se îndreptă către uşă. De nu era Zamfira de faţă le-ar mai fi spus şi alte cuvinte mai aspre.

Unii dintre jupîni încercară să-l oprească:

— Dar mai stai la sfat, frate logofete, că doar ziserăm şi noi ce ne-a tăiat capul în aste clipe grele. Stai, şi să vedem ce facem. Încotro o luăm?

— Rogu-te, logofete, mai stai la sfat cu noi! — se rugă şi Zamfira. Boierii sînt, pe bună dreptate, îngrijoraţi de soarta lor şi a familiilor lor.

La aceste vorbe împăciuitoare, logofătul se întoarse, dar rămase tot scurt la vorbă. Atunci, Zamfira le spuse la ce gîndise venind spre castel şi-i sfătui să treacă pentru un timp la românii din Maramureş care-i vor ascunde de ceauşi. Şi pînă ce pregătirile de plecare vor fi gata, ea va trimite pe Gheorghe călare la Sibiu, să afle şi sfatul spătarului Benghe. Dar timp de pierdut cu tocmelile nu mai era. Ceauşii puteau fi în Ardeal cel mult în trei săptămîni. Tot Gheorghe va mîna carul cel mare, care-i va duce, că ştie rostul de la popasuri şi ea se îndatorează să facă legăturile cu cei de la Sibiu prin oamenii ei sau prin cei ai mănăstirii.

— Dar cum vom trece prin tîrguri fără carte de trecere? Că prin Ardeal nu călătoreşti liber, ca în Ţara Românească — întrebă logofătul.

— M-am gîndit şi la aceasta. Vă voi împrumuta învoirea dată slujitorilor mei să meargă în libertate pe unde-or voi, după merinde sau alte asemenea lucruri trebuincioase castelului. Nimeni nu are voie dintre slujbaşii domneşti să ne

cerceteze carele. Veți sta ascunși pînă veți ieși din zona primejdioasă a cîmpiei ardelene. Vă mai spun că acolo n-are să vă mai caute nimeni, fiindcă nu veți fi ușor de găsit și însuși cancelarul mi-a dat să înțeleg aceasta.

— Foarte bine te-ai gîndit, domniță ! — spuse clucerul, înseninat.

Se despărțiră, știind acum ce trebuie să facă. Numai jupînesele se tînguiră că aveau iar să plece în lumea largă, după ce abia își găsiseră un culcuș mai omenesc. Dar cine să le-asculte, cînd fiecare boier se gîndea la soarta vornicului Socol și la ce putea să-l aștepte și pe el ? !

A doua zi, de cu noapte, se porni călare Gheorghe, cu știri de la pribegi către spătarul din Sibiu. Ele nu erau scrise, ci avea să le transmită prin viu grai.

În zilele ce urmară se făcură pregătirile de plecare. Pe cei trei băieți — Udriște, Albul și Ivașcu — îi duseră la mănăstire, unde aveau să înceapă învățătura cu părintele Christofor și fratele Ion ; încărcară cu merinde și îmbrăcăminte carul cel mare al Zamfirei acoperit cu coviltir, și cînd Gheorghe se întoarse de la Sibiu, cu îngăduința spătarului să plece numaidecît în nordul Ardealului, fiica lui Moise-voievod rămase singură (după înțelegere), să ducă grija legăturilor dintre pribegii împrăștiați prin toate tîrgurile ardelene. Jupînesele plecară și ele, vrînd să înfrunte aceeași soartă cu bărbații lor, iar Caplea luă și pe fiica ei, Neacșa, lăsînd numai pe băieți în paza inimoasei castelane și a vlădicăi Christofor, pentru ca nu cumva pierind părinții să piară întreg neamul lor.

Așa trecură vreo zece zile de la plecarea jupînilor de la castelul Stremț. Zamfira pusese să se strîngă paturile, așternuturile lăsate, golise odăile, îngrămădind din nou mobila veche într-o cămară mai îndepărtată, șterse deci toate urmele care ar fi putut da de bănuit. Isprăvise cu toate treburile, că se și pomeni cu garda călare a reginei, care veni s-o înștiințeze că Isabella, simțindu-se mai bine, a pornit cu cîțiva cavaleri la o vînătoare în pădurea din apropierea castelului și că va trage o noapte acolo. Zamfirei i se păru curios ca regina, abia însănătoșită, să se pornească cu tot alaiul la vînătoare, și, fără să vrea, făcu o apropiere în mintea sa cu alaiul lui Mircea-voievod, venit să vîneze în pădurea de la Ștefănești. Oare să-i fi venit și ei rîndul ?

Dar nu-şi pierdu cumpătul cînd o văzu intrînd pe poarta cea mare a castelului, în mijlocul consilierilor săi polonezi. Dar îndată după dînsa văzu cu groază doi ceauşi înconjuraţi de garda turcească de la palatul regal din Alba-Iulia. Se întări cum putu şi o primi pe regină cu toată cinstea ce i se cuvenea. Niesovvski se dete repede pe lîngă ea şi-i şopti, abia să se-audă :

— Nu-ţi fie teamă ! Regina a venit înadins să te apere la nevoie. Dar ceauşii au ordin să ridice pe Dragomir vistierul şi pe cei doi Radu, clucerul şi logofătul.

Zamfira respiră uşurată, dar nu pentru că scăpase de primejdie în ceea ce-o privea, ci pentru că fugiseră la timp cei căutaţi.

— La mine nu se află nici un pribeag, vorbi ea tare. Nu am pe nimeni în castel. Îngădui să se scotocească în tot locul, să se convingă trimişii vizirului.

Atunci auzi ea şoapta unui grec către unul dintre ceauşi. Fusese parcă şi numele ei pomenit. Grecul era îmbrăcat turceşte şi făcea parte din garda turcească. Băgă de seamă numaidecît că era iscoada care descoperise adăpostul pribegilor din castelul său. Acum, desigur, plătit de doamna Chiajna, ar fi vrut s-o ridice pe ea în schimbul celor căutaţi. Ar fi fost prada cea mai bună, care le-ar fi adus multe pungi de aur.

— Nu se află nici un pribeag la domnia-ta ? — întrebă repede regina, bucuroasă că i se uşurează sarcina.

— Nu, majestate ! Nu am pe nimeni în castel — răspunse încă o dată tare Zamfira, ca să audă ceauşii.

Aceştia dădură neîncrezători din cap, după cum le era obiceiul, şi porunciră, cu încăpăţînare, să li se dea cei căutaţi de vizir. Ştiau bine că se află în castel împreună cu familiile. Să li se dea copiii lor şi muierile, dacă ei au apucat să fugă. Că vor scotoci pînă şi pădurea, să le afle bîrlogul.

Zamfira se gîndi numaidecît la băieţi. De vor da de ei la mănăstire, îi vor lua în locul părinţilor. Ce să facă ? Iscoada trebuie să-i fi văzut prin curtea castelului sau poate chiar în afară de castel, unde se porneau în joaca lor. Îi va recunoaşte deci, chiar în îmbrăcămintea lor călugărească. Cum să-l înştiinţeze pe vlădică să-i ascundă pe undeva ? Îi veni atunci în gînd să-i cinstească pe ceauşi, ca să le mai amorţească vigilenţa.

— Stați puțin și vă odihniți, după atîta drum călare. Să vă mai prindeți inima cu puțină țuică fiartă și ceva gustări ; tot ne aflăm înaintea prînzului. Poate și majestatea-voastră dorește să se mai încălzească — spuse ea reginei, s-o facă părtașă la îndemn.

Aceasta se întinse pe divan și se rezemă de o pernă.

— Cît de bine te-ai gîndit, doamna mea ! O țuică de Hunedoara, caldă, e tocmai ce ne-ar trebui acum. Ai dreptate ! Sînt ostenită. Aerul e mai tare acum primăvara, și am făcut o plimbare lungă. Are să mă certe Blandrata că i-am ieșit din cuvînt.

Zamfira o privi îngrijorată. Nu cumva să cadă la pat din pricina ei ! Se plecă și-i așeză sub picioare cîteva perne, o înconjură cu șaluri moi și o rugă să nu se ostenească cu vorba. Atîta bunătate din partea ei atinse inima reginei, ceea ce o făcu să-i șoptească :

— Sînt prea mulțumită că au plecat la vreme.

Și întorcîndu-se către ceaușii, le spuse, îndemnîndu-i : Luați, gustați, e bun ce vă dă.

Dar ceaușii rămaseră încruntați și cereau mereu să li se dea pribegii căutați. Ghiaurii aceștia dimprejurul reginei puteau să le joace un renghi, ca, în timp ce se ospătau, ceilalți s-o ia la sănătoasa, și ei să se întoarcă cu mîinile goale la vizir și să fie pedepsiți pentru asta. Puseseră, de cum veniseră, și gardă turcească la toate ieșirile pînă să înceapă cercetarea în tot castelul. Dar Zamfira nu se lăsă. Începu să le vorbească în limba turcă, de parcă era una de-a lor. Aceasta le mai muie inimile și începură să-i răspundă la întrebări mai îmbunați. La urma urmelor, nu pe ea o căutau. Ce aveau cu dînsa ? Iscoada le făgăduise, într-adevăr, multe pungi cu aur de vor prinde-o și pe ea în capcană, dar dacă or da de Dracul aflînd vizirul ? Mai ales cînd aceasta începu să le mai spună și de unul, și de altul dintre marii lor dregători, de parcă abia se despărțise de dînșii, se muiară de tot și întinseră mîna după țuică și gustări. Și așa se îmbiară la băutură, că aproape uitaseră pentru ce veniseră. În acest timp, Zamfira o chemase pe Catrina cu cafele și ciubuce și găsi timpul să-i șoptească :

— Strecoară-te cum îi putea, pînă la mănăstire și dă de veste de ceea ce se întîmplă aci. Spune vlădicăi să ascundă

băieții pe unde-o ști, că e jale mare la castel. Vor fi căutați peste tot locul, chiar și la mănăstire.

Catrina se strecură, fără să fie văzută de cineva, prin gangul ascuns, ce mergea din bucătărie pe sub pămînt, pînă la marginea pădurii. Cînd ajunse la deschizătură, ascultă cu atenție și, neauzind țipenie de om, ieși tiptil și-o luă la fugă prin pădure, tăind-o de-a curmezișul. După socotința ei, erau două ceasuri de cînd plecase în fugă și, abia răsuflînd, ajunse la poarta mănăstirii. Soarele era sus, trecuse mult după amiază. Cînd i se deschise poarta ceru călugărului s-o ducă numaidecît în fața vlădicăi. Cînd acesta văzu fata îi ieși în întîmpinare și aștepta îngrijorat să-și vină în fire. Fata, gîfîind, abia putu să-i spună ceea ce-o învățase stăpîna-sa și mai povesti și de la dînsa cele ce știa. Episcopul se-ntoarse la băieți, le spuse ce primejdie îi pîndește și le porunci să-l asculte în tot ce avea de gînd să facă cu ei ca să scape de ceaușI. Apoi chemă pe fratele Ion, îi șopti cîteva cuvinte, acesta dădu din cap că înțelesese totul și luînd băieții înfricoșați îi duse pe o ușă scundă ce dădea într-o tindă, apoi trecură pe sub o șură, urcară un mic deal și umblară tot de-a curmezișul, pînă ajunseră într-o pădurice de brazi care ascundea în desișul lor o peșteră într-o ridicătură stîncoasă, închisă, de nici nu i se vedeau marginile, de o stană de piatră acoperită cu mușchi. Fratele Ion împinse piatra, care se clinti din loc și, împreună cu băieții, intrară repede, trăgînd după dînșii stana de piatră și potrivind-o să nu dea ceva de bănuit dacă cumva s-ar rătăci pe-acolo turcii. Înăuntru se afla o cămară de piatră, săpată cine știe de cînd, de vreun pustnic. O vatră în dreptul unei deschizături din stîncă ar fi putut să încălzească prea bine cămara de piatră. Dar fratele Ion se temu de fumul care putea să-i descopere și opri să se aprindă focul, deși Ivașcu se și repezise la el. Îi înfășură cu păturile de păr de capră aflate pe un așternut și-i rugă să nu vorbească, rămînînd pe loc pînă vor trece de noaptea aceea. Lîngă așternut, pe o masă, se afla un ulcior de apă, iar fratele Ion luase cu dînsul o slăninuță și vreo trei pîini, să aibă cu ce se ospăta în caz de-ar fi nevoie să rămînă acolo mai mult de o zi. Începu să le spună în șoapte, tot felul de istorii care să-i țină liniștiți și împăcați cu starea lor. Și așa de bine îi încîntă, încît le trecu vremea ușor, pînă adormiră cu toții, strînși în șubele lor din păr de capră.

La castel în vremea aceasta fusese totul răscolit, pînă şi odaia de lucru a fetelor. Stătuseră pe gînduri de nu s-or fi găsind printre ele şi jupînesele celor fugiţi ? Dar după ce le văzură mai aproape, îşi dădură seama că erau într-adevăr fete de iobagi şi, de teamă să nu facă vreo greşeală, care i-ar costa capul la Constantinopol, le lăsară în pace, şi scotociră mai departe după fugari. Nu găsiră pînă la urmă nici picior de boier şi spumegară de mînie la gîndul că au fugit prin cine ştie ce ascunzătoare a castelului în timp ce ei se ospătau şi beau din dărnicia castelanei. Începură ca urmare s-o bănuiască de părtaşă la fuga lor. Le trecu atunci prin minte s-o ia în locul lor ! Nu era şi ea o fugară ca ceilalţi pe care-i căutau ? Şi ce fugară, dacă doamna lui Mircea-voievod punea atîta preţ pe ea ! Începură să se sfătuiască între ei. Iscoada se amesteca mereu în vorba lor, tot îndemnîndu-i la această faptă. În cele din urmă se hotărîră să mai scotocească şi pădurea, poate vor da de fugari şi nu s-or mai amesteca în treburile doamnei Chiajna fără ordinul vizirului.

Nu descoperiră gangul ascuns, iar cînd ajunseră la mănăstire toţi călugării erau strînşi în biserică şi celebrau un botez. Intră totuşi unul dintre ceauşi, însoţit de iscoadă, să cerceteze figurile celor ce se aflau înăuntru, dar nu găsiră ce căutau şi ieşiră repede, să nu-şi mai găsească bucluc cu regina, că au nesocotit una dintre tainele bisericii, fapt osîndit şi de sultan care respecta credinţa tuturor ţărilor de sub stăpînirea lui. Şi nu află nimic, nici prin pădurea apropiată. Turcii, morţi de oboseală şi furioşi că li se pune totul împotrivă, se năpustiră din nou la castel şi cerură în numele sultanului să li se dea ca părtaşă la fuga celor căutaţi, pe stăpîna locului, Zamfira, iar la Constantinopol să se descurce singură de e nevinovată şi nu ştie nimic de pribegii căutaţi.

Spaima fu mare între curtenii reginei. Turcii erau doar stăpîni în ţara lor şi puteau îndeplini orice nelegiuire. Dar Isabella, sculîndu-se, le spuse hotărît că merge cu dînsa pînă la Constantinopol, ca să se vadă în toată lumea cum o regină este tîrîtă de oamenii vizirului împreună cu supuşii săi, fără a ţine socoteală de drepturile suverane ale acesteia. Ordinul vizirului scria deslușit, doar, să se ridice cei trei fugari. Ce era de vină Zamfira, dacă nu-i găsiseră, cu toată batjocura ce

i-o făcuseră în castel ? Şi chiar din acea seară, adăugă ea, e decisă să trimită plîngere sultanului, protectorul fiului său, Ion Sigismund.

Faţă de o aşa replică, ceauşii se intimidară şi se sfătuiră între dînşii să plece. Salutară ostăşeşte şi porniră de la castel, nu mai puţin furioşi că prada le scăpase din mînă.

În urma lor, toţi o felicitară pe regină, care fusese atît de curajoasă şi dîrză în apărarea fiicei lui Moise-voievod.

— Bănuiam că se va întîmpla aceasta şi de aceea am pornit pînă aici. Noroc că nu au luat nici unul în cîrca lor, glumi dînsa, ca să mai descreţească frunţile celor din jur, înmărmuriţi de obrăznicia celor doi ceauşi.

Îndată după plecarea turcilor intră pe poarta castelului un corp de gardă de la palat sub conducerea lui Pál Csáky trimis de cancelar, care, înspăimîntat de plecarea reginei din palat într-o plimbare neîngăduită de Blandrata, îl trimise pe acesta cu rugămintea s-o aducă cît mai curînd la curte, unde, Ion Sigismund o aştepta foarte îngrijorat. Îi era teamă cancelarului ca, regina, pornită cum era împotriva turcilor pentru încheierea armistiţiului cu Ferdinand, să fie în stare să-i repeadă şi să facă vreo încurcătură care să aducă neplăceri ţării. Dar regina rîse cu poftă de teama lui Csáky, şi-l certă pe Blandrata că n-o mai lasă să respire şi dînsa, puţin aer de pădure.

În noaptea aceea rămaseră cu toţii la castel, cu toată nerăbdarea lui Ion Sigismund, iar a doua zi, Isabella hotărî ca Pál şi cu garda lui să rămînă acolo cîteva zile pînă la plecarea lor din regat şi să se împotrivească cu armele de vor mai încerca s-o ia pe Zamfira.

Aşa rămase fiica lui Moise-voievod în castelul său, frîntă de oboseală şi de frămîntare sufletească. Asigurată de garda lui Pál, dădu voie oamenilor săi, prea sfîriţi de garda turcească, să se odihnească fără grijă cît vor vrea, iar ea se retrase în camera sa unde o podidi plînsul, care fu o destindere a nervilor săi zdruncinaţi de atîta încordare.

A doua zi, după prînz, sosi la castel şi vlădica Christofor... Zamfira îl întîmpină oarecum înseninată şi-l pofti să şadă în jilţul lui obişnuit în timp ce-i povestea tot ce se întîmplase. Acesta, după ce ascultă cu atenţie totul, îi zise :

— Fii cu grijă de aci înainte şi nu mai călători fără doi-trei oameni înarmaţi, căci, după cît îmi dau seama, capul domniei-tale e pus la preţ de domnul Munteniei. Ţi-au descoperit locul iscoadele şi te vor sîcîi mereu, trimişi de vreun paşă fără ştirea vizirului. Şi nu are să mai fie regina de faţă care să te ia sub aripa sa. De aceea, ţi-aş mai da un sfat.

— Spune-l, sfinţia-ta ! Nu poate fi decît un sfat înţelept, ca-ntotdeauna.

— Iaca, de data aceasta nu-mi este tocmai uşor să ţi-l spun. Dar aşa mă luminează Cel-de-Sus, că va fi spre binele şi liniştea domniei-tale — spuse vlădica cu puţină fereală.

— Ascult, sfinţia-ta, şi dacă-mi va fi de folos, îl voi urma fără îndoială.

— Ei, iaca, domniţă, mă gîndesc, după cele ce ţi s-au întîmplat ieri, că multe din acestea ţi se vor mai putea întîmpla, şi poate mai primejdioase, dacă...

Şi vlădica se opri în mijlocul vorbei.

— Dacă ? — îl încurajă, domniţa.

Episcopul îşi şterse faţa cu batista, de parcă ar fi fost transpirat, şi întîrzie puţin să-i răspundă, dar în cele din urmă se hotărî şi-i spuse :

— Dacă nu te vei însoţi cu vreun nobil de vază din acest regat, care să te ferească de astfel de primejdii.

Zamfira rămase ca împietrită înaintea lui. Vlădica se şi sculase să plece.

— Te las, domniţă, să cugeţi asupra celor ce te-am povăţuit. Poate te-o lumina Domnul mai bine decît am putut eu s-o fac. Rămîi cu bine !

Zamfira îi întinse mîna, fără să dea vreun semn că înţelesese ce-i spusese. Vlădica i-o strînse părinteşte, spunîndu-i la despărţire :

— De băieţi să nu duci grijă. Sînt adăpostiţi şi feriţi. Dar a fost foarte bine venită şi la timp Catrina ; am ţinut-o pînă a doua zi, de teama ostaşilor turci, care puteau să cerceteze pădurea şi în timpul nopţii.

— Mulţumesc, sfinţia-ta — spuse Zamfira dezmeticindu-se. Şi după ce-i sărută mîna întinsă, adăugă : Mă voi gîndi la sfatul tău părintesc, dar cred că încă nu a sosit vremea pentru înfăptuirea lui.

— Domnul să te aibă în paza lui şi să te ducă pe calea cea bună ! — o binecuvîntă vlădica la plecare.

În urma lui, Zamfira, căreia nu-i trecuse pînă atunci prin gînd o astfel de ieşire din încurcătură, se adînci în cercetarea ei şi ajunse la convingerea că sfatul călugărului nu era tocmai rău, dar nu era potrivit pentru acel timp. Îi mai trebuiau cîteva luni de libertate deplină, ca să înfăptuiască ceea ce hotărîse împreună cu boierii munteni.

În regatul micşorat al Ungariei, supus sultanului, treburile statului se perindară una după alta cu vremelnicia şi tulburarea lor obişnuită. Isabella, cînd mai bine, cînd mai rău cu sănătatea, îşi prelungea existenţa pe pămînt cu droguri din plantele lui Blandrata şi Bonta. Şi zilele de petreceri se amestecau cu cele de post şi rugăciune, făcute în ţară pentru prelungirea vieţii ei.

La graniţă, aceeaşi forfoteală, cu tot armistiţiul încheiat de Ferdinand. Germanii la nord, Mircea Ciobanul la sud. Dar Lăpuşneanul al Moldovei se mai domolise, încheind tratate de comerţ şi de trecerea mărfurilor spre Veneţia, cu Ardealul.

Şi în apusul Europei erau aceleaşi frămîntări pentru domnie. Henric al II-lea muri dintr-o rană primită la joc, chiar a doua zi după ce se celebrase cununia fiicei sale, Elisabeta, cu Filip al II-lea, regele Spaniei, şi a surorii lui, Margareta, cu ducele de Savoia. Lăsă în locu-i un fiu nevîrstnic, Francisc al II-lea, căsătorit cu Maria Stuart, sub epitropia mamei lui, Ecaterina de Medicis. Schimbările acestea aduceau pe mulţi refugiaţi din Franţa să se apere în micul regat al lui Ion Sigismund.

În cursul verii anului 1559, regina Isabella căzu din nou greu bolnavă. Erau semne că nu se va mai scula din pat. Lucra totuşi zilnic cu consilierii săi, punînd la cale un armistiţiu pe cinci ani cu Ferdinand şi însurătoarea fiului ei cu o arhiducesă. Tot atunci îi dădu lui Gáspár Heltai îngăduinţa să publice o agendă evanghelică în limba maghiară şi confirmă preoţimea săsească în privilegiile sale. Căuta să-i împace pe toţi, ca să nu laşe duşmani în jurul fiului ei. Trimisese o nouă solie la Constantinopol, să mai astîmpere năvălirile turceşti de la graniţa apuseană, făcute cu gînd de pradă şi stăpînire de noi cetăţi. Multe şi bogate daruri du-

seră trimişii ei, dar nu veniră decît cu făgăduieli deşarte. Îndemnă apoi pe consilierii săi să stea în jurul lui Ion Sigismund, să-l sfătuiască şi să-i fie prieteni adevăraţi, în petreceri ca şi la nevoi. Să ţină legături bune cu Habsburgii, dar să le oprească expansiunea în nordul Ardealului.

Cu toate aceste întîmplări din regatul Isabellei. Zamfira nu stătuse cu mîinile-n sîn. Ţinuse legătura cu pribegii, făcîndu-le diferite îndatoriri şi înlesniri. Prin negustorii ragusani trimisese în nenumărate rînduri scrisori la Constantinopol, arătînd în adevărata lui lumină pe tiranul domn din Ţara Muntenească, care aţîţa vrajba în ţările supuse sultanului şi întinsese iţele pentru domnia fiului vornicului Socol, omorît, fără vină, de oamenii gelepului. Fu amestecat în aceste intrigi şi Ali-paşa de la Buda, o veche cunoştinţă a neamului lui Vladislav şi ocrotitor al Zamfirei. Apoi, chiar iscoadele doamnei Chiajna, cumpărate cu aur, dezvăluiseră toată dihonia din divanul lui Mircea-voievod în luptă surdă cu oamenii domniei sale. Ştiu apoi că acesta mergea din ce în ce mai greu cu boala şi că doamna Chiajna îşi atrăsese, prin daruri multe, ocrotirea sultanei pentru numirea fiului său nevîrstinic, Petru, sub epitropia ei.

Într-una din zile, se trezi dis-de-dimineaţă cu vlădica Christofor la castel. Îi aducea vestea că un nou grup de pribegi se abătuse la mănăstire, fugit din ţară, de teama doamnei Chiajna.

— Cine sînt, sfinţia-ta ?

— Unii dintre dînşii sînt chiar oameni de-ai lui Mircea-voievod şi fac parte dintre divăniţi, cum sînt : marele-vornic Burtea, Ion Norocea, mare-postelnic, Nae comisul, cu fiii săi Albul, Stoica şi Costea, precum şi marele-ban Theodor.

— Or fi venit cu vicleşug, să prindă pe bieţii noştri jupîni care se pregătesc să intre în ţară.

— Nu cred, că prea se arată înverşunaţi împotriva doamnei Chiajna. Mai curînd caută să se împace cu dînşii, ca să susţină pe voievod împotriva străinilor de la curte.

— Că nu s-or da duşi pribegii noştri, după palavrele jupînilor acestora — grăi aprinsă Zamfira. Cum să se lupte pentru Mircea Ciobanul, care le-a mîncat viaţa pînă acum ?

— Nu, de bună seamă că nu s-ar putea întîmpla aceasta, că vorba aceea : lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba.

Dar acu e vorba, ce să le spun, că unii dintre dînşii vor să-ţi vorbească şi vor să vină aci, azi-mîine.

— Nu mi-oi pune capul sub satîr pentru domniile-lor, care au huzurit în divan pînă azi. Duşmani tot ne sînt, dacă vin din partea lui Mircea-voievod sau îi ţin partea. Nu ne trebuie aşa prieteni. Să-şi caute în altă parte tovarăşi de luptă.

Şi faţa ei se îmbujoră sub năvala gîndurilor. Vlădica Christofor o privi mirîndu-se de tăria inimii sale, dar se opri la gîndul vechi al lui că neamul Basarabilor era un neam aprig, că sîngele acestei domniţe îi clocotea fără astîmpăr ştiindu-l pe duşman liber şi puternic.

— De, taică, — vorbi el pînă la urmă — faceţi cum vă duce capul şi cugetul, dar eu aş zice că măcar să primeşti să stai de vorbă cu vreunul dintre dînşii, ca să vezi apoi cu cine trebuie să te socoteşti.

Şi se sculă vlădica să plece. După cîteva clipe de gîndire, Zamfira îi spuse :

— Bine, pentru hatîrul sfinţiei-tale, care te-ai ostenit venind la castel, spune-le să trimită o delegaţie la mine. Dar să nu cumva să dai în vileag pregătirile celorlalţi şi unde stau, crezîndu-i pe cuvînt.

— Pe mine nu mă poate trage de limbă cineva, şi-apoi nu o să dau în vileag faptele celor ce luptă pentru dreptate ! Eu mi-am făcut, numai, datoria să-i adăpostesc cîteva zile. Mai mult nu pot face pentru ei, măcar că par să fie la aman. Să-şi caute aiurea adăpost, că mănăstirea trebuie ferită de loviturile celor ce ne pîndesc pe la spate.

A doua zi, se pomeni Zamfira cu Ion Norocea, mare-postelnic în divanul lui Mircea-voievod, şi marele-vornic Burtea, din acelaşi divan domnesc.

Le ieşi înainte Balaur, ca să-i ajute să coboare din căruţa mănăstirii şi să-i ducă înaintea stăpînei. Aceasta îi aştepta în sala cea mare, în care se sfătuise de atîtea ori cu ceilalţi boieri.

— Bună ziua, cinstiţi jupîni. Ce vînt vă aduce şi pe la noi ? — vorbi, ca să le dea îmbold la vorbă.

— Ne-a pornit nevoia, în această ţară.

— Luaţi loc, rogu-vă, şi vorbiţi pe şleau, deşi mi se pare tare fără rost fuga domniilor-voastre din ţară, cînd voievodul Mircea vă este un bun tovarăş. După cît îmi amintesc,

erați și domniile-voastre între jupînii care veniseră cu voievodul la moșia mea Ștefănești.

— Am fost. Ce era să facem ? Ne ducea cu sila și nu puteam ieși din porunca lui — răspunse Ion Norocea. Dar unde mai pui că după fuga domniei-tale era să pătimim cu toții ?! Spunea doamna lui că nu am luat îndeajuns seama la cine iese și intră acolo în conac. A rămas încredințată că regina Ardealului a trimis un sol iscusit care te-a scos din țară. Acum ne-a pus gînd rău, fiindcă stăm de partea lui Mircea-voievod la orice hotărîre și de aceea fugirăm, să nu pună mîna pe noi fără să gîndim măcar.

— Dar de ce-ați lăsat să ajungă lucrurile aci, cînd ați fost tari în divan și cu Mircea-voievod de partea voastră ? L-ați lăsat pe veneticul Ghiazi să ajungă stăpîn în țară, sub ochii voștri. Acum — urmă fiica lui Moise-voievod —, v-a ajuns cuțitul la os și vreți să scoateți tăciunii aprinși cu mîna celor ce-au suferit atîta amar de vreme printre străini ?

— Doar nu numai noi am slujit voievodului Mircea și apoi am fugit. Iacă și spătarul Benghe cu feciorii a fost de partea lui în întîia domnie. De ce-au fugit apoi de dînsul ? Nu se cade acum să ne ajutăm unii pe alții, ca să ieșim din nevoie ? Dar trebuie să-ți spunem că așteptăm o veste de la spătar, pe care-l știm în Sibiu — vorbi cam înțepat Ion Norocea.

— Vrem să ajungem la o înțelegere cu ceilalți jupîni de aci. Eu, la drept vorbind, nici nu prea vreau ca Mircea-voievod să rămînă în scaun. Că numai de intrigi se ține și a jupuit pe supușii lui, ca să tot plătească plocoane la Constantinopol — vorbi marele-vornic Burtea.

— Ba mai curînd să căutăm să înăbușim vrajba între domn și cei de aci, că tot spre binele țării și al nostru va fi. Cu ce să luptăm împotriva turcilor doamnei Chiajna ? — spuse hotărît Ion Norocea, căruia îi displăcea pribegia. Acum am vrea să aflăm de la domnia-ta — urmă dînsul — unde putem sta de vorbă cu ceilalți pribegi, să ajungem la o învoială : ori luptăm împotriva lui Mircea-voievod, ori, mai cuminte ar fi, să ne împăcăm cu toții, ca să mărim numărul prietenilor lui în divanul domnesc.

— Eu nu vă sfătuiesc să intrați în țară, ca să întăriți scaunul cruntului domn ce-a fost pînă acum, ci mai curînd

să-l scoateți din scaun și să-l trimiteți cu întreaga sa familie în cel mai îndepărtat surghiun, ca doamna Chiajna să nu mai umble cu intrigi pe la cunoscuții ei din Constantinopol. Cît privește nădejdea ce o aveți să aflați gazdele lor de la mine, să vă iasă din minte. Eu nu le cunosc. De-o găsi cu cale să vi le spună spătarul, aceasta-i treaba lui, dar vă spun, jupîni dumneavoastră, să nu încercați să-i ademeniți cu făgăduieli deșarte din partea voievodului vostru, că Dumnezeu nu doarme, și va trimite trăsnetul asupra caselor domniilor-voastre — sfîrși fiica lui Moise-voievod, plină de o mînie reținută.

— Eu tot pentru o împăcăciune aș fi... începu din nou vorba Ivan Norocea, dar îl întrerupse aspru Zamfira.

— Ba, ar fi mai bine ca jupînii să-și plece capul sub satîrul călăului, după socotința domniei-tale, postelnice, decît să lupte vitejește, să-și ia drepturile și averile lăsate în țară Uitat-ai, jupîne postelnic, de cîtă cruzime și viclenie dat-a dovadă milostivul tău stăpîn ? Cîte din rudele, cunoscuții și prietenii voștri scăpat-au cu viață din acest iureș de sînge ? Îi poți număra pe degete. Și acum vii cu vorbe amăgitoare să-i atragi în cursa morții ? Apoi, frumos îți șade, postelnice Ion ? Domnia-ta ai fugit, că n-ai putut îndura jugul doamnei Chiajna, temîndu-te de otrăvurile ei, și vreți să înjugați și pe ceilalți ? — și Zamfira se sculă înt picioare, arătîndu-le că nu mai are nimic de vorbit cu ei.

După plecarea lor, Zamfira răsuflă ușurată. Ion Norocea îi lăsase impresia unei năpîrci. Se liniști numai după ce se încredință că cei pe care-i ocrotea vor vedea singuri de partea cui să fie.

Pribegii cei noi găsiră la mănăstire răspunsul spătarului, care-i îndemna să plece spre nord, să se unească cu cei ce se aflau acolo. Vornicul Buntea plecă cu toți ceilalți, afară de Ion Norocea, care rămase să se adăpostească la un prieten sas de lîngă Alba-Iulia. Ambițios cum era, se gîndea mai curînd la o împăcare, chiar cu doamna Chiajna, ba, dacă s-ar fi putut, și la o înrudire cu dînsa, deși știa că aceasta dorea să facă legături, prin fiicele sale, cu familiile puternice de la Constantinopol. Dar Stana, soția părăsită a stolnicului Radu, știa el că nu s-ar fi dat înapoi să se însoțească cu dînsul, fiind mai ales mare stăpînitor de averi în Țara Mun-

tenească. Cum să lupte, deci, la un loc cu ceilalţi, cînd interesul lui era să se arate către doamna Chiajna ca un împăciuitor ?

La curtea reginei Isabella, după o mică bucurie adusă de însoţirea a două poloneze cu doi aprozi de la curte, în luna mai, în timp ce regina se sculase cu nădejde din pat, se şi răspîndi zvonul că regina căzuse din nou greu bolnavă. Actele statului începură să fie semnate de Ion Sigismund şi consilierii săi. Nenumărate slujbe religioase răsunară sub bolţile bisericilor catolice şi în templele reformaţilor pentru însănătoşirea ei. Gîndul morţii apropiate a Isabellei nelinişti şi pe pribegii munteni, care nădăjduiseră în sprijinul ei. Cu aceste griji şi temeri, trecură lunile de vară. Gloata vornicului Burtea se unise cu ceilalţi, în capul cărora se afla vornicul Badea. Aceştia doreau să intre în Ţara Muntenească pe la pasul Bran, pe cînd logofătul Radu şi clucerul cu ai lor trebuia să treacă pe la pasul Roşu, cu grupa spătarului Benghe. Strînseseră ceva arme şi ostaşi prin saşi, în urma unor învoieli de comerţ. Se trimiseseră în taină şi ajutoarele din Ţara Muntenească. Din sudul Dunării, căpătaseră încurajări şi făgăduieli de la beglerbegul sangiacului Peninsulei Balcanice, Mehmed de la Nicopole, datorită stăruinţelor Zamfirei, care trimisese nenumărate peşcheşuri ca să-l mlădieze pentru numirea lui Radu Socol în locul lui Mircea-voievod. Intriga era bine ţesută şi cu mari nădejdi de izbîndă. Dar grupa lui Badea vornicul se grăbi. La o veste amăgitoare că Isabella şi-a dat duhul, ei năvăliră peste munţi, însă se retraseră în grabă, fără a da vreo luptă. Voievodul Mircea trăgea să moară, Isabella la fel. Care dintre ei avea să se stingă mai înainte ? La 15 ale lunii septembrie, se sfîrşi regina Isabella. Ion Sigismund ajunse deci stăpînul Ardealului şi dădu numaidecît o circulară, prin care asigura pe vecini că va trăi în pace şi bună înţelegere cu dînşii. La cîteva zile după aceasta, veni şi ordinul sultanului „către toţi beii şi notabilii maghiari, atît celor mici, cît şi celor mari, să arate supunere lui Kiraloglu şi nici unul dintre aceştia să nu mai iasă din cuvîntul lui, deoarece sultanul a acordat vilaetul Transilvaniei lui Ion Sigismund !"

La 21 septembrie, în acelaşi an, se-ntîmplă să moară şi voievodul muntean, în cetatea de scaun Bucureşti. Pe de altă

parte, se aflase în Ardeal că doamna lui trimisese, înainte de a închide acesta ochii, pe oamenii săi la Constantinopol, să ia firman de domnie pentru fiul său, Petru, în vîrstă de doisprezece ani. Pentru pribegii din Ardeal, vreme de pierdut nu era. Cei de sub comanda vornicului Badea se şi strînseseră în apropiere de pasul Bran.

La castelul Stremţ era, de asemenea, mare frămîntare, ştafetele plecau şi intrau, cerînd să se împlinească mereu alte nevoi pentru ostaşii pregătiţi să intre în Ţara Muntenească. Zamfira uitase cu totul de ceauşi şi făcuse din casa ei un centru de legătură între cei de la Braşov şi cei de la Sibiu. Aci se puneau la cale toate planurile luptei ce avea să se dea. Toţi pribegii munteni găseau drumul spre oastea în pregătire prin oamenii Zamfirei, Balaur şi Gheorghe. Numai că credinciosul administrator se dase cu trup şi suflet acestor pregătiri, ceea ce îngrijoră pe stăpîna sa. Într-una din zile, Balaur intră în fugă în sala cea mare din aripa nelocuită, după ce se întorsese de la ultima lui întîlnire cu clucerul Radu. Stăpîna lui tocmai alegea cîteva tunici de ostaşi, aduse de un negustor sas. Văzîndu-l tulburat peste măsură, îl întrebă :

— Ce mai este, Balaur ? Cum stăm cu cei pregătiţi să lupte ?

— Bine, stăpînă ! De azi în cinci zile intrăm în ţară pe la Bran — răspunse acesta fără să-şi dea seama ce grăieşte, în culmea exaltării de care era cuprins.

— Cum „intrăm" ? Nu cumva vrei să lupţi şi tu cu ei ?

Balaur căzu parcă din cer. La drept vorbind, nu era liber să dispună de soarta sa. Se uită la ea stingherit, dar în ochii lui se putea citi o rugăminte. Se hotărî în cele din urmă să-i vorbească deschis.

— Îngăduie-mi, rogu-te, milostivă stăpînă, să intru şi eu cu jupînii în ţară, şi dacă nu voi muri în luptă, mă voi întoarce să-ţi slujesc pînă la moarte, deşi gîndul mi-e să mor între ai mei, în satul în care m-am născut.

Zamfira îl asculta liniştită, privind la hainele pe care le alegea, dar în inima ei se făcu deodată un gol imens. Pleca şi Balaur ! Omeneşte, nu avea dreptul să-l oprească, deşi era numai un rob. Era om, ca şi dînsa, cu drepturi depline de libertate ; privindu-l prietenește, îi spuse blînd :

— Cum aș putea, Balaur, să te opresc să pleci în satul tău ? Ești liber ! Cît m-ai slujit nu am avut de ce mă plînge de tine. Ai fost cu credință și folositor în toate. Te descătușez de robie. Du-te fără grijă, luptă-te ca un viteaz, dînd o mînă de ajutor tovarășilor tăi de arme. Ești om curajos și sînt sigură că vei apuca să intri în țară. Dacă te vei întîlni acolo cu vreun cunoscut de-al nostru, vorbește-i de noi.

Vorbind astfel, ochii i se umeziră și-și astupă repede lacrimile cu mîna. Balaur căzu la picioarele ei, plîngînd în hohote.

— Hai, Balaur, scoală-te ! Alege-ți o tunică potrivită pentru corpul tău și grăbește-te să pleci. În cinci zile, abia de vei putea să-i ajungi. Ia-ți merinde în desagă cît îți va fi de folosință, calul cel sur, șaua aceasta din cui, pușca de alături de dînsa, pistolul stăpînului tău, Udriște, și pumnalul pe care-l vei găsi într-un sertar din dulapul odăii mele. Îmbracă-te cu tot ce-ți trebuie. În munte, aerul e rece și plouă mai des decît la șes. Și-acum, Dumnezeu să-ți poarte de grijă !

Balaur se plecă adînc în fața ei, îngenunchind și sărutîndu-i poala veștmîntului, fără a mai putea grăi vreo vorbă. Dar cînd se ridică își aduse aminte că nu-l mai văzuse de mult pe tînărul lui stăpîn, la care ținea, și o rugă să-i îngăduie să se ducă pînă la mănăstire să-l vadă.

— Acum nu mai ai timp, Balaur. Timpul trece și ai drum lung de făcut. Ai să-l vezi în țară, după ce s-o mai ridica un pic. La plecare să te întovărășească, pînă la Brașov, Gheorghe, călare, să ducă boccelaua aceasta de haine. Și tu să treci pe la mine să-ți iei simbria ce ți se cuvine pentru munca ta credincioasă.

Trecură, în sfîrșit, și cele cinci zile de la vorba cu Balaur. La vreo săptămînă, se pomeni la ea cu Ion Norocea, care rămăsese în Ardeal, să vadă de partea cui o fi norocul. De data aceasta arăta o figură posacă de parcă-i pierise toată vlaga vieții dintr-însa. Zamfira, primindu-l cam fără chef, simți deodată o bucurie în suflet. „Poate că aflu ceva cu privire la pribegi" — gîndi dînsa.

— Ce vești mi-aduci, postelnice ? Bune, sau rele ? — îl întrebă dînsa, mai mult ca să-i spună ceva.

— Cum, n-ai aflat încă ?

— Ce să aflu ? De cînd curtea e în doliu n-am mai dat pe la Alba-Iulia.

— Dar nu e vorba de Ardeal, ci de Țara Românească. Jupînii domniei-tale au pătruns în țară, au gonit pe doamna Chiajna cu copiii, care s-au strîns cu toții la Giurgiu, să ceară ajutorul turcilor, deoarece Petru primise chiar atunci firman de domnie.

— Unde s-a dat lupta ?

— La Românești.

În sfîrșit ceasul multașteptat sosise. Doamna Chiajna, împreună cu ai săi, pribegeau ca și dînsa.

— Domnia-ta, postelnice, ce ai de gînd să faci ? Te-ntorci oare în țară ? — întrebă apoi, ca să-i cunoască gîndul ascuns.

— Rămîn în Ardeal deocamdată. Am de gînd să-mi cumpăr pe undeva un petec de moșie.

Zamfira, în bucuria sa, fu gata să-l ajute.

— Cunosc pe un român renegat, Gáspár Bocskai, în mare lipsă de bani, care vrea să-și vîndă moșia : satul Cetea, din vecinătatea Teiușului și a Geoagiului.

— Am să trec pe acolo, poate ajung la vreo înțelegere. Mulțumim de îndrumare — răspunse bucuros Ion Norocea.

În acea zi mai află că și guvernul ardelean fusese înștiințat de schimbarea domnului din Țara Românească. Era deci lucru cu temei ; avea de ce să se înveselească, și fiindcă la palatul regal din Alba-Iulia se înștiințase că regele va primi pe cei ce vor binevoi să-l felicite, se gîndi să se ducă și dînsa. Trecuseră atîtea luni de frămîntare și griji pentru izbînda pribegilor, încît simțea nevoia unei destinderi, intrînd din nou în lume.

Cel dintîi om pe care-l întîlni în Alba-Iulia fu Pál Csáky, care se bucură de izbînda concetățenilor ei. Îi făgădui apoi s-o întovărășească a doua zi dimineață la palat, unde urma să se facă felicitările și să depună jurămîntul de credință în fața lui Ion Sigismund toate notabilitățile regatului.

În sala tronului era mare forfotă. Toți erau preocupați să ajungă în fața tînărului rege de optsprezece ani, care fusese pînă atunci sub epitropia mamei sale. Împrejurul lui stăteau, ca niște santinele, executorii testamentari lăsați de Isabella : Mihály Csáky, Stanislas Niesovsski, Gáspár Békés și Kristof Hagymássy. Îmbrăcămintea celor de față strălucea în mătăsuri și fireturi de aur ; iar figurile erau tot atît de zîmbitoare ca pe vremea reginei. Zamfira observă lipsa doctorului Blandrata și cînd întrebă de el i se răspunse că, intrînd în controverse cu calviniștii, părăsise Ardealul, îndată după moartea reginei, pentru a se duce la unitarienii din Elveția.

Tînărul rege primi cu multă curtenie felicitările celor ce se grămădeau să-i iasă înainte. Cancelarul se lua și el cu fiecare dintre cei adunați, ca să se folosească de acest prilej să-și facă treburile în Ardeal. La ivirea Zamfirei zîmbi ca de obicei și-i spuse că e mai frumoasă ca oricînd. Fiica lui Moise-voievod se obișnuise cu felul lui de-a fi, întotdeauna surîzător, dar ascuns și prefăcut cînd era vorba de politică.

— Cînd ai coborît în tîrgul nostru, zeiță binefăcătoare ? — o întrebă el în fugă.

— Ieri ! Și sînt bucuroasă să-ți amintesc că nu au fost de prisos binefacerile zeiței de la Stremț. Pribegii mei sînt stăpîni în Țara Românească.

Cancelarul se uită repede în jur. Dar nimeni nu-i asculta ce vorbeau, fiind cu ochii la Ion Sigismund. Așa că-i răspunse repede, cu vocea scăzută :

— Era timpul să iasă la liman. De mai rămîi și mîine în Alba-Iulia, fă-mi plăcerea să iei masa de prînz cu mine. Vom putea vorbi mai în libertate.

Zamfira îi mulțumi și trecu la Ion Sigismund să-l felicite.

După amiază ieşi să tîrguiască cîte ceva pentru Stremţ. Intrînd într-o prăvălie de pînzeturi, auzi pe doi unguri vorbind tare între dînşii. Cum cunoştea puţin limba lor, îi urmări fără să vrea.

— A dracului muiere ! — auzi ea spunînd pe unul dintr-înşii.

— Să lupte ca o leoaică în fruntea boierilor săi !

— Hei ! Lupta aşa că se ştia apărată în spate de turci ! Că se-ntoarse în ţară cu o puzderie de lifte păgîne !

Zamfira simţi tremurîndu-i picioarele. Nu cumva vorbiseră de doamna Chiajna ? Scurtă îi fusese bucuria. Să fi fost oare vorba de ea ? Şi se amăgi singură cu gîndul că fiara nu putuse să se întoarcă în aşa scurtă vreme cu ajutor turcesc.

Dar spre seară se pomeni cu Ion Norocea la ea. O urmărea ca umbra pe om.

— Mă iartă, domnia-ta, că te neliniştesc în această zi de sărbătoare pentru supuşii lui Ion Sigismund, dar voiam să-ţi spun...

— Că doamna Chiajna s-a întors la Bucureşti — îi luă ea repede vorba din gură, spre neliniştea domniei-tale, ca să nu-ţi pară rău că mi-ai adus cel dintîi această ştire — îi spuse ea cu silă.

— Mă iartă, domniţă, dar nu sînt bucuros de loc.

— Te cred. În clipa de faţă nu prea stai bine cu noul domn, pus sub epitropia mamei sale. Dar mai tîrziu... Simţind însă că-i vorbise prea aspru, schimbă tonul şi-l întrebă mai blînd : Dar cu boierii intraţi în ţară ce s-a întîmplat ? S-au întors oare în Ardeal ? Sau poate au ajuns la vreo împăcare cu doamna Chiajna ?

— Ce împăcare ? Au fost goniţi din Bucureşti de boierii doamnei Chiajna, care s-au năpustit asupra lor cu ajutor primit de la paşa din Giurgiu. Cei care au scăpat stau, cred, pe la popasurile munţilor, unde au fost opriţi să intre în Ardeal din porunca lui Ion Sigismund.

— Ai idee care dintre ei s-au prăpădit ?

— După a doua lor luptă, de la Şerpăteşti, auzii că ar fi căzut vornicul Badea, Nae comisul cu feciorii lui şi alţii... A ! Uitai să-ţi spun şi de clucerul Radu.

Zamfira se stăpîni să nu geamă de durere. Biata lui jupîneasă, bieţii lui copii rămaşi fără tată ! Un om atît de înţelept.

— Şi jupînesele lor pe unde se mai află ? — întrebă ea ca să aibă ce vorbi.

— Jupînesele lor se pare că au rămas în Ardeal, că nu apucaseră să intre în ţară.

După aceste vorbe, Ion Norocea îşi luă ziua bună, prea mulţumit că i-o plătise pentru primirea ce i-o făcuse întîia oară la castel. În urma lui , Zamfira rămase să plîngă cu deznădejde şi durere pe cei pierduţi.

A doua zi, la prînz, se duse cu întîrziere la masa de la cancelor. Abia se hotărîse să se îmbrace şi să se mişte din casă.

Dar la Mihály Csáky nu se aflau decît Pál, Esmeralda şi Ion, al treilea, frate a lui Pál Csáky. Nu se mai deschise nici o discuţie care să supere pe vreunul dintre ei ; ospăţul începu cu vorbele obişnuite şi cu noutăţi fără de nici o însemnătate. Zamfira prinsese însă de vreo două ori aţintită asupra ei privirea ascuţită a cancelarului. Ştie, desigur, gîndi ea, ceea ce se întîmplase pribegilor. De unde fusese oare înştiinţat ? Guvernul, de obicei, afla cele întîmplate în ţara vecină, abia după două sau trei zile. Poate tot Ion Norocea, care-şi avea iscoadele sale să-l fi înştiinţat, cum făcuse cu ea. Avea tot interesul ca dintr-o astfel de purtare să se poată folosi la nevoie de bunăvoinţa cancelarului.

După masă, acesta o trase mai la o parte de ceilalţi.

— După înfăţişarea pe care o arăţi, cred că ai şi aflat ce s-a întîmplat în Ţara Muntenească.

— Ştiu tot — răspunse ea scurt.

— Dar mi s-a spus, chiar înainte de prînz, că alţi pribegi, dinspre Turnu Roşu, ar fi intrat ieri seară în Muntenia.

În zăpăceala ei, Zamfira uitase cu totul de Stanciu Benghe şi grupa lui. Aşa-i, trebuiau să intre în ţară, să-i întărească pe ceilalţi. De ce întîrziaseră oare ? Începu să nădăjduiască că aceştia vor avea o soartă mai bună, şi figura ei încordată se înseninâ. Atunci, cancelarul, luînd-o de braţ, o duse cîţiva paşi spre uşa deschisă care dădea spre grădină.

— Aş dori să-ţi vorbesc ceva folositor pentru domnia-ta, dacă ai vrea să mă asculţi.

— Vrei poate să mă sfătuieşti să nu mai primesc pribegii întorşi din luptă ?

— Şi asta, desigur, mai cu seamă că nu mai trăieşte regina Isabella să te apere de ceauşi, dar am în minte cu totul alt-

ceva, la care mă gîndesc de o vreme încoace ca să te scap de neplăceri pe toată viaţa.

— E foarte milostiv din partea domniei-tale, dar nu înţeleg de loc care ar putea fi leacul la care te gîndeşti. Doar vreunul din cele cercetate de alchimişti.

— Nu rîde, că nu e glumă ceea ce vreau să-ţi spun şi te sfătuiesc să mă asculţi.

— Să vedem despre ce este vorba! Mă faci curioasă!

— Este vorba de István Kesserü. Ştiindu-mă că sînt din aceeaşi familie oarecum cu a domniei-tale, că mă priveşti ca pe-un părinte, m-a rugat să-ţi pun această întrebare: Ai vrea să te căsătoreşti cu el? După mine, e o ieşire bună din starea de hărţuială cu pribegii în care te-ai vîrît, care nu se ştie la ce urmări duce. Dacă rămîne în scaun fiul minor al doamnei Chiajna, să nu te aştepţi la o viaţă tihnită, măcar că eşti în altă ţară. Kesserü este subcancelar, dintr-o veche familie de nobili din Ungaria, om cinstit de toţi din jurul său. Are într-adevăr un fiu, de la prima lui nevastă, dar acela trăieşte şi acum mai mult la rudele mamei lui. Ce zici? Primeşti cererea lui în căsătorie?

Zamfira îl ascultase gîndindu-se în acelaşi timp şi la sfatul bunului vlădică Christofor. István Kesserü, subpalatinul, era într-adevăr cineva care o putea apăra de orice lovitură venită de la Chiajna. Dar nu simţea nici o aplecare de natură s-o încînte pentru el. De ce nu era în locul lui Stanislas Niesovsski? Sta şi făcea comparaţie între el şi Kesserü. Cum să se decidă deci pentru acesta din urmă?

— Te sfătuiesc încă o dată să nu-l respingi de la început — rosti din nou cancelarul. Mai gîndeşte-te! Poate te opreşte cultul lui roman? El s-a şi grăbit să te asigure că te va lăsa să te rogi în legea domniei-tale.

— Mă voi gîndi, cancelare, şi-ţi mulţumesc pentru bunele sfaturi pe care mi le dai, ca şi pentru grija ce mi-o porţi. Dar ştii că acest nobil îmi datorează patru mii de galbeni cu dobînzile lor, de atîta amar de vreme, şi cum va rămîne de mă voi însoţi cu el?

— A, iată că uitai! Şi de aceasta mi-a vorbit Kesserü, care s-a gîndit că are un fiu, care ar putea să nu-ţi întoarcă banii, de s-ar întîmpla să moară. De aceea s-a grăbit să mă asigure că va face un testament, îndată după cununie, prin care să-ţi garanteze banii ce-ţi datorează. Acum, spune-mi

sincer : pot să-i dau o nădejde omului acestuia, care nu se gîndeşte decît la dumneata ?

— Să mai aştepte puţin, să mă obişnuiesc şi eu cu acest gînd.

Spunea aşa fiindcă nădăjduia că poate cei de la Sibiu vor avea mai mult noroc în lupta cu Chiajna, şi ea va fi liberă să-şi hotărască soarta cum i-o plăcea.

Plecă chiar de-a doua zi la castel, şi aşteptă să primească ceva veşti prin călugări. Dar nu apucă bine să ajungă la Stremţ, că-i şi ieşiră înainte logofătul Radu, cu stolnicul Radu Socol. Se grăbeau să iasă din drumul mare şi să apuce spre nordul Ardealului. Zamfira opri numaidecît careta în dreptul lor.

— Ce s-a întîmplat, boieri dumneavoastră ?

— Te-am căutat, domniţă, la castel şi, cum nu putem rămîne nici măcar pentru o noapte din pricina iscoadelor care sînt pe urmele noastre, am plecat fără să te vedem. Sîntem bucuroşi că te întîlnirăm — spuse repede logofătul Radu.

— Aţi fost cumva pe la Sibiu ? Ştiţi ceva despre cei care au intrat în ţară ?

— Din lupta nenorocită de la Şerpăteşti, am fugit repede să ne luptăm cu cealaltă grupă, de la Pasul Roşu, dar ne-au răzbit duşmanii la satul Boiani, pe apa Oltului. Acum ne-ntoarcem la jupînesele şi copiii noştri, care au rămas în Maramureş.

— Dar cu spătarul Benghe ce s-a întîmplat ? A rămas cumva la Sibiu ?

— Nu, domniţă, a rămas în ţară, dar mort, împreună cu toţi feciorii lui.

Zamfira îşi astupă ochii, care-i lăcrimară. Se spulberase şi nădejdea aceasta din urmă.

— Te lăsăm cu bine, domniţă, noi trebuie să fugim în creierii munţilor de-acu, pînă ne-o veni iarăşi vremea să ne arătăm în faţa domniei-tale şi poate cu veşti mai vesele. Despre Balaur să ştii că, după ce s-a luptat vitejeşte, în cele mai grele atacuri, a intrat cu noi în ţară şi s-a dus în satul lui, la Mărgineni, unde spune că-şi va cumpăra, cu banii ce i-ai dat, un petec de pămînt şi-şi va ridica o căsuţă, ca să aştepte pe stăpînul lui, Udrişte al doilea, pe care-l va sluji ca pe părintele său, dacă Domnul îi va da zile să-l mai vadă.

— Bine că măcar dînsul s-a ales cu ceva din toată strădania noastră ! — oftă Zamfira. Spuneți-le jupîneselor domniilor voastre că tare am fost mîhnită după plecarea lor de la castel și că le doresc tot binele și întoarcere grabnică în țară. Caplei, mama băieților ce-i am la mine, spuneți-i să nu le ducă grija, că-i țin sănătoși și voinici, și ei vor fi aceia care vor răzbuna moartea tatălui lor. Acum plecați cu Dumnezeu și rogu-vă să nu mă ocoliți la vreo nevoie ce veți avea. Sînt gata să vă ajut cu dragă inimă. Trimiteți știri prin cei ce vor veni încoace.

După aceasta, călătorii porniră fiecare pe drumul lui.

A doua zi de dimineață, Zamfira împreună cu Alina se duseră la mănăstire. În curtea largă a acesteia, băieții se jucau de-a războiul. Ivașcu cu Udriște, iar Albul arbitrul lor. Alina se dădu repede jos din caretă și fugi spre dînșii, iar fiica lui Moise-voievod privi cu grijă și milă spre cei ce nu mai aveau părinte și rămăseseră în seama ei. Intră după aceasta în cancelarie, să găsească pe vlădica Christofor. Acesta tocmai se întorsese dintr-o cercetare de pe la bisericile din enoria sa. Îi spuse ce se întîmplase cu Radu clucerul și se hotărî să le spună băieților. Trebuia să crească cu ideea că numai într-înșii rămăsese nădejdea să lupte împotriva dușmanilor lor din țară.

Părintele Christofor mai întîrzie puțin cu vorba despre ceea ce se mai întîmplase în lumea lor apoi se decise să cheme pe cei doi băieți ai clucerului. Aceștia intrară îmbufnați că le întrerupsese lupta tocmai în partea ei finală.

— Copiii mei, — începu vlădica cu vocea lui blajină — cu durere vă dau o veste tristă. Fiți curajoși, cum de altfel vă arată firea ; doar sînteți vlăstare de mari viteji.

Aceștia se uitară unul către celălalt. Ce voia vlădica să le spună cu atîta ocol de vorbe ?

— Voi știți — urmă acesta — că părintele vostru, cinstitul boier Radu clucerul, s-a luptat cu dușmanii lui din țară, că a pătruns în cetatea de scaun și a ales alt voievod. Dar nu știți că doamna Chiajna a venit apoi, cu ajutor turcesc, și în noua luptă ce se dete la Șerpătești...

— Părintele nostru a fost răpus ! — se auzi tunînd vocea lui Ivașcu, care începuse să se miște neliniștit pe locu-i.

— Așa este. A căzut ca un mare viteaz pe cîmpul de luptă — spuse și Zamfira, cu ochii în lacrimi.

— Ne va răzbuna spătarul Stanciu Benghe — țipă și Albul, lăcrimînd.

— S-au prăpădit, el și cei patru feciori ai săi, într-o altă luptă, pe apa Oltului, la Boiani.

— Atunci ne vom răfui noi cu feciorul lui Mircea Ciobanul, de ne va da Domnul zile ! — răcni din durerea ce-o simțea Ivașcu, ai cărui ochi sclipeau de ură neîmpăcată.

Cînd îl văzu așa, fiica lui Moise-voievod fu sigură că acesta va izbuti să răzbune pe toți cei care suferiseră din pricina Doamnei Chiajna și a lui Mircea Ciobanul.

— Dar mama noastră unde se află ? — întrebă cu teamă Albul.

— Mama și sora voastră sînt la adăpost ; acolo unde au stat și pînă acum — răspunse Zamfira.

Aceasta rugă apoi pe vlădica să le dea libertate cîteva zile, să se mai ia cu vorba și cu joaca la castel și să mai uite de durerea lor.

Anii ce urmară fură tot mai grei — atît pentru Ardeal, cît și pentru fugarii care tot treceau munții, înmulțindu-se pe la marginile lui. Încă înainte de a se sfîrși cu 1559, cam pe la 2 decembrie Mihály Csáky plecă împreună cu Kristof Hagymássy la curtea din Viena, ca să pețească pentru Ion Sigismund pe una dintre fiicele lui Ferdinand, să obțină o dată cu aceasta dreptul de a se încorona cu coroana ungară și să poarte titlul de rege al țării, bucurîndu-se el și urmașii lui de toate drepturile suveranității lor. Dar trimișii se-ntoarseră numai cu încheierea unui armistițiu pe timp de un an, deoarece urma să se încoroneze ca rege al Ungariei la Pozsony, fiul lui Ferdinand, Maximilian. La curtea din Viena, Mihály Csáky avu prilejul să se întîlnească cu un alt român ca și el, mlădiță de domn muntean, trecut la catolicism și ajuns mare-cancelar al părților ungurești și arhiepiscop de Strigoniu, Nicolaus Olahus, prea cunoscut de umaniștii acelui veac prin scrierile sale și prietenia lui cu Erasmus din Rotterdam.

Pentru pribegii țării românești, mijloacele de trai fură și mai grele. Chiar din ianuarie 1560, doamna Chiajna, amenință, în numele fiului său, Brașovul și Sibiul. Trimisese la Ion Sigismund o solie în cap cu Ienache-banul, ca să ceară predarea mai multor jupîni. În timpul acesta trupele muntene și turcești dădeau tîrcoale pe la graniță, jefuind tîrgurile ce

întîlneau în cale. Ca să scape de primejdie, braşovenii trimiseră lui Petru-voievod mai multe daruri de preţ şi chiar doi pribegi în lanţuri. În iunie, însă, mai veni în solie un alt jupîn, întovărăşit de un ceauş. Să scoată pe toţi pribegii căutaţi de unde-or şti. Ion Sigismund trimise ordine peste ordine, ca să fie prinşi şi predaţi în lanţuri celor ce-i cereau. Secuii care era împotriva lui, şi căutau pricine de luptă nesocotiră aceste ordine, dînd găzduire duşmanilor doamnei Chiajna. Din această pricină urmară neînţelegeri cu guvernul, care hotărî să-i pedepsească aspru. Comerţul suferi mult de pe urma acestor neînţelegeri. Degeaba căuta Braşovul să îndulcească mînia doamnei Chiajna, care oprise oierii din Ţara Muntenească să mai dea lînă şi înlăturase aducerea mazării de la ardeleni. Se opriră pînă şi carele cu peşte dinspre partea Buzoienilor, care cumpărau în schimb de la Braşov mărfuri pentru ţărani. Nici cei din Valea Prahovei nu mai putură să vîndă saşilor ceara, după cum nici italienii din Muntenia nu mai trecură să cumpere grîul de la braşoveni. Sătenii din Rucăr fură opriţi la hotar şi toate drumurile care se făceau pe la Buzău, spre Brăila, Gherghiţa, Piteşti, Silistra, Durostor şi Nicopole, fură închise cu străşnicie. De asemenea, sibienii curăţiseră zadarnic în toată iarna lui 1560 calea de comerţ cu Ţara Românească. Doamna Chiajna se arătă neînduplecată să dea drumul negustorilor dintr-o parte şi de cealaltă a graniţei. Nici măcar boierii brăileni şi cnezii satelor lor, liberi, nu mai puteau trimite carele cu merinde, care făceau apoi drum întors, cu alte mărfuri, spre Chilia şi gurile Dunării. Opreliştea aceasta îndelungată era de natură să îngrijoreze pe toţi cei păgubiţi. Pagubele comerţului săsesc spre lunca Dunării, cît şi a vămilor dinspre miazăzi se ridicară la multe mii de florini, zădărnicindu-se astfel tot mersul normal al schimbului de mărfuri pe întreg acest teritoriu, pe care se stabiliseră şi negustori de alte naţii. De aceea, turcii se arătară hotărîţi să curme odată pentru totdeauna, prin uciderea pribegilor, neorînduiala creată prin fuga lor. Dar unde să-i găsească pe cei căutaţi ? Mai aflau de cîte unul-doi, dar cei mai de seamă se ascundeau printre ţărani şi cnezii români, de nu-i mai recunoşteau nici ai lor.

Dacă în Ţara Românească negustorii păgubeau atît de mult, în schimb în Moldova ei căpătară noi privilegii, prin care-şi puteau desface mărfurile şi în afara ţării. Alexandru

Lăpuşneanul, domnul Moldovei, se aşezase în cetatea lui Ştefan cel Mare (Tîrgul-de-Jos sau Romanul), şi de acolo trimitea prin oamenii săi, Solomon, Onca, Lazăr şi alţii, piei de jderi şi veveriţe, miere şi ceară, vaci şi boi, porci şi berbeci, ca să aducă în schimb de la Braşov postav, fier, oţel pentru arme şi altele. Ba adusese din Săcele şi nişte oameni iscusiţi cu un sas din Braşov să-i aşeze opt fierăstraie şi să-i aducă cu dînşii mai multe pitărese şi jimblăriţe pentru pîinea de lux, ca să deprindă şi moldovencele meşteşugul de la ele. Domnul Moldovei, încheiase legături de bună vecinătate şi cu regele August Sigismund al Poloniei, căruia îi depusese jurămîntul de credinţă.

Alexandru Lăpuşneanul, folosindu-se astfel de cearta muntenilor cu ardelenii, întinsese reţeaua sa de comerţ, dînd tot felul de libertăţi pentru armenii din Iaşi sau cei din Turcia ca să-şi treacă mărfurile prin ţara lui.

Aceste legături cu ţara vecină de la răsărit bucurau pe Ion Sigismund, căruia nu-i plăceau neînţelegerile cu domnii români, prins cum era între ei şi împăratul Ferdinand. Era neliniştit şi pentru că unii dintre supuşii săi unguri stăteau în legătură cu dieta Ungariei de nord, unde consilierii împăratului ceruseră cu îndrăzneală în martie 1561 ca la întoarcerea lui Maximilian, ca rege al Ungariei să fie chemaţi şi reprezentanţii Transilvaniei, fiindcă deşi aceştia se aflau sub domnia lui Ion Sigismund, constituiau, pentru ei, o parte din vechii supuşi ai regatului maghiar. Tulburarea adusă în Ardeal pe această temă fu foarte mare. Generalul său, Balassa, trecu făţiş de partea lui Ferdinand, iar Foró, nobilul bogat, asmuţi împotriva lui Sigismund pe secui, şi aşa nemulţumiţi din pricina dărilor şi contribuţiilor de război pe care le vărsau anual vistieriei din Alba-Iulia. Ion Sigismund era astfel neliniştit în domnia sa cînd dintr-o parte, cînd din alta, iar cînd mai auzi şi de uneltirile lui Despot Heraclide pentru a căpăta scaunul Moldovei, susţinut de Francisc Zai, prefectul împăratului în Ungaria de nord, care dorea să-i mai pună un duşman în coastă în locul lui Lăpuşneanul, îşi pierdu de tot cumpătul. Se porni întîi asupra secuilor şi se răzbună crunt la Sighişoara, tăindu-le nasurile şi urechile nobililor răsculaţi, iar pe alţii îi decapită ca pe nişte vite de tîrg. Cu acest prilej, le luă din privilegii şi le împuţină scaunele, ceea ce însemna să aibă mai puţini delegaţi în dieta Ardealului de cît cele-

lalte două naţii privilegiate. Apoi pentru ca pribegii străini să nu mai bată drumurile de prin Ardeal, ca să se ascundă, hotărî prin dieta transilvană, în august 1562, că numai cu îngăduinţa regelui poate cineva călători prin regat şi trece graniţele ţării. Căută, de asemenea, să înfrîneze puterea nobilimii române din Ardeal şi le nesocoti unele drepturi, respectate de toţi regii pînă atunci. Confiscă bunuri rămase după moartea unuia dintre ei şi le dărui cancelarului şi fratelui acestuia, Pál. Dar cînd invită pe castelanii şi tribunalul districtului Caransebeş să-i introducă pe aceştia ca proprietari în domeniul dat, ei răspunseră regelui că toată nobilimea comitatului Severin se declară împotriva actului acestuia, bazat pe temeiul privilegiilor, care opreau pe regele Ungariei să dăruiască moşii din teritoriul Banatului persoanelor care n-aveau posesiuni acolo.

Opunerea dîrză a nobilimii, pe care regina Isabella ar fi ocolit-o cu dibăcie, necăji pe rege care fu nevoit în 1563 să declare nul actul de donaţie dat mai înainte. Această înclinare a regelui de a lovi în drepturile dobîndite ale supuşilor săi făcu pe mulţi dintre ei să treacă în ascuns de partea lui Ferdinand, care le făgăduia respectarea legilor şi privilegiilor lor.

Liniştea dinspre partea Moldovei se risipi şi ea. Lăpuşneanul fu gonit din scaun de Heraclide, susţinut de generalii lui Ferdinand. Alte griji şi alte necazuri asupra capului tînărului rege al Ardealului. Dar iată că dinspre Ţara Muntenească cerul se mai limpezi. Doamna Chiajna trimise ştire tîrgurilor ardelene că deschide graniţa pentru comerţ şi-i poftea să-şi pornească mărfurile în Muntenia şi să facă schimb cu cele din ţară, rugîndu-le totodată să nu mai adăpostească pribegii munteni, sau să-i ajute împotriva ei.

Această schimbare a doamnei Chiajna faţă de Ardeal se datora — întîi — morţii marelui-vizir Rustan, care o susţinuse pînă atunci, ceea ce o făcu să se roage de Ion Sigismund să-l înfăţişeze pe Petru-voievod noului vizir, Semiz Ali paşa, ca un domn ascultător, — şi în al doilea rînd — era faptul că Despot-vodă se încoronase solemn la 12 ianuarie 1562, după tipicul celor din apus, ţinînd o cuvîntare către boierii moldoveni, prin care îi numi coborîtori ai romanilor, datori să cucerească împreună cu el Bugeagul, Ţara Munte-

nească și chiar Grecia care aparținuseră marelui imperiu al lui Traian.

Doamna Chiajna aflase că în ultima vreme sultanul Soliman, bolnav, lasă conducerea politică mai mult pe mîna marelui vizir nou numit. Îi era teamă că acesta va da ascultare uneltirilor jupînilor pribegi. Începu chiar să cheme în țară pe cei ce lucraseră cu Mircea-voievod. Printre ei fu mai întîi Ion Norocea, care se și grăbi să plece, ahtiat cum era după avere și slujbe înalte. Vornicul Burtea îl urmă și el mai tîrziu.

În mijlocul acestor frămîntări, Ion Sigismund se grăbi să răspundă curtenitor la rugămintea ce i se făcu, și înștiință pe marele vizir că Petru-voievod e un slujbaș credincios sultanului și se cade să nu fie schimbat cu te-miri-cine, care ar aduce neliniște în țările supuse lui. Și ca să-i arate doamnei Chiajna bunele intenții, porunci din nou sibienilor si brașovenilor să-i alunge pe pribegi, să trimită în cătușe peste granită pe vreo cîțiva dintre ei.

Acestea erau împrejurările politice în mijlocul cărora trăia Zamfira. Rămînînd cu totul singură la castel, unde se închisese pentru o bună bucată de vreme, nu avea pe lîngă sine decît sfatul bunului călugăr Christofor. Și numai datorită celor doi Csáky de la curte putu să se strecoare printre toate acestea fără a avea neplăceri mari. Dar toate acestea nu-i potoli dorul de răzbunare împotriva dușmanilor ei de pe scaunul Țării Muntenești. Ea nu rupse legătura cu pribegii din nordul Ardealului, primi știri și le trimise ajutoare. Avu chiar marea bucurie să afle că noul vizir ridicase pe tronul Serbiei robite pe unul din casa despoților Brancovici, rudele doamnei Milița și îndrăzni să se gîndească că-i va putea porni împotriva doamnei Chiajna și a feciorului ei. Cunoscuse bine, cîndva, pe Dumitru și Gheorghe, care se aflau sub ocrotirea marelui vizir. Deocamdată rămase însă liniștită, să se mai deprindă cu domnia tînărului rege Ion Sigismund, care, deși era sfătuit de consilierii săi experimentați, pornea uneori la acte necugetate, ascultînd și de propriile sale porniri.

Dar iată că la orizontul mic al vieții sale de castelană se ivi o nouă primejdie: se proiecta căsătoria între Petru-voievod și fiica lui Nicolae Cherepovici, cunoscut căpitan sîrb din Ardeal, iubit și respectat de Ion Sigismund, care privea pe fata lui ca pe o soră. La 3 aprilie 1562 se și pomeniră

sibienii cu peţitorii domneşti : Stan clucerul şi Marcul pîrcălabul, întovărăşiţi de o sută de călăreţi. Aceştia trebuia să schimbe şi inelele. Între nuntaşi se mai aflau şi doi greci, oameni de credinţă ai doamnei Chiajna, Andrei şi Toma Zagaditi.

Ion Sigismund se bucură cel dintîi de această legătură, ce făgăduia o eră de pace între cele două ţări vecine şi aduse chiar el la cunoştinţa cetăţilor mai de seamă săseşti data celebrării nunţii chemînd notabilii regatului.

Dar nunta nu se făcu curînd. Mai întîi, muri Nicolae Cherepovici, tatăl ; apoi, la Bucureşti se proiectase o a doua nuntă a lui Iacob Heraclide cu una din fetele Chiajnei, împăcată cu Domnul Moldovei, nuntă ce trebuia celebrată o dată cu cea ardeleană. Pentru căsătoria cu moldoveanul, veniseră în peţire la Bucureşti jupînii Moţoc şi Avram, ce trebuiau să aducă la întoarcerea în Moldova inelul şi portretul miresei. Prevăzătoare, doamna Chiajna încheie şi un tratat de amiciţie, prin care cei doi voievozi români se legau să aibă aceiaşi prieteni şi aceiaşi duşmani şi să lupte împreună chiar de ar fi împotriva sultanului sau a împăratului german. Se mai prevedea în acest tratat de prietenie, pe lîngă zestrea cea mare în galbeni a tinerei mirese garantarea de urmaşi în scaunul domnesc a celor două familii, precum şi îndreptarea graniţei, motiv de ceartă neîntreruptă între Moldova şi Muntenia.

Dar pînă la nuntă, Iacob Heraclide îşi schimbă gîndul, după ce încasase o parte din zestre, şi atacă graniţa dinspre Muntenia. Atunci Chiajna se plînse sultanului, şi prietenia dintre cele două ţări române se strică din nou. Rămase numai nunta ardeleană care se şi celebră la Sibiu, în ziua de 22 august 1563, naş fiind Ion Sigismund, deşi mireasa avea optsprezece ani iar mirele cincisprezece. Domnul muntean fusese reprezentat prin soli. În urma acestui fapt se nădăjduia că de-acum înainte nimic nu va mai strica prietenia dintre cele două ţări vecine.

Împrejurări noi veniră în sprijinul liniştii Zamfirei, care se aştepta ca doamna Chiajna să-i ceară lui Ion Sigismund extrădarea ei. Doamna Chiajna scăpă de Heraclide, învingîndu-l împreună cu turcii şi readucînd în scaun pe ruda sa, Alexandru Lăpuşneanul. Acesta, învrăjbit acum împotriva lui Ion Sigismund, care dăduse ajutor lui Tomşa împotriva

lui, închise graniţa de răsărit a Moldovei pentru negustori, şi păgubi astfel Braşovul şi Târgul-Secuiesc.

După ce asigură domnia fiului său Petru, doamna Chiajna se întoarse împotriva craiului ardelean şi trimise, abia după patru luni de la nuntă, pe Elena Cherepovici înapoi, prin Braşov, fiindcă nu putuse căpăta de la Ion Sigismund cetăţile cerute din Transilvania drept zestre. Se mai întîmplă că în acel timp Radu Socol, după ce-şi căutase o vreme norocul la curtea lui Ferdinand, se-ntorsese pocăit la Ion Sigismund, care fu bucuros acum să-l aşeze în scaunul Ţării Munteneşti în locul Chiajnei, despre care scrisese din nou vizirului — că este o *„mulier levissima,* cu o camarilă de greci, car sug ţara în paguba sultanului, iar Petru-voievod un domn copil, prost condus, şi că mai nimerită ar fi numirea în locul lui a unui *vir militaris* de ispravă, care ar putea fi de folos şi sultanului".

Cearta dintre cei doi domni o bucură pe Zamfira. Ca să fie la curent cu ceea ce se petrece la curte, îşi trimise băieţii în slujba regelui, primiţi în garda regală pe lîngă căpitanul Pál Csáky. Ivaşcu avea acum optsprezece ani, Albu şaisprezece şi Udrişte cincisprezece. Alina împlinise şi dînsa paisprezece ani, şi avea un chip atrăgător. Zamfira începu s-o pregătească pentru a o scoate în lume ca să-i găsească un soţ între tinerii nobili de la curte. Băieţii aveau o serioasă pregătire în limbile clasice, şi nici limba ţării în care crescuseră nu le era străină. Zamfira, care se gîndise la posibilitatea de a fi trimşi în misiune la Constantinopol sau în Apus, îi deprinsese să rupă şi ceva din limbile turcă, franceză şi italiană. Pe acea vreme, mai toţi oamenii politici din Ardeal cunoşteau aceste limbi, fiindcă le erau trebuincioase în legăturile diplomatice cu alte ţări. Şi fiica lui Moise-voievod dorea ca băieţii crescuţi de ea să nu fie asemeni pribegilor, care nu-şi puteau găsi vreun rost în afara ţării lor.

Băieţii clucerului Radu crescuseră înalţi şi voinici. Ivaşcu avea o fire mai bărbătească, gata oricînd să lupte. Dar amîndoi urau pe doamna Chiajna şi pe feciorul ei, şi abia aşteptau clipa să răzbune moartea tatălui lor. Din această pricină găsise Zamfira în cel mai mare cea mai bună unealtă pentru ponegrirea domnului muntean înaintea lui Ion Sigismund, care, furios pentru trimiterea Elenei Cherepovici înapoi, asculta cu plăcere vorbele de ocară aduse doamnei Chiajna. Poate

datorită acestora se hotărîse și el să scrie vizirului, batjocorind-o. Udriște, în schimb, rămăsese tot cu capul vîrît în cărți, pentru care obicei ceilalți îl numeau cărturarul curții.

Într-una din zilele însorite ale primăverii din 1564, cam pe la mijlocul lui martie, cînd Zamfira cerceta răzoarele de flori din grădina castelului, de sub fereastra Alinei auzi o convorbire aprinsă între aceasta și Ivașcu, care tocmai venise de la Alba-Iulia să-și petreacă duminica la castel.

— Alina, unde-ți zboară gîndul de la o vreme încoace, de nici nu mă mai asculți cînd vorbesc ? Nu se auzi nici un răspuns al fetei, — Ei, n-auzi ? De ce nu-mi răspunzi ?

Vocea lui Ivașcu tremura de mînie.

— N-am ce să-ți răspund — vorbi fata mai domol decît îi era firea.

— Alina, tu-mi porți vreo pică ? Ți-am greșit cu ceva oare ? Spune-mi, să mă îndrept. Cel puțin să știu și eu de ce ești așa de tăcută cu mine.

— Ce să-ți spun ? — vorbi Alina, de astă dată pe tonul ei repezit. — Tu nu ai nici o vină dacă petreci la palat în mijlocul fetelor drăguțe și te uiți după ele.

— Cine ți-a mai spus și asta, că mă uit după fetele drăguțe ? Poate Albul, care pălăvrăgește vrute și nevrute.

— Poate — răspunse Alina tărăgănat.

— Sigur, cu el îți place să stai de vorbă ziulica întreagă. Poate îl și placi ! Mai știi ?!

Fata îi răspunse laconic :

— Mai știi ?!

— Atunci, dragă fată, rămîi cu el. E numa bun de tine. Eu mă duc să-mi găsesc o fată mai drăguță printre cele care vin la curte. Petrecem acolo de minune, încît uneori uit că mai există. Rămîi cu bine la războiul și fusul tău !

Și fugi trîntind ușa.

Din cameră, un plîns ușor atinse urechea atentă a Zamfirei. Iată ce se petrecea sub acoperișul casei sale, și ea nu prinsese firul pînă atunci. Ivașcu era o bună partidă pentru Alina. Aveau amîndoi destulă avere de la părinții lor și nu se îndoia că el va ajunge cineva în Țara Românească. Se hotărî deci să-i împace. Coti cu băgare de seamă colțul casei și porni spre intrarea castelului. Tocmai ieșea Ivașcu, pregătit să se întoarcă la Alba-Iulia.

— Te căutam, domniță, — spuse dînsul — pentru a-mi lua rămas bun.

Cuvîntul de domniță îl moștenise de la tatăl lor.

— Pleci atît de repede ? Nu rămîi să iei masa cu noi ? — îl întrebă Zamfira, ca să-l îmblînzească.

— Mă grăbesc. Trebuie să întîlnesc omul pe care l-am trimis la mama cu ceva bani și alimente.

— Foarte frumos din parte-ți că te îngrijești de mama și sora ta ! Mi-ar plăcea și mie un asemenea fecior, care să-mi poarte de grijă la nevoie.

Ivașcu zîmbi mai îmbunat. De fapt, nu era domnița ca și mama Alinei ? Și dacă nu a născut-o ea, nu i-a purtat de grijă cît a crescut ?

— Fă-mi plăcerea acum și stai cu mama ta de-a doua o jumătate de zi. Pe om sînt sigură că n-ai să-l întîlnești acum, în zi de sărbătoare.

Ivașcu, care nu prea voia să plece cu tot dinadinsul, dar nici să rămînă, nu știu ce să-i răspundă, cînd tocmai apăru, în spatele Zamfirei, Alina. Atunci, strigă tare, ca să-l audă și dînsa :

— Plec, domniță, că mă așteaptă la o petrecere niște camarazi !

— Să nu uiți să-l saluți pe Albul din partea mea — îi răspunse atunci Alina.

— Fii pe pace, n-am să uit ! —spuse el pe un ton răstit.

— Dar ce se întîmplă cu voi ? V-ați certat cumva ? — întrebă Zamfira fără să se arate că știe ceva.

— Chiar așa, domniță. Ne-am certat. *Signora* Alina n-a avut chef azi să stea de vorbă cu mine.

— De ce, Alina ? Ce ți-a făcut ? Erați doar buni prieteni pînă acum.

— El a început. Se laudă mereu că se duce la petreceri cu fete și cu camarzi, cum l-ai auzit de altfel și tu. Ce să mai aștepte de la mine, care stau tot timpul la război și cu fusul în mînă ? — răspunse ea, gata să plîngă.

— Ei, lasă, fii și tu mai iertătoare, că iată, a sosit timpul să te duc și pe tine la petrecerile de la palat. Nu se cade să vă arătați acolo certați, voi, care ați crescut împreună, ca frații.

Alina uită de supărare auzind că va merge și ea la curte și-i sări de gît. Sora ei se folosi de clipa aceea.

— Ei, acum împăcați-vă, măcar de hatîrul meu, că nu v-o fi vina atît de mare precum o vedeți fiecare. Eu vă las, pînă la ora mesei mai am și alte treburi de făcut. Tu, Ivașcu, să nu pleci încă, fiindcă am ceva de vorbit cu tine.

Cînd se așezară împrejurul mesei toți trei, nu mai era nici urmă de supărare între cei doi tineri.

— Curtea ar avea să facă o vînătoare prin aceste locuri. Se pare că se găsesc mulți iepuri și prepelițe. Avem șoimi dresați foarte buni. Prind repede păsările din zbor.

— Dar cum îi dresează pe șoimi ? Nu mănîncă păsările prinse ? — întrebă Alina.

— Nu le mănîncă. Sînt lăsați mai multe zile înainte flămînzi, ca să se repeadă după pasărea din zbor îndată ce li se scoate șapca ce le acoperă pînă atunci ochii, iar cînd se lasă în jos cu pasărea, sînt momiți cu bucățele de carne, și ei lasă prada din cioc.

— Săracii de ei ! Vînează pentru alții — spuse Alina.

— Vînăm și zimbri uneori — se umflă în pene Ivașcu.

— Cred că nu l-a întrecut nimeni la zimbri pe Istvan Báthory — spuse Zamfira —, păcat însă că numai prin pădurile Moldovei se mai găsesc zimbri.

— Acum nu mai e chip să te-apropii de granița Moldovei. Toată este împănată de ostași, cu porunca să tragă în oricine s-ar apropia. După uciderea lui Heraclide-voievod au loc mereu certuri între boierii de-acolo, cu toate că scaunul a fost dat lui Lăpușneanul — spuse Ivașcu dîndu-și aere de mare cunoscător al stării politice de peste hotare.

— Dar ce se mai aude de Elena, doamna lui Petru-voievod ? — întrebă de data aceasta Zamfira.

— Se tot gîndesc la curte ce domeniu să dea Chiajnei pentru ca s-o împace și s-o primească din nou în țară. Fusese vorba între altele și de domeniul Stremț — răspunse Ivașcu, cam guraliv din fire.

— Cum ? — întrebă repede Zamfira.

— Da. Îl ceruse chiar doamna Chiajna, zicînd că Petru al ei are dreptul să-l aibă mai curînd decît alții, fiind strănepot direct a lui Radu cel Mare. Dar cancelarul hotărî în cele din urmă să i se dea deocamdată Elenei cetatea Deva, în folosință. Și se crede că așa se va înapoia în Țara Românească. Găsi-l-ar mort pe bărbatu-său ! — vorbi cam grosolan Ivașcu.

Zamfira se făcu că nu-l aude. Gîndul i se învîrtea acum împrejurul îndrăznelii doamnei Chiajna de a cere chiar castelul în care stătea ea.

— Ce urît vorbeşti, Ivaşcu ! îl dojeni Alina.

— Ştiri de la Constantinopol au venit ? — întrebă Zamfira, ca să se scuture de gîndurile sale.

— Aflai că noul vizir nu-i prea are la inimă pe amîndoi voievozii români. Barem pe Lăpuşneanul au vrut să-l otrăvească să scape de dînsul. Dar vulpoiul a simţit cursa şi s-a ferit să cadă întrîn-sa... Rău făcu craiul nostru că s-a certat cu el !

— Astea nu-s fapte să le vorbim aci — spuse Zamfira şi se sculă de la masă — Dacă-l vezi pe Pál, spune-i, rogu-te, că de azi într-o săptămînă voi da prin Alba-Iulia şi-l rog să treacă pe la mine.

La două ore după aceasta, Ivaşcu din Goleşti se afla pe drum spre capitala micului regat ungar. Era bucuros că duce cu dînsul făgăduiala din urmă a Alinei că-l va aştepta oricît va fi nevoie şi numai lui îi va fi soţie.

Chiar în după-amiaza aceea sosi la castel şi vlădica Christofor, care lipsise de la mănăstire vreo cinci săptămîni. Fusese cu treburile mănăstirii pînă la Braşov. Nu mai avea acum decît slujba de egumen, fiind numit ca vlădică Sava, ce locuia în Lancrăm, lîngă Sas-Sebeş şi slujea mai mult pe placul stăpînirii care căuta să-i convertească pe români la luteranism. De mult stăruia el în această direcţie, încurajînd pe diacul Coresi ot Tîrgovişte şi pe diacul Tudor să tipărească în 1560, la îndemnul judelui Braşovului, Hanăş Benker, o evanghelie pe limba românească, dar cu explicări stricătoare de credinţă românească. Din pricina acestui popă viclean fură siliţi şi preoţii din Şchei, Toma şi Dobre, să îndemne pe românii din enoria lor să cumpere catehismul luteran, ceea ce făcu pe Toma, mai tîrziu, să se pocăiască, călugărindu-se în Ţara Românească.

— Bună ziua, domniţă. Iaca, trecură atîtea săptămîni fără să ne mai vedem. Treburile ne-au despărţit pe amîndoi de parcă am fi fost la capete de ţară, departe unul de altul — spuse egumenul Christofor îndată ce-o văzu.

— Aşa-i, sfinţia-ta. Trecu mult timp şi multe se petrecură în ţară şi peste hotare. Povesteşte-mi mai înainte ce se mai

aude cu întîmpinarea pe care-o fac preoții români la încercarea lui Ion Sigismund de a-i luteraniza.

— Vai de dînșii, domniță ! Că nu e de glumit cu oamenii stăpînirii care și-au pus în gînd să schimbe credința oamenilor. Luptă bieții preoți să ție piept năvalei ereticilor printre ei.

— Adevărul este că nici într-o țară nu e liniște — spuse Zamfira. Pretutindeni fierbe mulțimea, neliniștită ba de o pricină ba de alta. Acum stau și mă gîndesc, părinte : oare tipărirea cărților bisericești pe limba poporului nu ar fi un îndemn să învețe carte, să știe a le citi ? Să nu mă iei în nume de rău, dar parcă mă îndeamnă și pe mine o carte din acestea, scrisă în limba românească.

— Nu am de ce să te cert, domniță. Chiar eu mi-am pus această întrebare. Dar ce să faci dacă tipografiile lor strecoară erezii în slovă românească și îndeamnă astfel să se uite ceea ce este drept și credincios în cultul nostru ?! Limba slavonă ne apără de pieire. Că deși nu o înțeleg prea bine preoții, nu e pagubă mare, că ei fac slujba după tipicul învățat de la strămoși, controlați chiar de popor, ce-și cunoaște datinele și orînduiala slujbei religioase din practică, nu din învățătură.

— Credințe și credințe ! — oftă Zamfira. Toată viața omului este o luptă pentru căutarea celei adevărate. Unii o găsesc în știința pămîntului, alții în cea a cerului. O împreunare între aceste două e privită ca o erezie. Care să fie adevărul ? Dar să lăsăm acestea, părinte, și să-mi spui ce-ai mai văzut prin țară cît ai umblat în aste săptămîni.

— Ce să văd, domniță ? Mai mult pot să-ți spun ce-am auzit. Cică Clujul, se maghiarizează pe zi ce trece. Turda, Dejul, Aiudul și altele — la fel, din pricina libertăților pe care le dă craiul ungurilor, care și-a pus în minte să fie cu adevărat rege al lor, ca să atragă și pe cei din nord, din părțile lui Ferdinand. Din luteran ce fu pînă acum, vrea să se facă calvin, cu un stat unitar maghiar și o singură credință.

— Știu — răspunse Zamfira ; se gîndește să scoată restul Ungariei de sub stăpînirea lui Ferdinand, să lupte cu turcii ca să-și recapete capitala Buda și independența, cu toate celelalte cetăți pierdute de la granița apuseană, și după moartea unchiului său, August Sigismund, care nu are moștenitori, să ajungă poate și regele Poloniei. Visuri de om. Și e tot atît de șubred de sănătate ca și maică-sa.

— Ai aflat, domniță, că părintele Sava s-a demis singur, ieșind din rîndurile preoției ?

— Cum așa ? Și cine-i va lua locul ? Vreun alt renegat și trădător, desigur !

— Deocamdată, nu-i ia locul nimeni. Rămîn egumenii de la mănăstiri să hirotonisească preoții.

— De episcopul Sava, cumpărat de sași, nu-mi pare rău. Dar nici bine, la drept vorbind, deoarece mi-e teamă să nu pună în locu-i pe-un altul, mai viclean și mai pornit împotriva românilor.

Zamfira întinse apoi călugărului o filigea plină cu cafea aromată.

— Mă răsfeți, domniță, cu așa băuturi de preț, încît pofta nu mi-o pot opri, măcar că vine de la păgîni.

— Pe cît ești sfinția-ta bucuros s-o primești, pe atît sînt eu să ți-o dau — îl îmbie rîzînd Zamfira.

— Uitai să-ți mai spui ceva, luîndu-ne cu vorba, și doar pentru aceasta venii să te iau de la treburile domniei-tale. Iaca, te înștiințez că se află în Ardeal egumenul Mănăstirii Neamțului, fugit din Moldova și ascuns la un român, Lazăr, din nord.

— Cine ? Părintele Eftimie ? Cel ce-a scris cronica în timpul lui Lăpușneanul ?

— Chiar dînsul.

— De ce și-a părăsit țara ? Că doar ocrotitorul lui a ajuns din nou domn.

— Apăi, aci se deschide povestea. Că s-a îndușmănit cu voievodul său,recunoscînd ca domn în locul lui pe Tomșa.

— Și-acum, ce face ? Cum o să se strecoare printre iscoadele venite din Moldova ?

— Ia, fugind de la unul la altul, ca orice pribeag. Lăpușneanul îl cere, amenințînd ca și doamna Chiajna.

— Frumoase timpuri mai trăim ! Dar păcat ar fi să ajungă pe mîna călăului un călugăr așa învățat, care cunoaște atît de bine cartea slavonă. Ce-am putea face pentru el ? Să-l adăpostesc în castel ? Se va învoi să nu dea ochii cu oamenii o bună bucată de vreme, pînă-l va uita voievodul lui ?

— Nici gînd, domniță ! Este un om ce nu poate sta locului o clipă. Ți-ar aduce pacostea pe cap și l-ar descoperi cei ce-l caută.

— Atunci, cum să-i venim în ajutor ?

— Să știi, domniță, că și eu m-am gîndit în tot felul. Că poate ne-o da și el vreo mînă de ajutor la tipărirea cărților slavone, dacă vom putea răzbate printre sași și unguri. Și iată la ce am rămas după o călătorie ce o făcui prin părțile Hațegului. Aflai acolo de la niște nemeși că Schitul de Lemn, ridicat de sfîntul Nicodim, în trecerea lui prin Ardeal în zilele lui Vladislav al II-lea, e o paragină ; că ungurii din Silvașul-de-Jos, care stăpînesc pămîntul pînă acolo, vor să-l dărîme de tot și să facă teren de cultură pe el. Se află așezat la vreo trei kilometri de sat, pe locul numit Cumpăna Apelor, între valea Cernei și valea Hațegului. Îi mai zice și Prislop — trecere. Mă gîndeam că ce nimerit loc ar fi pentru o mănăstire ortodoxă în acest colț de țară !

— Bine te-ai gîndit, părinte, dar ce legătură are schitul acesta cu popa Eftimie ?

— Legătura este bună, că dacă izbutim să luăm Schitul de la nemeși, Eftimie e numai bun să fie egumenul lui, și de acolo nu-l mai scoate nimeni.

— Să încercăm să-l cumpărăm.

— Am cercetat și mi s-a răspuns că satul cere bani mulți pe el ; mai curînd l-ar dărîma, să nu mai fie cuib de adunare pentru românii ortodocși.

— Să mergem numaidecît într-acolo și să-l luăm, fie chiar și pe preț mare — spuse însuflețită Zamfira.

— Să mergem, dacă așa ți-e voia, să încercăm, că nu vom pierde nimic. Numai că va trebui să găsim și cîțiva meșteri, să-l mai dreagă și să ridice vreo două chilii pentru Eftimie și ucenicii ce-i voi da eu din mănăstirea Geoagiului.

— La asta m-am gîndit și eu, sfinția-ta, tot voiam să ridic o mănăstire, ca moșii și strămoșii mei. Și ca să facem lucrul mai cu folos, să mergem chiar de mîine dimineață într-acolo, fiindcă duminica viitoare trebuie să fiu la Alba-Iulia.

— Bine, răspunse popa Christofor, mîine dimineață vă aștept la mănăstire, la ora la care vrei, că de acolo scurtăm drumul, luînd-o spre apa Streiului.

— În zorii zilei sînt acolo ; voi pregăti toate cele de trebuință pentru călătoria noastră. Și fiindcă-mi ești ca un părinte, vreau să-ți mai spun ceva. A venit vremea să-ți dau răspuns la sfatul ce mi l-ai dat cîndva. Îți amintești ?

Călugărul o privi o clipă, nedumerit. Dar sfiala ce-o văzu în ochii Zamfirei îi aminti îndată de sfatul ce i-l dase.

— Domnul să fie lăudat şi să-ţi binecuvînteze gîndul! Te-ai hotărît, în sfîrşit, să-ţi iei un tovarăş de viaţă. Pe oricine îl vei lua, să fie blagoslovit!

— Eşti cel dintîi care află această veste. M-au hotărît împrejurările în care mă aflu.

Şi Zamfira îi povesti ceea ce auzise la masă din gura lui Ivaşcu.

— Mă bucură hotărîrea ce-ai luat-o, dar mă întristează ceea ce-mi-ai povestit. Cine ştie ce nobil se va aşeza la Stremţ după plecarea domniei-tale? Ne va urgisi din nou mănăstirea şi poate nemeşii de pe acest domeniu nobilitar nici nu ne vor mai răbda să stăm într-însa.

— Sînt şi eu îndurerată, părinte, dar n-am încotro. Să nu crezi că vă voi părăsi. Vă voi ocroti cu cît voi fi mai departe, dacă cel ce va veni în locu-mi se va atinge de ctitoria străbunului meu. Iar dacă cei răi ne vor învinge, tot nu veţi rămîne pe drumuri; vă veţi duce la Silvaş-Prislop, unde am de gînd nu să dreg schitul vechi şi mîncat de ploi, ci să ridic o mănăstire de zid, cu biserică închinată sfîntului Ion Bogoslav.

— Domnul să-ţi ajute! — spuse părintele Christofor, înecat de simţirea adîncă din acea clipă. Acum, mă duc să aşez treburile mănăstirii, de e să plec din nou pentru cîteva zile.

În urma lui, Zamfira simţi o mare înviorare. Da, va ridica o mănăstire; o va înălţa deasupra tuturor celorlalte ce au mai fost şi erau în acel regat. Viaţa sa nu se va scurge deci fără nici un folos pentru românii din Ardeal. La lucru, şi cît mai în grabă, pentru ca biserica să fie întemeiată pînă la cununia ei, pe care avea de gînd s-o facă mai spre iarnă.

Cu bani ce-i avea puşi deoparte dorea să nu facă un lucru de mîntuială. Gîndea să ridice biserica după tipicul acelora moravo-sîrbeşti, iar mănăstirea să fie de călugări, fiindcă aşa o menise cel dintîi ctitor, şi să cheme pentru aceste lucrări meşteri de seamă, din Ardeal, sau de peste hotare. La acest lucru numai bun era călugărul Eftimie, care se pricepea şi cunoştea cum se fac mănăstirile în Serbia, de unde venise.

Cînd sosi în satul Silvaşul-de-Jos, localnicii o priviră cu neîncredere, dar cînd începu tîrgul şi Zamfira ceru o întindere mai mare de pămînt decît locul pe care era aşezat schitul

vechi, își închipuiră că vrea să despoaie satul de moșiile lui, și de aceea, pentru a o îndepărta, îi cerură un preț triplu decît s-ar fi cuvenit. Călugărul Christofor se scîrbi de ei și vru să plece, dar Zamfira plăti suma cerută și făcu repede tîrgul, ca să nu se dezmeticească cumva și să vadă că era vorba să ridice pe acel teren o mănăstire greco-orientală, care să le strice planurile de mărire pe temeiul convertirii religioase.

Cînd plecară de acolo erau deja tocmiți lucrători care să niveleze, să sape, să pietruiască și să care nisip și piatră pentru tot timpul lucrărilor. Ca supraveghetor îl lăsară pe Ion, care fusese și pietrar cîndva, știind să taie piatra și s-o pregătească pentru clădit. Se hotărî și punerea pietrei fundamentale, la sfîrșitul lunii aprilie, cînd vor putea fi de față și cei chemați s-o ridice.

— Acum trebuie, părinte Christofor, să dai de popa Eftimie și să-l aduci încoace. Am poruncit lui Ion să aibă grijă să-i pregătească o chilie pînă se vor ridica zidurile mănăstirii, ca să aibă unde sta. Să facă și o magazie pentru materiale ce se vor aduce din diferite părți ale Ardealului, de care va răspunde el, în lipsa lui Eftimie. Oamenii de prin aceste locuri, după cît am băgat de seamă, sînt dușmănoși și se vor năpusti poate, după îndemnul ereticilor, să zădărnicească lucrările, distrugînd materialele de lucru. Va trebui deci să mai tocmim cîțiva paznici, iar dacă sfinția-ta te învoiești să-i dai un frate de la mănăstirea Geoagiului, care să-l ajute pe Eftimie în cele ce va avea trebuință, va fi foarte nimerit.

— Am vreo cîțiva tineri cucernici și cinstiți. Pot trimite unul dintre ei care, cred eu, va fi de mare folos acolo. Iar în ce privește pe părintele Eftimie, se va duce părintele Ion, care a fost de curînd hirotonisit preot ca să poată sluji și în bisericile din sate.

În duminica următoare, Zamfira se afla încă pe drum spre Alba-Iulia. Sosi tocmai la vreme ca să se poată îmbrăca și pleca împreună cu Pál Csáky, care o așteptase nerăbdător două ceasuri, să meargă la masa de prînz a fratelui său, ca de obicei.

Găsi acolo pe frații Báthory, István și Kristof, Dionisie Csáky, vărul lui Pál, István Hagymássy, Esmeralda Niesovski și doctorul Blandrata, care se întorsese în Ardeal fugărit

de inchiziție și primit bucuros de Ion Sigismund. După dînsa sosiră Gavril Mailat cu soția sa, Ana, născută Bánffi. Acesta se-ntorsese la Făgăraș, curînd după moartea reginei Isabella, înrolîndu-se în rîndul ostașilor lui Ion Sigismund și luptînd vitejește împotriva secuilor. Cu el mai intrară în sala de mîncare Ivașcu și Albul, acum cunoscuți la curte ca niște ostași în stare de isprăvi mari, precum și „cărturarul" Udriște.

Masa fu plină de veselie. Cupele, umplute mereu de aprozi, dădeau ghes la vorbă și chiar la clevetiri.

— În Franța au reînceput procesele împotriva vrăjitorilor. Au fost arși de curînd patru dintre ei, la Poitiers — spuse Blandrata.

— Aveau barem ceva avere, ca să se înfrupte din ea Diana de Poitiers, meșteră în denunțuri?— glumi Kristof Báthory.

— Dianei de Poitiers i-a căzut steaua bună, în mare, de cînd cu moartea lui Enric al II-lea. Acum stăpînește curtea Maria Stuart, soția regelui Francisc al II-lea — răspunse Istvan Báthory.

— În Franța nu e îngăduirea care există în țara noastră. Orice eretic, urmărit în țara lui, fuge să se adăpostească la noi, aducînd și erezia cu el. Și dacă ar rămîne măcar liniștiți; dar caută să-și facă prozeliți — grăi György Csáky, ortodox, comandantul haiducilor de la palat, care venise cel din urmă în sala de mîncare.

Spusese aceasta ca să lovească în Blandrata, pe care nu-l suferea.

— Și totuși, iobagii români sînt oropsiți pentru credința lor, veche de cînd s-a născut poporul, aruncă vorba fiica lui Moise-voievod.

— Oropsiți? Cînd se găsesc numai în Ardeal peste două sute cincizeci de biserici de tip grecesc? — vorbi cu ciudă doctorul Blandrata.

— Tocmai aceasta îți dovedește cît de împămîntenită e credința lor, fiindcă ele sînt ridicate din cele mai îndepărtate timpuri și abia cîteva sînt din vremea mai nouă — răspunse liniștită Zamfira.

— Adevărul este că și credința unui om trebuie să se prefacă cu timpul, cum se preface mintea și sufletul lui. La

ce-i mai folosesc practicile religioase în care nici dînsul nu mai crede şi au rămas de la neamurile primitive cu care poporul a convieţuit ? — vorbi Mihály Csáky, care, deşi prelat catolic, avea simpatie pentru reformatori, încurajîndu-le lucrările prin danii personale.

— Ba, mă iartă, cancelare — vorbi cu aprindere Zamfira ; poporul român nu şi-a întemeiat credinţa din firimiturile lăsate de la masa cuceritorilor, ci mai curînd el le-a întins masa spirituală, ca să ia dintr-însa ce puteau apuca şi nu-şi schimbă uşor ce-au moştenit de la strămoşi, cum şi-ar schimba cămaşa pe care o poartă.

Se făcu tăcere în jurul mesei. Ca să nu se încingă prea mult la vorbă, peste limitele unui bun curtean care citea în acea vreme pe Castiglione, unii dintre oaspeţii tineri, socotind masa sfîrşită, se sculară şi trecură în odaia alăturată. Printre aceştia erau Gavrilă Mailat şi soţia sa, Ana. Discuţiile prea serioase nu erau pe placul lor. Doar Udrişte rămăsese să mai asculte ce zic cei bătrîni, rămaşi încă în jurul mesei.

— Am întîlnit zilele acestea — vorbi Esmeralda — un cetăţean din Englitera venit cu treburi negustoreşti de la Frankfurt, unde s-a aşezat cu o seamă de concetăţeni ai săi, fugiţi de pe vremea catolicei regine Maria. Se minuna de libertatea de credinţă ce o au ardelenii.

— Orice s-ar spune pe socoteala reginei Elisabeta — vorbi cancelarul —, este o femeie care a pus ordine în statul ei, a potolit duşmăniile împotriva reformaţilor şi deci emigrările celei mai productive clase a ţării, burghezia industrială ; a gonit garnizoanele franceze ale Mariei Stuart din Scoţia şi şi-a mărit astfel teritoriul ţării.

— Ce fel de libertate poate fi într-o ţară, cînd un oarecare, să-i zicem John Knox, a înlocuit cultul catolic cu ceea ce a decretat dînsul ca reformator, şi regina îl încurajează ? — spuse Kristof Báthory.

— Regina ştie ce face şi o să mai auzim vorbindu-se de energia şi înţelepciunea sa, dacă vom mai trăi — răspunse din nou cancelarul. E încă tînără şi are vreme de isprăvi şi mai mari, de aci înainte.

— Mi-ar plăcea să văd castelele în stilul renaşterii, din Franţa, ridicate după planurile lui Delorme Philibert. Am auzit că cel pe care-l clădeşte în prezent, castelul Tuilleries, e de proporţii nemaiîntîlnite — vorbi pe neaşteptate tînărul

Udriște II, care murea de curiozitate să audă vorbindu-se de Franța, țara în care visa să se ducă odată.

Ceilalți zîmbiră, dar Kristof își aminti cu acest prilej de ceea ce văzuse dînsul.

— Am văzut castelele Arnet și Meudon ; sînt într-adevăr minunate. Delorme a făcut pentru francezi ceea ce au făcut maiștrii italieni ai renașterii pentru Roma.

Vorba continuă cu trecerea în revistă a celorlalte întîmplări mai de seamă a celor din Europa. Chestiunile religioase însă țineau locul cel mai de seamă.

— Sigismund August, regele Poloniei, ne-a comunicat că a primit din partea papei o misivă, prin care-l îndeamnă să povățuiască pe nepotul său, Ion Sigismund, să nu mai fie atît de liberal în materie de credință și să restaureze catolicismul în țara lui — aruncă ca o bombă în mijlocul celorlați doctorul Blandrata.

— Asta ne-ar mai trebui ! — izbucni Kristof Hagymássy, care era luteran. Nu ni-e de-ajuns că vedem blestemățiile pe care le face inchiziția în Spania și Franța, să venim și noi la rînd, să nu mai aibă omul unde se adăposti.

— Dar și pentru atîtea dogme religioase cîte ne-au înăbușit, de nu mai putem respira în voie în țara noastră, îți foarte mulțumim, frate — vorbi Kristof Báthory.

— Și ai vrea domnia-ta să stăpînești sufletele oamenilor prin teroare ? — răspunse aspru doctorul Blandrata. Să-i ții în lanțul credinței tale ca pe niște ocnași ? Să vezi dezmățul și risipa stăpînind bisericile, și pe credincioșii monsegniori tronînd și sprijinind minciuna și crima ?

— Nu cumva vrei să spui că cei trecuți la Luther sau la alții ca el au ajuns dintr-o dată sfinți, ca să te-nchini la ei ! — se răsti la dînsul și György Csáky, care ascultase pînă atunci fără a intra în vorba lor.

— Dar nici craiul nostru nu mai este luteran. Acum vrea să treacă la calvinism, pentru a-l iubi supușii — vorbi cu amărăciune Hagymássy.

— Nu este el regele Ungariei ? Și nu se cade să fie o lege și o credință pentru toți ? — rîse batjocoritor Blandrata, care se ostenea și dînsul să tragă de tînărul rege al Ardealului spre secta sa unitariană.

— Îți pare rău că ți-au luat-o înainte calviniștii ? — îi răspunse pe același ton batjocoritor Kristof Báthory. Au idei

cosmopolite, şi s-au întins pretutindeni, luînd drepturile celor dintîi reformatori, care cel puţin au fost îngăduiţi de papă. S-au întins în Franţa, Ţările de Jos, Boemia, Polonia. Barem electorii de Brandenburg şi de Saxa le intră în toate voile. Cei din Pomerania şi Meklemburg îi alintă ca pe nişte copii de soi ; acum au pătruns şi în Ardeal, tinzînd către craiul lor, asmuţind naţiile unele împotriva celorlalte, care şi aşa, din pricina intereselor naţionale, nu se prea împăcau între ele. O să ajungeţi să daţi foc statului cu atîtea libertăţi pe care vi le luaţi. Ferdinand abia aşteaptă să pună gheara pe noi.

— Adevărul este, frate, — vorbi ceva mai potolit István Báthory, mai liberal din fire şi mai politic — că nu sectele conduc politica lui Ferdinand, el doar se foloseşte de ele ; de aceea şi este taler cu două feţe. Vrea să-şi atragă Ardealul, dînd libertate calviniştilor, dar se are bine şi cu saşii, care-i dau arme şi bani să lupte la graniţa de nord, pregătindu-şi dominaţia în Boemia şi crearea unei monarhii austriece, întinsă poate şi peste noi. După ce-şi va atinge scopul va decreta lupta sfîntă împotriva ereticilor cu ajutorul iezuiţilor.

— Asta-i problema, fraţilor — conveni cancelarul ; să nu ne pierdem deci prin destrămare fiinţa statului nostru, înglobîndu-ne în cazanul cu fiertură al celorlalte state stăpînite de germani. Iar cearta nesfîrşită dintre neamurile aşezate în Ardeal numai bine nu ne poate aduce.

Kristof Báthory porni din nou o grozavă filipică împotriva sectelor ce le otrăveau statul. Cancelarul care văzu că cearta poate să ia proporţii, se sculă împreună cu Zamfira şi trecură pe terasa alăturată camerei de mîncare.

— Ei, ce veşti ne aduci de prin părţile Haţegului ? — o întrebă el brusc după ce se aşezară pe o bancă.

Zamfira rămase uluită. Cum de şi aflase drumul ei la Haţeg ? Era deci urmărită, ca nu cumva să facă vreo nouă legătură cu pribegii Ţării Româneşti ! Răspunse totuşi cu sînge rece, stăpînindu-şi nemulţumirea simţită la vorbele lui.

— Nu am prea multe să-ţi dau, nu m-a preocupat decît cum aş da de schitul ridicat cîndva de sfîntul Nicodem.

— Să fie oare precum spui ?

— Desigur. Şi ca urmare am venit în Alba-Iulia, să te rog să-mi dai autorizaţia la ridicarea unui schit de piatră. S-a ruinat de tot cel vechi.

— Dacă aș fi sigur că nu e decît aceasta singura preocupare a domniei-tale, ți-aș da-o chiar acum.

— Prin aceasta îmi vei face o mare bucurie, pentru care în schimb te asigur că nu mai am nici o preocupare de natură să-ți facă griji și că, urmînd sfatul domniei-tale, m-am hotărît să mă mărit.

— Adevărat ? Îmi dai o mare liniște și bucurie. Era și timpul să te așezi mai cu rost în Ardeal. Dar pot ști și cu cine ?

— Desigur. Cu cel pe care mi l-ai ales. Ai uitat ?

Cancelarul începu să rîdă.

— Cum să uit ? Chiar ieri m-a întrebat de am vorbit cu domnia-ta și dacă poate să tragă vreo nădejde. Îi arde omului de însurătoare.

— Atunci, poți să-i comunici hotărîrea mea.

Chiar a doua zi după amiază se trezi Zamfira cu István Kesserü, înștiințat de cancelar despre hotărîrea ei.

— Mă simt onorat și fericit — grăi acesta îndată ce se așeză în odaia de lucru a Zamfirei. Hotărîrea ce ai luat-o, de a te însoți cu mine, o visam de mult, de cînd ne-am văzut în țara domniei-tale. Împrejurările însă m-au împiedicat să ți-o spun, și au trecut atîția ani de necazuri peste noi, fără să ne dăm seama. Sînt fericit că voi duce o tovarășă demnă în castelul meu de la Vingart.

— Iar eu nădăjduiesc că nu are să ne pară rău cîndva că ne-am unit viețile — răspune Zamfira liniștită.

— În ceea ce mă privește, mă socotesc prea fericit și cred că va exista înțelegere deplină între noi.

— La aceasta gîndesc și eu, deși fiecare dintre noi vine în această căsnicie de oameni maturi, cu obiceiurile, credința și năzuințele lor — răspunse Zamfira după ce-i întinse cafeaua adusă de Frujina.

— Vrei să-mi deslușești mai clar ce înțelege domnia-ta prin aceste vorbe ? — întrebă repede Kesserü, atins de felul rece, fără nici o căldură sufletească cu care vorbea despre căsătorie viitoarea lui soție.

— Vreau să spun că nici unul dintre noi nu va trebui să silească pe celălalt să-l urmeze în credință sau să-l oprească să înfăptuiască ceva din propria-i avere și că în orice împrejurare grea se va găsi va avea în celălalt un sprijin și un sfat prietenesc.

— Te asigur, doamna mea, că va fi întocmai cum dorești. Două lucruri îți voi cere doar : să celebrăm cununia în legea mea romană, fiindcă nu aș putea face altfel și să mai amînăm cîteva luni garanția ce mi-o ceri pentru cele 4.000 de galbeni pe care mi i-ai împrumutat în Țara Românească, fiindcă a-mi face testamentul în ziua nunții, cum cere cancelarul, aș vedea în aceasta un semn rău pentru căsnicia noastră, sau poate numai pentru persoana mea.

Zamfira începu să zîmbească.

— Bine, să mai amînăm această garanție de natură să te întristeze, deși banii trebuia de multă vreme să mi-i fi întors, iar cît privește în ce rit vom face cununia, pot să rămîn la părerea domniei tale. S-o facem în ritul latin.

Istvan Kesserü respiră ușurat ca de-o povară, apoi, vesel și familiar, începu să-și întocmească prin vorbe căminul din viitor. Lăsa pe fiul său, Ion, acolo unde crescuse și se deprinsese, dar va veni să-l vadă și să petreacă la el cîteva săptămîni pe an. Vor sta vara la Vingart, iar iarna la Alba-Iulia, în casa ei, deși într-o aripă a acesteia stăteau cei trei băieți. Zamfira, la rîndul ei, îi spuse că are încă îndatorirea să vegheze asupra celor patru copii, pînă-și vor lua zborul fiecare, că n-ar stingheri-o cu nimic trăirea laolaltă chiar cu feciorul lui și că domeniul de la Stremț îl va lăsa liber abia în toamnă, după ce-și va strînge roadele cîmpului și dijmele legale.

Hotărîră apoi să facă nunta pe la sfîrșitul toamnei.

Zamfira plecă spre castel, mult mai îngîndurată de cum venise. Făcuse o legătură cu un om care nu era tocmai pe placul inimii sale. Partida nu era însă rea ; scăpa și de starea ei precară, cu amenințările doamnei Chiajna ; avea apoi și Kesserü domenii frumoase, care puteau fi fructificate printr-o mai bună gospodărire. Ar fi trebuit să se simtă cel puțin liniștită în privința viitorului ei, dacă nu fericită. Craiul își pusese ochii o dată pe Stremț ; a doua oară putea să i-l ia invocînd motive politice. Avea numai treizeci și opt de ani și își simțea sufletul obosit, fără dorința să mai trăiască. Prea trecuseră multe peste ea că să mai aibă încredere în cele ce-i va aduce căsătoria cu Kesserü. Dar în mintea sa înnourată se profilă dintr-o dată ca o geană de lumină mănăstirea Prislop.

Cu această nădejde nouă ajunse la Stremț. Acasă o găsi pe Alina nerăbdătoare, ca-ntotdeauna, să afle ce s-a mai întîmplat pe la Alba-Iulia, noutăți, noutăți... Numai că sora sa nu-i împărtășea decît cele potrivite cu vîrsta și înțelegerea ei. De data aceasta stătu mai mult de vorbă cu ea. Îi spuse că trebuie să plece de la Stremț, fiindcă n-aveau dreptul decît să-l folosească, și se vor muta la Alba-Iulia cîtva timp. Vestea o bucură pe Alina mai mult decît și-ar fi închipuit sora sa. Scăpa de monotonia vieții de la castel și era aproape de băieți. O mîngîie apoi ușor pe cap și-i dărui un lanț de aur, la care Alina rîvnise de mai multă vreme. Simțind-o pe Zamfira neobișnuit de binevoitoare îi ceru îndată s-o ducă și pe ea la o petrecere de la palat.

— Mă și gîndeam acum cît de bine ai să arăți în rochia cea nouă, de mătase albastră, pe care ți-am cumpărat-o pentru cea dintîi intrare a ta la curte.

Fata bătu din palme fericită și o îmbrățișă cu elanul ei tinerese, amintindu-i de bucuriile celeilalte fete, Ana, pe care o pierduse.

— Pînă atunci vreau să mă împodobesc și în rochiile mele de in, ca să mă arate mai frumoasă — se alintă ea.

Zamfira o privi lung. Se făcuse frumușică fata mamei sale, Anca, cu aerul ei nevinovat și totodată strengăresc. Nu era de mirare că Ivașcu se aprinese după ea. Aveau să fie o pereche potrivită ; numai să n-o întîmpine în viață nenorocul pe care-l întîlnise ea. Și strîngînd-o la pieptul ei, îi spuse blînd :

— Numai să fii tu cuminte și să mă asculți, că toate au să se împlinească după voia ta.

Alina se înroși și ar fi vrut parcă să-și descarce inima prea plină, dar rușinea și un pic de teamă născută din senin o siliră să-și închidă într-însa taina cea mai mare. Zamfira pricepu ce se petrecea în sufletul ei și o întrebă repede :

— Alina dragă, nu cumva a dat pe-aci în lipsa mea părintele Christofor ?

— Ba da, domniță, — se trezi atunci Alina. Am uitat să-ți spun de la început că azi pînă-n înserat va sosi aci, împreună cu un alt călugăr.

— Bine, Alina. Vestea pe care mi-o dai mă bucură. Dă fuga și poruncește o cină pentru patru persoane.

Nu mult după aceasta, se auzi de afară vorba părintelui Christofor. Acesta venise întovărăşit de popa Eftimie.

Fostul egumen al mănăstirii Neamţ era un om slăbuţ, oacheş, cu nişte ochi ce scotoceau prin toate colţurile. De cum intră în castel privi mereu în juru-i, de parcă ar fi căutat pe cineva, şi după ce o cunoscu pe gazdă abia de se aşeză în jilţul ce i-l întinsese. Fugise din Moldova cu tabăra căpitanului Schwendi, în care luptase cel care avea să pretindă scaunul Moldovei mai tîrziu, Ştefan Mîzgă şi împreună cu trei sute de călăreţi trimişi de Ferdinand în ajutorul lui Iacob Heraclide. Aceasta se petrecuse prin 1562, şi de la întoarcerea lui Lăpuşneanul hălăduia prin satele maramureşene.

— Sfinţia-ta ai notat faptele voievodului Lăpuşneanul? — întrebă Zamfira, mai mult ca să-i dea ghes la vorbă.

— Adevăr grăieşti! — mormăi călugărul în barba lui stufoasă, în care se arătau mai multe fire argintii. — Iar după răsplată, iaca, mă poartă pe drumuri, ca pe-un răufăcător. Ce era să fac? A trebuit să fug. Că altminteri, mă spînzura. Mă bănuieşte că am vrut să-l scot din scaun cu vicleşug.

— Auzii ieri — spuse părintele Christofor — că a trimis vorbă satelor din jurul Bistriţei că le va rade de pe suprafaţa pămîntului de nu i-l vor da pe părintele Eftimie, viu, în mînă.

— D-apăi cum?! Vrea cu orice preţ să mă spînzure de plete, cum s-a lăudat, dinaintea porţilor palatului domnesc. Mă duşmăneşte de parcă eu i-aş fi luat scaunul Moldovei! Că doar ţeara nu l-a mai pohtit să le mai hie domn, că puse biruri grele. Ţeara pismuind lui Alexandru, nu a vrut să încalece în oaste — mai spuse popa Eftimie —, că pusese prea multe nevoi şi greutăţi peste voia ei.

— Şi-acum, ce ai de gînd să faci, părinte? — întrebă stăpîna castelului, vorbind cu oarecare pază, ca nu cumva să-l supere cu vreun cuvînt nesocotit.

— Apăi, nu mă dumiresc ce-oi face, că prin ţeara Ardealului nu poate să petreacă prea lesne omul fără cărţi crăieşti. Iar ungurii sînt oameni iscoditori şi necredincioşi în Maica Domnului — spuse el ceva mai potolit.

Zamfira îl asculta şi-l privea cu mare atenţie. Înţelese îndată că popa Eftimie e un om ce se iuţeşte repede la orice

aducere-aminte de Moldova şi de voievodul ei ; că e pornit pe ceartă, din fire, nu poţi să-l iei decît cu binişorul şi că nu trebuie să te-atingi de viaţa lui din trecut. Altminteri, puteai face orice dintr-însul. De aceea, îi vorbi domol, ca şi cum ar sta la sfat cu el în treburile ce-o priveau.

— Dacă ai binevoi să ne ajuţi la ridicarea mănăstirii pe care am hotărît s-o zidesc pe locul schitului de lemn al sfîntului Nicodem, n-am avea decît de cîştigat, cu priceperea ce ai adus-o din ţara sîrbească.

Ochii călugărului pribeag străluciră sub puterea unui foc mocnit, dar tăcu cu încăpăţînare.

— Ei, ce grăieşte sfinţia-ta ? Da, sau ba ? — se vîrî în vorbă şi părintele Christofor.

— Apoi, ce să grăiesc ? Că lucru tocmai uşor nu e să zideşti o mănăstire, după a mea socotinţă. Aici, în Ardeal, sînt mulţi schimnatici care vor sări pe capul celui ce se va vîrî în astfel de treburi.

— De asta nu duce grijă ! Că toate cad în seama mea. Numai sfinţia-ta să scrii după maistori, în Serbia, să vină din cei mai buni, care au mai lucrat şi alte mănăstiri, măcar că Lăpuşneanul a trimis după meşterii veneţieni pentru mănăstirea sa Slatina.

După ce mai mormăi ceva în barbă, popa Eftimie zise :

— Cunosc meşteri buni în ţara mea, atît sîrbi cît şi moravi, mai dihai decît cei veneţieni, dar vorba este : ai destui guldeni ca s-o desăvîrşeşti, ca să nu-mi bag capul în cine ştie ce treburi încurcate ? — spuse el uitîndu-se pieziş la cea căreia îi vorbise.

Aceasta începu să rîdă. Îi plăcuse vorba aspră şi fără ocoluri a cronicarului lui Lăpuşneanul-voievod. Dădu să-i răspundă, dar părintele Christofor i-o luă înainte.

— Sfinţia ta nu cunoaşte încă pe fiica lui Moise-voievod, ca să fii încredinţat de ceea ce poate să facă. Chiar de n-ar avea guldenii grămadă, ea tot s-ar face luntre şi punte să sfîrşească ce şi-a pus în gînd să ridice. N-ai văzut cum ne-a scos din ruine mănăstirea Geoagiului ? Ce mai stai atît la tocmeală, cînd îţi cere un sfat şi sprijin creştinesc ?

— Bine-bine — îl întrerupse Eftimie morocănos —, dar ceea ce vrea să ridice nu-i lucru de nimic... Că nu numai înzestrarea cu odoare cer zidurile unei mănăstiri, dar şi cu ce

să le ţii în picioare... Şi-apoi, aveţi învoirea stăpînirii s-o ridicaţi ?

— Iat-o ! — spuse Zamfira desfăşurînd înaintea lui un sul de hîrtie cu învoirea regelui şi cu ştampila regatului, pe care se grăbise s-o ia din mîna cancelarului, înainte de a pleca din Alba-Iulia.

— Dacă-i aşa, apoi să-ncepem cît mai în grabă lucrul — se însufleţi călugărul pribeag. Pleacă tocmai nişte negustori, pe care-i cunosc, înspre Serbia şi Adrianopol. Am să scriu rudelor mele să aleagă meşteri iscusiţi pentru tot lucrul de seamă al unei biserici şi să-i caute mai cu spor prin Rudenița, Cruşăvăţ sau Naupera.

— Atunci, totul este bine ! — se bucură Zamfira. Acum, să trecem să ne ospătăm şi să ne mai sfătuim cum e mai bine să facem ca să sfîrşim cît mai curînd ridicarea mănăstirii Silvaş.

Tîrziu ieşiră călugării noştri din castel, rămînînd ca peste două zile, Zamfira să plece cu părintele Eftimie la Prislop, să-l aşeze acolo în rosturile lui.

Biserica se înălţa văzînd cu ochii. Creştea în fiecare zi sub mîna meşterilor veniţi din ţara lui Eftimie şi Nicodim. Se arăta ochilor mîndră ca şi cele din Moravia sîrbească, sau de la mănăstirile Vodiţa şi Tismana din Ţara Muntenească.

Dar pe cînd în Prislop lucrul se limpezea şi înainta prin arta meşterilor aduşi, în Ardeal se tulburau tot mai mult apele diplomatice şi politice ale tînărului crai Ion Sigismund. După ce trecu la calvinism şi declară în dietă o a treia religie în stat, pe lîngă cea catolică şi luterană, saşii se arătară nemulţumiţi, punînd tot mai multe greutăţi la strîngerea veniturilor curţii. Faptul acesta îngreuna mişcările solilor trimişi cu diferite însărcinări la Constantinopol şi-n ţările vecine. Pe de altă parte, secuii, prea crunt loviţi în drepturile lor, prin împuţinarea scaunelor, erau în continuă duşmănie cu saşii care acaparaseră toate privilegiile. Din această pricină complotau — cînd cu Lăpuşneanul, cînd cu doamna Chiajna — împotriva tîrgurilor lor, unindu-se uneori şi la jafurile acestora ; era deci o neîncetată mişcare în secuime, nemulţumită cu domnia lui Ion Sigismund — ereticul, cum îl numeau ei fiind catolici. Tot felul de procese, născute din certurile secuilor

cu ungurii sau cu saşii, se îngrămădiră apoi la cancelaria regatului, ridicate şi susţinute prea adeseori de comitele lor.

Pe plan european, se întîmplă să moară Ferdinand şi veni în locu-i fiul său, Maximilian ; acesta se încoronă ca împărat al Germaniei şi rege al Ungariei, de faţă fiind mulţi nobili unguri şi secui din părţile nordice şi chiar din Ardeal. Rău sfătuit, Sigismund atacă atunci una din cetăţile din nord ale acestuia, Szatmar, făcînd prizonieră familia generalului Balassa, ajuns prefect acolo, tocmai cînd trimisese la împărat o solie de bună înţelegere. Maximilian, supărat, închise pe delegatul lui, Istvan Báthory, iar scrisorile lui Ion Sigismund, în care era vorba şi de un război de exterminare a turcilor, le trimise sultanului ca să vadă ce supus credincios avea.

Zîzaniile din afara şi dinăuntrul Ardealului îngăduia pe Zamfira să grăbească ridicarea mănăstirii. Teama de răzbunarea sultanului era mai mare pentru locuitorii acestei ţări acum decît lupta pentru sugrumarea bisericii româneşti. Se ridicase deja nava în dreptunghi, purtînd la est şi vest cîte-o boltă sprijinită de patru pilaştri legaţi prin arcuri. Se aşezară apoi cupola emisferică şi friza cu ocniţe în semicerc, împodobite cu frunza trifoiului de jur împrejurul bisericii, deasupra cornişei, ca o ghirlandă de piatră albă. Două ferestre la fiecare absidă laterală luminau o frescă murală în culori care începuse să se arate la lumina soarelui. Cele mai multe scene trebuia să reprezinte viaţa sfîntului Ioan, căruia i se închinase biserica.

O dată cu biserica se nivela curtea şi se ridicau chiliile : unele spre est, pentru cîteva maici bătrîne, altele spre vest, pentru călugări. La urmă, biserica şi mănăstirea fură înconjurate cu un zid gros şi înalt, ca să le apere de oamenii răi şi de fiare.

La castelul Stremţ, viaţa se desfăşura în ritmul pregătirilor de plecare al celor ce-l locuiseră. Se desfăceau odăile, se împachetau lucrurile în lăzi, se încărcau carele pentru transportat. Odăile, atît de opitaliere pînă atunci, îşi luau vechea lor înfăţişare de odăi pustii şi reci. Şi pe măsură ce se ştergeau semnele frumuseţii şi ale unei chibzuite gospodăriri, Zamfira părea tot mai dusă pe gînduri şi mai străină de ceea ce se făcea în jurul ei. N-o mai lega acum nimic de Stremţ, doar la bunii săi iobagi se gîndea că poate vor ajunge pe mîna vreunui alt

Ianăş ca să le ia ce bruma economisise pe vremea ei. Mai avea o mare grijă că pleca de acolo : mănăstirea Geoagiului, de care se legase sufleteşte şi pentru care se temea. Cum va putea s-o ducă mai departe, dacă avea să aibă un proprietar ungur, sau român renegat ?

Dar şi István Kesserü era ursuz uneori cu cei din casă şi schimba vorbe aspre chiar cu Zamfira.

— De ce nu ai amînat ridicarea acestei mănăstiri după căsătoria noastră ? — îi spuse el într-una din zile.

Zamfira îl privi mirată.

— Şi de ce-ţi căşunează ridicarea ei acum ?

— Să mă învoiesc la ridicarea unei mănăstiri de rit greco-oriental în mijlocul prigoanei duse chiar cu învoirea lui Ion Sigismund, bate la ochi, şi ce vor spune nobilii din jurul lui ?

— Să spună orice-ar spune ! Ce-ţi pasă ? Fiecare e slobod să vorbească ce vrea — răspunse Zamfira liniştită.

— Asta-i părerea domniei-tale, care poate fi bună într-o gospodărie femeiască, dar nu în politica acestei ţări.

Zamfira îşi căută liniştită mai departe de împachetat. Cînd viitorul ei soţ sfîrşi vorba, îi răspunse cu un ton nepăsător :

— Domnul meu, mai este timp să ne răzgîndim. Cu bruma de avere pe care o am, aş putea să mă aşez, fără bătaie de cap, pe un domeniu pus spre vînzare.

— Vai de mine, domniţă, dar spusei acestea spre binele amîndurora, fiindcă vom trăi în mijlocul celor de la curte.

— Mănăstirea — vorbi atunci Zamfira — va fi gata pînă la nunta noastră. Va mai rămîne doar zugrăveala de terminat şi unele ornamente din interiorul bisericii. Te înştiinţez însă de pe-acum că vor veni monahi străini la tîrnosire. Să nu avem, rogu-te, atunci vreun schimb de vorbe neplăcute. Orice neajuns făcut mănăstirii, pe mine mă va atinge. De-o va lovi cineva, eu voi fi lovită. Deci, gîndeşte-te cît mai este vreme ! Fiindu-mi soţ, va trebui să-mi iei partea şi să mă sprijini la nevoie. De nu voi găsi în domnia-ta decît un potrivnic, la ce bun să ne mai luăm ?

Kesserü înghiţi greu cele spuse de Zamfira, dar n-avu încotro şi se învoi să-i facă pe plac.

Furtuna trecuse, dar Zamfira nu uită pricina ei. Dacă n-ar fi fost zvonul căsătoriei lor, lăţit în toată Alba-Iulia şi poate în toată ţara, s-ar fi dat în lături de la o căsătorie care începea cu astfel de restricţii.

Dar Istvan Kesserü mai suferea şi de gelozie.

— De ce-ai jucat aseară atît de mult cu Stanislas Niesovski ? — o întrebă el la puţine zile după aceea roşu de mînie.

— Pentru că nu am găsit că fac o faptă rea — răspunse rece Zamfira.

— Dar se vede că domnia-ta nu cunoşti îndeajuns intrigile amoroase pe care le ţese la palat, spre ocara celorlalţi bărbaţi. Nu a lăsat nici o femeie cumsecade să se bucure de faima numelui bun. Apropierea de dînsul, sub orice fel ar fi, dă naştere la clevetiri.

— Nu mă preocupă aceste intrigi şi nici nu vreau să le cunosc. Pentru mine, nobilul Niesovsski e un om de curte, cu apucături alese şi plăcut la vorbă. Atît îmi este de-ajuns ca să văd într-însul un om de cinste, a cărui apropiere nu mă poate în nici un chip coborî între curtezanele cunoscute de domnia-ta.

— Dar nu cunoşti nimic din obiceiurile ascunse ale acestor nobili polonezi veniţi la noi pentru căpătuială ! Pe acest neobrăzat l-a adus Isabella, cu care se pare că a avut legături intime.

— Destul ! Întîmplările acestea nu mă privesc şi nici nu vreau să le ascult, ţi-o repet. Cît priveşte purtarea domniei-tale din astă seară, de a mă opri să mă mişc printre oameni, o socotesc ca o jignire pe care mi-o aduci fără pricină, fapt pe care aş dori să nu-l mai repeţi în viitor. Acum dă-mi, te rog, voie să mă retrag în iatacul meu.

Şi, fără a mai lungi vorba, ieşi din micul ei salon, încă nedesfăcut pe de-a-ntregul, pentru a se închide în odaia sa.

István Kesserü rămase înciudat pe locul său, crezînd că după un timp se va întoarce, dar de la o vreme lipsa ei prelungită îi deşteptă teama să nu se fi supărat pînă într-atît încît să rupă legătura făcută cu el. După vreo două ore de aşteptare, ca să-şi ia rămas bun, fiindcă timpul era înaintat, şi pînă la Alba cale destulă, trimise pe Caterina să vadă ce face stăpîna ei dacă se simte mai bine. Cînd se-ntoarse, aceasta îi spuse că stăpîna s-a culcat şi nu va mai ieşi din odaie pînă a doua zi dimineaţă. Nobilul domn Kesserü fu nevoit deci să plece fără a-şi lua seara bună de la ea.

Cu aceste mici frămîntări, care arătau Zamfirei firea ascunsă a viitorului său bărbat, îngrijorînd-o, trecură zilele şi numai bucuria ce-i aducea împlinirea desăvîrşirii mănăstirii visate o întări şi o linişti în clipele de descurajare.

În schimb, călugărul Eftimie se-ntrecea în faptă bună și folositoare : urmărea cu mare grijă și pricepere tot lucrul ce se făcea ; umbla neastîmpărat, cerceta locurile și oamenii din împrejurimi ; predica uneori cu rîvnă pe unde ajungea, fără să țină seama de necazul ereticilor că provoca neliniște între noii credincioși ai episcopului calvin numit în locul lui Sava. Se dusese vestea despre dînsul în satele românești din districtul Hațegului. Toate bisericile de prin apropierea Silvașului și chiar cele mai îndepărtate — din Criscior, Ribița, Bărsău, Strei, Rîu-de-Mori, Hunedoara, Zarand și Rîu-Barbat — erau mereu cercetate de neastîmpăratul egumen al mănăstirii Silvaș de la Prislop. Mulți români prinseră curaj să se ducă la biserică, sub ochiul dușmănos al vreunui nemeș, al cărui popă începuse să facă o propagandă ademenitoare. Trecea parcă pe deasupra tuturor, o dată cu ridicarea mănăstirii Silvaș, o adiere de pace și de îngăduință, nemaisimțită de multă vreme prin acele locuri. Era ca o scuturare curajoasă din amorțeala ce le-o dăduseră loviturile sașilor mai întîi, apoi ale ungurilor în credința lor. Li se părea oamenilor că nu vor mai avea de-atunci înainte silnicie din partea celor puternici, dacă o domniță valahă venea să-i ocrotească și să le ridice o mănăstire mai mîndră decît toate de pînă atunci.

Se hotărîse tîrnosirea mănăstirii Silvaș la mijlocul lunii octombrie, cînd aveau să sosească și oaspeții străini de la Ipec, Bălgrad, Constantinopol, chemați de Zamfira. Din nici o țară românească nu putu însă să vină cineva, de frica doamnei Chiajna și a lui Lăpușneanul-voievod, supărați încă pe craiul Ardealului.

După terminarea bisericii, popa Eftimie puse să se sape în litere slavone pisania :

> „Această sfîntă mănăstire, cu hramul Sf. Ion Bogoslav, s-au zidit din temelie de blagocestiva doamnă Zamfira, fata blagocestivului Domn Io Moisi Basarab din București, la anul 7072 (1564)."

Mai rămăseseră de zugrăvit, în culori, unele părți din biserică. Popa Eftimie dorea să aducă un meșter mai cu faimă din țara sa pentru zugrăvirea ctitorei și a cîtorva scene în legătură cu ridicarea bisericii. Fu nevoit însă să amîne lucrul pînă după tîrnosire. Se începură deci pregătirile de primire ale oaspeților în chiliile albe și vesele ale mănăstirii ; fură

chemați preoții români aflați în Ardeal. Niciînd nu se mai făcuse atîta vîlvă împrejurul unei biserici de rit greco-oriental ! Acest freamăt creștinesc trecut prin Ardeal ridică unele voci dușmane împotriva mănăstirii Silvaș. Începură mai întîi nemeșii locului, apoi cei mai îndepărtați și, în sfîrșit, nobilii mari și mici, care nu vedeau cu ochi buni această libertate a iobagilor. Unii dintre ei, începură să ceară socoteală celor ce conduceau regatul :

— Ce-i cu această mănăstire ? De ce adună atîta gloată de preoți ? Nu cumva vor să ne silească să le recunoaștem credința, ca să fie a patra în stat ? Și-apoi, de unde să se fi ivit așa, dintr-o dată, atîtea cărți religioase în limba slavonă prin Ardeal ?

Dar numai „cinstitul popă Eftimie", cunoscător de carte slavonă, știa unde și prin cine, dar el tăcea și lucra cum îl tăia capul.

István Kesserü n-a mai putut împiedica mersul rapid al lucrărilor. După tîrnosirea bisericii urma nunta, și el nu voia să piardă pe Zamfira. Știa că numele și funcția sa de vicecancelar o apără deocamdată de răutatea celor din jur. Dar cîtă vreme va putea înfrunta, însuși, criticile compatrioților săi calvini ? Regele, preocupat și îngrijorat la vestea apropierii lui Soliman de granița Ungariei, nu luase în seamă această vîlvă trecătoare între supușii săi. Cancelarul îl asigurase că mitropolitul din Ipec, ce venea la tîrnosire, e rudă apropiată cu însuși Sokoli, marele-vizir, care era un renegat, și că nobilii ce se plîngeau împotriva Zamfirei ar face mai bine să strîngă oaste ca să nu apuce tătarii ce se mișcau la hotarul dinspre răsărit, să intre în Ardeal. Era mai cuminte să nu supere tocmai în acele clipe primejdioase pe iobagii români care vor trebui să lupte ca să le apare țara poate și împotriva turcilor. Craiul înțelese că nu era potrivit timpul să se bage între zîzaniile iscate o dată cu ridicarea mănăstirii Silvaș astfel, încît aceasta își primi în liniște oaspeții de peste hotare și din țară. Se făcu doar o strălucită slujbă bisericească, ceea ce de mult nu mai văzuseră românii din Ardeal cu popi din toate regiunile Ardealului, călugări și fețe înalte bisericești veniți de peste hotare toți purtînd în sufletele lor aceeași mare nădejde de mai bine pe viitor.

După ce sfîrși cu treburile mănăstirești, rămînînd doar terminarea zugrăvelei și al cioplitului stranelor arhierești,

Zamfira se gîndi şi la ea. Nunta se făcu la palatul regal. Alina purta rochia sa frumoasă de mătase albastră, şi lanţul de aur împrejurul gîtului ocrotită la curte, de Ivaşcu ; Kesserü fu fericit că se unea, în sfîrşit cu una dintre cele mai frumoase şi de neam femei din Ardeal. Numai Zamfira părea preocupată şi tristă, pentru pasul ce-l făcea.

Mihály Csáky fu un naş darnic. Invitase la nuntă şi multe notabilităţi din regat, fiecare cu darul lui. Ion Sigismund, dărui vicecancelarului un cal frumos de călărie, cu tot harnaşamentul bătut în ţinte de argint, iar miresei — un frumos colier de rubine.

În lunile de iarnă, Zamfira cu ai săi rămaseră în Alba-Iulia, şi luă parte la toate serbările de la palat împreună cu bărbatul ei, cu cei trei băieţi şi Alina. Kesserü răbda această tovărăşie numai cu gîndul că Alina se va mărita curînd iar băieţii se vor rispi şi ei pe căile destinului lor.

Venind vara, se aşezară cu toţii, adică soţii Kesserü şi Alina, la castelul Vingart, din apropierea Albei-Iulia, de partea cealaltă a castelului Stremţ. Fiind foarte vechi, castelul era întunecat şi rece, ca orice castel medieval căruia nu-i modificase nimic cei ce trecuseră prin el, locuit o vreme de tatăl lui István, palatinul Mihai, şi de mama sa, născută Bánfi, castelul rămase apoi în părăsire fără proprietari. Zamfira încercă să-l aşeze după gustul său, şi izbuti ajutată de soţ să facă o locuinţă plăcută şi ospitalieră.

În vara aceea fu adus la Vingart şi fiul lui Kesserü, Ion. Crescuse voinic şi înalt ajungînd aproape pe tatăl său, deşi nu împlinise decît şaptesprezece ani. Începuse să-şi dea aere de stăpîn al domeniului şi nu uita nici o clipă că e purtătorul titlului nobiliar „de Györt". Sosirea lui în castelul de la Vingart stîrni o nesfîrşită stare de nervi din pricina nazurilor sale şi a ifoselor pe care şi le da faţă de cei ce locuiau în castel. Cel puţin cu Alina era în continuă ceartă, ceea ce aducea neplăceri surorii sale. Zamfira răbdă cu greu toate apucăturile acestui fiu crescut între rudele lui din nord, pornite acum şi împotriva ei. Îi era teamă să nu se dezlănţuie într-o zi vreo neînţelegere mai adîncă între cei din casă şi bărbatul său.

În acest timp, regatul Ardealului era mereu în nesiguranţă. Graniţa dinspre Ţara Muntenească se deschisese de cînd

cu întoarcerea Elenei Cherepovici la soțul ei Petru-voievod, în urma primirii spre folosirea ei a cetății Deva. Dar cu doamna Chiajna nu puteai avea liniște niciodată. Cu fiecare fugar — o nouă poveste de intrigă și amenințare ; cu Alexandru Lăpușneanul, care cerea și el Ciceul și Cetatea-de-Baltă, avea Ion Sigismund de asemenea mult de furcă ; cu Maximilian era în ceartă din pricina intrigilor făcute la Constantinopol și a ținerii solului său, Istvan Báthory, în închisoare. Iar tabularii îi aduseseră știrea că tătarii se mișcă la Nistru din ordinul sultanului. Aveau de gînd să năvălească și peste munți ? Se hotărî atunci să se deschidă dieta ardeleană în Cluj.

O dată cu plecarea consilierilor, plecă și Zamfira cu soțul ei.

Clujul, oraș așezat pe amîndouă malurile Someșului Mic era înconjurat de puternice ziduri cu turnuri înalte. În afară de acestea se întindea satul. Spre miazăzi, pădurea de pe malul Feleacului adăpostea o colonie de români învoiți de rege și de sași să păzească drumurile și să facă semnele hotărîte la apropierea dușmanilor.

Unii dintre aceștia pătrunseseră pînă-n cetate, dar numai vremelnic. Locuiau în Feleac, de pe vremea regelui Máthyás cînd și un vlădică grec, ce pribegise din Peninsula Balcanică de răul turcilor, se așeză între ei.

De cînd dăduse Ion Sigismund în Cluj multe privilegii ungurilor, aceștia se statorniciseră în oraș, făcînd pagubă sașilor prin neîncetatele lor neînțelegeri cu privire la negustorie și la taxele vămilor.

Casele se uneau spre stradă într-un șir neîntrerupt de ziduri. Grădinile, bogate, se țineau lanț. Nebunia iarmaroacelor, masa bună și viața tihnită puteau face casă comună. Numai că nu intrau în socotelile lor străinii de altă nație, față de care se arătau închiși, neprimitori. Altminteri, iubeau petrecerile între dînșii, în natură, pe cîmp sau prin munți, unde porneau dis-de-dimineață în fiecare sărbătoare cu zi senină.

Orașul era un însemnat centru comercial, care schimba mărfuri cu Boemia, Viena, Polonia, Moravia, și Peninsula Balcanică, producînd el însuși, prin breslele sale, mărfuri pentru toate aceste țări, ba și pentru părțile ungurești de la nord și apus.

În acea vreme, Clujul, ca și Brașovul și Sibiul, era condus de o sută de oameni. Cincizeci dintre *homines paters familias bone conditione,* iar restul de cincizeci — trimiși ai

breslelor, fiecare breaslă dînd trei pînă la patru reprezentanți, după însemnătatea ei.

Acești o sută alegeau apoi judele și juraților pe timp de un an. În anul cînd Zamfira cunoscu Clujul era jude primar argintarul Fodor István. Meseriașii lipsiți de mijloace și calfe erau excluși din sînul centuviratului.

Tot Clujul era, constituit în bresle organizate militărește, pentru apărarea orașului, cu turnuri ridicate de fiecare dintre ele. Cine pătrundea în oraș trebuia să intre într-o breaslă, altminteri plătea amendă pe fiecare an opt florini, iar la intrare — o amendă de patru florini. Erau și zileri pentru lucrarea pămîntului, a viilor, fie bărbați, fie femei, care mai ajutau și la gospodăria femeilor din cetate.

Se găseau și mercenari, așa-zișii *Taglöhner*, lucrători clandestini, tot zileri, luați de meșterii cu prea multe comenzi. Toți aceștia erau însă priviți ca simpli trecători prin Cluj, fără drepturi cetățenești ; oameni sărmani, plătiți doar cu șase pînă la opt dinari pe zi, fără mîncare și băutură.

Se aflau în Cluj pe acea vreme cam la douăzeci și șase de bresle, fiecare meșter avînd cîte-o calfă, uneori și două, precum și unul sau doi ucenici, aduși tot de pe la sașii din Brașov, Mediaș, Bistrița sau Sighișoara. Aveau și o tipografie ținută de Gáspár Heltai, care tipărise o biblie lutherană în ungurește.

Orașul Cluj avea un aspect negustoresc. Unele dintre străzi erau atît de strîmte, încît femeile își puteau vorbi de la o poartă la alta. Pe la încrucișările lor, meșteșugarii își întindeau mesele și lucrau în văzul și auzul trecătorilor. Vorba tare, glumele și rîsetele treceau de la unul la altul, fără nici o stînjenire, ba încă bine primite de cei care străbăteau printre ei. Pe la porțile înalte își făceau uneori de lucru fetele, ascunse după stîlpi, ca să asculte ce mai spuneau flăcăii, fugind de rușine cînd se întîmpla ca vreunul să scape vreo necuviință. Mai întotdeauna se auzea un glas de meșter care poruncea vorbă mai puțină și lucru mai cu spor. Ciocanele, războaiele, fierăstraiele sau rîsetele celor certați acopereau îndată vorba mustrătoare și iar începea gluma să dea tîrcoale de la un colț de stradă la altul, cu toată opreliștea jupînului de care atîrna soarta lor.

Dieta se deschise cu mare solemnitate, compusă din reprezentanții celor trei națiii recunoscute de stat : nobilimea

ungară, saşii şi secuii. Toţi delegaţii erau îngrijoraţi de gravitatea complicaţiilor politice. Fuseseră înştiinţaţi că Soliman pornise cu armată numeroasă să pedepsească Ardealul şi pe craiul lor necredincios, atrăgînd la graniţa dinspre Moldova hoarde tătărăşti care şi primiseră porunca să pătrundă în ţară. Panica îi cuprinsese pe toţi. Se hotărî atunci plecarea lui Ion Sigismund în întîmpinarea sultanului, ca să-l oprească de a intra în ţară, iar tătarii intraţi să fie răzbiţi prin arme pînă nu or ataca cetăţile de seamă. Se votară aşadar credite şi contribuţii noi de război, pentru apărarea Ardealului. Trebuia să fie strînse şi trupe mercenare pe lîngă cele aflate sub steag, echipate cu arme, haine şi hrană. Se hotărî apoi să se dea alarma în ţară, cu sabia înroşită în sînge purtată peste tot locul, şi se luară măsuri pentru întărirea turnurilor de apărare ale cetăţilor din interiorul ţării.

Într-o seară, Zamfira intră în iatacul ei, plictisită de prelungirea discuţiilor din dietă, dar cînd să se întindă în pat, văzu alături de dînsa, pe o măsuţă, un plic. Într-însul găsi copia legalizată a testamentului pe care bărbatul său îl făcuse cu cea mai dezinteresată iubire către ea. Deschise plicul şi citi :

„Noi, Mihály Csáky, cancelar, consilier şi locţiitor al regelui în Transilvania, dăm de ştire prin aceasta tuturor celor interesaţi. Nobilul domn István Kesserü de Vingart, prezentîndu-se în faţa noastră, a dispus de averea sa, cu viu grai, precum urmează :

Deoarece, împreună cu sora mea, nobila doamnă Ecaterina Kesserü, soţia nobilului domn Nicolae Orbay, am făcut între noi împărţirea dreaptă a tuturor bunurilor, drepturilor şi proprietăţilor mobile şi imobile moştenite de la părinţi în linie paternă şi maternă, partea cuvenită surorii mele, numită fiind, fu separată de atunci şi trecută în posesiunea ei astfel eu nu mai am nimic de împărţit cu nimeni.

De altă parte, avînd în vedere că odinioară, găsindu-mă urgent strîmtorat am întrebuinţat ca a mea suma de patru mii de florini de aur ce aparţinea nobilei doamne Zamfira, soţia mea, fiica decedatului Moise-voievod al Ţării Româneşti, fără a-i mai fi restituit această sumă. Gîndindu-mă la caducitatea vieţii, şi dorind ca după moartea mea să nu se poată ivi nici un fel de litigiu ori vrajbă între numita doamnă Zamfira şi fiul meu Ioan şi ca să îndepărtez putinţa oricărui

prilej de neînțelegere între ei de aceea, atît din dragoste pentru soția mea, Zamfira, cît și din pricina acelei sume amintite de patru mii de florini de aur, dispun precum urmează :

Întreaga avere a mea din castelul și satul Vingart și din comitatul Alba, precum și proprietățile și drepturile mele de oriunde s-ar afla în Transilvania, precum și obiectele de aur, argint și toate celelalte mobile și imobile ale mele, de orice nume, le testez după moartea mea, cu drept etern și irevocabil de folosință și de proprietate : soției mele, numitei Zamfira, și fiului meu, Ioan Kesserü, și urmașilor lor de ambele sexe."

Mai era adăugat că dacă s-ar remărita după moartea lui Zamfira, nici fiul, Ioan Kesserü, nici frații, nici surorile, nici rudeniile lui să n-o supere, ci s-o lase și s-o respecte în toată această avere.

Adormi în acea seară cu sufletul ușurat, văzînd în soțul ei un braț care s-o sprijine cu dragoste în viitor și s-o apere de primejdie.

Plecară din Cluj pe la începutul lui octombrie, cu toată curtea. Soții Kesserü trebui însă să facă un mic ocol, ca să se oprească la Sighișoara, pentru că vicecancelarul să poată cerceta măsurile de apărare luate de cetățenii acelei cetăți. Plecară împreună cu delegatul Sighișoarei, care venise la dietă.

Sighișoara fusese ridicată la gradul de oraș de către Ludovic cel Mare, regele Ungariei, la 1367. Era un sprijin puternic pentru Ardeal în caz de apărare pentru partea de sud-vest, împreună cu cetățile Sibiului, Cohalmului, Brașovului și Cisnădiei. În Sighișoara se afla la acea vreme și o curte de judecată a celor trei nații.

— Spune-mi, rogu-te, nobile domn, — îl întrebă Zamfira pe delegatul Sighișoarei — organizația civilă în acest burg este la fel cu a celorlalte cetăți din Ardeal ?

— Cu nici o deosebire, onorată doamnă, — răspunse acesta. La adunarea celor șapte scaune, care se ține anual la Sibiu, iau parte întotdeauna, pe lîngă aceștia, jurații și delegații speciali ai celor șapte scaune. Acolo se iau hotărîrile în privința intereselor colectivității, la care toți se supun. Sighișoara, ca și celelalte cetăți : are școală cu dascăl german, chemat din țările germane ; are o bibliotecă de cărți scrise parte pe pergament, parte pe hîrtie, aduse de negustorii noștri sau studenții ce se întorc din orașele de pe Oder, Rin sau Dunăre ; avem o biserică în stil ogival, o farmacie și un

doctor orășenesc, pe care îi susțin donațiile cetățenilor. La noi în tîrg — sfîrși rîzînd cel întrebat — se mai găsește în plus un turn la intrarea cea mare, turnul ceasornicarilor, cu un orologiu meșteșugit astfel încît naște uimirea tuturor ce trec pe sub poartă. Îl veți vedea la intrare, ridicat deasupra celor trei rînduri de porți puternice care apără cetatea de năvălitori.

Din depărtare începură să se deosebească puternicile turnuri ale cetății : turnul giuvaergiilor, al tunarilor, al măcelarilor, al țesătorilor, al fierarilor, cojocarilor și, în sfîrșit, cel al ceasornicarilor, deasupra porților de la intrarea în incinta cetății. Cele douăsprezece turnuri stăteau de strajă, ca niște santinele de piatră masivă, în calea dușmanilor ce-ar fi îndrăznit să le atace.

Cînd intrară pe poartă, ceasul din turnul ceasornicarilor bătu ora 12. Bătăile clopotului era însoțite de alte sunete mai subțiri, scoase de un pitic burtos și grav care lovea cu ciocanul în toba de alamă pe care-o avea în față. Lîngă ceasul mare, rotund, apăreau atunci diferite figuri ce închipuiau anotimpurile.

Zamfira privi cu atenție turnul, al cărui acoperiș viu colorat avea în cele patru colțuri ale lui alte turnulețe de apărare, ale tăbăcarilor, topitorilor de cositor, rotarilor și pescarilor. Menirea acestora, i se spuse, era să arunce pe lîngă săgeți bolovani mari în capul asediatorilor sau vase cu apă fierbinte, schimbate din timp în timp de către femeile apărătorilor sau chiar de copiii lor.

După ce intrară în cetate și trecură de străzile înguste și întortocheate simțiră o fierbere neobișnuită printre locuitori. Se vedeau ici, colo grupuri de cetățeni ce se sfătuiau între ei cu voci scăzute și fețe îngrijorate.

István Kesserü trase îndată la sfat. Acolo află că trecuse sabia însîngerată și prin tîrgul lor. Dar nu se știa încă de partea cui trebuia să se teamă. Așteptau vești noi, care să întărească zvonurile de război cu tătarii ce străbătuseră deja în Ardeal.

— La o parte, la o parte !

Țipete și tropote de cai despărți mulțimea de oameni adunați înaintea clădirii sfatului. Sosiseră tabularii porniți la Constantinopol, ca să aducă vești de acolo. Consiliul comunal, adunat în grabă, află de la aceștia că sultanul înaintează

cu o numeroasă oaste spre Sighet, că au pornit și hoardele tătare să treacă Carpații în Ardeal.

Atunci văzu Zamfira cum știu sașii să se apere. Consiliul comunal înștiință numaidecît pe șefii militari și grupurile de zece cetățeni, să fie gata cu armele și proviziile (sare, făină, lemne) și să se desemneze locul pentru fiecare în parte ; să se prepare locuințe pentru cei din afara zidurilor care-și vor căuta scăparea în cetate, ale cărei porți aveau să se închidă îndată după apusul soarelui, și la cel mai mic semn de alarmă, dat de cei ce păzeau în turnul ceasornicarilor, să se pregătească de luptă ; toți cei cărora li se dăduse, încă din timp de pace, o porțiune de zid și un turn de apărare, breaslă mare sau mică, să-și cerceteze hambarele ascunse, umplute cu grîu și să fie gata oricînd de luptă. Înșiși copiii și femeile fură pregătiți ca la cel dintîi semnal al steguleților roșii dat din turnuri să sară să stingă focul unde era arătat, cu vasele de apă umplute din vreme. Membrii breslelor mînuiau cu dibăcie arcul și sulița, iar unii dintre ei începuseră să umble și cu puștile de foc. Aveau arme bune, bine întreținute și revăzute la fiecare paradă militară anuală ținută în orașele săsești.

Biserica cea veche, cu clopot, începu să sune de trei ori pe zi apropierea primejdiei, deși nu erau încă semne, dar ca să obișnuiască poporul cu ea, iar meșterii iscusiți făureau zi și noapte arme, scuturi și săgeți, coifuri, cuirase, spade și lănci, alături de harnicii turnători în plumb, care scoteau mereu gloanțe pentru arma cea nouă, pușca, deși era mînuită cu mare greutate de cei mai dibaci trăgători. Pregătiră de asemenea și o mare cantitate de praf de pușcă pentru tunuri. punînd și pe secuii aflați în cetate să-și cerceteze armele cu care obișnuiau să lupte — arcurile, săgețile și securile.

Zarva și frămîntările din tîrg erau atît de mari în așteptarea dușmanului, încă soții Kesserü se grăbiră să părăsească tîrgul acela pentru a nu fi prinși de tătari.

Dar cînd ajunseră la Alba-Iulia dădură de aceleași preocupări. Békés Gáspár, sosit și el de la Constantinopol, înștiință pe Ion Sigismund că Soliman e hotărît să prefacă Țările Române și Ardealul în pașalîcuri și că trimisese deja vorbă hanului tătăresc că e liber să pătrundă în ele cu hoardele lui.

Se ținu atunci un mare sfat la curte, și consilierii hotărîră că numai Ion Sigismund în persoană mai poate să

împace furia sultanului, de aceea să pornească cu daruri bogate spre el, pentru a-l îmbuna şi a-l opri din mers. Tătarii pătrunseseră însă în Ardeal mai înainte decît se aşteptaseră ei, aşa că fură nevoiţi să apere întîi graniţa dinspre răsărit şi apoi pe cea din apus. Însuşi István Kesserü cu alţi nobili secui şi maghiari porniră la luptă împreună cu Ion Sigismund. Rămase pe loc, să ducă greutatea treburilor de război al statului, numai locţiitorul regelui, cancelarul Mihály Csáky.

Aşa trecu anul 1568, cu spaimă şi praf de puşcă, cu jaf şi cu încăierări crîncene la graniţa de răsărit unde pătrunseseră năvălitorii tătari. Soliman, trimisese mai înainte pe beglerbegul Anatolici, şi după el porni şi dînsul la drum, către sfîrşitul verii, spre graniţa Ardealului. Dar Ion Sigismund, scăpat de primejdia tătarilor, pe care-i gonise peste munţi, ucigînd o mare parte din ei, se îndreptă repede spre Belgrad în întîmpinarea lui. Luă cu el cinci sute de cavaleri şi cincizeci de nobili, între care Gáspár Békés, Mihály Csáky, Gheorghe Blandrata, Stanislas Niesovski, Gheorghe Bánfi, Gheorghe Apaffi şi alţii. Mai înainte cu cîteva zile, trimisese pe István Báthory, abia scăpat din închisoarea de la Viena, să-l împace pe sultan, şi să-l convingă că scrisorile erau ticluite de împăratul Germaniei.

Cînd plecă spre sultan, craiul Ardealului avusese grijă să pună comandant al armatei ardelene pe Kristof Báthory, care porni să atace cetatea Huszt din Maramureş, ţinută de germani şi izbuti s-o scoată de sub stăpînirea lor, ceea ce fu o notă bună în faţa turcilor. Prevăzător, Ion Sigismund mai aşeză pe şesul Turdei o mare oaste, sub comanda lui Kristof Hagymássy.

În cortul sultanului nu intră decît cu douăzeci de nobili, cei mai apropiaţi de el la curte. Ducea daruri scumpe, făurite de maistorii saşi : blide de aur, cu mulţi zloţi de aur de cîte doi şi jumătate funzi, şi un pom de aur bogat în ramuri.

Soliman cel Măreţ, îmbunat mai înainte de István Báthory, îl primi cu cinste, şi-i ascultă cu bunăvoinţă dezvinovăţirea, apoi îl iertă, dar nu-i înapoie Buda, precum făgăduise reginei Isabella că va face la majoratul fiului ei. În schimb, îi asigură domnia prin jurămîntul :

„Jur solemn pe marele Mahomed, pe tatăl meu, pe laptele mamei mele, pe viaţa şi pe sufletul meu !..." scria mai departe

jurămîntul : că nu-l va părăsi niciodată, nici pe el, nici ţara Transilvaniei, în orice mare încercare ar fi, chiar dacă ar trebui să piardă toate celelalte ţări şi să rămînă singur. Dacă nu-şi va ţine făgăduiala, el şi urmaşii săi să cadă sub mînia lui Alah, pierzîndu-şi capetele, iar pămîntul să se deschidă şi să-i înghită cu sufletele lor. În schimb, Ion Sigismund să-şi ţină făgăduiala de a trimite la timp, ca şi înaintaşii săi, tributul de fiecare an. Sultanul va ocroti şi va apăra întotdeauna libertatea lor, şi ţara va putea să-şi aleagă liber principele, cu condiţia ca sultanul să fie înştiinţat. Acesta va trimite alesului, pentru a-l confirma şi pentru a-i mări prestigiul, un cal înşăuat, o măciucă, un steag, o sabie şi o căciulă îmblănită, împodobită cu pene.

Întors la Alba-Iulia, Ion Sigismund dete tot felul de privilegii celor care-l ajutaseră să treacă cu bine peste această încercare. Dărui, deci, lui Pál Csáky cît şi nepotului acestuia, Filip, castelul Stremţ cu satul Aldyod, spre marea bucurie a Zamfirei, iar lui Gáspár Békés îi dădu cetatea Făgăraşului.

István Kesserü, care rămăsese în Alba-Iulia, rănit grav din războiul cu tătarii, vorbi într-una din seri către soţia sa, pe cînd aceasta, deşi gravidă în a şaptea lună, îi pregătise singură oblojelile pentru rana de la coapsă :

— Ai văzut cum intră în stăpînirea cetăţii Făgăraş vicleanul de Békés ?

— Nu ştiu nimic. Ce s-a întîmplat cu Gavrilă Mailat ?

— Hrăpăreţul de Békés, căruia i s-au urcat la cap măririle, l-a înspăimîntat după venirea lui de la Constantinopol că sultanul ar fi trimis nişte porunci secrete craiului, în care era vorba despre el, să-l prindă şi să-l trimită în Turcia, să mai ispăşească nu ştiu ce altă vină a părintelui său. Acesta, credul, fu uşor încredinţat că ar fi mai bine să fugă din Ardeal şi să se aşeze pe undeva prin Germania, unde nu-l vor mai putea ajunge turcii.

— Şi ce-a făcut bietul Mailat ?

— Ce să facă ? S-a rugat de crai să-i cumpere cetatea pe neînsemnata sumă de douăzeci de mii de galbeni. După plecarea lui, Ion Sigismund dădu cetatea lui Gáspár Békés, ca răsplată pentru meritele sale diplomatice, şi-l investi cu toate drepturile ce le-a avut acesta din vechime.

— Dar cum a putut Békés să facă aşa ceva ?

— O făcu. Că e lacom și crede că după moartea lui Ion Sigismund îi va lua locul. Crede dînsul, dar nobilii unguri nu-l pot suferi. Vor să-l aleagă pe Kristofor Báthory, care-i viteaz, umblat prin lume, strateg bun și cunoscător al multor limbi străine.

— Dar vă gîndiți deja la moartea craiului? Să fie el atît de bolnav? — întrebă mirată Zamfira.

— E bolnav ca și maică-sa. O mai duce cîțiva ani, dar nu mai apucă el mulți.

După ce-i schimbă legăturile și-i obloji rana, Zamfira se așează obosită pe un jilț, aproape de căpătîiul bărbatului său. Sarcina era grea, și ea nu stătuse locului mai toată ziua.

— Ai ostenit, biata mea doamnă! De ce nu lași să mă oblojească bărbierul meu? În starea domniei-tale, n-ar trebui să te miști din jilț — încercă István Kesserü s-o mîngîie.

De la plecarea din Cluj, traiul lor laolaltă era liniștit. Se legase între dînșii un sentiment de prietenie sinceră, cu toate că bărbatul își arăta încă din cînd în cînd firea lui geloasă și iute de atac.

— Nu te îngriji de mine. Sînt destul de voinică să-mi port sarcina fără multă pagubă pentru sănătatea mea. Iar ceea ce fac pentru domnia-ta e treabă prea delicată pentru un bărbier de sat. Blandrata mi-a făgăduit să vină astăzi pe la Vingart, să te vadă.

— Numai să se țină de cuvînt, că vrea acum să-l îndemne pe crai să-i îmbrățișeze credința. Nu m-aș mira de-ar izbuti, zău! Că e mai bun omul de intrigi și afaceri negustorești decît să doctoricească pe cineva și să-l facă sănătos — vorbi cu pică Kesserü, care nu suferea pe acest unitarian ce făcuse atîta avere de cînd venise excomunicat din Geneva.

Fiindcă boala lui István Kesserü, se înrăutăți, fură nevoiți să se mute cu toții la Alba-Iulia, unde putea fi mai ușor supravegheat de doctorii palatului. Acolo începură frămîntările în legătură cu cele ce se petreceau peste hotare. Aflară astfel că Soliman murise la asediul cetății Sighet și-i urmase Selim al II-lea, care era un om molatic, sub influența marelui-vizir Sokoly. Pentru Ion Sigismund fu o mare ușurare. Acest herțegovin renegat, ajuns atît de puternic în statul otoman, era protectorul creștinilor și mai cu seamă al său. Cu această încredințare, craiul Ardealului, care nu uitase de intrigile doamnei Chiajna, ce se uniseră cu cele ale lui

Maximilian împăratul, căută prilej s-o pîrască la Constantinopol şi să-i înlăture pe fiul ei din domnie, cu atît mai mult cu cît acesta se despărţise din nou de Elena Cherepovici şi o trimisese în Ardeal, împreună cu fiica ei, Tudoriţa. Îi trebuiau însă pentru această intrigă nişte boieri pribegi care să încerce să intre pe sub pielea celor mai de seamă oameni din capitala otomană. Pe cine să aleagă din cei care se perindau fără încetare prin Ardeal ? Mihály Csáky, cancelarul, îl lumină în acest sens.

— Pe nimeni alţii nu găsesc mai potriviţi pentru aceasta ca fraţii Ivaşcu şi Albul Golescu, care, pe lîngă că mai rup şi din limba turcească, sînt boieri de neam vechi din Ţara Românească. Mai sînt ceva rude şi cu familia lui Neagoe Basarab şi deci bine priviţi de rudele acestuia, renegate, ajunse în capul statului turcesc. Nu mai vorbesc de dorul lor de a se răzbuna pe doamna Chiajna, care le-a omorît tatăl şi le-a luat averile. Vor lucra ca şi pentru ei înşişi. Iar sprijin pentru aceasta vor găsi, cred, şi printre cunoscuţii doamnei Zamfira.

— Ai dreptate ! Bine te-ai gîndit ! Pregăteşte-i, te rog, pentru această misiune, numai să nu se vînture vorba noastră prin oraş şi să afle de ea iscoadele acestei femei, că nu mai ajung băieţii vii la Constantinopol. Eu voi scrie cîteva scrisori, să se cunoască şi dorinţa noastră de a nu mai avea în coastă o muiere rea de gură şi de moravuri, care-l conduce prost pe fiul său netrebnic.

— Băieţii noştri pot lua drumul prin Serbia, îmbrăcaţi în călugări basiliteni, veniţi de la mănăstirea Prislop. Tot se află ei mereu pe drumul dintre Serbia şi Ardeal. Barem acum să ne fie de folos ! — spuse rîzînd cancelarul.

— Bine te-ai gîndit ! Pe cine trimiţi la Kesserü ca s-o înştiinţezi pe doamna lui ?

— Mă duc chiar eu ; abia îl mai văd şi pe bietul István, care se pierde pe zi ce trece. Blandrata spune că i s-ar fi otrăvit sîngele şi că este o minune că mai e în viaţă.

Soţii Kesserü fură prea bucuroşi de venirea cancelarului. După ce-i întrebă de una de alta, acesta intră deodată în subiect :

— Craiul nostru vrea să încerce mazilirea lui Petru al Chiajnei, şi pentru a purta vorbele de colo-colo i-a ales pe

băieții Golescu ; tot sînt ei arși de doamna Chiajna. Ce ziceți de aceasta ?

István Kesserü se feri să răspundă, de teamă să nu spună ceva care ar fi fost împotriva voinței soției sale. Aceasta se gîndi : Cunoștea dîrzenia lui Ivașcu și dorul lui să-și răzbune părintele. Alegerea nu era proastă, și băieții puteau să se descurce. Dar primejdia era mare și nu se hotăra să-și spună părerea. Cancelarul înțelegînd gîndul ei, îi spuse :

— Ne-am gîndit să-i trimitem prin Serbia în haine călugărești, împreună cu cîțiva călugări basiliteni de la Prislop. Toate cheltuielile drumului și întreținera lor vor privi statul. Nu trebuie să-ți fie teamă de viața lor, căci vom porunci de aci iscoadelor noastre de la Constantinopol să-i urmeze îndeaproape și să le stea în ajutor. Numai domnia-ta să le dai ceva lămuriri cum să se descurce cînd vor intra în capitala turcească și poate îi vei îndruma unde să tragă mai sigur. Am fi vrut să înștiințăm și pe mama lor din Maramureș, dar ni s-a adus vestea că ar fi intrat în țară unde stă ascunsă împreună cu fata ei, într-un schit călugăresc.

— A plecat biata Caplea ? Prin cîte mai trecu și ea ! De i-ar păzi Domnul băieții, că în ei mai are nădejdea.

— Acum ai rămas singură să hotărăști încotro să apuce aceștia, spre binele lor și al celor rămași din familia lor. Totul se va face, în cea mai mare taină.

— Bine — răspunse Zamfira. Atunci, să plece. Poate pe calea aceasta vor izbuti să intre în țară, unde să se regăsească cu mama și sora lor.

Trecură cîteva zile de la această convorbire. Băieții Golescu se simțiră fericiți de încrederea arătată de craiul Ardealului și mai ales că au să plece în capitala turcească. Imaginația lor și începuse să lucreze în tot felul la ceea ce aveau să facă acolo. Dar graba celor din jur să-i vadă plecați nu le dădu prea mult răgaz să viseze.

În ajun de plecare, băieții, care locuiau acum la palat, în corpul de gardă, își petrecură toată ziua la soții Kesserü. Spre seară, Ivașcu dori să vorbească domniței între patru ochi. Atunci îi mărturisi dragostea ce o purta Alinei și o rugă să i-o păstreze pînă ce se va întoarce, cînd se va cununa cu ea. Nădăjduia ca nunta s-o facă chiar în țară, după alungarea lui Petru și a doamnei Chiajna din scaun.

Zamfira rîse din toată inima şi-i mărturisi că de mult ştia de aceasta, deşi Alina nu-i spusese nimic, şi că e prea bucuroasă să aibă un cumnat atît de isteţ şi destoinic ca el. Numai să se ferească de primejdie, că doamna Chiajna ar fi în stare să plătească multe pungi de aur ca să scape de ei, de i-ar descoperi cumva.

— O fi ea isteaţă în astfel de isprăvi, dar nu şi-a găsit cu cine să se prindă în joc — răspunse semeţ Ivaşcu.

Atunci intrară Albul cu Alina. Aceasta era roşie ca focul. Îşi închipuia despre ce vroise să vorbească Ivaşcu cu sora sa. Îi era oarecum şi teamă ca aceasta să nu-l fi dezamăgit. Dar Zamfira o apropie de ea cu dragoste.

— Aşa ? Mi-ai ascuns pînă acum dragostea voastră, surioară dragă. De ce ?

— Iartă-mă, rogu-te, dar m-am temut să nu ne stai împotrivă — spuse Alina o vorbă la întîmplare.

— Împotrivă ? Doar ştii cît te iubesc şi cît doresc de mult binele şi fericirea ta. Iată că Ivaşcu mi-a cerut să-i îngădui să-ţi fie soţ. Primeşti ? — o mai întrebă, zîmbind, sora ei mai mare.

— De ce pleacă atît de repede ? — răspunse ea întorcîndu-şi capul de la Ivaşcu.

— Am să mă întorc curînd, Alina, ca să te iau şi să facem nunta, acasă la noi.

— Să vă ajute Domnul, copii, să vă vedeţi aşezaţi în bunurile voastre rămase de la părinţi ! Acum, hai, Albu, cu mine, să mai pregătim ceva pentru drumul vostru.

După plecarea lor, Ivaşcu o luă pe fată de mijloc şi o atrase uşor către el. Îşi apropie buzele de gura Alinei, care se făcu şi mai stacojie de cum fusese. Era prima lui îmbrăţişare.

— Să mă aştepţi, Alina, oricît voi întîrzia. Sînt sigur că voi izbuti să intru în ţară şi să facem acolo nunta.

Alina lăsă buza în jos, ca un copil supărat.

— Nu mă iubeşti, de ai primit să pleci atît de departe. Şi cine ştie cînd ai să te întorci ?! Am auzit atîtea prăpăstii despre Constantinopol...

— Nu fi proastă, Alina. Că doar nu te gîndeşti la Închisoarea celor şapte turnuri.

Alina începu să plîngă.

— Nu mă mai înspăimînta ! Că am să mă sting de grijă, în urma ta.

— Ba să faci bine să nu te sluțești să stai nemîncată și nedormită. Eu vreau să am o soție voinică, care să-mi ducă casa și copiii cu spor și bucurie. Și-apoi, ce-s eu ? Fecior de domn care să dorească scaunul Țării Românești ? Cu jupîni ca mine nu au ce face turcii, că nici dușmanii nu cer să ne urmărească. Au ei destule prăzi în domnișorii care se vîntură pe lîngă marele-vizir.

— Cam cît crezi că vei lipsi de aci ? — vorbi mai împăcată cu ideea plecării lui.

— Știu și eu ?... Poate vreo șapte-opt luni, poate și mai mult !

— Cum ? Atît de mult ? Credeam că numai pentru vreo două-trei luni.

Și Alina începu din nou să plîngă.

— S-ar putea să fie și numai pentru atît — încercă el s-o liniștească —, dar gîndește-te că nu se poate schimba așa cu una, cu două un voievod — și flăcăul își bombă pieptul, după obiceiul ce-l avea, de a-și da mai multă însemnătate. Acum trebuie să ne luăm ziua bună și să nădăjduim că ne vom revedea cît de curînd.

Și iar încercă Ivașcu s-o sărute, dar fata se dete repede în lături.

— M-ai sărutat, doar, o dată pentru rămas bun.

Ivașcu se înroși de ciudă, dar se stăpîni. Scoase din buzunarul tunicii o cutiuță aurită, și-i spuse în șoaptă :

— Aceasta-i pentru tine. S-o deschizi numai după ce voi pleca.

În acea clipă intrară pe ușă Zamfira cu cei doi băieți, Albul și Udriște. Alina își ascunse repede darul, deși bănuia că sora sa o văzuse, dar îi era teamă de rîsul celorlalți doi, care n-o iertau nici o clipă cu glumele lor.

— Iată, v-am pregătit ceva pentru drum : merinde și lucruri de folos. Îmi pare rău că nu vă pot întovărăși pînă la mănăstirea Silvașului, de unde veți lua drumul înainte, dar nu-mi îngăduie nici starea mea, nici aceea a unchiului vostru.

— Ferice de voi că plecați să vedeți oameni și țări străine ! Pe mine cui mă lăsați ? — se tîngui către băieții ceilalți Udriște.

— Cui vrei să te lăsăm ? Nu eşti tu prietenul cărţilor ? Rămîi cu ele ! — îi răspunse Albul.

— Ai răbdare, că te vei duce şi tu unde ţi-o plăcea, să vezi lumea pe care o doreşti — spuse Zamfira.

— Dar eu ?... Voi călătoriţi şi vă bucuraţi de cele noi văzute ; eu rămîn acasă cu furca-n brîu — se alintă Alina.

— Aşa se cade gospodinelor — o luă repede cu gura Ivaşcu. Tu să rămîi acasă să ajuţi domniţei, şi să nu te dai în vînt după petreceri şi glume, cum îţi stă în obicei ! — spuse sever Ivaşcu.

Pe ceilalţi doi băieţi îi pufni rîsul.

— Că bine i-ai spus-o, frăţioare ! — vorbi Albul.

Alina era gata de harţă cu Ivaşcu dacă nu intra în vorbă Zamfira, care simţise furtuna.

— N-avea nici o teamă din partea noastră. Alina e o fată cuminte şi harnică. Pe ce pune mîna, şi Dumnezeu pune mila. Numai să fie sănătoasă şi să aibă puţină răbdare pînă la întoarcerea ta. Să mergem acum, copii, la unchiul István, să vă luaţi rămas bun — se vîrî din nou în vorba lor sora mai mare.

Trecură în cele din urmă prin camera bolnavului, care-i aştepta cu două pungi de aspri de argint şi vreo cîţiva galbeni.

— Iată — le spuse acesta cînd băieţii se sculară să-şi ia ziua bună. Acestea sînt pentru plăcerile voastre ca să aveţi ce cheltui. Că de aşa ceva, să fiţi siguri că nu veţi fi dăruiţi de zgîrcitul cela de cancelar.

În urma lor, Zamfira rămase cu grijile şi greutăţile ce i le punea înainte boala din ce în ce mai nemiloasă a bărbatului său. Dar în acest timp îi mai veniră şi altele pe cap. Năbădăiosul popă Eftimie, duşmănind de moarte pe Lăpuşneanul, în drumurile sale prin Ardeal se vîrîse într-o nouă intrigă de domnie împotriva acestuia, vroind să ridice în scaunul Moldovei pe Ştefan Mîzgă, ce se dădea drept urmaş al lui Petru Rareş. Era fostul lui camarad de arme pus de Ferdinand să lupte pentru Despot Heraclide în Moldova. Şi popa Eftimie se dete de partea lui. Atacară pe neaşteptate la graniţă, ajutaţi de Maximilian, care voia să-şi aibă omul în acea ţară, dar fură bătuţi, aşa că se întoarseră în Ardeal cîţi mai scăpară cu viaţă. Popa Eftimie fu unul dintre aceştia. Tot ascunzîndu-se cînd la unul, cînd la altul, izbuti să ajungă

din nou la mănăstirea Silvaşului. Călugării se cruciră auzind de isprăvile lui, dar îl ascunseră de oamenii stăpînirii, care îl căutau după cererea lui Alexandru Lăpuşneanul. Din fericire, craiul Ardealului era prea prins nu numai de intrigile duse împotriva doamnei Chiajna, dar şi de altă preocupare nouă ce-i veni pe deasupra. Gheorghe Blandrata, medicul-şef al palatului, izbutise să-l atragă în noua sectă religioasă a unitarienilor şi se pregătea s-o declare în dieta transilvană, ca a patra religie de stat.

Dacă Ion Sigismund era preocupat de controversele sectelor din jurul său, Mihály Csáky, mai puţin sensibil la ele, urmărea cu neplăcere mişcările popei Eftimie în Ardeal, şi de n-ar fi fost la mijloc Zamfira Kesserü, mai că l-ar fi dat pe mîna iscoadelor lui Alexandru Lăpuşneanul să scape astfel şi de un înfocat popularizator al cărţii bisericeşti slavone.

Şi-n timpul cînd se pregătea libertatea de credinţă a unitarienilor, dieta transilvană, ţinută la Sibiu în toamna anului 1566, luase hotărîrea dîrză să se predice calvinismul în bisericile româneşti, iar românii car nu vor vrea să primească noua credinţă, să fie chemaţi la dispută publică cu episcopul român calvinist György : dacă nici aşa nu se vor supune, episcopii români, preoţii şi călugării să fie scoşi din însărcinările ce le aveau, şi episcopul George să numească alţii în locul lor. De nu vor ţine seama nici de această măsură să fie aspru pedepsiţi, pentru crimă de religie.

— Ce facem, părinte Christofor ? — întrebă speriată, Zamfira. Cum ieşim din impasul greu ? Ce spun preoţii noştri şi călugării.

— Nu zic nimic, dar nici nu le fac pe plac. La episcopul calvinist, György, nu aleargă nici unul dintre ei şi nici nu-şi vor lăsa credinţa veche pentru erezia lor. Că se vor găsi şi printre ei cozi de topor, nu zic ba, dar poporul e numeros şi ţine piept, oricît s-ar decreta ordine peste ordine. Păi cum crezi domnia-ta că ar fi dăinuit altfel neamul nostru în Ardeal ?

— Dar cum se vor împotrivi urii celor de un alt neam cu ei ? Cum să se hrănească preoţii lăsaţi fără simbrie ?

— Cum s-au împotrivit şi s-au hrănit în lungul atîtor veacuri de frămîntări împotriva lor. Uşor, desigur, nu le-a fost, cum nu le-o fi nici de-acum înainte. Dar vor ieşi cu faţa curată ca pînă azi ! Mare-i Domnul !

La vorba lui sfătoasă și liniștită, Zamfira se mai liniști, dar rămase tot îngrijorată :

— Să vezi ce de mai cărți eretice au să străbată prin satele românești !

— Lasă-le să-și facă drumul. Că tot în deșert îl vor face. Că, iată, ne veni știrea bună de peste hotare. S-au hotărît mitropoliții țărilor române să cerceteze cu atenție orice scriere bisericească scrisă în limba poporului și să nu încuviințeze citirea lor decît dacă și-au spus ei cuvîntul pe cea dintîi pagină. Și au mai hotărît domnii Țării Românești să pună din nou în mișcare tiparnițele lor pentru cartea slavonă.

— Auzii că și sașii vor tipări pentru țările române cu literă slavonă ; vor, se vede, să le dea în cap calviniștilor cu propaganda ce-o fac prin cărțile tipărite de dînșii. Cel puțin episcopul György trebuie să spumege de mînie împotriva lor.

— Pe fostul egumen de la Vad, György, ajuns calvinist, nu-l pot suferi românii. Se feresc din calea lui de parcă l-ar vedea pe Satana.

— Popa Eftimie, care ne dă atîta bătaie de cap, ce mai spune ?

— Nu spune multe, dar e hîtru și face tot după capul lui. Nu se lasă el bătut de popii lor. Auzii că a mai adus cărți de peste Dunăre și le împrăștie pe unde poate. Ba cică ar fi început să învețe limba slavonă pe cei ce nu știu a ceti în limba cărților noastre bisericești. Umblă peste tot locul, parcă e-un titirez ! — răspunse călugărul Christofor.

— E numa bun pentru aceste vremi de vrajbă creștinească. Nu putem altfel lupta împotriva dușmanilor noștri decît cum face el — răspunse Zamfira.

— Așa, domniță ! Dumnezeu să te țină sănătoasă ! — încheie popa Christofor. Dar mai venii pentru o treabă. Se plînse egumenul Eftimie că are puțini călugări la mănăstire și că sînt destule chilii goale și hrană în magazie ca să mai primească și pe cei fugiți de răul domnilor români. Ce să facă ? Să-i primească ?

— Cei ce fug de domnii lor în vremea de acu n-or fi din cei mai proști și mai nepricopsiți, ci cei care le stau împotriva faptelor lor nelegiuite, și popa Eftimie poate primi pe toți aceștia care-i cer adăpost — răspunse fiica lui Moise-voievod, amintindu-și de blajinul și eruditul mitropolit Ana-

nia din Țara Românească, omorît la un ospăț de voievodul Mircea Ciobanul.

În acest timp, Ion Sigismund, vrînd să-i mai împace pe unguri și să-i rămînă numele legat de cea mai înaltă instituție de cultură din Ardeal, scrise cunoscutului filozof din acea vreme, Petrus Ramus de la Sorbona, chemîndu-l în țara lui ca să întocmească o universitate în care să se predea așa-zise „studii literare". Dar renumitul logician nu primi chemarea, și craiul scrise atunci altui profesor elvețian, Celi din Basel. Nici acesta însă nu primi, din pricina craiului, căruia îi mersese vestea că trage spre secta unitarienilor. Luat apoi de alte treburi politice, amînă pentru cîtva timp universitatea, pe care voia s-o ridice la Szebeș, în apropiere de Alba-Iulia.

După trei luni de la plecarea lor, frații Golești trimiseră vești din Constantinopol : doamna Chiajna își pierduse numele bun, din pricina stricării logodnei fiicei sale, Marina, cu fratele împuternicitului om de la Poartă, Mihai Cantacuzino, bătrînul și urîtul Andronic ; scaunul voievodului Petru, în consecință, se clatină, săpat de oamenii lui Cantacuzino, care luptau cu lăcomia sultanei-mamă, pentru aurul Chiajnei. În locul lui se proiectase aducerea ca domn a unuia dintre cei trei feciori ai lui Mircea, fiul lui Mihnea-voievod, crescuți în imperiul turc și legați prin căsătorie cu cea mai de seamă familie levantină din Stambul, Amirali.

Știrile acestea bucurară pe toți care puseseră umărul să-i scoată pe doamna Chiajna și fiul ei din țară. „Să pofteasc acum — își spunea fiica lui Moise-voievod — să pribegească și ea cum au pribegit atîția din pricina cruzimii ei !"

Între alte știri, venise din Constantinopol și aceea că Albu e pe cale să se căsătorească cu Irina, fata unuia dintre cei trei frați, Miloș. Dacă ajungea unul dintre ei voievod în Țara Românească, atunci și frații Golescu aveau să intre în divanul domnesc, ca cei mai de seamă dregători ai lui. Și Zamfira nu se îndoi nici o clipă că Ivașcu avea să-și întoarcă, prin puterea ce o va căpăta, toate averile lui și ale Alinei, risipite de Mircea Ciobanul.

— Va să zică, Albul v-a luat-o înainte cu însurătoarea — glumi Zamfira către Udriște, care tînjea de dorul călătoriei făgăduite de sora sa.

— Pentru însurătoare, n-are decît. Îl fericesc doar că a mai ieşit din ţara asta.

— Lasă, că şi tu vei pleca curînd. Iată, am şi început să te pregătesc pentru luna viitoare — îi spuse pe neaşteptate sora lui.

Udrişte nu-şi putu stăpîni marea bucurie ce-i izbucni în piept ; sărută fără o vorbă mîna Zamfirei şi ţîşni repede pe uşă.

Îndată după aceasta, Zamfira născu un prunc de parte bărbătească, dar atît de pirpiriu, că, fiindu-le teamă să nu se prăpădească în aceeaşi zi, îl şi botezară, cu numele de Mihai, după numele naşului său, Mihály Csáky, şi al socrului, Mihály Kesserü.

Dar tatăl noului născut pierea încetul cu încetul. Îngrijirile date de soţia sa îi mai prelungeau viaţa de la o zi la alta. Ajunsese ursuz şi nervos, brutal şi schimbăcios în păreri, şi numai răbdarea Zamfirei se mai putea împăca cu starea lui sufletească.

Nu le mai intrau în casă decît cei mai apropiaţi prieteni. Avram Bonta, care-l mai ajuta cu leacurile lui, venea întovărăşit de soţia lui, Felicia, după dorinţa arătată de Zamfira. Dar şi aceasta ajunsese o adevărată umbră, ale cărei zile erau numărate. Bonta se întreţinea doar cu o mică pensie şi cu ajutorul ce i-l dădea ruda sa, Stanislas Niesovsski. În casa acestor buni oameni şi primitori, dar ostracizaţi de răutatea omenească, îşi găsea fiica lui Moise-voievod un loc de pace şi destindere. De cînd venise fiul lui Kesserü, Ion, pentru a fi de faţă la ultimele zile ale tatălui său, Zamfira era mereu neliniştită şi descurajată. Prietenia soţilor Bonta o întărea în acele clipe şi o ajuta să mai uite de necazurile întîmpinate în casa sa.

István Kesserü muri într-o după-amiază de toamnă a anului 1568, zi cu o ploaie mărunţă, care bătea în geamul ferestrei, iar vîntul arunca frunzele galbene căzute din pomii ce umbriseră cîndva odaia... O geană subţire de soare cît un fir de aţă pătrunsese printre zăbrelele întredeschise ale ferestrei şi se agăţase, strecurîndu-se în cameră, de armura din cui a marelui vînător de zimbri ce fusese cîndva István Kesserü. El o urmărise îndelung, cu ochii aproape stinşi, şi rămăsese cu privirea aţintită asupra tolbei cu săgeţi, pînă cînd soţia sa îi coborî, plîngînd, pleoapele palide şi umflate de boală.

Fiica lui Moise-voievod rămase din nou văduvă. Acum avea însă în grijă creşterea lui Mihai, un băieţel prea fraged, gata în fiecare clipă să pornească după tatăl lui.

Cu Ioan Kesserü se sfîrşi împărţirea averii după testamentul făcut de tatăl lui şi scăpă repede de mofturile şi apucăturile lui brutale... Îi rămase destulă avere să-l poată creşte în voie pe Mihai şi să trăiască fără griji, ca văduvă a lui István Kesserü. Deşi trecuse prin atîtea încercări, fiica lui Moise-voievod rămăsese încă frumoasă ; împlinise patruzeci şi doi de ani.

După o lungă chibzuinţă cu ea însăşi, se hotărî ca de-aci înainte să poarte grija românilor creştini din Ardeal ; să se folosească de trecerea ce-o avea la curtea lui Ion Sigismund, ca să aibă o cît mai multă libertate de acţiune pentru ctitoria sa de la Silvaş şi poate a celorlalte mănăstiri româneşti din Ardeal.

Ca să menţină legăturile cu oamenii din capul statului, Zamfira trebui să-şi reia rîndul la curtea lui Ion Sigismund şi în casele celorlalţi nobili de care se îndepărtase de cînd cu boala bărbatului său. Fu, însă, întîmpinată cu multă simpatie şi respect de prietenii ce şi-i făcuse de la venirea sa în Ardeal.

Preocuparea tuturor era însă starea de sănătate şovăielnică a lui Ion Sigismund. Bîntuia, se pare, pe acea vreme boala de plămîni la curtea din Alba-Iulia. Destul că regele era mereu sub îngrijirea medicilor din Ardeal sau a celor aduşi din alte ţări. Chiar din anul 1567, acesta, în urma războiului avut cu tătarii şi Soliman, se simţise rău. Crezu că se pierde, şi-şi făcu testamentul ; hotărî în scris pe cine să lase ca executori testamentari pînă la alegerea noului crai. Dar un an mai tîrziu, se simţi mai în putere în urma îngrijirilor primite, şi se gîndi să-şi asigure dinastia, căsătorindu-se cu una dintre principesele germane, cu care prilej să-l cîştige pe împăratul Maximilian de partea lui.

— Îţi aduc veşti din ţara domniei-tale, domniţă, — spuse într-una din zile părintele Christofor, venit prin Alba-Iulia cu treburi de-ale mănăstirii.

— Bune, sau rele ? — întrebă pe dată Zamfira, crezînd că află ceva despre doamna Chiajna şi fiul ei.

— De, cum îi vrea să le iei ! Iacă, aflai că pribeagul Ion din Piteşti, pe care-l văzurăm la noi cînd trăia Mircea-

voievod, s-a întors în țară, la chemarea doamnei Chiajna, a luat pe fiica acesteia, Stana, de soție și a ajuns mare-vornic, mîna dreaptă și credincioasă a voievodului Petru.

— L-am simțit de-atunci că trăgea spre împăcare. Nu se simțea bine aci fără moșii întinse și cin în divanul domnesc. Măcar că stă sub poruncile comisului Ghiazi, lui îi merge bine și sub papucul grecului — vorbi cu dispreț fiica lui Moise-voievod.

— Ce folos, că mult n-are să se bucure de starea lui! Auzii pe ici-colo că scaunul domnesc se cam clatină sub Petru-voievod și că s-ar fi și ales acela care să-l ia.

— Așa am auzit și eu — răspunse Zamfira —, dar Domnul știe cu cine mai umblă leoaica de Chiajna ca să păstreze pe fiul său în scaun. Și cu episcopul György ce se mai aude?

— Ce să se mai audă, domniță? Ia, s-a așezat de-a binelea în Teiuș și predică erezia ungurilor. Au început nobilii români trecuți mai înainte de partea sașilor să-l asculte cu evlavie. Popa Eftimie îmi spunea deunăzi că toți nobilii din comitatul Hunedoarei, care au ceva titluri și moșii nobiliare, au și trecut de partea lui, și-l îndoapă cu toate bunătățile, ca nu cumva să piară iarba rea dintre ei — vorbi cu scîrbă părintele Christofor.

Apoi, părintele îi transmise din partea lui Eftimie ce trebuia să mai facă la mănăstire, fiindcă el nu avea obiceiul să calce prin Alba-Iulia mai ales după ultima lui poznă cu Ștefan Mîzgă.

Anul 1568—69 aduse iar frămîntări în micul regat al lui Ion Sigismund.

— Ce se mai aude de la voievodul Moldovei? întrebă într-una din zile Gheorghe Blandrata, venit împreună cu cîțiva prieteni la masa cancelarului, unde se afla și Zamfira, abia ieșită din hainele sale cernite.

— Am primit știri că este foarte rău, răspunse Mihály Csáky. Doamna lui a chemat pe doftorul Andrei de la Bistrița, în care au încredere. Boierii par însă să se pregătească pentru ridicarea în scaun a fiului său, Bogdan.

— Doamne-Doamne, de cîte capete o să auzim căzute în Moldova de se va ridica din nou Lăpușneanul! — spuse Esmeralda Niesovsski, care, împreună cu fratele său, Stanislas, făcea parte dintre comeseni.

— Mai bine să moară decît să mai facă atîtea fărădelegi — grăi Zamfira scuturîndu-se de teamă la amintirea celor săvîrşite în Ţara Muntenească de către voievozii ei.

— Bogdan e un tînăr nărăvit la petreceri şi băutură, care nu va ţine seama de sfatul boierilor — vorbi Istvan Báthory.

— Cine mai ştie ce griji ne va da în viitor şi Moldova cu domnul ei ?! — oftă cancelarul.

— Auzii că turcii sînt gata să încheie cu Maximilian un armistiţiu pe timp de opt ani — spuse Kristof Hagymássy.

— Da. Aşa este. Şi împăratul va trebui să primească toate condiţiile puse de sultan — răspunse cancelarul.

— Cunoşti condiţiile ? — întrebă Kristof Báthory.

— Cum să nu ?! Au fost publicate doar zilele trecute şi afişate pe străzile Constantinopolului. Stă scris în primul rînd ca împăratul să dea ordin tuturor generalilor şi prefecţilor săi, în timpul acestei păci dintre germani şi turci, să nu atace cu armele pe voievozii Ardealului şi ai Ţărilor Române, iar sultanul Selim să poruncească tuturor paşalelor şi acestor voievozi să nu mai atace pămînturile împăratului Maximilian şi ale fraţilor săi.

— Şi de ce era nevoie să se afişeze acestea pe străzi ? — întrebă Esmeralda.

— Ca să ajungă astfel la cunoştinţa tuturor supuşilor sultanului — răspunse cancelarul.

— Barem aşa scăpăm de hărţuielile neîncetate de la graniţa de nord — vorbi Stanislas Niesovsski.

Zamfira se uită spre acesta şi, fără voie, privirile li se încrucişară. Niciodată parcă ochii lui Stanislas Niesovsski nu se opriseră cu mai multă stăruinţă asupra ei ca în acea clipă. Emoţia ce-o învălui fără veste îi arătă că nu-i rămăsese străin. Numai îndatoririle ei sociale şi casnice o ţinuseră departe de acela care, singurul, ar fi putut să-i dea fericirea adevărată, deşi ştia prea bine că zvonurile cu aventurile lui de la curte nu erau simple poveşti. Nobilul polonez, prin firea lui îndatoritoare şi curtenitoare, mîndră şi reţinută, făcuse multe victime printre femeile din jurul reginei Isabella, însă nu alergase după nici una dintre ele. Amintirea strălucitei femei care fusese Isabella, căreia îi purtase o iubire nemărturisită, supusă capriciilor ei, nu-i îngăduise să afle în juru-i o alta, care să-i semene. Abia atunci, după atîta timp de la moartea ei, Stanislas Niesovsski pri-

vise cu mai multă stăruință chipul frumos al domniței valahe. Pentru cît era de stăpînă pe ea, pentru cît de armonioasă se arăta în mișcările sale, fiica lui Moise-voievod îi păru acum că semăna ca nimeni alta femeii de neam regesc ce-l dominase atîția ani. Și cele două făpturi alese — una de odinioară, și cealaltă din fața lui — se contopiră pentru o clipă sub privirea sa, amăgindu-l cu o realitate numai de el văzută. Obosit peste măsură de hărțuielile la care-l supunea Ion Sigismund, trimis în misiune cînd la unchiul lui, regele polon, cînd în țările române, la voievozii lor, sau la Constantinopol, ca să-i împace pe oamenii puternici, cu daruri sau cu vorbe și făgăduieli, se gîndi o clipă că ar putea să se liniștească și dînsul la casa lui, lîngă o femeie care să-i fie dragă și să-l înțeleagă. Împlinea cincizeci de ani, deși părea mult mai tînăr prin silueta sa zveltă. Avea însă din cînd în cînd o slăbiciune a inimii, despre care numai el știa și nu se văitase nimănui. Nu avea încredere în doctori și în leacurile lor. Ruda sa, Avram Bonta, nu izbutise, cu toată rîvna depusă, s-o lecuiască pe Felicia, care zăcea de cîteva săptămîni în pămînt.

— Muri și marele prelat, cancelarul lui Maximilian pentru părțile ungurești, Mihai Olahus! — vorbi cancelarul ca să taie tăcerea ce se lăsase asupra mesei.

— Am auzit că i-a lăsat lui Maximilian inelul lui cel mare de aur cu chipul vulturului, care fusese în trecut al unchiului său, Mihnea-voievod, precum și un pumnal de război, în care se găsește întreg calendarul — spuse Istvan Báthory.

— A fost un om de seamă, bun prieten cu Erasmus din Rotterdam, pe care-l numea *„divinum ingenium"* — adăugă Kristof Báthory, bun catolic ca și Olahus.

— Păcat de așa om de seamă că n-a înțeles spiritul vremii noastre și a luptat pentru o contrareformă, deși arătase încă de tînăr un spirit umanistic și liberal! — vorbi și Kristof Hagymássy.

— Priviți la regina Britaniei cît de frumos se poartă cu supușii ei! A ridicat marina, a încurajat știința și artele și a îmbunătățit starea morală și materială a poporului. Unde vezi o mai înțeleaptă regină în vremea noastră? — spuse cancelarul.

— Numai că a închis pe biata Maria Stuart, i-a luat țara părintească și urmărește pe catolicii ei pînă-n pînzele albe.

Bună să fie o așa femeie căreia cerîndu-i ocrotire te pomenești închisă cu copilul tău într-un castel pustiu și întunecos ? — vorbi Esmeralda Niesovvski — De cînd muri bărbatul ei, regele Franței, Francisc al II-lea, n-a găsit biata nici un adăpost unde să se așeze.

Istvan Báthory schimbă vorba.

— Auzii că în Țările de Jos ar fi o mare răscoală împotriva lui Filip al II-lea și a guvernării sale despote. Se pare că ducele de Alba e pe cale să pună capăt mișcării de de eliberare a poporului.

— Dacă guvernanții ar fi fost mai îngăduitori cu mișcările religioase din țările lor, nu s-ar fi produs toate acestea și nici nu s-ar fi ajuns la atîția prozeliți. Cîți au murit pe rug, sau sub cuțitul călăului, ori strangulați ! Nu era mai cuminte să dea libertate omului să se roage cum o vrea numai să fie cetățean liniștit și de treabă ? — spuse cancelarul, privind la cei din jur. Cînd întîlni privirea Zamfirei ațintită asupră-i își dete seama că-l asculta ca pe-un palavragiu, de aceea urmă să vorbească cu mai multă pază. E adevărat că românii iobagi de la noi sînt constrînși a trece la una dintre religiile noastre de stat, dar oare nu este spre binele lor ? Credințele vechi nu mai corespund elanului de viață din epoca pe care o trăim. Pînă și catolicii, care sînt atît de conservatori, simt nevoia unui nou învățămînt, și îndeamnă pe iezuiții lor să prefacă programele școlare în spirit realist. Pămîntul se mișcă în jurul soarelui, Universul e plin de lumi, călătoriile și descoperirile geografice dau mereu la lumină neamuri și pămînturi noi, tehnica din ateliere începe să ajute pe om, iar tipografia scoate sute și sute de cărți noi.

— Ba mă iartă, cancelare ! — izbucni domnița română, cu obrajii înroșiți de năvala sîngelui. Trebuie să recunoști că starea românilor din acest regat, care poartă în grija lor mai toată munca cîmpului din această țară, care vă dau bani pentru fisc și haraci pentru Înalta Poartă, ca să nu mai vorbim de ostași în timp de primejdie, și apără independența statului domniilor-voastre, nu se datorește superstițiilor religioase, despre care ai pomenit, ci situației lui de iobag. Cine nu cunoaște, din cei de aci, multele îndatoriri pe care le are țăranul român ! Dar oare reforma a cerut sașilor sau ungurilor să-și uite de neam și de limbă trecînd la altă credință, cum cereți iobagilor români ? Au ei legi care să-i apere îm-

potriva celor ce-i năpăstuiesc ? De ce românul să fie apăsat, ținut în afara legilor voastre, fiindcă a rămas credincios tradiției lui ? Reforma a fost și este întrebuințată aci în Ardeal în scop de deznaționalizare, și de aceea nu-i puteți urni pe români către o altă viață. Vă lăudați cu libertatea fiecăruia, să creadă în ce vrea, dar pe români de ce-i siliți să creadă în ce doriți domniile-voastre ? Ar fi și ei mulțumiți, poate, să citească in limba lor *Evanghelia*. Dar ce găsesc în cele pe care i le puneți la-ndemînă ? Ar dori și ei să-și poată trimite feciorii la învățătură. Dar cine le dă voie sau le pune la-ndemînă școli și cărți pentru luminarea minții lor ? Sînt buni numai să robotească, ei nu sînt priviți — ca toți ceilalți cetățeni — oameni, cu drepturi omenești...

Și Zamfira ar mai fi spus multe din cele ce erau adevărate, dar foarte neplăcute celor de față, dacă cancelarul nu s-ar fi ridicat de la masă și n-ar fi chemat foarte curtenitor pe toți cei de față la o cafea turcească adusă chiar de Ivașcu Golescu, care tocmai sosise de la Constantinopol. Vorba cancelarului o surprinse pe Zamfira, care-l întrebă mirată, lăsîndu-și revolta deoparte :

— Cum, Ivașcu se află în Alba-Iulia ? Cînd a sosit ?

— Chiar înainte de a ne așeza la masă. Ți-aș fi făcut o plăcută surpriză dacă craiul nostru nu l-ar fi oprit să ia masa cu el.

Și, apucînd-o grațios de braț, o duse foarte curtenitor în odaia de-alături, unde se aflau și cafelele. Nu-i plăcuse, desigur, discursul ce-l ținuse cu atîta înflăcărare și sinceritate, cum nu le plăcuse, desigur, nici celorlalți comeseni, dar bunacuviință și mai ales obiceiul lui de a lua tot ce nu-i plăcea în glumă îl punea la adăpost de multe neajunsuri. Pe Zamfira o cunoștea și știa cît prețuiește, dar nu voia să ia tot ce spunea dînsa în serios, pentru bunul mers al treburilor politice în Ardeal. Deși român de origine, uitase cu totul că datora ceva neamului său și tocmai această uitare i-o scormonea mereu în conștiința lui domniță valahă.

După ce băură cafeaua, Zamfira ieși puțin pe terasa din dreptul odăii de mîncare. Acolo o urmă îndată cancelarul.

— Nu-mi lua în nume de rău cele ce-am spus. Dar găsesc că e mai bine să-mi arăt părerile decît să le ascund — spuse el întîlnind-o.

— E ceea ce făcui şi eu, la rîndul meu, urmîndu-ţi exemplul — răspunse ea.

Cancelarul rîse, fiindcă domniţa valahă îi curmă vorba cu înţelepcinea ei ascuţită.

— Dar ia lămureşte-mă cancelare — ce-ai gîndit cînd ai accentuat pe vorbele : „cei care-şi ascund părerile" ? Drept să-ţi spun, n-am prea înţeles.

— E cineva printre noi care-şi ascunde întotdeauna părerile, că nu ştii vreodată de te va omorî în viaţa aceasta, sau în cea viitoare.

— Pot şti de cine e vorba ?

— Cum să nu ?! De chiar curtezanul domniei-tale de astăzi. Stanislas Niesovsski. Nu se vorbeşte pe socoteala lui că ar fi fost una dintre uneltele Isabellei, care a ucis pe cei doi Kendi, deşi eu cred că-s numai vorbe de clacă, zvonite de cei ce-l invidiază ? Un bărbat frumos şi plăcut femeilor nu se lasă, cred, dus de asemenea intrigării, chiar de-ar fi domneşti.

Zamfira începu să rîdă la rîndul ei.

— Nimic nu-ţi scapă ! Ai nişte ochi care cercetează pînă şi-n adîncurile sufletului omenesc.

— Aceasta-i, doar, meseria mea... Ştii că azi craiul a confirmat în proprietatea castelului Stremţ pe Pál şi Filip Csáky ?

— Iată o veste care mă bucură foarte mult şi aş putea zice că este singura mai luminoasă din cîte auzii astăzi. Pentru dînsa, îţi voi ierta răutatea de adineauri.

— Răutate ? Dar ce fericit aş fi de s-ar împlini ! La drept vorbind, aş dori mult ca mîndrul cavaler polonez să cadă în mrejele frumoasei fiice a lui Moise-voievod. Să-l vedem odată şi pe el aşezat la casa lui, să nu mai tulbure, prin gelozii iscate, casele nobililor de la curte. Şi să ştii că e nobil sadea, nu numai la suprafaţă, are şi ceva din această speţă în sufletul său.

— E o luare în rîs, sau un portret în culori tempera ?

— Aceasta rămîne s-o dezlegi singură, cu vremea. Eu nu ţi-am arătat decît calea de urmat, ca un părinte — sfîrşi foarte serios cancelarul, dîndu-i braţul ca să intre din nou în odaia de unde ieşiseră.

Ceilalţi erau tocmai gata să plece ; Niesovsski părea cel mai grăbit dintre toţi.

— Pleci, frate? — îl întrebă cancelarul. Nu vrei să conduci pe această nobilă doamnă pînă la locuința sa?

— Nu, nu — se apără Zamfira; vreau tocmai să mă opresc la doctorul Bonta, care stă la doi pași de aci.

— Cu atît mai bine, doamnă! — răspunse Niesovsski. Aveam și eu intenția să trec pe la el. Nu l-am mai văzut de cînd i-a murit soția.

Intrară în casa doctorului cu mare greutate, poarta lui era închisă pentru toată lumea. Le ieși înainte singurul lui slujitor, bătrîn și aproape surd. Recunoscîndu-l pe Niesovsski, îi conduse numaidecît în micul salonaș, neatins de la moartea Feliciei. Lucrul ei în gherghef stătea gata să fie continuat de mîna ce-l începuse. Cîteva flori uscate, puse de ea în vas, stăteau pline de praf pe mica măsuță, pe care se aflau și portretele lui Bonta și al Sidoniei.

Se așezară tăcuți, în așteptarea stăpînului casei. Acesta se ivi cu oarecare întîrziere, cerîndu-și iertare că fusese prins de o lucrare în laborator. Adevărul era că nu mai lucra nimic, dar stătea cu capul în mîini tot timpul, cercetînd pricinile care-l împiedicaseră să găsească leacul pentru iubita sa dispărută.

— Am fost la masă la cancelar, și fiindcă doream să te văd înainte de a pleca la Vingart, nobilul Niesovsski m-a întovărășit, cu aceeași dorință de a te vedea — îi spuse Zamfira strîngîndu-i mîna cu prietenie.

— N-ai mai trecut pe la noi, frate, — îi vorbi și Niesovsski, cu vocea lui prietenoasă și plăcută.

— N-am putut și, la drept vorbind, nici n-am chef de așa ceva. Nu mă simt bine decît aci, lîngă Sidonia.

— Nu vrei să ne-o arăți și nouă? — întrebă repede Zamfira.

— Ba da. Mă duc s-o aduc.

— Bietul om! — exclamă Zamfira în urma lui. De cînd s-a prăpădit Felicia, nici dînsul parcă nu mai are mult de stat printre noi.

— Soarta ei ne așteaptă pe toți, mai curînd sau mai tîrziu; nu sîntem decît niște biete scoici de lut în care huiesc valurile vieții — îi răspunse Niesovsski cu un aer obosit, de parcă și pe dînsul îl mina o boală.

— Nu sînt de părerea domniei-tale. Omul nu e o simplă scoică de lut bătută la întîmplare de valurile vieţii. Viaţa este o luptă din care trebuie să ieşi învingător.

— E foarte lăudabil pentru ceea ce gîndeşti, dar uneori întîlneşti atîtea piedici în cale, că ai da bir cu fugiţii şi te-ai lăsa păgubaş de viaţă sau de idealul pe care ţi l-ai făurit în zile bune.

Zamfira fu gata să-i dea un răspuns, dar în acea clipă intră doctorul cu fetiţa de mînă. Crescuse, dar era tot atît de firavă ca şi maică-sa.

Zamfira o ridică pe genunchii săi, mîngîind-o uşor pe cap. Apoi scoase din sacul ei o păpuşică şi o pungă de zaharicale, pe care fetiţa le privi cu lăcomie. Atunci îşi aminti şi Niesovsski că-i adusese nişte dulciuri, ascunse în haina lui largă de ploaie.

Fetiţa se dădu repede jos de pe genunchii Zamfirei, şi după ce făcu o adîncă reverenţă învăţată de mama ei, le spuse :

— Mulţumesc, mătuşă Zamfira şi unchiule Stanislas.

Zamfira aruncă o privire repede spre nobilul polonez, cu nădejdea că nu luase în seamă împreunarea pe care o făcuse fetiţa între ei. Întîlni aceiaşi ochi adînci şi pătrunzători ca şi în timpul mesei şi i se păru că erau gata să-i şi vorbească. Se sculă atunci şi se făcu că cercetează lucrul Feliciei.

— Ce frumos a lucrat florile astea şi ce culori delicate întrebuinţa ! — spuse ea ca să-şi ascundă simţirea ce-i năpădise inima.

— Sînt nişte stînjenei din curtea noastră, pe care-i adusese mamei sale, Sidonia, ca să-i facă plăcere — răspunse doctorul, cu privirea pierdută spre fereastră.

O uşoară undă de melancolie învălui atunci gîndul fiicei lui Moise-voievod. Ce tristă era totuşi viaţa dimprejur ! Se măritase şi ea de atîtea ori cu bărbaţi pentru care nu avusese decît stimă sau prietenie şi care nici măcar nu rămăseseră cu dînsa. Acum, după ce trecuseră anii primei tinereţi şi înaintase în vîrstă, îi ieşea în cale ceea ce visase odată şi nu îndrăznise nici sieşi să-şi mărturisească. Ce mai putea oare nădăjdui în viitor, cu vîrsta ei de patruzeci şi doi de ani ? Un viitor de oameni în vîrstă. La gîndul acesta, se dezmetici şi se agăţă de rosturile ce şi le crease : ca să ocrotească şi să ajute poporul românesc din Ardeal şi credinţa lui strămoşească. Vorbi

cu doctorul, întrebă de laborator, de oamenii ceilalți și de cunoscuți ; după aceasta — îmbrățișă fetița, pe care-și puse în gînd s-o aibă de-aci-nainte în grija ei și își exprimă dorința de a pleca.

— Vă voi duce cu trăsura mea pînă acasă, distinsă doamnă, fiindcă trebuie să fiu de față la o consfătuire de frați, care se ține nu departe de casa domniei-tale.

O dată ajunsă acasă, Zamfira găsi o mare bucurie întipărită pe fețele tuturor. Pînă și Frujina era veselă, de parcă-i ieșise norocul în cale. Sosise Ivașcu, și toți îl primiseră cu explozie de bucurie, fiindcă adusese cu dînsul vești bune de la Constantinopol.

— Cînd ai sosit ? — fu ceea dintîi întrebare pusă de Zamfira.

— Chiar în timpul mesei, și craiul m-a ținut la el, spunînd că a rămas singur, deoarece cancelarul i-a răpit pe toți comesenii, strîngîndu-i la dînsul. Atunci aflai că erai și domnia-ta printre aceștia.

— Dar ce se-aude de Albul ? De ce n-a venit cu tine ?

— Cum să vină, cînd omul își are nevasta lîngă dînsul ? A rămas cu Irina la Constantinopol, să meargă în țară o dată cu noul voievod, care e acum unchiul lui ; Alexandru e numit în locul lui Petru, fiul căței de Chiajna, care va fi trimisă în exil, tocmai la Alep, după cît auzii.

— Ce-mi tot spui tu acolo ? Nu-s cumva palavrele tale obișnuite ? — întrebă Zamfira, căreia nu-i venea să creadă noutatea aflată.

— Nu-s palavre, pre legea mea, domniță ! Doar mă vezi că am ajuns om în toată firea.

Într-adevăr, Ivașcu arăta acum un adevărat bărbat, bine legat la trup și frumos la înfățișare, ceea ce o făcea pe Alina să nu-și mai ia ochii de la dînsul.

— Bună veste îmi aduci, Ivașcu ! Acum, să vă văd pe voi la treabă de oameni înțelepți ! Dar de unde vine voievodul acesta cu totul necunoscut ?

— E o poveste întreagă viața celor trei fii ai lui Mircea, feciorul lui Mihnea-voievod, care a trăit în Ardeal și a fost un bun cunoscut al reginei Isabella, dar care și-a trimis fiii să crească la Constantinopol în așteptarea scaunului domnesc. Alexandru, noul voievod, a petrecut vreo trei ani închis în vechiul castel al Ospitalierilor, apoi în Arabia, vreme de

douăzeci de ani, și alți patrusprezece la Alep, dus de emisarii doamnei Chiajna și ai voievodului Mircea. Acum, în urmă, a putut să se așeze cu ceilalți doi frați ai săi în Pera, unde s-a și însurat, cu doamna Ecaterina, înrudită după-mamă cu familia Salvarusso din Chio, greci italienizați.

— O levantină, atunci? — întrebă, nu fără strîngere de inimă, fiica lui Moise-voievod, care și vedea țara năpădită de alți greci, rubedenii de-ale doamnei.

— Da, în parte, dar e o femeie bună și credincioasă.

— Numai să nu intrați în țară cu dușmanii, cum făcu cel ce-a fost mai înainte. Te întorci cumva la Constantinopol?

— N-am ce face acolo. De azi înainte nu mai sînt în sluja craiului Sigismund, ci al voievodului Alexandru, care în cîteva zile va fi în țară, unde trebuie să mă întîlnesc cu el.

— Și nunta voastră?...

— O vom face acasă, cum i-am făgăduit Alinei înainte să plec la Constantinopol, și are să ne cunune voievodul Alexandru.

— O luăm cu noi și pe domniță? — sări atunci, plină de bucurie, Alina.

— O luăm, sigur că o luăm! Numai să vrea să meargă cu noi! Peste vreo zece zile, eu trebuie să ies în întîmpinarea domnului, o dată cu țara, la Giurgiu, cum e datina domnească.

— Eu vă doresc noroc și mă bucur că începeți căsnicia cu un domn care vă ocrotește, dar să vă întovărășesc acum, mi-ar fi cu totul peste putință — nu numai din pricina treburilor ce s-au îngrămădit pe capul meu, rămînînd cu totul singură, dar și din pricina lui Mihai, care n-ar putea îndura, așa mic și slăbuț cum este, un drum atît de anevoios, peste munți. Plecați voi, și Domnul să v-ajute! Acolo veți găsi, pe mama voastră bună, Caplea, și pe sora voastră, care vă vor îmbrățișa și vă vor ajuta să vă așezați în noua căsnicie.

— Dar cu Ștefăneștii ce să facem? — întrebă deodată Ivașcu.

— Cu Ștefăneștii? — întrebă uimită Zamfira, neștiind ce voia Ivașcu să spună.

— Cu Ștefăneștii, da! Moșia domniei-tale. Ori ai uitat cu totul de dînsa?

— Ba n-am uitat-o! Dar auzii că au năpădit-o călugării de la Argeș.

— Dar ce crezi, domniță, că-i voi lăsa de capul lor ? Și de nu vii s-o stăpînești îți voi trimite suma cuvenită pentru ea și-o voi lua-o eu, cu învoirea domniei-tale. Te-nvoiești așa ?

Zamfira se simți dintr-o dată ruptă de țară. Vinderea moșiei de zestre însemna o înstrăinare cu totul de pămîntul strămoșesc. În ceea ce-o privea putea rămîne pentru totdeauna, în restul anilor cît mai avea să-i trăiască, și în Ardeal. Dar Mihai ? Nu era el jumătate român ? Să-l înstrăineze cu totul de rudele mamei sale ? Nu, mai bine să nu-și vîndă pămîntul.

— De vîndut, parcă nu l-aș vinde, dar dacă poți, scoate-l din mîinile celor ce l-au cotropit și cultivă-l, în folosul vostru, trimițîndu-mi doar o rentă anuală, pe care o vei hotărî singur, după nevoie.

— Și-așa e bine, domniță ! Că e păcat de ea. Era una dintre cele mai frumoase moșii din țară.

După ce mai vorbiră de tot ce le trecu prin minte, Zamfira se retrase în iatacul său, obosită cum fusese de frămîntările acelei zile. Se-mplinise, în sfîrșit, una din marile ei dorințe : s-o vadă pe doamna Chiajna pribegind cu toată casa ei, cum pribegise și dînsa. Se gîndi, totuși, nu cumva voievodul cel nou să aducă altă pacoste pe țară cu neamurile lui străine și lacome. Îi cunoștea pe levantini și se aștepta mai mult la jaf din partea lor decît la o gospodărire înțeleaptă, de care avea atîta nevoie Țara Românească.

Dar în Ardeal, prigonirea românilor creștea cu atît mai dîrz cu cît ei se înverșunau mai tare să-și păstreze credința și orînduirea bisericii vechi. Chiar cei renegați înțeleseau lupta, ca să fie pe placul stăpînirii maghiare. Acești români înnobilați trecuseră cu totul de partea episcopului György și siliră iobagii să se supună poruncilor acestuia, să ia parte la slujbele ce le făcea și să dea cens pentru întreținerea lui. Ca să învingă cerbicia românilor, clerul lor fu consemnat ca iobag, fără drept de a se strămuta de pe moșia proprietarului, iar venitul episcopal, de un florin plătit de fiecare popă pe an, fu dat episcopului calvinist György, recunoscut de stat.

Prin zidirea și faima mănăstirii Silvașului de la Prislop, se ivi o piedică serioasă în calea adepților episcopului calvinist. Multe voci se ridicară împotriva libertății ce și-o luase domnița valahă de a trece peste ordinele date de stăpînire ca să întărească credința românilor și să oprească reforma în loc peste tot cuprinsul Ardealului. Toți renegații țipau că

iobagii s-au semeţit, că aleargă fără teamă la această mănăstire să-şi boteze şi să-şi cunune copiii, că mulţi dintre aceia care şovăiseră, mai înainte, gata să treacă de partea episcopului György, îşi reveniseră, întăriţi de nădejdea că cei de la mănăstirea Silvaşului vor izbuti pînă la urmă să-i apere de asupritorii lor. După multe zvîrcoliri, ungurii sfătuiră pe calviniştii din comitatul Hunedoara şi Ţara Haţegului, unde se afla mănăstirea greco-orientală, să ridice la Haţeg o şcoală, în care să se pregătească gratuit predicatori ai dogmei celei noi.

Atunci, călugării din mănăstirea Silvaş-Prislop întocmiră şi ei un plan de luptă. Văzînd că românii întrebuinţau la slujba lor religioasă o carte de psalmi versificaţi, întocmită de Francisc David, pentru calvinişti, cu vreo şaptezeci de cîntece, hotărîră, împreună cu Zamfira, să întemeieze la rîndul lor în mănăstire o şcoală de cîntăreţi, cu cîntece slavone şi primiră copii de iobagi, cărora li se arătau şi slovele slavone pentru a-i face folositori bisericii greco-orientale.

La 3 iulie intră şi noul voievod, Alexandru, în Ţara Românească. Ivaşcu şi Alina plecaseră cu cîteva zile mai înainte, pentru a-i ieşi în întîmpinare. La despărţire, Zamfira îşi îmbrăţişă îndelung sora şi plînseră împreună. Nu ştiau dacă aveau să se mai vadă. Zamfira o mîngîie, şi o ferici că se întoarce între ai săi, unde era vie amintirea vistiernicului Udrişte. O rugă să dea cîteva sărindare pentru mama lor, Anca, şi pentru clucerul Radu, precum şi pentru Moise-voievod, care-şi odihnea trupul în mănăstirea Bistriţa. Alina făgădui totul, suspinînd şi plîngînd. Pînă la urmă, Ivaşcu, plictisit de atîta plîns, întrebă, ca să rupă legătura dintre ele:

— Dar pe Udrişte cînd ai să-l porneşti spre ţară? Că uite, vor intra alţii în locul lui în divanul domnesc.

— Deocamdată, stă să mai înveţe la Heidelberg, după ce a ocolit toate cetăţile de seamă italiene. Dar se va întoarce curînd, desigur. Urmăreşte dînsul ce se petrece în părţile noastre, n-ai grijă! La Nürenberg se întîlnesc doar, toate ştirile din Europa. Dar pînă se va întoarce, vezi poartă grija şi de averile lui, care s-or fi risipit.

— De asta să fii sigură, cu toate că sînt cotropite de feciorul mai mare al lui Udrişte, vistierul, Drăghici.

— Aşa trebuie să fie, de vreme ce nici n-a vrut să ştie în toată vremea asta de fraţii lui după tată.

— Apăi, lasă, că voi găsi eu ac și pentru cojocul lui ! — grăi cu ură Ivașcu.

Zamfira se cutremură. Să fie oare și Ivașcu tot atît de dușmănos ca și boierii cei hrăpăreți.

— Nu-l urgisi, sărmanul ! Poate n-a putut să-i ajute și era primejdios să afle despre aceasta doamna Chiajna.

— Am să văd ce-oi face cu dînsul la răfuiala noastră din țară — răspunse aspru Ivașcu. Acum, domniță, te lăsăm în paza Celui-de-Sus și te rugăm să ne dai știri despre domnia-ta de cîte ori îți va sta la îndemînă. Noi vom face de asemenea. Și de vei vrea să te întorci în țară, nu pregeta, că rău nu ți-o fi.

— Trimiteți-mi voi știri din țară despre binele vostru, că mie mi-o fi de-ajuns cel de aci — răspunse Zamfira petrecîndu-i pînă la rădvanul încărcat cu tot felul de lucruri ale Alinei și de merinde pentru lungul drum de făcut.

Așa rămase Zamfira singură în Ardeal, lipsită de astă dată și de copiii pe care-i crescuse. Îl avea însă pe Mihai, dar era slăbuț și prea pornit spre boală. Împlinise un an și se căznea, ajutat de dădaca lui, să meargă prin casă. Și pentru că nu-i pria clima din Alba-Iulia în timpul căldurilor de vară plecă și Zamfira cu toată casa la moșia sa de la Vingart. Adusese din nou pe Gheorghe să-i ajute la administrarea bunurilor rămase de la István Kesserü, și lucrul nu era de loc ușor pentru amîndoi, acestea fiind risipite ici-colo prin Ardeal. În schimb, Frujina și Catrina fură foarte fericite cînd se reîntîlniră în slujba bunei lor stăpîne, și amîndouă urmăreau creșterea lui Mihai.

După ce-și orîndui treburile la Vingart, Zamfira trebui să plece și spre mănăstirea Silvașului, pentru a vedea ce mai e cu pictura rămasă încă neterminată în interiorul zidurilor bisericii. Lăsă în grija dădacei Bela și a Catrinei pe micul Mihai, și dînsa, împreună cu Frujina și cu Ion vizitiul, ajutat de un băiat, Oprea, plecă spre Hațeg și mănăstirea de la Prislop.

La Silvaș găsi totul în ordine. Călugării — atît cei vechi, cît și cei de curînd veniți — se ținuseră de cuvînt, deschizînd școala de cîntăreți, cu cîțiva pui de iobagi români mai răsăriți la minte, cărora le dădeau și toată întreținerea. Veniseră vreo cîteva maici bătrîne, care gospodăreau prin mănăs-

tire. Peste tot curățenie și îngrijire, de-i era drag să le vadă și să se bucure de lucrul cel bine făcut. Numai zugrăveala din interiorul bisericii, cu scenele din viața sfîntului Ion, nu prea înaintaseră de la ultima ei cercetare prin mănăstire. Ce putea să împiedice oare lucrarea ?

Îi căută atunci pe meșteri, dar nu găsi pe nimeni și află în urmă că plecaseră pentru un timp, dar aveau să se întoarcă curînd, să isprăvească ceea ce începuseră. Știrea aceasta n-o mulțumi pe ctitoră. De ce starețul Eftimie nu-i ținuse din scurt ? Doar îi lăsase pe mînă atît bănet ca să-i plătească la vreme, după lucrul făcut. Fiindcă acesta nu se găsea atunci în mănăstire, ca să-l întrebe ce se întîmplase, hotărî să rămînă pînă la întoarcerea lui, care, după călugări, nu putea să întîrzie. Pînă atunci, se gîndi să mai înzestreze mănăstirea cu cîteva partale de pămînt, ca s-o facă în stare să se întrețină și singură după moartea sa. Se grăbi deci să trimită oamenii săi în cercetare prin împrejurimi, și drumul lor nu fu fără folos. Găsiră de vînzare un loc de vie la Vălioara, un altul împădurit în fața mănăstirii și un loc de pășune în lunca Cernei. Zamfira le și arvuni, îndatorîndu-i pe călugări să isprăvească actele de proprietate îndată după primirea sumei de la dînsa. Apoi cercetă școala și rămase la lecțiile date de călugări ca să îndrumeze și să sfătuiască apoi atît pe învățători, cît și pe elevi.

Isprăvise tot ce pusese la cale să facă, și starețul Eftimie tot nu se arătase. Plecase numai pînă la Brașov, să ia cîteva *Octoihuri* tipărite în tipografia lui Lorinț cu literă slavonă. Numai de nu l-ar fi atras iscoadele moldovene ca să-i facă de petrecanie ! Dar Zamfira era îngrijorată să nu fi intrat, după cum îi era firea, în vreo altă gîlceavă, cu vreun nemeș renegat, ca să aibă apoi bătaie de cap să-l apere în fața celor care și-așa nu-l puteau îndura. Fiindcă nu văzuse de mult pe părintele Christofor și avea grija și a lui să nu fi pățit ceva de la nemeși, se hotărî în cele din urmă să ia drumul spre mănăstirea Geoagiului și să nu-l mai aștepte pe popa Eftimie. Dar tocmai cînd i se pregătea caleașca, sosi tîrîș-grăpiș și acesta, cu cogeamîtea sacul în spate.

— Ce-i, sfinția-ta, în sacul ăsta plin ? — îl înconjurară repede călugării, îndată ce-l văzură intrat pe poartă. — Nu vei fi cărat aci, atîta cale, tipografia lui Lorinț ?

— Că nu l-am adus chiar dintr-acolo pe spatele meu, ca un netot! — bombăni popa Eftimie în barbă. M-a adus pînă aci, cu căruța lui, părintele Christofor.

— Dar unde-i, frate, că domnița e gata să plece spre mănăstirea lui!

— Apăi, să nu mai plece, că acu o intra și el pe poarta cea mare. A rămas de vorbă cu părintele din satul Lingurea, pe care-l întîlnirăm pe drum.

În acele clipe ieși din odaia sa, îngrijită cu multă dragoste de călugărițe, ctitora, gata de plecare.

— Bine-ai venit, părinte! — spuse ea îndată ce-l zări.

— Bine v-am găsit, domniță! Dar ce vînt te-aduse pînă la noi? — întrebă el nemulțumit de sosirea ei neașteptată. — Este și fratele Christofor pe-aci.

— Unde? Că tocmai era să plec spre dînsul — răspunse Zamfira, bucuroasă că scăpa de un drum obositor.

— Sosește îndată, acuși-acuși. Să vă arăt pînă atunci ce-am adus de la Lorinț. Că de nerăbdare venii cu sacul în spate, înainte să intre și părintele Christofor.

Mîinile îi tremurau scoțîndi dinăuntru un *Molitvelnic* scris în limba română, pe care i-l întinse cu fața zîmbitoare Zamfirei, deschis la prima lui pagină. Aceasta începu să citească tare:

— „Cînd vrea cineva să vie către a noastră credință și să se lepede de toată legea latinească și de a lui Martin eretic și de toate eresurile lor și de toate hulele lor care hulesc pre Duhul Sfîntu și pre Preacesta și pre svinții lui Dumnezeu și pre svintele icoane — cum spune în *Cazania* lui Coresi, să zică: leapădu-mă și proclițescu și crezu întru svînta Troiță după voia lui Dumnezeu și mă închin și Preacinstitii de Dumnezeu născătoare și pururea fată Maria și tuturor svinților și svintelor obraze; și primescu posturile și zilele de postu: miercuri și vineri, și așa mă jur înaintea lui Dumnezeu."

— Cine a făcut aceasta? — întrebă ctitora, oarecum înfiorată de cuvintele citite și de îndrăzneala celui ce-o concepuse.

— Apăi, cine s-o facă? Noi! Christofor și cu mine! L-am afurisit și pe Lorinț dacă nu s-o încumeta s-o tipărească, dar el nu s-a temut de ocara ungurilor ce are să urmeze după aista și a tipărit, săracul. D-apoi, nici nu a făcut-o numai pentru hatîrul nostru! Îi dădurăm destui bani ca să scoată

aceste cincizeci de cărți — răspunse popa Eftimie luîndu-i gura pe dinainte.

— Și de unde ați scos banii ce v-au trebuit ? — întrebă Zamfira.

— De unde ? Ia, din fondul lăsat de domnia-ta pentru zugrăveala bisericii. Am socotit cu mintea mea proastă că învățătura dreaptă a preînălțatului Dumnezeu ziditorul e mai de preț și mai grabnic dorită de românașii noștri decît lucrul meșterilor zugravi, care mai poate aștepta — răspunse el cu îndrăzneală, privind piezîș spre ctitoră și așteptînd să fie mustrat în fața tuturor călugărilor, ce ascultau cu mare atenție și grijă pentru egumenul lor, pe care, cu toată firea lui pornită, îl iubeau.

Dar Zamfira, începu a rîde de felul cum se dezvinovățea. Tocmai atunci intră pe poartă și părintele Christofor, care-și lăsase căruța în afară de zidurile mănăstirii. Cum îl văzu intrînd în cercul lor, ctitora îi spuse cu un ton de supărare prefăcută :

— Dar bine, sfinția-ta, luărați din banii hotărîți pentru zugrăveală și i-ați dat lui Lorinț !

Părintele Christofor, om cu mai multă răspundere față de ceea ce i se încredințase, se simți vinovat și încercă să se apere :

— Ai dreptate, domniță ! Am făcut ceea ce nu trebuia și ne meritam osînda. Dar n-am avut timpul să-ți cerem sfatul și am grăbit tipăritul ca să facem și noi ceva în folosul celor ce vor să treacă înapoi la credința lor. Drept vorbind, ne-am temut să nu ne oprești, ca să nu aducem ponoase asupra mănăstirii prin întîmpinarea ce-o făcurăm propagandei calviniste.

— Ponoasele le voi trage sigur ! Episcopul György iar se va plînge cancelarului că ocrotesc pe cei fără de lege, care ridică pe iobagi prin credința lor împotriva stăpînitorilor. Dar fii liniștit, că nu voi lăsa să se-atingă de mănăstire cineva.

— Apăi, că sfinția-sa părintele Christofor îmi zise — mormăi popa Eftimie — , dar eu mă împotrivii, ca să nu oprești ce hotărîsem. Da acu, dacă isprăvii cu bine și cu aista și are să ajungă *Molitvelnic* în mîna credincioșilor noștri, nu-mi mai pasă de t-ei supăra pe mine sau ba. Poți să-mi tai și capul, că eu tot nu găsesc că am făcut rău.

Cu cronicarul și dușmanul lui Lăpușneanul știa Zamfira că n-o scoți la capăt cu una, cu două, de aceea îl lăsă în pace și vorbi către egumenul mănăstirii Geoagiului :

— Dar pe la domnia-ta, părinte, ce se mai întîmplă ? Tocmai voiam să viu să te văd, dar dacă-mi ieșișI înainte, plec spre Vingard, că mi s-a făcut dor de copil.

— Ce să se mai întîmple, domniță ? Ia, necazuri. Sînt mereu hărțuit de nemeși. Acu barem, încep să-și ridice capul și antitrinitariștii lui Blandrata. Au ridicat, cică, școli pe la Cluj, Turda, Alba-Iulia ca să-și întindă erezia. Kristof Hagymássy a trecut la ei și a ridicat școală la Blaj, iar mîna dreaptă a lui Ion Sigismund, Gáspár Békés, neam de români, a ridicat și dînsul una, la Ierut. În ceea ce privește tipăriturile lor, cad cu grămada asupra capetelor noastre, venind de prin Polonia, Elveția și nu mai știu de unde. Unii dintre creștinii ce vin la mănăstirea mea să se roage mi-au arătat ce le-au venit în casă prin copiii lor. De aceea găsii cu cale să mă unesc cu părintele Efitimie și să tipărim măcar cele cîteva cărți ce le puturăm scoate.

— Ai dreptate, părinte, și *Molitvelnicul* acesta vine la timp bun.

La castelul Vingart găsi totul în ordine precum lăsase. Mihai parcă prinsese mai multă culoare în obrăjorii lui catifelați. Bela îi spuse cît fusese de cuminte, iar Gheorghe și Catrina erau bucuroși de întoarcerea ei. Din țară primise vești că la 1 septembrie voievodul Alexandru cununase pe Ivașcu cu Alina, că aceștia își primiseră înapoi pămînturile, că fratele Drăghici, care în lipsa lor cotropise toate acestea, pierzînd și actele celor dintîi proprietari, își primise pedeapsa meritată, că Albul era fericit cu Irina și avea să aibă un moștenitor, pe care voia să i-l boteze tot voievodul ; că sînt mari dregători în divanul domnesc și că-i doresc de asemenea tot binele pentru inima bună și bătaia de cap ce a avut cu creșterea lor în țară străină ; că mama Caplea, și sora Neacșa îi trimit de asemenea urări de sănătate și multă dragoste.

Scrisoarea primită de la Ivașcu era plăcută prin tonul ei vesel, dar politicos și sincer. Și Zamfira crezu un timp, după aceste vești, că în țară se așezaseră liniștea și omenia. Dar pe la jumătatea lunii octombrie se-ntîlni pe ulița Sfîntul Mihai din Alba-Iulia cu Ion Norocea din Pitești, fostul mare-

vornic al lui Petru-voievod și om de încredere al doamnei Chiajna.

— Cînd ai venit în Ardeal ? — îl întrebă aproape cu silă fiica lui Moise-voievod.

— De cîteva luni, de cînd cu ridicarea casei lui Petru-voievod și sosirea noului domn.

— Așa... Și te-ai așezat la Cetea, pe care ai cumpărat-o în 1564 ?

— Da, împreună cu Stana și cu cei doi băieți, unul al meu și celălalt al ei cu bărbatul dintîi.

— Și Stana ce face ? — mai întrebă Zamfira, ca să spună ceva.

— Ce să facă ? E gata să mai nască al treilea copil.

— De va fi fată, ți-o botez eu ! — răspunse mai mult glumind aceasta.

Dar gluma se prinse chiar fără voia sa. Ion Norocea voia să profite de trecerea ei la curtea lui Ion Sigismund.

— Sînt prea bucuros că am găsit o așa nașă de seamă ! Numai să rămînă așa precum spuseși !

— Am făgăduit și trebuie să mă țin de cuvînt, dar numai de este fată și nu va semăna doamnei Chiajna.

Fostul mare-vornic își strîmbă mai mult gura decît zîmbi, și se făcu că o luase în glumă, dar cînd să se despartă de dînsa i-o plăti.

— Ai aflat de ceea ce s-a petrecut la nunta lui Ivașcu ?

— Da, numai lucruri bune — răspunse rîzînd Zamfira.

— Da de unde ! Au fost măcelăriți toți boierii atrași acolo de vorba mieroasă a lui Ivașcu, între care și Radu Socol, cel ce umblase să se înscăuneze după moartea lui Mircea-voievod ; fratele Drăghici al băieților Udrișteș și-a lăsat și el capul în darurile de nuntă ale mirelui către jupîneasa sa.

— Dumnezeule ! Ce-mi aud urechile ! — spuse Zamfira, fără să se mai ferească de vicleanul ce-i stătea înainte. — Ai aflat cumva de cei care au căzut acolo ? — abia mai apucă ea să întrebe.

— Aflai de cei trei feciori ai Caplei lui Hamza și alți mulți pribegi care fuseseră în Ardeal pe vremea copilăriei lui Ivașcu.

Zamfira amuțise, cu sufletul la gură. Cum a putut să se vîre Ivașcu într-o așa nelegiuire ? Și fiindcă nu-și putea reveni din lovitura dată, Ion Norocea îi mai dete una :

— Uitai să-ţi mai spun că la vreo două săptămîni de la nuntă au adus în ţară şi pe marele-logofăt Radu, pe care l-au măcelărit de asemenea, îndată ce l-au prins în mîini.

Fiica lui Moise-voievod nu mai putu spune decît un „Ah! Ce mişelie!" — şi grăbi pe omul ei să dea bice cailor după ce dădu mîna în fugă cu boierul prefăcut.

Plecînd spre Vingart, Zamfira judecă mai liberă asupra celor ce auzise. Va să zică, o viperă înlocuise pe alta, şi capetele jupînilor urmau să cadă unul după altul. Ivaşcu, Doamne! Ce şarpe încălzise la sînul ei! Atîta se frămîntase şi cheltuise, nădăjduind că va putea îndulci viaţa în ţara strămoşilor săi. Şi iată, un alt domn şi o altă haită de jupîni hămesiţi după averile celorlalţi.

Trecură cîteva zile pînă ce Zamfira îşi reveni din mohoreala care-o cuprinsese după întîlnirea cu Ion Norocea. Dar în cele din urmă îşi găsi reculegerea şi liniştea sufletească. Mihai începuse să umble şi să scotocească după jucării. Rupea deja multe din vorbele obişnuite. Mama lui îl privea uimindu-se mereu, de parcă nu mai avusese pînă atunci un alt copil. Lipsa unui tată, care s-o sfătuiască ce trebuie sau nu să facă pentru creşterea unui fecior, o umplea de amărăciune. Pe Ana o crescuse parcă mai uşor, deşi era atunci foarte tînără şi lipsită de experienţă. Dar Mihai? Cu ce apucături oare venise pe lume? Cui avea să-i semene la fire? Cu ea, sau cu bărbatul ei? Sau cu fratele lui mai mare, Ion? Şi mama privea uneori ceasuri întregi pe micul ei băiat cum se joacă şi căuta să dezlege problema cea încurcată a eredităţii de la primii lui paşi, care aveau să hotărască viitorul liniştei sale şi a fericirii.

Către sfîrşitul anului 1568 reveni şi Zamfira cu mica sa familie la Alba-Iulia. Abia apucase să se bucure de revederea bunilor săi prieteni, cînd, în februarie 1569, avu o nouă supărare, adusă de iubitul ei stareţ de la mănăstirea Geoagiului. Murise episcopul calvinist al românilor, György, şi fusese numit un altul, mai dîrz ca el, Pavel Tordassy. Acesta, ca să-şi arate slugărnicia faţă de cei mari şi recunoştinţa faţă de Ion Sigismund, care îl înnobilase, dîndu-i în stăpînire casa lui Sava din Lancrăm, se numea în tot locul „episcop al bisericilor româneşti", cerînd cu nerusinare de la iobagii înspăimîntaţi de ameninţările lui găleţile de grîu şi florinii datoraţi popilor români.

— Ce ne facem, părinte Christofor ? Că după cît înțelesei, acesta e mai rău decît cel dintîi.

— Nu te înspăimînta, domniță, că-l răpunem noi și pe acesta, măcar că face el pe stăpînul nostru, de-ar da și cu bîta-n noi ! Acu auzii că ne vin în sprijin și voievozii țărilor române care au cerut litere slavone la Brașov, să pună în lucrare tiparnițele lor. Cică mitropolitul Țării Românești ar fi adunat toți popii mai cu carte din țară să hotărască asupra cărților tipărite în Ardeal de vreun deceniu în coace, și după ce le-or cerceta cu de-amănuntul să arunce afurisenie asupra celor găsite cu erezii în ele. Și avînd drept de ocrotire asupra bisericii din Ardeal, mi-e că are să interzică clerului calvinist să se mai amestece la tipărirea cărților noastre bisericești.

Zamfira se gîndi atunci la ceea ce-i spusese Ion de la Pitești și oftă.

— Măcar binele acesta să ni-l facă noul voievod !

Dar Zamfira avea să mai audă și altele. Mai întîi pe la începutul lunii martie se confiscară pe seama statului ungar toate bunurile rămase în păstrare de la pribegii români. Imediat după această măsură, ce lăsă pe drumuri mulți pribegi, rude cu cei omorîți în Țara Muntenească, veniră din partea voievodului moldovean, Bogdan, fiul și urmașul lui Lăpușneanul, două ștafete împuternicite de marele-vizir, prin care cerea cele două domenii din Ardeal, Ciceiul și Cetatea-de-Baltă, ce aparținuseră Moldovei de la Ștefan cel Mare. Acest fapt îl înfurie pe Ion Sigismund, și ceru, ca răzbunare, calviniștilor să intensifice măsurile de oprimare a bisericii creștin-ortodoxe, susținută acum de voievodul Țării Românești, și de doamna Ruxandra, mama lui Bogdan-voievod. Ca urmare se ținu în noiembrie 1569 un sinod la Aiud, sub conducerea lui Pavel Tordassy, în care se hotărî o dată pentru totdeauna ca toți preoții din Transilvania, în orice tîrg sau sat s-ar găsi, să întărească legea lui Calvin și s-o predea în limba românească, fără de care aveau să-și piardă dreptul la preoție.

Se întîmplă atunci în Ardeal o zăpăceală din cele mai mari. Unii preoți de țară, mai temători, trecură de partea lui Tordassy ; iobagii, mai stăruitori însă, se agățară de fiecare preot ce mai ținea de cultul vechi. Umblau de colo-colo cu copiii în brațe ca să și-i boteze sau să se împărtășească. Începură mari opreliști, cazne și urmăriri, dar și răscoale prin sate

şi tîrguri, cu oameni morţi şi nemeşi schingiuiţi. Unii dintre iobagi fugiră de la lucrul cîmpului, părăsindu-şi stăpînii, care începură să ţipe după mîna de lucru, a cărei lipsă se simţea tot mai mult. Acum, ţara din sud de Carpaţi se umplu de pribegi, plecaţi doar cu desaga pe umeri ce purta mîncare pentru vreo două-trei zile. Mulţi se pierdură prin păduri, sau se făcură haiduci ca să-şi răzbune astfel crunt pe asupritorii lor. Dar nici rîvna episcopului Tordassy nu se lăsa mai prejos. Bisericile împrăştiate pe pămînturile nobililor fură închise, iar mănăstirile — pustiite şi ruinate. Mănăstirea Geoagiului fu privită de Tordassy ca aţîţătoare la revoltă şi neascultare, ceea ce-l determină pe acesta să-l înlocuiască pe egumenul Christofor cu unul dintre călugării lui. Cei de la castelul Stremţ, deşi înrudiţi cu Zamfira, fiind ei înşişi calvinişti, nu doreau să se ia la harţă cu ungurii de dragul părintelui Christofor. Ajunseseră bieţii călugări lipsiţi de toate, fiindcă credincioşii lor nu mai îndrăzneau să calce în mănăstire, ale cărei ziduri fură din nou părăginite şi chiliile — dărîmate. Doar de odoarele date de Zamfira nu se putură atinge : părintele Christofor avusese grijă să le dosească în peştera ascunsă, de unde avea de gînd să le ducă mănăstirii Silvaş, de nu vor mai putea sta în picioare zidurile vechii ctitorii a lui Radu cel Mare.

Călugării de la Silvaş înteţiră la fel lupta şi predicară împotriva eresurilor din jur cu blesteme înfricoşătoare. Atît de mare era frica de aceste blesteme, a bieţilor români încît cei de la cîrma statului fură nevoiţi să le împiedice cu măsuri foarte aspre. Dar la mănăstirea Silvaşului, ordinele cancelariei ardelene nu erau cunoscute, şi călugării basiliteni, întăriţi prin viaţa lor ascetă, se impuneau poporului, ce alerga sub scutul lor. În curtea mînăstirii se strîngeau astfel credincioşii în zilele de sărbătoare de parcă ar fi fost zile de iarmaroc. Veneau să se închine, să se boteze, să se împărtăşească sau să se cunune. Şi nimeni nu-i putea opri, fiindcă la spatele lor se găsea domniţa valahă, care nu îngăduia nimănui să se atingă de mănăstire şi de credincioşii ei. Dar pînă la mănăstire, românii întîlneau opreliştea celor ce-i pîndeau pe la spate să le ia carele, să-i închidă la sfat pentru cine ştie ce vini neîntemeiate, să-i ameninţe cu spînzurătoarea sau cu alte cazne. Uneori se mai slozobea în calea lor şi cîte-un praf de puşcă, care trîntea la pămînt pe cei mai îndărătnici, dar se uneau

îndată zece-douăzeci de români şi tăbărau asupra celor ce-i atacau, continuîndu-şi drumul spre singurul lor liman de mulţumire şi pace care mai rămăsese : mănăstirea Silvaşului.

Pentru toate şicaniile acestea, Zamfira alerga la cancelar să ceară dreptate şi omenie. Acesta, deşi avea toată stima faţă de nobila şi înţeleapta fiică a lui Moise-voievod n-ar fi sprijinit-o dacă n-ar fi făcut prin aceasta un act politic de natură să ascundă iureşul calvinist desfăşurat împotriva poporului român. Alexandru-voievod se plînsese la Constantinopol că ungurii năpăstuiesc pe cei mai buni ostaşi ai lui, ca să le schimbe credinţa, pe care însuşi sultanul o respectase în toate ţările stăpînite de el, iar marele-vizir începuse să ceară socoteală pe această temă trimişilor ardeleni. Mănăstirea Silvaşului de la Prislop era deci pentru Mihály Csáky bastionul pe care se sprijinea, arătînd celor care-i acuzau de cîtă libertate se bucură călugării ce locuiau într-însa, liberi să umble şi să propage credinţa lor în tot Ardealul. De fapt, aşa şi era, numai că duşmanii ei o loveau pe la spate, chiar cu învoirea conducătorilor, şi dacă n-ar fi fost Zamfira, această oază de lumină pentru românii din Ardeal, ar fi pierit de mult sub buruienile sălbatice care crescuseră pe terenurile părăginite ale celorlalte mănăstiri. Pentru mănăstirea Geoagiului însă ea, nu putu face nimic. Părintele Christofor şi Ion se luptară zadarnic să mai ţină în picioare cele cîteva ziduri întregi ce mai rămăseseră, îndurînd tot felul de lipsuri fără a mărturisi domniţei valahe, care şi aşa îi ajuta mereu ; dar cînd într-o noapte fură scoşi cu sila de la rugăciune din biserică şi aruncaţi în drum, pe cînd focul mistuia ultimele lor chilii, ei alergară într-un suflet la castel, să ceară sprijin stăpînitorilor. Nu intrară toţi, ci numai părintele Christofor şi Ion, care nu primiră altceva de la castelani decît slobozirea lor de pe pămîntul nobiliar şi învoirea să se aşeze unde-or putea.

Plecară deci cu toţii în acea noapte, pe jos, spre mănăstirea Silvaşului, unde fură primiţi cu dragoste şi încurajare. Zamfira, aflînd de soarta lor, porunci să se mai ridice chilii în corpul mănăstirii, ca cei veniţi să găsească adăpostul ce li se cuvenea.

Zamfira nu întîrzie să înţeleagă că iureşul acesta, pornit cu atîta ură împotriva românilor, nimeni altul nu-l putea stăvili decît însuşi craiul Ion Sigismund. Dar acesta, slăbit de

boala lui de piept și oarecum eliberat de năluca stăpînirii întregii Ungarii, nemaifiind socotit rege, ci numai duce în fața grofilor și a magnaților maghiari, ce-și îndreptaseră ochii și nădejdile spre împăratul Maximilian, încoronat ca rege al Ungariei, și nemaiavînd nici rostul să-și păstreze convingerile calviniste, trecuse fățiș de partea unitarienilor, ale căror dispute le asculta cu mult interes.

— Aflai printr-un pribeag — îi vorbi Ion Norocea într-una din zile Zamfirei cînd o întîlni în Alba-Iulia — că s-ar judeca înaintea divanului domnesc copiii lui Udrișteț vistierul, pentru împărțirea nedreaptă a moștenirii rămasă de la părinții lor.

— Nu știu nimic din toate astea — izbucni Zamfira, izbită de noutatea aruncată cu atîta răutate.

Udrișteț trecuse pe la dînsa cu vreo două luni în urmă, venind din Germania, și plecase îndată spre țară, dar nu-i pomenise nimic despre o asemenea ceartă cu cumnatul și sora lui.

— Se pare că Ivașcu, care a ajuns mare-logofăt, cum a ajuns Albul mare-clucer, după ce a scăpat de fratele mai mare al Alinei, Drăghici, răpindu-i și averile lui, acum s-a întors către Udrișteț II, însușindu-și în lipsa lui bucăți din moșia Mărgineni, sfîrși fostul mare-vornic al voievodului Petru.

— Dumnezeu să-i împace ! — răspunse ca încheiere Zamfira, fiindu-i silă să ducă vorba mai departe.

Se-ntoarse la Vingart cu tot felul de gînduri. Să ceară ajutorul cancelarului i se părea firesc, fiindcă-l privea puțin înrudit cu ea. Dar să înfrunte orgoliul nobilului polonez Niesowsski după ideea dată de cancelar, ca să-l roage să pună o vorbă bună pe lîngă Crai i se păru nepotrivit. Ce să facă ? Cui să-i ceară sprijinul ? Se opri la gîndul să meargă la Ion Sigismund. Știa însă cît e de încăpățînat în hotărîrile sale și cîtă neplăcere i-ar pricinui dacă s-ar amesteca în treburile lui.

Cancelarul, care făcuse un plan cum să mai scape de răspunderea ce și-o lua față de crai prin îngăduința ce o arăta mereu pentru mănăstirea Zamfirei, să gîndi să organizeze o vînătoare la Vingart. Îl sfătui să dea o raită și prin părțile împădurite de pe lîngă Alba-Iulia, unde ar fi auzit că s-ar găsi o mulțime de vulpi și iepuri. Vorbi după aceea în secret cu

Kristo Hagymássy, unul dintre cei care-l însoțea, că-și pusese în gînd să însoare pe Niesovsski cu Zamfira, noutate ce înveseli mult pe consilier și-l hotărî să pună umărul la căsătoria celor doi pe care-i știa destul de mîndri să nu primească un asemenea proiect făcut în afară de voințele lor, făgădui însă cancelarului că va păstra tăcerea asupra celor ce plănuiseră.

Vînătorii porniră deci, după îndrumarea dată de Mihály Csáky. Dar cum pînă-n seară nu vînaseră decît cîțiva iepuri, și între însoțitorii lui Ion Sigismund se aflau cei doi mari vînători, István și Kristof Báthory, care nu ar fi dorit să se întoarcă cu mîinile goale acasă, aceștia îl rugară pe crai să continuie vînătoarea și a doua zi.

— Bine, sînt de aceeași părere cu voi, dar unde să tragem peste noapte, să nu mai facem drumul înapoi? — întrebă el binevoitor.

— Dacă nu mă-nșel, sîntem la o palmă de castelul Vingart — luă repede cuvîntul Kristof Hagymassy.

— Așa este! încuviință István Báthory, care habar n-avea ce pusese la cale cancelarul, dar fiindcă dorea cu tot dinadinsul să nu se întoarcă, îl sprijini cu vorba.

— Dar are văduva lui Kesserü — întrebă craiul — unde să ne găzduiască cu oamenii și cîinii noștri?

— Are, știu bine, că nu o dată am rămas să înnoptăm acolo după o vînătoare făcută împreună cu soțul ei înainte de a se însura, răspunse grăbit Kristof Hagymassy.

— Dacă-i așa, atunci să meargă unul dintre voi s-o înștiințeze, că nu putem intra în casa femeii fără să știe mai dinainte, își dădu părerea Ion Sigismund.

— De ospitalitatea fiicei lui Moise-voievod nu se poate îndoi nimeni dintre cei care s-au bucurat pe vremuri de ea la Constantinopol, răspunse Kristof Báthory.

— Atunci, să încerc și eu această ospitalitate prea lăudată — vorbi vesel craiul. Cine se duce s-o înștiințeze?

— Eu, răspunse repede István Báthory, care se socotea în bune legături de prietenie cu domnița valahă.

— Dar lasă-l, frate, pe nobilul Niesovsski, că e mai diplomat decît domnia-ta! — rosti înciudat Hagymassy.

Îl atinse cu vorba ca să-i amintească că, trimiși fiind o dată, cu scrisori, la Maximilian, la contraordinul craiului, numai Niesovsski se întorsese din drum, Báthory își continuase

drumul spre Viena și aduse prin aceasta multă bătaie de cap cu privirea dușmănoasă a lui Soliman împotriva Ardealului, înfuriat prin intrigile împăratului. Craiul surîse ; îi plăcuse subînțelesul cuvintelor lui, dar se vîrî împăciuitor în vorbă :

— Că doar nu-l trimitem în cine știe ce misune grea ! Băgă însă de seamă zîmbetul șiret ce se ivise pe buzele lui Hagymássy, și înțelese îndată că poznașul său consilier pusese la cale vreo trăsnaie. Bine, atunci să meargă iar amîndoi, numai vezi, Niesovsski, să nu te întorci din drum, ca atunci cînd mergeam spre Maximilian.

— Nu mă voi întoarce decît la ordinul majestății-voastre — răspunde aceasta pornind la trap cu calul, alături de Báthory, care înghiți vorbele cu subînțelesuri.

Cei rămași în urma lor încălecară și ei, și merseră alene pe drumul spre castel. Ion Sigismund își apropie calul de cel al lui Hagymássy :

— Ce gînd rău i-ai pus prietenului nostru, Niesovsski ? — întrebă el în șoaptă.

— Nici unul, majestate, nici unul — răspunse acesta, făcînd pe nevinovatul.

— De mine să nu vă ascundeți, că de aflat, tot am să aflu. Dacă te-ai gîndit cumva la însoțirea lui cu această doamnă, spune-mi că m-aș bucura cel dintîi ; viața mea nu cred să fie prea lungă, ca să stea tot pe lîngă mine, și sînt mîhnit să-l las singur, fiind fratele meu de lapte, urmărit de ura maghiarilor, care nu-l pot suferi nici astăzi, cînd îl știu sub ocrotirea mea, deși a luptat întreaga lui viață pentru Ardeal, în misiunile cele mai primejdioase.

— Dar Niesovsski e mult mai în vîrstă ca măria-ta și se cade să ți-o ia înainte pe drumul veșniciei — încercă să ocolească Hagymássy răspunsul cerut de acesta.

— Eu bănui că v-ați pus în gînd ceva cu Niesovsski, poate să-l legați la gard ca pe Békés în 1567. E drept că acuma stă fericit cu nevasta și copilul în cetatea Făgărașului. Hai, spune-mi, nu-mi ascunde ! — stărui craiul.

— Așa este, mărite crai. Deși făgăduisem cancelarului să-mi țiu limba.

Sigismund începu să rîdă din toată inima.

— M-aș fi mirat să nu-și fi băgat nasul în țesătura asta și bătrînul, ba cred mai mult : că de la el a pornit totul. Niesovsski știe ?

— Nu, majestate, că altminteri ni s-ar strica tot planul, atît cît e de mîndru în ceea ce-l priveşte...

Craiul rîse din nou.

— Tocmai fiindcă-l cunoaşteţi nu prea cred să izbutiţi fără învoirea lui. Dar să ştiţi că nu vă îngădui să vă bateţi joc de dînsul ; ţin mult la el, nu numai fiindcă se trage din ţara mamei mele, ci şi fiindcă a slujit-o ca nimeni altul dintre consilierii ei, maghiari sau polonezi.

— Sire, dar soarta pe care vrem să i-o pregătim nu-i chiar de lepădat sau jignitoare. Sînt atîţia nobili din regatul tău care nu s-ar da în lături s-o aibă pe Zamfira de soţie.

— Aceasta o cred şi eu ! Dacă aveţi nevoie de sprijinul meu, vă rog să mi-l cereţi.

— Vorba e venită chiar la timp, sire, deoarece această doamnă îl va ruga pe Niesovsski, cred, ştiindu-l aproape de inima ta, să-ţi ceară o îngăduinţă pentru românii ortodocşi.

— Cum — se-ntunecă Ion Sigismund — vrea să-mi ceară această prin Niesovsski ? Să-şi ia gîndul de la încuviinţarea mea ! Doar ştie cum privesc religia lor, care-mi dă atîta bătaie de cap cu supuşii mei maghiari. Aş dori mai bine ca Niesovsski să-i poată scoate din cap toate planurile ei cu biserica română, mănăstirea Silvaş şi tot ce mai năzuieşte în legătură cu acestea.

— Atunci, şi planul nostru cu căsătoria lor va cădea, dacă va vedea că n-are nici o trecere înaintea ta nobilul Niesovsski.

— Să cadă, dacă se ridică pe o astfel de temelie. Ce, a înnebunit cancelarul să pună în cumpănă căsătoria lui Niesovssky, cu interesul de stat ? La urma urmei, îl voi însura pe Niesovsski cu Ana, fata nobilului Kemèny.

— Kemèny e prea maghiar ca să-şi mărite unica fată cu un...

— Sfîrşeşte, te rog ! Ai vrut să spui un venetic ? Da, e e un venetic, dar care s-a luptat pentru ţara lui Kemèny s-o smulgă din ghearele duşmanilor, ca nici unul dintre voi. Ar fi poate bucuros să-şi însoţească fata cu vreunul dintre fraţii Báthory, se vede ?

— Kristof e deja în vorbă cu fata lui Istvan Bocskai, iar Istvan Báthory nici nu vrea să audă de căsătorie, răspunse amărît Hagymássy.

Craiul nu-i răspunse și se apropie de Kristof Báthory, care se ținuse mai la o parte în timpul convorbirii lor.

— Mai avem doar o jumătate de ceas pînă la poarta castelului, spuse acesta.

Dar Ion Sigismund rămăsese pe gînduri și mergea tăcut alături de el. Planul cancelarului se întorcea acum împotriva lui.

— Ce are craiul ? — îl întrebă atunci Kristof, la o întorsătură de drum, pe Hagymássy. Pare supărat.

Acesta dădu din umeri.

— El știe ce are și ce nu are — și se depărtă de dînșii, călărind în galop.

Cei doi cavaleri plecați mai înainte ajunseră la conac și bătură în poarta cea mare, închisă cu lacăte grele. Era pe la sfîrșitul lunii noiembrie a anului 1569. Soarele scăpătase de mult după coama pustie a munților din depărtare, ce se zăreau acum ca printr-o ceață plumburie. Era destul de rece, deși zăpada întîrziase să cadă în acel an.

Zamfira, înștiințată, le ieși înainte îndată ce trecură de pragul casei. Era urmată de Mihai, care se ținea de rochia ei. Cînd zări oaspeți, se ascunse repede după mama sa, de unde scotea din cînd în cînd capul ca să observe pe cei doi străini. Aceștia, după ce schimbară cîteva cuvinte cu stăpîna castelului, spunîndu-i ce nevoi îi aduseseră atunci, în pragul înserării, începură să facă haz de curiozitatea copilului și să se întreacă în drăgălășenii față de el, fiecare dorind să-l atragă spre el. Tocmai cînd se lăsase de jocul acesta fără de folos pentru vreunul dintre ei, copilul, care abia împlinise doi anișori, îl apucă repede de marginea cizmei moi pe Stanislas Niesovsski, care-l ridică bucuros în sus, rîzînd.

— Tot tu m-ai învins, frate, și în misiunea aceasta ! rîse Istvan Báthory, a cărui înfățișare prea militărească îl îndepărtase pe copil.

Toți făcură haz, iar Niesovsski, ca să se pună și mai bine cu el, îi vorbi cîteva cuvinte pe românește, fapt care-o măguli pe mamă.

— Ce-i tot îndrugi tu acolo, Niesovsski, în românește ? Că doar Mihai e pui de maghiar, și așa trebuie să fie crescut — spuse Istvan Báthory.

Brutalitatea instinctivă a acestuia făcu ca privirile celor doi să se întîlnească. Zamfira gîndindu-se, între altele, că

nu degeaba emblema de familie a Bàthoryştilor era trei dinţi de balaur.

Puţin după aceasta, sosiră şi cei rămaşi în urmă. Păreau osteniţi şi prost dispuşi, dar stăpîna castelului atît de bine mînui toate, că îndată se simţiră la largul lor şi cu pofta de mîncare crescută.

Craiul, căruia călăria în mijlocul tăcerii celor doi îi mai luase din supărare, măguli pe gazdă cu tot felul de cuvinte bune, şi-i mulţumi pentru aleasa ei primire.

După o cină cu mîncăruri şi vinuri de soi, începură să se destindă şi să povestească tot felul de întîmplări vînătoreşti la care luase parte şi István Kesserü. Mai ales vînătoarea cu zimbri în pădurile dinspre graniţa Moldovei scoase multe obiceiuri crude la iveală în faţa Zamfirei, care, deşi fusese deprinsă cu acest sport încă de tînără, la curtea lui Radu-Paisie, nu-l iubea şi nici nu putea face haz de zbuciumul animalelor căzute în cursă. Dintre toţi, numai Stanislas Niesovsski nu se amestecase în vorba lor. Privise mult la nişte icoane brodate în fir de aur de stăpîna castelului, minunîndu-se de cîtă migală artistică e în stare mîna unei femei, şi, lăsîndu-i pe ceilalţi să se împrăştie prin odăile pregătite pentru ei, se oprise în dreptul unei ferestre, prin care privirea cuprindea tot cerul înstelat.

Cu ochii pe jumătate închişi, lăsase gîndul să-i zboare deasupra oamenilor şi a lucrurilor din jur. Zgomotul saloanelor pline de lume începuse să-l obosească, iar viaţa de la palat, cu toate atracţiile ei, ar fi schimbat-o în acea clipă cu traiul liniştit dintr-o gospodărie de ţară. Natura, veşnic alta cu fiecare nou anotimp, îl atrăgea ca făgăduiala unei fericiri proaspete. Şi bunul, iubitor prieten al reginei Isabella îşi lăsă mai departe gîndurile să se scurgă pe jgheabul sufletului, susurînd ca un izvor scăpat de sub povara stîncilor.

— Îţi place această vedere deschisă asupra cerului ? — întrebă deodată Zamfira la spatele său. Se apropiase pe nesimţite, călcînd uşor în lîna moale a covorului persan.

În clipa dintîi, vorba ei îi displăcu, ca şi cînd i-ar fi intrat fără învoirea lui în tainiţele sufletului, dar, întorcîndu-se şi văzînd lumina ochilor ei umbrită de genele grele şi mătăsoase, cu sclipiri metalice, se desmetici şi se gîndi că Isabella, pusă alături de această frumuseţe nepătrunsă, n-ar fi fost poate mai presus de ea.

— Într-adevăr, nobilă doamnă, îi răspunse el atunci, e o priveliște care te împacă cu viața și cu durerile ei.

Zamfira nu se așteptase la un așa răspuns trist. Părea că ieșise dintr-un nemărginit cuib de dezamăgiri. Venise în întîmpinarea lui folosindu-se de timpul cît ceilalți își luau în stăpînire odăile ca să-și încerce norocul, după sfatul cancelarului, în legătură cu călugării săi necăjiți. Dar vorbele i se opriră în gît, simțind o sfîrșeală care o făcu să se rezeme de pervazul ferestrei. Îi era peste putință să înceapă un subiect cu omul acela, care parcă se desfăcuse cu totul de cei din jur și privea în înaltul cerului, ca un pui de vultur ce-și pregătea zborul.

— Ia priviți ce minunată pereche! — auzi ea spunînd tare în spatele lor pe Kristof Hagymássy, care, împreună cu ceilalți, se-ntorcea în sală.

Istvan Báthory se apropie de fereastră și spuse repede, ca să acopere vorbele lui Hagymássy :

— Frumoasă seară de iarnă. Și se vede un cer imens de stele. Numai că ne amenință bruma pe mîine dimineață.

Ceilalți oaspeți se apropiară de fereastră să se uite afară, iar Zamfira se putu strecura ca să-și mai vină în fire în camera copilului. Se mai luă apoi cu treburile și izbuti să intre liniștită în sala de oaspeți. Se înnoptase de-a binelea, așa că femeile aprinseră prin toate colțurile lumînările groase de ceară.

Între bărbați se începuse, ca-n totdeauna de cîte ori se întîlneau la un popas, convorbirile asupra ultimelor întîmplări. Apoi Báthoriștii își deschiseră sacul cu antichități, iar Ion Sigismund se amestecă în vorbă, ca omul prea iubitor să arate ceea ce știe.

— Pliniu socotește, spuse Sigismund, că nu este lipsit de însemnătate prin ce zodii trec cometele în drumul lor. Dacă se arată în Berbec, aduc războaie, mulți morți, secetă mare, căderea celor mari și ridicarea celor mici. Dacă se arată în constelația Paștilor, se vor naște certuri între cei ce cred în divinitate, urmate de războaie, ciumă, boli ; de trece prin cea a Fecioarei, femeile își vor pierde pruncii și chiar ele vor muri în bună parte.

— Dar acum în ce constelație ne aflăm ? — întrebă Zamfira.

— În cea a Paştilor — răspunse craiul. Iar peste vreo patru sute de ani vom fi în cea a Vărsătorului, care va aduce un timp de mai multă omenie şi mai strînsă legătură între popoare.

— Fiindcă au trecut comete în vremea noastră, se vede, s-au născut Calvin, Luther, Socin şi atîţi alţi sectari — vorbi Hagymássy.

Rîseră cu toţii de apropierea ce-o făcu cel care devenise de puţină vreme unitarian.

— Dar de cînd s-a născut Isus Christos, care începe cu intrarea noastră în zodia Peştilor, n-au existat destule războaie şi prigoniri religioase? — spuse Stanislas Niesovsski.

— Multe mistere o mai fi înghiţit cerul acesta care ni se arăta ochilor atît de senin şi fermecător! — vorbi Hagymássy.

Şi astfel trecură orele şi se treziră aproape de miezul nopţii. Atunci se sculară grăbiţi luîndu-şi noapte bună de la gazdă, şi se îndreptară spre culcuşurile lor. Niesovsski dormea, ca de obicei, cu Ion Sigismund în aceeaşi odaie. Ţinea locul lui Békés, care de cînd se însurase stătea mai mult pe la Făgăraş.

După plecarea lui Ion Sigismund spre odaia de culcare, dus de către stăpîna castelului, Niesovsski mai rămase cîteva clipe singur, în sala de oaspeţi. Nu-i era somn, şi oboseala ce-o simţea în toată mădularele îl făcuse morocănos şi scump la vorbă. Culese de pe jos un mic şal persan, pe care Zamfira, în grabă să-şi ducă oaspetele regesc spre camera lui, îi scăpase de pe umeri. Un parfum subtil se ridică dintr-însul, asemănător cu cel prea des întrebuinţat de regina Isabella, şi, fără să-şi dea bine seama ce face, la amintirea femeii iubite, îşi afundă obrajii în lîna moale şi mătăsoasă a acestuia, trăgînd în piept toată mireasma cea aducătoare de amintiri duioase. În această stare îl surprinse stăpîna castelului, care venise să-i spună că-l aşteaptă Ion Sigismund. Înmărmuri pe loc cînd îl văzu atît de adîncit în sine. O străbătu atunci un gînd fulgerător. Privi în jur, de teama vreunui nepoftit, şi înaintă spre cavalerul ei romantic. La mişcarea paşilor săi, Niesovsski se dezmetici şi-şi scoase repede faţa din şal. Era prea tîrziu; Zamfira îi zări în ochi lacrimile ce-i acoperiseră vederea.

— Ce faci, nobile cavaler ? — apucă ea să spună, luîndu-i şalul din mînă.

Niesovsski şovăi o clipă. Nu putea să-i mărturisească adevărata lui stare, venind în atingere cu şalul acela. Dar îi spuse repede şi oarecum glumind :

— Am găsit pe jos frumosul domniei-tale şal, şi pentru suava mireasmă ce-o împrăştie, mi-am băgat, ca prostul, nasul în el, însă mi-a intrat şi scamele lui în ochi, făcîndu-mă să lăcrimez fără voie !

— E un parfum pe care l-am găsit printre lucrurile rămase de la Ana, fata mea, şi de care, îmi spusese, era foarte legată, fiindcă-l avea de la regina Isabella.

Niesovsski nu mai putu rămîne locului şi, salutînd-o pe Zamfira, se grăbi să intre în odaia lui Ion Sigismund.

Craiul aştepta cu nerăbdare intrarea lui Niesovsski în odaia sa. Îi părea rău că nu-l lăsase pe Hagymássy să-şi pună planul în aplicare. Fiica lui Moise-voievod era într-adevăr femeia care-i trebuia lui Niesovsski. Măcar de-ar avea şi dînsul parte de o arhiducesă ca ea. Şi craiul oftă la gîndul că trebuia să ia în căsătorie o fată nu aleasă, ci impusă de nevoile politice ale ţării sale.

— Te-am lăsat de vorbă cu doamna Zamfira. Ce taine aţi avut de împărtăşit ? — glumi dînsul, bine dispus.

— N-am nimic tainic de împărtăşit cu ea, ci am schimbat doar cîteva cuvinte de politeţe.

— Frumoasă femeie şi deşteaptă ! Este şi de neam princiar şi foarte bogată. Nu crezi că ţi s-ar potrivi să-ţi fie nevastă ?

Stanislas Niesovsski tăcu. Era preocupat de felul cum i se înfăţişase, cu şalul în mîini şi cu ochii plini de lacrimi, ca un şcolar prins de dragoste pentru învăţătoarea lui. Şi gîndul că se făcuse de rîs faţă de ea începu să-l neliniştească ; dar cu cît se frămînta mai mult, cu atît văzu cu uimire că nu-i era tocmai egal dacă Zamfira va rămîne sau nu cu păreri proaste despre dînsul. Fiindcă era în această stare sufletească, cuvintele craiului nu făceau decît să-l aţîţe mai mult împotriva lui însuşi.

— Ei, ce-mi răspunzi ? Ori nu mai ai glas pentru mine în seara asta ?

— Ce să-ţi spun, iubitul meu rege ? Încuviinţez în tăcere părerile bune ce le ai pentru această nobilă doamnă Kesserü,

răspunse el după ce stinse lumina şi se întinse la rîndul lui pe divanul aşezat la celălalt capăt al camerei.

— Ştii la ce mă gîndesc acum serios? Să te cunun cu dînsa.

Mi-ar plăcea să te văd şi pe tine aşezat la casa ta, ca pe Békés — urmă Ion Sigismund.

— Dar nimic nu-mi lipseşte în palatul tău, sire. Sau vrei să mă îndepărtezi, scăpînd astfel de mine? Dacă e aşa, mai bine dă-mi drumul să plec înapoi în Polonia.

— Nu, iubitul meu frate de lapte, de tine nu vreau să mă despart niciodată. Dacă-ţi vorbesc aşa, este fiindcă mă gîndesc la viitorul tău. Ce te vei face fără mine, cînd nu voi mai fi? Ungurii te urăsc, cu toate că ai făcut numai bine ţării lor. În Polonia ce să cauţi, dacă unchiul meu, şi el bătrîn şi bolnav, ar muri? Vei fi privit de cei tineri ca un om al nimănui, de vreme ce ai lipsit din ţara ta mai bine de un sfert de veac.

Niesovsski continua să tacă. Ce să-i răspundă? Că are şi el o inimă destul de şubredă, despre care nu vorbise nimănui pînă atunci? Că împlineşte cincizeci de ani şi că la această vîrstă nu se mai socoteşte bun să întemeieze o căsnicie?

— Tot nu-mi răspunzi? Eşti cumva supărat pe mine?

— Nu, sire, nu! Cum aş putea fi supărat pe singurul om care-mi vrea binele în lumea aceasta? Mai curînd mă faci prea simţitor pentru grija ce mi-o porţi. Şi poţi să-ţi mai adaug că ai cu totul dreptate în cele ce judeci, dar că mie nu-mi arde de însurătoare.

Ion Sigismund începu să rîdă.

— Poate azi, că eşti obosit de drum, dar pe viitor să nădăjduim că vei fi mai înţelept. Iar acum, să dormim repede, că bate ziua la uşă. Noapte bună!

— Noapte bună, sire!

Stanislas Niesovsski stătu treaz o vreme, tot depănînd în gînd întîmplările din acea seară.

În conac mai rămase încă o lumină nestinsă; aceea din camera fiicei lui Moise-voievod, care se tot întreba ce însemnase starea aceea a nobilului polonez, surprinsă fără voia ei. Să fie oară o dovadă de dragostea ce i-o purta? Nimic nu-i dovedise însă pînă atunci că ea se află în mijlocul preocupărilor lui.

Se-ntinse în pat cu lumina aprinsă. Alături se auzea răsuflarea uşoară a copilului. De la un timp, ameţi şi începu să plutească într-un vis uşor. Atunci simţi paşii înceţi ai dădacei, care veni să stingă flacăra lumînării, arsă pe jumătate.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, erau toţi în picioare, afară de Ion Sigismund. Acesta trecuse o noapte rea, din pricina oboselii şi a vinului băut. Venise fără Blandrata, care-l întovărăşea întotdeauna cu drogurile lui, şi acum nu putea să-l ia, fiind dus tocmai la Cluj, la o dispută cu coreligionarii lui. Nu mai fu dispus să plece la vînătoare mahmur cum era, dar nici nu voia ca ceilalţi să se lipsească de această plăcere. Senvoiră deci să-l lase în seama Zamfirei, care-i asigură că-i va purta de grije. Niesovvski însă dori să rămînă cu el.

— Du-te şi tu, prietene, — îi spuse atunci craiul. Nu ai dormit toată noaptea din pricina răului meu, şi aerul proaspăt de afară te va înviora.

Plecară deci cu toţii, deşi purtau grijă pentru regele lor. Dar cu hotărîrile lui Ion Sigismund nu era de glumit. Trebuia să se supună ca în faţa unui ordin.

În timp ce Zamfira pregătea ceaiul lui Ion Sigismund, copilul începu să se joace, ca de obicei, umblînd din odaie în odaie cu dorobanţii săi de fier. Craiul îl urmări cu dragoste. Iubea copiii, deşi nu avusese destul răgaz să-i privească mai de aproape. Încercă de vreo două ori să şi-l apropie fără folos. Pînă la urmă însă, îl atrase lîngă lăiţul lui plin de perne. Pentru un început de prietenie, craiul îi întinse o zaharica ce-i stătea la-ndemînă pe o măsuţă. Copilul se apropie cu paşi mici, i-o luă repede din mînă şi fu gata s-o zbughească pe uşă. Atunci intră mama lui cu ceaiul fierbinte.

— Cum te porţi, Mihai ? Ai nemulţumit cumva pe majestatea-sa ?

— Nu, buna mea doamnă, Mihai este drăguţ şi cuminte, numai că fuge de mine.

Zamfira puse pe măsuţă ceaiul, apoi luă de mînă copilul şi-l duse spre crai, spunîndu-i :

— Vezi tu pe acest onorat domn ? Este regele nostru. Ascultă-l şi fă ce-ţi cere, că el este stăpînul aci în ţară — şi al celor mari, şi al celor mici. Se cuvine să-l cinsteşti şi să i te supui.

Ion Sigismund, măgulit de învăţătura dată micului Kesserü, întinse braţele spre dînsul. Mihai, înţelesese din îndem-

nul mamei sale că n-are de ce să se teamă de acel străin, se lăsă atunci prins și alintat. Și sorbind din licoarea adusă, alinătoare de dureri, craiul îl sui pe genunchii săi și, tot vorbind, adormiră amîndoi. Zamfira, ieșise între timp să-și vadă de gospodărie, intră ceva mai tîrziu, se vadă ce mai dorește oaspetele ei. Capul lui Ion Sigismund dormea acum rezemat de cel al lui Mihai, care se odihnea la rîndul lui pe pieptul craiului.

Ce palid era acesta ! Cît de îmbătrînit arăta, deși împlinise abia douăzeci și nouă de ani ! Îl rodea, se vede, o boală nemiloasă, poate boala familiei, prin care se stinsese de tînără și mama lui. Un sentiment de milă matern se ivi în inima fiicei lui Moise-voievod pentru acest rege care fusese deposedat de coroana ce i se cuvenea ca moștenitor al lui Zápolya, tatăl său și pe care pusese mîna Maximilian. Un zîmbet ușor se desprinse de pe buzele lui palide. Visa poate că ține în brațe vlăstarul care-i va duce mai departe stema casei sale regale. Îi acoperi pe amîndoi cu o pătură ușoară, dar călduroasă, și turnă alt rînd de ceai în ceașca lui Ion Sigismund după care se îndreptă spre ușă, silindu-se să nu facă zgomot.

— Mai stai cu noi, onorată doamnă, nu ne lăsa singuri o ajunse din urmă vorbele lui Ion Sigismund, care avea somnul atît de ușor, încît atingerea mîinilor sale de pătură îl și deșteptase.

Zamfira se întoarse cu zîmbetul pe buze. Cît de frumoasă îi păru atunci craiului în rochia ei albă de brocart și cîtă seninătate în privirea ei !

— Oare licoarea mea a adus vreo alinare majestății-voastre ?

— Mă simt chiar bine, răspunse în șoaptă craiul, ca să nu-l deștepte pe Mihai. L-ai bătut pe Blandrata, pentru care fapt am să-l necăjesc cînd îl-oi vedea. Acum, că sîntem la largul nostru și singuri, am să-ți pun o întrebare : De ce nu te măriți ? De ce nu-ți refaci viața, ca să crești în doi pe acest drăgălaș copil, care va avea nevoie de îndrumarea unui tată ? Băieții se cresc mai greu. Pe la curte vii rar, și de la moartea lui Kesserü, aproape că nu te-am mai văzut. Ascultă-mă pe mine, doamnă ; nu te lăsa abătută de durere, luptă să treci pe deasupra loviturilor soartei — isprăvi el vorba obosit, culcîndu-și capul ușor pe cel al copilului.

Vorbele neobișnuit de prietenoase ale craiului o mișcară și-o apropiară de el. Îl crezuse fără milă pentru cei mulți și orgolios din fire.

— Ai dreptate, majestate, dar la vîrsta pe care am atins-o nu mai încape vorba să mă mai însoțesc cu cineva.

— Îmi este permis oare să te întreb ce vîrstă ai?

— Am împlinit patruzeci și doi, sire.

— Tocmai potrivită cu Niesovsski, prietenul meu, care a împlinit cincizeci.

Răspunsul scurt dar precis al craiului îi arătă fiicei lui Moise-voievod cam ce dorea el să se înfăptuiască. Întoarse însă vorba, fără a da vreun răspuns la ceea ce dorea Ion Sigismund.

— N-ar fi rău, sire, să mai sorbi din acest ceai. Te vei simți mai ușurat. Dar acesta tăcea și aștepta răspunsul dorit. Cît privește sfaturile pe care mile-ai dat, voi cugeta asupra lor și te asigur că-ți rămîn recunoscătoare, sire, pentru ele. Aș îndrăzni însă, acum, fiindcă îmi arăți atîta bunăvoință, să-mi îngădui să-ți vorbesc și eu.

— Știu despre ce vrei să-mi vorbești — întrerupse el brusc. Despre Prislop-Silvaș.

— Da, majestate! În regatul Măriei-tale nu poate să dăinuiască nedreptatea și...

— Destul. Am înțeles. Cunosc toate acestea și încă multe pe deasupra, pe care domnia-ta nu le cunoaște. Pot însă să-ți dau o dovadă de prețuirea mea pentru tot ce însemni. Am să fac să înceteze orice prigoană împrejurul mănăstirii domniei-tale, să fie liberă în acțiunile sale și să stăpînească în liniște, de aci înainte, bunurile ce le posedă. Te mulțumește?

Zamfira nu putu să-i spună că se așteptase la mai mult și se mulțumi deocamdată cu ceea ce i se dăduse.

Cînd sosiră cu toții la cină, îl găsiră pe Ion Sigismund plin de voie bună, jucîndu-se de-a soldații cu Mihai.

— Ce i-ai dat să bea, onorată doamnă? — întrebă rîzînd Istvan Báthory, minunîndu-se de starea lui. Că noi îl lăsarăm tare bolnav și istovit.

— Un leac bun pentru oameni buni — răspunse Zamfira rîzînd.

— Și pentru oameni ca noi ăștilalți, mai păcătoși, n-ai ceva cu care să ne pricopsești? — întrebă Kristof Hagymássy.

— Lui să-i dai, doamnă, apă de roze, pentru pricina prea bine cunoscută de noi — spuse Ion Sigismund, ca să amintească de obiceiul ce-l avea consilierul său să vină la curte, împotriva etichetei impuse de regina Isabella, în hainele lui de vînătoare, cu miros de grajd.

Hagymássy trecu repede peste gluma craiului şi plecă să-şi schimbe hainele pentru cină, dar nu se putu opri să nu-i strige din prag :

— Blandrata va spune că vreo babă vrăjitoare ţi-a dat să bei elixirul vieţii, sire, şi că aceasta lucrează cu Diavolul.

Rîseră cu toţii, şi se uitară la Zamfira, care făcu haz cu ei laolaltă.

— Aşa vrăjitoare, chiar şi Diavolul ar îndrăgi-o şi s-ar face pentru dînsa înger. Nu-i aşa, Niesovsski ? — vorbi Ion Sigismund.

Acesta intrase tăcut şi prea puţin pornit pe glume. Noaptea ce trecuse fusese un iad pentru dînsul. Şi-n puţinul somn ce-l prinsese se vedea în faţa fiicei lui Moise-voievod plîngînd în şalul ei. Acum nici nu îndrăznea s-o mai privească. Îi era teamă că-i va întîlni privirea, în care se va oglindi dispreţ şi batjocură. Şi vorbele craiului îl scoaseră din gîndurile sale, ca să-l arunce într-o şi mai mare panică. Ce să răspundă, ca să nu pară şi neghiob ?

— Întreabă-ne pe noi, majestate, şi-ţi vom răspunde numaidecît — răspunse Istvan Báthory în locul lui. Doamna Zamfira e într-adevăr o vrăjitoare, dar dacă stai în preajmă-i te simţi dezlegat de toate grijile pămîntului. Nu-i aşa, Niesovsski ?

La naiba ! Ce-or fi avînd azi oamenii aceştia cu el de nu-i dau pace ? — Fu nevoit totuşi să răspundă :

— Aşa e precum gîndiţi cu toţii !

— Treceţi la cină, domnii mei ! — schimbă vorba Zamfira, care simţise starea sufletească, în care se afla fratele de lapte al lui Ion Sigismund.

La masă închinară cu toţii pentru sănătatea gazdei, care-i primise atît de frumos. Fiindcă trebuiau să plece dis-de-dimineaţă, nu mai stăruiră la vorbă, cum le era obiceiul, ci plecară să se culce mai devreme.

— Îţi pot fi de vreun folos cu ceva pentru a răsplăti bunătatea ce ne-ai arătat-o ? — o întrebă la despărţire Niesovsski, cînd rămase în urma celorlalţi.

Zamfirei îi străluciră ochii de bucurie.

— Ai putea, nobile domn, să-l grăbeşti pe regele nostru să scoată mai curînd ordinul ce mi l-a făgăduit azi pentru ocrotirea mănăstirii Silvaşului ?

— Desigur ! Şi nu voi dormi liniştit pînă nu-l voi face să semneze ceea ce-a hotărît aici înainte chiar de sărbătorile Crăciunului. Dar cum să fac să te înştiinţez despre ce-am făcut ?

— Săptămîna viitoare mă voi muta cu întreaga casă, pentru timpul iernii, la Alba-Iulia, şi dacă nu-ţi va părea prea mare osteneala, rogu-te, treci într-una din zile pe la mine.

— Mă voi grăbi să-ţi împlinesc cît mai curînd dorinţa- răspunse Niesovsski plecîndu-se adînc în faţa ei.

A doua zi, pe drum, Hagymássy se legă din nou de dînsul.

— Ce-ai tot vorbit între patru ochi cu frumoasa văduvă, Niesovsski ? Nu cumva ţi-ai pus în gînd s-o zăpăceşti ca pe celelalte, sau o iei de soţie ?

Lui Kristof Báthory, mai catolic decît toţi, nu-i plăcu vorba lui Hagymássy.

— Dar mai lăsaţi-l în pace, oameni buni ! Ce vă legaţi toţi de capul lui ? Şi-apoi, ce, n-aţi văzut că fiica lui Moise-voievod nu-i ca femeile care se ţin lanţ după el ?

Istvan Báthory însă, mai pătrunzător, înţelesese de ce-l necăjeau, mai ales că şi craiul era parcă de aceeaşi părere cu ei. Spuse deci tare, ca să audă şi Niesovsski :

— Este într-adevăr o partidă strălucită pentru oricare dintre noi !

Kristof Báthory se uită mirat către fratele său. Nu cumva vrăjitoarea îl vrăjise şi pe dînsul ? Nu cumva motanul îşi pusese în gînd să se însoare ?

Rămasă singură, Zamfira se adînci în gîndurile sale. Simţea nevoia unei destinderi în mijlocul naturii. Îl îmbrăcă pe Mihai şi ieşi cu el, să se plimbe prin grădina cea mare a castelului. Cîtă lumină şi aer curat o întîmpinară de la întîii paşi ! Cerul părea mai întins ca altădată, natura mai comunicativă ; pădurea, deşi desfrunzită, îi odihnea urechea cu liniştea ei nepătrunsă. O simţire nouă, înviorătoare, străbătu prin întreaga-i fiinţă, simţire ce ieşise parcă de sub gheaţa inmii sale. Începu să viseze la ceva pe care nici dînsa nu-l putea bine defini ; acel ceva cuprinzător de eternităţi,

Un elan generos, ce-o ridica deasupra pămîntului. Cerul ajunsese pentru ea atît de aproape, că dacă ar fi întins brațele ar fi lovit coardele lui, scoțînd armonii neînchipuite. Tot ce era viață în juru-i intrase în sufletul ei, ajuns ca un ocean imens, ale cărui valuri băteau năvalnice în pereții inimii. Aceasta era oare iubirea? — se-ntreba ea, care nu cunoscuse în viață decît sacrificiul.

Se trezi din visuri cînd fruntea ei fu atinsă de cele dintîi picături de ploaie. Grăbi pasul înapoi, mustrîndu-se în gînd că purtase copilul atît de departe de casă. Ajunseră cu bine, tocmai cînd începu să cadă nu ploaie, ci primii fulgi de zăpadă din acel an, pe care ochii curioși ai lui Mihai, abia deschiși asupra celor din jur, îi urmăreau cu strigăte de bucurie.

Stanislas Niesovsski se ținu de cuvînt. Chiar de-a doua zi puse înaintea prințului hîrtie ticluită de dînsul cu multe libertăți pentru mănăstirea Silvașului. Acesta îl privi o clipă, gata să-l mustre, dar se stăpîni și-i iscăli hîrtia, gîndindu-se că face poate, prin aceasta, cel puțin, două ființe fericite.

Asigurat prin ordinul ce-l ținea în mînă, Stanislas Niesovsski puse pe cei de la cancelaria domnească să-l și trimită în zeci de exemplare prin țară, astfel ca pînă la Crăciun, care nu era departe, tot poporul să ia cunoștință de el. În clipele cînd craiul îl lăsa singur începuse Stanislas să se gîndească și la putința unei căsătorii între el și domnița valahă. Vorbele lui Ion Sigismund îl puseseră pe jăratic. Dacă el s-ar prăpădi, maghiarii nu i-ar mai suferi în țară pe polonezi, pe care îi urau pentru trecerea ce-o avusese pînă atunci în treburile statului. Pe dînsul, cel puțin, îl și priveau ca pe-o unealtă a Isabellei în uciderea celor trei nobili ardeleni. De plecat în Polonia nu mai era chip, fiindcă pierduse toate legăturile ce le avusese în tinerețe acolo. Oare nu era mai cuminte să se așeze într-o casă gospodărească și să înfrunte în doi furtuna ce-ar fi putut veni asupra lui? Gîndul acesta îl făcu să se scîrbească de sine. Cum? Să se însoare din interes? Să stea sub aripa unei femei, a femeii sale, ca un pui jumulit sub aripa unei găini? Nu, pentru nimic în lume nu dorea un asemenea rost. Mai bine să aștepte. Poate boala lui de inimă, pe care-o bănuia, îl va scoate din rîndul celor vii înainte ca tînărul lui rege să moară. Era încă comite de Arad și Zarand, ținuturi bogate în aur și cu venituri fru-

moase. Deşi era cheltuitor, mai mult pentru a face binele altora, îşi propuse să înceapă a fi mai strîngător cu bunurile sale, pentru a face faţă oricărei împrejurări grele. Cu toate aceste socoteli nu-şi putea opri gîndul să nu-i alunece mereu spre castelul Vingart şi spre frumoasa lui castelană.

Înainte de a pleca la Alba-Iulia, Zamfira mai făcu o plimbare pe-afară cu copilul său. Dar acum se duse cu el la mormîntul tatălui lui, unde îngenunche şi se rugă să-i ocrotească. Mai ceru iertare nici ea nu ştia bine pentru ce, dar simţi nevoia să fie mai aproape de cel care-i fusese atît de vremelnic bărbat. Mihai pusese un mănunchi de violete lîngă crucea de piatră şi se uită mirat la maică-sa cînd aceasta, ridicîndu-se din genunchi, îşi şterse ochii cu batista. Porni însă de acolo cu inima ca uşurată de-o povară grea.

Se aflau deja în a doua decadă a lunii decembrie. Fulgi mari de zăpadă începuseră să cadă peste străzile înguste şi acoperişurile de şindrilă sau de ţiglă ale caselor. Pe la colţuri de drum se strînseseră grămăjoare de zăpadă, răvăşite cîteodată de iureşul vîntului, ce se lăsase de pe crestele munţilor acoperite în depărtare de nori plumburii. În această zi de iarnă plină înştiinţa şi Stanislas Niesovvski că va veni la dînsa. Nu se prea grăbise, şi Zamfira nu-şi putea închipui ce-l făcuse să aştepte atîtea zile după sosirea ei in Alba-Iulia, deşi ştia de la cancelar că e în oraş. Ce-l oprise ? Ordinul, sau neplăcerea de a fi fost silit s-o ajute ?

Către ora 4, Niesovvski sosi, pe jos, la dînsa, cu gînd ca să se întoarcă pe lumină la palat. Intră rece şi reţinut la vorbă, iar Zamfira care se bucurase de această întîlnire, simţi cea dintîi mîhnire din pricina lui. Să se fi înşelat pînă-ntr-atît asupra sentimentului ce i-l arătase la castel ? Încercă să-i dezlege limba punîndu-i tot felul de întrebări şi arătîndu-se nepăsătoare faţă de răceala lui. Curteanul, politicos din fire, îi răspundea scurt, ţeapăn în jilţul lui. Stăpîna casei îi întinse o cafea adusă de Fruţina, cu tot felul de zaharicale turceşti, dar limba consilierului continua să rămînă ferecată parcă de o vrajă.

— Ştiu că eşti un mare iubitor de zaharicale, nobile comite — îi spuse dînsa, cu gînd să-l mai zguduie din starea lui.

— Da, într-adevăr. M-am deprins cu ele din călătoriile mele de la Constantinopol.

— Ai călătorit mult ?

— Destul ca să mă satur de răutatea oamenilor ce-am întîlnit.

— Îmi pari puțin mohorît azi. Îmi este îngăduit să întreb de ce ?

După ce-și sorbi încet cafeaua și privi în fundul ceștii, Niesovsski răspunse pornit pe ceartă :

— Nu mi-aș fi închipuit vreodată nobilă Doamnă că te-ai putea uni cu cineva să-mi joci o farsă care să mă umilească !

— Eu ? Ce vorbești, nobile comite ? N-am nici o cunoștință de această farsă despre care-mi vorbești — sări Zamfira.

— Mi-a povestit cancelarul, între două pahare cu vin, — vorbi Niesovsski privind în lături — că-și puseseră în gînd, cu voia domniei-tale, să-mi joace o farsă cu venirea mea la Vingart.

— Ce îndrăzneală ! Cum a putut spune aceasta, cancelarul ?

— Cancelarul m-a lăsat să înțeleg că el te-a sfătuit să mă cucerești, ca să pun o vorbă bună pe lîngă Ion Sigismund pentru mănăstirea domniei-tale. Aceasta am și făcut-o de sigur, ca să mă țin de cuvîntul dat ; iată ordinul, pe care l-am trimis în toată țara. Iată ce se hotărește : „Se recunosc mănăstirii Prislop-Silvaș drepturile căpătate pe vremea călugărului Nicodem de la regele Sigismund și întărite de Ion Huniade. Vor umbla prin Țara Ungurească, vînzînd și cumpărînd ce le lipsește ; pe dînșii nu-i vor privi hotărîrile luate de Dietele de la Turda, Sibiu și Mediaș. Mănăstirea Silvaș va trebui să fie ocolită de preoți calviniști, iar românii care vor veni să se roage într-însa să nu fie supărați sau prigoniți în vreun fel de stăpînii și preoții lor." E mai mult decît ar fi vrut Ion Sigismund, dar pînă la urmă a semnat. Acum dă-mi te rog, voie să plec, spuse el sculîndu-se, deoarece se înoptează, și pe străzile întortocheate ale orașului mă pot aștepta lovit pe la spate și jefuit.

— Nu, nu poți pleca după ce mi-ai adus o jignire atît de grea. Nu sînt deprinsă să las lucrurile nelămurite și să-mi caut liniștită de lucru. Așază-te, te rog, și dăm răspunsurile trebuincioase ca să pot judeca cu dreptate cele spuse de cancelar. De unde ai dedus că m-am învoit la această proastă glumă, prea nepotrivită cu firea mea ? Ce vorbă a între-

buințat cancelarul relativ la legăturile ce voiau să le facă între noi ?

Tonul Zamfirei se făcuse aspru și autoritar. Trăsăturile figurii sale nu mai erau luminate de zîmbetul său cald și obișnuit, care fermeca pe cel cu care vorbea. Ochii scăpărau fulgere, ce străbăteau adînc în inima prea simțitoare a comitelui polonez. O durere ascuțită îl făcu să șovăie în picioare și căută brațul jilțului de lîngă dînsul ca să se sprijine.

— Mă iertați, mărită doamnă, dar cancelarul mi-a spus cele ce v-am comunicat. Nu am inventat eu...

Mînia o îmbujorase. Pieptul i se ridica sub bătaia puternică a inimii. Ochii sfredeleau parcă mintea comitelui. Niciodată n-o văzuse sub această înfățișare și i-ar fi căzut în genunchi ca să-l ierte. Ideea că totul fusese o minciună îl bucura, dar îl și îndurera, gîndindu-se la urmările ce aveau să vină. Zamfira era pierdută pentru el, și parcă tocmai în acele clipe începuse s-o iubească cu adevărat. Trebuia să plece, dar nu-și putea dezlipi tălpile de podea, de parcă iar fi fost țintuite. O durere ascuțită în inimă, o ceață deasă îi acoperi ochii, și-apoi nu mai simți nimic.

Cînd se trezi, stătea întins pe divan, cu prosoape reci pe frunte și pe inimă. Deasupra lui, chipul luminos al Zamfirei îi urmărea revenirea la viață. Vru să se scoale, dar aceasta îl opri, vorbindu-i blînd, cu vocea ei obișnuită. Slăbiciunea trecuse, dar se putea reîntoarce, și ceru Frujinei să-i schimbe ștergarele. Atunci, Niesovsski îndrăzni să-i sărute mîna pentru a-i mulțumi.

— Iartă-mă, bună doamnă. Vezi cît sînt de nemilosi oamenii, chiar cînd încearcă să-ți facă bine ?

— Fii, te rog, liniștit. Nu ai voie să vorbești pînă nu te vei mai întări cu leacul ce ți-l va aduce acum Frujina.

— Leacul lui Ion Sigismund ? Dar sînt eu chiar atît de bolnav ? — vorbi el ridicîndu-se într-un cot.

— Stai liniștit, comite Niesovsski, și află că nu-i același leac, fiindcă domnia-ta nu ai slăbiciune de stomac, ci de inimă. De ea trebuie să te îngrijești.

Niesovsski își aminti atunci că era al doilea leșin al său, și destul de apropiat de primul. O umbră se lăsă atunci pe figura sa.

— Şi nu te întuneca aşa, fiindcă ai aflat că ai inima mai simţitoare decît a celorlalţi — glumi ea. Dar nu trebuie s-o neliniştești cu tot felul de copilării.

— Îmi vorbeşti ca unui adolescent.

Zamfira rîse din toată inima.

— Bine-ai zis! Că mulţi bărbaţi păstrează în toată viaţa lor un dram de copilărie, totul este să poţi da în vileag punctul lor vulnerabil, ca să-i învingi.

Niesovvski voia cu tot dinadinsul să se scoale. Dacă era vorba s-o cucerească pe Zamfira, atunci era ridicol să i se înfăţişeze în starea aceea. Se ridică repede în capul oaselor, dar mişcarea îl ameţi şi căzu din nou pe pernă.

— Iată dacă nu asculţi măcar pînă ce leacul îşi va face efectul!

Şi-l sili să-şi aşeze la loc capul pe pernă. Niesovvski se lăsă pînă la urmă în voia ei. Închise ochii, simţind cum îl duc gîndurile departe, departe...

— Comite Niesovvski... auzi el ca prin vis cuvintele Zamfirei.

Şi apoi nu mai ştiu nimic de dînsul.

Cînd se trezi, cea dintîi privire întîlni ochii în lacrimi ai Zamfirei care îi dovedeau că trecuse printr-un minut greu de îndurat şi fără să-şi poată reţine cuvintele exclamă, închizîndu-şi din nou ochii:

— Draga mea...

Îşi dădu îndată seama că îndrăznise prea mult, şi aşteptă să vadă ce va ieşi din asta. Zamfira, crezînd că-şi pierduse din nou cunoştinţa, strigă printre lacrimi:

— Dragul meu, dragul meu... vino-ţi în fire!

Atunci, Stanislas Niesovvski îşi deschise ochii o atrase cu slabele-i puteri spre pieptul lui, şi buzele lor se unire într-un legămînt de dragoste.

Starea nouă sufletească, ceaiul, precum şi o cafea neagră, toate la un loc îl ajutară pe comitele de Arad şi Zarand să se ridice întărit de pe divan. Era parcă alt om şi începu să privească viaţa cu mai multă încredere. Inima, îşi spunea dînsul, se va însănătoşi cu acel leac minunat al dragostei înviorătoare. Dar orele treceau repede acum pentru cei doi, care avură multe să-şi spună şi trebui în cel din urmă să se despartă pînă-n ziua următoare. De teama întunericului şi a primejdiei de pe străzile întortochiate, Zamfira porni cu

dînsul pe doi oameni de-ai săi, înarmați și cu făclii aprinse, pentru a-l duce pînă la poarta palatului unde locuia.

Cînd se-ntinse în așternut, Zamfira se rugă Domnului să nu fie un vis amăgitor clipele ce le trăise și ca a doua zi, la deșteptare, să găsească din nou bucuria vieții sale.

Stansilas Niesovsski, o dată ajuns în camera sa de lucru, înainte de a se duce la crai în odaie își deschise haina și scoase din buzunarul ei ascuns un mic portret al reginei Isabella. Îl deschise cu grijă și-l privi nemișcat cîteva minute, apoi, închizîndu-și ochii, îl puse într-un sertar în care-și strînsese toate amintirile plăcute din trecut. Astfel încheie dînsul o etapă a vieții lui de burlac, ca să înceapă o alta, lîngă Zamfira.

Cînd trecu însă în camera lui Ion Sigismund, îl găsi pe acesta foarte nervos, umblînd de colo-colo. Blandrata îi dăduse un ceai să-l liniștească, și el sorbea, mergînd, cîte-o picătură dintr-însul.

— Békés s-a întors de la Maximilian — îi spuse el în treacăt, de cum îl văzu întrînd.

Niesovsski înțelese îndată de unde-i venea acea stare de neliniște. Békés îi adusese vești proaste. Îi ceruse lui Maximilian să-i dea ca soție pe o arhiducesă și să i se recunoască titlul de rege lui și urmașilor săi, în schimbul unei alianțe încheiate împotriva dușmanilor lui.

— Auzi, Niesovsski, — strigă aceasta — împăratul îmi lasă doar titlul de duce, să-i dau părțile ungurești, și drept zestre pentru arhiducesă două ducate nordice din Austria, care să-mi fie și loc de refugiu în caz de voi fi urmărit de turci. Spune-mi te rog, dacă acest împărat nu merită să fie spulberat, cu arhiducesele lui cu tot. Și Békés ăsta nu mi-a făcut nimic. O fi lucrat pe împărat pentru el însuși ca să fie duce al Ardealului după moartea mea.

Starea craiului era îngrijorătoare. Surescitarea sa ajunsese la culme, încît nici un leac nu-l putea liniști. Și parcă întîmplările din afară se uniseră să-l dea gata cu totul. Din exilul său, doamna Chiajna căută să se răzbune și-i trimise lui Alexandru-voievod o întreagă listă a jupînilor nemulțumiți de înscăunarea lui, știre ce-l întărîtă pe voievod și-l făcu să măcelărească pe cei bănuiți cerînd în același timp guvernului ardelean să-i trimită pe toți cei fugiți peste munți. În răsă-

rit avea de furcă și cu Bogdan-voievod, care-i încălca din cînd în cînd teritoriul, pentru a-și lua moștenirea lăsată de tatăl său.

Fericită cu noua schimbare din viața sa, Zamfira ieși într-una din zile cu Mihai să se plimbe, cu sania. Tocmai cînd dădu colțul străzii principale, Sfîntul Gheorghe, se întîlni cu Ion Norocea și Stana, porniți după cumpărături pentru zilele de Crăciun. Cum se înserase și Mihai era foarte simțitor la frig, Zamfira, aruncînd din fugă că-i va căuta în acele zile, trecu repede pe lîngă dînșii, bucuroasă că scăpase de ei.

La Cetatea de lîngă Teiuș, familia lui Ion Norocea nu-și desfăcuse încă bagajele cu care veniseră, nădăjduind să nu facă sat lung în Ardeal, ci să se reîntoarcă în Țara Munteneasca o dată cu Petru-voievod, pentru care prietenii Chiajnei luptau să-l ridice din nou domn.

— Văzuși ce aere și-a luat fiica lui Moise-voievod, de cînd veni în Ardeal, de parcă-i căzută din cer ? — spuse Stana.

— O văzui și mă minunai de unde atîtea ifose — răspunse fostul mare-vornic al lui Petru-voievod.

— Ce, numai ea este fată de domn ? Eu ce sînt ? — spuse înveninată fiica doamnei Chiajna. Mai ieri mă întîlnii prin Alba-Iulia cu nobilul Stanislas și parcă nici nu mă zărise. Se făcu că trece drumul.

— Și de ce te costă mojicia acestui vîntură-țară ? Un venetic polonez, adus de milă, să se procopsească aci. Fă-te și tu că nu-l vezi ! Ocolește-l cînd ți-o mai ieși înainte.

— Mă gîndesc că poate om avea nevoie de el dacă rămînem aci...

— Da ce-ți trecu prin minte, domniță ? Doar vrei să te întorci în țară și nădăjduiești să-ți vezi fratele iarăși voievod. Ce vorbă fu și asta ? Să avem nevoie de dînsul ? Ferească Sfîntul !

— Zamfira asta se crede tare deșteaptă și învățată. A ocolit lumea ca un lăieț, cu cortul lui, de aceea știe atîtea.

— Curat lăieț ! Mai bine nici că-i puteai spune ! Mai ieri tremura înaintea părintelui tău, și acum e mare și tare aci ! Dar te sfătuiesc să nu mai vorbești verzi și uscate în fața vreunui alt om decît mine, cît vom mai sta pe-aci, că dăm de dracu. Ne trimete lui Golescu, care a ajuns mare

în divanul noului voievod. Trebuie să ne urască de moarte. Ca o viperă s-a strecurat în casa noastră să ne boteze fetița. Îmi pare rău că-i poartă numele, care-mi amintește mereu de ea. Pe vremea celei dintîi pribegii a mea în Ardeal, doar că nu scăpăra foc din gură cînd aducea vorba de Mircea-voievod și de doamna Chiajna. Nu a luptat dînsa, prin frații Golescu, să-l înlăture pe fratele domniei-tale? Ce, crezi că e străină de aceasta? Nu ajung eu din nou vornic sub Petru-voievod, că de ura mea n-o mai scăpa cu una, cu două! Trebuia să-i facă de petrecanie cît a stat în țară. Ce i-a folosit răposatului voievod să-l omoare numai pe clucer? A lăsat vipera să zburde printre oamenii ei și dușmanii noștri.

— Atunci, de ce mi-ai mai adus-o în casă? — întrebă la rîndul ei, supărată, Stana.

— Fiindcă m-am gîndit că are trecere la curte și va pune un cuvînt bun pentru moșia asta, cu al cărei proprietar n-am isprăvit să mă judec. Pretinde că i-am luat-o pe nimic într-un timp cînd era sub puterea alcoolului.

Nu trecuseră multe zile de la hotărîrea ce-o luaseră Zamfira și Niesovsski, în legătură cu căsătoria lor, și noutatea se și lățise repede prin oraș.

Mulți îi felicitară, dar mai mulți îi invidiau cînd pe unul, cînd pe celălalt. Ba și scoaseră un zvon care nu putea decît să încurce și mai rău legăturile Ardealului cu Țara Muntenească: se vorbea că Ion Sigismund caută să dea un scaun fratelui său de lapte, care se luase cu o urmașă a Basarabilor, și că, furios cum era împotriva lui Alexandru-voievod pentru intrigile ce le țesea la Constantinopol, pe baza legăturilor lui cu Maximilian, pusese oameni să-l sape la vizir.

— Cine naiba mi-a mai făcut-o și pe asta? — se întrebă în limba română, față de cancelar, Ion Sigismund.

Cancelarul dădu din umeri.

— Să-i rugăm pe amicii noștri să mai amîne nunta pînă s-o mai potoli vîlva iscată de acest zvon — fu răspunsul său.

— Nu cred că i-a venit tocmai bine fiicei lui Moise-voievod cînd a auzit zvonul iscat de mine că dorește scaunul Țării Românești pentru bărbatul ce și-a ales — spuse într-una din zile Stana lui Ion Norocea.

Rîseră amîndoi pentru binele ce-i făcuse, care putea să-i și strice planul de căsătorie cu îngîmfatul nobil polonez.

Dar cînd rădvanul acesteia se opri înaintea casei lor, nu ştiură cum să sară s-o ajute să coboare ;

— Bine-ai venit, naşă dragă ! — îi spunea Stana. Mult te-am dorit ! Tocmai vorbeam cu bărbatul meu să-ţi trimitem ştire că ne-am strămutat pentru cîteva săptămîni în Alba-Iulia.

— Sînt foarte mulţumită că vă găsesc pe amîndoi. N-am ştiut că aţi şi venit, gîndeam să las darurile pentru fina mea şi pentru ceilalţi la vreun slujitor de-al casei.

— Să vezi ce drăguţă e finuţa domniei-tale. Stă deja în capul oaselor şi gîngureşte mereu.

Zamfira o privi o clipă, dar îşi desfăcu repede privirea de pe figura ei. Prea semăna la chip cu mama sa !

— Unde este ? — întrebă, ca să taie această vorbărie fără de rost : I-am adus nişte lucruşoare. Porunceşte, te rog, să le aducă din rădvanul meu.

Şi pe cînd fostul vornic ieşi să-i împlinească dorinţa, ea intră cu Stana în odaia celor doi copii.

Fetiţa gîngurea în limba ei, dar era mică şi urîţică, iar dacă încerca s-o aşeze în capul oaselor se rostogolea, pe aşternut ţipînd. Îşi vîra mereu mîinile libere în gură, iar ochii, încă spălăciţi, privea fără nici o înţelegere. Naşa sa îi împodobi braţele cu două brăţări de aur bătute în safire, fapt ce atrase din partea părinţilor tot felul de cuvinte de laudă şi mulţumire. După aceasta, împărţi darurile pentru fiecare, ceea ce făcu pe cei doi soţi, ce le priveau cu uimire, să-i mai spună cîteva cuvinte de recunoştinţă, asigurînd-o de dragostea ce i-o vor purta. Cînd văzu cîtă bucurie adusese celor din jur, Zamfira îşi mai prelungi şederea şi luă cîte ceva din gustarea pregătită.

— Nu ştiu de este adevărat zvonul ce-a ieşit că te măriţi cu nobilul Stanislas Niesovsski, şi-mi îngădui să te întreb pe domnia-ta — vorbi, ca din întîmplare, Stana.

— Nu sînt încă hotărîtă. E greu să-ţi refaci mereu viaţa...

— Şi să sfîrşeşti atît de rău, cum ai păţit pînă acum domnia-ta, îi luă vorba din gură fata doamnei Chiajna.

Zamfira se-nfioră. De n-ar mai avea parte de asemenea destin cu bărbatul iubit. Răspunse, totuşi, cu tonul liniştit, ca şi cum n-ar da prea mare însemnătate celor zise de Stana.

— Domnul a dat. Domnul a luat !

După aceste cuvinte se sculă să plece, şi, făgăduind la rugămintea lor, să mai dea pe la dînşii.

Cînd rădvanul ei ieşi din ograda vornicului, Zamfira respiră adînc, de parcă-i lipsise aerul cît stătuse în preajma soţilor Norocea. Se grăbi să-şi schimbe gîndurile de la ei, să le poruncească pe toate împrejurul omului iubit, cu care urma să se vadă în aceea după-amiază plină de soare şi de bucurie pentru ea.

A doua zi, nişte negustori germani ce se întorceau de la Constantinopol aduseră vorba că fostul voievod Petru murise încă din august trecut, la Konieh, în Asia Mică, unde, în urma stăruinţelor doamnei Chiajna, fusese mutat de la Alep, pe ale cărui străzi mama lui ajunsese să vîndă mărunţişuri ca să poată trăi împreună cu copiii săi.

— De-acu s-a isprăvit şi cu nădejdile noastre! — spuse vornicul mohorît, cînd se-ntoarse în acea dimineaţă din oraş. Aci ne vor putrezi oasele. Alexandru ăsta are viaţă lungă şi nu vrea să lase lesne locul, altuia.

— Săraca mea mamă! — boci Stana. Săracele mele surori! Cît or mai fi pătimit de lipsuri şi de boli! Cum se prăpădi bietul meu frate, Petru! Atît de tînăr!

— Are să se descurce doamna Chiajna, dacă n-o mai stînjeni-o domnia fiului său, din pricina căruia stătea exilată — îi spuse Ion Norocea ca s-o liniştească.

Se îndepliniră curînd vorbele lui. Nu trecu mult, şi primiră ştiri de la Constantinopol că-şi turcise pe unul dintre fii, pe ceilalţi doi îi dăduse ca muterfariagii (paji) la curtea lui Murat, fiul şi urmaşul lui Selim al II-lea, care era paşă de Magnezia, iar pe una dintre fete o trecu în seraiul lui.

Zamfira scăpase însă de un duşman, iar de doamna Chiajna nu-i fu milă, cum nu-i fusese nici ei s-o gonească din ţară. Şi la drept vorbind, numai cînd auzea veste despre ei se mai gîndea la aceştia. Avea destule alte griji pe cap. Pe lîngă cea a creşterii lui Mihai, a gospodăriei sale şi a călugărilor de la mănăstirea Silvaşului, veniseră şi preocupările pe care i le aducea apropierea căsătoriei sale. Stanislav Niesovsski, rugat de crai, fusese nevoit să tot amîne unirea lor, fiindcă primise printr-un ceauş cîteva rînduri de la marele vizir, care întreba în numele sultanului ce fel de doritor pentru scaunul Ţării Româneşti ţine pe lîngă sine, care neliniştește pe Alexandru-voievod? Ştirea fu, desigur, desminţită cu multe da-

ruri, şi i se arăta ceaşului că totul fusese pus la cale de răuvoitori, care căutau să tulbure ţările vecine şi să le strice liniştea ; că dacă s-ar găsi un astfel de om la curtea sa, Ion Sigismund l-ar trimite în lanţuri înaintea înălţimii-sale Selim al II-lea. Numele lui Stanislas Niesovvski nici nu fusese spus înaintea omului trimis de vizir, de teamă să nu-l silească să meargă la Constantinopol, unde nu ştiau ce soartă îl aştepta.

În timpul cercetărilor ceaşului, Zamfira avu multe nopţi albe. Stanislas nici nu mai ieşea din palat, ci stătea păzit de oamenii craiului, ca nu cumva să se dea la iveală, prin vreo nebunie. Se gîndea atunci Zamfira la cel dintîi bărbat al său, voievodul Vlad, dus şi făcut nevăzut de oamenii lui Mircea-voievod. Şi de Alexandru, noul voievod al Ţării Româneşti, trebuia acum să se teamă ?

Dar furtuna trecu. Ceaşul plecă, încredinţat de consilieri, crai şi cancelar că nu fuseseră decît nişte intrigi neroade. Sultanul să fie sigur de Ion Sigismund că nu-i iese din cuvînt şi-i va rămîne supus pînă la moarte.

Trecură astfel sărbătorile de iarnă pentru români şi catolici şi ale Anului Nou pentru toţi ceilalţi. Intrară deci în 1570. Mihai împlinea trei ani şi făcea bucuria celor mari. Din ce creştea, din ce starea lui plăpîndă amintea mamei sale de voievodul Marco al doamnei Ruxandra. Pe lîngă via lui inteligenţă, avea în joacă parcă ceva şi din apucăturile lui. Se-nălţase cam prea mult pentru vîrsta lui, iar doctorul Bonta, care îl supraveghea, se arăta adeseori nemulţumit de înfăţişarea lui, căci avea pieptul îngust şi umerii uşor aduşi.

— La vară să-l duceţi în munţi — le spuse dînsul într-o zi după ce-l cercetase.

— Fac orice mi-ai zice, doctore, numai să-l văd mai înzdrăvenit îi răspunse mama lui, speriată de sfatul doctorului.

În afară de teama celor mari copilul se juca în voia lui, alintat de toţi ai casei şi se lua mereu după paşii mamei sale.

— Are să mă facă gelos pînă la urmă micul dumitale paj, ai cărui ochi ne cercetează necontenit — îi spuse glumind Stanislas Niesovvski.

— E atît de mic şi nevinovat şi are atîta nevoie de mine — răspunse mama, şi-l ridică la înălţimea capetelor lor.

Acesta-i apucă dintr-odată, cu brațele lui subțiri, alintîndu-se cînd spre unul, cînd spre altul într-o aceeași îmbrățișare. După ce rîseră cu toții, Niesovsski, după ce-l lasă jos pe Mihai, îi spuse :

— Ion Sigismund ne-a dat învoirea să ne cununăm fără mult zgomot, și nu la palat.

— Și de ce nu-mi spui mai curînd ? Făcem nunta aci, la Vingart ?

— Nu aci la Vingart, în mijlocul amintirilor urîte, ci la mine la Spring, unde ne așteaptă a doua noastră primăvară, cu nădejdea unui viitor mai frumos.

— Moșia ta, Spring ? — întrebă uimită Zamfira, care nu aflase de o așa proprietate a viitorului său bărbat.

— Da, moșia mea Spring, nu departe de Alba-Iulia, pe care mi-a dăruit-o de nuntă Ion Sigismund. Va trebui să dăm o raită mai înainte pe acolo, să vedem în ce stare se află conacul.

Zamfira avu atunci o seară dintre cele mai fericite din viața ei. O chemă pe doică să ia la culcare copilul, căruia îi spuse, cu fața plină de zîmbet :

— Hai, Mihai, dă noapte bună tăticului tău și du-te cu dădaca să te culce.

Mihai începu să bîzîie și să se țină de rochia ei ; dădaca îl momi cu vorba :

— Vino, am să-ți spun o poveste frumoasă !

— Cu piticii ? — sări îndată Mihai, prins de făgăduiala făcută.

— Da, cu piticii, răspunse în locul dădacei, mama lui.

După plecarea copilului, o umbră de tristețe se așternu pe chipul ei. Imaginea lui Marco-voievod îi răsări în minte să-i tulbure din nou fericirea.

— De ce te-ai întunecat așa, iubito ? — o întrebă Stanislas Niesovsski, după ce ieșiră cei doi.

— Copilul acesta îmi dă mari griji și teamă pentru starea lui fizică.

— Îl vom întări și-l vom crește împreună, așa fel ca să ajungă cel puțin cît un uriaș — încercă dînsul să glumească, să-i aline tristețea din inimă.

— Sînt fericită că te am lîngă mine, Stanislas. Am trecut timpuri grele singură, care mi-au slăbit puterea sufletească de a crede numai în bine.

Se așezară apoi alături pe divan, să hotărască asupra celor ce trebuia să fie împlinite pînă la nuntă. Niesovsski părea însă foarte obosit.

— Ce ai de ești așa de palid astăzi ?

— Se cunoaște ? Am stat toată noaptea de vorbă cu craiul nostru, care n-avea somn. Așteaptă pe Békés, să se întoarcă din nou de la Maximilian. A scris că acesta a admis oarecare modificări la răspunsul lui din trecut, pe care are să i le comunice după ce va duce cu bine pînă la sfîrșit misiunea. Dar mie mi-e teamă că Békés întîrzie acolo ca să-și netezească sieși drumul spre scaunul lui Ion Sigismund, a cărui moarte o crede foarte apropiată. E un om șiret, și cînd e vorba de dorințele sale, poate fi și crud, cum a fost cu Mailat.

— Sărmanul nostru crai ! Ce moștenire slabă trupească îi mai lăsă și Isabella !

Niesovsski tresări. Nu discutase pînă atunci, între ei, despre regina Isabella. Se ferea de orice prilej care-i putea aminti de ea. Acum însă, Zamfira i-o scoase înainte, și o clipă avu simțirea că aceasta-i ajunse o străină. Se sculă de lîngă ea și-și căută scăparea privind pe fereastră, afară. Începea primăvara. Cîteva fire de iarbă răsăriseră din pămîntul negru abia ieșit de sub zăpadă. Bănuia că printre ele se ascund și cîțiva ghiocei, atît de îndrăgiți de Isabella care-i privea ca vestitorii unei noi bucurii. Și ochii i se umeziră. Cîtă frumusețe și tinerețe băgase boala în pămînt !

Lîngă lucrurile de pe masa Zamfirei zări sticluța cu parfumul preferat al Isabellei. Își picură, înfrigurat, cîteva picături pe mînă și le duse lacom la nas, ca pe-o licoare de preț. Dar mirosul tras puternic în piept îl ameți, și-n inimă simți din nou cunoscuta lui sfîrșeală, care-l amenința cu pierderea cunoștinței.

Zamfira îl urmărise tot timpul, îngrijorată, fiindcă îi era teamă să nu-l vadă căzînd.

— Stanislas !

Și țipătul ei îl trezi. Se clătinase. Fusese gata să cadă.

— N-am nimic, draga mea, nu te speria. O mică slăbiciune. Mireasma aceasta e prea tare. Deschide, te rog, fereastra și dă-mi ceva să mă spăl pe mîini — spuse el și se grăbi să scape de mireasmă, ca de-o obsesie tulburătoare.

— Întinde-te pe divan, scumpul meu.

Şi după ce deschise larg fereastra, îi aduse un lighean de argint, ca să se spele. În timp ce-i turna apă, îl întrebă :

— Te simţi mai bine ?

— Mai bine ! Slavă Domnului ! Vezi ce înseamnă la vîrsta mea o noapte albă ? — încercă el să glumească.

— Fiindcă eşti atît de ostenit, du-te, te rog, şi odihneşte-te în linişte.

— Poruncă ?

— Poruncă şi pentru tine, şi pentru Ion Sigismund să te lase să dormi.

Se despărţiră curînd după aceasta cu făgăduiala să se vadă a doua zi. Zamfira rămase în urma lui întunecată şi tristă. Slăbiciunea ce-l cuprinsese pe Niesovsski se întîmpla pentru a doua oară în faţa ei ; era semnul unei boli de inimă. Ce putea fi altceva ? Şi gîndul i se înfipse ca un pumnal în piept, iar descurajarea îi aduse lacrimi. De ce să nu aibă parte nici de omul pe care-l iubea atît ?

La 13 aprilie 1570 plecau din Alba-Iulia chemările la nuntă către senatul oraşelor săseşti :

„Luînd în căsătorie pe nobila doamnă Zamfira, fiica lui Moise, cîndva voievod al Ţării Româneşti, văduvă după nobilul domn Istvan Kesserü, şi solemnitatea avînd loc duminică 7 mai, la proprietatea noastră Spring, vă invităm prin aceasta pe domniile-voastre să poftiţi a vă găsi binevoitor la numita moşie Spring în duminica aceea, sporind cu prezenţa voastră toată solemnitatea, făcîndu-ne prin aceasta bucurie deosebită, pentru care vom fi recunoscători. Stanislas Niesovsski."

Era chemarea obişnuită pentru orice ceremonie mai deosebită, în semn de mare cinste pentru oraşele săseşti.

După căsătorie, Zamfira trăi cîteva luni fericită la moşia Spring împreună cu Stanislas Niesovsski. Acesta se obişnuia treptat cu noua sa stare de soţ şi se arăta delicat şi bun faţă de mamă şi de fiu, dar şi de toţi slujitorii moşiei. Era o fire darnică şi iubitoare de oameni, aşa încît cei din jurul lui, prieteni şi slujitori, îl respectau şi-l iubeau. Mihai creştea şi se împlinea văzînd cu ochii în aerul prielnic dezvoltării sale.

După dieta din ianuarie 1571, cea de-a patra religie de stat, sociniană sau unitaristă, primi libertatea de confesiune

ca şi celelalte recunoscute în Ardeal. Putea fi predicată şi ascultată oriunde în ţară, fără a fi oprită sau stînjenită de vreun concetăţean de altă credinţă. În aceeaşi dietă se hotărî însă pedepsirea preoţilor români care nu voiau să asculte de episcopul lor calvinist, numit de rege şi căruia nu voiau să-i dea florinul şi miertele de grîu şi secară pe fiecare an, după cum se hotărîse într-o altă dietă.

Pe la începutul lunii ianuarie se întoarse şi Gáspár Békés din Viena, cu noile învoieli de pace ale împăratului Maximilian. Erau cam aceleaşi din anul care trecuse, doar cu mici modificări. Însă Ion Sigismund ajunsese de nerecunoscut. Era amărît şi de intrigile trimise la Constantinopol de către Alexandru-voievod, ceea ce-l îndemnă la o încercare de a-l scoate din scaunul Ţării Româneşti. Voia anume, cunoscînd trecerea doamnei Chiajna la curtea sultanei-mame, să aducă din nou pe unul dintre feciorii săi mai mici sub epitropia ei. Sultanul însă, îndemnat de sprijinitorul domnului muntean Cantacuzino, îi răspunse prin marele vizir Socol că ardelenii ori să aleagă pe Alexandru domn, ori se va preface ţara acestuia în paşalîc, în cap cu un beglerbeg.

Desigur, alegere nu era de făcut în aceste condiţii, destul sufereau din partea lui Mustafa-bey, cu turcii lui din Buda, care lăsau în voia prădalnicilor graniţele de apus ale Ardealului, răpindu-le mereu cîte-o cetate.

După un astfel de răspuns din partea sultanului, craiul Ardealului se hotărî să subscrie învoielile de pace ale lui Maximilian. Acestea erau : să se însoare cu o nepoată a lui Maximilian, eretică ca şi dînsul, fata ducelui Bavariei ; să părăsească titlul de rege, mulţumindu-se cu *princeps serenissimis*, iar comitatele Bihor, Solnok, Crasna şi Maramureş să le stăpînească de atunci înainte sub titlul de *dominus partium regni Hungariae*. Iar dacă s-ar întîmpla să moară fără urmaşi, ardelenii îşi vor putea recăpăta dreptul de a-şi alege alt principe, subordonat lui Maximilian şi nu va mai purta titlul de principe, ci de *Voyvoda Transylvanus et partium regni Hungariae locotenens*. Dacă ar fi alungat de turci, Ion Sigismund poate să se retragă la ducatele Oppeln şi Ratibor, date ca zestre arhiducesei.

Abia ce plecase Gáspár înapoi spre Viena, cu învoielile acestea iscălite de craiul Ardealului şi consilierii lui, că acesta căzu greu bolnav la pat, fără nădejde de scăpare. Toate

planurile de viitor între cei doi monarhi se stinseră o dată cu moartea timpurie a lui Ion Sigismund, în luna martie 1571. După o asemenea nenorocire, Stanislas Niesovsski, care veghease la căpătîiul lui cîteva nopți și zile, fără a veni acasă, se-ntoarse în acea seară stors de puteri și nemîngîiat.

— A murit craiul nostru ! — spuse el îndată ce o văzu pe Zamfira înaintea sa.

Și lacrimi grele îi curseră fără încetare pe obrajii palizi.

— Stăpînește-te, dragul meu ! Fii tare ! Îl știai cît este de atins de boală și te așteptai, doar, la acest sfîrșit.

— Da, dar nu atît de curînd. Abia împlinise, sărmanul, treizeci și unu de ani. Dacă ai ști cît mă doare să nu-l mai văd între noi ! Îl cunosc de cînd era cît Mihai al nostru. A crescut pe brațele mele. Aș putea spune că eu i-am fost cel dintîi dascăl. Ce va urma după el în Ardeal ? Lupte, hărțuieli între oamenii lui Maximilian și cei ai vizirului sau ai diferitelor tabere din țară, care își au alesul lor !

— Lasă gîndurile acestea și culcă-te un pic pînă-ți voi aduce ceva să mănînci, că ești sleit de puteri.

— Nu pot, Zamfira, nu pot ! Am pierdut pe cel mai iubit om, și eu să dorm și să mănînc în neștire ?

— Dar la ce va folosi atîta zbucium ? Haide, fii ascultător măcar de dragul soției tale, care ar suferi ca și tine acum de te-ar pierde.

— Dă-mi mai bine un ceai care să-mi liniștească nervii.

— Ți-l voi da și pe acela, dar după ce vei mînca ceva. Nu uita că sînt alături de tine, orice s-ar întîmpla, și fiind doi vom trece mai ușor peste rău.

Stanislas îi luă mîinile și i le sărută. Atunci intră în odaie, fugind către ei cu pașii săi mărunți, Mihai.

— Vino aici, Mihai, vino și mîngîie-l pe tata.

— De ce le-ai făcut să plîngă ? Nu cumva l-ai bătut ? — se tînguí dînsul, fiindcă îl iubea mult pe tatăl său vitreg.

— Nu l-am bătut, doar îl doare aci și mama lui îi puse mîna pe piept.

Micuțul se apropie de Stanislas și se sui pe genunchii lui.

— Stai să te încălzesc, tăticule. Are să-ți treacă numaidecît — îl mîngîie el și-și apăsă mîna pe pieptul lui Niesovski.

Acesta-l mîngîie uşor, cu gîndul dus. Asemeni lui fusese şi Ion Sigismund. Cîte nădejdi fluturaseră împrejurul capului lui! Şi iar se tulburâ adînc. Cînd intră soţia sa, îi spuse neliniştit:

— Nu pot, Zamfira, nu pot lua nimic în gură! Mi s-ar face rău! Şi nici nu mai pot suferi pe micuţ lîngă mine. Ia-l te rog, şi lasă-mă singur. Abia aşa poate mă voi linişti puţin.

Soţia nu-i mai zise nimic. Puse pe o măsuţă, lîngă el, ce adusese, luă copilul de pe genunchii lui şi plecă uşor, după ce mai stinsese din luminile obositoare ale lumînărilor. Nădăjduia că aşa ar putea aţipi măcar o jumătate de oră.

După se ieşiră, Stanislas Niesovsski se simţi şi mai trist. Sorbi cîteva picături din ceaiul adus şi se întinse pe divan. Gîndurile începură să i se amestece fără astîmpăr în minte.

Ion Sigismund, murind, lăsa în Ardeal o stare foarte tulbure. Puţinii nobili polonezi ţinuţi de el se grăbeau să se întoarcă în patrie. El se însurase şi trebuia să fie, după testamentul lăsat de Ion Sigismund, executor testamentar, împreună cu Hagymássy, cancelarul şi Gáspár Békés, pînă la alegerea noului crai. Cine avea să fie? Nimeni nu putea şti. Se vorbea de Kristof Báthory, ca un om bine văzut atît la Constantinopol pentru luarea cetăţii Huszt, pe vremea lui Soliman, cît şi la curţile celelalte din Europa unde se dusese cu misiuni: în Germania, în Italia, Franţa. Dar acesta nu voia, mulţumindu-se să rămînă numai căpetenia Oradiei-Mari, lăsînd pe fratele său mai mic, Istvan Báthory, să ia locul lui Ion Sigismund.

Corpul lui Ion Sigismund fu înmormîntat la 25 mai în fosta catedrală catolică, alături de mama sa. Erau acum două sarcofage de bronz sculptate în arta renaşterii care aminteau de trecerea lor prin acea ţară zbuciumată ca şi viaţa lor. În urma fostului crai începură hărţuielile. Gáspár Békés, care făcuse tot ce-i stătuse în putere să-i ia locul, atrăgînd de partea-i pe cancelarul Csáky cu toate neamurile şi prietenii lui, se lupta cu Istvan Báthory, cerut de nobilii vechi maghiari şi întărit de prietenia cu vizirul cel mare, Sokoli. Mai era şi Hagymássy, care încerca în tot felul să-şi atragă alegători în dietă pentru a fi ales în locul mult încercatului crai Sigismund. Stanislas Niesovsski, după sfatul soţiei sale, se mărgini a îndeplini numai îndatoririle de executor testamen-

tar, fără a se băga în întrigile iscate de diferitele partide din Ardeal. Izbuti pînă la urmă Istvan Báthory. Îndată după alegerea lui, se primi din partea sultanului confirmarea şi ordinul, prin care cerea beylor săi şi notabililor maghiari — atît celor mari cît şi celor mici — să arate supunere şi credinţă lui István, căruia i s-a acordat vilaetul Transilvaniei. Pînă la sosirea firmanului de confirmare, să i se arate lui kiraloglu István toată supunerea şi nimeni să nu iasă din cuvîntul lui.

În luna lui mai 1571 începu deci domnia lui István Báthory. Hagymássy plecă în părţile Ungariei stăpînite de Maximilian, iar Gáspár Békés se închise în cetatea Făgăraşului, strîngînd pe lîngă dînsul pe credincioşii lui, cu gînd să se opună cu armele noului voievod al Ardealului, şi să provoace intrarea împăratului Maximilian, al cărui om urma să rămînă.

După recunoaşterea lui de către sultan, noul voievod al Ardealului începu să-şi urmărească duşmanul. Trimise mai întîi în faţa dietei, spre judecată, pe cei patru executori testamentari, pentru risipa ce-o făcuseră cu averea statului, şi deşi pe Niesovski n-ar fi vrut să-l atingă, singurul dintre dînşii care rămăsese neutru, trebui să fie băgat şi el în hora celorlalţi. În cursul cercetărilor căzu mai întîi fostul cancelar, care muri în 1572, lăsînd în urma lui o prea neînsemnată avere, de care nu se putu lega principele Ardealului. Confiscă însă castelul Stremţ de la fratele şi fiul lui, dăruit de Ion Sigismund, pentru vina de răzvrătire împotriva noului voievod, fiindcă se aliase cu Békés şi se pregătiseră să lupte alături de el în cetatea Făgăraş.

Sprijinindu-se pe credinţa ce i-o arătau mai toţi marii nobili maghiari, sătui de o stăpînire străină şi de românii renegaţi întrebuinţaţi în conducerea ţării, István Báthory, care se intitula numai voievod, opri cu o mînă de fier toate nedreptăţile şi înşelăciunile din ţară făcute pînă atunci, sub domnia prea îngăduitoare a fostului crai. Fiind econom din fire şi modest în tot ce-l privea, puse repede ordine în cheltuielile statului şi se înconjură de fiii neamului său, dintre cei mai buni ostaşi şi cărturari. Ambiţios ascuns, dorea ca şi familia din care se trăgea să fie între cele dintîi prin purtarea, demnitatea şi independenţa ei materială. Luase în locul lui Mihály Csáky, drept cancelar, pe Francisc Forgács,

arătînd prin aceasta că înţelege să pună în fruntea treburilor, alături de sine, numai din naţia care stăpînea acel pămînt. Crescut în şcoala catolică de la Padua, rămăsese credincios papei, pe care acum voia să-l intereseze în bunul mers al ţării sale, chemînd o seamă de iezuiţi. Dar nu uita că o bună parte din concetăţenii săi ajunseră calvinişti, fapt ce-l făcu să-i mulţumească prin îmbunătăţirea stării materiale a Universităţii lor, din Alba-Iulia, căreia îi dădu mai multe privilegii. Fiindcă dorea să-şi lege numele de ridicarea stării de cultură din Ardeal, hotărî mai întîi ridicarea la Cluj a unei universităţi în felul acelor din Germania. În actul întemeierii prevedea ca „toţi cei care vor isprăvi în chip glorios ştiinţele frumoase, limba ebraică, greacă şi latină în Facultatea de teologie şi filozofie şi vor ajunge să stăpînească pe deplin ştiinţa ajungînd bacalaureaţi, magistraţi sau doctori, aceste grade să le aducă atîtea drepturi, demnităţi, distincţie şi grad cît le-ar fi cîştigat în academiile italiene, franceze, spaniole şi germane."

La predarea teologiei aduse pe călugărul iezuit Antonio Possevino, un italian, care veni întovărăşit de treizeci şi doi de călugări iezuiţi. Aceştia începură să organizeze universitatea cu bogatele danii făcute de crai şi de catolici, o bună parte dintre ei fiind secui ; dar ca să nu-şi ridice împotriva-i pe calvinişti şi luterani, voievodul dădu acestora fonduri şi pentru şcolile şi bibliotecile lor. Cu spiritul său liberal în materie de credinţă, îngădui fiecăruia să se roage în legea lui, numai statului să nu-i aducă pagubă şi să aibă lipsă de înţelegere pentru nevoile prin care trecea.

Credinţa ortodoxă, deşi nu mai era atît de crunt urmărită ca pe vremea înaintaşului său, nu dorea s-o recunoască totuşi în dietă cu drepturi egale celorlalte grupuri. Pentru că era un mare iubitor de literatură clasică, aduse cărţile lui Plutarh, Aristot şi Homer, ca să deprindă pe compatrioţii lui să-i citească în original. Se începu chiar tipărirea lor şi în Ardeal, spre folosul fabricii de hîrtie şi al tiparniţei săseşti din Braşov şi Sibiu.

Avînd spirit politic, încercă să facă legături de prietenie cu ţările învecinate, credincios crezului său că „dacă ai pierdut toate cîte le ai, să nu-ţi pierzi numele bun", gîndindu-se prin aceasta la pierderea suferită de Ungaria prin lupta de la Mohács. Întrebuinţa astfel în misiunile lui prin Germania,

Suedia, Polonia, Olanda şi Franţa numai oameni cu carte, deprinşi cu limbile acestor ţări. Deşi rămăsese numai cu numele de voievod al Ardealului, lupta împotriva hegemoniei habsburgice recunoscînd protectoratul turcesc, sub care era liber să guverneze cum îl duceau mintea şi-l ţineau puterile. Îşi atrase, numaidecît, faima că este bun conducător de stat şi un aprig apărător al intereselor acestuia.

După ce-şi întări astfel poziţia în ţară şi în străinătate, István Báthory se gîndi să înceapă lupta cu duşmanul său, închis în cetatea Făgăraşului, de unde izbutea, prin secuii atraşi de dînsul, să trimită ştiri în părţile care-i rămăseseră credincioase. Deschise mai întîi proces, că luase pe nedrept cetatea Făgăraşului, fiindcă Gavrilă Mailat n-avea cădere să dispună şi de partea Margaretei, sora lui, fapt care făcu pe Békés să trimită pînă la împărat plîngerea sa, îndreptăţind-o cu tot felul de motive şi legi vechi, de care însă acesta nu ţinu seama. De amestecat s-ar fi amestecat împăratul dacă în spatele voievodului István nu stăteau să-l spere turcii. István Báthory întîrzie cu atacul cetăţii Făgăraş, pentru a-şi întări puterea şi a strînge ostaşi, avînd motive să nu se bizuiască decît pe propriile forţe. Nu grăbise această luptă, fiindcă nu era destul de sigur de toţi supuşii săi, care la diferitele lui măsuri administrative cîrteau împotrivă-i, găsind motiv de ceartă şi zîzanii în Ardeal.

Dintre toţi, Stanislas Niesovski rămăsese nesupărat la Spring. Deşi nu fusese scos din cauza celorlalţi executori testamentari, pentru că lucraseră împreună, István Báthory ţinea seama că nu-i fusese potrivnic la alegerea sa.

— Vreau să mă duc astăzi să-l întîlnesc la Bonta pe István Báthory, unde are de gînd să se ducă pentru a ajunge la o înţelegere cu anumiţi unitarieni. Se pare că vrea să-l cheme prin Bonta, pe prietenul acestuia, istoricul Bruto, ca să consimtă să scrie la palat istoria lui Bonfini — spuse într-una din zile Zamfira către soţul său.

Acesta o privi neplăcut surprins.

— Ce vrei să-i vorbeşti ? — întrebă dînsul cu un ton cam aspru, cum nu-i stătea în obicei să-i vorbească.

— Nu-ţi fie teamă ! Nu voi aduce vorba despre tine, nici nu-i voi cere vreo păsuire în ceea ce te priveşte. Vreau numai să-i cer ceva pentru călugării mei. Am voie ? — întrebă ea ca o şcolăriţă.

Niesovsski începu să rîdă şi, sculîndu-se de la locul lui, se duse şi-i sărută mîna.

— Ai voie, scumpa mea, dacă nu mă vei micşora în ochii lui. Şi să nu mă laşi prea mult singur, că apoi, spre răzbunare, am să răstorn toată casa împreună cu Mihai.

— Bine-bine, dragul meu. Şi nu crede că dacă te-aş umili pe tine eu aş rămîne întreagă. Sîntem doi doar, cu un singur suflet.

— Am făcut economie şi bunului Dumnezeu ! — urmă să glumească Niesovsski, deşi gîndul lui era nedesiipit de ceea ce va hotărî dieta la a treia înfăţişare a procesului executorilor testamentari.

— Măria-ta — vorbi deci Zamfira în casa lui Bonta, fără alţi oaspeţi decît ei doi — am să-ţi fac două rugăminţi.

Acesta, care-şi păstrase aceeaşi bunăvoinţă prietenească faţă de ea, o privi zîmbind.

— Îndrăzneşte, rogu-te ! Dar vorbeşte-mi de orice, de şcoală, biserică, de nebuniile lui Mihai Kesserü, chiar şi de mănăstirea Silvaş, numai de politică nu.

Zamfira înţelese gîndul lui ascuns, care fugea de vreo învoială asupra soţului ei.

— Tocmai pentru mănăstirea mea vreau să vă rog ceva. Să-mi îngăduiţi s-o închin cu toate averile ei mănăstirii Tismana din Ţara Românească, mai bine zis să reînnoiesc această închinare făcută de Nicodem sfîntul, care-i puse temelia.

— Ce te îndeamnă să faci asta ? — întrebă mirat voievodul.

— Ca să-i dau mai multă siguranţă, că nu va fi stoarsă şi prădată de averea sa după moartea mea. Va avea oarecum un sprijinitor împotriva măsurilor prea aspre ce-ar putea fi luate de urmaşii domniei-tale.

Báthory stătu puţin pe gînduri. Asta însemna să înstrăineze ceva din pămîntul ţării sale, deşi se puteau lua oricînd măsuri de secularizare.

— Să mai aşteptăm. Pot să-mi atrag prin măsura aceasta o seamă de duşmani. Şi nu e timpul de aşa ceva. Békés mă aşteaptă la meterezele cetăţii sale. Şi a doua rugăminte ?

— A doua se bizuie pe sfînta dreptate şi tot în legătură cu credinţa românilor.

István Báthory respiră oarecum uşurat. I-ar fi fost greu să-l atace pe Niesovsski în faţa acestei femei, care suferise mai toată viaţa din pricina soţilor ei.

— Dacă este vorba de dreptate, sînt gata s-o împlinesc.

— De ce, mărite domn, românii calvinişti să-şi aibă episcop hirotonisit, iar ceilalţi — numai simpli predicatori? Popa Eftimie ar merita şi dînsul să fie un episcop plin, numit de voievod.

Báthory rîse din toată inima şi mulţumi Domnului, în gînd, că soţia lui Niesovsski mai avea şi alte preocupări decît cele care-i aduceau atît bătaie de cap.

— De fapt — răspunse el binevoitor — popa Eftimie îşi exercită o funcţie de episcop, umblînd liber să predice prin toată ţara, dar dacă mai vreţi să fie şi episcop plin, adică hirotonisit, aveţi din parte-mi toată libertatea şi chiar bunăvoinţa mea. Dar mă întreb; unde-ar putea face aceasta? Că e certat cu mitropolia Moldovei şi nici cea din Ţara Muntenească nu va voi să-l recunoască.

— Dar nu numai la Suceava şi Tîrgovişte poate fi hirotonisit popa Eftimie — răspunse cu iscusinţă Zamfira; şi la Ipec din Serbia, unde patriarhul Macarie a căpătat dreptul de la turci să instituie episcopi în Ungaria de sud, ocupată de ei.

— Bine — spuse el atunci, mulţumit de socotelile ce şi le făcu îndată şi pe care mintea lui ageră i le scosese înainte. Să se ducă la Ipec, şi-l voi numi, cu decret, episcopul românilor de un crez cu dînsul.

Simţul lui politic ascuţit prinsese numaidecît însemnătatea acestei schimbări de orientare a clerului ardelean român, ceea ce Zamfira nu putuse să-şi închipuie. Era prea fericită că pleacă acasă cu o dorinţă cel puţin împlinită din cele două.

La vreo săptămînă de la aceasta, plecă popa Eftimie la patriarhul din Ipec de-şi luă învestitura de episcop. Revenit în Ardeal, întîmpină însă revolta românilor care nu voiau să recunoască hirotonisirea de la Ipec. Le era teamă că domnii ăi mari umblau acum să-i turcească, şi cu toate că „cinstitu popă Eftimie", îngăduit de voievod să predice cuvîntul lui Dumnezeu „cel curat şi drept", cum grăia decretul lui de numire, de la 3 august 1572, le vorbea ca pînă atunci, nu-

mai în crezul lor, nu vroiau nici să-l mai vadă în vreo casă de român. La rugămintea Zamfirei, supărată de această întîmpinare a românilor bine-credincioşi, Kristof Báthory, în numele principelui, reaminti la 12 septembrie al aceluiaşi an că a numit pe Eftimie episcop şi i-a dat voie să predice „pretutindeni în ţara Ardealului şi în părţile ungureşti, Oradea şi Maramureş", românii rămaseseră neclintiţi în dîrzenia lor. Această statornicie a românilor, care trecînd prin toate opreliştile nu-şi schimbau totuşi ceea ce apucaseră din moşi strămoşi, simţind instinctiv că orice sminteală de la locul apucat putea să le aducă un rău şi mai mare, stîrni admiraţia învăţatutului iezuit Possevino şi uimirea lui ceea ce-l îndemnă să spună că, împotriva tuturor ameninţărilor şi primejdiilor, numai forţa lor de caracter a păstrat, printre celelalte schimbări dimprejur, legea şi naţionalitatea română.

Această îndîrjire a românilor ardeleni împotriva episcopului Eftimie fu alimentată şi de arhimitropolitul Serafim al Ţării Româneşti, supărat că-şi vede dat la o parte dreptul de jurisdicţiune bisericească asupra Ardealului în calitate de „ierarh al plaiurilor". Acesta nu-i recunoscu hirotonisirea şi-l făcu nedemn de a fi episcop pentru rebeliunea lui împotriva domnului moldovean. Nici István Báthory, cît era el de ascuţit la minte, nu putuse prevedea tulburarea ce avea să creeze hirotonisirea lui Eftimie la Ipec. Totuşi, nu se lăsă bătut de această năvală de influenţă străină în ţara sa şi repetă la 13 februarie 1573 ordinul de a se da ascultare lui Eftimie, poruncind din nou tuturor dregătorilor ardeleni „să-l sprijine, ori în care parte s-ar duce să-şi cerceteze credincioşii, să predice, să înveţe, să îndeplinească slujbele şi să administreze Sfintele Taine." Voievodul însuşi era acum întărîtat şi dorea cu tot dinadinsul ca episcopul ales de el, să izbutească să-şi adune credincioşii în biserică.

— Ce facem, părinte? — întrebă într-una din zile Zamfira pe părintele Christofor, ajuns stareţ la mănăstirea Silvaşului în locul lui Eftimie.

— Frumoasă purtare din partea românilor noştri — răspunse acesta.

Zamfira îl privi mirată.

— Ce înţelegi sfinţia-ta prin frumoasă purtare? Această tulburare a românilor, atît de prielnică celor ce vor să pescuiască în apă tulbure? Aceasta ne trebuia acum nouă, care

abia rupserăm un dram de libertate? După ce m-am străduit să le dau un episcop, care să-i apere de eretici, ei să-mi pună bețe-n roate ca să nu pot merge mai departe? Apăi asta e purtare cea frumoasă? — spuse ea, roșie de ciudă.

— Liniștește-te, domniță, și judecă ce am a-ți spune. E mai de preț înaintea minții mele dîrzenia cu care-și apără românii obiceiurile decît numirea ca episcop a lui Eftimie, care deși este hirotonisit la Ipec, stă la mîna voievodului, vremelnic ca domn și ca om. El nu e capul unei biserici prevăzute cu anumite drepturi autonome, ca cea a lui Tordassy de pildă, cu masă, casă, moșie și cens anual. Episcopul Eftimie, fiind numit de principe la stăruința domniei-tale e deci numai tolerat pe timp cît va domni Báthory și pierde prin hirotonisirea sa la Ipec sprijinul arhimandriților bisericilor românești din amîndouă principatele, care de multe ori au condamnat cărțile eretice împrăștiate în Ardeal printre romîni și le-au dat sprijin în clipele cele mai grele îndrăznind să se plîngă prin voievozii lor la Constantinopol împotriva prigoanei religioase din Ardeal. Prin episcopul Eftimie pierdem pe unul dintre sprijinitorii noștri naturali.

— Ai dreptate, părinte. Dar ce să facem acum?

— Eu zic să meargă Eftimie în Țara Românească să se înțeleagă cu arhimandritul Serafim.

— Ideea nu este rea. Dar va izbuti oare să-l împace? Să nu-l dea pe mîna mitropolitului moldovean?

— Eu aș zice să încerce. Poate l-o recunoaște pînă la urmă și s-or liniști și românii noștri din Ardeal.

La început, vlădica Eftimie se împotrivi, dar pînă la urmă se învoi și plecă întovărășit de douăzeci de călugări. Degeaba a fost însă toată stăruința lor de împăcare. Fu dat afară din Țara Românească abia ajuns, și pe deasupra și blestemat de mitropolitul Țării Românești.

Deși la început urmărise cu interes lupta episcopului Eftimie cu enoriașii săi, István Báthory îl lăsă în voia soartei, fiind preocupat acum de alte griji, mai mari. Întreaga Europă apuseană era zguduită de luptele duse între catolici și sectanți. În Franța se săvîrșise măcelul din noaptea Sfîntului Bartholomeu, 24 august 1572, împotriva tuturor hughenoților, care umplu de ură pe reformații din țările germane.

Ducatele germane și Anglia, care sprijineau reforma, trimiseră ajutoare de ostași și bani, dar nu putură să stăvilească furia iezuiților catolici. Ca urmare, intrară în Ardeal nenumărați pribegi din toate statele europene, care-și căutară scăparea în țara libertăților religioase, stare menținută și de István Báthory. Pribegii aduseră cu ei moravuri noi, curente de viață, de știință și de artă deosebită de care voievodul dori să se folosească ca să provoace și în țara sa o epocă de înflorire asemeni renașterii din Occident. Cu obiceiurile saloanelor franceze intrară însă și preocupările de știință ale savanților, goniți din laboratoarele lor. Cu intrarea unor mari industriași și oameni de bancă, Ardealul se bucură apoi de legăturile lor din afară, lățindu-și comerțul și organizînd pe baze noi meșteșugurile învechite, cu statutele lor reglementate pe existența breslelor. Se născu atunci o clasă nouă, clasa marilor industriași, care începu să întrebuințeze în producție și ceva mașini, nu numai mîna omului. István Báthory primea pe cei fugiți nu pentru că era schimbător în credință, ca și înaintașul lui, ci pentru că, în urma socotelilor, văzuse că n-avea decît de cîștigat din această vînturare a oamenilor străini prin țara sa. Pe lîngă toate acestea, muri și regele Poloniei, Sigismund August. Pentru că nu mai exista nici un moștenitor din casa Iagelonilor, dieta alese pe catolicul Henric de Valois, dintre arhiducele Ernest, Ioan al Suediei și Ivan al Moscovei. István Báthory se frămîntase mult din pricina acestor alegeri, fiindcă nu-i era egal cine avea să domnească în țara de la granița de nord a Ardealului. Nici cu Henric de Valois nu era prea fericită alegerea, cu gîndurile lui de a cuceri țările române și Ardealul din mîna turcilor, ca să facă o Polonie mare, dar tot mai bine era cu el, care își făcea visuri fantastice, decît cu arhiducele Ernest, fiul lui Maximilian, hotărît să înghită cu orice preț regatul maghiar sub dominația habsburgică.

O dată cu aceste frămîntări mai veniră și altele: flota turcească fusese bătută la Lepante de către don Juan de Austria, veste ce se răspîndi ca fulgerul prin țările apusene. În Ardeal, abia voievodul și cîțiva dintre consilierii lui aflaseră de aceasta, dar se ferea să vorbească de teama turcilor, care opreau intrarea știrilor rele cu privire la puterea turcească în țările stăpînite de ei. Vestea nu întîrzie să se întindă în

Ardeal, adusă din Nürenberg de tabulari, de pribegi şi negustori. Cu toată oprelişte pusă înaintea acestor veşti neplăcute turcilor, creştinii prinseseră îndrăzneală şi nu vorbeau decît de slăbiciunea stăpînitorilor lor. Începuse să se şoptească printre maghiarii din Ardeal despre marea cruciadă pe care ar fi pregătit-o papa, care avea să treacă din Germania şi Ungaria spre Durazzo. În urma acestor zvonuri ce se vînturau prin ţară, turcii de la graniţa apuseană primiră ordinul să mai stăvilească elanul războinic al supuşilor sultanului şi să năvălească în repetate rînduri în Ardeal. Mulţi unguri căzură în mîinile lor. Duşi în lanţuri la Constantinopol, fură siliţi să lupte în arenele de gladiatori. István Báthory se simţi nevoit să se apere prin anume trimişi, care arătară că numai străinii veniţi în ţară purtau vina zvonurilor rele, că ardelenii cu voievodul vor sta zid de apărare împotriva oricărei lupte de natură să slăbească imperiul turc. Ca răspuns la aceste zvonuri, răuvoitoare, turcii puseră pe creştinii din Peninsula Balcanică să lucreze pînă şi noaptea, la lumina făcliilor, pentru a le reconstrui flota distrusă, mărind numărul corăbiilor pînă la 600. Mulţi unguri din părţile Banatului stăpînit de turci, care se bucuraseră prea zgomotos de victoria creştinilor, se turciseră ca să scape de urgia urmăritorilor lor.

Date fiind aceste împrejurări politice, domnia lui István, întîmpină de la începutul ei mari greutăţi, cu atît mai mult cu cît şi în interiorul ţării duşmanii abia aşteptau să-şi frîngă gîtul prin ele. Dar noul voievod nu era omul care să-şi piardă firea din pricina acestora. De la început căutase să împace spiritele, lăsînd libertăţile îngăduite de legi. Pedeapsa însă aspru orice abatere de la aceasta, ca să preîntîmpine anarhia şi risipa banului public ; dorea ca fiecare să-şi găsească dreptatea ce o merită. Pe pribegi îi păsuia ori de unde ar fi venit, ascunzîndu-i la nevoie, fără să ştie nici măcar consilierii săi, dar nu primejduia oraşele şi cetăţile de la graniţe de dragul lor. Majoritatea supuşilor săi începuseră să-l preţuiască. Prin legături comerciale şi diplomatice încheiate cu alte ţări, îşi spori renumele şi peste hotare. Începu să se vorbească de căsătoria lui cu o principesă franceză. Dar Báthory nu se lăsă prins de nimeni. Pe turci îi măgulea cu tot felul de epitete răsunătoare, şi le jura credinţă, fiindcă acest mod de purtare îi lăsa libertatea să lucreze după vederile lui în Ardeal fără să-şi piardă sprijinul puternic din spate.

După ce se afirmă deci ca un adevărat suveran în statul său, începu István Báthory lupta cu Gáspár Békés. Îl asediă în cetate, îl învinse şi-i împrăştie tovarăşii de luptă, şi-l sili să fugă pe ascuns şi să lase în mîna învingătorului pe nevasta şi pe fiul său. Békés luă cu el un săculeţ de aur şi, întovărăşit de un oştean, ajunse pînă la Maximilian, ca să-i ceară ajutor, să-i dea ostaşi mercenari. Dar pînă la răfuiala crîncenă ce avea să pună capăt duşmăniei şi luptei lor pentru voievodatul Ardealului aveau să mai treacă cîteva luni. Deocamdată, Báthory îi luă cetatea şi fugări pe toţi duşmanii săi peste hotare. În ţară se făcu pentru un timp linişte. István Báthory putea lucra mai departe la organizarea ei, s-o pregătească pentru timpurile noi ce aveau să se ivească spre sfîrşitul veacului său.

La zăpăceala evenimentelor din jurul Zamfirei se adăuga teama celor doi soţi de la Spring în legătură cu procesul deschis împotriva executorilor testamentari. Nu mai rămăsese ţap ispăşitor decît Stanislas Niesovsski, care trebuia să răspundă de faptele celorlalţi trei. Fugit din ţară, Gáspár Békés începu să ducă vorba împotriva voievodului ardelean. Lui Maximilian îi spunea de ura ce i-o purta, iar turcilor — despre cruciada ce se pregătea în Ungaria pe ascuns împotriva lor. Pentru toate acestea, István Báthory dorea să scape de dînsul cît mai curînd. Îl învinui în faţa ardelenilor de jaf din banii statului, iar în faţa turcilor îl prezentă ca un agent primejdios în preajma lui Maximilian. De aceea Báthory nu stingea procesul împotriva celor patru, şi contele Niesovsski trebui să sufere toată sîcîiala cercetărilor prelungite înadins pentru ponegrirea duşmanului, care ameninţa mereu de peste hotare. Din această pricină, Stanislas Niesovsski ajunsese de nerecunoscut, bolnav cum era, şi nervos la orice contrazicere. Inima lui nu-i îngăduia să se tulbure prea mult. Zamfira înţelesese de la Bonta că boala lui e fără leac, că se înrăutăţea de cîte ori era hărţuit la proces.

— De ce stai tot pe gînduri, dragul meu Stanislas? încerca Zamfira uneori să-l scoată din preocupările lui.

— Ce pot face altceva, scumpa mea? Mă tot gîndesc la ceea ce mă aşteaptă. István Báthory lucrează pe tăcute, cum de altfel îi stă în fire, şi fii sigură că după fuga lui Békés la Maximilian nu mă va lăsa să stau liniştit acasă.

— Bine, dar nu poate să te scoată pe tine țap ispășitor pentru greșelile lui.

— Nu, desigur, dar nici n-o să mă păsuiască dacă i-o trece prin gînd să înceapă cu cei ce-i stau la-ndemînă ca să bage spaima în cel plecat.

— De asta nu-l cred în stare. Și-apoi, de ce-ți este teamă, dacă după cîte-mi dau seama, nu ai nici o vină pentru ceea ce a făcut Békés? Doar nu tu ai plătit pe unul și pe altul — risipind legatele — ca să-ți faci alegători pentru domnie.

— Vina o purtăm și noi, care am lucrat laolaltă și l-am lăsat să facă ce voia, măcar că de l-am fi oprit, tot nu ne lua în seamă. Am crezut cu toții că va izbuti să se-aleagă voievod. Cine știa că István Báthory lucra pe ascuns și în țară, și la Constantinopol? Fii sigură că nu ne va ierta ușor; am luptat împotriva lui, cu atît mai mult cu cît, și după recunoașterea lui de Poartă, Békés îi stă împotrivă cu o parte din țară. Ne va pedepsi, ca să vadă și alții ce-i așteaptă de se vor răzvrăti împotriva sa. Nu știi că e omul pildelor, chiar de-ar distruge pe un nevinovat? Și nu dă pedepse ușoare, cum ai aflat cred ce făcu după lupta de la Făgăraș cu nobilii prinși în cetate. Pentru dînsul nu e nimic schingiuirea, decapitarea, punerea în țăruși, tăierea corpului în patru, spînzurătoarea, și fiindcă nu poate uita că e și un vînător iscusit, își va împăia poate și victimele, ca să le-arate mulțumii nestăpînite de brațul lui.

Zamfira se cutremură cînd îl auzi că vorbește despre asemenea grozăvii, asemănătoare cu cele ce văzuse în Țara Românească.

— Ce-mi spui, Stanislas, nu se poate întîmpla în cazul tău, așa că, te rog, vorbește-mi de ceva mai vesel și mai potrivit cu mulțumirea noastră de a ne fi găsit împreună în vremurile aceste tulburi. Iubirea ce ne leagă pe amîndoi ne va sprijini la nevoie și cred că vom răzbate prin toate piedicile puse în calea noastră.

Niesovsski îi sărută mîna.

— Buna mea soție! Ce m-aș fi făcut dacă nu te aveam lîngă mine? Că de fugit, eu n-aș fi fugit din Ardeal pînă nu se hotăra într-un fel cu procesul legatarilor. Sînt nefericit însă că te zbuciumi și tu din pricina mea și mi-e milă de tine, de noi amîndoi, că nu ne putem trăi viața în liniștea căminului nostru plăcut. Te-aș ruga, dar nu mai am nici puterea

pentru aceasta, să mă ierți că am intrat în viața ta cu toată pacostea aceasta după mine.

— Dragul meu! Ești singurul din viața mea pustie care mi-a adus fericirea așteptată de orice femeie. Să te iert pentru asta? Nu întîmplarea prin care treci mă preocupă, ci neliniștea pe care ți-o creezi fără a avea măcar vreun temei de Doamne-ajută. Eu sînt sigură că vei ieși cu bine din procesul acesta, cu atît mai mult cu cît ești singurul care nu te-ai sustras din fața răspunderii, ceea ce e o notă bună pentru tine. Și apoi, nici nu cred în răzbunarea voievodului, care este destul de abil să nu întindă prea mult coarda în această afacere, și mai ales că nu are nimic de împărțit cu tine. Vei vedea cum se va stinge totul, îndată ce Báthory îl va scoate din luptă pe Gáspár Békés și pe tovarășii săi.

— Să fie așa precum spui, draga mea, istețimea ta îți dă poate mai multe motive să crezi că pînă la urmă totul se va sfîrși cu bine pentru noi.

Urmară după aceasta cîteva săptămîni de liniște. Niesovsski prindea puteri și dragoste de muncă. Îi ajuta Zamfirei la ținerea socotelilor și lucrărilor de pămînt de pe moșiile rămase de la Kesserü, pe care ea avusese grijă să le scoată din mîna creditorilor neplătiți pînă la moartea lui. Cele de la Spring mergeau mai ușor, fiindcă erau de față la lucrarea ogoarelor și la strîngerea recoltelor. Amîndoi izbutiră să ajungă la un rezultat bun și să fie mulțumiți de osteneala ce și-o dădeau. Numai că Zamfira îl urmărea cu grijă în tot timpul, fiindcă doctorul Bonta, care stătea mai mult cu dînșii la Spring, împreună cu fata lui, îi dase în seamă să nu se osteneaască peste măsură. Se aflau acum în ultimele săptămîni ale anului 1573. Într-una din zile se pomeniră că vin la ei starețul mănăstirii Silvaș cu părintele Ion. Zamfira se bucură foarte mult, căci aduceau întotdeauna o sănătoasă destindere soțului său.

— Bine-ați venit, sfințiile voastre! — le spuse bucuroasă Zamfira.

— Bine v-am găsit, domniță! Am venit cu vești. Dar nobilul vostru soț cum o mai duce?

— Mulțumim Domnului! E mai bine. Intrați, vă rog, că abia vă așteaptă.

După ce se așezară cu toții înaintea unei cafele aromate, cum era abia 10 înainte de prînz, părintele Christofor începu:

— A venit în Ardeal arhimandritul Ţării Munteneşti, Serafim, însoţit de mai mulţi călugări. Nu ştiu dacă a schimbat vreo vorbă cu voievodul nostru, dar cred că n-a plecat tocmai mulţumit de el.

— Nu cumva vrea să-l caterizeze pe vlădica Eftimie?

— Cam aşa ceva are de gînd, domniţă. Am auzit că e foc şi pară împotriva lui şi că a venit cu un sol moldovean care să-i spună voievodului nostru relele ce le-a făcut în ţara lui cu ostaşii lui Mîzgă. Cum să-l scăpăm de beleaua ce căzu pe capul lui? N-o fi omul atît de nelegiuit precum vor să ni-l arate duşmanii lui! — vorbi blîndul stareţ Christofor.

— Ar fi fost mai bine pentru el de rămînea numai în mănăstirea noastră. Acum o dată hirotonisit nu-i poate lua nimeni treapta duhovnicească la care a ajuns, decît doar caterisit. Dar n-ar merita, sărmanul, pentru cîtă trudă a avut cu mănăstirea şi credincioşii români. După cît îmi pare, şi mai mult cei din partea de sud a Ardealului, nu-l primesc să le fie episcop, poate fiindcă aceştia se află sub înrîurirea muntenilor — spuse şi călugărul Ioan.

— Sfătuiţi-l să se mărginească numai la episcopia Vadului din partea de nord a Ardealului, care are comitatele Turdei, Clujului, Dobăcel şi Solnicul interior. Aşa pierdut şi fără însemnătatea lui de aci, poate îl vor lăsa în pace — îi sfătui Stanislas Niesovvski.

— Bună idee, numai să se învoiască şi dînsul, că e fălos— răspunse Christofor. Trebuie ca principele Báthory să ştie şi să-i facă numirea.

— De aceasta voi avea eu grijă. Chiar mîine îi voi vorbi, răspunse Zamfira.

A doua zi de dimineaţă, Zamfira se afla în Alba-Iulia. La întoarcere îşi puse în gînd să ia şi pe medicul Bonta cu Sidonia, pentru a petrece sărbătorile Crăciunului împreună. Cînd intră la voievod, acesta o primi tot prietenos, dar puţin cam ironic.

— Bănuiesc că vii pentru ocrotitul domniei-tale, Eftimie — îi spuse el arătîndu-i să stea alături de el pe o banchetă îmbrăcată cu pluş roşu.

— Nu mi-am putut închipui că arhimandritul Serafim poate să se amestece în ţara domniei-tale cu atîta autoritate! — începu Zamfira vorba.

— Dar nici nu s-a amestecat! răspunse semeț voievodul, atins în orgoliul lui. Și ca dovadă, pot să-ți spun că nici nu l-am primit, deși a încercat prin oamenii săi să stea de vorbă cu mine. Trebuie însă să recunoști că-mi poate face neplăceri la Constantinopol, plîngîndu-se că ridic dintre popii alungați de domnii români capi ai bisericii din Ardeal.

— Tocmai de aceea am și venit, ca să preîntîmpin și alte neplăceri cu acest creștin. M-am gîndit să-i restrîngeți puterea lui duhovnicească numai în nordul Ardealului, unde pare a fi mai iubit.

— Despre partea mea, îi dau ce doriți, dar rămîneți în sud fără episcop?

— M-am și gîndit la aceasta și cred că ar fi bine dacă ai binevoi să numești pentru părțile acestea, unde este iubit și bine cunoscut, pe părintele Christofor. E numai bun ca să împace spiritele răvășite ale românilor noștri.

— Chiar dacă va lua hirotonisirea tot la Ipec? întrebă voievodul, cu un zîmbet în colțul gurii.

— Nu s-ar putea duce la munteni? Cred că l-ar primi.

— S-ar putea și să nu-l primească. Și chiar de l-ar primi, nu m-aș învoi eu, după ce-am văzut cu cîte ifose a intrat în Ardeal arhimandritul Serafim. Și eu nu vreau ca o parte din supușii acestei țări să stea sub călcîiul lui! Veți avea un nou episcop dacă se va hirotonisi tot la Ipec — zise István Báthory ridicîndu-se de lîngă ea.

Zamfira nu mai spuse nimic, dacă-l văzu atît de iritat, își luă ziua bună și ieși, dusă pînă la ușă de István Báthory, devenit din nou curtenitor. Înainte de a se despărți de ea îi spuse:

— Îndată după întoarcerea de la Ipec vei avea numirea lui ca episcop pentru părțile de jos ale Ardealului.

Spre norocul ei, vlădica Eftimie, înștiințat de preoții de la Șchei din Brașov de sosirea arhimandritului, luase deja drumul spre românii lui din nord, ca să se ascundă. Se bucură însă, cînd află că nu fusese primit de voievod, pe care-l ridica în slava cerului, dar nu fu de loc mulțumit auzind de restrîngerea autorității sale episcopești.

În lipsa ei, călugării vorbiră cu Stanislas Niesovsski. Astfel află de la ei, care nu-și dădură seama cît rău îi fac, cum István Báthory împînzise Ardealul cu iscoade ce scotoceau pretutindeni, să afle de nu se ascund pe undeva oamenii lui

Békés. Că acesta umblă cu vorbe pe la Constantinopol, împotriva noului voievod și, căpătînd ajutoare de la Maximilian, stă gata să intre cu ostașii lui ca să se împreune cu alții, pe care-i pregăteau secuii. Că István Báthory aflase toate acestea și înăsprise pedepsele și multe altele, care-l neliniștiră pe Niesovsski pînă într-atît, încît, cînd se întoarse acasă soția sa, îl găsi culcat văitîndu-se de amețeli.

Din acea zi, fostul consilier intim al lui Ion Sigismund nu mai avu liniște. Tot ce cîștigase pînă atunci ca putere începu să piardă, și zi cu zi devenea mai slab și mai descurajat. Răul de inimă își arăta colții, înfigîndu-i cu putere în miezul vieții lui. Soția sa, speriată, căuta să-l liniștească împrăștiindu-i gîndurile rele.

— Te asigur, dragul meu, că voievodul nu are nimic cu noi, că altminteri nu m-ar fi primit, sau aș fi simțit ceva din vorba, din purtarea lui față de mine. A fost însă cel pe care-l cunosc de atîta vreme. Nu prea prietenos, desigur, dar fără vreo pornire deosebită împotriva noastră. Nu-i chiar atît de negru Diavolul precum îl credem.

— Da, da răspunse Stanislas — e un dibaci cîrmuitor de stat, recunosc, numai că e ascuns și nu știi pînă la urmă cu ce te izbește și din ce parte cade lovitura asupra ta. Mai bun decît el este fratele său, Kristof. Se vede că pe toți din familia lui îi macină boala numită de popor „ducă-se-pe-pustii".

— Tot omul are cîte o meteahnă, Stanislas, înțeleg de ce nu vrea să-și caute o femeie. E prea mîndru ca să se arate înaintea ei sub o înfățișare care ar naște milă sau compătimire pentru el. Bietul om !

— Atît a mai rămas, să-l mai și plîngi ! Cine-l pune să se așeze în fruntea bucatelor dacă nu-l țin puterile ? Orgoliu ? Orgoliul de castă ? Mai bine plînge-l pe Mihály Csáky, pe care acuzarea lui l-a băgat în pămînt ; pe Gáspár Békés, căruia i-a luat nu numai averea, ci și soția cu copilul, și-i ține în captivitate ; plînge-l pe Hagymássy care, după ce și-a pierdut prefectura Oradiei-Mari, pe care a dat-o fratelui său Kristof Báthory, a fost fugărit pînă peste hotare, numai că a îndrăznit să-și pună și dînsul candidatura în dietă alături de el ; și la urmă plînge-mă pe mine, pe care după ce mi-a luat demnitatea de comite de Zarand și Arad, mă ține în mijlocul unor asemenea frămîntări, ca să mă bage în pămînt cum l-a băgat pe cancelar.

— Ce vorbe sînt astea, Stanislas ? Doar ştii că am şi eu o inimă, care nu poate răbda ameninţări ce i se pun în cale. Dacă te prăpădeşti tu, ce-mi mai rămîne să fac în viaţă ? Mă voi prăpădi şi eu după tine şi va rămîne singur un biet copil, care zici că-ţi este drag. De ce-mi faci inimă rea ?

— Iartă-mă, Zamfira, dar mulţi din cei ce vin din afară îmi provoc gîndurile acestea negre.

— Dar afară de medicul Bonta şi Sidonia, care sînt singurii ce mai vin în casa noastră de cînd cu procesul, pe cine altul ai mai văzut, care să te descurajeze pînă-ntr-atît ?

— Dar n-ai văzut mutra negustorului care a intrat la noi astăzi ? — întrebă Niesovsski, surescitat.

— Nu l-am privit atent. Cum arăta ?

— Aşa cum arată o iscoadă : ochi care să cerceteze peste tot şi mîini să scotocească pe ascuns.

— Stanislas, mă faci să rîd ! E un negustor prea bine cunoscut. Vine adesea cu tot felul de mărunţişuri trebuincioase la casa omului.

Trecu aproape o jumătate din anul 1574. Părintele Christofor se întoarse de la Ipec hirotonisit, şi István Báthory îşi ţinu cuvîntul, numindu-l episcop pentru părţile de sud ale Ardealului. Începuse chiar să fie primit de oamenii care-l cunoşteau şi-l iubeau. Înţeleseseră şi ei pînă la urmă că, dacă nu se vor supune nici de astă dată, vor rămîne în puterea lui Tordás.

Pe la sfîrşitul verii se pomeni la Spring cu episcopul Christofor. Ajunsese un bun prieten al lui Niesovsski, cu care stătea de vorbă ; Zamfira îl rugase însă să-l ferească de ştirile ce-l puteau nelinişti. Chiar Mihai se bucura nespus de mult cînd dădea prin odaia lui, luîndu-l pe genunchi, povestindu-i episoade din *Sfînta Scriptură* pe înţelegerea lui. În acele clipe se vedea Zamfira pe dînsa însăşi stînd în apropierea vlădicăi din Tîrgovişte cu Vlad alături şi cu Marco-voievod suit pe genunchii lui, întocmai cum stătea şi asculta acum Mihai.

— Vlădica Eftimie — începu el întorcîndu-se în odaia de oaspeţi — a trecut munţii în Moldova.

— Ce spui, preasfinţia-ta ? — întrebă repede Zamfira.

— A plecat chemat, se zice, de către Ion-vodă să caterizeze pe episcopul de Roman, care-i fusese pe vremuri duşman şi care nu se împăca, se vede, cu noul domn. Ba se mai vorbeşte că ar fi stat de faţă la arderea lui pe rug.

— Vai de mine ! Cum a putut face el o asemenea faptă ? — întrebă, înspăimîntată, Zamfira.

— De ce te miri, scumpă domniță, aici nu este oare același obicei ? — întrebă soțul ei cu o oarecare iritare în glas.

Vlădica Christofor schimbă atunci subiectul, istorisind mai multe fapte hazlii ale bine-credincioșilor săi, cu toate că ar fi vrut să-i mai spună Zamfirei că vlădica Eftimie a mai îngropat de viu în țară încă doi dușmani de-ai lui de pe vremea Lăpușneanului : egumenul Cosma și călugărul Molodat.

— Cum merge cu tipăriturile începute de vlădica Eftimie ? — întrebă apoi Zamfira.

— *Octoihul* a ieșit de sub tipar, iar *Psaltirea* mai are o țîră ca să fie gata cu totul și s-o trimitem la preotul din Ardeal. M-am înțeles cu Lorinț să nu întîrzie cumva.

Stanislas Niesovski simți nevoia să se întindă și ceru voie vlădicăi să se retragă în odaia lui. Soția sa îl întrebă îngrijorată :

— Ai nevoie de mine, Stanislas ?

— Nu, draga mea, stai liniștită. Mă simt doar puțin obosit.

Și, luîndu-și seara bună de la vlădica Christofor, plecă puțin adus de spate, din pricina durerii de piept ce-l apucase și pe care voia să i-o ascundă soției sale.

— Sînt atît de neliniștită — spuse aceasta, urmărindu-l cu ochii pînă ieși din odaie. Are prea adeseori slăbiciuni de la o vreme, și medicul nu mai are cu ce să i le stăvilească. Îmi trece prin minte că și el, și doctorul Bonta îmi ascund gravitatea bolii.

— Bun e Domnul ! Te va scoate din neliniște ! — abia apucă episcopul să spună, că și intră în odaie, val vîrtej, Ivașcu Golescu.

— Ivașcu ? Tu aici ? Cînd ai sosit ? Și de ce ? — îl năpădi cu întrebările Zamfira.

Ivașcu se aplecă în fața episcopului Christofor, îi sărută mîna și-apoi se-nclină și în fața aceleia care-i ținuse o vreme loc de mamă.

— Sînt în Ardeal de două zile, domniță, dar n-am avut un pic de răgaz să mă reped pînă la domnia-ta. Am venit întovărășit de un ceauș și un agă, să cer sprijinul voievodului Báthory pentru domnul Țării Românești.

— Dar ce se întîmplă pe la voi ?

— Alexandru-voievod a primit poruncă de la sultan să sprijine cu oaste înscăunarea fratelui său, Petru, zis șchiopul în locul lui Ion-voievod din Moldova. Acesta a chemat cazacii de peste Nistru să-l apere, ceea ce a adus mare prăpăd peste amîndouă țările. Chiar bietul meu frate...

— Ce este cu dînsul ? — întrebară într-un glas cei doi care-l ascultau.

— A murit în luptă, apărînd de lovituri pe voievodul nostru. Au rămas pe urma lui văduva cu un fecior, pe care i l-a botezat doamna Ecaterina.

— Sărmanul de el ! Scurtă viață a mai avut ! — spuse Zamfira.

— Acum sînt în căutarea vornicului Dumbravă al Munteniei, care l-a înșelat pe voievodul nostru intrînd în legături cu Ion-voievod, dușmanul. Dar nu mă voi lăsa pînă nu-l voi vedea spînzurat de grinda palatului domnesc, că din pricina trădării lui muri bietul frate-meu — vorbi cu ochii scăpărînd de ură băiatul cel mai mare al clucerului Radu.

— Și Báthory ți-a dat oaste ? — întrebă episcopul, schimbînd vorba.

— Mi-a făgăduit că va trimite la Iași o mie de drabanți cu Mihail Raca, sîrbul, ca să-l așeze pe voievodul Petru în scaun și să-i fie de ajutor în cele dintîi zile de domnie.

— Dar voievodul vostru se împacă cu jupînii ? — întrebă Zamfira, deși aflase de prigoana lui împotriva boierilor bătrîni.

— Se împacă și nu prea — răspunse Ivașcu. Că iată, acu stă, fugărit de o parte dintre dînșii, la Brăila, iar în locul lui aleseră pe Vintilă, fiul cel dintîi al lui Pătrașcu-voievod, care fugise în Moldova. Nu știu ce s-o mai fi întîmplat în urma mea, că porniră oștile turcești din Brăila să-l înscăuneze iar pe Alexandru, și pe mine mă trimise aci să caut sprijin, pe care abia de mi-l făgădui Báthory.

— Sărmanul Vintilă ! — apucă să spună Zamfira, care-l cunoscuse de mic, ca tovarăș de joacă al lui Marco și al Mariei, sora lui.

— Cum sărman ? Dar ce dorești, domniță, să ne vezi iar pribegi pe-aci de va rămîne în scaun ? Șireangul îl așteaptă, nu domnia Țării Românești.

— Eu nu vă doresc răul la nici unul, dar îmi fugi gîndul la clucerul Radu, tatăl tău, omul credincios al lui Paisie-voie-

vod și Pătrașcu-voievod, care l-au dăruit cu averile pe ce le stăpîniți astăzi. Oare se cuvine ca feciorul lui să moară așa, sub ochii tăi?

— Eu nu mă vîr în treburile domnului! Și-apoi, vrei să mă privească ca pe-un dușman, de-i voi lua apărarea? — zbieră aproape Ivașcu sub puterea mîniei ce-l cuprinsese. Dar ce-mi pasă de viața altora, care nu-și cunosc lungul nasului? Domnie i-a trebuit? Să se mulțumească acum cu streangul!

Ivașcu ajunsese un bărbat în toată firea, bine legat, chipeș, purtînd barba după obiceiul celor din Muntenia. Era orgolios fără să-i pese de părerile celor din jur, doritor de avere și măriri.

Episcopul Christofor aruncă atunci o privire plină de înțeles Zamfirei, care parcă-i spunea: „Lasă-l în apele lui". Acesta tăcu, dar îl ascultă fără nici o tragere de inimă. Ivașcu se lăudă atunci de trecerea ce-o avea la domn, și dacă-i va aduce pe Dumbravă îl va face mare-vornic în locul lui. Avea destule privilegii și ca mare-logofăt, dar i-ar fi plăcut mai mult dregătoria de mare-vornic. Era sigur că ceaușul avea să scoată, fără întîrziere, pe fostul vornic de unde s-a ascuns.

— Mie mi-a spus Báthory că-l va trimite îndată legat în lanțuri de va da peste dînsul.

— Ți-a făgăduit el aceasta? — îl întrerupse Zamfira ca să-i mai taie din vorbă.

Îi era parcă rușine de episcopul Christofor, să-l vadă ce inimă are cel pe care-l dăscălise cîndva în mănăstirea Geoagiului.

— Desigur! Și doar nu eram numai eu de față atunci. Lîngă mine stătea aga, venit cu ceaușul. Că dacă nu s-o ține de cuvînt, apăi... și vocea i se înălță amenințător.

— Apăi ce va fi? — îl încercă Zamfira să vadă pînă unde merge semeția lui.

— Va să aibă de-a face cu ostașii mei, care vor trece Carpații să-i prade orașele și satele ce le vor ieși în cale!

— Dar crezi că voievodul Ardealului nu se va apăra? Și apăi, nu știi că e bine văzut la Poartă?

Ivașcu aruncă o surdă înjurătură, pe care episcopul căută repede s-o acopere cu vocea sa domoală.

— Eu mă duc, domniță, că se întunecă. Pe nobilul Stanislas nu-l mai înștiința, că poate o fi adormit. La mănăstire, să știi că merge totul bine, să nu duci nici o grijă. Călugărul

Ion învață de zor pe românașii noștri să cînte slavonește, iar ceilalți se străduiesc să întoarcă la credința noastră pe cei fugiți de frică. Au și cîștigat cinci suflete de români.

— Să vă dea Domnul putere să răzbateți prin răutatea omenească, care s-a lățit asupra pămîntului ca buruiana cea otrăvitoare ! — răspunse Zamfira, plecîndu-se și sărutînd mîna episcopului, care o binecuvîntă.

— Tu, tinere, — îi spuse lui Ivașcu — caută să umbli în căile Domnului, că altfel, vei ajunge cîndva să-ți frîngi gîtul. Pleacă sănătos în țara ta !

Ivașcu se plecă numai înaintea lui, fără a-i săruta mîna. Nu-i plăcuse dojana ascunsă a celui care-i fusese ca un tată și-l ferise de răzbunarea ceaușului lui Mircea-voievod.

Apoi Zamfira îl întrebă pe Ivașcu ce se mai petrece la ei în familie. Cum e Alina ? Ce-i face mititelul ? Cum se împacă cu Udrișteț ? Ivașcu însă se grăbi să plece.

— Iartă-mă, domniță, dar nu pot să mai rămîn. Trebuie să mă întorc la gazdă, unde mă așteaptă cei doi turci. Am venit călare, ca să nu pierd prea multă vreme pe drum. Ai mei sînt toți bine și-ți sărută mîinile, iar Udrișteț, naiba știe ce mai face, că nu l-am văzut de mult. Nu vrea să intre în divanul domnesc. Spune că se simte mai stăpîn la dînsul acasă, cu puținele cărți ce și le-a adus cu mare pricopseală de pe unde a umblat.

Zamfira se bucură auzindu-l ; cel puțin Udrișteț să fie mai de omenie dintre ei.

Rămasă singură, se scuturâ de amărăciunea care-i cuprinsese sufletul și se gîndi că era bine să aibă acum pe lîngă dînșii pe bunii lor prieteni Avram Bonta și Sidonia, care plecaseră de două zile la Alba-Iulia, cu făgăduiala să vină pînă la sfîrșitul săptămînii.

Dînd însă amărăciunea la spate, întră în odaia lui Niesovsski, ușor, ca să nu-l deștepte. Dar acesta a sărit în sus îndată ce-o văzu.

— Cine a fost la noi ? — întrebă el, cu vocea răgușită.

Auzise ceva din vorbele tari ale lui Ivașcu, deslușind mai cu seamă cuvintele „ceauș“ și „turci“, și se frămîntase tot timpul că Báthory spusese la Constantinopol că el fusese cîndva pretendentul la scaunul Țării Românești luînd-o pe Zamfira, fiica lui Moise-voievod. Se așteptase deci tot timpul să fie ridicat și dus în lanțuri la Poartă.

— De ce ești atît de tulburat? — întrebă soția sa, speriată de înfățișarea lui de om pierdut. A sosit Ivașcu în Ardeal cu treburile domnului lui, ca să ceară ajutor pentru înscăunarea unui Petru, fratele lui Alexandru, în locul lui Ion-voievod.

— Și de ce n-a trecut pe la mine? I-o fi spus Báthory ce mă paște și m-a ocolit?

— Dragul meu Stanislas, — începu să-l mîngîie ea cu teamă, să nu i se întîmple vreo nenorocire — de ce-ți faci gînduri care să te tulbure fără temei? Stăm liniștiți în casa noastră, nu ne supără nimeni, prietenii noștri ne iubesc și ne vor binele, de ce să ne amărîm zilele cu tot felul de bănuieli? Ivașcu a plecat fără să te vadă, cum a plecat și Vlădica Christofor, fiindcă a crezut că dormi și n-a vrut să-ți strice odihna. A venit cu un ceauș, e adevărat, ca să ceară nu știu pe ce jupîn ce a trădat pe voievodul lui, într-o luptă unde a căzut și fratele lui.

Niesovsski se rezemă de un jilț.

— Sărmanul Albu! Atît de repede se duse! Numai luptă, luptă, luptă...

— Stanislas! — țipă în acea clipă Zamfira, speriată de vorbele lui fără șir, și de înclinarea corpului său. Abia apucă să-l ia de mijloc, că acesta își și pierdu cunoștința. La țipătul stăpînei, alergă doica, ce se afla prin apropiere. Îl duseră amîndouă de-l culcară pe divan. Ajutată de femeile ei, Zamfira izbuti, prin mijloacele știute, să-l readucă în simțire cîteva clipe, dar leșinul se repeta, și moliciunea de care fusese cuprins nu-l lăsa să deschidă ochii.

Un călăreț porni atunci în grabă spre Alba-Iulia, să-l aducă pe Bonta. Dar acesta era plecat la Cluj și se întorcea abia către seară, a doua zi.

Erau pe la începutul toamnei anului 1574. Vara își păstrase încă podoaba ei de verdeață și flori. Prin grădini, tufănelele se răsfățau sub razele soarelui, iar trandafirii înfloriseră proaspăt pentru ultima oară în acel an. Stelele începuseră să apară cînd medicul Bonta porni în fugă, călare, spre conacul de la Spring. Dar cînd ajunse acolo, Stanislas Niesovsski nu se mai număra printre oamenii vii. În zadar încercase soția sa toate leacurile ce-i făcuseră bine pînă atunci. Soțul prea mult iubit de dînsa se stinsese pe brațele ei, fără măcar să aibă puterea să-i mai spună un cuvînt sau s-o mai pri-

vească o dată. Pînă la sosirea doctorului stătu proptită la căpătîiul lui, privind la femeile care-l pregăteau de ultimul drum. Amuţise o dată cu dînsul. Nu-şi dădea bine seama ce se întîmplă împrejurul său. Murise? — se tot întreba în gînd, de parcă-i punea altcineva întrebarea. Numai patru ani — numai patru ani să fie fericită? Murise cu adevărat? Nu cumva se afla încă în leşin? Unde-i Bonta?

Cînd intră pe uşă acesta îşi dete seama de grozăvia ce-o lovise: de cum îl văzuse Zamfira alergă spre el, dar îi căzu fără simţire în braţe. Medicul venise cu vestea care, crezuse el pe drum îl va ridica din pat pe Niesovsski: István Báthory luase hotărîrea să stingă procesul celor patru şi să urmărească pe Békés doar, ca duşman al statului. Ştirea prea mult aşteptată de cei doi soţi ajunsese prea tîrziu.

m71

Voievodul Ardealului era hărţuit mereu de alte şi alte întîmplări din afara şi din lăuntrul ţării. Pe lîngă schimbarea voievodului din Moldova cu fratele celui muntean, avînd astfel din două părţi aceiaşi duşmani, muri şi Selim sultanul, în decembrie 1574, lăsînd în locu-i pe Murad al III-lea cu oamenii şi sultanele lui. Alte plocoane, alte giuvaere pornite spre capitala Turciei pentru a ţine bune legături cu dînşii, mai ales că Békés izbutise să înjghebeze o oştire şi se pregătea să intre în Ardeal să se unească cu nemulţumiţii din ţară. De partea Poloniei avea de asemeni alte griji: regele, ales cu vreun an mai înainte, fugise din ţară îndată ce auzise de moartea fratelui său Carol al IX-lea, al cărui singur moştenitor era. În urma lui se vînturau zvonuri care aduceau pe tronul Poloniei cînd pe arhiducele Ernest, duşman lui Báthory, cînd pe Ioan al Moscovei sau pe regele Suediei.

— Văzuşi cum fugi Henric de Valois din Polonia?

— Cred şi eu că nu putea să lase tronul Franţei pentru cel al Poloniei! — răspunse István Báthory îngîndurat.

— Ştii cum s-a exprimat Henric vorbind de polonezi? Că au rămas nişte sarmaţi, la care poetul lor naţional i-ar fi răspuns, foarte caustic, în versuri.

— Sînt curios — mai spuse István către Kristof — urmărîndu-şi gîndul cine va fi ales în locul lui.

— Am auzit că ar fi unii dintre nobilii de seamă din Polonia care te-ar vrea pe tine ca rege al lor — răspunse

Kristof, sigur fiind că fratele său nu s-ar da la o parte de la o astfel de onoare.

— Mi-a spus și mie Blandrata, care e în corespondență, cu unii dintre nobilii polonezi mai bătrîni. Cred că-mi voi depune și eu candidatura, deși are să mă coste mult bănet și multă bătaie de cap, ca să lupt cu libertatea prea mare a dietei polone.

— Și aici, în locul tău, pe cine ai de gînd să lași ?

— Aci voi rămîne tot eu, iar locțiitor îmi vei fi tu.

— Dar nu vezi cît sînt de șubred ? Plămînii mei nu rezistă la prea multă oboseală. Cum să răzbat prin toate hărțuielile din țară, pe care mi le lași în spate ?

— Nu voi pleca din Ardeal pînă nu-l voi liniști pe Békés. De Hagymássy nu-mi pasă. S-a așezat liniștit în nord, pe o moșie cumpărată de la germani. Și-apoi, de unde știi atît de sigur că voi izbuti să ajung rege al Poloniei ? Chiar de-ar fi așa, pînă se vor isprăvi ședințele dietei poloneze mai este, frate. Tocmai bine îmi așez treburile în Ardeal.

— Muri bietul Niesovsski ! Ți-ar fi fost de folos acum, să-l trimiți în Polonia ca să-ți facă propaganda. Biata lui soție ! Pierdu doi bărbați la scurt timp unul de altul.

— Îmi pare rău și mie, că dacă trăia se putea vedea scos de sub acuzare. N-am bănuit că e atît de șubred.

— N-am înțeles, frate, de ce nu l-ai scos mai curînd din rîndul celorlalți vinovați ! Ai văzut că nici bietul Csáky nu jupuise tezaurul statului. A lăsat atîta avere în urma sa, cît să nu moară un sărac de foame.

— În schimb, Niesovsski a lăsat soției sale avere mare. La cercetarea celor rămase de la el după moarte, s-au găsit vreo cinci lăzi cu odoare amanetate, galbeni și lucruri de preț. Este drept că le-a avut de pe vremea reginei Isabella și Ion Sigismund, care l-au răsfățat cu daruri. Fiica lui Moise-voievod n-are de ce se plînge după căsătoria cu cei doi bărbați bogați din Ardeal. Este cea mai bogată femeie din această țară în vremea noastră. De stins, nu puteam stinge procesul și nici să-l scot pe el din vină pînă nu isprăveam cu Békés. Adevărul este că a fost destul de moale ca să se lase dus de nas de ceilalți și să se dea de partea lor — dacă nu pe față, cel puțin pe ascuns. Nu puteam avea încredere într-însul pînă nu se încheia socoteala cu fostul lui prieten și colaborator la curtea lui Ion Sigismund. Dar să lăsăm acestea, de prea pu-

ţină importanţă pentru stat. În curînd, Békés va intra în ţară cu oastea pe care a izbutit s-o strîngă sub ochiul binevoitor al împăratului. Între nobilii din Ardeal care-l întovărăşte se află Pál şi Francisc Csáky, rude apropiate ale cancelarului şi chiar ale Zamfirei, şi poţi vedea şi tu de ce nu puteam avea prea multă încredere în bărbatul ei. Cu aceştia s-a unit şi Baltazar Bornemissza cu ostaşii lui. În ţară vor găsi destulă adunătură, între care vor fi, sigur, şi secui, care ţin să fie voievod, după cîte făgăduieli le-a făcut înainte de plecare. Ţine deci pregătite oştile tale de luptă la graniţa de nord, spre Mureş, pe unde bănui că vor năvăli în ţară. Mulţi nu sînt, dar destul de înverşunaţi să lupte împotriva mea. Să nu ne mai scape Békés, cum a fugit, trăgîndu-ne pe sfoară, din cetatea Făgăraş.

Trecuse un an şi mai bine de la moartea lui Stanislas Niesovsski, în care timp István Báthory îşi învinsese duşmanul care fugi din nou peste graniţă, lăsînd restul oştirii lui cu nobilii şi răsculaţii din ţară să fie măcelăriţi la Sîn Paul, pe Mureş. Báthory fu ales rege al Poloniei, cu condiţia să se însoare cu ultima descendentă a Iaghelonilor, sora vitregă a reginei Isabella, mai mare decît dînsul cu vreo zece ani. Pedepsi aspru pe cei răsculaţi, spînzură pe cîmpul de luptă şase nobili, alţi nouă în piaţa Clujului, apoi treizeci şi patru de secui, unii dintre ei tăiaţi în patru şi aruncaţi în piaţă ca să-i vadă toţi cei care ar fi avut de gînd să facă la fel. Tot aşa dădu poruncă să fie mutilaţi la Gherla unii dintre tovarăşii lui Békés, tăindu-le urechile şi nasurile. Din averile confiscate îşi constitui o frumoasă avere, pe care o întrebuinţă cheltuielilor necesare la plecarea în Polonia şi pentru dotarea tezaurului statului polon, care nu mai avea de unde-şi plăti ostaşii de cîteva luni. Ca să-şi rotunjească aceste sume, destul de mari chiar pentru un voievod ardelean, dar pentru un simplu nobil maghiar, cum fusese el cu numai cîţiva ani în urmă, fu nevoit să-şi vîndă sau să-şi amaneteze proprietăţile din Ardeal. Între creditorii lui era şi Zamfira, care primi în 1575, pe suma de 2.500 de florini, moşiile Sîngeorgiu şi Valea de pe Streiu, în apropierea mănăstirii Silvaşului, iar în 1576, pe 4.215 de florini aur, moşia din satul Bălcaciu, din comitatul Tîrnava, împreună cu veniturile şi dijmele toate, cît şi beneficiile ei, care începeau de la martie 1576.

Îndată ce se văzu în proprietatea moşiei Sîngeorgiu, Zamfira se mută de la Spring, ca să nu-şi amintească în fiece clipă de fericirea ei pierdută. Plănuia să rămînă la Sîngeorgiu aît cît îi va îngădui vîrsta lui Mihai; fiind încă mic abia — împlinise nouă ani — el putea să mai rămînă în

grija sa și a călugărilor de la Silvaș. Petrecerile strălucite date la curtea Ardealului înainte de plecarea lui István Báthory o lăsară rece, hotărîtă cum era să-și petreacă ultimii ani de viață în liniște și reculegere. Lîngă ea adusese pe medicul Bonta și Sidonia, prea bucuroși să rămînă la Sîngeorgiu, la adăpostul Zamfirei. Bonta își părăsise lucrările de laborator și era fericit că scăpă de zarva de la Alba-Iulia. Se mai ducea uneori pe la coreligionarii lui din Cluj sau Oradea, dar nu întîrzia și se întorcea vesel în cuibul cel liniștit. Îngrijea de Mihai ca de propriul său fiu și era nemulțumit de înfățișarea lui palidă și fără vlagă. Dar nici de mama lui nu era prea sigur că o va duce mult, căci rămăsese slabă de inimă de la spaimele trase cu Niesovvski și nenorocirea ce o lovise prin moartea lui. Nu se văita niciodată, trecînd cu nepăsare peste slăbiciunile ce le avea din cînd în cînd, nevoind să tulbure viața tihnită a celor din jur.

După depunerea jurămîntului de rege înaintea nobilimii poloneze, strălucitor înfățișată, venită să-l ducă cu alai în Polonia, și după ce mai ținu o ultimă dietă ardeleană în catedrala din Mediaș, unde înfluență să fie numit ca locțiitor al său în Ardeal fratele său Kristof Báthory, deoarece rămăsese tot el șeful recunoscut al Ardealului, se pregăti de plecare spre Polonia.

Báthory nu dorea să-și lase cu totul Ardealul, știind că-l așteaptă neplăceri în Polonia cu nobilimea ei nedisciplinată. Plecă, în sfîrșit, întovărășit de nobilimea poloneză, de o armată întreagă de ostași, îmbrăcați și înarmați din cap-n picioare cu efecte noi și strălucitoare, de nenumărate care încărcate cu muniții, merinde, odoare, mobilă înnoită și modernizată, daruri pentru nobili și o ladă plină de aur, sub formă de monede bătute cu efigia sa, pentru nevoile statului polonez.

Înainte de a se despărți de Kristof, care-l duse cu oastea lui pînă la granița Moldovei, unde avea să-i iasă înainte voievodul Moldovei, după porunca vizirului, ca să-l apere la nevoie de vreun atac al germanului, supărat că pierduse Polonia, István Báthory avu o convorbire tainică cu fratele său.

— În Muntenia, spuse el, lucrurile stau prost. Vreo șaptezeci-optzeci de jupîni s-au plîns de voievod la Constantinopol.

— Dar s-au ales cu bătaia și cu galerele — răspunse Kristof.

— Se poate, dar cu întîmplarea asta nu cred să se isprăvească zîzaniile dintre domn și boieri. Alexandru nu e iubit. Îl privesc ca pe-un străin — grec din Pera.

Kristof îl privi mirat.

— Nu înțeleg de ce te preocupă acum soarta lui. Nu văd unde vrei să ajungi!

— Vei înțelege îndată... Dar nici turcii nu-s prea mulțumiți de mototolul lui de frate, Petru, din Moldova. Nu poate ține piept hoardelor de cazaci care-i pustiesc marginile țării dinspre răsărit și aduc cu ei așa zișii fii de domni, legitimi sau nu, ca să-i suie în scaunul Moldovei. Nu e omul care le trebuie.

— Prin urmare, scaunele celor două țări vecine nouă sînt prinse de doi voievozi neiubiți de norod sau de stăpînul lor. Noi ce trebuie să facem?

— Ai răbdare, frate, ajungem și la rostul nostru. Nu trebuie să uiți de asemenea că Alexandru e rob de boli și e în vîrstă, că mult n-o duce și că boierii sînt deja în căutarea unui înlocuitor. Nu au încă pe nimeni în capul lor și sînt gata să aleagă pe oricine, numai să scape de doamna Ecaterina cu grecii ei. Prin iscoade am aflat ce se petrece la Constantinopol. Sînt mulți profitori la domnia Țării Românești. Unii dintre aceștia se înțeleg cu trimișii statelor străine care au mai mare trecere și sapă scaunul lui Alexandru și chiar al lui Petru din Moldova. Închipuie-ți cîtă bătaie de cap ne-ar putea veni din partea vreunuia dintre aceștia dacă ar intra în țările vecine, mai ales dacă ar mai fi și în harță cu boierii lor.

— Nu uita, István, că e de datină ca domnii români să se tragă din os domnesc, fie ei și nelegitimi.

— Așa a fost și poate mai este încă, dar mai dau și pe lături cînd sînt interesați turcii sau boierii să-și pună omul lor. E destul să se înrudească și mai pe departe cu vreun domn.

— Ei, și atunci?

— Ei, şi atunci nu trebuie să scăpăm prilejul de a lega istoria celor două ţări cu cea din Ardeal ; decît să fie prefăcute în paşalîcuri, cum se vorbeşte, din pricina zîzaniilor neîncetate dintre voievozi şi boieri n-ar fi mai bine aşa ?

Kristof întrezări planul năstruşnic al ambiţiosului său frate, căruia nu-i mai ajungea să fie rege în Polonia şi voievod de drept în Ardeal, ci dorea să unească sub suveranitatea sa şi ţările române, punîndu-şi doar locţiitori în scaunele domneşti.

— Şi noi — întrebă el apoi — ce-ar trebui să facem intrînd în această poveste ?

István Báthory rîse de uimirea lui.

— Ţi se pare o poveste, fiindcă o priveşti dintr-un unghi îngust de vedere şi din teama de a nu te rostogoli în prăpastie. Trebuie puţină vitejie şi-n făurirea viselor noastre, care te întăreşte să le duci la înfăptuire. Dar să ştii de la mine că fără a visa mai întîi, nu poţi face nimic în viaţă ! Deci, după ce m-am gîndit la acest viitor, să încercăm împreună să-l înfăptuim. Nu prin arme, ci prin sfori trase cu îndemînare şi pricepere la timpul potrivit. După cît ştii, mă am bine şi cu Murad al III-lea, şi cu marele vizir Sokoli. N-ai văzut cît de părinteşte îmi scrie ? Nu uită niciodată să mă numească iubitul şi cel mai ales fiu al său.

— Mai ales de cînd eşti şi regele Poloniei.

— Chiar aşa să fie, dar adu-ţi aminte cît au sprijinit această alegere a mea. Nu e de dispreţuit prietenia pe care mi-o arată. Pentru care motiv ? Îi priveşte ! Eu să-mi fac treburile cu ei. Am şi întins la Constantinopol cîteva sfori de care să ne aninăm omul nostru, fie că va fi pentru Ţara Românească, fie că va fi pentru Moldova. Să începem cu una dintre ele, şi ne va cădea în mîini şi cealaltă curînd, tot prin aceleaşi mijloace.

— Dar unde, frate, l-ai mai găsit şi pe omul acesta ? — întrebă Kristof nemulţumit să intre într-o astfel de intrigă domnească.

— Chiar lîngă noi, cuibărit în sînul nostru. Un ostaş războinic care ne dădu pe mînă cetatea Huszt şi pentru care fapt turcii îl ţin în mare cinste.

— Pál Markhazy ? — întrebă Kristof necrezîndu-şi urechilor.

— Chiar el ! Dar nu divulga nimănui planul nostru pînă nu izbutim ceva şi pînă nu ţi-oi da de ştire să-l pregăteşti. Omul e prea semeţ şi i se vor sui la cap fumuri de domnie înainte de vreme.

— Dar bine, ce legături poţi găsi tu între ţările române şi acest om ?

— Aşteaptă puţin, nu te pripi, că-ţi voi spune şi asta. M-am gîndit să-l unim cu fata lui Moise-voievod, ca să aibă o legătură familială cu Basarabii. Tot îi ieşise zvonul că se va face doamnă prin Stanislas Niesovsski.

Kristof se revoltă de data asta şi sări cu vorba :

— Bine, frate, pentru tine nu mai au trecere decît socotelile tale politice, dar de oamenii cu care vrei să te foloseşti nu ţii nici o seamă ?

— N-are nici un rost să fim prea simţitori, cînd în joc stau interese mari de stat. Fă aşa precum îţi spun. Stăruie treptat pe lîngă ea să se remărite. Pune-i înainte viitorul fiului ei, pe care l-ar putea vedea cîndva domn după Pál Markhassy. E ambiţioasă şi se va învoi pînă la urmă, din iubirea ce i-o poartă lui Mihai, mai ales că o trage inima spre ţara ei.

— După pierderea lui Niesovsski nu va mai primi să se remărite. E numai cu gîndul la el.

— Nazuri muiereşti ! Tu caută de-o atrage din nou la curte, sub un motiv sau altul. Poate s-o amoreza şi de Markhassy ? Că e chipeş bărbat — încheie rîzînd regele Poloniei.

După plecarea fratelui său spre Polonia, Kristof îşi bătu capul, ştiind că lui Ştefan trebuie să i te supui, cum să o scoată pe Zamfira din liniştea ei de la Sîngiorgiu. Dar îi veni în sprijin ambiţioasa sa soţie.

— Cred că ar fi timpul, Kristof, să-mi întemeiezi şi mie o curte, aşa cum au toate soţiile de domni din ţările ridicate, cum a avut-o şi Isabella noastră.

— Chiar ca a reginei Isabella — o zeflemisi bărbatul ei, care nu iubea cheltuielile de prisos.

Soţia lui însă nu-i luă în seamă ironia.

— Cred că fratele tău ar găsi luxul acesta trebuincios pentru faima curţii lui din Cracovia !

— Nu uita, o întrerupse el, că sînt doar un locţiitor al lui.

— Fiindcă tu ai vrut să fii numai atît. De ce nu te-ai lăsat ales voievod în locul lui, cum te-au vrut mulţi dintre ardeleni ?

— Şi poate şi rege al Poloniei ?! — o ironiză din nou bărbatul său. Ascultă, Elisabeta — vorbi apoi dînsul cu un ton cam aspru — nu-ţi îngădui să te amesteci în treburi care nu te privesc. Acum, ce doreşti să fac pentru mica ta curte ?

— Îmi lipsesc de toate : doamna care să-mi stea împrejur, slujitori, venitul ce mi se cuvine ca soţie a voievodului, trăsuri, cai şi vornicei.

— Toate astea le vei avea, dar cu măsură şi fără multă cheltuială. Ştiu c-a fost şi voinţa lui István să întocmesc în jurul tău o curte ca în Occident.

— Apoi aş dori să-mi numeşti ca primă-doamnă la curte, o persoană care să fie în stare să-mi ţină cu demnitate locul cînd boala nu-mi va da pace, şi nu văd nici una dintre cele ce mă înconjoară, care să fie în stare de a sta alături de tine la primirea oaspeţilor străini. Sînt stîngace şi prea pornite pe petreceri, fiind tinere.

— Dragă Elisabeta, — îi răspunse bărbatul ei — să nu exagerăm luxul de la curte şi însemnătatea ei pentru cei ce vin în ţara noastră. Trebuie să avem o curte ca a unui stat mic şi tributar, cu venituri restrînse şi cereri mari, mai ales acum, după alegerea lui István ca rege ; mai trebuie să-l ajutăm să se aşeze, cu bani, ba poate şi cu oaste la nevoie, să fie în faţa lumii un stăpînitor de sine stătător, spre cinstea casei şi a ţării noastre.

— Da, ştiu că din ceea ce luă cu dînsul în Polonia de aici puteai să întreţii o curte ca a lui Francisc I, timp de mai mulţi ani — spuse ea bosumflată.

— Iar te amesteci, Elisabeta, în ce nu se cuvine ! Nu trebuie să uiţi că intră într-o ţară prea obişnuită să vadă pe regii ei într-o lumină strălucitoare. Cum ar fi intrat deci István ca un milog venit la ei să se pricopsească ? Şi-apoi, nu e bine să se vadă că statul pe care l-a lăsat pentru cel polon e bogat şi puternic, cu toate că este tributar turcilor ? Să-l lăsăm deci să-şi urmărească planurile şi să ne vedem de ale noastre. Dar fiindcă veni vorba de prima doamnă de curte care-ţi trebuie, n-ar fi cu cale s-o chemăm pe văduva lui Niesovsski, de care cred că n-ai ce mai spune ?

Elisabeta rămase cu vorba în gură pentru o clipă, dar, revenindu-şi repede din uimire, spuse.

— Dar cum ai să scoţi pe această nobilă doamnă din liniştea ei? A spus doar că nu mai are ce căuta la curte, care să-i amintească mereu de durerea ei.

— Să încercăm. Pe copilul ei nu-l poate ţine numai între oamenii de la Sîngeorgiu. S-a făcut mărişor şi va trebui scos în lume. Kesserü nu l-ar fi ţinut numai între călugări şi oamenii de la moşie.

— Dar la mănăstirea Silvaş se găsesc şi călugări cu carte, iar Zamfira poate ea însăşi să-i ţină locul a zece învăţători, pentru cît îi trebuie să ştie Mihai la vîrsta care o are.

— Atunci cum s-o atragem la noi? răspunse plictisit Kristof, fiindcă încerca ceva ce conştiinţa lui nu putea admite. Găseşte singură un mijloc, dacă vrei s-o ai ca primă doamnă la palat.

Elisabeta stătu puţin pe gînduri.

— Aş zice să mergem să vorbim chiar cu ea. Facem un popas la Sîngeorgiu şi aflăm ce sorţi de izbîndă putem avea.

— Bună idee! Să mergem, dar mai tîrziu. Tu alege-ţi persoanele care vrei să te întovărăşească. Nu prea multe, şi vom lua şi copiii cu noi, ca să se împrietenească cu Mihai. Va merge şi Pál Markhassy cu un mic pîlc de ostaşi.

La Sîngeorgiu, Zamfira nici n-ar fi visat de o asemenea vizită a principilor ardeleni. Îşi ducea viaţa între grijile pămîntului său, ale gospodăriei, la care o ajuta şi Sidonia, şi educaţia micului fecior. Timpul trecea fără a-şi da seama prea mult, şi singura ei bucurie era să vadă silinţa la carte pe care o arăta Mihai. Veneau călugării s-o ajute, mai cu seamă călugărul Ioan, vechea ei cunoştinţă de la Geoagiu, care stătea să-l instruiască pe Mihai ore întregi. Cunoştea acest călugăr învăţat multe, dar mai bine citea în limbile greacă şi latină, lucru care-o bucura pe Zamfira pentru folosul ce-l putea avea Mihai de pe urma lui. Venea uneori şi episcopul Christofor, întovărăşit de stareţul Ghenadie, un călugăr pribegit din Ţara Românească.

Pe văduva lui Stanislas Niesovsski n-o mai atrăgea viaţa zgomotoasă a oraşelor şi cu atît mai puţin cea a petrecerilor din casele nobililor. Era bucuroasă că se desfăcuse de toate, şi căuta acum pacea în mijlocul naturii şi al puţinilor

ei prieteni ce împărtiseră cu ea durerea și bucuria din ultimul timp.

Numai Mihai, copilul venit tîrziu în viața sa, o mai neliniștea. Sănătatea lui continua să fie șubredă, cu toate îngrijirile date de medicul Bonta. Plănuise ce va face cu el în viitor se gîndea să-l țină pe lîngă ea pînă s-o întrema și apoi să-l trimită cu vreun preceptor în școlile străine. Era îngrijorată însă de creșterea lui prea înaltă cu spatele adus, și de grija doctorului Bonta care se temea de rezistența plămînilor, încît Zamfirei i se părea uneori că vede înaintea-i pe voievodul Marco, feciorul doamnei Ruxandra.

— Maică, arată-mi pe hîrtia asta cum vine, Țara Românească față de Ardeal și după ce i se arăta mai punea tot felul de întrebări, de care te minunai de unde le născocește. — Dar care parte se cheamă Oltenia? Care cetate de scaun este mai frumoasă: Bucureștii, sau Tîrgoviște? Vorbește-mi, te rog, de bunicul meu, Moise-voievod. A fost un domn viteaz? Dar părinții, bunicii lui s-au bătut cu turcii?

Și tot așa întreba micul vlăstar de neamul voievozilor români și se dădea de partea lor mai mult decît de cea a tatălui său. Căuta parcă din instinct să se altoiască din nou pe ramura vînjoasă a strămoșilor din partea mamei. Și mama îi povestea despre toate, rînd pe rînd, de parcă-i ținea o lecție de domnie: despre pămînt, despre oameni, orașe, credință și obiceiuri, jupîni și dregători.

Copilul asculta și-i punea cîte-o întrebare, care-o îndemna la alte povestiri și la alte fapte ale voievozilor români. De la o vreme, începu să se întrebe în ascuns de ce Mihai nu poate să fie ceea ce-a fost Marco sau era pe cale să ajungă? Dar îndată se scutura ca de niște visuri nebunești care-i umpleau capul fără temei. Și se certa singură: domnie îi trebuie, sau sănătate? Ce i-a folosit voievodului Marco, că a fost întovărășit de tatăl său la domnie, dacă-și pierdu viața atît de fraged? Să se bucure mai bine de darurile minții sale și de cele pe care i le va lăsa ea în acareturi și moșii. Această înțeleaptă înfrînare n-o împiedica totuși ca uneori, în jocurile cu dînsul, să-l numească măria-ta! Alese seră mai cu deosebire un joc foarte iubit de Mihai: jocul de-a divanul domnesc. Avea doisprezece soldați de plumb, pe care-i ridicase la treapta de mare-logofăt, vel-postelnic, vel-vornic,

și așa mai departe. Era, cum îl numeau amîndoi: divanul domnesc al lui Mihai-voievod.

— Maică, marele-postelnic și-a călcat cuvîntul ce mi l-a dat zilele trecute, că are să fie drept și milos cu oamenii ce vin la judecata lui; a năpăstuit pe doi megieși din partea moșiei sale de la Afumați.

— Trage-l la răspundere, doar ești voievod! — îi răspundea Zamfira serioasă, de parcă ar fi fost la București.

— Asta și voiam să fac. Îl voi scoate din divan cu rușine și am să-i confisc averea pe seama domniei. Drept e?

— Dacă s-a hăinat împotriva domniei-tale, iscînd dihonie în divanul țării și a fost pe deasupra hrăpăreț și pizmaș, drept este. Dar tu, fiule, să nu te pripești să pedepsești pe cei ce te sprijină la ducerea treburilor din țară, că toți ceilalți se vor uni cu el, fiindu-le teamă de propriul lor cojoc, și vor trimite jălbi peste jălbi la sultan să te mazilească, și cine știe unde poate să te trimită tiranul ca să scape de tine. Mai bine alege-ți dintru început oameni cu tragere de inimă pentru nevoile țării și du țara la victorie împreună cu dînșii, dacă va trebui să-ți aperi scaunul domnesc prin lupte.

Și așa, mai glumind, mai vorbind serios, se pomenea dînd sfaturi fiului său după învățăturile prea cunoscute ei, lăsate de Neagoe Basarab, fiului său Tudosie, care murise fără să domnească.

Pînă-n primăvara anului 1578, Zamfira stătu liniștită la moșia sa Sîngeorgiu. Fiul ei împlinise doisprezece ani, dar tot slab și gata de boală era. În acest răstimp, Kristof Báthory avusese destulă bătaie de cap cu trimiterea de ajutoare bănești și ostășești regelui Poloniei, care-și pusese în gînd să cucerească provinciile răsăritene de la Ivan al Moscovei, ce fuseseră cîndva ale țării sale.

Ba mai trebui să lupte și cu cazacii care pustiau tîrgurile de la granița de răsărit, veniți mereu peste Nistru cu cîte-un domn nou pentru Moldova. În Țara Românească murise Alexandru, și doamna lui plătise bine numirea fiului său nevîrstnic, Mihnea. Jupînii munteni se mișcau, nemulțumiți și circotași. În Moldova, apele erau tulburi și zvîrleau mereu la mal cîte-un nou domnitor, susținut de cazaci. Petru-voievod, supranumit Șchiopul, era un domn moldu care dădea mult de lucru regelui Poloniei din pricina neorînduielilor iscate la granița țării lui și fiindcă turcii nu încetau să-i

ceară apărarea lui cu oşti şi cheltuială de întreţinere. Moldova era pe atunci a cui voia s-o ia. István Báthory trimisese de vreo două ori ştire fratelui său că e timpul să lucreze după cum l-a sfătuit. Pentru ce întîrziase atîta vreme, cînd putea avea un om al lor la graniţa dinspre răsărit, care să le stea pavăză împotriva năvălitorilor ? Dar Kristof nu se putea învoi cu planul făcut de el. Prea era proaspătă moartea lui Niesovsski, iar nevasta lui, Elisabeta, căzuse greu bolnavă, uitînd de constituirea curţii sale. Acum însă venise timpul să lucreze, cu atît mai mult cu cît avea nevoie de Zamfira principesa fiind mai tot timpul bolnavă, iar el, Kristof, nu mai puţin. De aceea, principii porniră într-o dimineaţă de mai cu alai spre conacul din Sîngeorgiu, fără măcar să înştiinţeze pe stăpîna lui.

În capul celor ce se opriră mai întîi în poarta conacului era Pál Markhássy. Se îmbrăcase într-un dolman de catifea verde, închis pînă la genunchi ; în picioare cisme moi şi creţe, în care erau vîrîţi pantalonii de stofă maronie, strînşi pe pulpă. La cuşma neagră de blană purta o pană de vultur ; părea un simbol al năzuinţelor lui de înălţare. Nu ştia nimic din ceea ce urziseră pe socoteala lui cei doi Báthory. Era un bărbat arătos la înfăţişare, cu ochi ageri, care se fixau îndrăzneţi asupra celor dimprejur, şi părea a nu avea mai mult de patruzeci de ani, deşi dusese pînă atunci o viaţă destul de aventuroasă. Se trăgea din comitatul Nograd din Ungaria de nord, după unii dintr-o veche familie de nobili unguri, după alţii dintr-o familie de oameni ce se ridicaseră prin intrigi şi jaf. Era însă un ostaş care se lupta cu dîrzenie şi nu se dădea în lături de la nici o faptă care-i dădea cîştig sau faimă. Fiind comandant al unei cetăţi ce-o întărea pe cea de la Huszt, o vînduse turcilor, grăbind căderea celeilalte, asediată de ostaşii lui Kristof Báthory. De acolo se cunoscuseră poate, şi rămăseseră uniţi prin lupta împotriva împăratului. Tot acest fapt îl aduse şi la curtea ardeleană, ajungînd comandant al gărzilor de la palat. Era urmărit de justiţia militară a imperiului german, dar puţin îi păsa ; la curtea Báthorylor se simţea destul de bine. Ducea o viaţă uşoară şi de petreceri scandaloase uneori, ceea ce nemulţumea pe Kristof care însă îl lăsa în pace, avînd în gînd planul lui István şi fiind dornic de linişte.

Sosirea curții ardelene la Sîngeorgiu umplu conacul de zgomot și frămîntare. Zamfira, ca o gazdă bună ce era, știu să facă față tuturor cerințelor, fără multă bătaie de cap. Cît privește pe Mihai, fu foarte fericit să se joace cu cei doi copii ai principelui, Grizelda și Sigismund. Avram Bonta era dus la Cluj și numai Sidonia o ajuta pe Zamfira.

Moșia Sîngeorgiu, lăsată la început amanet de István Báthory Zamfirei, rămăsese pe deplin în stăpînirea ei; era prea bine cunoscut lui Kristof Báthory, de cînd fusese luată, sau mai bine spus confiscată, de către Ion Zápolya, de la tatăl lui István Kesserü, pentru rebeliune, și dată părintelui lor drept răsplată pentru credința lui. Copilărise aproape tot timpul acolo. La împărțirea averii, această moșie revenise lui István, dar se abăteau adeseori pe acolo împreună ca să se bucure de libertate și prospețimea naturii din jur.

— Ai dreptate, alteță, natura ne mîngîie cu prisosință și ne vindecă rănile făcute în mijlocul lumii. Împrăștiind parcă și amintirile triste, care altfel ne-ar copleși. Eu trăiesc și mă bucur de viață, cu toate că am trecut prin atîtea încercări — spuse Zamfira, privind spre norii înroșiți de apusul soarelui de pe coama munților.

— Da, dar nu poți rămîne aci o viață întreagă, scumpă doamnă, se amestecă în vorbă, Elisabeta, principesa Ardealului.

— Nu simt cum trece timpul. Sînt mereu prinsă de alte treburi. De aici nu mai doresc să plec. Lumea mă obosește. Mi-a venit vremea să mă odihnesc și eu.

— Dar cu Mihai ce faci? Vrei să se sălbăticească trăind numai între cei ai casei? Și-apoi, nu vrei să-l dai la carte mai înaltă? — întrebă principele.

— Cînd îi va veni timpul, îl voi trimite în școlile din Apus. Nu știu bine unde anume. Mă vor îndruma aplecările lui firești către studiu. Cît mă privește pot rămîne pe loc, să-i urmăresc de departe învățătura și purtarea.

— Cred că nu-i tocmai potrivit să-l trimiți departe de domnia-ta. Băiatul e firav, și un preceptor nu-l poate cerceta atît de conștiincios ca un ochi de mamă. Ar fi bine ca mai înainte să-l deprinzi cu viața între străini. Mulți tineri s-au rătăcit dînd dintr-o dată de libertate.

— Nădăjduiesc ca pînă va pleca de lîngă mine, Mihai să fie mai înzdrăvenit.

— Să nădăjduim că așa va fi, pentru bucuria și mulțumirea domniei-tale. Dar de trimis în altă țară la o vîrstă fragedă nu sînt de părere ; avem în țară acum colegii bune, cu învățători dintre cele mai aleși. De ce nu și-ar face mai înainte ucenicia în școala de la Alba-Iulia, de pildă ? vorbi principele.

— Mă voi gîndi la aceasta, alteță ! Mulțumesc pentru grija ce i-o purtați zise ea, puțin clintită din ideile asupra educației lui Mihai.

— Am venit aci, scumpă doamnă Niesovsski, și cu o altă nădejde, pe care te rugăm să nu ne-o spulberi chiar de la primele cuvinte. Gîndește-te asupra ei și dă-ne răspunsul la plecarea noastră — mai spuse Kristof. Iată despre ce este vorba : vrem să te răpim de aci și să te ducem la palat, ca întîia-doamnă a curții noastre.

— Scumpă doamna Zamfira, — reluă vorba și principesa — eu sînt atît de suferindă, nu pot îndeplini toate însărcinările unei principese și nu găsesc în jurul meu ceea ce s-ar cuveni. Apoi, ca mamă, mai nădăjduiesc să urmărești și educația copiilor mei, pe care nu-i mai pot supraveghea. Grizelda are deja zece ani și nu-mi place cum crește : sălbatecă și retrasă de lume, numai cu clasicii ei. Sigismund are șase ani și crește fără o dragoste apropiată de mamă, ceea ce-l face să fie tiran cu cei din jur. Eu sînt mereu bolnavă, nu-i pot cerceta tot timpul ce fac, deși ar trebui să mă sprijin pe preceptorii lor. Văd că o iau razna încotro mie nu-mi place. Nu vrei să vii la noi și să-ți crești laolaltă cu ai mei pe fiul domniei-tale ? Vino, nici nu poți bănui cîtă nevoie am să fii lîngă mine, în palat.

Tonul cald și prietenos al principesei atinse inima sensibilă a Zamfirei. Dar nu putea lua nici o hotărîre care să-i aducă alinare. Curtea nu o mai atrăgea. Era însă drept că Mihai nu avea decît să cîștige din această legătură cu familia principelui. Numele tatălui și averea ce avea să-i rămînă, puteau să-i dea întîietate între tinerii dimprejurul lui Sigismund, cînd acesta va lua locul tatălui său, care, după înfățișare, nu mai avea nici dînsul mult de trăit. Putea ajunge un Csáky, cancelar, sau un Békés, om de mîna dreaptă a principelui. Dar cum să-și lase liniștea ei de la Sîngeorgiu ?

Văzînd-o că rămîne atîta vreme pe gînduri, principelui îi fu teamă să nu se piardă în zadar cuvintele bine simţite ale soţiei sale şi se amestecă din nou în vorbă.

— Dacă fugi de zgomot şi de lume multă, să ştii că la curtea mea n-ai să mai dai de ceea ce-a fost. Nici mie, nici Elisabetei nu ne plac petrecerile. Trăim modest, cu preocupările noastre, fără alte tulburări decît cele care ni le dau boala sau întîmplările din afară. Prea puţin timp de odihnă îmi lasă încurcăturile politice în care mă zbat ca să am chef şi de lăutele zgomotoase şi sentimentale. Toate acestea madrigalurile, balurile, nunţile din palat au părăsit pragul lui. Le mai găseşti, poate, la vreun nobil tînăr doritor de petreceri.

Pál Markhassy, care rămăsese pe lîngă principe, deşi nu ştia încă nimic din proiectul lui István Báthory şi stătuse pînă atunci tăcut în colţul său, ca să privească cînd la unul, cînd la altul, fără să fie prea atras de către stăpîna conacului, care după părerea sa era cu cel puţin zece ani mai mare decît el, se amestecă în vorbă cu un surîs ironic în colţul gurii.

— Curtea principelui Ardealului, onorată doamnă, a ajuns într-adevăr ca o mănăstire, unde nu mai e loc de întîlnire pentru cei tineri. Nu se mai aud rîsetele şi voia bună care descreţeau frunţile celor bătrîni. Nu mai vezi nici figuri noi cu care să-ţi mai treci vremea. Ne întîlnim de obicei la celelalte case deschise din oraş, unde tineretul îşi organizează plăcutele lui petreceri la care mai luăm parte şi noi, cei ţinuţi la palat de însărcinările noastre.

Vorba lui aspră, ironică şi plină de batjocură o făcu pe Zamfira să-l privească mai atent. Era, cum îi mersese vorba, un bărbat fălos, destul de chipeş ca să zăpăcească multe femei, cu pletele sale castanii bine îngrijite şi mustaţa tăiată deasupra gurii cu buze pline şi sîngerii. Avea ochi pătrunzători, un nas acvilin şi un ten roz ca de femeie. Aflase de la Bonta despre numeroasele sale amestecuri în viaţa familiilor şi scandalurile ce se năşteau pe urma paşilor lui. Era un om care întrebuinţa repede spada, fără multe scrupule, aşa că mulţi se fereau să aibă de-a face cu el, şi-l priveau ca pe-un vîntură-ţară. La privirea aruncată asupra sa, Markhaszy îi răspunse cu o privire îndrăzneaţă, în care Zamfira simţi ca o atingere de piele a unei reptile.

Întoarse ochii de la dînsul şi spuse cu oarecare asprime în glas :

— Sînt prea multe griji şi necazuri în palatul de la Alba-Iulia, cavalere, ca să mai poată intra într-însul petrecerile şi voioşia tineretului. Alteţile-lor au dreptate deci ca în timpul liber să dorească reculegerea şi liniştea. Nu-ţi poţi duce viaţa numai într-un cîntec şi petrecere, oricît de atrăgătoare ar fi ele.

Markhássy o privi şi mai provocător, gata să-i răspundă printr-o glumă de prost gust, după cum era obişnuit în lumea lui, dar principele îl acoperi repede cu vorbele sale curtenitoare :

— Atunci, scumpă doamnă, să nădăjduim că ne vei face această cinste şi plăcere la amîndoi, venind în căminul nostru liniştit.

— Să nu te grăbeşti să răspunzi chiar acum — se vîrî în vorba lor principesa, de teamă că-i va spune nu —, ci să te mai gîndeşti pînă la plecarea noastră.

Cele trei zile pe care le petrecură principii la conacul Zamfirei fură zile de linişte şi de desfătare sufletească pentru ei. Principesa se înviorase ca printr-o minune în aerul curat de sub culmile carpatice, şi se folosi de prezenţa zilnică a văduvei lui Niesovsski ca s-o cunoască mai bine şi s-o preţuiască pentru calităţile ei de femeie, gospodină şi de gazdă. Aveau dreptate cei ce o cunoşteau s-o iubească şi s-o preţuiască. Şi gîndul de a o duce la ea n-o mai părăsi pînă-n ziua plecării spre Alba-Iulia. Dar Zamfira se tot ferea să mai aducă vorba despre ceea ce dorea principesa. Argumentele acesteia le găsea, în parte, întemeiate. Şi Mihai avea nevoie la rîndul lui să-şi petreacă copilăria şi tinereţea într-un mediu mai ales decît îl găsea la ţară, între oamenii de la conac. Copiii principelui vroiau chiar să-l ia cu ei atunci, atît se legaseră prin joacă de el. Şi ochii ageri ai lui Mihai se îndreptau mereu rugători spre mama sa. Să-l lase să plece măcar pentru cîteva zile. Acolo, s-ar dezvolta poate mai bine la minte, se gîndea ea, dar de cîte ori se îndemna să-şi schimbe locuinţa, o neliniştе instinctivă o întorcea către liniştea odihnitoare de la conacul său.

În ultima zi a şederii lor, principesa, gata de plecare, îi strînse mîna prieteneşte, şi o întrebă :

— Să nădăjduim că vei veni la curtea noastră ?

Zamfira se pregătea tocmai să-i răspundă că nu poate veni, cînd Mihai, care era de faţă, îi spuse vesel :

— Haide, mamă, să plecăm la Alba-Iulia !

— Mă voi gîndi, alteţă, — răspunse ea scurt, izbită de rugămintea copilului, care-i arăta cît de plictisit e de şederea lui la ţară.

— Sînt sigur că ne vei împlini dorinţa ; ne dă sprijinul chiar iubitul domniei-tale fecior, ce simte dincotro bate vîntul, ca un bun cîrmaci al corăbiei sale.

După plecarea lor, Zamfira se tot gîndi ce să facă : propunerile principilor şi zorul lui Mihai să plece de la ţară îi clătinaseră hotărîrea de a rămîne pentru toată viaţa la Sîngeorgiu. Cînd se-ntoarse de la Cluj Bonta, o găsi năpădită de gînduri şi griji. Ce să facă ?

— Nu sînt de părere să pleci, domniţă — îi spuse el cînd fu întrebat.

— N-o să-mi găsesc o vină grea, mai tîrziu, că nu l-am lăsat pe Mihai să crească împreună cu generaţia lui, sustrăgîndu-l de la legăturile cu ea ?

— Mihai are mai multă nevoie să se întărească decît să se zbuciume într-un mediu neprielnic sănătăţii. Şi-apoi, îl duci într-o casă de bolnavi, preocupaţi de necazurile lor ; o atmosferă apăsătoare pentru un copil şi mai cu seamă pentru un copil slăbuţ şi sensibil. Lasă-l aci, să mai crească, să prindă culori de sănătate în mijlocul naturii, liber să strige, să se joace, să cunoască viaţa sub aspectele ei pitoreşti şi naturale.

Vorba cuminte şi înţeleaptă a doctorului îi răvăşi din nou mintea. Să rămînă ? Să se ducă ? Pornise pe drumul acestor îndoieli şi nu mai avea pace. Un neastîmpăr pusese stăpînire pe firea ei blîndă şi îngăduitoare. Ce să facă ? După cîteva zile de zbucium, luă drumul Silvaşului, împreună cu Mihai, Sidonia şi doctorul Bonta. Dorea să se sfătuiască şi cu părintele Christofor. Apucară deci pe valea Streiului, într-o dimineaţă răcoroasă de la sfîrşitul lunii mai. Cerul, care fusese toată noaptea mohorît, se însenină înspre răsărit, de unde se ridica soarele în toată măreţia sa strălucitoare. Aerul era înmiresmat de proaspetele flori ale primăverii încă timide, ascunse în culcuşul lor verde de pe cîmpie. Lîngă ea stătea doctorul, îngîndurat. Îi era teamă

să-l mai întrebe ce să facă. El nu voia să se mai întoarcă în oraș, rămînea cu Sidonia la Sîngeorgiu, s-o aștepte după ce s-o sătura din nou de oameni și de amestecul cu ei. Așa le fusese învoiala după ultima lor convorbire. Nici pe Sidonia n-o trăgea inima spre oraș. Vroia să rămînă cu tatăl ei, să se bucure cînd se vor întoarce în timpul verii, dacă-i va îngădui Zamfirei însărcinările date de principi, în palatul de la Alba-Iulia.

Mihai era însă în culmea fericirii că plecau după noii săi prieteni și căuta să-și amintească despre Alba-Iulia din cele ce-i rămăseseră în gînd, pînă la vîrsta de șase ani, cînd o părăsiseră.

— La curte am să mă deprind cum se primesc trimișii celorlalte state! — zise el dintr-o dată, ca să taie tăcerea ce se lăsase asupra lor.

Exclamarea aceasta a băiatului o uimi în cele dintîi clipe, dar își aduse aminte că începuse să răsfoiască *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, care trecuseră și prin mîna lui Marco-voievod. Și cu cît gîndurile ei se învîrteau împrejurul vorbelor rostite de băiat, cu atît inima ei de mamă se zvîrcolea sub îndemnul unui nou sacrificiu ce trebuie să-l facă pentru micul său Mihai. Chiar dacă domn în țara mamei sale nu putea fi, dar copilăria alături de Sigismund, fiul principelui, putea să-i asigure un viitor frumos în conducerea Ardealului. Doctorul, prietenul din zilele nenorocirii sale, nu înțelegea pentru ce văduva lui Niesovsski, atît de înțeleaptă și hotărîtă în acțiunile sale, se lăsase în voia lui Mihai și nu ținuse piept silințelor principilor Báthory de a o scoate din căminul ei liniștit, cu atît mai mult cu cît nici dînsa nu-și simțea inima tocmai atît de zdravănă ca să mai rabde zbuciumul de la curtea lor.

Mihai ceruse să-i întovărășească pe cal pînă la mănăstire, ceea ce-o făcu pe mama lui să-i poartă mereu de grijă pe drum.

— Dar ce, mamă sînt eu fată, de mă ții atît din scurt? Nu-s oare un viitor ostaș, asemenea vitejilor mei strămoși de la Olt? Cum, să nu pot merge nesupravegheat, călare, de la Sîngeorgiu pînă la mănăstirea Silvașului? Dar mi-aș face neamul de rîs și nu m-aș mai putea suferi pe mine — răspunse el umflîndu-și pieptul lui slab.

Mama zîmbi, căci văzu într-însul tragere de inimă către ceea ce gîndea să facă din el. Şi Mihai se întărea mai adînc în şea de cîte ori maică-sa îl chema în rădvan.

De la o vreme, tăcură cu toţii, iar gîndurile se opriseră parcă în loc, fără putere să se mai înnoade între ele. Erau poate de vină şi locurile prin care treceau. Verdele proaspăt din juru-i îi odihnea şi îi împăca cu ei înşişi. Din cînd în cînd, mănăstirea Silvaşului îşi făcea loc printre gîndurile fugare ale Zamfirei. Luptase pentru a o ridica, şi izbutise s-o facă iubită şi respectată chiar de străini, prin activitatea dusă de călugării de acolo şi prin purtarea lor ca pustnici în credinţa lui Christos. Era o pildă luminoasă, asemeni unui far în întunericul ce se lăsase asupra românilor nevoiaşi din Ardeal.

Îi părea rău însă ctitorei că nu izbutise ca şi dogma religioasă a Românilor să fie privită drept o credinţă de stat, ca şi celelalte recunoscute în Ardeal. Şi ideea că acum ar putea să facă ceva la curtea lui Kristof Báthory întări şi gîndul că ar trebui să plece pentru creşterea lui Mihai.

Pînă ajunse la mănăstire, hotărîrea de a pleca era cel puţin pe jumătate intrată pe calea realizării ei.

Era zi de duminică. În ograda încăpătoare a mănăstirii se adunase în aceea zi multă lume. Unii dintre cei veniţi intraseră la slujbă, alţii doreau să vorbească cu episcopul Christofor. Dar acesta simţise o mică slăbiciune şi se grăbise să se ducă în cancelarie, ca să se proptească de speteaza unui jilţ. Îi oprise pe călugări să împrăştie mulţimea, fiindcă dorea să iasă pînă la urmă să le asculte păsurile, dar întîrzia fiindcă nu-i îngăduiau puterile slăbite. Zamfira ceru învoirea să intre la el. Îl găsi în jilţ, cu aceeaşi bunăvoinţă în ochi şi dragoste s-o asculte ca atunci cînd se abătea pe la dînsa. Zîmbi cînd o văzu intrînd îngrijorată în odaie.

— Nu e nimic, domniţă, un rău trecător. Am mai avut eu de astea, dar s-au dus cum au venit.

Doctorul Bonta, intrat la dînsul odată cu ctitora îi spuse sever :

— Nu ţi-am spus, vlădică, să nu mai alergi atît ? Lasă-i pe oameni să vie la prea sfinţia-ta cu nevoile ce-i poartă. Ia să vedem, cum te mai lauzi cu pulsul ? — spuse doctorul luîndu-i mîna.

— Trebuie să te mai cruți, preasfinția-ta. Are dreptate medicul: prea mult alergi de la un loc la altul, fără răgaz, că dacă te-ai prăpădi, cine să-ți ia locul pe care-l ții cu atîta cinste, că ai făcut să amuțească și pe cei ce se luptă cu biserica noastră — spuse Zamfira.

— De asta te îngrijorezi, domniță? Da nu se găsesc aci în mănăstire atîția care să-mi ia rîndul? Însuși arhimandritul mănăstirii, Ghenadie, care e un sfînt între ceilalți, este cel puțin tot atît de bun ca și mine — răspunse episcopul rîzînd, ca să-i descrețească fruntea. Dar nu te teme, însuși medicul te va încredința că n-o duc chiar atît de rău cu buclucașa asta de inimă.

— Da, răspunse acesta — ai duce-o și mai bine cu ea de-ai fi mai grijuliu de sănătatea preasfinției-tale. Lasă-l pe arhimandrit să vorbească celor care te-așteaptă afară, că abia s-o mai obișnui cu locul în care vrei să-l lași.

Episcopul schimbă vorba fără să-i răspundă medicului.

— Dar pe Mihai și pe Sidonia nu i-ați adus?

— Ba i-am adus — răspunse Zamfira —, dar i-am lăsat afară, să nu te neliniștească cumva.

— Ce vorbă e asta? Vin de la așa depărtare să mă vadă și-i ținești după ușă? — glumi episcopul. Adu-i înăuntru, rogu-te, nobile Bonta.

Dar aceștia nu-și pierduseră timpul cît stătuseră afară. Cercetaseră toate atelierele, ba chiar și cel de țesătorie al bătrînelor maici. Intrară deci îmbujorați la vlădica Christofor.

Amîndoi îi sărutară mîna cu veneratie, căci îl iubeau mult pe acest părinte bun al bisericii românești. Episcopul îi mîngîie pe amîndoi, întinzînd mîna să le dea niște zaharicale ce le avea pe masă, strînse tot pentru copiii ce veneau să-l cerceteze.

— Dacă v-a plăcut ce-ați văzut în mănăstire, rămîneți mai multe zile în ea! — mai spuse vlădica, ca să-i încerce.

Dar gluma se prinse.

— Rămînem, rămînem. Maică, lasă-ne cîteva zile aci! se rugă Mihai.

— Bine, rămîneți dacă puteți atît de ușor să vă părăsiți părinții — îi încercă la rîndul său Zamfira.

Copiii lăsară ochii-n jos.

— De ce-i necăjești, domniță ? Adică ce, părinții lor n-ar avea timp să mai rămînă și ei în mănăstire vreo cîteva zile ? — spuse bunul episcop.

— Să rămînem, dacă așa ți-e dorința, preasfinția-ta. Cine știe cînd ne vom mai putea întîlni ? — răspunse Zamfira, la gîndul plecării sale spre Alba-Iulia.

— Să știi însă, preasfinția-ta, că atît cît voi sta aci — spuse serios doctorul — vei sta culcat și-mi vei urma cu strictețe sfaturile. Și vom începe chiar de-acum. Trimite pe călugărul Ion să vorbească el sau părintele Ghenadie, cu oamenii ce te așteaptă. Știu ei ce să le spună cu privire la vlădica lor.

— Ei doamne, doar n-oi fi atît de bolnav ! — se împotrivi episcopul.

— Nu e vorba de asta, dar numai așa te pot vindeca de slăbiciunea ce-o ai acum preasfinția-ta, spuse doctorul și se scula să iasă. Și acum, copii, să-i lăsăm pe cei mari să se sfătuiască, noi s-o zbughim la jocurile noastre.

Și, cu toată opunerea Zamfirei, medicul Bonta ieși tîrînd copiii după el.

— Dar ai cumva vre-un necaz de-ai venit la mănăstire, fără măcar să-mi trimiți vro știre ? Dacă eram plecat ?

— Așa este ! Nu m-am gîndit la asta — răspunse Zamfira nehotărîtă să înceapă vorba. Dar pînă la urmă adăugă : Au venit zilele trecute cei doi principi ca să mă scoată din conac și să mă ducă din nou la palat, ca primă-doamnă a curții.

Episcopul îi cercetă o clipă figura, tăcut, apoi îi zise rar :

— Și domnia-ta ce-ai hotărît ?

— Încă nimic. De aceea și venii, ca să iau un sfat de la preasfinția-ta.

— Eu, domniță, aș spune să-ți cercetezi mai întîi cugetul, apoi nevoile, și în cele din urmă să mai cîntărești de e bine să-ți mai schimbi odată felul de viață ce-l duci.

— Am cercetat și cercetez, preasfinția-ta, toate acestea, pentru care fapt nu închid ochii mai în fiecare noapte. În ceea ce mă privește, n-aș mai pleca din cuibul meu, dar e Mihai. El crește la o parte de tineretul acestei țări, și ca mîine va trebui să se amestece cu el, dacă vrea să fie cineva în această țară. La curte, va crește laolaltă cu cei doi principi, copiii lui Kristof Báthory, într-o atmosferă prielnică

deprinderilor de curtean și de viață ostășească. Cu mine și cu bunii călugări se lasă pe tînjeală și crește mai mult ca o fată și va suferi mai tîrziu din pricina apucăturilor lui nefirești.

— Dacă așa sînt socotelile domniei-tale, urmează-le, domniță. Eu nu mă pot pune de-a curmezișul lor. Ai judecat întotdeauna cu multă înțelepciune și cred că nici acum nu vei da greș. Mă bucur, într-adevăr, în ceea ce privește pe Mihai de binele ce-i poate ieși înainte făcînd acest pas, dar mă îngrijorează starea sufletească a domniei-tale cînd vei da din nou de lume, nu-ți va fi pe plac și vei ofta după liniștea pierdută.

— Nu te gîndi la mine, bunule părinte, că mîine, poimîine o suna și pentru mine ceasul să cobor la strămunii mei, ci gîndește-te la noul vlăstar care se ridică și e păcat să nu-l lași să se înalțe după voie, acolo unde-i prieste.

— Bine, domniță, — răspunse blînd și puțin obosit vlădica Christofor. Fă după cum gîndești, că instinctul mamei e mai puternic decît orice judecată. Du-te la curte, și facă cerul să ți se împlinească toate gîndurile bune ! Numai, rogu-te, ia seama și la starea fizică a domniei-tale, ca să-ți poți vedea visul cu ochii în privința lui Mihai.

— Acest vis mă îndeamnă să plec — spuse Zamfira privind cerul strălucitor pe fereastra lîngă care se așezase —, dar este ceva în inima mea care mă reține pe loc, și mă întreb dacă nu judec pripit și neîntemeiat. Să fie în hotărîrea mea și oarecare milă de principesă, care mi s-a jeluit de starea sănătății ei, că piere zi de zi, și pentru care fapt ea nu se mai poate ține de creșterea copiilor ei ? Nu e oare slăbiciunea firii mele care mă duce spre un nou calvar ? Și iată, preasfinția-ta, pentru ce tot caut să mă sfătuiesc cu cineva care să-mi arate adevăratul drum de urmat.

Era atîta tristețe pe figura fiicei lui Moise-voievod, încît bunul Chistofor își simți inima grea. Încercă s-o întărească cu vorba lui domoală și părintească.

— E greu să vezi dintr-o dată pe care parte se va lăsa talerul balanței dacă nu ai toate greutățile. S-ar putea ca viitorul lui Mihai să atîrne mult prea greu pentru puterile ce apasă pe celălalt taler, dar omul trebuie să încerce, să lupte pentru a-ș împlini gîndul cel bun. Pleacă, domniță, și Domnul să te aibă în paza lui.

Zamfira respiră parcă uşurată de o mare răspundere. Mai era şi altul care să-i spună să plece, nu rămăsese singură în faţa acelei hotărîri care-o ducea pe o cale nouă în viaţă. Ea nu văzuse nimic din mîhnirea bunului părinte care vroia s-o liniştească puţin, luîndu-şi asupra o hotărîre care-l neliniştea deopotrivă ca şi pe ea.

Fiica lui Moise-voievod intră din nou în lumea palatului, de unde nu știa cînd va mai ieși. Se așează cu Mihai și cu cele două femei ale sale în odăile hotărîte de principesă, aproape de ale ei. Stătea în palatul din mijloc, ridicat de Ion Sigismund, ca să lege celelalte două corpuri rămase stinghere de o parte și de alta. Aici odăile erau mai spațioase și mai luminoase, după tipicul arhitecturii franceze. Avea deci pe seama sa un mic apartament în palat, în care se simțea stăpînă. Personalul trebuincios era cel al palatului, avea cai de călărie și trăsuri pentru orice nevoie a sa. Lua masa cu principele și principesa, iar Mihai nu se mai despărțea de micii principi, folosindu-se de aceiași preceptori ca și ei. Amîndoi copiii principelui erau sub directa influență a lui pater Seleszy, cel dintîi iezuit intrat în Ungaria, venit ca simplu călător, la început, ca să rămînă apoi pentru totdeauna lîngă principe, cu toate că nobilii calviniști și cei unitarieni nu-l puteau suferi.

Mihai învață împreună cu principii la colegiul Nady din Alba-Iulia, însă ținut de mama lui sub supraveghere în ceea ce privește dogmele religioase, care-l deprindea să vadă neconcenit deosebirea dintre religia ortodoxă și cea catolică, fapt privit de călugărul iezuit Seleszy ca pe-un amestec îndrăzneț în învățăturile lui, din care pricină nu vedea cu ochi buni intrarea domniței valahe în palat. Acest colegiu era foarte bine organizat și sprijinit de rectorul Universității din Cluj, Antonic Possevino, care izbuti prin propaganda lui să atragă în el mulți fii de nobili, pe care încerca apoi să-i treacă din nou la catolicism împreună cu părinții lor. Această intenție de contrareformă prin învățămînt începu însă să aducă tulburări în stat din partea celor mai dîrzi apărători ai celorlalte religii din Ardeal. Kristof Báthory era însă un prea bun catolic ca să le ia în seamă, ceea ce determină creerea

unor grupe de nemulţumiţi împotriva sa. Se mai adăuga şi nemulţumirile cauzate de cererile tot mai dese de bani şi oaste ale regelui Poloniei, încurcat în cheltuieli mari din pricina războaielor dese la graniţa de răsărit a Poloniei pentru mărirea ţării sale.

În ţările Române se petrecuseră de asemenea multe, în cei doi ani de la plecarea lui István Báthory. După numeroase intrigi şi zbucium, doamna Ecaterina, ajutată de vornicul Ivaşcu, izbuti ca fiul ei nevîrstnic, Mihnea, să fie recunoscut de Poartă domn în locul decedatului lui părinte, Alexandru. Dar dacă din partea Munteniei nu se mai mişca nimeni la graniţa ardeleană, cu Ţara Moldovei lucrurile nu erau tocmai la locul lor. Kristof Báthory şi fratele său, regele Poloniei, erau mereu hărţuiţi la graniţa de est din pricina schimbărilor de voievozi aduşi de cazacii care năvăleau peste Nistru ; goneau din scaun pe Petru Schiopul, jefuiau Moldova şi pe vecini şi plecau apoi, după ce-şi puneau un domn adus de ei. Urmau, după asta, cereri din partea turcilor să intre în Moldova cu oşti şi să-l readucă în scaun pe vechiul voievod. Iar dacă se împotriveau cei doi Báthory, erau ameninţaţi cu pustiirea ţărilor lor de către tătari. Încă din 1577, Kristof Báthory trimisese în Moldova pe nepotul său István, împreună cu căpitanul Balassa, ca să-l ajute pe Petru, fugit în Muntenia, să se suie din nou pe scaunul Moldovei ; dar nici în 1578 nu fu mai multă linişte la curtea din Alba-Iulia. Se trimisese vorbă mereu la Braşov, după arme şi ajutor ostăşesc, împotriva aceloraşi cazaci, ce aduceau un alt domnişor, Alexandru, să-l aşeze domn în locul molaticului Petru.

Plecară iarăşi alţi conducători de oaste, Nagy şi Rácz Farkás. Dar nici atunci hărţuielile pentru scaunul Moldovei nu luară sfîrşit, fiindcă veneau mereu tot alţi şi alţi domnişori, ce se dădeau rude cu Lăpuşneanul, Petru Rareş sau Ştefan Lăcustă. Ardealul să săturase de toate aceste încurcături în care-i băgau mereu turcii, sau chiar însuşi István Báthory. Plecaseră în Polonia unii dintre cei mai buni căpitani de oaste ai Ardealului, cum erau un Szekély Kallay, un Vaseleny Bornemissza, un Ştefan Lazăr, ba chiar şi Gáspár Békés, care se împăcase la urmă cu regele polon, şi rămase cel mai credincios sfetnic al său pînă la moarte. Toţi se luptaseră vitejeşte împotriva duşamnilor Poloniei, sau ai Moldovei.

Este drept că și István Báthory îi răsplătea cu ranguri și moșii, așa cum făcuse cîndva în Ardeal regina Isabella, și adună pe lîngă sine cei mai buni ostași și oameni de seamă din Ardeal. Acest fapt nu era prea bine văzut de mulțimea maghiarilor din micul stat care rămînea pe loc și se plîngeau că regele polon sărăcește Ardealul de oamenii lui de seamă și de venituri. Și toate se spărgeau în capul lui Kristofor Báthory, care asculta, fără să se opună, de poruncile regelui polon pentru a-i mări gloria și țara, micșorînd în schimb independența și însemnătatea micului stat maghiar.

Ca să scape de necontenitele hărțuieli din partea graniței moldovene, István Báthory se gîndi să pună în scaunul ei un om care să fie în stare să țină singur piept cazacilor de la Nistru și să fie în schimb un supus al său, ocrotit de dînsul și gata să-l slujească la cel dintîi semn, după cum făcea fratele său din Ardeal. Visa poate să ajungă suveran și peste cele trei voievodate supuse Sultanului. Scrise deci printr-un om de credință fratelui său că e timpul să pună în aplicare planul întocmit de el înainte de plecare din Ardeal, să unească prin căsătorie pe Markhássy cu Zamfira pe cînd el va lucra la Constantinopol, ca acesta să capete scaunul Moldovei.

Lui Kristof Báthory, pasul acesta i se păru greu de trecut, cel mai greu din cîte realizase în viața lui. Cum să îndemne pe nenorocita de femeie, care abia se liniștise, să intre într-o întrigă de domnie care nici nu era sigur că va ieși la liman ? Dar nu se putea împotrivi voinței fratelui său, care hotăra singur, fără să-l întrebe pe el sau pe ceilalți de se învoiesc sau nu. Pînă la urmă, se hotărî să vorbească mai înainte lui Pál Markhássy.

— Cred că a sosit vremea — îi spuse el după ce-l chemă la dînsul — să-ți iei o soție ca să te mai țină la o parte de petrecerile nechibzuite la care te dedai de la o vreme încoace.

Markhássy îl privi mirat și oarecum izbit în mod neplăcut de amestecul principelui în viața sa particulară. Îi răspunse deci îndrăznet și uscat :

— Alteța-sa principele Ardealului dorește cumva să scape de mine ? Poate ai și găsit un înlocuitor al meu la curte ?

— Nu vorbi prostii ! — îi tăie vorba Kristof — ți-am găsit o soție demnă și de a fi regină.

De la o vreme, principele Ardealului începuse să tușească des cînd vorbea. Îl obosea și se îneca în tuse. Markhassy îl privi zbătîndu-se cîteva minute, și după ce se liniști, îi spuse nepăsător :

— Pot ști și eu cine e acea pasăre rară care-mi va cînta în colivie ?

— E vorba de Zamfira, prima noastră doamnă de la curte. Văduva a doi iluștri nobili din acest stat.

— Și cu peste zece ani mai mare decît mine — răspunse Markhássy batjocoritor.

— Nici o femeie de vîrsta ei nu-i poartă cu mai multă tinerețe ca dînsa. Fiica lui Moise-voievod și-a păstrat cu adevărat pînă azi frumusețea și vigoarea din trecut. E o ființă aleasă și plină de virtuți.

Pál Markhássy întîrzia să-i răspundă. De ce nu-i făgăduia mai curînd pe fiica lui ? Era încă mică de ani, dar putea s-o mai aștepte vreo doi trei, de aci înainte, numai să se știe în tot Ardealul că-i fusese dată lui. Prin Grizelda i-ar fi fost deschis drumul spre domnia Ardealului, dacă l-ar mai fi sprijinit și cei cîțiva nobili maghiari împrieteniți cu el. Dacă-l văzu că stă atît pe gînduri, Kristof se simți dator să adauge :

— Are avere mare, și apoi... cine știe... poate aduce ca zestre și scaunul vreunei țări românești. Știi bine, e vlăstar din neamul Basarabilor.

Pál Markhássy ciuli urechile. Averea despre care se vorbea atît de cînd cu desfacerea și publicarea celor găsite în casa ei după moartea ultimului său bărbat putea să-i fie de folos la cumpărarea unui scaun domnesc. Dar de ce nu cel din Ardeal, unde era prea bine cunoscut pentru faptele lui vitejești și unde capul țării abia se mai ținea pe picioare de bolnav ce era ?

Fără să știe de ce, Kristof Báthory se simți atins de un gînd dușmănos și, instinctiv, se grăbi să sfîrșească vorba cu el.

— Sprijinul îl vei avea din partea noastră și a regelui Poloniei. Dar fără însoțirea cu fiica lui Moise-voievod va fi mult mai greu de adus la îndeplinire. Alege dar : Ori rămîi și de-aci înainte în slujba mea, ori te fac voievod, stăpîn în țara ta. Aceasta-i tot ce aveam să-ți spun — vorbi voievodul între două accese de tuse. Acum, chiamă-l, te rog, pe medicul Marcello Squaroialupa, care trebuie să fie în odaia de alături, și mîine să-mi dai răspunsul — da, sau ba.

Pál Markhássy se înclină şi plecă după ce se mai încredinţă o dată, văzînd pe principe cum se frămînta în jilţul său, că mult n-avea s-o mai ducă cu boala lui de piept, iar el ar fi un netot să se grăbească să plece într-o altă ţară. Cît despre Zamfira, averea ei putea să-i ajute pentru un început, apoi avea să vadă ce va face şi cu ea.

Cu aceste planuri în gînd, nici nu trecuse bine pragul odăii principelui, că legătura lui cu fiica lui Moise-voievod era ca şi făcută. Se întîmplă ca tocmai atunci să treacă pe lîngă el Zamfira ; o privi cu zîmbetul pe buze cum nu-i sta în obicei, şi se plecă înaintea ei, ca şi cel mai graţios cavaler al curţii, ceea ce miră pe prima doamnă de schimbarea nobilului îngîmfat şi grosolan.

A doua zi Pál Markhássy se arătă în faţa principelui cu hotărîrea de a fi soţul Zamfirei. Şi rămînea acum lui Kristof Báthory cea mai grea dintre însărcinările date de fratele său : s-o facă pe fiica lui Moise-voievod să primească ceea ce puseseră la cale. Se hotărî pînă la urmă şi o rugă printr-un aprod să poftească la dînsul. Zamfira veni grăbită, cu bănuiala că-i va spune ceva rău de principesă, care căzuse la pat şi era mai bolnavă decît bărbatul ei.

După ce Kristof Báthory, care-i ieşi înainte, o duse foarte atent la un jilţ în faţa lui, se aşeză şi dînsul şi, după ce-i lăsă cîteva clipe de reculegere, principele îi vorbi deschis şi fără de ocol.

— Te-am rugat să vii pînă la mine în folosul domniei-tale şi al lui Mihai.

— În folosul nostru ? — întrebă ea mirată, şi-ndată se gîndi că poate îi îndepărtează de la curte din pricina bolii lor.

— Întocmai, onorată doamnă, şi te rog să ai răbdare spre a mă asculta pînă la sfîrşit — spuse dînsul tuşind zgomotos.

— Vrei să te ajut cu ceva ? — întrebă ea apoi, cînd văzu că tusea nu-i conteneşte.

— Nu, nimic altceva decît să mă asculţi liniştită. Este vorba de un plan, făcut ca să fiu sincer, de fratele meu, regele Poloniei.

— Regele ? în ce-ar putea el să mă amestece ? — întrebă repede Zamfira puţin îngrijorată, la gîndul că ar putea s-o cheme şi pe dînsa la curtea lui.

— Ţi-am spus să ai răbdare şi să nu mă întrerupi. El ar dori să te facă soţia unui voievod al unei ţări române, deocamdată poate al Moldovei.

— Dar cum poate regele să facă astfel de planuri, fără să ţină seama de starea mea de acum ? — întrebă Zamfira, atinsă în mîndria ei.

— Eşti fiică de domn şi-ar putea atîrna mai greu în balanţă la cumpărarea scaunului domnesc de la turci — spuse principele, privind în altă parte.

Îi era şi lui silă de ceea ce încerca să facă.

— La drept vorbind, nici nu prea înţeleg de ce vrea să se amestece la intrigile de domnie din ţările vecine ! — izbucni Zamfira.

— Fiindcă a auzit că turcii, plictisiţi de slăbiciunea celor puşi de ei, s-ar fi hotărît să le transforme în paşalîcuri sub un beglerbeg.

Cele spuse de Kristof erau adevărate. Starea în care ajunseseră ţările române îi făcuse pe turci să se gîndească la prefacerea acestora în provincii turceşti şi apărarea lor cu armată turcească, plan ce-l neliniştea pe István Báthory, care, cu toată prietenia arătată lui de turci, nu voia să-i aibă vecini.

Oricît de înstrăinată ajunsese Zamfira faţă de ţările române, o legau de ele strămoşii ei, credinţa şi amintirile din copilărie. Vorba principelui începu să lucreze în sufletul ei şi să sape ca o daltă pînă în adîncuri ce răscoli şi aduse la suprafaţa dragostea ce-o purta poporului de care e legată prin naştere.

— Dar nu se poate oare găsi o altă femeie în locul meu, care să împlinească aceste condiţii ? — întrebă totuşi ea.

— Cine ? Găseşte-o domnia-ta ; să aibă numele domniei-tale, să fie bine privită de cei de la Constantinopol, să posede averea, înţelepciunea, şi un fecior care să asigure dinastia creată în cazul că se vor ivi alte lupte de domnie în viitor.

— Dar alteţă... mai încercă ea să se apere.

Kristof Báthory îi luă vorba din gură.

— Dacă te gîndeşti numai la domnia-ta, ca să-ţi păstrezi liniştea şi viaţa fără mari griji pînă la adînci bătrîneţi, ai avea poate dreptate să nu primeşti, dar ai un fecior. De ce să te pui de-a curmezişul norocului lui ?

Zamfira se zbuciumă în gînd sub puterea acelui plan prea îndrăzneţ, la care nu visase decît în jocul cu Mihai. Era o curată nebunie... gîndi dînsa apoi ca fulgerul de iute. Boierii nu-l vor primi, fiind ungur după tată... se vor plînge la sultan... se vor răscula... îl vor goni sau îl vor răpune prin vicleşug... vor pătimi amîndoi... dar va avea ocrotirea Ardealului şi a Poloniei... De ce ? Cu ce scop oare ? O îndemnau dorinţele ei şi ale fiului să domnească... Mihai ar fi un bun voievod... iubit de ţară... cuminte şi înţelept ca şi străbunicul lui, Radu cel Mare. De ce ar fi altul în locul lui ? Dar pentru a ajunge acolo, ea va trebui să se lege de un bărbat ce îi era cu totul străin. Un om ales de alţii, ca şi cei din trecut. Şi sila de el o scutură ca frigurile. Noul ei bărbat... viitor voievod... de pe urma căruia Mihai poate ajunge domn... Şi, fără a apuca să mai cîntărească cele auzite, întrebă ca îndemnată de altcineva.

— Şi cine este acela ce-mi este hărăzit de bărbat ?

— E o taină cunoscută numai de noi şi te rog s-o păstrezi chiar dacă nu vrei să primeşti. Află deci că este vorba de viteazul şi mult stimatul de turci, cavalerul Pál Markhássy.

— Pál Markhássy ?! — abia apucă să spună Zamfira, simţind că i se strînge în gură tot amarul unei vieţi de suferinţe.

Se gîndi că acesta, ieşind de la principe, cunoscuse înaintea sa planul principelui şi o silă grozavă i se făcu de acest nobil căutat de justiţia germană şi atît de preţuit la curtea ardeleană. De aceea se plecase atît de curtenitor în faţa ei. Se gîndise că are s-o stăpînească. Ce ruşine ! Principele o lăsă un timp să-şi mai risipească dezamăgirea şi-i vorbi cu ton prietenesc :

— E un nobil cu multe calităţi ostăşeşti, foarte bine găsit de fratele meu ca să apere prin vitejia sa Ţara Moldovei. Turcii îl vor primi, dacă regele Poloniei le va garanta, trimiţîndu-le şi cîteva pungi de aur, că poate fi omul lor de încredere în aceste vremuri de zăpăceală şi luptă.

— Eu nu pun la îndoială părerea bună ce v-aţi făcut asupra acestui ostaş, dar mă gîndesc la nepotrivirea dintre noi, atît în privinţa vîrstei, cît şi în privinţa firii noastre — răspunse Zamfira pornită împotriva tuturor.

— Nu te pripi să dai un răspuns definitiv înainte să cumpănești ce poți cîștiga și ce poți pierde din această unire, fie chiar și nepotrivită. Și mai cugetă un pic și la soarta neamului din care te tragi.

Cu aceste vorbe, principele se lăsă pe spate, obosit. Trecuse prin clipe grele. Cu ce se va alege din acest zbucium? Și gîndul că fratele său începuse să se folosească de el fără nici o îngăduință îl amărî într-atît, încît figura lui palidă arăta o mare descurajare. Zamfira îl privi o clipă cum sta cu ochii închiși și iar o cuprinse mila pentru acest om prea încercat în viață, ca și ea. Dar ce putea să facă? Ieși ușor, dar nu uită să trimită pe doctorul lui, să-l mai întărească cu vreun leac.

După ce ieși de la principe, Zamfira ocoli camerele principesei și se îndreptă spre odăile sale. În prag îi ieși Mihai cu ochii roșii de plîns și abia de se ținea să nu izbucnească în fața ei.

— Ce s-a întîmplat cu tine? Ce este, Mihai?

După ce se codi puțin, băiatul îi spuse:

— Vlădica Christofor s-a stins din viață!

— Cum? Cine ți-a adus vestea?

În camera lui Mihai îl găsi pe călugărul Ion. El venise cu vestea cea atît de tristă pentru toți.

— Cum s-a întîmplat, părinte?

— A intrat acu două zile, după un drum lung făcut pînă la Brașov, foarte ostenit și a cerut să i se aducă ceva de băut, dar pînă ce să ajungă fratele cu apa, el și căzuse de pe jilțul său, cu fața la pămînt. Voise poate să se scoale — răspunse călugărul, care fusese din tinerețe mîna dreaptă a lui Christofor, și împărtise cu el atît binele cît și răul. — Avusese, se pare, o neînțelegere cu Mihai de la Șchei, fiul lui popa Petre, pentru tipărirea *Liturghierului*, și chiar cu Lorinț, care are sub tipar *Psaltirea* în limba slavonă.

— Îl înmormîntați în curtea mănăstirii, cred.

— Da, i-am găsit un loc bun. Iar cît privește înmormîntarea, asta depinde de domnia-ta, să hotărîm cînd s-o facem. Vii la Silvaș sau nu poți acum?

— Cum să nu viu? Mai e vorbă! Plec chiar mîine dimineață, o dată cu sfinția-ta. După amiază tîrguiește tot ce trebuie pe socoteala mea. Eu mă duc să vorbesc cu principesa că voi lipsi de aci cîteva zile.

Cînd intră la principesă, aceasta înştiinţată de principe de ceea ce avea să-i vorbească Zamfirei, îi zîmbi prietenos şi-i întinse mîna s-o apropie de ea în aşteptarea răspunsului atît de aşteptat de soţul ei.

— Stai aci, lîngă patul meu, scumpă doamnă, şi spune-mi de ce arăţi atît de zbuciumată ?

Zamfira şi uitase de Pál Markhássy.

— Mulţumesc, bună principesă. Am venit să vă rog să-mi îngăduiţi să lipsesc de la curte vreo cîteva zile.

— Dar de ce ? — întrebă repede principesa, cu teamă că fuge din nou la Sîngeorgiu. Unde vrei să te duci ?

— Trebuie să plec numaidecît la mănăstirea Silvaşului, ca să fiu de faţă la înmormîntarea vlădichii Christofor.

— Credeam că mi-aduci o veste mai veselă, spuse aceasta zîmbind cu înţeles.

Zamfira îşi dete seama îndată că principesa ştie de tot ce vorbise cu principele şi-i răspunse fără ocol :

— Vreţi să-mi amintiţi poate despre cavalerul Pál Markhaszy ?

— Întocmai ! Aseară, stînd de vorbă cu bărbatul meu, mi-a spuse ceea ce avea de gînd să-ţi vorbească. M-am bucurat, pentru că, în adevăr, meriţi să ai o demnitate mai înaltă decît cea pe care o ţii la curtea noastră.

— Pentru mine, alteţă, viaţa nu-mi mai poate da nici alte demnităţi, nici alte bucurii decît cele pe care le-am avut. Dar mă iertaţi, înaltă doamnă, că nu găsesc tocmai potrivit să mă gîndesc la altceva decît la bunul meu confrate şi prieten, Christofor, pe care l-am pierdut pentru totdeauna. Voi mai cugeta la ce-mi vorbiţi în liniştea ce o voi găsi la mănăstirea Silvaşului.

— Şi fie ca hotărîrea ce-o vei lua să aducă folos şi bucurie celor dimprejurul domniei-tale ! Cale bună şi să te întorci sănătoasă !

După aceasta, principesa o îmbrăţişă. O preţuia mult. Cu mare greutate izbutise Kristof Báthory să-i ia încuviinţarea ca s-o depărteze din palat prin căsătoria şi plecarea ei în Moldova.

După înmormîntarea vlădicăi Christofor, plîns de toţi românii din Ardeal care-l cunoscuseră îndeaproape, se adunară la sfat toţi călugării, împreună cu cititora, ca să aleagă alt

episcop înlocu-i. Sorții căzură pe stareţul mănăstirii, Ghenadie, călugăr învăţat şi foarte smerit. Dar acesta dădu ideea să se ceară principelui învoirea să fie hirotonisit din nou în Muntenia după datina Tării pînă la popa Eftimie. Zamfira se îndatora să vorbească principelui, iar ca stareţ fură de părere să fie numit călugărul Ion, care fusese mîna dreaptă a lui Christofor, şi prin purtarea şi învăţătura lui putea face cinste mănăstirii, acum bine văzută şi lăudată chiar de vlădicii străini.

Se bucură Zamfira de orînduiala cuminte ce găsi la mănăstirea Silvaş. Îşi dădea seama că după moartea ei va putea dura încă mulţi ani iubită şi cinstită de români. Stareţul Ion, cel care avea să ajungă mai tîrziu sub Mihai Viteazul „cu mila lui Dumnezeu, Ion, vlădica ot Bălgrad la Arhiepiscopia şi Mitropolia Bălgradului, Vadului, Silvaşului, Făgăraşului, Maramureşului şi Ţării Ungureşti", era un om blînd, cu o viaţă curată, modest şi învăţat, ca şi vlădica Christofor, care-l apucase încă de copil.

Zilele petrecute la mănăstire fură pentru Zamfira prilej de destindere şi un popas înviorător înainte de furtuna ce avea să se deslănţuie curînd asupra vieţii sale. Se aflau în primăvara anului 1579. O trăgea inima să rămînă pentru totdeauna între bunii călugări şi duioasele măicuţe ce se îngrijeau de ea la tot pasul. Dar Mihai ? Ce să facă acolo ? La curte prinsese alte deprinderi, şi învăţătura de la colegiul iezuit n-ar fi părăsit-o pentru nimic în lume. Să-l lase singur ? Cum ar fi putut să se îngrijească, fiind mai ales atît de bolnăvicios ? Internatul nu-i făgăduia nimic bun. Iezuiţii l-ar fi silit să-şi renege naţia şi credinţa. Mai bine să stea cu el, să-l supravegheze îndeaproape. Şi gîndul i se sucea şi se învîrtea mereu împrejurul altuia, ce i se înfipsese în minte ca un ghimpe veninos. Pál Markhássy ! Dacă nu i s-ar fi năzărit de domnie pentru feciorul său, numele acesta s-ar fi şters, desigur pentru totdeauna din memoria ei. De aceea, începu să stea la sfat cu sine însăşi, fiindcă nu mai avea pe nimeni aproape de ea s-o înţeleagă. Christofor murise, Bonta era împotriva a tot ce-i putea aduce nelinişte şi grijă. Venise la înmormîntare împreună cu Sidonia, dar i se păru Zamfirei cu totul desprins de lumea pămîntească. El însuşi îşi aştepta sfîrşitul, fără să spună cuiva de boala ce-l rodea. Sidonia îl întovărăşea pre-

tutindeni, de teamă să nu-şi pună capăt zilelor, atît era de urmărit de ideea morţii, aşa că nu putu găsi în acele clipe hotărîtoare nici un prieten, nici o îndrumare. Ce să-i răspundă principelui? era marea ei întrebare, cu care se afunda în mijlocul codrului abia înmugurit. Şi tot felul de amintiri duioase îi umplea mintea ca un baraj împotriva hotărîrii ce trebuia s-o ia. Să ajungă Ţara Românească paşalîc? Să fie duşi bieţii români, ca maghiarii prinşi în Banatul stăpînit de turci, şi omorîţi în jocurile de gladiatori din Constantinopol? Poate cunoscuţi, poate rude de-ale ei? Dacă soarta hotărîse ca feciorul său s-o scape din această pacoste, să se oprească la sila ce i-o făcea numai vederea lui Pál Markhássy? Dar te puteai încrede într-însul, dacă-l înşelase pînă şi pe împăratul Maximilian?

Cu astfel de frămîntări se-ntoarse la Alba-Iulia. După ce se mai socoti în tăcerea odăii sale, cu silă şi fără silă pentru ceea ce trebuia să facă, ceru învoirea să vorbească principelui. Era la mijloc şi dorinţa lui Ghenadie de a se hirotonisi în Ţara Românească, pe lîngă numirea lui ca episcop în locul lui Christofor.

După ce se învoi la tot ce-i ceruse Zamfira pentru mănăstirea ei, lăsînd-o cîteva minute să respire, principele o întrebă binevoitor:

— Atît ai vrut să-mi spui?

— Ba nu. Vreau să mai adaug că primesc povaţa alteţei-voastre ca să mă întovărăşesc cu omul pe care mi l-ai ales, numai Dumnezeu să mă păzească să nu fie unul ca fostul voievod al Moldovei Despot Heraclidul.

— Despot nu a fost sprijinit de regele Poloniei, ca Pál Markhássy — răspunse scurt principele, izbit de apropierea ce-o făcuse. Te felicit totuşi pentru hotărîrea luată şi-ţi doresc bucurie în noua căsnicie.

Cununia se făcu repede la curte, şi o ştafetă grăbită fu trimisă regelui polon. Era şi timpul, că tocmai se hotăra la Constantinopol mazilirea lui Petru Şchiopul, şi pentru scaunul Moldovei se tîrguiau mulţime de domnişori propuşi de unul sau altul dintre trimişii străini, care voiau să tragă ceva foloase băneşti din sforăriile lor. Vizirul vroia însă să numească un voievod viteaz, cu care să nu aibă bătaie de cap,

cum avusese cu fratele lui Alexandru-voievod. István Báthory, după ce primi vestea nunții făcute la Alba-Iulia, trimise numaidecît omul său, cu tot felul de făgăduieli și asigurări către marele-vizir. Numai că socotelile lor fură împiedicate de însuși cel pe care-l doreau domn în Moldova, Pál Markhássy, Acesta începuse a lucra pe cont propriu, cerînd domnia Ardealului, cu intrigi împotriva lui István Báthory, că ar fi lacom să stăpînească dintr-o dată trei țări, și apoi să se arunce cu oaste împotriva turcilor. Toată diplomația pusă deci în joc și banii cheltuiți rămăseseră zadarnice căci fusese trezită neîncrederea vizirului. Și față de Zamfira, Pál Markhássy luă aerul unui soț despot. Ca să ajungă doamnă, cum dorea, îi spunea că avea nevoie de bani pentru a cumpăra scaunul domnesc. Începuse mai întîi cu vorba lingușitoare, pe care Zamfira le respinse cu demnitate, apoi încercă să se vaiete împotriva principelui, care-l băgase în datorii pentru darurile ce trebuia să le facă diferitelor persoane cu trecere la Poartă. Zamfira, care știa cum stau lucrurile cu turcii, îl crezu și-i dete mereu sumele pe care le cerea, în plus odoare scumpe pentru sultane. Intră chiar și în veniturile ei de la moșiile ce le avea răspîndite prin Ardeal, ai căror administratori stăteau sub teroarea noului stăpîn. Rămăsese să locuiască în palat, avînd camere separate, împreună cu Mihai, fapt ce-l înfurie peste măsură pe comandantul oștilor domnești, căruia i se dăduse de la cununia sa cu Zamfira comanda și a întregii oaste din Ardeal. Primea la el diferiți nobili, necunoscuți soției sale, cu aere de stăpînitori și de protectori ai lui Pál Markhássy, oameni pe care nu-i mai văzuse vreodată venind la curte, înaintea principelui. Toți aceștia conspirau împotriva lui Kristof Báthory și a fratelui său regele Poloniei. Și casa fiicei lui Moise-voievod ajunsese nod de legătură între cei ce săpau căderea Báthoriștilor în chiar palatul lor. Starea din ce în ce mai rea a sănătății lui Kristof îi convinse să aștepte mai curînd moartea lui naturală decît uciderea lui, ce putea să aducă neplăceri din partea regelui polon.

Dar prima-doamnă a principesei nu se lăsa ademenită nici de declarațiile lui false de dragoste, nici de scenele de gelozie, jucate cu mare îndemînare, și nici măcar de făgăduiala de mărire ce i-o vîntura mereu pe dinaintea ochilor. La în-

ceput crezuse şi ea în numirea sigură a lui Pál Markhássy ca domn în Moldova, dar cînd scaunul domnesc din această ţară fu luat de Iancu Sasul, în decembrie 1579, un fiu nelegitim al lui Petru Rareş, ce stătuse pînă atunci la Rhodos, deveni tot mai bănuitoare, cu privire la intrigile ce se ţeseau prin ştafetele purtate în Alba-Iulia şi Constantinopol. Acestea erau atît mai de neînţeles, cu cît după uciderea marelui-vizir Sokoli, de către un derviş, cel care venise în locu-i, Ahmed-paşa nu-l iubea de loc pe regele polon. Cererile necontenite de bani şi de odoare, veniturile încasate de la moşii nu mai aveau deci nici un rost să pornească spre sultan şi oamenii lui. Unde plecau atunci şi în care scop ? Ca urmare începu să pună frîu cheltuielilor lui. Noua sa purtare stîrni însă firea brutală a lui Pál Markhássy, care deveni certăreţ. Ifosele lui începură să displacă şi principilor. Se amesteca în toate, pînă şi în viaţa de toate zilele a palatului. Fiind comandant al oştirii, cheltuia prea multe parale cu înarmarea ei. Pentru ce ? — se-ntreba Kristof Báthory în clipele lui de odihnă. Ţările române se liniştiseră sub noii domni, regele polon încetase deocamdată cu războaiele ; şi pentru ţara săracă a Ardealului era prea costisitor să întreţină o asemenea armată.

Viaţa dusă laolaltă cu Pál Markhássy ajunsese pentru Zamfira un adevărat calvar, căci era tiran cu cei umili, îndrăzneţ, îngîmfat şi brutal cu cei intimi, uşuratic şi petrecăreţ în afară de casă. Ţinut din scurt de soţia lui pentru golurile lăsate în averea sa, începu s-o ameninţe cu tot felul de vorbe urîte şi să se răzbune pe Mihai de cîte ori nu căpăta mîna liberă să încaseze veniturile ei. Chiar de la începutul anului 1580, ea se gîndi să vorbească principelui despre nepermisa lui purtare faţă de ea şi să-l roage s-o desparte cum o şti, că nu mai poate să-l îndure în apropierea ei. Atunci căzu bolnav şi Mihai, care tînja de cîtăva vreme fără poftă de mîncare şi fără chef de învăţătură. Starea lui sufletească era influenţată şi de suferinţele îndurate zilnic de mama lui din partea omului pe care nu-l suferise niciodată. Avea abia treisprezece ani şi crescuse slab şi deşirat. Markhászy nici nu voia să-l ştie în apropierea lui. Îl trimitea în odaia sa îndată ce-l întîlnea prin casă. Mama lui vedea cu spaimă cum se ofileşte şi se stinge, dar nu vroia să creadă că se va sfîrşi.

Se gîndea să-l ducă la țară, să-l întremeze o vreme în aerul curat al muntelui. Știa că Markhássy îl urăște, dorindu-i cît mai grabnic moartea, furios că nu poate intra cum ar fi vrut în întreaga lor avere, rămasă de la Kesserü și Niesovsski.

Ca să nu mai aibă scandal mereu în casă, Zamfira se izolase complet, împreună cu Mihai, departe de odăile lui. Markhászy începu atunci să aducă fără pic de rușine femei și să petreacă cu ele în văzul slujbașilor de la palat, care de teama lui nu îndrăzneau să dea pe față principilor purtarea lui necuviincioasă în acel loc.

Plecînd la principe, hotărîtă în cele din urmă să-i spună totul, cu rugămintea să-l potolească sau s-o deslege de el, Zamfira nici nu-și putea închipui ce avea să mai afle acolo. Kristof Báthory tocmai primise știrea de la regele Poloniei despre sforăriile lui Pál Markhássy împotriva lor. Furia principelui ajunsese la culme cînd Zamfira întră în camera sa. István Báthory mai insinuase că poate însăși principesa valahă întreținuse cu banii ei toată acea țesătură de intrigi dimprejurul lor, cu gînd să ajungă principesa Ardealului, și că ar fi bine să-i pună pe amîndoi sub observație. Dar Kristof nu se mai putu reține în fața fiicei lui Moise-voievod.

— Bine că ai venit, doamnă, ca să afli cu o clipă mai curînd de răul pe care pot să ți-l aducă tocmai prietenii pe care-i ții sub aripă, ca să le fie cald. Din tonul aspru și disprețuitor al principelui Zamfira înțelese că și de ea era vorba în supărarea ce-l cuprinsese.

— Ce vă supără, alteță pot ști ? întrebă dînsa fără să-și piardă cumpătul.

— Trimiteți ștafete peste ștafete la Constantinopol, săpînd locul meu, pe care, drept să-ți spun, ți l-aș da cu amîndouă mîinile de-aș fi liber s-o fac. N-ar fi nevoie atunci să vă străduiți atîta și să cheltuiți pentru o mărire pe care eu o urăsc, fiindcă mi-a stors toată vlaga din mine, scurtîndu-mi viața. A, dar poate credeți că o să mor mai curînd sau că vor pune mîna pe mine turcii, să mă ducă legat cu lanțuri de mîini la Constantinopol, unde să mă arunce în închisoare, ca pe Mailat. S-a descoperit însă șirul intrigilor voastre, și acum eu voi cere turcilor să vă ridice ca pe niște tulburători de pace în Ardeal.

Zamfira, deşi acuzată pe nedrept îşi dete seama unde se dusese o bună parte din averea sa. Răspunse totuşi liniştită :

— Eu nu am cunoştinţă de altceva decît că mi s-a dus averea fără să ştiu unde se duce şi cu ce scop. Am tăcut pînă acum, crezînd că acest domn, care se întîmplă să fie soţul meu, lucrează mînă-n mînă cu alteţa-voastră.

— De ce i-ai lăsat mînă liberă, cînd vedeai că nu mai este rost să ajungeţi în Moldova, fără măcar să-mi pomeneşti despre risipa lui ?

— Vorbiţi-mi, vă rog, mai deslușit. Vă asigur încă o dată că nu ştiu nimic din cele ce s-au petrecut la spatele meu.

Principele o privi mai atent, fiind mai puţin bănuitor decît regele Poloniei. O văzu slăbită şi trecută, de parcă ar fi îmbătrînit dintr-o dată cu zece ani. Toată frumuseţea ei nobilă se ofilise, lăsînd să se vadă urme adînci de suferinţă îndurată în tăcere. Remuşcarea începu să-i surpe supărarea împotriva ei. Văzu clar că Zamfira nu putuse să intre într-un complot cu scopuri atît de necinstite. Îi citi atunci scrisoarea lui István Báthory şi bănuiala ce-o avusese chiar împotriva ei.

— Nu-mi mai rămîne decît o scăpare din această tristă întîmplare, în care mă găsesc datorită rugăminţii ce mi-aţi făcut-o chiar cu oarecare stăruinţă : să încercaţi a mă despărţi de el, şi atunci i se vor închide şi posibilităţile materiale de a face intrigi şi nu mai trebuie să adaug, cred, binecuvîntarea care va cădea peste mine şi copilul meu.

— Dar papa nu încuviinţează despărţirea, spuse principele rămînînd pe gînduri. Cum să facem ca să scapi de satrapul acesta ?

— Dar încuviinţează, după cîte ştiu, despărţirea de corp.

— Pricinile ?

— Nu e de-ajuns brutalitatea îndurată din partea unui soţ ?

Principele închise cîteva clipe ochii, după ce-i arătase un jilţ să se aşeze şi ea. Se gîndea cum ar putea îndepărta de la curte şi din viaţa Zamfirei pe acel netrebnic. Şi-şi spuse că chiar de şi-ar da duhul în lupta cu el trebuie s-o scoată pe această femeie din ghearele lui. Îi trecu atunci prin minte călugărul iezuit, pater Selezzy, mentorul fiului său, ce tocmai se afla în palat. O rugă deci pe Zamfira să sune aprodul. Principele îi porunci să-i spună lui pater să intre la el.

Selezzy veni numaidecît, dar cînd dădu cu ochii de domniţa valahă se încruntă. Principele nu-l lăsă însă prea mult timp să privească în juru-i.

— Cum s-ar putea desface la catolici o căsătorie ?

Călugărul îl privi mirat la început, dar aducîndu-şi aminte de Zamfira înţelesese de cine e vorba şi răspunse aspru şi scurt, de parcă era chiar însuşi papa :

— Biserica catolică nu îngăduie despărţirea între soţi.

Zamfira se întoarse spre el, cu vocea ridicată :

— Nici cînd cei doi înşi legaţi de ea se duşmănesc ? Trebuie oare să sufere tortura pînă la moarte, cei ce nu se înţeleg ?

— Ei trebuie să se împace cu soarta hărăzită lor de Cel-de-Sus şi să-şi ducă în pace viaţa laolaltă — răspunse rece şi măsurat călugărul.

— Dar, se vîrî în vorbă şi Kristof Báthory, nervos de dîrzenia iezuitului — dacă unul dintre aceştia este un om blestemat, să zicem bărbatul, femeia să nu fie apărată de nimeni, nici chiar de Legea divină ?

— Să sufere, dacă n-a ştiut cum să-şi ia bărbatul de la începutul căsniciei — răspunse călugărul pe acelaşi ton hotărîtor, ce-l înfurie pe principe.

— Această femeie face parte din familia mea — spuse el, cu vocea tremurătoare aducîndu-şi aminte că prin Elisabeta se înrudise cu sora lui Kesserü — Doresc s-o scot din mîinile unui căpcăun neobrăzat şi cît mai curînd.

— Dacă-i aşa — răspunse mai domolit iezuitul — atunci să adunăm conventul de preoţi, care să cerceteze cazul şi să hotărască. Dar vă previn că ei nu pot să despartă decît numai temporar, o despărţire de corp, care presupune o refacere a căminului după îndreptarea celui vinovat.

— Fie şi aşa ! Atunci poate moartea, mai milostivă, cu oamenii ne va despărţi pentru totdeauna — spuse Zamfira. Îmi îngăduiţi, alteţă, să mă retrag acum ?

— Nu încă, mai stai, te rog, *pater*, fă, te rog, numaidecît formele pentru ca de azi în trei zile desfacerea Zamfirei de Pál Markhássy să fie un fapt împlinit. Pînă atunci, nici o vorbă de ceea ce am hotărît aci. Mă bizui pe tăcerea ta, *pater*, şi află că acest om blestemat este duşmanul meu şi al ţării, pe lîngă că înclină spre unitarianism.

Argumentul din urmă pecetlui atunci gura iezuitului, care ducea şi aşa destul de greu cu unitarienii din Alba-Iulia. Principele vorbise hotărît şi fără nici o îngăduinţă, aşa că pater Selezzy ieşi înclinîndu-se de două ori — o dată în faţa lui, şi a doua oară în faţa domniţei valahe.

După plecarea lui, principele îi arătă un jilţ mai aproape de el.

— Acum să stăm de vorbă amîndoi, ca doi buni şi vechi prieteni. Trebuie să-ţi mărturisesc că m-am împotrivit acestui plan de căsătorie şi la toată povestea cu alegerea de voievod a lui Pál Markhássy, dar cu regele Poloniei nu-i de glumit. Trebuie să-i împlineşti voia. Acum să încercăm să dregem ce mai putem. Iată ce mă gîndesc să fac. Ca să împiedicăm brutalităţile şi scandalul din partea acestui individ, cînd s-o trezi cu hotărîrea de despărţire de corp şi de averea domniei-tale, precum şi cu demiterea lui din demnitatea de comandant al trupelor Ardealului, pe motiv de trădare, ar fi bine să pleci cît mai repede, să te aperi de el, între călugării de la mănăstirea Silvaşului, împreună cu Mihai, care tot are nevoie de întremare. Şi pentru a nu prinde de veste fiind de faţă la pregătirile de plecare ale domniei-tale, îl voi trimite tocmai la Miercurea-Ciucului, unde, să mă ierţi domnia-ta, are o legătură sentimentală, după cît am auzit, cu o săsoaică. În lipsa lui, noi vom lucra să-i tăiem unghiile şi să-l facem neprimejdios. Ce zici ? Pe la proprietăţile ce le ai voi trimite oameni de-ai mei, înarmaţi care să-l oprească să se aşeze şi să-i stoarcă de bani pe administratori.

— Ai chibzuit bine totul, alteţă, şi vă sînt recunoscătoare pentru binele ce mi-l faci, sprijinindu-mă să scap de acest om rău. Dacă patima lui de femei ne va ajuta la planul nostru, şi-l va ţine cît mai mult la Miercurea-Ciucului, fie binevenită ! — răspunse Zamfira.

— Îi voi lăsa frîu liber, să stea cît o voi, dar cînd se va reîntoarce, porţile palatului îi vor fi închise, şi lucrurile lui date în stradă. De va face scandal, îi voi trimite vorbă că-l voi preda miliţiei lui Maximilian. După ce te vei întrema şi se va face linişte în jurul domniei-tale, te vei putea întoarce, împreună cu fiul, la curtea noastră, unde Elisabeta te va primi cu braţele deschise.

Zamfira surîse trist. Știa că soția lui nu mai are multe luni de trăit, și nici dînsul, care avea s-o urmeze repede. Cît privea sănătatea sa proprie, nu mai putea răspunde că va dura pînă ce Mihai va ajunge băiat în putere. Simțea prea adeseori dureri și slăbiciuni la inimă. Boala lui Niesovsski o ajunsese și pe ea. Dar acum, viața n-o mai putea ține pe pămînt, cu nici un fel de făgăduială. Doar Mihai să fie sănătos. Cu averea ce-i mai rămăsese, putea trăi fără griji și învăța după placul inimii.

— Episcopul Ghenadie se întîmplă să fie astăzi prin Alba-Iulia. Trebuie să treacă și pe la mine. Voi pleca deci cu el spre Prislop.

Și, după ce-și luă ziua bună, cu lacrimile-n ochi, ieși repede, ca să și le ascundă în întunecimea sălilor din palat.

Abia trecu pragul camerei principelui, și auzi vocea lui Kristof Báthory vorbind aprodului să-l cheme pe Pál Markhássy. Îl aștepta la principe un ordin de plecare urgentă în părțile Ciucului. După o jumătate de ceas, cel mult, acesta intră vesel în odaia lui fluierînd. Zamfira își strîngea cîteva lucruri aflate la el.

— Plec, doamna mea, plec chiar în ceasul acesta. Am o misiune tainică și trebuie să mă grăbesc. Pregătește-mi, te rog, cîteva schimburi și o pungă cu galbeni, fiindcă se pare că voi rămîne mai multă vreme prin acele meleaguri.

Zamfira, fără măcar să-l privească, chemă un aprod:

— Vezi, te rog, de-i ajută domnului comandant de plecare.

Pál Markhássy o privi furios, fiindcă simți că nici punga de galbeni nu-i va mai veni. Îi trecu prin gînd s-o umilească ca pe cel din urmă slujbaș al său, dar se stăpîni crezînd că tot va scoate ceva de la ea. Fiica lui Moise-voievod privi cu dezgust la felul cum se privea în oglinda de cristal și-l lăsă cu totul gîndurilor lui. Știa că-l vede pentru cea din urmă oară. Dar în acea clipă intră pe ușă Mihai, care negăsind-o în odăile lor și crezînd că Markhássy e plecat intră la el. Acesta-l zări prin oglindă cum se apropie de mama lui și-i șoptește ceva la ureche. Cum îl ura din toate puterile, căută să se răzbune pe el pentru disprețul ce i-l arătase mama sa și țipă la el ca scos din minți:

— Cine ți-a îngăduit să intri aici, stîrpitură?

— Eu, mama lui! — îi întîmpină cu asprime Zamfira.

— Ce-mi pasă dacă-i eşti mamă? Mai întîi eşti femeia mea şi te poftesc să-mi respecţi dorinţele... ori vrei să-ţi poruncesc cum poruncesc slujbaşilor mei, care nu-mi dau ascultare? — răspunse Markhássy şi se repezi la Mihai să-l arunce pe uşă afară.

— Să nu te-atingi de el, că dau în tine! — strigă atunci Zamfira, care desprinsese în fugă din grupa armelor de pe perete un pumnal.

— Îndrăzneşti să ridici împotriva mea arma, pentru o jigodie?

Şi după ce-i apucă cu putere amîndouă mîinile, îi smulse pumnalul. Copilul, speriat, fugi ţipînd prin palat, iar Zamfira, palidă, desfigurată de efortul făcut, căzu fără simţire la picioarele lui.

— Muiere slabă! — vorbi Markhássy cu dispreţ. Te credeam mai puternică, sau ţi-a mers numai faima! Şi porunci aprodului ce încremenise de spaimă să-i poarte de grijă şi s-o ducă în patul ei. Apoi, trînti uşa, şi plecă fluierînd vesel spre Miercurea-Ciucului.

După plecarea lui, întregul palat era în fierbere. Primadoamnă a curţii avusese un atac de inimă şi abia de-şi revenise în simţire. Vorba ei cea dintîi fu: Mihai. Dar acesta rătăcea de frică pe străzile oraşului, într-un acces de spaimă şi de durere, crezînd că omul cel rău o şi omorîse pe mama sa, pînă să sară în ajutor, la ţipetele lui, cei din palat. Îl prinseră oamenii de la curte în fierbinţeli şi aiurînd tot felul de grozăvii. Acum erau doi bolnavi gravi în odăile Zamfirei. Şi ei trebuia să plece neîntîrziat. În acele clipe grele sosi ştirea morţii doctorului Bonta, prin episcopul Ghenadie, care rămase rugîndu-se cîteva ore la căpătîiul fiicei lui Moise-voievod.

Cînd se deşteptă Zamfira, era pe înnoptate. Vru să se ridice repede ca să înceapă pregătirile de plecare. Cum îl văzu pe Ghenadie lîngă dînsa, se bucură şi-l rugă să poarte de grijă lui Mihai dacă ea se va sfîrşi. Acesta o încurajă şi-i spuse că Mihai a trecut în odăile principilor, după sfatul doctorului, ca s-o lase liniştită. Dar Mihai aiura, plin de fierbinţeli, într-o odaie alăturată, aşa că doctorul palatului nu

știa cum să se împartă între mamă și copil. Episcopul o rugă să stea liniștită pînă a doua zi, cînd vor pleca împreună spre mănăstirea Silvașului, și-i mai zise că Pál Markhássy nu va mai intra în palat, din ordinul principelui, care-l demisese din toate demnitățile sale. Principele și principesa cereau mereu veşti despre sănătatea ei și nu se liniștiră decît cînd aflară că se ridicase din pat, mai curînd decît se așteptau, și îngrijea de Mihai ca să-l pună pe picioare și să poată pleca la Prislop.

Astfel trecură trei zile de la întîmplarea cea tristă, și ei abia putură să-și ia drumul spre mănăstire, întovărășiți de doctorul palatului și de un pîlc de oaste pentru cazul cînd Markhássy ar veni și s-ar lua după ei.

Ajunseră cu bine la mănăstire. Se afla printre maici și Sidonia, care după înmormîntarea tatălui său venise să se liniștească în chiliile de la Prislop. Nu știa nimic de cele întîmplate la Alba-Iulia și, mîhnită, rămăsese singură să-și ducă părintele la ultimul lăcaș. Cînd văzu însă pe buna ei mamă adoptivă, un ropot de plîns o cuprinse, și după ce o îmbrățișă îi spuse și nenorocirea sa de Zamfira necunoscută.

De la cei dintîi pași în locul liniștit o întîmpină deci suferința. Bonta fusese un bun prieten al casei sale și nădăjduia că-l va îngriji pe Mihai, și-l va întrema cu leacurile lui, cum mai făcuse și în trecut.

Mihai boli aproape o lună și, cu toate îngrijirile închise ochii pentru totdeauna în brațele mamei sale, înnebunită de durere.

Îl îngropară în tinda bisericii, în locul ales de mama lui să-i fie și ei lăcaș de veci. Cîteva litere slavone însemnară locul care înghițise toate nădejdile și bucuriile mamei ce nu avusese pace și noroc în viață.

După moartea fiului său, Zamfira își împărți bunurile, dăruind mănăstirii Silvaș multe bucăți de pămînt, ca să se țină de veniturile ei. O înzestră pe Sidonia, sfătuind-o să se mărite cu un om cinstit, deși dînsa trăgea spre călugărie, alături de măicuțele bătrîne. Se interesă de biserică, de școala cîntăreților, de tot ce se petrecea în incinta mănăstirii, rugîndu-se de călugări să apere după stingerea ei bunul renume și averea mănăstirii. De la un timp, nu mai avu putere nici

să mai umble. Atacurile de inimă o nelinișteau mereu, îndurerîndu-i pe toți cei din mănăstire, care o înconjurau cu dragoste și devotament. Lăsă în grija episcopului Ghenadie o sumă de bani pentru mormîntul ei și sărindare și împărți cu dărnicie ajutoare bănești celor săraci, strînși împrejurul chiliei sale. Se stinse într-o zi de martie a anului 1580, în etate de cinci zeci și patru de ani. Fu plînsă de o mulțime de oameni ce-mpînziră drumurile spre mănăstire cînd fu s-o ducă la groapă. Episcopul împărți multe danii lăsate de dînsa celor nevoiași. Lacrimi sincere căzură atunci pe pămîntul ce acoperea pe cea atît de iubită de toți, iar cîntecele de slavă ale călugărilor din tot Ardealul pentru făptura aleasă ce trecuse printre dînșii răsunară încă multă vreme printre copacii seculari din pădurile Ardealului. Cu ea pierise sprijinul românilor bine-credincioși din Ardeal, dar rămăsese în urmă-i opera vieții sale zbuciumate, mănăstirea Silvașului, care avea să lumineze încă multă vreme, asemeni unui far magic, și să dea în iureșul întîmplărilor viitoare încă mulți episcopi și capi ai bisericii române din statul maghiar.

Pe mormîntul ei, părintele și episcopul Ghenadie, puse o placă de marmură, pe care se scrisese în litere latine :

Saphira, Principes Transalpinorum Filis, relicta Magnefici comitis Stanislau Niesovsski moriem Anno 1580, mensis Martii, aetatis LIV

(Zamfira, fiica principelui muntean, văduva măritului Stanislas Niesovsski, moartă în anul 1580, luna martie, în vîrstă de 54 ani.)

Fusese ea oare aceea care spusese înainte de moarte să nu se pomenească decît de singurul ei bărbat pe care-l iubise și cu care fusese fericită ? Sau călugării o feriră după moarte de atingerile ce nu-i aduseră în viață decît dureri ?!

Mai tîrziu, poate episcopul și mitropolitul Ioan de la Prislop sau vreun urmaș al lui săpă în zidul de la căpătîiul ei în marmură următorul epitaf :

Saphira Moisini Ducis inclita filis tandem Hoc posuit morians flabile corpus humo Kesserio imprimis uscor dulcissima clauzit Lumina, fit consorta deinde Niesovsski. Si genus excutise nihil hao magna nobile Sub

transalpina terra valaha polo videt, Huic avus et genitor Princeps si caerera spectas
Huius maestae virum Dacia utrumque genuit
Tu quicumque videa Saphirae haec monuments venustae
Saphira die Saphir domina dignas fuit.

(Vestita Zamfira a voievodului Moise fiică, în fine, în acest pămînt şi-a pus spre odihnă trupul fragil. Mai întîi a închis ochii lui Kesserü ca soţie prea dulce, apoi a devenit soţia ta, conte Niesovsski. Dacă-i cercetezi neamul, nu s-a văzut sub soare. Neam mai nobil pe pămîntul românesc de dincolo. Şi tatăl, şi moşul său au fost domnitori. Dacă cauţi alte însuşiri, Dacia a produs amîndoi bărbaţii acestei măreţe femei. Oricine ai fi care vezi monumentul frumoasei Zamfira, zi:
„Vrednică ai fost, Zamfira, de numele tău de safir!".)

Pál Markhássy află pe drum, la întoarcere, de înlăturarea sa din capul armatei. Furios, se îndreptă spre Alba-Iulia, hotărît să se răzbune într-un fel pe soţia sa. Dar la poarta palatului i se opuse garda, care-l opri să intre. I se spuse că prima doamnă a curţii nu se mai află acolo. Zăpăcit de ceea ce i se întîmpla, Markhássy află de la unul dintre prietenii săi că fusese despărţit de soţia sa, prin hotărîrea unui convent de preoţi, şi că aceasta se află sub ocrotirea principelui. Ieşindu-şi cu totul din fire, Markhássy începu să facă plîngeri prin toate colţurile Albei-Iulia că fără drept şi vină i s-au luat soţia şi demnitatea lui în stat. Dar toate străduinţile sale de a căpăta iertarea soţiei fură zadarnice. Nu găsi ajutor şi adăpost nici măcar la un conac al ei, apărate cum erau de oştenii lui Kristof Báthory, cu ordinul să-l aresteze la cel mai mic semn de neascultare. Fiindu-i teamă de expulzarea în Austria, Markhássy se pitulă pe unde mai găsi o casă deschisă pentru el, fiindcă şi foştii lui prieteni, se temeau de răzbunarea Báthoryştilor, şi începură să se ferească de el. După ce luă cunoştinţă de moartea soţiei sale, la care crezuse că va găsi totuşi îndulgenţă, fugi din Ardeal. Ajuns la Constantinopol, făcu intrigi pe lîngă Sinan-paşa, sprijinitorul lui care ura pe Báthoryşti, cerînd pentru sine domnia Ardealului, cu mărirea tributului pînă la două sute

de mii de galbeni. Întîmplîndu-se să moară şi Kristof Báthory, în 1580, umblă să nu fie recunoscut de sultan, fiul acestuia, Sigismund, rămas, şi fără mamă, sub epitropia regelui Poloniei şi a consilierilor maghiari. Şi multă vreme nu se aprobă alegerea lui Sigismund de către sultan, care ceru pentru aceasta birul triplu de cum îl plătise Ardealul sub regina Isabella. Trimişii maghiari se opuseră însă cu străşnicie, ameninţînd că mor pînă la unul decît să primească domn un asemenea vîntură-ţară ca Pál Markhássy. Însuşi regele Poloniei avu mult de furcă cu turcii, din pricina lui, pînă ce Ceauş-paşa, un binevoitor al Ardealului, îl convinse pe sultan să facă pe placul poporului. Ca să nu aibă neplăceri în centrul Europei cum le avea în Persia.

Lăsat deoparte prin recunoaşterea lui Sigismund, ca voievod al Ardealului Pál Markhássy se turci ca să scape de închisoarea în care fusese aruncat.

Sub numele de Ibrahim cîştigă, prin Sinan-paşa, demnitatea de beg al Lipovei în 1593, de unde se răzbuna pe ardeleni prădîndu-le cetăţile de la graniţă. Mult însă nu dură teroarea pricinuită de el, deoarece muri în 1594, după o viaţă plină de aventuri scandaloase.

Lector : ELISABETA DONOIU.
Tehnoredactor : IONEL GHEORGHIU

Apărut 1971. Format 540×840/16. Coli ed. 31,32. Coli tipar 32,50A. nr. 25972/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 33—330

Tiparul executat sub comanda
nr. 923 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97 ;
Bucureşti,
Republica Socialistă România

EDITURA EMINESCU

Lei 18